VINCAS MYKOLAITIS-PUTINAS

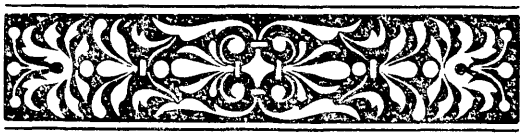

RAŠTAI

1-ASIS TOMAS

POEZIJA

VILNIUS 1989

VINCAS MYKOLAITIS-PUTINAS

RAŠTAI

TRYLIKA TOMŲ

VILNIUS 1989

BBK 84L7-5
Mi-156

Redakcinė komisija
VIKTORIJA DAUJOTYTĖ
VYTAUTAS KUBILIUS
JONAS LANKUTIS
JUSTINAS MARCINKEVIČIUS (pirmininkas)
MYKOLAS SLUCKIS
ALEKSANDRAS ŽIRGULYS

Parengė
ir komentarus parašė
IRENA KOSTKEVIČIŪTĖ

4702390202—218
M ——————— 181—88
M852(08)—89
ISBN 5—415—00156—5

© „Vagos“ leidykla, 1989

PRATARMĖ

Pradedami leisti lietuvių literatūros klasiko V. Mykolaičio-Putino (1893—1967) trylikos tomų „Raštai".

Įžymaus rašytojo kūrybinis kelias, prasidėjęs 1911 m., veda per mūsų amžiaus Lietuvą, ženklindamas jos istorijos vingius, socialinio ir dvasinio gyvenimo pakilimus bei nuopuolius, įtaigiai liudija tragiškąsias tautos ir žmogaus būties viršūnes ir gelmes. Žanrų ir formų gausa, intelektualinė jėga, raiškus meniškumas pastatė Putino kūrybą į mūsų naujosios literatūrinės klasikos centrą, iš kur jau kelios skaitytojų kartos sėmėsi dvasinio gėrio, visuomeninės išminties ir jausmų kultūros, gavo meninio mąstymo pamokas. Rašytojo kūrybą lydi didžiulis skaitytojų dėmesys, ją tyrinėja mūsų literatūros mokslas, jai skiriamos monografinės studijos, įvairiais aspektais ją nuolat aktualizuoja literatūros kritika.

Minties maštabiškumas, egzistencinė problematika, antikarinis patosas, humanistinių idealų tvirtinimas, simbolių, vaizdų ir asociacijų kalba suteikia Putino kūrybai (ypač lyrikai ir prozai) internacionalinį skambesį. Ne vienas rašytojo kūrinys perauga nacionalinės raštijos ribas ir daugeliu atžvilgių tampa visuotine mūsų epochos žmogaus ir pasaulio santykių drama, įsirašo į XX a. Europos pažangiosios literatūros kontekstą. Tai patvirtina ir Putino kūrybos vertimai į Tarybų Sąjungos bei užsienio tautų kalbas, tenykštis domėjimasis idėjine ir menine nacionalinės sąmonės patirtimi lietuvių klasiko raštuose.

V. Mykolaičio-Putino kūryba „Raštų" pavidalu pirmą sykį buvo išleista 1921 m. („Putino raštai", 2 t.). Antras dešimties tomų „Raštų" leidinys, parengtas paties autoriaus ir jam talkinusio leidyklos redaktoriaus A. Žirgulio, išleistas 1959—1969 m. Tai kol kas pati stambiausia Putino kūrybos suvestinė. Į ją daugiausia ir atsiremiama, šiandien rengiant naują, mokslinį „Raštų" trylikatomį.

Šio leidimo pradiniame etape nemenkas vaidmuo teko taip pat redaktoriui A. Žirguliui (1909—1986), plataus teorinio ir kultūrinio akiračio tekstologui. Jis parengė išsamų

viso leidimo prospektą, numatė „Raštų“ sandarą ir uždavinius, apibrėžė tekstų autentiškumo kriterijus, atskiriems tomams surinko nemaža medžiagos. Deja, tuos plačius užmojus nutraukė netikėta A. Žirgulio mirtis. Svariai pradėtas jo darbas liko tvirtu pagrindu toliau tęsiant moksliškai orientuotą V. Mykolaičio-Putino kūrybos publikavimą.

Šiuo leidiniu Redakcinė komisija ir Leidykla siekia:

1) pateikti skaitytojui, kiek tai įmanoma, kuo pilnesnį įžymaus rašytojo kūrybos vaizdą. Kaip žinoma, nemaža jos dalis dėl įvairių priežasčių nepakliuvo į V. Mykolaičio-Putino „Raštų“ dešimttomį (pluoštas eilėraščių, romanas „Krizė“, dramos „Valdovo sūnus“, „Nuvainikuota vaidilutė“, „Vaidilutė motina“, literatūros mokslo ir kritikos veikalai „Naujoji lietuvių literatūra“ bei „Literatūros etiudai“, daugybė literatūrinės publicistikos, kritikos straipsnių, laiškų ir kt.). Praktiškai leidinyje stengiamasi aprėpti visą V. Mykolaičio-Putino literatūrinį palikimą;

2) vadovaujantis tarybinės tekstologijos principais ir praktika, grąžinti visiems „Raštuose“ skelbiamiems tekstams pirminį autentišką pavidalą, atskirti autoriaus taisymus nuo konjunktūrinės pokario metų redaktūros, pašalinti jos pėdsakus šiame leidinyje;

3) aprūpinti „Raštus“ moksliniais straipsniais ir komentarais, kuriuose aptariami ir vertinami kūriniai, nurodomi tekstų šaltiniai, jų įvairios redakcijos bei variantai, aiškinamos biobibliografinės, istorinės, kultūrinės realijos ir kt.

Leidėjai tikisi, kad naujasis, mokslinis V. Mykolaičio-Putino „Raštų“ leidimas padės skaitytojui plačiau ir giliau pažinti mūsų literatūros klasiko kūrybą, suvokti jos vertę ir vietą lietuvių kultūros istorijoje.

Leidimas skiriamas V. Mykolaičio-Putino šimtosioms gimimo metinėms.

Redakcinė komisija

VINCO MYKOLAIČIO-PUTINO MENINIS PASAULIS

Aukojau žemei, ką galėjau —
Ir ko aukot neketinau.
Jai skausmo ašaroj spindėjau,
Jai meilės dainoje skambėjau,
Ja dieną naktį gyvenau.

Vincas Mykolaitis-Putinas (1893—1967) — intensyvaus dvasinio gyvenimo, aukštos etinės kultūros asmenybė, viena iškiliausių figūrų XX a. lietuvių literatūroje. Šis skaidraus talento, tauraus intelekto menininkas gali būti gretinamas su M. K. Čiurlioniu, nes su ne mažesne menine aiškiaregyste žvelgė į paslaptingas sielos gelmes ir žvaigždėtas tolumas. Jis atsiskleidė kaip didis romantikas ir simbolistas, dvasingumo ieškotojas, kosmiškai beribio pasaulėvaizdžio kūrėjas, būties priešingybių analitikas, o kartu — kaip psichologiškai įžvalgus realistas, tautos istorinio likimo vaizduotojas, nuolat akcentavęs savo ištikimybę žmogui ir gimtajai žemei.

Rašytojo kūryboje ne viskas klasiškai tobula ir idėjiškai subordinuota, jo refleksijose retai kada vyravo olimpinė ramybė, tačiau V. Mykolaitis-Putinas yra klasikas pačia plačiausia prasme. Šį vardą jis pelnė ne vien dėl to, kad sukūrė daugelį pačių gražiausių lietuvių lyrikos posmų, kad parašė etapinės reikšmės romaną „Altorių šešėly", reto poetinio skambumo dramą „Valdovas", nubrėžė naujus kelius kritikai ir literatūros istorijos tyrinėjimams, bet ir todėl, kad jo meninis pasaulis — tai itin turininga ir įvairiapusiška gyvenimo visuma su būdingomis jo priešingybėmis, nuolatiniu nerimu, ieškojimais, džiaugsmais ir sielvartais. Tai egocentrinių vizijų ir socialinių realijų tikrovė, kurioje spinduliuoja jaunystės romantika, meilės ilgesys, žygdarbių heroika, pilietiniai ir patriotiniai jausmai, nesiliauja aidėjęs žmogaus vienišumo ir laisvės troškimo motyvas, ilgainiui įsivyrauja likiminiai nueito kelio apmąstymai, skausmingos dvejonės, kontempliacija būties ir nebūties temomis. Individuali išpažintis

čia dvelkia intuityviu pasaulio vientisumo jutimu, kaip ir Gėtės kūryboje. Meninė išraiška pakluso įgimtiems klasiško taurumo, paprastumo, harmoningos pusiausvyros ir nuoseklumo kriterijams.

V. Mykolaitis-Putinas buvo tarp tų, kurie sukėlė galingas lietuvių literatūros atsinaujinimo bangas, gerokai pakeitė pačią nacionalinės raštijos sampratą. Nuo utilitarinių tautinės sąmonės žadinimo ir dogmatinės didaktikos gairių eita į platesnį dvasinės kultūros ugdymo kelią, imta ieškoti glaudesnio ryšio su pasauline literatūros raida, kūrybiškai plėtoti jos novatoriškas tendencijas. Kartu pasipriešinta ir kraštutinumams, ypač beplintančioms estetizmo apraiškoms. „Ne, ne dailė dailei, bet dailė žmogui, dailė gyvenimui, didžiam gyvenimui, gyvenimo pilnybei pasiekti. Dailė laisva, nevaržoma, gaivalingai išplaukusi iš tyros menininko sielos. Ji mūsų pažangos veiksnys ir ji mūsų didybės žymė“[1]. Šitaip su jaunatvišku užsidegimu rašė V. Mykolaitis-Putinas dar studijų metais, ir tie užmojai liko programiški visame jo kūrybos kelyje.

Būdamas naujos laiko dvasios reiškėjas ir laisvo individualybės atsiskleidimo šalininkas, jis ne tik formavo modernesnę literatūrinę mąstyseną bei stilistiką, įtvirtino kūryboje lyrinę bei epinę autoanalizę, bet ir atkakliai siekė profesinio savarankiškumo, jautriai sprendė jam iškilusias meninio pašaukimo problemas. Jis pirmas iš lietuvių rašytojų dvasininkų oficialiai atsisakė kunigystės. Vėliau krašto istorinį likimą palietusios politinės permainos vertė V. Mykolaitį-Putiną dar ne kartą tikslinti savo pažiūras ir įsitikinimus, ieškoti teisingų sprendimų, tačiau pagrindiniai kūrybos orientyrai išliko nepakitę, jie išmintingai buvo derinami su naujais idėjiniais ir meniniais epochos uždaviniais. Klaidžiota ir kryžkelėse, patirta slegiančių dvasios krizių bei nesėkmių, bet visi išgyvenimai ir tiesos ieškojimai prasmingai susijungė kaip neišvengiama būtinybė ir dėsninga didžios asmenybės savastis.

---

[1] *Mykolaitis-Putinas V.* Literatūros vertybių ieškant.— V., 1984.— P. 49—50.

V. Mykolaičio-Putino biografija, paviršutiniškai žiūrint, atrodo glotni, „respektabili“, ženklinanti laimingo žmogaus likimą.

Gimęs religingoje valstiečių šeimoje (1893 m. sausio 6 d. Pilotiškių kaime, dabartiniame Prienų rajone), iš pat mažens numatytas leisti į kunigus, jis mokėsi geriausioje ano meto Lietuvos vidurinėje mokykloje — Marijampolės gimnazijoje, išugdžiusioje daug žymių nacionalinės kultūros veikėjų. 1909 m. įstojo į Seinų dvasinę seminariją, kur taip pat telkėsi nemaža tautiškai susipratusių jaunuolių. Pirmojo pasaulinio karo metus praleido Petrograde studijuodamas tenykštėje dvasinėje akademijoje ir garsėdamas kaip „naujas Maironis“, 1916 m. išėjusio eilėraščių rinkinio „Raudoni žiedai“ ir poemos „Kunigaikštis Žvainys“ autorius (pirmieji jo poezijos kūriniai periodikoje ėmė rodytis nuo 1911 m.).

Netikėtai jaunam poetui atsiveria durys į Vakarų Europą. 1917 m. jam paskiriama Amerikos lietuvių stipendija ir nukreipimas studijuoti humanitarinius mokslus Friburgo universitete Šveicarijoje. Vėliau jis turėjo galimybę dar metus (1922—1923) gilinti žinias Miuncheno universitete Vokietijoje. Studijas baigė įgijęs filosofijos daktaro diplomą (parašė disertaciją apie V. Solovjovo estetiką), susipažino su įvairių krypčių literatūros istoriniais bei teoriniais šaltiniais, tapo plataus akiračio humanitaru.

Sklandžiai prasidėjo ir naujas veiklos etapas Kaune. Nuo 1923 m. rudens V. Mykolaitis-Putinas dėsto universitete, redaguoja stambų kultūros žurnalą „Židinys“, ima garsėti reikšmingais kūrybos pasiekimais. Dar rašytojui gyvenant Šveicarijoje, Kaune buvo išleistas jo dvitomis („Putino raštai“, 1921), vėliau pasirodė dramos „Nuvainikuota vaidilutė“ (1927) ir „Valdovas“ (1929; ankstesnis variantas — „Valdovo sūnus“, 1921). Lyrikos rinkiniu „Tarp dviejų aušrų“ (1927) poetas įsitvirtino kaip žymiausias lietuvių simbolizmo atstovas.

Svarbi draminės įtampos gija V. Mykolaičio-Putino biografijoje — nuo dvasinės seminarijos laikų užsimezgęs konfliktas su savo paties konfesiniu statusu, bodėjimasis kuni-

gyste, religinės pasaulėjautos saistomų vidaus kolizijų analizavimas. Bet kita vertus, tai buvo ne gniuždantis, o asmenybę ir kūrybiškumą brandinantis konfliktas. Jis surealino lyrines emocijas ir davė tiesioginės medžiagos bei stimulų trijų tomų romanui „Altorių šešėly“ (1932—1933), kuris itin plačiai išgarsino rašytoją. Šio romano sėkmė palengvino oficialų autoriaus pasitraukimą iš dvasininkų luomo, pelnė jam simpatijų liberaliosios ir net kairiosios inteligentijos sluoksniuose. 1933—1937 m. V. Mykolaitis-Putinas buvo renkamas Lietuvių rašytojų draugijos pirmininku.

Paskutiniais tarpukarės metais rašytojas išleido eilėraščių knygą „Keliai ir kryžkeliai“ (1936), romaną „Krizė“ (1937), reikšmingų literatūrologinių darbų: „Naujoji lietuvių literatūra“ (t. 1, 1936), „Literatūros etiudai“ (1937) ir kt. Čia kiek ryškesnės realistinės tendencijos, socialinė tematika, kritinis tikrovės vertinimas, bet esminių pakitimų autoriaus pasaulėžiūroje neįvyko. Veiklos kryptį lėmė tuo metu vyravusios idealistinės moralinio visuomenės atnaujinimo koncepcijos.

Ketvirtame dešimtmetyje plačiau imta kalbėti apie V. Mykolaitį-Putiną kaip lietuvių literatūros mokslo bei kritikos atstovą. Būdamas plataus akiračio ir akademinio pasirengimo literatas bei eseistas, jis atkakliai priešinosi dogmatinėms ir siaurai utilitarinėms meno vertinimo koncepcijoms, karštai polemizavo su A. Jakštu-Dambrausku, Vaižgantu ir kitais klerikalinės krypties kritikais, nors pats irgi neišvengė idealistinei estetikai būdingų prieštaravimų, tendencingų vertinimų. Bet svarbiausia buvo tai, kad jo darbai išgrindė kelią gilesnei ir teoriškai brandesnei kūrybos sampratai. „Priklausydamas bene pirmajai lietuvių rašytojų kartai, kuriai buvo lemta atidžiau įsižiūrėti į Lietuvą, jos kultūrą bei literatūrą ne tik iš vidaus — iš jos kasdienių rūpesčių, džiaugsmų, skausmų, vilčių ir interesų rato, bet ir iš išorės — iš Peterburgo, Maskvos, Baku, Varšuvos, Fribūro, Miuncheno ir kitų užsienio aukštųjų mokyklų aplinkos, iš pasaulinės filosofijos, filologijos bei meno pasiekimų aukštumos, V. Mykolaitis-Putinas vienas pirmųjų mūsų literatūrologijoj ir kritikoj ėmėsi ne fiksuoti, o sintetinti lietuvių literatūros reiškinius /.../ ėmėsi taikyti mūsų literatūrai, jos „individualioms

savybėms“ apmąstyti sistemingesnę metodologiją“[2]. Kritikos pagrindu jis laikė objektyvų estetinį kūrybos vertinimą, bet neignoravo ir istorinių bei visuomeninių aspektų, kuriais vėliau ypač plačiai rėmėsi tarybinio laikotarpio darbuose.

1940 m. politinius pasikeitimus Lietuvoje V. Mykolaitis-Putinas vertino blaiviai. Jis pareiškė esąs apsisprendęs susieti savo likimą su liaudies likimu, nors neslėpė ir kurių ne kurių jam iškylančių idėjinio persiorientavimo sunkumų. Rašytojas toliau tęsė pedagoginę veiklą (dėstė Vilniaus universitete), vadovavo 1941 m. įkurtam Lietuvių literatūros institutui, buvo išrinktas ką tik įkurtos LTSR Mokslų Akademijos tikruoju nariu. Iš normalių gyvenimo vėžių išmušė masinės represijos, teisėtumo pažeidimai, o netrukus — ir hitlerinė okupacija, paaštrinusi poeto pasaulėjautoje totalinio katastrofizmo sugestijas. Neramus laikas slėgė sąmonę, bet kartu žadino ir herojinio ištvermingumo ryžtą. Greitai kintantys įvykiai, nežinia dėl ateities sukėlė nemažus idėjinius bei politinius svyravimus, stūmė į depresiją, tačiau kūrybinis aktyvumas išliko. Poetas buvo parengęs lyrikos rinkinį „Rūsčios dienos“, kurį išleisti sutrukdė cenzūra, rašė dramas „Skalvių mergelė“ ir „Daktaras Gervydas“ (abi galutinai užbaigtos ir išspausdintos 1960 m.), paskelbė spaudoje eilėraščių, tęsė darbą prie literatūrologinio veikalo „Naujoji lietuvių literatūra“ antrosios dalies ir kt.

Tarybinei Armijai sugrįžus į Lietuvą, jis vėl buvo pakviestas eiti ankstesnių pareigų. Pirmaisiais pokario metais daug kas gyveno netikrumo nuotaikomis, V. Mykolaitis-Putinas taip pat kantriai kentė stalinizmo speigus, tačiau išleido eilėraščių rinkinį „Sveikinu žemę“ (1950), daug vertė iš A. Mickevičiaus, A. Puškino, M. Lermontovo, N. Nekrasovo, T. Ševčenkos ir kitų klasikų kūrybos, parengė naujų literatūros mokslo darbų: „Pirmoji lietuviška knyga“ (1948), „Adomas Mickevičius ir lietuvių literatūra“ (1955) ir kt.

Paskutinis gyvenimo dešimtmetis buvo kupinas gražių kūrybinio atsinaujinimo užmojų, dvasinį gyvenimą suaktyvi-

---

[2] *Bučys A.* Kritikas V. Mykolaitis-Putinas — mąstytojas ir maištautojas // *Mykolaitis-Putinas V.* Literatūros vertybių ieškant.— V., 1984.— P. 20.

nusių emocinių stimulų. Pasitraukęs iš pedagoginio darbo, rašė istorinį romaną „Sukilėliai“ (I — 1957, II — 1967), sudarė savo eilėraščių rinktinę „Poezija“ (1956), sukūrė lyrikos knygas „Būties valanda“ (1963) ir „Langas“ (1966). Išėjo kruopščiai parengtas V. Mykolaičio-Putino „Raštų“ dešimttomis (1959—1969), išryškinęs didžiulį rašytojo įnašą į lietuvių literatūrą. Romanas „Altorių šešėly“ ir dalis eilėraščių imta versti į kitas kalbas, toli paplito už respublikos ribų. 1963 m. V. Mykolaičiui-Putinui suteiktas LTSR liaudies rašytojo garbės vardas. Rašytojas mirė, įpusėjęs septyniasdešimt penktuosius gyvenimo metus (1967 m. birželio 7 d.).

Tokia yra išorinė V. Mykolaičio-Putino gyvenimo ir veiklos linija. Ji gražiai kyla į šlovės zenitą ir atrodo akademiškai rami, mažai ką tesakanti apie dvasinį asmenybės pasaulį. Apie vidinių išgyvenimų kreivę, jos zigzagus ir punktyrus galime tik spėlioti, sklaidydami rašytojo kūrybos puslapius. Matyt, būta ir klaidų, skaudžių nusivylimų, audringo maištavimo bei nepasitenkinimo savimi, konfliktų su aplinka, kritiškų rezignacijos momentų. Bet į visa, kas buvo gyvenime įvykę, rašytojas žvelgė kaip į egzistencinę savo lemtį, pozityvią dvasinio asmenybės brendimo prielaidą. 70-mečio sulaukęs jis sakė: „Per 52 savo literatūrinio darbo ir poetinės kūrybos metus ir man teko daug ką matyti, girdėti bei išgyventi kaip Puškino Pranašui — ir dangaus dundėjimą, ir angelo skridimą, ir žiedų skleidimąsi, ir patamsių dugne šliužų rangymąsi. Būdavo džiaugsmų ir sielvartų, būdavo nuopelnų ir kalčių — tačiau kūrybos plotmėj visa tai gera ir priimtina, kas baigiasi poezijos, kūrybos žygiu“[3].

Ne viena proga V. Mykolaitis-Putinas sakėsi iš prigimties esąs uždaras, drovus, neryžtingas, sunkiai pritampąs viešumoje. „Atsiminimuose“ jis rašė: „Aš maža dalyvavau visuomeninėj veikloj, nemėgau politikos, partijų, susirinkimų, posėdžių. Jei kur ir dalyvavau, tai laikiausi pasyviai. Bendrauti su žmonėmis taip pat nemėgau. Vienatvė — įgimtas

[3] *Mykolaitis-Putinas V.* Raštai.— V., 1969.— T. 10.— P. 616. Toliau cituojant „Raštų“ dešimttomį, nuorodos pateikiamos tekste („Raštų“ tomas ir puslapis).

mano charakterio bruožas. Man retai kada, o gal ir niekad, nebūva nuobodu vienam, o žmonėse, pobūviuose, svečiuose — dažnai“ (VII, p. 279). Neslėpė rašytojas ir savo įgimto pasyvumo, polinkio „į rezignaciją, susitaikymą su aplinkybėmis“. Šitokios būdo ypatybės, matyt, buvo palankios lyrinei kontempliacijai stiprėti, sieloje slypinčioms nuovokoms bei išgyvenimams subręsti.

Vis dėlto nei charakteris, nei gyvenimo aplinkybės nenulemia esminių kūrybinės asmenybės ypatumų. Svarbūs klodai lieka paslėpti giliau ir gali atsiskleisti visai netikėtai. „Žmogus,— rašė V. Mykolaitis-Putinas,— yra labai sudėtingas įvairių komponentų padarinys. Sudėtingas ir nepastovus. Žmogaus sielos gelmėse esama ir prieštaringų jo kasdieninei buičiai pradų, kurie kitokiomis sąlygomis būtų galėję jo gyvenimą nušviesti kitokiomis spalvomis“ (VII, p. 303). Meninio talento galia turbūt ir pasireiškia tuo, kad ji vienaip ar kitaip įsiskverbia į šias „nerealizuotas“, pasąmonėje tūnančias sferas. Su jomis susisieja ir kūrėjo dvasinės raidos istorija.

Menininkas visada labiau aktyvus vaizduotėje negu tikrovėje. V. Mykolaičiui-Putinui tai ypač būdinga. Vidinis jo gyvenimas iki pat mirties liko nepaprastai intensyvus ir komplikuotas (ką rodo jo vėlyvoji lyrika). Jausmai sprogdino krūtinę, bet dažnai buvo slepiami, tramdomi, slopinami, išbalansuojami. Būties esminiai reiškiniai nuolat iškildavo individualių išgyvenimų šviesoje. Didžioji kūrybos dalis (ypač poezija) — tai lyg viena knyga, jo paties vidinio gyvenimo istorija, kurią jis rašė metų metais. Tačiau asmeninė patirtis nekonkretizuojama ir nėra vienareikšmė. Individuali jausmų drama transformuojama, išsakoma simboliais ir emblemiškais poetizmais, kartais net atrodo gerokai atvėsinta bei estetizuota. Net „Altorių šešėly“, kur iškyla autobiografinė meninio pašaukimo ir kunigystės kolizija, pagrindinio herojaus nerimo, maištavimo ir visokeriopo intuityvinio aktyvumo gaivalas, susijęs su meilės ilgesiu ir pasąmonėje glūdinčiu moters vaizdiniu, analizuojamas vien užuominomis, brėžiamas punktyrais, nors, atrodo, galėtų būti ir psichoanalitiškai gvildenamas. Betarpiškiau asmeniniai išgyvenimai atsiveria vėlyvojoje lyrikoje. Čia kalbėtojas be poetiškumo kaukių, be „tragiškų grimasų“, pasijunta esąs paprastas žmogus, fizinės

negalios kamuojamas, abejonių slegiamas, bet ir žemiškų aistrų įaudrintas. Žodį persmelkia jaukus paprastumas ir šiluma, jausmingumas natūraliai susipina su autoironija, lyrinės išpažintys alsuoja ramia melancholija.

Tačiau kūrėjo vidinį aktyvumą žadina ne vien asmeniniai išgyvenimai, ne vien tai, kas jame giliai paslėpta, bet ir nuolatinis sielos skverbimasis už individualybės ribų. Tai neblėstantis menininko noras „pralaužti savo uždarumą", įveikti žmogaus vienišumą, „skiriantį jį nuo visatos" (VII, p. 312). Šią dvasinių polėkių kryptį V. Mykolaitis-Putinas nuolat akcentavo autobiografiniuose pasisakymuose. Ji aiškiai matoma ir jo kūryboje.

2

Jau ankstyvuosiuose V. Mykolaičio-Putino eilėraščiuose didžiai stebina begalinis liūdesys, aitri pesimistinė savijauta, kurios nepajėgia praskaidrinti net ir forsuoti pasidrąsinimai sukurstyt krūtinėj neįveikiamą galią. Poetas kalba apie jaunystę, skraido svajonių sparnais, atveria širdį meilei ir džiaugsmui, o siela vaitoja, žodžiai liejasi skausmingais atodūsiais: „Kam gėlą atvert begalinę?", „Ir rodos, šaltą kardą kas krūtinėn remia", „Dangus juodais sparnais atsirėmė į žemę"... Tai nėra vien individualių dvasios krizių atspindžiai, susiję su nepasitenkinimu seminaristo padėtimi bei vėlesniais konfesiniais varžtais. Minorinės nuotaikos lydėjo poetą visame kūrybos kelyje. Tai buvo jo talento ypatybė, pasaulio jutimo, gyvenimo esmės suvokimo būdas. Ir jaunystėje, ir senatvėje jam tiko žodžiai:

Rūstus, nykus šios žemės svečias,
Aš žydrus tolius pamilau.
Išvesk mane per žvarbią pūgą,
Nežinomos lemties brolau.

(„Vasario pūgoj")

Sielvartas suaugo su poetinės aiškiaregystės galia, formavo — kaip ir Jurgio Baltrušaičio lyrikoje — sakrališ-

kos rimties kalbėseną. Ką besakytų lūpos, jų tariamuose žodžiuose aidi tylaus į tolumas einančio ir einančio piligrimo žingsniai. Ontologinė intuicija diktuoja nekasdienišką minties ritmą — tarsi gaustų vargonai po aukštais šventovės skliautais.

Begalinės erdvės nuojauta, susiliejusi su nostalgišku laisvės ilgesiu jaunystės eilėraštyje „Vai eičiau aš, eičiau" arba išreikšta ekspresyvia „Margų sakalų" simbolika, yra pastovi ir turbūt esminė putiniškojo lyrizmo dimensija. Neaprėpiamos kosminės tolumos ir platumos jaudina lyrinį subjektą, pripildo jo širdį didžių troškimų, slėpiningų spėlionių, o dažniausiai pažadina graudulį. Panteistinis gamtos dvasingumo ir visatos šviesų observavimas sulydo džiaugsmą su menkumo ir vienatvės reminiscencijomis. Net tautosakiškai stilizuotos formos meditacijoje erdvės, jos grožio ir didybės nusakymas susilieja su apstulbinto žmogaus dejone, nejučia išsprūdusiu atodūsiu:

Dievuli mano, kas per šviesios naktys!
Ir kas plačių padangių per aukštumas!
O žvaigždės, žvaigždės! didelės ir mažos
Taip spindi, net graudu, Dievuli mano.

(„Rūpintojėlis")

Ėjimas į „beribį plotą" — tai, galima sakyti, nuolatinė Putino žmogaus dvasinė būsena. Lyrinė sąmonė instinktyviai ilgisi platybių, tolumų ir gelmių, bet kontempliacija dažniausiai esti rūsti. Aforistiškai formuluojama išvada apie nekintančią subjekto lemtį po žvaigždėtu dangum:

Žemė erdvėj begalinėj —
Liūdesio vieta,
O širdis žmogaus krūtinėj
Žemei sukurta.

(„Sutemose")

Nesibaigiančioje erdvėje ir laike modeliuojama „vientisos būties" vizija. Daugelyje simbolistinio periodo eilėraščių objektyvioji kosmogoninė tikrovė ir medituojančiojo dvasinė būsena harmoningai susilieja. Frazės jungiasi viena su kita ir plaukia kaip sujaudintas tylaus pasigėrėjimo šnabždesys

(„Tarp dviejų aušrų“) arba skamba pakiliomis intonacijomis, retoriniais išpažinimo kreipiniais („Mano pasaulis“). Tai ėjimas į „melsvųjų tolių šalis svajotas“, romantiškas skrydis į „aukštybių plotį“, ieškojimas idealių ramybės sferų didžioms mintims užgimti. Ne vienas eilėraštis skamba tartum romansas: vyrauja jausmingi poetizmai, melodingi frazių atkartojimai, svajinga nuotaika („Snaigės“, „Operos aidesiu“, „Romansas“, „Pakvipo žemė“). Bet šviesūs pragiedruliai suspindi tik retsykiais. Subjektyvioji būtis greit susidrumsčia, melsvieji toliai apsiniaukia. Pasaulis dažniausiai ne idilė, o kalėjimas. Mąstančioji būtybė jaučiasi suvaržyta, erdvė, kurios ilgesys taip skausmingai yra įsismelkęs į sąmonę, užsidaro vartų vartais („Vergas“, „Pesimizmo himnai“). Vientisos būties ieškojimas tampa konfliktiškas ir maištingas, posmuose auga dramatinė įtampa.

Sielos disonansai ilgainiui aprimsta (arba stengiamasi jų neakcentuoti). Bet labiau įsijaučiama į tai, kas yra šalia subjekto. Išorinis pasaulis suvokiamas kaip jėga, nulemianti žmogaus etinę būklę, verčianti kaskart naujai atpažinti realybę ir save. Būtis kiek atitrūksta nuo jaunystės eilėraščiams būdingų erdvės vizijų, labiau sutampa su laiko metmenimis. Eilėraščio struktūrą diktuoja nematoma, nekonkretizuota tikrovė, esanti šalia žmogaus, sukelianti jam egzistencinius išgyvenimus. Šis pakitęs lyrinės saviraiškos būdas pradeda vyrauti Antrojo pasaulinio karo išvakarėse parašytuose V. Mykolaičio-Putino eilėraščiuose, bet jau aptinkamas ir ankstesnėje kūryboje:

Sutrinksėjo gatvėj. Kuris dabar metas? Naktis.
Iš lauko prasiveria durys tyliai tylutėliai...
Sukriko šviesa, neramiai susiūbavo šešėliai,—
Ir laikas sustojo. Kas verkia? Tai tavo būtis.

(„Atsisveikinimas“)

Ryškėja psichologinis aspektas. Bet jis susietas ne tiek su individo savistaba, kiek su objektyvesniu žmogaus buvimo pasaulyje traktavimu. Galima čia įžiūrėti ir realius epochos atspindžius, pajusti virpantį planetos nervą, taip katastrofiškai įtemptą XX a. viduryje. Ne vienu atveju agresyvi išorės jėga asocijuojasi su karo meto realijomis, išreiškia būties tra-

pumą, žmones slegiantį nerimą („Lašai“, „Baladė“, „Kapas po liepa“, „Marche macabre“, „Vestuvių muzikantas“ ir kt.). „Kažkoks beasmenis veiksmas, pilnas grėsmės ir siaubo, užgriūva eilėraščio subjektą kaip neišvengiamas likimas, užspausdamas vidinių prieštaravimų balsą ir individualios padėties stebėjimą“[4].

Tačiau individo etinis ir psichologinis statusas neišblėsta. Kai gyvenimo pabaigoje poetas susikoncentravo prie egzistencinių situacijų, subjektyvusis „aš“ tapo svarbiausiu veikėju, kalbančia ir svarstančia figūra. Surealintas Putino žmogus stoja akistaton su savo likimu ir istorine tikrove. Tai, kas yra šalia, vis dažniau personifikuojasi kaip lyrinio subjekto antrininkas. Su juo vyksta dialogas apie gyvenimo prasmę („Krintanti žvaigždė“), kalbantysis neretai mini ir „juodąjį savo lemties palydovą“, maldauja pratęsti „šviesiąją būtį“. Dialogas tampa itin dramatiškas, ima skambėti skausmingas žmogaus išnykimo, jo akistatos su mirtimi motyvas („Bodlero temomis“), į sąmonę smelkiasi bauginančios šmėklos („Mano būstas“). Vidaus pasaulį užvaldo prieštaringos jėgos, siela blaškosi tarp niūraus skepticizmo ir guodžiančių iliuzijų („Parafrazės“, „Ave vita“, „Somnambulas“).

Skaudžioje realybės šviesoje nebelieka puošmenų, iškilmingo dekoro, skambaus daugiaprasmio aidėjimo. Prie mirties slenksčio viskas blanksta, grimzta į sutemas, gyvenimas — „vien tuštuma, be atgarsio ir aido“. Kadaise simboliškai puošnus, didingas ir viliojantis poeto pasaulis (eil. „Mano pasaulis“) pasidaro baugus, atstumiantis, nieko nevertas:

Tvankus ir ankštas mano šis pasaulis,
Apkaustytas riba nežinomybės.
Ir nei karšta širdis, nei šaltas protas
Į šviesią laisvę kelio nepralauš.
Ir nepatirsiu čia teisybės,
Kur priešas priešą, draugas draugą
Klastingai kryžkelėse saugo
Ir ruošias smogt iš pasalų,
O melą pult melu!

(„Somnambulas“)

[4] *Kubilius V.* XX amžiaus lietuvių lyrika.— V., 1982.— P. 357.

Būties tragizmas — tai didžioji ir pagrindinė V. Mykolaičio-Putino lyrikos tiesa, susijusi su autoriaus individualybe bei asmenine patirtimi, taip pat su bendraisiais XX a. dvasinių sukrėtimų reiškiniais. Šis tragizmas — neišprotautas ir nesuvaidintas — net ir tada, kai mintis transformuojama daugiareikšmiais simboliais bei metaforomis. Vyrauja ne transcendentinio mąstymo stereotipai, o natūralūs stiprių vidaus išgyvenimų atspindžiai, aiškiaregis žiūrėjimas į žmogaus likimą. Tačiau būtis nėra vienspalvė. V. Mykolaitis-Putinas tuo ir didis, kad jis — dualistinės pasaulėjautos menininkas. Jo kūryboje nuolat susikerta vienas kitą neigiantys ir kartu vienas kitą papildantys motyvai. Ir poeto sielvartas gal atrodytų monotoniškas, jeigu nebūtų įžvelgta egzistenciją nuskaidrinančių moralinių bei psichologinių veiksnių. Jo talento savastis — atsispirti dvasinei stagnacijai, ieškoti idėjų, kurios gali įprasminti žmogaus gyvenimą, vesti į gėrį ir grožį. Kilnūs dvasios polėkiai jungėsi su galingomis aistromis ir spontaniškai dramatizavo skausmingon vienatvėn grimztantį Putino herojų.

Jau su pirmaisiais kūrybos impulsais budo laisvės troškimas, poetinė vaizduotė ieškojo erdvės nevaržomam prigimties atsiskleidimui, jausmų plazdėjimui. Antai jaunystės „Disonansuose“ lyg į antkapio akmenį kalami žodžiai apie savęs išsižadėjimą, svajonių nuslopinimą, ketinama vien Kūrėjui pasiaukoti, įsiterpia net visiškos nevilties gaida („Dabar žinau — ir to nevengiu — / Turiu numirt išties...“), bet čia pat išsiveržia protestas, kad neįmanoma „numarint širdies“, kad sielą kamuoja nepasotinamas laimės ilgesys. Ilgainiui dažnėjo ekspresyvūs manifestiniai posmai apie širdyje tvirtėjančią laisvės savijautą, drąsius ir maištingus ketinimus:

Ne, ne gyvis aš, į lukštą įsitraukęs,
Tik naujos būties ir gyvasties kūrėjas,
Kur erdvu, platu ir laisva, ir džiaugsminga,
Tartum Dievo būtum skrendanti dvasia.

(„Vergas“)

Simbolistinio laikotarpio kūriniuose Putino žmogus dar bando atskirti „kasdieninę buitį“ nuo iliuzinių vidinės laisvės sferų, į kurias jį veda poetinė vaizduotė. Brandos amžiuje, kai visa egzistencija jau atrodo tik „ta akimirka“, kuria gyveni, kai visos laimės ir laisvės svajonės tampa efemeriškos, toji takoskyra beveik išnyksta. Lyrinis subjektas vis dažniau deklaruoja ištikimybę žmogui ir sau pačiam. Akcentuojamas nebe individualistinis išsiveržimas iš pilkos kasdienybės ar pakilimas virš minios, o nuoširdus sielų bendravimas, kalbama apie nematomą jungtį „tarp mūs visų širdžių“ („Ištikimybė“).

Noras būti tik pačiu savimi prislopino patetines intonacijas, pritemdė didingų panoramų spindesį, tačiau neišstūmė iš V. Mykolaičio-Putino lyrikos romantinių laisvo dvasios skrydžio motyvų bei įvaizdžių. „Parafrazes“ jis kūrė kaip lyrinę žmogaus išsivadavimo misteriją, prabildamas „laisvais harmonijos garsais“, „Benamio dainose“ brėžė nevaržomo klajūno siluetą ir audringą peizažą su žvaigždėtais padangių skliautais ir gūdžiai šniokščiančiais ąžuolais,— viename paskutiniųjų eilėraščių pasikartojo aukštai iškilusio paukščio — „saulės brolio“ metafora ir raginimas niekad nesuglaust sparnų („Skrieji, sakale“). „Kilimas į aukštį, į saulę Putino lyrikoje reiškia sukauptą dvasios kelionę, idealo (dažniausia iliuzinio) siekimą. Grįžimas į žemę nėra netesėjimas, o tik žvilgsnis į tą pačią viršūnę iš apačios“[5].

Pati svarbiausia etinė V. Mykolaičio-Putino kūrybos premisa — vieningo ir nevaržomo gyvenimo principas. Žmogus dvasiškai tobulėja ir patiria būties pilnatvę ne kažkam paklusdamas, ne prie kažko prisitaikydamas, o įsiklausydamas į savo prigimties balsą, autentiškai atsiskleisdamas ir atsinaujindamas žmonių bendrijoje. Toks yra daugelio Putino lyrinių meditacijų turinys, tokia pagrindinė mintis plėtojama ir „Altorių šešėly“, kur individo vidinė nesantarvė ir skilimas tampa svarbiausiu psichologinės analizės objektu. Liudo Vasario istorija, galima sakyti, yra meninis Putino lyrikos komentaras, labiausiai išryškinantis konkrečią laisvo

[5] *Daujotytė V.* Lietuvių filosofinė lyrika.— V., 1977.— P. 155.

asmenybės vystymosi, etinio būties įprasminimo idėją, taip gyvybingai stimuliavusią šio menininko talentą iki pat paskutiniųjų gyvenimo dienų. Romano herojus spontaniškai maištauja prieš dogmatinę dvasininkijos gyvenimo sistemą, nes jaučia, kad prisitaikymas prie jos yra veidmainingas, amoralus, žaloja sielą, slopina jausmus. Dvasinių krizių, pragaištingų dvejonių ir svarstymų alinamas charakteris lieka dvasiškai aktyvus, gyvybingas. Liudo Vasario sąmonę nuskaidrina tvirtas įsitikinimas, jog žmogaus gyvenimas yra didelė vertybė ir jį reikia garbingai pragyventi.

Beje, vidinės harmonijos ilgesys, nuolat komplikuojantis Putino meninę pasaulėjautą, nėra vien individualus autoriaus gyvenimo aplinkybių nulemtas reiškinys. Čia galime ieškoti analogijų ir su XX a. literatūroje pavaizduotomis intelektualių asmenybių dvasinėmis kolizijomis, nes šio šimtmečio žmogus, kad ir kur begyventų, gal labiausiai yra pajutęs savyje netikrumo ir susvetimėjimo pavojų. Matyt, galima sutikti su mintimi, kad Vasaris — tai H. Hesės ir T. Mano herojams artimas personažas, siekiantis suvokti save ir savo paskirtį. „Specifinė, aplinkybių nulemta kliūtis šiame kelyje — bendrojo išsilavinimo, kultūros stoka pradiniame vystymosi etape, sąlygų intelektui pasireikšti nebuvimas. Nepaisant to, lietuviško kaimo vaikas Liudas Vasaris ateina į europinio romano intelektualiųjų herojų eilę, atsistodamas greta Tomo Budenbroko, Tonijaus Kriogerio, Narcizo, Jozefo Knechto ir visų tų, kurie ieško gyvenimo prasmės, siekia būti savimi“[6].

Aukštos žmogiškumo esmės siekimą V. Mykolaitis-Putinas įprasmina kaip nuolatinį procesą, taurinančią individo būseną. Dažniausiai ji atsiveria dramatiškai, nes paliečiamos būties priešingybės, nes nuolat budi ir veikia intelektuali sąmonė. Mediuojančiam subjektui neleidžia nurimti nuolatinis dvasinis alkis, nepasitenkinimas pilka kasdienybe. Bet nenuramina ir metafizinė ekstazė, mistinis atsiribojimas nuo realybės, nuo savojo „aš“. Pabunda vitališkieji pradai, kūniškoji ir žemiškoji prigimtis. „Idealioji“ ir „realioji“

[6] *Gamziukaitė-Mažulienė R.* Liudas Vasaris ir europinė literatūra // Pergalė.— 1984.— Nr. 11.— P. 152.

sąmonė nuolat susiduria, neigia viena kitą, bet abi jos yra neatskiriamos Putino meninės pasaulėjautos sferos. Tai ir yra ta harmoningoji būtis, kurios ieško, bet niekad neranda begalybei atvira siela.

„Altorių šešėly" asmenybės brendimo, jos etinio gyvybingumo raiška itin komplikuota. Paradoksalu ir dramatiška, kad dvasinės veiklos sritis, kurią romano herojus pasirenka, jam yra bedvasė ir svetima. Rutinos, religinio dogmatizmo ir konfesinio biurokratizmo nualinta seminarijos ir klebonijų realybė stumia Vasarį į konformistinį prisitaikymą ir savęs atsižadėjimą. Belieka dvasinės erdvės ieškoti meninėje kūryboje. Bet poezija reikalauja erdvės ir žemiškiesiems individualybės pradams, daugiaspalvei jausmų įvairovei, kurią Vasaris, nors iš pradžių ir būgštaudamas, bet ilgainiui vis labiau savyje gaivindamas, priima kaip didžią žmogaus gyvenimo vertybę.

Poetinėje dramoje „Žiedas ir moteris" „dangiškuosius" ir „žemiškuosius" būties pradus rašytojas gretino simbolistinės pasaulėjautos šviesoje. Veikalo herojus — dailininkas Ardentas — patiria meilės atsižadėjimo ir kūrybinio nusivylimo skausmus, bet per kančias tariasi pažadinęs savo dvasioje „visą gyvasties pilnybę" (II, p. 165). „Altorių šešėly" analogiški konfliktai analizuojami realistiškai, išryškinant tiek psichologinius, tiek socialinius asmenybės saviauklos aspektus. Romano atomazgoje labai prasmingai pabrėžiamas nuolatinio žmogaus kintamumo ir etinio aktyvumo momentas. „Aš dabar įsitikinau,— sako Vasaris,— kad kas aš bebūčiau, abejonių, vidaus kovų ir kentėjimų vis tiek neišvengsiu. Pagaliau, ar reikia nuo jų bėgt? Aš manau, kad ne. Be vidaus kovų ir kentėjimų nėra kūrybos. Tik nuolatos degdamas ir atsinaujindamas meno žmogus gali kūrybiškai save pareikšti" (V, p. 342).

Iki V. Mykolaičio-Putino nė vienam lietuvių rašytojui kūryba nebuvo iškilusi kaip individualios būties problema ir tapusi specialia lyrinio, epinio bei draminio vaizdavimo tema. Kūryba čia ne vien tam tikra profesinė veikla, o esminis žmogaus savimonės, asmenybės vidinio gyvenimo aktas, etinė ir psichologinė vertybė. Kartu tai ir svarbiausia ontologinio meditavimo premisa. Kūryba „suvokiama kaip pasi-

priešinimas būties uždarumui, „kiauto lukštui“, atitvėrusiam žmogų nuo pasaulio“[7].

V. Mykolaičio-Putino žmogus dažniausiai yra meno pasaulio atstovas, ir jam įkvėpimas — svarbiausia dvasingumo apraiška. Tai buvimas savimi ir savęs išreiškimas, galimybė įsijausti į begalinę gyvenimo visumą, patirti vidinę laisvę. Matyt, ne atsitiktinai ir savo teoriniuose darbuose kūrybiškumą rašytojas laikė svarbiausiu meno vertinimo kriterijumi (meno uždavinys,— sakė jis,— „įkurti gyvai plazdančią žmogaus dvasią į pajautomis pasiekiamas formas“[8]).

Tokia pat lemtinga Putino pasaulėjautoje yra ir meilė. Ne, ji ne aklas aistrų siautėjimas, ne erotinis pasimėgavimas, bet visų pirma etinė žmogaus atrama, tikrumo ir šviesaus dvasinio pakilimo savijauta. Kartais ji atrodo pernelyg atvėsinta, sutaurinta, tačiau ji nuolat jaučiama, nuolat girdima lyg artėjantis pavasario griaustinis. Ankstyvuosiuose eilėraščiuose meilės užuomina droviai įsiterpia kurioje nors eilutėje ar posme, bet nuo jos dažnai sutrinka net iškilminga lyrinės meditacijos rimtis, pasigirsta įtūžio kupinos skausmo gaidos:

Užvylė mane visareginti saulė:
Žydrąsias akis spinduliais sužavėjo,
O širdį nykybės šešėliu apsupo,
Kaip juodu prakeikto likimo sparnu.
Jaunatve ir meile pražydusį šypsnį
Svajingai išbraižė ant moteries veido
Ir galvą lelijų žiedais apipynė,—
O jų šaknyse išpenėtąją angį
Paleido ilsėtis pavėsy krūtų.

(„Iš saulėtų vaišių“)

Atvirai neišsakyta, romantinėmis metaforomis dangstoma meilės tema bene labiausiai sudramatino simbolistinio laikotarpio lyrinius išgyvenimus. Vėliau ji išsiliejo švelniais

---

[7] *Nastopka K.* Lietuvių eilėraščio poetika.— V., 1985.— P. 124.

[8] *Mykolaitis-Putinas V.* Literatūros vertybių ieškant.— V., 1984.— P. 69.

dvasinės palaimos antplūdžiais, o gyvenimo pabaigoje buvo šekspyriškai heroizuota kaip gyvybės motyvas, įsiterpęs į paskutines giesmes žemei.

Meilė ir kūryba, kaip egzistenciniai pradai, dažniausiai susilieja. Tai lyg vienalytė stichija, kuri provokuoja Putino žmogų, jį masina ir kartu baugina, bet yra neišvengiama. Kartais sunku tiksliai nustatyti, ar kalbama apie moterį, ar medituojama apie poeziją. Atrodo, kad tai vienas kitą sąlygojantys reiškiniai. Juose slypi didžioji būties alternatyva, susikryžiuoja lyrinio subjekto ryžtas ir netikrumas, dvasinis pasitenkinimas ir juoda neviltis.

Kūryba ir meilė ne tik išjudina individo prigimtį, suaktyvina jo savimonę, bet ir nuskaidrina gyvenimo vertybes. „Altorių šešėly" šie veiksniai brandina asmenybę ir kartu išryškina jos neišvengiamą atsiribojimą nuo klero aplinkos bei dogmatinės pasaulėjautos. Turbūt galima teigti, kad romane pavaizduotas intuityvusis savęs ieškojimo bei moralinio atsinaujinimo kelias atspindi ir bendrą „rašytojo pažiūrų kaitą nuo teocentrinių koncepcijų į homocentrinio pasaulėvaizdžio autonomiškumą"[9].

Įsisąmonindamas ir realizuodamas tai, kas glūdi jo prigimtyje, Putino žmogus patenka į lemtingus išbandymus, maištauja prieš antihumaniškus draudimus, griauna inertines nuostatas. Kai kuriuose ankstyvuosiuose kūriniuose jausmų konfrontacija modeliuojama pagal neoromantinius fatališkų aistrų stereotipus. Meilė susiduria su patriotine pareiga (poema „Kunigaikštis Žvainys") arba dorovės normomis (baladė „Pati — žmogžudė"). Vėliau šio pobūdžio kolizijose ėmė ryškėti prometėjiško meilės ir kūrybos žygdarbio poetizacija. Dramose „Žiedas ir moteris", „Nuvainikuota vaidilutė" mylinčios moterys pažeidžia dievų draudimus, užsitraukia sunkią likimo bausmę, bet savo kančia pasitarnauja kilniems meno sužmoginimo ar tėvynės prikėlimo tikslams. Poemoje „Žilvinas ir Eglė" užkeikimus paneigusi meilė yra tragiška, bet jos dėka savęs nekenčiantis šliužas atgauna

[9] *Kostkevičiūtė I.* „Altorių šešėly" ir jo vertimų kontekstas // Pergalė.— 1983.— Nr. 1.— P. 138.

savo žmogišką ją prigimtį. „Prometėjuje“ mitologiniai motyvai supinti su visai Putino lyrikai būdinga meilės ir kūrybos poetizacija, ištikimybės žmogui tema. Kančių užgrūdinto Titano lūpomis kalbama apie nepalenkiamą dvasios tvirtybę, negęstantį laisvės troškimą:

Gal atsiras nauji dievai
Ir vėl pasmerks mane kentėti
Naujas kančias.
Gal vėl plėšrusis naujo dievo aras
Draskys krūtinę man
Ir kepenis kapos.
Tačiau nesunaikins
Nei mano žemės ilgesio,
Nei meilės
Niekas niekados! —

Tačiau nesvetima rašytojui buvo ir kritiška žmogaus emocinių potraukių analizė. Antrojo pasaulinio karo metais parašytoje šeimyninėje dramoje „Daktaras Gervydas“ užmegzta saloninė meilės intriga (pagyvenęs chirurgas susižavi svetima žmona), bet ji tuoj pat išyra, nes herojus pajunta sąžinės graužimą, pasipriešina „egoistinio instinkto“ impulsams. Tai, kas kyla iš „blogosios prigimties“, turi būti sutramdyta. Žmogus, nors ir patekęs į aistrų sūkurius, privalo išlikti „sąmoningas savo viso gyvenimo teisėjas“ (II, p. 531).

Dualistinė būties samprata leido V. Mykolaičiui-Putinui žvelgti į gyvenimą skirtingiausiais rakursais. Jo vaizduojamas žmogus tragiškai jaučia savo likimo trapumą ir laikinumą, sakosi esąs „vien šešėlio šešėlis“ beribėje erdvėje ir laike, bet šio sielvartingo dainiaus širdyje nuolat liepsnoja ir prometėjiškas kovotojo bei maištautojo ryžtas, iš jos sklinda herojinė dvasia. Tad nenuostabu, jog viena fraze poetas taip paprastai ir natūraliai galėjo pasakyti didelę išmintį: „Ir koks gi tu menkas, / Ir koks tu didingas, / Žmogau!“ („Pažvelgęs...“).

3

Socialinė būtis V. Mykolaičio-Putino raštuose nėra tokia dramatiška ir taip giliai įsismelkusi į kūrėjo meninę sąmonę kaip ontologinė asmenybės problematika. Visuomeninė aplinka, buitis, istoriniai metmenys kai kur yra tik blyškus fonas, šiek tiek sukonkretinantis Putino žmogaus tikrovę, jo sieloje siaučiančias audras. Šis fonas tampa reikšmingesnis, kai rašytojas tolsta nuo subjektyvių lyrinių išgyvenimų, pasirenka realistinį ir labiau objektyvų vaizdavimo būdą arba specialiai ima gvildenti socialines bei istorines temas.

Ir vis dėlto yra vienas objektyvią realybę ženklinantis žodis, kuris tiek poetinėje, tiek prozinėje V. Mykolaičio-Putino kalboje yra tolygus sąvokai „aš". Tas žodis — „tėvynė" arba jo sinonimai — „gimtoji žemė", „tėvų šalis" ir pan. Lietuvos likimas, jos etinė traukos jėga yra to paties lygmens vertybės kaip ir asmenybės autentika, jausmų laisvė, vidinės harmonijos ieškojimas:

Tėvyne! Tu nuolat skambi manyje
Kaip prisikėlimo kilni aidija.
Kiekvieną širdies pajautimą vien tau
Kas vakaras rytas aukot įpratau.

(„Be šviesiųjų minčių")

Patriotiniai jausmai Putino lyrikoje išreikšti kiek kitaip negu Maironio poezijoje, kur vyrauja iškilmingas vaizdingumas, skamba manifestuojantis tautos žadintojo balsas, sugestionuoja tvirti teiginiai ir įsakmūs raginimai. Putino tėvynė — tai dažniausiai skausminga refleksija, gilios nostalgijos ir liūdesio giesmė. Poetas tartum sugretina savąją klajūno dalią ir gimtojo krašto likimą, aprauda jo priespaudą, negalią, sunkiai bundančius laisvės siekimus. Tėvynė yra svarbus dvasinio bendravimo objektas, kuriam atveriamos širdies paslaptys, jautriai pasiguodžiama, išsakomos „mintys skaudaus įkvėpimo". Į lyrinio subjekto vienatvę, į jo melancholiškas svajas tėvynės vizija dažnai įsiveržia kaip vienintelis moralinis atgaivos spindulys, suvirpinantis jautriausias sielos stygas:

tutinumams. Nei putojantis optimizmas, nei ciniškas nihilizmas neturi užtemdyti tiesos. Svarbiausia — neprarasti pagrindinio vertybinio orientyro, kuriuo ir toliau turi likti tėvynė, nors jos paveikslas pasidarė skausmingas ir dramatiškas:

Vieniem — tu didvyrių palaiminta žemė,
Kitiem — tu nykštukų varginga tėvynė,
O man tu — kaip motina, laukianti kryžkelėj
Su meile, paguoda, globa ir nakvyne.

Vėlai iškeliavęs iš tėviškės klonių
Į kito pasaulio laisvingą rytojų,
Aš pusėje kelio, vidurnakčio gūdy,
Palinkusia galva prieš tave sustoju.

(„Lietuva")

Liūdesys ir ironija jaučiami romane „Krizė", kuriame paliesti būdingi Lietuvos visuomeninio gyvenimo negalavimai. Nors kūrinyje vaizduojama daugiausia inteligentijos ir aukštosios valdininkijos aplinka, čia siekta parodyti ir bendrą žmonių dvasinę stagnaciją, tautinių idealų devalvaciją, kraštui gresiantį fašistinės agresijos pavojų, netikrumą dėl ateities.

Bene vienas svarbiausių šio romano idėjinių akcentų yra kritiškas įsigilinimas į lemtingą atotrūkį, atsiradusį tarp liaudies ir pralobusios bei subiurokratėjusios buržuazijos. Autorius analizuoja šią klasinę takoskyrą moraliniu ir psichologiniu požiūriu, daug kur pateikdamas gana taiklias personažų autocharakteristikas. „Mus niekina kaip buržujus, kaip liaudies priešus,— kalba įtakingas valdančiųjų sferų atstovas Sargenis.— Liaudies priešais mes nesame, bet vis dėlto nuo jos nutolome. Štai mes kartais ir pasijuntame tarsi kokie pabėgėliai iš savo stovyklos"[10].

Ši išdavystės ir socialinės degradacijos savijauta — svarbiausia romano veikėjų psichologinio pasimetimo, jų sąžinės

[10] *Mykolaitis-Putinas V.* Krizė.— K., 1937.— P. 263.

nerimo ir beperspektyviškumo priežastis. Be to, krizės dramatizmą sustiprina nuolatinės užuominos apie revoliucinių idėjų plitimą Lietuvoje.

Ieškodamas situaciją švelninančios veiksmo atomazgos, autorius parašė dirbtinį happy end'ą apie „patriotines" dvarininkaitės ir pinigingo valdininko vedybas, apie šios jaunos poros užmojus „garbingos praeities patyrimus" įkūnyti „naujo gyvenimo lytimis"[11]. Ši utopinė išvada iš esmės prieštarauja blaiviam romano tonui, kritiškai paliestų gyvenimo aktualijų analizei.

Nors „Krizė" atspindi autoriaus prielankumą seniesiems tautos vienijimo idealams, romane ryškus ir naujas tikrovės vertinimo matas. Liaudis čia suvokiama kaip svarbus visuomeninės sąmonės veiksnys. O tai turėjo lemiamos reikšmės tolesnei rašytojo pozicijai, jo pasaulėžiūros kitimui.

Tarybiniu laikotarpiu lietuvių liaudies likimas tapo kertine V. Mykolaičio-Putino kūrybos idėjine atrama. Deklaruodamas ištikimybę žmogui ir sau pačiam, rašytojas nuolat turėjo galvoje ir ištikimybę savo liaudžiai, savo kraštui. „Lig pat mirties budėsiu su tavim, / Su sielvarto ir džiugesio mintim",— teigė poetas eilėraštyje „Žemei gimtajai". Kalbėdamas apie tėvynės praeitį ir dabartį, jis orientavosi į tuos, kurių „rankos pūslėtos", bet „sąžinės grynos". Rašydamas apie apokalipsinius karo baisumus ir germanų agresiją (draminė poema „Skalvių mergelė", eil. ciklas „Žiema", „Marche macabre"), jis tartum gūžėsi po „gimtinės stogu", ieškojo jo palaimos. Pokario metais Putinui nelengva buvo priderinti savo balsą prie retoriškai oficialių ir dažniausiai proginių poezijos temų bei intonacijų, tačiau tas pastangas lengvino nuoširdus įsitikinimas, kad patvariausia gyvenimo ir kūrybos atrama yra liaudis, jos ilgaamžė patirtis ir ateities siekimai.

Naujai suaktualinta liaudiškumo samprata turėjo didelę reikšmę ir literatūrologinei V. Mykolaičio-Putino veiklai. Straipsniuose ir studijose apie M. Mažvydą, K. Donelaitį, A. Strazdą, A. Baranauską, Žemaitę, Maironį ir kitus lietuvių

[11] Ten pat.— P. 330.

rašytojus jis iškėlė liaudiškumą kaip kultūros gyvybingumo ir jos nacionalinio savitumo veiksnį. Ir čia jam rūpėjo ne vien sociologiniai literatūrinio palikimo aspektai, bet ir etinis bei estetinis meno prasmingumas, jo demokratizmas. Kelias į liaudį — tai „kelias į sąmoningą sielos gyvenimą“ (VIII, p. 288),— taip apibūdino tyrinėtojas Žemaitės kūrybos kryptį, klasikės pilietinį apsisprendimą.

Ne atsitiktinai gyvenimo pabaigoje V. Mykolaitis-Putinas ir pats panoro imtis stambesnės temos apie liaudies gyvenimą, jos kovas dėl laisvės. Jo istorinė epopėja „Sukilėliai“, žinoma, neprilygsta romanui „Altorių šešėly“, bet be šio kūrinio būtų ne visai aiškūs svarbiausi moraliniai ir patriotiniai motyvai, nulėmę rašytojo darbų kryptį tarybiniu laikotarpiu.

Romane apie 1863 m. sukilimą siekta pavaizduoti carizmo ir baudžiavos prislėgtų Lietuvos valstiečių dvasinį atsparumą, gyvą kultūrinę ir nacionalinę savimonę, brėstantį kovos ryžtą. Antifeodalinis engiamų socialinių sluoksnių judėjimas, vykstąs etnografiškai sutaurintame senosios kaimo buities fone, čia traktuojamas kaip dramatiškas tautos atgimimo, revoliucingų liaudies nuotaikų plitimo etapas, kurio meninė analizė leidžia giliau pažinti ne tik praeitį, bet ir svarbius šiuolaikinius procesus. Daug iškentę, sunkiems išbandymams pasiryžę, dvasiškai išdidūs Šilėnų sodžiaus artojai su nenuilstančiu sukilimo žadintoju Mackevičium — tai sukonkretintas ir naujai suaktualintas Tėvynės paveikslas. Tai, kas anksčiau šmėsteldavo simbolinių vizijų pavidalu ar būdavo kritiškai paliečiama maironiškojo patriotizmo kontekste, dabar transformavosi į naują istorinės realybės atspindį, išreiškiantį gilų rašytojo tikėjimą liaudies ištvermingumu, jos neišsenkančiu kūrybingumu bei heroika.[12]

* * *

Nelengva aprėpti Putino žmogų ir jo pasaulį. Šį kūrėją galingai traukė „gyvenimo žygių dosnus įvairumas“. Kiekviename kūrinyje yra kažkas, ko nebuvo kitame. Nuolat kinta

[12] Plačiau rašytojo gyvenimas ir literatūrinė veikla nušviesti kn.: *Lankutis J.* Vinco Mykolaičio-Putino kūryba.— V., 1986.— 368 p.

nuotaika, keičiasi gyvenimo vertybės. Tai, kas vienur išreikšta džiaugsmo ir laimės šūksniais, prasiveržė drąsių troškimų virpesiu, buvo išsakyta valingomis intonacijomis, kitur patenka į aitrių abejonių srautą, išblėsta, nebetenka žavesio, žodį pritemdo neviltis ir skausmas. Kontrastingi išgyvenimai jungiasi vienas su kitu gretimuose tekstuose. Romantika ir tikrovė egzistuoja kaip nedaloma meninė realybė. Dramatiškos būties priešingybių refleksijos, nusidriekiančios į beribę simbolinių vizijų erdvę, tampa ir labai konkrečios psichologinės bei socialinės analizės objektu, duoda impulsų literatūrologinėms studijoms bei eseistikai. Šioje įvairovėje daug emocinio gaivalingumo ir intelektualinio veržlumo. Kiekvienas tekstas įkvėptas tiesos ieškojimų, noro atrasti subjektyvią ir objektyvią sferą vienijančias jungtis, patirti visa, kas žadina dvasingumą, turtina ir kilnina žmogaus savimonę.

Tai pasaulis, kuriame gyva humanistinė tradicija, stiprus etinis ir etninis jautrumas. Gėrio, grožio, meilės gimtajam kraštui poetizacija čia subordinuoja visas temas ir motyvus, žadina klasikinio meno asociacijas. Bet nėra estetinio uždarumo, sustingusių principų, dogmų ar kanonų, nėra literatūrinės imitacijos. Viskas gyva, pulsuoja, kinta. Tai, kas paveldėta iš praeities, jungiasi su nauju patyrimu, XX a. realybe. Šie sąlyčiai kartais labai dramatiški, tačiau žodis nepalūžta, žmogiškumas grumiasi su nužmogėjimo šmėkla:

Mūs sielas niokoja baimė, siaubas,
Ir kvapą užgniaužia piktas rūstis.
Ir žemėje nėr mums ko viltis —
Ir nėr danguj kam skųstis.

Pakriko mūs mintys, išklydo jausmai,
Žmogus žmogaus nesupranta.
Ir daužo šventovių vitražus
Suįžūlėję vaikai,
Ir drabsto purvais paveldėtą mantą.

(„Nebūk tu juokingas“)

Čia ne atsitiktiniai posmai. Už jų — visa V. Mykolaičio-Putino kūryba, jos skaidrus spindėjimas iš žvaigždėtų skliautų, jos taurus skambėjimas laisvais ir galingais harmonijos garsais.

JONAS LANKUTIS

RASOTI DAIGAI

DISONANSAI

VAI EIČIAU AŠ, EIČIAU

Vai eičiau aš, eičiau į tolimą kraštą
Su vėjais dalios po pasaulį ieškotų,—
Gal ten, kur numetusi priespaudos naštą,
Širdis nevaitotų.

Gal tuomet sunykus dvasia atsigautų,
Gal kas sužavėtų, gal ką pamylėtų,—
Ir, audrom nurimus, iš saulėto skliauto
Daina suskambėtų.

O čia tiktai skųstis dvasia sumenkėjus
Ir žygių dienas vien sapnuoti tegali.
O žudančio sielvarto dienai atėjus,
Vien melst Visagalį.

Vai eičiau aš, eičiau į naktį žvaigždėtą,
Į kryžkelius laukiamos laimės ieškotų:
Gal ten pasitiktų dalia pažadėta
Sapnų išsvajotų.

1911.XI.10 [*1921, 1936*]

ILGESYS

Laimingas, kam jaunos krūtinės
Svajonės nedrumstė ugninės,
Kas įkvėpimo nepažino,
Aistringo ilgesio širdies,
Ko laisvės geismas nekankino,—
Laimingas! Skausmas jo nelies.

Bet jei sujaudino nors sykį
Tie norai širdį, nemanyki,
Kad tu užmigt kada galėsi
Ramiu laimingųjų miegu.
Tu viens svajosi ir kentėsi,
Tau bus ir liūdna, ir nyku.

Karšti geismai neišsipildys,
Ir nieks širdies tau nenutildys,
Kai ji pažins svajonių sritį.
Ateis naktis, visi sumigs,—
Tavęs nespės ji užmigdyti
Ir vieną ilgesy paliks.

1911.XI.13 [*1959*]

AUKŠTYN ŠIRDIS

Jeigu norim, draugai,
Laimę rasti tikrai,
Jei norim skausmus nuraminti,
Jei sunki mums našta
Yr dalios paskirta,—
Pradėjo dvejonės kankinti,

Jei pritrūko spėkų,
Jei kovot per sunku,
Jei nuleidom rankas nusiminę,—
Kelkim širdis aukštyn,
Sopuliai eis mažyn,
Nors taip dabar spaudžia krūtinę.

Ten, kur audros žaibai,
Kur perkūnų aidai
Padangėmis griaudžia ir tyla,
Kur erelių sparnai
Skrodžia orą laisvai,—
Tenai mūsų sielos tekyla!

Jeigu norim, draugai,
Laimę rasti tikrai
Ir laisvą turėti krūtinę,—
Kelkim sielą aukštyn,
Sopuliai eis mažyn,
Nors šiandien neliauja kankinę.

1911 [*1959*]

JAUNYSTEI BĖGANT

Sudie jau, laikai nekaltos kūdikystės!
Jūs pralėkėt greitai kaip sapnas gražus.
Sudie, giedros dienos brangiosios jaunystės!
Su jumis ir laimė jau mano pražus.

Aukšti idealai, auksinės svajonės
Jau nyksta, nebeldžia krūtinės karštos.
Matau, liks tik karčios širdy abejonės,
O ašaros gailios blakstienas mazgos.

Ir nešti reiks sunkią gyvenimo naštą
Ant savo jaunų dar netvirtų pečių,
Ir šaldyti kraują krūtinėje karštą,
Ir misti penu sielvartingų kančių.

Sudie gi, jaunyste! Gana bus svajonių!
Gana neįvykdomų tavo sapnų!
Atėjo man metas sunkiųjų dvejonių,
Audringų naktų ir juodųjų dienų.

1911 [*1959*]

MAN KARTAIS TAIP LIŪDNA

Man kartais taip liūdna, sunku ant širdies,
Kai sielvartas slegia krūtinę.
Bet kam pasiguost, pasiskųst ant dalies,
Kam gėlą atvert begalinę?

Atšalėliai žmonės manęs nesupras,—
Čia veltui paguodos ieškočiau.
Tarp jų sau ramybės širdis neatras,
Nors vien tik ramybės aš trokščiau.

Verčiau nuslopinsiu savy aš skausmus,
Širdies troškimus numalšinsiu,—
Tamsioji naktis te paguoda man bus,
Ramybės joje rast mėginsiu.

Jautrus spindulys vakarinės žvaigždės,
Įspindęs pro debesį bailiai,
Nuvargusiai dvasiai kentėti padės
Ir veidą paglostys man meiliai.

Dabar gi tik vėjas vien pritaria man —
Ir jis taip, kaip aš, be paguodos,
Čia blaškos po lauką, čia puola miškan,
Bet jis laimingesnis, man rodos.

Jis laksto skrajoja, kur nori patsai,
Nieks jo suvaržyti negali.
O mano naštos jau prislėgti pečiai —
Nelengvą paskyrė man dalį...

Verčiau nuslopinsiu savy aš skausmus,
Širdies troškimus numalšinsiu,—
Tamsioji naktis te paguoda man bus,
Ramybės joje rast mėginsiu.

1911 [*1959*]

SKAUSMO BALSAS

Ar ilgai kaip kirmis raitysiuos po kojų
Ir šliaužiosiu dulkėse žemės šaltos?
Tą žaizdą seniai jau paslėpęs nešioju —
Kada ji skaudėti nustos?
Nors šaldoma verkia krūtinėj širdis,
Tačiau neužgeso joj meilės ugnis.

Ištiesęs sparnus, aš kaip sakalas skrisčiau,
Kur siaučia mirties ir gyvybės kova —
Ir ten savo galią mėginti išdrįsčiau,
Ir ten nesilenktų galva!
O čia pats sau pančius ant kojų dedu
Ir leidžiu marinti sau širdį ledu.

Bet kas užslopins joj tą ugnį galingą?
Kas laisvąją sielą apkals, suvaržys?
Jei meilės ir vilties krūtinėj nestinga,
Jos nesurakins joks ryšys.
Nutildykit skundą, užgniaužkit jausmus,
Ir tąsyk laisva kaip erelis ji bus!

1911 [*1959*]

NEMIGOS NAKTĮ

Kai visas pasaulis užmiega,
Nutyla troškimai dienos,
Jaučiu aš gaivinančią jėgą
Betrykštant iš sielos manos.

Žvaigždė tad, įspindus pro langą,
Svajonėmis supa mane
Ir laimėn pradengia man angą,
Lyg būčiau žavingam sapne.

Ne žvaigždės man rūpi šiandieną,
Manęs nevilioja sapnai.
Turiu tikslą šventą ir vieną —
Tėvynei vien dirbt amžinai.

Ir rodyti klystantiems kelią,
Vaduoti silpnus iš tamsos,
Ir kurstyt krūtinėj tą galią,
Kol plakus širdis nenustos.

1911.V.19 [*1959*]

* * *

Bastūnui užjūrių kraštai patiko,
Ten ieško akį veriančių vaizdų.
Tegu jis giria kalnų uolą pliką
Ar žydrą dangų šalyse pietų.

Manęs netraukia tos išgirtos šalys.
Tėvyne! Tavo ūkanų dangus,
Miškų gaida, plačių laukų vėjelis
Man lig mirties mieliau už viską bus.

1911.VI.1 [*1959*]

RUDENS NAKTIS

Tamsa slaptinga —
Skraiste žavinga
Naktis pasaulį seniai apvystė.
Sumigo žmonės,
Tiktai svajonės
Vilioja žavi saldžiai jaunystę.

Pro kampą vėjas
Įsilėkėjęs
Pasieny graudžiai verkia dejuoja.
Lietus čiurlena
Ir beržo seno
Ties mano langu šakas siūbuoja.

Svajoju vienas.
Dar man blakstienas
Nelipdo miegas. Smagu budėti,
Smagu svajoti,
Minčia lakioti,
Svajonėj norus darbais regėti.

1911.XI.12 [*1959*]

UŽDAINUOKIM

Jau gana bus tų dejonių
Ir vargingų abejonių!
Liaukim, broliai!
Juk lig šiolei
Vien dejavom,
Aimanavom.
Liaukim, broliai, bus gana!
Te drąsi daina
Kyla iš jaunų krūtinių
Ligi žvaigždžių sidabrinių!

Apie naują laimės klotį
Laikas pasvajoti,
Kad, krūtinę
Nuraminę,
Vėl galėtum,
Ištesėtum
Šauniai dirbti su daina,—
Sielvartų gana!
Broliai, traukim linksmą dainą,
Rūpesčiai šalin teeina.

Plauk, skambėk, linksma dainele,
Stiprink mūsų galią!
Nuraminki,
Atgaivinki
Mūsų eilę
Tvirta meile,
Kaitink kraują, diek į mus
Vien kilnius jausmus.
Plauk, skambėk, linksma dainele,
Žadink dvasią, tvirtink galią!

1911.XI.15 [*1959*]

UŽKEIKTA PILIS

Ar žinot tą senąją pilį pas upę,
Kur stūkso ant kranto apleista viena?
Krūmokšniai it priešai ją laiko apsupę,
Vartus gina liepa sena,
Aukšti jovarai apie dumbliną griovį
Kaip seniai kareiviai sargyboje stovi,
Ant sienų apuokai štai budi tenai,
Šikšnosparniai skraido — tarnai.

Kai rudenio vėjas įširdęs skrajoja
Ir staugia kaip slibinas koks naktimis,
Čia staugia, čia švilpia, čia šiurpiai dejuoja,
Čia svaido piktai šakomis.
Vidurnaktį šmėklos aplinkui vaidinas,
Ir ūkanoj skendėja klonis tas plynas,—
O debesys mėnesį greitai užties,
Baugu tad vienam prie pilies.

Bet dieną be baimės čia galima būti.
Nakčia tiktai daros pily neramu.
Ant akmenio sienų, jau baigiančių griūti,
Vėjelis lengvu dvelkimu
Žoles plevėsuoja. Per pusę sugriuvę
Du kuorai dar stovi. Kiti du kur buvę,
Vien krūvos pabirusių ten akmenų
Beliko nuo metų senų.

Tik vėjas nuo sienų ten plytgalius tranko,
Ir paukščiai naktiniai gyvena plyšiuos.
Nes žmonės retai seną pilį atlanko:
Blogi nujautimai čia gąsdina juos.

Nuo sienų ir bokštų, drėgmės apardytų,
Aidai paslaptingi bekrintančių plytų
Lyg, rodos, tau skelbtų galybę mirties —
Ir mirtį regi ten išties.

1911.IV.8 [*1959*]

TROŠKIMAI

Man metai po metų, diena po dienos
Vis kelia naujus troškimus.
Sujaudinę kraują krūtinės jaunos,
Palieka vien žaizdą, skausmus.

Kas vakar taip meiliai viliojo mane,
Dabar vien tik vaiko sapnai.
Kita skaidri žvaigždė šviesa malonia
Masina man širdį nūnai.

Ak, lėkčiau prie josios už paukštį greičiau!
Bet ten ar nurimtų širdis?
Ne vieną juk spindinčią žvaigždę mačiau
Begęstančią lyg kibirkštis.

Aš ilgesį tildau krūtinės jaunos,
Nepaisau audringų jausmų.
O metai po metų, diena po dienos
Vėl kelia troškimų naujų.

1912.XII.30 [*1959*]

SONETAS

Slopinanti tamsa pasaulį štai apniko,
Ant debesuoto skliauto žvaigždės nebešviečia.
Nė vienas spindulys pasaulio nepaliečia,
Ir rodos, žemėj amžinai šviesa išnyko.

Kapų tyla mirties šydu apraizgė žemę,
Ir jokis balsas jo praplėšti neįstengia,
Tik vien tiršti rūkai laukus ir pievas dengia,
Ir rodos, šaltą kardą kas krūtinėn remia.

Žemai pakalnėj kaimas, migloje paskendęs,
Vargų, nelaimių prislėgtas, lyg galo šaukia,
Ilgoj kovoj nuveikt likimą veltui bandęs.

Dabar, vidurnakčio tyloj, ko tikis, laukia?
Labanakt, broliai, kol sušvis rytuos aušrinė,
Tegul bent sapnuose jums atsigaus krūtinė.

1912.III.31 [*1959*]

AUDRA

Šalta ir tamsi tuomet buvo naktis,
Juodi debesiai dangumi greitai slinko,
Tarp jų kartais žvaigždė netyčia sušvis,
Ar mėnesis, miglom aptrauktas aplinkui,
Nublankusį, apskritą veidą pradengęs,
Malonia šviesa apšvies tamsius laukus
Ir Nemuno aukštus vingiuotus krantus —
Ir jau pasinerti į vandenį rengias.
Bet Nemunas rūstus tik šiaušias piktai,
Tik plakas į krantą, tik šniokščia, putoja,
Ir blankstantį mėnesį bangos tiktai
Paviršium putotais verpetais nešioja.

Ir šitai jau vėtra galingai sustaugė,
Ir trenkė į mišką jos smūgis smarkus,
Nudraskė, susuko verpetan lapus,
Viršūnėmis skriejo, ir blaškė, ir smaugė,
Ir, properšom veržd amos, brovės gilyn.
Giria nusigando. Susitelkė pušys,
Miklieji beržai lenkė galvas žemyn,
Virpėjo bailiai drebulė... Bet tuoj mūšis
Žiaurus ėmė siautėti girios su vėju.
Neilgai giria nusigandus stovėjo.
Tuoj medžiai, lyg tartum galingas rankas
Supynę, kryžiavo mikliąsias šakas,
Vieningai sutarę tarpusavy, veikiai
Jie piktojo priešo puolimą sulaikė.
Ir Nemunas guodė niokojamą mišką,
Tarytum jo sielvartą bangos suprastų.
Viena po kitos glėbesčiuodamos krantą,
Tai atgalios puolė, tai ašarom tiško.

Taip kartais žmogaus širdyje audros siaučia,
Tiktai už gamtos dar smarkesnės audras.
Bet kas žmogaus širdį neramią supras

Ir ko ji kankinas, ko trokšta, ką jaučia?
Norėtų ji paslaptis, lobius, turtus,
Pasaulį norėtų apglėbti besotė!
O kartais, pamiršus šios žemės vargus,
Padangėm laisvai su ereliais skrajoti.
Bet kas žmogaus širdį neramią supras
Ir ko ji kankinas, ko ieško, ką jaučia,
Kai audros geismų ir troškimų joj siaučia,
Tiktai už gamtos dar smarkesnės audras?

1912 [1959]

GELTONI LAPAI

Einu patsai vienas pramintu taku
Slaptingoje sutemoj rudenio sodo
Ir kylančio liūdesio giesmę renku
Iš vėtros suokimo vienodo.

Minu aš ant tako geltonus lapus,
Kur žuvusį džiaugsmą man šnabžda po kojų.
Žinau, tie šešėliai daugiau neatbus,
Nors šiandien dar juos ir svajoju.

Štai viesulo sūkurio vėl pakelti,
Tie lapai ir virpa, ir šlama, ir skraido,—
Tik veltui, tik veltui: daugiau nebjunti
Gyvenimo skambančio aido.

Aš gaudesį rudenio vėtros seku,
Į sutemų liūdesio žengdamas klonį,
O šlamančio sodo pramintu taku
Palydi vien lapai geltoni.

1912.X.18 [*1921*]

* * *

Kad širdį krūtinėj man taip neskaudėtų,
Linksmas daineles aš dainuoti bandžiau.
Kad dainos laisviau gi iš lūpų skambėtų,
Aš aimaną sielos savy sutramdžiau.

Tačiau nei širdis sužeista nenurimo,
Nei linksmosios dainos nebskamba laisvai.
Geriau skausmuose paieškot įkvėpimo,—
Man stiprina dvasią jų rūstūs balsai.

1912.XII.31 [*1959*]

NULIŪDUSIAM DRAUGUI

Skaudu, kad tave liūdesys vis kankina.
Jis nuodija širdį slapčia lyg angis,
Atšaldo krūtinę, gyvybę marina
Ir ūkanom temdo šviesias mūs akis.

Ei, drauge, varyk tuos nuodus iš krūtinės!
Netinka liūdnumas prie veido skaistaus.
Meilesnės jaunimo dainų sutartinės
Neg raudos ankstybosios skundo rūstaus.

Ar mums gi dejuoti ir keikti likimas,
Vos žingsnį gyvenimo žengus taku?
Paliaukim! Į darbą mus ves įkvėpimas,
Su daina ir kliūtis įveikt nesunku.

Gražus mūs pasaulis visatos didybėj,
Suderintas amžiais didžios išminties,
Kūrybos keliais paslapčių amžinybėj
Į amžiną tikslą sau kelią nuties.

Ar mums gi dejuoti ir keikti likimas,
Vos žingsnį gyvenimo žengus taku?
Paliaukim! O giedras kilnus įkvėpimas
Suteiks mūsų dvasiai drąsos ir jėgų.

1913.VIII.4 [*1921*]

BENDROJI PILIS

Tarp skausmo, ašarų, juokų
Yr daug gyvenimo takų,
Bet jie visi žmonių minias
Į pilį bendrąją suves.

Ten kalnas juoduoja toli,
Ir medžiai kuždasi keli,
Pasvirę kryžiai į šalis,—
Tai amžina, bendra pilis.

Į pilį tą bendrais takais
Ir aš keliauju su kitais.
Nors nežinau nei aš, nei jie,
Kuriam pirmiau reiks tart sudie,

Bet šiandien ryt visus suleis
Pilin gyvenimo keliais,
Užtrenks duris, ir tik tenai
Visi nurimsim amžinai.

1913.IX.5

JUODAS KRYŽIUS

Aptemo padangė, nutilo balsai,
Pramintu taku aš keliauju patsai.
Man užkepė lūpos, nusviro galva,
Sustingo, užšalo mintis negyva.

Ir pažvelgiau šalta aplinkui akia —
Vien tyrai glūdėjo palšvajam rūke,
Vien kartas nuo karto gūdžiai ir retai
Dundėjo ir alpo jais žingsnių aidai.

Ir vėl pasiilgdamas žvilgsnį mečiau —
Ir Juodąjį Kryžių ūke pamačiau.
O baltas balandis ant jojo peties
Burkavo tamsoj paslaptingos nakties.

Tada aš su lūkesiu skausmo didžiu
Parpuoliau ant kelių po Kryžiaus medžiu.
Ir ašaros karštos patvino versme,
Ir guodė man širdį nebvilties skausme.

Pakilo galva ir atgijo širdis,
Ir, rodos, nušvito juodoji naktis.
Tada pakilau su jausmu atgaju
Ir leidaus žingsniuoti pradėtu keliu.

Aptemo padangė, nutilo balsai,
Uolų takeliu aš keliauju patsai.
Man skausmas krūtinę suspaudė pikčiau,
Bet Juodojo Kryžiaus daugiau nemačiau.

1913.IX.5 [1921]

PO PADANGĖS SKLIAUTUS

Po padangės skliautus
Skraido vėjas rūstus,
O padangė šalta ir juoda.
Taip kraupu ant širdies
Gaudesy tos nakties,—
Tai kalbėjau aš vėjui tada:

— Tu negausk taip šaltai,
Juk ir man gi, matai,
Taip nemiela, taip liūdna, gūdu.
Tu suglauski sparnus
Ir nudenk žvaigždynus,—
Aš paklydęs takų nerandu.

Gal kai rytas užraus
Ant blaivesnio dangaus,
Mano tolimą kelią nušvies.—
Nesiblaivo skliautai,
Gaudžia vėjas piktai,
Drumsčia tamsą audringos nakties.

— Tai prabilki bent tu
Nuo juodųjų skliautų,
Kur ieškoti man savo dalios?
Ar verpetais giliais,
Ar padangių keliais,
Ar į nežinią grįžt atgalios?..—

Po padangės skliautus
Blaškos vėjas rūstus,
O padangė gūdi ir juoda.
Nėr kam žodžio pratart,
Tik rūstesnė kaskart
Iš širdies veržias skausmo gaida.

1913.IV.27 [*1921, 1936*]

TVANAS

Siūbuoja, banguoja melsvi vandenai,
Ir bangos murmėdamos ritas,
Ir vėjas dejuoja ir gaudžia liūdnai,
Grūmoja aptemęs zenitas.

Tik viens mano laivas viršum vandenų
Į šalį nežinomą irias.
Jame nuo mirties aš gyvybę ginu,
Kad keltųs pasaulis numiręs.

Vai plauk, mano laive, pro tvano bangas,
Kur veržiasi mintys, troškimai!
Ten degins ant aukuro mano aukas
Šventieji dangaus serafimai.

Tik ten prabils galios kaip jūra plati,
Užkais berūdijantis kraujas,
Kiti užgims norai — ir žygiai kiti,
Ir kitas gyvenimas naujas.

— — — — — — — — — — — — — —

Nuslūgo, nurimo melsvi vandenai,
Bangelės pliuškendamos ritas,
Jau vėjai nutilo, jau kyšo kalnai,
Jau blaivosi aukštas zenitas.

Tai leisiu balandį iš laivo slapčia,
Gal linksmą parneš man naujieną.
Sugrįžo balandis: — dar žemė tuščia,
Ne metas dar eiti šiandieną.

1913.XI.2

PRABILK, ŠIRDIE

Ne kartą sau prašiau ramybės,
Užmigt svajonėse norėjau,
Bet lyg bangų didžios platybės
Jausmų nutildyt negalėjau.
O šiandien noriu vėl skrajoti,
Arų žvilgsniu, jausmu plačiu
Apimt, apglėbt pasaulio plotį,
Bet dvasioj galios nejaučiu.
Nusilpo man minties sparnai,
Aptemdė ūkanos akis,
O nykūs ilgesio sapnai
Gyvybės rytu neprašvis.

Prabilk, širdie, šaltoj krūtinėj
Sukurstyk vėl geismingą kraują.
Tegul geismų versmėj ugninėj
Audringos mintys viešpatauja!
Geriau man verkti, kęst, kovoti,
Kad ir žaibai aplinkui švies,
Negu ramiai tamsoj miegoti
Be jausmo, galios ir minties.

1913.X.25 [*1921*]

VARPININKAS

Pakilo erdvėj spinduliuota banga,—
Aš varpą siūbuoju galinga ranka.
Ir skrenda žydraisiais padangių keliais
Tie vario garsai su šviesos spinduliais.

Kas varpo klausys stebuklingos giesmės,
Tas amžiną draugą joje sau laimės.
Ji širdį kaip juodąją gelmę pasieks,
Kurios nebejaudina žemėje nieks.

Kas džiaugiasi — džiaugsis su jąja laisvai,
Su verkiančiais verkia jos graudūs balsai:
Aš džiaugsmą ir raudą užbūręs kartu,
Paskleidžiu siūbuojamu vario aidu.

Gilus mano varpas, kaip jūros gelmė,
O mėlyną dangų pasieks jo giesmė.
Širdis mano varpo kieta, bet jautri —
Būties jai visi slėpiniai atviri.

Atplaukia erdve spinduliuota banga,—
Aš varpą siūbuoju galinga ranka,—
Ir džiaugsmą, ir raudą užbūręs kartu,
Paskleidžiu siūbuojamu vario aidu.

1913.IX.9 [*1921, 1936*]

* * *

Jei kuomet ašara karšta
Per veidą man nukris slapta
Ar skausmo balsas nekantrus
Iš lūpų retkarčiais išsprus,—
Neklausk manęs, kokia kančia
Man širdį virkdina slapčia.
Aš savo sielos gelmėse
Ją slėpsiu uždanga tamsia
Ir neatskleisiu niekad niekam,
Ką mes širdy klestėt paliekam.

Tik kuomet man krūtinę
Sukels jėga slaptinga,
Užkais skausmai pritvinę,
Prabils širdis jausminga,—
Tada į dainą aš juos sudėsiu,
Slapta goda lydėsiu.

Lydėsiu aš dainelę
Tėvynės lygumėliu,
Rasom nuklosiu kelią —
Raselėm ašarėlių.
Skausmuose gimus, skausmų paguodą
Tegul skausmuose duoda.

1914.II.8 [*1959*]

UŽBURTI SLĖPINIAI

Kai paslaptį nori atverti širdis,
Kam jausmą ir žodį aukosiu?
Nors žmones suvienytų meilės grandis,
Ne jiems savo sielą atklosiu.

Juk širdžiai širdis — tai kurčia pragarmė,
Palaidos ir dainą, ir raudą.
Ir dings praskambėjus be aido giesmė,
Ar sieloj tau gera, ar skauda.

Į tylų vidurnakčio žvaigždžių žaidimą
Aš slėpinius savo įkursiu —
Į rudenio vėtros ir girių ošimą
Tą sielvartą savo užbursiu.

Tyri spinduliai mano sesės žvaigždės,
Kur skliaute virpėdami švyti,
Nuo žemės pakilt mano minčiai padės,—
Žvaigždėtame rūme skraidyti.

O rudenio vėjas, pritardamas man,
Ir savo, ir mano pins skundą —
Ir neš, ir užburs jį tamsujin miškan,—
Te aido garsais jis pabunda.

Ieškos jų jautrioji poeto širdis,
Paskendus į ramų ošimą,
Ir slėpinio balsas į sielą įkris,
Ji naują pajus įkvėpimą.

Ir amžiais gyvuos tie širdies slėpiniai
Žvaigždėse ir vėjo gaudimuos,
Ir miško aiduos atsilieps jie kilniai,
Ir dainiaus pagautuose rimuos.

1914.VIII.3 [*1959*]

DISONANSAI

I

Kaip jūra mintys kelia, varo
Naujų geismų kasdie,—
Ir naujos versmės atsidaro
Tavy, kantri širdie.

Tik ne gaivinantys šaltiniai,
O liūdesio tvanai.
Paguodos gedinčiai krūtinei
Ten veltui rast manai.

Aš pats savęs išsižadėjau —
Svajonių ir sapnų.
Aš širdį tau vienam, Kūrėjau,
Aukoti ketinu.

Bet nepaliovė ji ieškojus
Žadėtos laimės sau.
Vilioja saulėtas rytojus —
Kovoti pailsau.

Dabar žinau — ir to nevengiu —
Turiu numirt išties...
Tiktai lig šiolei neįstengiu
Aš numarint širdies.

II

— Šen! Į mūsų pulk tuojau
Jaunaširdžių būrį!
Laimės džiaugsmo jis daugiau
Tau paruošęs turi.

Mes užsupsime tave
Svaigulingais tonais,
Rožių dvelkiančia srove,
Mūsų meilės monais.

Ir pamirši tu skausmus,
Gedulus paliksi,
O laimingas ir ramus
Gėlėse užmigsi.

Žadins meilės bučiniai,
Jaudins tau krūtinę,
Rasi ieškomą seniai
Laimę pirmutinę.

Tiktai ranką mums paduok,
Mūsų numylėtas —
Džiaukis meile ir dainuok
Dainas mums žadėtas!

III

Jūs veltui šiandieną viliojat mane:
Ne džiaugsmas man rūpi nūnai.
Kas esate jūs, apgaulinga minia?
— Tai tavo gi pačio sapnai...—

Šalin!.. Aš prakeikiau jaunystės sapnus:
Ne jie mano tikslą atskleis.
Aš eisiu sau vienas didus, iškilnus
Kietais idealo keliais.

IV

Staiga mintis pagunda
Man sieloje pabunda
Ir sako, kad ne tais
Nuklydau aš takais.
— Vidur tamsios nakties
Paklauski tu širdies.
Ji žvaigždžių spinduliais
Tau paslaptį atskleis,
Ir ką kalbės tuosyk,
Nurimki ir klausyk.—
Bet aš ne kartą jau,
Ką kalba ji, klausiau,
Tik, Dieve, negaliu
Vėl grįžti tuo keliu,
Nes nedavei išties
Man akmenio širdies.

V

Dieve, kad būčiau kaip tas akmenėlis,
Pamestas vienas ant lauko,
Kaip vasarėlę šviesus debesėlis,
Ten kur padangėj sau plauko,—
Dieve, kad niekas manęs nemylėtų,
Būt man lengviau.
Vienas keliauti taku nužiūrėtu
Aš nebijau.

Eičiau tada kur širdis mane šaukia
Kito ieškot idealo.
Išsivalkstytų skliautai apsiniaukę —
Vest mane žvaigždės privalo.
Betgi per ašaras bristi keliauti
Tų, kur myliu,
Jųjų skaisčiausias svajones sugriauti —
Ne, negaliu!

VI

Puikiai, Viešpatie, viską surengei
Tu visatoje:
Erdvių chaose mintį įdiegei —
Kas suprato ją?
Žemės kalnuose ir giliausiuose
Vandenynuose,
Dangaus saulėse spinduliuotose
Ir žvaigždynuose,
Ir visur viskam tvarką duodamas
Sutartiniąją,
Rodai, Viešpatie, savo išmintį
Begaliniąją.

Bet dėl ko yra tiek kentėjimų
Dar žmonijoje?
Kenčia, blaškosi skurdo, nuoskaudų
Ji vergijoje.
Širdžiai įdiegei laimės ilgesį —
Nepasotinai.
Ji kentėdama renka sau kelius
Abejotinai,
Argi ašaros, tie kentėjimai
Ir agonija
Puikiai pinasi su grožybėmis
Į harmoniją?..

Bet ne man suprast tavo slėpinius,
O Valdytojau!
Nėr buity laimės vieškelio
Išbandyto jau.
Eisiu pats keliu abejotinu
Netesėdamas,
Savo sielvartą tau po kojomis
Vien sudėdamas.

1914.VII.21 [1921, 1959]

PAVASARIO BURTAS

RYTAS

Pro kalnelį saulužėlė
Spinduliuota atsikėlė.
Suspindėjo, sublizgėjo,
Skaidrios rasos nuriedėjo.
Spinduliais tu aptaisytas,
Sveikas, saulės rytas!

Tu visur keli gyvybę,
Skleidi šviesą ir tvirtybę.
Spinduliuotas, vainikuotas,
Kaip mūs amžius trumpam duotas.
Mūs svajonių apraizgytas,
Sveikas, amžiaus rytas!

Marijampolė
1912.VIII.1

GEGUŽINĖS DAINA

Šviečia saulė taip linksmai,
Spinduliuos pasaulį maudo!
O atgiję mūs jausmai
    Ir gyvybę,
    Ir linksmybę
        Geria, gaudo.

    Tik daugiau!
    Tik smagiau
Plak krūtinėje, širdie!
    O vargams —
    Nedraugams
Šauk linksmai — sudie!

*

Šen į krūvą pas draugus,
Kurstyk sieloje linksmumą.
Tad linksmyn gi! O dangus
    Spindi, šviečia,
    Džiaugtis kviečia
        Į tą rūmą.

    Nenutilt,
    Dainai kilt
Į tas mėlynas gelmes,
    Ir skrajot,
    Ir svajot —
Aust godas ramias.

*

Šaunią dainą traukti reik,
Dainą meilės ir gyvybės.
Ratan stokime ir veik,

Kai užtrauksim,
Patys plauksim
Į aukštybes!

Kai jauna
Mūs daina
Per padanges nuaidės,
Niekas mums
Nesudrums
Saulėtos versmės!

Marijampolė
1912.VIII.2 [*1921, 1959*]

VYTURYS

Vos tik saulės spindulys
Nutirpdino šaltą sniegą,
Štai parskridęs vyturys
Kelia čiulbesiu mūs jėgą.

Nuo pat ryto,
Vos prašvito,
Jis per dieną
Vis tą vieną
Skelbia linksmą mums naujieną —
Čir vir vir pavasaris!

Paprasta ta jo daina,
Kas pavasarį girdėta,—
Bet kaskart tik ji viena
Guodžia širdį sužavėtą.

Vos atšilo
Ir pakilo
Tik saulutė,
Mes sukrutę
Laukiam suskambant dainutę —
Čir vir vir pavasaris!

O išgirdę ją anksti,
Žiedus ir gėles sapnuojam,—
Ir linksmumo apimti
Mes su vyturiu dainuojam:

Būki sveikas,
Meilės laikas!
Tu mums duotas
Pumpuruotas,—
Giedrink mūs jaunystės puotas —
Čir vir vir pavasaris!

1912.III.10 [*1921*]

JAUNYSTĖS DAINA

Kilk, jaunyste! Tu galinga,
Tu linksma, šviesi, audringa
Kaip žaibai dausų!
Nieks tau kelio neužtvenkia,
Tau pasaulis galvą lenkia
Iš kovos balsų.

Jei pasišventė jaunystė,
Kas pasauly gal išdrįsti
Jos mėgint jėgų!
Kovose jai laimė duota,
Drąsiai žengs apvainikuota
Laurų vainiku.

Dėl gyvenimo likimo
Vien kilnaus pasiryžimo
Mūšin vedami,
Mūsų ateitį miglotą
Sielų pajėga liepsnota
Skaidrins tik jauni.

Tik per sunkų žemės tvanką
Tiesk aukštyn, jaunuoli, ranką —
Tavo ten mintis.
Ten nuo krašto ligi krašto
Ant žvaigždėto gyvo rašto
Spindi Ateitis.

1912.III.29 [*1921*]

NUTILUSI JŪRA

Nutilusi jūra lengvu dvelkimu
Tyliai lyg per sapną liūliuoja banguoja.
Jos veidas ramus, nes aplinkui ramu,
O kas gelmėse — nieks neboja.

Ar žėri jai saulė iš tyro dangaus,
Ar mėnuo su žvaigždėm nakčia į ją žiūri,
Ir saulę į savo gelmes ji priglaus,
Mėnulį ir žvaigždžių tą būrį.

Ji tyliąją naktį nemiega viena.
Čia glaudžias meilingai prie kranto smėlėto,
Čia ilgisi tolių tyli ir liūdna,
Kol vėlei nurimsta iš lėto.

Nesako ji savo gelmės paslapčių.
Ji ilgesį, skausmą į tylą užbūrė.
Bet aš jos slaptus troškimus atjaučiu,—
Ir mano dvasia kaip ta jūra.

1912.XII.30 [*1959*]

PAVASARIO RYTAS

Prašvito pavasario rytas,
Gegužio griaustinio išlytas,
Aušrinės žaros išsapnuotas,
Žibučių žiedais vainikuotas
Ir paukščių džiaugsminga, ramia
Pasveikintas pirma giesme.

Meilus jo dvelkimas —
Gamtos atgimimas
Gyvybės pažadino galią.
Su saule ji kilo,
Širdis ją pamilo,—
Atgijo troškimai atšalę.

Atgijo atšalę troškimai,
Rytojaus dienų nujautimai,
Svajonių žiedais vainikuoti,
Naktų glūdumoj išsapnuoti,
Širdies pagimdyta, gryna
Pasveikinti pirma daina.

Tylus jųjų aidas
Krūtinėje sklaidos
Ir kelia širdy įkvėpimą.
O iš abejonių,
Kančių ir svajonių
Jaunieji stiprybės sau ima.

1913.IV.22 [*1921, 1959*]

NUVYTUS LELIJA

Mačiau seselės aš gėlyne,
Bijūnų būryje —
Nulenkus žiedą, gailiai liūdi
Baltoji lelija.

Jau svyra, linksta švelnūs lapai,
Vainikas tuoj nuvys,—
Jos žiedą saulės pabučiavo
Liepsnotas spindulys.

Vakariui dvelkiant, kvepia gėlės
Ir baigiasi kaitra,
Tiktai nuvytusioj lelijoj
Skaistumo nebėra.

Ateis naktužė, maudys žiedus
Sidabro rasoje,
Bet ar atgis joje baltoji
Nuvytus lelija?

1913.IX.11 [*1959*]

ROŽĖ

Spalvų ir dvelkimo ūmai sužavėtas,
Aš prisegiau rožę prie savo krūtinės.
Ir jausmas prabilo širdy netikėtas
Lyg arfų harmonijos stygos auksinės.

Ir sužeidė rožės spyglys man krūtinę,
Ir skaudžiai įaugo į širdį giliai.
Ir brendo dvejopi jausmai susipynę
Lyg švelnūs dvelkimai ir dygūs spygliai.

Bet rožė nuo karščio krūtinės nuvyto,
Ir spalvos nublanko, ir dingo dvelkimas,—
Iš laimės gi jausmo, širdy pagimdyto,
Man liko spyglių vien skaudus atminimas.

1913.V.10 [*1959*]

PAVASARIO AUDRA

Ritasi, kyla nuo miško šalies,
Supa padangę lyg sparnas nakties.
Sunku kvėpuoti, nutilo gamta,
Saulė raudonu ūku apsupta.

Žaibas liepsnota vaga
Perskrodė dangų staiga.
Dunda nuo miško garsiau,
Artinas viesulas jau.

*

Trenkė, apsuko,
Sūkuriu rūko,—
Viską sumaišė drauge,
Gaudžia, dejuoja,
Girią siūbuoja,
Siaučia verpetais lauke.

Vienas po kito
Smogė, sušvito,
Trenkė perkūno žaibai.
Gaudesius aido
Kalnuose svaido,
Dunda pakalnėm piktai.

Debesys trūko,
Vandens papluko,
Šniokščia per medžių šaka
Srovės čiurlena,
Maišosi, gena
Upėn putotas bangas.

*

Ak tu, smarkioji audra,
Kiek tavy galios yra!
Tu iškilmingai graži,
Tu mums didybės neši.

Štai jau nuslinko juodi debesiai,
Spindi lašeliuose saulė šviesiai,
Čia žavi akį žiedai dar drėgni,
Ten vaivorykštės dažai septyni.

1913.VII.11 [*1921*]

VIVAM!

Ar linksma man, ar liūdna man,
Aš viens džiaugiuosi, viens kenčiu,—
O skundą paslepiu skausman,
O skausmą — jūron paslapčių.

Jaučiu jėgas, didžias jėgas —
Aš vėtras jūrose valdau
Ir per putojančias bangas
Į ramų uostą plaukt bandau.

Bet kęst vienam, kovot vienam
Ne kartą, Dieve, oi skaudu.
Ir skundas veržiasi jaunam,
Ir, rodos, kelio nerandu.

Bet aš žinau, tikrai žinau:
Kovot ir kęst — žmogaus dalia.
Ir vėl bangoms jėgas statau
Tolyn su savo valtele.

Nors liūdna man, nors skauda man,
Nežūsiu jūros bangose!
Įplauksiu drąsiai aš uostan
Galingas milžino dvasia.

1913.VIII.13

DOLCE

Skamba stygos užžavėtos,
Į žvaigždynus plaukia aidas,
Tonų srovės švelnios, lėtos
Lyg žiedų dvelkimai sklaidos.

Ir užbūrė sužavėjo
Saldūs tonai jautrią sielą.
Ir nuplukdė, nulydėjo
Į nežemės šalį mielą.

Ten ją supo, meiliai pynės
Srovėse naktïes zefyro,
Kolei tyros, sidabrinės,
Jautrios ašaros pabiro.

Tartum skauda, bet neskauda,
Vien tik jautrina krūtinę
Ir tylaus liūdnumo raudą
Audžia, širdį sugraudinę.

Skamba stygos užžavėtos,
Į žvaigždynus plaukia aidas,
Ir krūtinės skundas lėtas
Lyg žiedų dvelkimas sklaidos.

1913.III.7 [*1959*]

MINEUR

Girdžiu padangėj balsus slaptingus —
Liūdnai jie gieda.
Iš lėto supa srovė sutingus
Lelijos žiedą.

Sužibo žvaigždės, giria nurimo
Tyloj naktelės
Ir klauso klauso švelnaus siaudimo
Gailios dainelės.

Ir sugraudino, ir sužavėjo
Lelijos žiedus.
Kaip jūros perlai iš jų spindėjo
Rasa nuriedus.

Suplaukę žvaigždės tyloj naktinėj
Ir mėnuo klausė,
Baltų lelijų rasoj auksinėj
Spindulius prausė.

Nualpo aidas, gamta nurimo
Tyloj naktelės,
Tik nenurimo širdies troškimo
Svajonės galios.

1913.III.11 [*1921*]

MAN ČIA GERA

Man čia miela, man čia gera,
Man čia lengva ant krūtinės.
Kaip bangelės tyliai šnera
Tonų srovės minorinės.

Suvirpėjo, prakalbėjo
Mano stygos slaptos, vienos,
Kilo norų, mintys ėjo
Kaip tos brangios mano dienos.

Ir pagailo tų dienelių,
Tų jėgų neišbandytų,
Tų jaunystės mūs vargelių,
Tik svajonėj išugdytų.

Primanyčiau — sulaikyčiau
Savo brangią jaunystėlę.
Gal jėgas tas išbandyčiau,
Kur išnyksta dar nekėlę.

1913.VII.10

ATMINIMAS

Sušvitai iš netyčių,
Taip ūmai ir išnykai.
Vien keistų, naujų minčių
Atminimui palikai.

Eina dienos kaip svajonės,
Nebrangus jų radinys.
Ir tave, nėr abejonės,
Man iš sielos išdildys.

Išdildys tave ar ne,
Man vis tiek, vis tiek ir tau:
Tu pamirši greit mane,
Aš gi skųstis nepratau.

1913.III.3

PASKUTINIS SPINDULYS

Paskutinis spindulys
Kai sudie man pasakys —
Ir diena ūmai paskęs
Į juodas nakties gelmes,
Kiek drąsių, karštų troškimų
Plauks į jūrą atminimų!

Ryt kita išauš diena,
Kils svajonė ne viena.
Paskutinis spindulys
Vėl jas nežinion plukdys,—
Ir jų kapą veltui kasiu —
Tai, kas žuvo, nesurasiu.

1913.VII.11

KO VERŽIESI?

Ko, širdie, veržiesi
Į beribį plotą?
Ar manai, pavysi
Laimę apraudotą?

Ar manai, padangėj
Spindulių versmėse
Atsidegs iš naujo
Tie jausmai išblėsę?

Ar manai, aukštybėj
Su arais skraidysi?
Bet jaunų dienelių
Jau nesulaikysi.

Ko, širdie, veržiesi
Į beribį plotą?
Jau ir ten padangė
Niaukiasi miglota.

1914.II.2

DEBESĖLIUI

Baltapūki debesėli,
Lengvasparni lakūnėli,
    Kur tu skriesi?
Ar tik saulę palydėti,
Ar rytų aušroj žėrėti
    Tu viliesi?

— Pro bekraštį melsvą plotą
Jūra skendėja miglota,—
    Ten keliausiu
Ir, sodriais lašais patvinęs,
Prie audringos jos krūtinės
    Prisiglausiu.—

Tai ir mano, debesėli,
Juodą mintį, rūpestėlį
    Nuplukdinki
Ir į giliąją jūružę,
Kur vien bangos šniokščia, ūžia,
    Paskandinki.

1914.VIII.18 [*1936*]

BUS RUDUO

Ant šakutės ten aukštai,
Saulės mylimas karštai,
Ko, lapeli, pageltai
Taip anksti?

Ar nakties šalnų dygliai
Tave įžeidė giliai,
Ar saulutės spinduliai
Per karšti?

Dingo meilės jau laikai,
Tu nuliūdęs atsakai,
Žemė dengiasi pilkai,
Nemaitin.

Tuoj ruduo sparnus išskleis,
Lėkdams vėtrų sūkuriais,
Neš visus savais keliais
Prapultin.

1914.VIII.18 [*1921*]

SUTEMOSE

I

Paskendus į sutemas tylanti jūra
Saulėleidžio svają kaip laimę svajoja.
Rimtis vakarinė tą godą sukūrė
Ir lūkesiu jautrią krūtinę kilnoja.
Dar dega saulėleidžio tolimas skliautas,
Liepsnojančiu spindesiu bangą paliečia,—
Jau mėlynu žydriu zenitas nuplautas
Auksinėmis žvaigždėmis mirga ir šviečia.

Ir tu, mano drauge, rami ir slaptinga,
Meilingai svajoji kaip jūra tylioji.
Į gęstantį vakarą žvilgsnis tau sminga —
Ar jūroj paskendusią saulę svajoji?
Galva pasiguosdama linksta prie lyros,
Ir lūpos praskleistos tau lūkesiu žydi.
O atviros akys, kaip krištolas tyros,
Svajonę į dangų žvaigždėtą palydi.

II

Ji užgavo skambią lyrą,
Stygos prakalbėjo
Ir per dvelkiantį zefyrą
Sutemoj aidėjo.

Ir atsiliepė gelmėse
Tonai negirdėti,
Kelia godą skambią, šviesią
Toliai tie žvaigždėti.

Kam, mieloji, gundai dvasią,
Kam drumsti man mintį?
Kur tą laimės godą drąsią
Nori nuplukdinti?

Ten, kur žvaigždžių milijonai
Jūroj taką tiesia,
Ten, kur skamba džiaugsmo tonai,
Plauksim mudu dviese.

Kilkit, skriekit, mano mintys,
Į tą laimės sritį.
Ten paliaus sapnai vaidintis,
Lūkesio gimdyti.

III

Ko nuliūdus, drauge mano,
Tolumon žvelgi?
Ar už jūros-okeano
Ašaras regi?

Kas tau lūkesį sukėlė
Laimės sapnuose?
Spindi skausmo ašarėlė
Tavo akyse.

Argi tau svajoj vaidinas
Žemės sopuliai
Ir į vieną pluoštą pinas
Rožės ir dygliai?

Žemė erdvėj begalinėj —
Liūdesio vieta,
O širdis žmogaus krūtinėj
Žemei sukurta.

Nepatyriau, mylimoji,
Tavo paslapčių,
Vien godas, kurias godoji,
Širdžia atjaučiu.

1914.I.24 [*1921, 1959*]

LEIDŽIANTIS SAULEI

Saulei į vakarus leidžiantis,
Tyli nurimus gamta.
Angelas, poilsį skleidžiantis,
Žengia į žemę tada.

Ūkanų debesiu skriedamas,
Skambina aukso kanklius,—
Guodžia mus himnas jo giedamas,
Atbalsius kelia tylius.

Žvaigždės padangėje stebisi,
Skrenda į aukštį mintis,
Skliautais pro balzganą debesį
Plaukia į žemę naktis.

Laukia jos žvaigždės mirgėdamos,
Laukia vainikai žiedų,
Lauki paguodos ilgėdamos,
Širdį nutildžius, ir tu.

1914.VIII.20 [*1959*]

ATSIKĖLEI, ŽEMELE

Atsikėlei, žemele,
Švelniaplaukio gegužio bučiuota,
Margaspalviais žiedais vainikuota.
Iš padangių ankstyvą dainelę
Tau čirena linksmi vyturiai,
Skamba, siaudžia žali pagiriai,—
Atsikėlei, žemele.

Rasos veidą tau prausia,
Lino plaukus vėjelis šukuoja,
O saulutė močiutė myluoja
Ir tau apdarą teikia gražiausią.
O rytais, lyg mergaitė graži,
Tu žibutėmis galvą puoši,—
Rasos veidą tau prausia.

Puoškis, puoškis, skaisčioji,
Į kvapius vainikus, žalumynus
Tu paskleisk visus žiedus supynus,
Kur gėlių pumpurėliuos nešioji.
Stebuklingų jėgų sukurtais
Tu ir mano svajonių žiedais
Puoškis, puoškis, skaisčioji!

1914.IV.18 [*1921, 1936*]

VAKARE

Jau dega žaromis saulėleidžio kraštai,
Liepsnotus žibintus tuoj saulė užgesys —
Ir nykioj sutemoj nutils žingsnių aidai
Ir pajūrio bangų vienodas šlamesys.

Aš laukiau čia tavęs, kilnioji valanda,
Palikęs kelyje gyvenimo dejas.
Pagarbinsiu tave saulėleidžio malda
Ir vėl nueisiu viens į gęstančias žaras.

Dėl ko taip liūdna gi budėti čia vienam
Tarp gęstančios dienos ir kylančios nakties,
Ištiest maldoj rankas liepsnotiem vakaram
Ir viena tebejaust: kad myli ir ilgies.

Štai sugaudė banga, į krantą puldama,
Štai sušvietė gelmėj palūžęs spindulys,—
Pasibaigė diena, su saule gesdama,—
Aš žiūriu ir klausau nurimęs ir tylįs.

1914.IV.17 [*1921, 1936*]

RAUDONIEJI ŽIEDAI

BE ŠVIESIŲJŲ MINČIŲ

PRIEŠ AUDRĄ

Lyg juodas šešėlis visur ir kasdie
Lydi tu mane, neramioji mintie,
Ir vis šiurpulingus žodžius man kuždi,
Ir rodai, kur debesys grumias juodi.
Matau aš tas šmėklas. Žinau, kad tenai
Išniekinto kraujo pasruvo tvanai.
Vidurnaktį vėjo suokimuos girdžiu,
Kaip šaukias dangaus milijonai širdžių.
O vėtrai nurimus, tyloje klausai,—
Mirtim atsidūsta baimingi balsai.

Girdi — ir į vakarus žvilgsnį kreipi,
Kur debesys kyla juodi.
Matai — ir į dangų malda
Pro lūpas tau veržias tada.

1914.VIII.18 [*1936*]

TĖVYNEI

Murmėjo ir grūmės juodi debesiai,
Audringų žaibų ir perkūnų pritvinę,—
Ir tu neramiai audros gando klausei,
Nuvarginta mano Tėvyne.

Ir tavo padangė, staiga apsemta,
Pirmoji žaibų sūkuriais sušvytravo.
Pasruvo krauju tavo žemė šventa,
Ir girios skausmingai dejavo.

Tu dūmų juoduose verpetuos skendai,
Naikinama gaisro siaubingo.
O tavo kančių ir dejonių aidai
Be atbalsio sklido ir dingo.

Tai kas tavo pamirštą vardą primins?
Nejaugi tik vienas beginklis poetas?
Jo skundas tau sielvarto nenuramins,—
Iš tavo skriaudų jis sudėtas.

Ir aš tik skundus tau aukoju tylius,
Ne kurstomus obalsius žygių skelbėjo.
Man įteikė Viešpats ne kardą — kanklius,—
Ir taiką širdis pamylėjo.

1914.X.27 [*1936*]

TITANŲ KOVA

Iš lėto gęsta paskutiniai
Raudonos saulės spinduliai,—
Ir dangų puošdami ugniniai
Liepsnų verpetai begaliniai
Padange driekiasi tyliai.

O žemėj vėtrų sūkuriuose,
Mirties šėlimo apimti,
Kalvas ugnių grandim apjuosę,
Paskendę dūmų debesiuose,
Titanai grumiasi pikti.

Girdžiu aš jų griausmingą bylą,
Padange murmančią plačiai:
Kerštingi smūgiai dunda, kyla
Ir drumsdami padangių tylą
Per kalnus aidi išdidžiai.

Titanai grumiasi kovoja —
Mirties pašėlę slibinai.
Viršuj dangus ugnim liepsnoja,
Po kojų žemė jų vaitoja,
Ir dreba slėniai ir kalnai.

Sumeliškiai
1914.IX.29 [*1936*]

VERKIA DEJUOJA

Verkia dejuoja rudenio vėjas,
Ūkanos saulę temdo.
Verkia močiutė — jauną sūnelį
Didin karužin rengia.

Akys aptemo nuo ašarėlių,
Plyšta širdis iš skausmo.
Jauno sūnelio gūdūs žodeliai
Širdį labiau graudina.

— Liki sveika jau, sena močiute,
Ašarėles nušluostyk.
Eiki palaimink savo sūnelį,
Didin karužin jojant.

Jeigu sugrįšiu, tai nuraminsiu,
Vargely pavaduosiu.
Jei paguldysiu jauną galvelę,
Tai bent savoj šalelėj...—

Vai, tai ne vėjas verkia dejuoja,
Ne miglos saulę temdo.
Tai verkia rauda sena močiutė,
Išleisdama sūnelį.

*

Ten, kur saulutė leidžias raudona,
Dunda pilka žemelė,
Ten tai pas aukštą smėlio kalnelį
Buvo smarkusis mūšis.

Girios dejavo, žemė dundėjo,
Liejosi brolių kraujas,
Ten ir močiutės jaunas sūnelis
Savo paguldė galvą.

— Likit sveiki jau, broliai, seselės,
Jau nepasimatysim.
Liki sveika jau, sena močiute,
Lietuva, brangi tėvyne.—

1914.X.28

KARO GENIJUS

Dunda žemė, staugia vėjas,—
Aš, nuožmus mirties skelbėjas,
Vis lekiu pirmyn.
Ten verpetai sūkuriuoja,
Liepsnomis dangus gaisruoja,—
Ak, tolyn, tolyn!

Kas čia stovi man ant tako?
— Tavo brolis,— jis atsako.
Brolis?!. a, tai tu...
Ir pamatęs jojo spalvą,
Savo brolio—priešo galvą
Perskėliau kardu.

Stūmė pajėgos pritvinę
Pult į tirštą priešų minią —
Nuo geismų alpau.
Šėlau, pirmąjį nužudęs,
Ir kraujuose jo paplūdęs
Širdį išlupau.

Dunda žemė, staugia vėjas,—
Aš, nuožmus mirties nešėjas,
Šėlstu kaip audra.
Čia žaibai, tenai perkūnai,
Ris visus mirties siaubūnai —
Gailesčio nėra.

Didis, rimtas, spinduliuotas,
Laurų lapais vainikuotas
Iš kovos grįžtu.
Man visi garbės pavydi,
O gražuolės alpsta, lydi
Puokštėmis gėlių.

Garbėje širdis nurimo,
O tamsios minios keikimo
Aš nesibijau:
Padėkos aukas sukrovęs,
Kruvinas rankas nuplovęs,
Aš nekaltas jau.

1914.X.20 [*1936*]

TOLI NUO LIETUVOS

Toli toli nuo Lietuvos,
Kur saulė neteka blaiviai,
Bedugnėj skurdo ir tamsos
Jūs vargstat, broliai tremtiniai

Čionai šalis jum svetima,
Nieks rankos meiliai neišties.
Ir kenčia siela alpdama —
Nėra paguodos nei vilties.

Ne kartą gal širdies skausme
Tėvynėn kreipėtės minčia.
Ir veržės tuomet savaime
Pro lūpas maldos ir kančia.

Bet nieks širdies nenuramino,
Ant lūpų užmirė malda.
Vien karštos ašaros patvino,
Dejavo siela prislėgta.

Petrapilis
1915.X.21 [*1959*]

GIMIMO NAKTĮ

Iš reto miglota padange aukštai
Didingai, galingai prabilo varpai.
Ir girdi vargų nukamuota širdis,
Kad gimė jau Meilė, prašvito naktis.
Ir pavergė sielas džiaugsminga žinia,
Sukniubo ant kelių didžiulė minia,
Sutirpo skausmingi krūtinių ledai
Ir veržėsi maldos pro lūpas karštai.

Štai žėri šventovė elektros šviesa
Ir mainos altoriuose aukso varsa.
Saldžiai sužavėtas žiūri ir klausai,
Kaip muzikos groja ir gieda balsai.
Ne angelų Glorios plaukia gaida,—
Jos veltui ilgėjos širdis suspausta.
Man ašaros, skausmas vaidinas čionai
Ir žuvusi viltis, ir šviesūs sapnai,
Ir viską, ko geidė kadaise širdis,
Ir ką jau pražudė tamsioji naktis,
Tie tonai į dygų vainiką supins,
Vėl sielą suaudrins, bet nenuramins.

1915.XI.27 [*1959*]

NAUJIEJI 1916 METAI

Seniai nusileido šalta žiemos saulė,
Aptemusioj žemėj mirtis ir kapai,—
Aukštam gi danguj, tartum vargdienių ašaros,
Vien tolimos žvaigždės mirgėdamos spindi.

Praeis ta marinanti šiaurės naktis,
Išblės danguje visos žibančios žvaigždės,
Ir vėl patekės rytuose liūdna saulė,
Bet jau nematys jos šviesos šie Metai Senieji.

Štai artinas jųjų mirties valanda.
Vidurnaktį bokštų tyloj suskambės gūdūs varpo garsai
Ir skelbs visai žemei ir dangui nuo krašto lig krašto,
Kad naujas valdovas paveldėjo didę gyvenimo knygą.

Ir mirs šitie Metai Senieji,
Užvožę gyvenimo knygos krauju išrašytąjį lapą.
Ir niekas neverks jų nei nesigailės,
Bet džiaugsis, lyg naštą numetęs nuo savo krūtinės.

Neverks jų išalkęs, netekęs pastogės varguolis,
Neverks jų senoji močiutė, išverkusi šviesias akis,
Raudodama žuvusio savo sūnelio,
Neverks nei jaunoji mergelė, paslėpus širdy savo ilgesio skausmą.

O ten, kur mūs broliai
Dar merdi kančioj, įsirausę į šaltąją žemę,
Kur skliautas gaisruoja ir griauja mirties padarai,
Ir ten nieks neverks jūs, Senieji Meteliai.

Neverks jūs
Nė kraujo dėme pažymėtas Tėvynės sūnus,
Kad žudo ją plėšrūs erelių nagai,
Kad užmirštas josios net vardas.

*

Ir sugaudė varpas nakties tyloje,
Ir paskelbė žemei ir dangui,
Kad naujas valdovas paveldėjo didę gyvenimo knygą,
Kad mirė jau Metai Senieji.

Ir vos tiktai sugaudė bokštuos varpai,
Sujudo visi, kas tik sielvartą kentė,
Ir rinkosi, ėjo į viešąjį kelią pasveikinti Metų Naujųjų,
Paguodos ir vilties ieškoti.

Ir ėjo viešuoju keliu ir sutiko,
Ir sveikino, galvas žemyn lenkdami,
O akys jų švietė iš džiaugsmo, nes manė,
Kad laimę jiem Metai Naujieji suteiks
Ir ašaras vargšam nušluostys.

Bet nieko nesakė jiem naujas valdovas.
Tylus, paslaptingas įsėdo į sostą
Ir naują gyvenimo knygos atsivertė lapą,
Ir vėl toliau rašė nepabaigtas kraujo dejas.

O tie, kurie kentė ir verkė, paguodos ieškojo,
Sugrįžo atgal sielvartingi, liūdni, nebetekę vilties,
Ir nieks nežinojo, kame rast paguodos,
Kam ašaras savo aukoti.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Pagailo man tų, kurie grįžo atgal nusiminę.
Ėjau tad nors šaltajai nakčiai,
Nors dangui aukštam pasiskųsti dėl žemės vargų.

*

Mirties ramybėj baltuos pusnynuos
Ramiai miegojo tą naktį žemė,
Tik, rodės, vis dar varpų gaudimai
Tylos virpėjo aiduose.

Viršuj, padangėj, daugybė žvaigždžių,
Kaip milijonai ugnies krislelių,
Neapmatuotam pasaulio ruime
Nuo amžių įžiebtos degė.

O ten, už visko, pačioj aukštybėj,
Galybių Viešpats, ištiesęs ranką,
Visus pasaulius ir menką krislą
Apvaizdi, valdo ir laiko.

Jo rankoj visas būties likimas,
Gyvybės šviesos, mirties patamsės
Ir vėl garbingas prisikėlimas
Visiem, kas tiki Jo vardą.

Nurimo mano pavargus siela,
Ir prasiblaivė aptemęs veidas.
Dabar žinau jau, kame paguoda
Visiem, kas viltyje kenčia.

1916 [*1936*]

AMŽINĄ ATILSĮ

Nuliūdo kapais apsiklojus Tėvynė,
Ir motinos išverkė šviesias akis,
Bet sūnūs, kuriuos karo šmėkla nuskynė,
Deja, iš šaltųjų kapų neatgis.
Už žuvusius brolius skausminga malda
Teprakalba mūsų širdis suspausta —
Suteik nekaltai nužudytiems, o Viešpatie,
Amžiną atilsį.

Ir mus ištremtuosius globok, Visagali!
Ir čia žudo vargas Tėvynės vaikus.
Plačiai išblaškytų po svetimą šalį
Išdygo ne vienas jau kapas brangus.
Už žuvusius brolius nelaimių varguos
Malda vien mūs kenčiančias sielas paguos.
Suteik svetur mirusiems broliams, o Viešpatie,
Amžiną atilsį.

Sugrįšim gyvieji atgal į Tėvynę,
Į juodus dirvonus, duobėtus laukus
Ir ten pamatysime vėl, nusiminę,
Naujai mylimųjų supiltus kapus.
Ir tuomet paskendę naujuos sopuliuos,
Vėl maldą sukruvintos širdys dejuos:
Suteik mūsų mylimų sieloms, o Viešpatie,
Amžiną atilsį.

1916.II.29 [*1959*]

VARGINGOS TĖVYNĖS VARGINGI VAIKAI

Vargingos Tėvynės vargingi vaikai,
Plačiai išsisklaidę po svetimą minią!
Sudėsim mes dainą,— prabils mūs vargai,
Nušvis mūs dangus, apsiniaukęs pilkai,
Lengviau atsidusim, Tėvynę priminę.

Sudėsim mes giesmę iš savo skriaudos,
Iš teisių, po budelio kojų pamintų,
Iš sielvarte gimusios skausmo maldos,—
Ir kenčiančios širdys tą giesmę giedos,
Kad gimtąją žemę atmintų.

Ne džiaugsmo garsais ta giesmė nuskambės,
Ne skundais marinančio nusiminimo.
Gaivinančios viltys joje suspindės!
Ištryškus iš sielų giliausios versmės,
Ji skelbs naują rytą ir prisikėlimą.

Vargingos Tėvynės vargingi vaikai,
Nekeikime savo skausmingo likimo!
Mūs kruvinos skriaudos ir dygūs vargai,
Ir liūdinčiais kryžiais pasvirę kapai —
Tai sėkla šviesaus Lietuvos atgimimo.

Petrapilis
1916.II.15 [*1936*]

BE ŠVIESIŲJŲ MINČIŲ

I

Tiršti šalti mirties rūkai
Užklojo mūs laukus pilkai.
Linksma nebeskamba daina,
Vien skundžias žemė kruvina,
Vien kartais varnas sukranksės
Šiurpius garsus kapų giesmės.

Krauju pasruvo mūs dangus,
Ir vėtros gaudesys trankus
Sukėlė liūdinčius laukus.

Prabilo rudenio naktis,
Kraupi, siaubinga paslaptis,
Kur glūdi skausmas ir mirtis.

Danguj tik griausmas ir žaibai,
O žemėj kryžiai ir varpai...
Visur kapai, kapai, kapai.

II

Kur jūs dingot, lengvasparnės
Mano mintys?
Ar su vėtromis nuskridot
Kur vaidintis?
Ar su dūmais sūkuriuojat
Po tuos plotus,

Ar pas vargdienius be duonos,
Ašarotus?
Gal šiltu krauju garuojat
Mūs laukuose,
Ar gal gulit pašarvotos
Ten kapuose?
Kur jūs dingot, šviesios, giedros
Mano mintys?
Ko man viltis, kuo man guostis,
Kuo ramintis?

III

Gūdu atsibusť be šviesiųjų minčių:
Be jų aš krūtinėj jėgų nejaučiu.
Be jų įkvėpimo nebus apdainuotos
Nei rūsti kova, nei laimėjimo puotos.

Tėvyne! Tu nuolat skambi manyje
Kaip prisikėlimo kilni aidija.
Kiekvieną širdies pajautimą vien tau
Kas vakaras rytas aukot įpratau.

Man buvo kaip sakalui miela, drąsu
Pakilt lig šviesiųjų dangaus debesų
Ir žvelgt pro melsvuosius padangės ūkus
Į tavo dirvonus, lankas ir miškus.

Bet šiandien gūdu be šviesiųjų minčių:
Be jų aš krūtinėj jėgų nejaučiu.
Be jų nesvajosiu, be jų neskrajosiu,
Be jų nė skambiųjų dainų negiedosiu.

Žinau, pasibaigs tas audros ūžesys,
Pavasaris žemę žiedais aptaisys,
Bet ką gi papuoš pirmas žiedas kvapus:
Ar juodus dirvonus, ar šaltus kapus?

1915.III.27 [*1936*]

REX

Galingas ir didis valdau ašai žemę.
Skliautus mano sostas padangėse remia.
Minu briliantus, o čia prie vainiko
Man spindinčios žvaigždės pritiko.
Valdau ir gėriuosi pasaulio harmonija:
Čionai tamsiažydris dangus,
Ten mėlyna jūrų simfonija
Sūpuoja plačius margažiedžius laukus.

Bet kas per balsai prieštaringu aidėjimu
Staiga ėmė drumsti tą puikų skambėjimą?
Lyg mirštančio skausmas agonija
Ardo harmoniją.

— Gelbėk mus — žūname!
Vargo kankinami,
Bado marinami
Urvuose pūvame.

Lūpos išdžiūvusios,
Akys užgriuvusios,
Plyšta širdis.
Ak, paskutinėje
Skausmo kankynėje
Smauk mus, mirtis!

Keršto nublokštame
Alkyje trokštame
Lašo rasos.
Alpstam — ir šaukiame,
Mirštam — ir laukiame
Duonos — šviesos!..

Bet aš, kuris žemę iš sosto valdau,
Nei skurdo, nei skausmo tenai nematau.

Gėriuos stebuklingais darbais Įkūrėjo,
Kurs visą pasaulį taip puikiai sudėjo:

Čia mėnuo ir žvaigždžių minia
Padangėje žavi mane,
Ten jūra ir vaizdūs krantai,
Kiek toly akim užmatai.

Tai ko jie ten šaukia kaskart įkyriau?
— Paliaukit! — galiausiai supykęs tariau,—
Jūs ten, taip rūsčiai šaukdami tame klonyje,
Ardot pasaulio harmoniją!

Tariau — ir, į purpurą įsivyniojęs,
Žiūrėjau, kaip žvaigždės vainikan man klojas.

1914.III.7 [*1921, 1936*]

PRO ŪKANAS

PRO ŪKANAS

Niūrus ir ankštas kambarys,
Viduj ir šalta, ir tamsu.
Juodų minčių slegiąs būrys,—
Ir vienas vienas tebesu.

Už lango siena nešvari
Ir bangos rūko nesmagaus.
Ilgu ir liūdna — neturi
Nei tyro oro, nei dangaus.

Ir lekia ten toli mintis
Ieškoti saulėtų vaizdų —
Į Lietuvos šviesias šalis
Ant sraunaus Nemuno krantų.

Bet raski šiandie, jei gali,
Kur skausmo ašarų nėra!
Kur žydi gėlės ir tyli
Gamtužę džiugina giedra.

Deja, visur klaiku, nyku,
Klaiku, Tėvų šalie, ir tau.
Klampiai išmindžiotu lauku
Aš kraują liejantis matau.

Ir palikau gimtus kraštus,
Kur tiek svajojau ir kenčiau.
Ten džiaugsmo spindulys skaistus
Tamsoj sušvisdavo skaisčiau.

Mačiau skausmų. Man jie šventi.
Širdies tyla — tyla mirties.
O kai džiaugiesi ar kenti,
Bent gyvas sieloje jauties.

Ir šiandie štai toli toli
Iš miesto ūžesio, triukšmų,
Širdie, iš naujo prabyli
Aidais ir džiaugsmo, ir skausmų.

1915.IX.27

TĖVYNĖS LAUKUOSE

Man pavaikščioti gera po pievas, laukus.
Čia pavasario oras toks lengvas, smagus.
Spindi saulė šiltai,
Ir visur tik žiedai,—
Čia vien grožį, ramybę, jaunystę matai.

Ak seniai jau seniai vaikštinėjau aš čia
Ir gėrėjaus pavasario saule skaisčia.
Jau laikai nebe tie,
Viskas mainos kasdie,—
Nebe ta jau nė tu, mano vargše širdie.

Bet nors šiandien skausmingi krūtinės jausmai
Neplasnoja kaip vakar prie saulės linksmai,
Nors, tėvyne, ir tu
Gyveni vien skurdu,
Aš vis tiek tavyje dar palaimos randu.

1915.V.3 [*1959*]

TYLUS GEGUŽIO VAKARAS

Tylus gegužio vakaras,
Aplink laukai žieduoti.
Einu ežia nurimdamas —
Kaip lengva čia kvėpuoti.

Rugių diegus beplaukiančius
Braukau rasota sauja.
Einu užmiršęs ašaras,
Kentėjimus ir kraują.

Ir štai daina nuo vieškelio
Pakalnėj suskambėjo,
Laukuos garsai atsiliepė
Ir girioj nuaidėjo.

Vėl, Lietuva, tu prakalbi,
Dainų garsais vilioji!
Klausau — deja, ne mūsų tai
Jautri daina gimtoji...

Tai svetima, atklydusi
Nuo Volgos bei Uralo,—
O čia gimtinės dainos vien
Paguosti mus privalo.

Klausau — ir vėl krūtinėje
Kas skaudžiai nyksta, yra.
Ir vėl galva apsunkinta
Žemyn be vilties svyra.

Rugių diegus beplaukiančius
Braukau rasota sauja...
Jaučiu vien karčias ašaras,
Kentėjimus ir kraują.

1915.VI.1 [*1959*]

KVEPIA GĖLĖS

Kvepia gėlės, žydi sodai
Ir kerai sužėlę,
Savo grožybes man rodai,
Miela gamtužėle.

Bet neguodžia, neramina
Tavo gražumėliai,
Vien tik ašaras brandina
Širdžiai raudojėlei.

Štai užėjo šiaurūs vėjai,
Sudejavo gojai.
Tai tu veltui pražydėjai,
Puikiai išlapojai.

Siaučia vėjai, o žiedeliai
Krinta, krinta, krinta...
Širdžiai liūdesio ik valiai —
Ji nenuraminta.

1915.V.22

PAVASARIO NAKTĮ

Miega jau sodas naktužės ramybėje,
Visas paskendęs baltuose žieduos.
Plinta jo kvapūs dvelkimai aukštybėje,—
Mėnuo ir žvaigždės tegul jais kvėpuos.

Kuklios vyšnaitės į eilę sustojusios,
Obelys išsikeroję plačiai,
Glemba ir alpsta, žiedais apsiklojusios,
Meilę ir laimę sapnuoja saldžiai.

Rodos, jau nėr tau vargų nei kentėjimų,
Žydi aplinkui vien meilė šventa.
Ir nejučiom su tuo saldžiu kvepėjimu
Kyla krūtinėj dėkinga malda.

Ak tu naktuže, naktie paslaptingoji!
Nuraminai tu ir mano godas.
Pavergė sielą padangė didingoji,—
Ten ji paguodą ir laimę atras.

1915.V.29 [*1959*]

ŽVAIGŽDELEI

Daug žiba padangėj žvaigždučių,
Vilioja šviesa malonia.
Katra gi taip meiliai spindėjo,
Matušei bemigdant mane?

Tai ši va mažutė skaistutė,
Judri kaip lašelis rasos,
Graudi kaip seselės akutė,
Kaip ašara mūsų raudos.

*

Vai kaip buvo gera, kaip linksma
Namie su gera matuše!
Atminus graudi ašarėlė
Nurieda per veidą slapčia.

Nors tu bent spindėki, žvaigždele,
Kol ašaros mums nenudžius,
Ir rodyki tolimą kelią
Į brangius tėvų namučius.

1916

PRELIUDIJA

Sužibo danguje skaisčioji saulė
Ir paskleidė gajuosius spindulius
Po visą šalį.
Išsprogo ant medelio žalias lapas,
Ir pumpuras švelnutis prasiskyrė —
Pražydo žiedas.

Ir džiaugias akys, žvelgdamos į šviesią saulę,
Ir žalias lapas džiugina,
Ir tyras, baltas žiedas,—
Ir siela džiaugias.

Bet užtemė audringas debesys
Gaivinančią saulutę.
Nuplėšė vėtra žalią lapą
Ir baltą žiedą.
Tai gaila sielai spindulių,
Ir žalio lapo, ir žiedelio —
Gaila...
Ir liūdi siela...
Liūdi, nes atsimena šviesias dienas,
Atsimena šviesias dienas — nes liūdi.

*

Sutiko kartą akis akį,
Širdis širdį, mintis mintį.
Akis šviesesnė tapo dėl akies,
Širdis daugiau gyvybės savyje pajuto,
Aukščiau prie saulės veržėsi mintis,
Kitos minties padedama.
Patiko akiai šviesuma,
Gyvybė širdžiai,
Aukštybė minčiai.
Patiko ir pamilo akis akį,
Širdis širdį, mintis mintį —
Pamilo.

Pakilo ir užliejo ašarų banga
Šviesią akį,
Suspaudė skausmas mylimąją širdį,
O mintį prislėgė
Tamsus nusiminimas.
Tad ir kita apsiverkė akis,
Ir kitą širdį varstė skausmas,
Ir kitai minčiai užtemė saulutė.
Tai gimė skausmas
Dėl meilės,
O meilė augo
Dėl skausmo.

*

Aš kartą pamačiau greta išaugusius
Erškėtį ir puikuolę rožę.
Mačiau, kad tinka jai erškėtis,
O jam patinka rožė:
Meiliai lingavosi...

Tada nulaužęs paėmiau šakytę rožės,
Prapjoviau, sužeidžiau erškėčio žaliąją krūtinę
Ir sprogstančią šakytę rožės
Į žaizdą įstačiau.
Tad kentė rožė, ir erškėtis — kentė...
Tačiau mylėjo —
Ir vienas kito meile skausmą kurstė,
O meilę didino skausmu.

Ir taip suaugo rožė ir erškėtis,
Skausme mylėdami
Ir meilėj kęsdami,—
Suaugo viens į kitą.
Ir ilgai ilgai augo ir klestėjo,
Puikius gamindami žiedus —
Meilės žiedus.

— — — — — — — — — —

Nėra didesnio skausmo —
Už meilėj kilusį.
Nėra didesnės meilės —
Už skausmuose subrendusią.

— — — — — — — — — —

Iš meilės kilęs skausmas
Geriausiai meilę saugos.

1915

RAUDONOS GĖLĖS

Ne rudenio ryto šalnų pakąsta
Nudžiūvo žalioji mergelių rūta.
Ne juodbėris žirgas išmynė žalius
Brolelių aptvertus gėlių darželius.
Ne jaunas bernelis pro šalį prajojo,
Kad vystančių rūtų mergelė raudojo.

Užpuolė mūs kraštą siaubūnas baugus
Ir plėšė, niokojo derlingus laukus,
Ir siuto, ir murdėsi kraujo klane.
Tai bėgo išalkusi vargšų minia
Iš savo sodybų į tolimą šalį,
Varge keikdama savo skaudžiąją dalį.

O paskum gaisravo ii kaito dangus,
Ir liepsnos švytravo pro juodus rūkus,
Gaisrai raudonavo pašvaiste niūria,
Ir žemė dejavo, ir ošė giria,—
Iš tolo, per klonius dundėjo perkūnai
Ir staugė mirties plačiažiočiai siaubūnai.

Pajuodo laukų mūsų plotai žali,
Bet žemė, krauju atgaivinta,— derli.
Ir štai, kur tarp klonių glūdėjo tamsiai
Kapų kauburiai ir juodi degėsiai,
Beaūštant pražydo raudonosios gėlės
Ir gailiai blizgėjo žieduos ašarėlės.

1915 [*1936*]

VAI MINTYS

Vai mintys jūs mintys skaudaus įkvėpimo,
Sužibusios dainiaus širdies gelmėse!
Klausausi aš jūsų vienodo siaudimo —
Ir liūsta sujaudinta mano dvasia.

Norėčiau aš tąsyk išverkt, išdainuoti
Visas neberimstančios dvasios dejas,
Į ritmą supinti, rimu apsparnuoti
Ir sviest į ruimingas pasaulio erdves.

Teplaukia, kur žvaigždžių keliai išdabinti,
Gal ten su gamtos slėpiniais susipins,
Gal ten ir sutiks gimininga sau mintį,
Ir gal ką pravirkdins, gal ką nuramins.

O tu, mano dvasia, viena išgedėsi
Lig galo nykiosios vienatvės dienas.
Ką jausi, svajosi ir ką pamylėsi,
Širdis svetima nors įspės — nesupras.

1916

SAUSAS LAPAS

Toli nuskintas žiedo lapas,
Be kvapo, sausas ir trapus,
Tu graudžią dainą man dainuoji
Apie kitus žalius lapus.

Puikiam sode, su mirtom, rožėm
Tu augai lieknas ir gražus
Ir krovei žiedus tarp lapelių,
Kaip kraujo varvančius lašus.

Sakai, kad ten, gėlių tėvynėj,
Kur pats, puikuoli, pražydai,
Dar siaudžia soduos švelnūs vėjai,
Dar kvepia gėlės ir žiedai.

Tik tu čia, ūkanotoj šiaurėj,
Be kvapo, sausas ir trapus,
Man graudžią dainą tebdainuoji,
Kad žuvus laimė neatbus.

Aš suprantu tave, lapeli,—
Nė man čia saulė nebešvies:
Viena daina ir sauso lapo,
Ir skausmo pakirstos širdies.

1916.X.10 [*1936*]

SU KRINTANČIAIS LAPAIS

Su krintančiais lapais, su vėjo verksmais
Didingais troškimais širdis neužkais.
Tik pinsis mintis nedrąsi ir liūdna,
Kaip palšo dangaus įkyri dargana.

Suvargino dvasią šešėliai mirties:
Padangėj skraidyti sparnai nesities.
O saulėtos dienos, kuriom taip džiaugeis,
Giedrais atminimais tik širdį sužeis.

Žinau, nesiliovė pasauly kančia.
Dėl ko gi širdis taip kieta ir kurčia?
Vai skauda man, skauda, bet savo žaizdas,—
Dėl jų savo kelio širdis neberas.

Turiu aš savy priešingybių versmes —
Ir sielvarto mintys manęs nepames.
Dėl jų manyje ir gūdu, ir tamsu:
Jaučiu, kad esu nebe tas, kas esu.

Gyvenimo laimės panūdus širdis
Nežino, kada naujas rytas prašvis.
Nejau į miglas pasinėrus tvankias
Iš lėto, kaip žvakė be oro, užges?

1916 [*1921, 1936*]

SENTIMENTALINIS GEGUŽIS

Pažiūrėk, kokie nebūti dar žiedai
Pražydėjo čia raudonai, čia baltai!
O saulutės meiliai glostantis šypsnys
Tartum pirmas tavo meilės žadinys.
Kviečia saulė, kviečia gėlės! Tai eiva,
Atsisėsiva po šita alyva.
Aš myliu jos baltus žiedus, kaip ir tu,
Tai abudu jais gėrėsivos kartu.
Ir mane aplies jų kekės, ir tave
Rojum kvepiančia, svaiginančia srove.
Tų purių žiedų dvelkimą gerdami,
Užsimiršime, svajonių nešami.
Mūsų taką gausiai puokštėm nubarstys
Tas gegužis, margažiedis mūs svetys.

1915.V.31 [*1921, 1936*]

STELLA MARIS

Jūs matėte jūroj saulėleidžio tylą,
Kai tingiai banga ripuliuodama dyla
Ir mėlyną dangų po kojų jum kloja,
Ir jūs pamylėtąją godą svajoja.

Gražu, kuomet saulė laužtais spinduliais
Į žvilgančią jūrą lėtai nusileis,
O tolimos erdvės mainydamos raus
Tarp tylančių jūrų ir aukšto dangaus.

Žiūri tolumon — ir iš lengvo širdyje
Vienatvėje nugirstas aidas atgyja.
Ir gundo tave nuplukdyti tenai,
Kur jungias dangus ir gelmių vandenai,
Kur saulė papylė liepsnotus dažus
Ir lenkiasi skliautas didingai gražus.

Apglobs tuoj naktis neberimstančią dvasią —
Ją vienos tik mirgančios žvaigždės suprasią,
Kai gūdžiai vidurnaktį jūros gelmės
Skenduoliai sidabro varpai suskambės.

Pamiršk, kai sparnus į padangę ištiesi,
Kad tai apgaulingais sapnais gaiviniesi.
Praeis ta būties valanda, ir netrukus
Vakarė žara, šiaurės dangų apsukus,
Pakils iš rytų kaip šviesos pranašystė,
Kurioj tu savosios lemties nepažįsti.

*

Kas tau širdį sužavėjo,
Kas krūtinę nuramino?
Daugel žvaigždžių patekėjo
Ant bekraščio vandenyno.

— Sužavėjo va tai ši,
Iš gražiausiųjų graži.
Patekėjo iš gelmių
Ir spindėjimu ramiu
Kiekvienam būties krisle
Ji gyvybės dalele
Ant bekraščio okeano
Sutviskėjo, suplazdeno —
Stella Maris.

Spindulingieji žvaigždynai
Juodbruvės nakties vainiko
Ją skaisčiausia pavadino
Ir padangėj pasitiko.
Pasitiko — ir drauge
Spinduliuotam vainike
Plaukė plaukė per gelmes,
Taip didingas, taip ramias,
Tokią laimę skleisdama,
Tokio džiaugsmo lydima,
Tokiu žavesiu spindėjo,
Kad pasaulį sužavėjo
Stella Maris.

Tyli šviesūs aukščių plotai,
Tyli jūros krištolinės,
Tiktai dainai sugodotai
Skamba posmai iš krūtinės.
Laukiu gando — ir girdžiu,
Kaip skambėjimu saldžiu,
Tartum kanklių aidesiai
Ir pakrančių šlamesiai,
Jūra, erdvės ir naktis,
Ir krūtinėje širdis
Dvelkimu vakario vėjo
Ją lydėjo ir kugždėjo —
Stella Maris.

*

Kaip jūros perlas tu graži,
O dangų aukštąjį puoši.
Tu valtį savo spinduliais
Vedi išganymo keliais.

Papuošk, žavioji, ir mane
Padangėj įžiebta ugnia,
Tavy kad tapčiau panašus
Į saule spindinčius lašus.

Kiekviename būties krisle
Spindėk gyvybės dalele
Ir vesk į šalį, kur pati
Danguj liepsnodama riedi.

*

Myliu, ilgiuos tavęs, skaisčioji,
Jog man švieti į laimę kelią
Ir jūros sūkuriais vedžioji
Širdies beklystančią valtelę.

Taip ilgai siela laimės geidė,
Širdis nurimti negalėjo,—
Ir ne viena puiki skaistveidė
Padangėj guodė ir žavėjo.

Man veidas mirtinai išbalo,
Išgraužė ilgesys krūtinę,
Jausmai išblėso ir atšalo,
Gyvybės džiaugsmą sunaikinę.

Spindėk, šviesioji, numylėta!
Tavy širdis ir vėl nurimo.
Ko buvo laukta, kuo tikėta,
Taps žiedu naujo įkvėpimo.

*

Tai ne visad ramios jūros,
Tai ne visad siela tyli.
Drumsčia sielą juodos mintys,
Drumsčia audros jūrų gylį.

Apsiniaukė štai padangė,
Kriokia, ūžia okeanas —
Ir iš tolo, iš tamsybių
Audros šmėklos vėtroj genas.

Ir aptemo Stella Maris...
Žvaigžde mano, džiaugsme mano!
Ar sušvisi, mylimoji,
Virš audringo okeano?

Argi vėl kaip sausas lapas
Sūkuriuosiu vienų vienas,
Ilgesys draskys krūtinę,
Degins ašaros blakstienas?

Būčiau niekad nepažinęs
Tavo šypsnio spinduliuoto —
Nei skausmu neišgyvento,
Nei daina neišdainuoto!

*

Ir buvo mum gera į jūrą žiūrėti,
Kur priešais mirgėjo vien plotai žvaigždėti,
Kur bangos šnarėdamos smėlį bučiavo
Ir amžiną bylą tyliai šnekučiavo.
Sekiau aš spalvų stebuklingą žaidimą,
Aš gaudžiau šnarėjimo paslėptą rimą
Ir visą harmoniją stengiaus apimti —
Jos lengvą švelnumą ir giliąją rimtį.
Ir tuomet palaima nauja prasidėjo —
Tai tavo šviesa man širdin įspindėjo.

Tad suvokiau prasmę gyvenimo tako,
Ką bangos per amžių šnarėdamos sako,
Kur vėjai per audrą melodijų ima
Ir saulės šviesos su šešėliais žaidimą.
Tada suplasnojo krūtinėj širdis,
Laisvai ir plačiai išsiliejo mintis,—
Ir gimė džiaugsminga triumfo giesmė,
Skaidri kaip naujai prasimušus versmė.
Tai gera man buvo tada su tavim.
Tiek gylio jausmam, o tiek aukščio mintim!
Tiek meilės aš tuomet krūtinėj turėjau,
Kad visą pasaulį apglėbti norėjau.

*

Nedaugel aš šviesių, skaidrių
Atsiminimų beturiu.
Ant tako ilgesio, vienystės
Ne rožės man po kojų vystės.
Bet, Dieve mano, kaip dažnai
Vylingi ir tušti sapnai
Saldžiai man jaudino krūtinę
Ir siūlė ateitį auksinę.
Ir neseniai tik supratau,
Kad vien svajonėm gyvenau.
Ne man laisvi dainų keliai,
Ne man nei žvaigždžių spinduliai.

O tu, šviesioji drauge mano,
Sušvitus iš tamsybių tvano,
Gaivinki savo spinduliais
Ir vesk kitus dausų keliais.
O mano kylantis likimas —
Tai vien šešėliuose žaidimas.

1916 [*1921, 1936, 1959*]

Į UŽBURTĄ ŠALĮ

TEKA SAULĖ

SAULĖTEKIS KALNUOSE

Tyliąją pakalnę
Padengė šešėlis,—
Melsvu kalno slėniu
Plaukia debesėlis.

Nuaidėjo varpas,—
Palšvas rūkas krenta,—
O baltoj viršūnėj
Saulėta ir šventa.

Tyliąją pakalnę
Padengė šešėlis,—
Melsvu slėniu plaukia
Rausvas debesėlis.

Kaukazas
1917 [1936]

KALNŲ DEBESĖLIS

Pro tamsiai žalius lapus
Spindi mėlynas dangus.
Nieko žemėje nėra,
Vien tyli karšta giedra.
Vien dangus ramiai alsuoja,
Vien tik lapai plevėsuoja.

Pro tamsiai žalius lapus
Plaukia debesėlis.
Tyliai plaukia neskubus
Baltas debesėlis.

Seksiu baltą debesėlį, kur jis plaukia,
Palydėsiu per padangę žydrą, jaukią.
Už padangės kalnų šlaitai mėlynuoja,
Trys viršūnės sidabrinės spinduliuoja.
Ir priplaukęs debesėlis vidurinę,
Pabučiavo šviesią kaktą jos ledinę.
Pabučiavo, sutviskėjo ir paliko
Tarp šviesių padangės perlų jos vainiko.

Kaukazas
1917

PAVASARIO BURTAS

Įpylė į žiedus tuos saldžius lašus
Pavasario burtas gražus,—
Ir amžiną pasaką seka slaptai
Kaip krištolas skaidrūs žiedai.

Išeik, mergužėle, į lanką anksti,
Kai teka saulutė skaisti,
Ir žiedą, kuris tau vainiką išties,
Nuskink ir prisek prie širdies.

Tik tekanti ryto saulutė meili
Ir tu jį bučiuoti gali.
Ir tau ryto saulė šiltais spinduliais
Bučiuodama širdį praskleis.

Prabils tau krūtinėje tylūs aidai,
Ką kalba rasoti žiedai.
Įvarvins į širdį tuos saldžius lašus
Pavasario burtas gražus.

Friburgas
1918.V.13 [*1936*]

PUMPURĖLIS

Rausvas žiedo pumpurėlis,
Iš pavėsio pasikėlęs,
Į saulutę kaitrią, šviesią
Pro lapus galvutę tiesia.

— Kilk, saulute, kilk, meilioji!
Taip tu glostai, taip vilioji!
Kai tik tavo spinduliais
Gėlės pumpurus praskleis,
Pasistiebęs iš pavėsių,
Aš taip pat jau pražydėsiu.
Duosiu žiedą tokį skaistų,
Nuo kurio džiaugsmu užkaistų
Kiekviena šviesi akis,
Kiekviena jauna širdis.
Kilk, saulute, kilk, meilioji! —

Ir į kvapnią sodo tylą
Saulė kyla, kyla, kyla...
Traukiasi kertėn šešėlis,
Skleidžias rausvas pumpurėlis.
Ligi ryto slėptą grožį
Spindinčioj taurėj atvožia —
Ir į naują skaidrų žiedą
Plaštakėlis margas rieda.

Valmont
1919.VII.22 [*1936*]

UŽMIK

Užmigo žemė ir dangus,—
Užmik ir tu.
Nušvies sapnai nakties ūkus
Meiliu vaizdu.

Pragys, pražys tada širdis
Goda šviesia,—
Ir švystels džiaugsmo kibirkštis
Bent sapnuose.

Ir atsilieps jautri, skaisti
Kita širdis,—
Ir plauksite kaip dvi žvaigždi
Padangėmis.

Įspindo žvaigždė pro ūkus,—
Tylu, ramu...
Užmigo žemė ir dangus,
Užmik ir tu.

1917

RUDENS ŽIEDAI

Liūdni visi rudens žiedai,
Kaip laimės ieškomos aidai,
Kad jos lig šiolei neradai.

Taip pat liūdna, širdie, ir tu
Pražydai rudenio metu
Man žiedu brangiu ir šventu.

Jau spinduliai gaivios ugnies
Iš pamylėtosios širdies
Daugiau nešildys nei nešvies.

Tik lūkesio tyliam sapne
Ramios paguodos svajone
Lankyk, šviesioji, tu mane.

1917 [*1959*]

ŠYPSNYS

Žavi sielą dar viena
Vėlyva rudens diena
Saulės šypsnio dovana.

Giedras spindulio šypsnys,
Lėtas, šiltas bučinys
Skausmą laime sumainys.

Sieloj gera ir glaudu!
Vėl užklydusiu aidu
Dainą pamirštą randu.

Glosto veidą spinduliai,
O širdy giliai giliai
Gieda ilgesys tyliai.

Erdvė saulės kupina,
Laimės šypsnio dovana
Ir daina, daina, daina...

1917

NAKTIES ŽAISLAI

I

Nerimsta širdys drąsaus jaunimo,
Į vieną jungias delnai draugų.
Diena jau baigias,— gamta nurimo,
Paskendo erdvės tvane ūkų.

Žarų žibintai — tai mūsų daliai.
Jau kvepia aitrūs nakties žiedai.
Nereikia saulės — čionai ik valiai
Šviesos ir džiaugsmo aplink matai.

Pažvelk į tolį: melsvai iš lėto
Srovena bangos šiltos nakties.
Praplito erdvės dangaus žvaigždėto,
Kur mūsų dainos sparnus išties.

Paleisim skardžią jaunystės giesmę.
Užkursim dangų širdžių liepsna!
Sutelksim galią, rankas ištiesme,
Prikelsim žemę nauja daina!

Ir eisim eisim žvaigždėtais plotais —
Skambės padangės, kalnai klausys,—
Keliais svajotais, ilgai ieškotais
Tolyn, kur šaukia mus ilgesys.

II

Pragydo žvaigždynai, aidais nuskambėjo
Siūbuojami, gundomi džiaugsmo balsai,
Viliojančiais sielą vaizdais palytėjo
Ir leido į erdvę skraidyti laisvai.

O erdvės ruimingos, be krašto jų plotis.
Guvu atsikvėpti, pasemti jėgų,
Lig žvaigždžių pakilti, su vėjais geniotis,
Besvaidomiems supamo ritmo bangų.

Ir gimė mintis, į padangę iškilus,
Apglėbti tave, prisispaust prie širdies
Ir kristi per amžius ir, amžiams nutilus,
Išdilti ūkuos paslaptingos nakties.

O kuomet nurimo svaidą sūkuriai,
Tada tu atskridus iš lėto tarei:
„Mes — žvaigždės klajūnės pasaulių takuos.
Mes gimėm ūkuos, mes ir mirsim ūkuos.
Neilgai spindėsim, riedėsim drauge
Šviesiosios nakties sidabriniam ūke.
Jei kam mūsų takas už tako užklius,
Tai vėl gal į vieną suves mūs kelius.
Mes — žvaigždės klajūnės pasaulių takuos —
Sužibom ūkuos ir užgesim ūkuos."

III

Nuo linksmų juokų, nuo džiaugsmo
Siela rauda.
Nuo vylingų meilės žodžių
Širdį skauda.

Skauda širdį, liūsta siela —
Neraminki!
Į jaunimo linksmą būrį
Nevadinki!

Pažiūrėk, jau aušta rytas —
Ne, ne rytas,
Tai dangus rausvais radastais
Iškaišytas.

O balti, tyri, lengvučiai
Debesėliai —
Tai svajonės, kur netyčia
Man sukėlei.

Dar pabūkim — aušta rytas —
Baigias šventė.
Dar tais burtais valandėlę
Pagyventi.

1917.VIII [*1959*]

ŠNIOKŠČIA BANGOS

Rūsčios bangos, šaltos bangos,
Baltos putos sidabrinės,
Statūs skardžiai, gilūs grioviai,
Palšos miglos vakarinės.

Sunkūs prieblandos šešėliai,
Nykios ilgesio svajonės
Ir tyliai skraidą žuvėdros,
Palydovės mūs kelionės.

Nyksta liūdnas dvasios šauksmas
Ir be balso, ir be aido.
Tiktai grioviuos tarp uolynų
Drėgną rūką vėjas sklaido.

Šniokščia rūsčios, šaltos bangos,
Teška putos sidabrinės,—
Statūs skardžiai, gilūs grioviai,
Palšos miglos vakarinės.

Volga
1917.VII.15 [*1921*]

SNAIGĖS

Ar meni tu baltą taką,
Kai diena iš lėto baigės,
O aplink kaip baltos puokštės
Krito švelniapūkės snaigės?

Stebuklingas buvo takas,
Sniego puokštėmis nuklotas!
Jis tolyn tolyn viliojo
Į melsvus beribius plotus.

Baltų snaigių apkaišyti,
Nejučiom abudu ėjom
Pro pusnynus, pro gėlynus
Pasipuošusiom alėjom.

Melsvo prieblindžio šešėliuos
Lengvapūkės skraido snaigės,
Kaip alyvų baltos puokštės,
Kai pavasaris mum baigės.

Bekeliautum, mano drauge,
Tuo taku, baltai nuklotu,
Kolei krinta lengvos snaigės
Iš aukštų padangės plotų.

1917 [*1936*]

Į UŽBURTĄ ŠALĮ

Į užburtą šalį
Neilga kelionė,
Kupina grožybių
Lyg žavi svajonė.

Ant baltučio tako,
Snaigėm nubarstyto,
Iš aukštų padangių
Žvaigždės nusirito.

Šnara groja minant
Snaigės sidabrinės,
Jaunas džiaugsmo juokas
Skamba iš krūtinės.

Šaltis į pusnynus
Susižarstė sniegą,
Kur gegužio burtai
Užkerėti miega.

Užmigdytą mišką
Eidams palytėjo,
Ir baltais žemčiūgais
Pušys pražydėjo.

Eitum taip be galo
Per šviesius pusnynus,
Pro kerus šarmotus
Taką prasimynus.

Sundbyberg
1918.I.16

RAMYBĖS VALANDĖLĖ

I

Iš žvaigždyno
Atsikėlė
Trumputėlė
Valandėlė.
Palytėjo
Sparną vėjo,—
Užmigdino.
Pasiūbavo,
Pamylavo
Ji giružę,—
Nebeūžia.
Apkabino,
Nuramino
Mano sielą,—
Gera, miela.

II

Aš vis esmi
Giedra, rami,
Visur viena,
Tyra, gryna.
Rasa skaisčia
Spindžiu nakčia,
Rytais slepiuos
Gėlių žieduos,
Dienos metu
Miškais skrendu,
O vakare
Daina jautria
Supu mintis,
Ligi širdis
Tau taps pati
Rami, skaisti.

Sundbyberg
1918.I.25

* * *

Džiaugsmu užsikuria dvasia,
Bešvintant aušrai rytuose.
Pasauly liūdna ir skurdu
Nykaus saulėleidžio metu.

Ir jokia saulė nenušvies
Nykiųjų sutemų širdies,
Ligi dvasia tau suliepsnos
Verpetuos saulės amžinos.

1918

* * *

Spindint džiaugsmo valandėlei,
Kyla liūdesio šešėliai
Nuo palinkusių žiedų.
Girdint slaptą džiaugsmo raudą,
Suramintą širdį skauda:
Verkt ir juoktis — per skaudu.

Friburgas
1918.VII.22

* * *

Tylu ant dugno okeano —
Ten glūdi turtai paslėpti.
Tylu ir ant aukštųjų kalnų —
Ten žavi saulė mus skaisti.

Atraski, drauge, savo sieloj
Ir jūros paslėptas gelmes,
Ir amžinų aukštųjų kalnų
Viršūnes saulėtas, ramias.

1918

OPEROS AIDESIU

Skambus, vylingas jaunystės juokas,
O laimės džiaugsmo trumpa daina.
Lakių svajonių, nykių spėjimų
Šią naktį mudviem gana gana.

Žėrėjo ugnys šviesos verpetais,
Mirgėjo auksu siūti gašai,—
Dirbtinio džiaugsmo, pirktinės laimės
Pajaco širdžiai mažai mažai.

Užgeso ugnys, nualpo juokas,
Sustingo šokis,— m i, tada
Didžioj platybėj nakties padangių
Prabilo smuiko tyli rauda.

Platu pasauly, ilgu krūtinėj,
Po kojų spindi rasa tyrai,
Melsvoj padangėj iškilę klauso
Ir kiparisai, ir jovarai.

Negaila juoko, pirktinės laimės;
Visam pasauly viena mintis:
Žinau, ką tavo sapnuoja siela,
Žinai, kuo mano prabils širdis.

Friburgas
1919.I.4

UŽGESO ŽIBURIAI

Užgeso žiburiai, nutilo mūsų puota,
Nudraskė viesulas girliandų vainikus.
Taurė neišgerta, daina neišdainuota,—
Užgeso žiburiai pro džiaugsmą ir juokus.

Užgeso žiburiai — ir vėl mes tylūs, rūstūs,
Ir liūdesiu nykiu, ir baime nešini.
Be atgarsio dvasia ar melstųsi, ar skųstųs:
Užgeso žiburiai — ir mes vieni vieni.

Užgeso žiburiai — ir paslėpto troškimo
Nei aš neatdariau, nei tu neatdarei.
Metu puikių sapnų, tylaus jausmų žaidimo
Užgeso žiburiai, užgeso žiburiai.

1918

TĖVŲ ŠALIS

TĖVŲ ŠALIS

Už jūrių marių, už mėlynųjų,
Už kalnų slėnių, miškų juodųjų,
Pro nykią tamsą ir rūstų vėją,
Kurs balto sniego pusnynus sėja,—
Kaip šviesų šiltą gegužio rytą,
Rausvais alyvų žiedais kaišytą,
Mintim lakiąja, jausmu gyvuoju
Tave svajoju, tave dainuoju,
Tolima, brangi Tėvų šalie.

Skaudžiai be vilties, kurčiai be aido
Mus piktos vėtros verpetuos svaido.
Pailso jėgos, aptemo mintys,
Ir ėmė brolis brolio baugintis.
Tik tu, brangioji, visiem vienodai
Tą patį vaizdą iš tolo rodai:
Pro kraujo puotą, liepsna gaisruotą,
Žiedais spygliuotais apvainikuota
Spindi aukštybėj, Tėvų šalie.

Spindėk, brangioji, skausmų auginta.
Jau lauktas rytas pro dūmus švinta.
Ir mes, klajūnai, su ryto giesme
Svetur sukeltus skausmus išliesme
Ir grįšim, grįšim silpni, išbalę,
Bučiuosim žemę, gaivinsim galią.
Tik kolei staugia audringi vėjai,
Spindėk aukštybėj, kaip man spindėjai,
Tolima, brangi Tėvų šalie!

Stockholm
1917.XI.29

RŪTA

Jaunoji sesė nuskynė rūtą,
Taip rūpestingai, domiai augintą,
Kas rytmetėlis, kas vakarėlis
Džiaugsmu regėtą, džiaugsmu lydėtą,—
Jaunoji sesė nuskynė rūtą.

Ir pasirinko seselė dainą,
Kokią labiausiai širdis pamėgo,—
Ir gilią godą, ir žalią rūtą
Ilgesio posmais tyloj supynė
Į pamylėtą labiausiai dainą.

Ir tarė rūtai jaunoji sesė:
— Nunešk, rūtele, tu mano dainą
Ir išdainuoki tu kitai širdžiai,
Ką tau kuždėjo, ką tau svajojo
Tave nuskynus jaunoji sesė.—

*

Sakyki, rūta, rūtele mano žalioji,
Kame tu augai, lapojai,—
Ir kam seselė tave nuskynė,
Ir ką kalbėjo nuskynus?

— Aš augau augau pas savo jaunąją sesę,
Tiktai ne rūtų daržely.
Mane lapojo, man švietė šildė,
Tik ne skaisti saulutė.
Mane bučiavo, mane lingavo,
Tik ne švelnus vėjelis.
Mane gaivino, mane augino,
Tik ne naktų rasužė.

— Aš augau augau pas savo jauną seselę,
Iš josios lūkesio dygus.
Mane lapojo, man švietė šildė
Tai geros akys seselės.
Mane bučiavo, mane lingavo
Jos atdūsiai tylieji.
Mane gaivino, mane augino
Tyra jos ašarėlė.

O kai netyčia kilusis skausmas
Seselės sudrumstė sielą
Ir ilgai slėptą krūtinėj godą
Į viršų skaudžiai iškėlė,—
Tada nuskynus mane seselė
Paguodos dainą sudėjo
Ir taip kalbėjo, ir taip svajojo
Su manim skirdamosi:

— Tu būki, rūta, rūtele mano žalioji,
Giliausio slėpinio ženklas,—
Kad ne paviršium žemčiūgai plauko,
Tik jūros gelmę dabina.
Ir vien kas myli slaptingą gylį,
Regės širdies tą lobį,
O skausmo karšty bandyta meilė
Tik dar tvirtesnė lieka.—

1919 [1959]

ŽIBURIŲ NEŠĖJAI

Kelki degantį žibintą,
Tamsią naktį įliepsnoki —
Ir iš naujo atgaivintą
Sūkuringą veski šokį.

Plikos uolos kurčiai tyli,
Su šešėliais susipynę,
O nykių bedugnių gylį
Klosto ūkana šilkinė.

Neieškok viršuj vedėjo:
Jokia žvaigždė nesirodo.
Paskutinė nuriedėjo
Nuo dangaus juodai vienodo.

Kelk žibintą įliepsnotą,
Bedugnes, skardžius nušvieski
Ir per juodą slėnių plotą
Spindulių takus nutieski.

Vesk nebrimstančiąją minią
Į nakties slaptingą šokį,
Kurki aistrą į krūtinę
Ir skrajoki, ir giedoki.

*

Lyg ugniniai sūkuriai,
Spinduliuodami skaidriai,
Dega mūsų žiburiai —
Liepsnomis švytruoja.

O aplink juoda naktis —
Slaptingiausia paslaptis
Amžiais ieškomas mintis
Dangsto pragarmėse.

Tarp liepsnojančių ugnių
Nėr ieškotų slėpinių:
Garsas žengiančių minių
Paslaptis išsklaidė.

Šaukia alkstanti minia:
Eikit, veskite mane
Savo kuriama ugnia
Apšviestais vien plotais!

Ir nuskridome kartu,
Sūkuriuodami ratu,
Susilieję — aš ir tu —
Svaigulingam šoky.

*

Ir apkartó, ir nubodo
Dėlei gaudesio vienodo
Ankštas mūsų sūkurys.
Be prasmės klajot pakako:
Nieks ant nušviesto mūs tako
Paslapčių neatdarys.

Apie rausvą gūdžią uolą
Sidabrinės miglos puola,
Skečias pragarmės juodai.
Kugžda, slankioja, vilioja
Ir šešėliai subėgioję,
Ir nakties keisti aidai.

Ilsta akys, dūmai velias —
Vis tas pats vienodas kelias,
Rodos, galo neturįs.
Nėr jau galios, nėr geidimo:
Negyvai dvasia nurimo,—
Gęsta mūsų žiburys.

*

Aš į kietą uolą
Sumušiau žibintą,
Gęstančios žarijos
Į bedugnę krinta.

Tylią juodą naktį
Siela pamylėjo,
Ne klajoklę ugnį
Žiburių Nešėjo.

Kybo statūs skardžiai,
Ūkanų apkloti,
Slankioja šešėliais
Slėpiniai ieškoti.

Susigūžę uolos
Nakčiai burtus mėto
Ir tyliais suokimais
Ūkčioja iš lėto.

Tik nurimt, nurimti
Ir apimt tą tylą,
Kurioje bedugnių
Paslaptys prabyla.

*

O žemai, lygioj pakalnėj,
Burtų galios nepažinę,
Apšviesti liepsnų Nešėjai
Veda džiūgaujančią minią.
Jų viršum iškeltos rankos
Brangų saugoja žibintą,
O tyliam pakalnės slėny
Atpirkimo giesmės plinta.

Ar jie žino, kad viršūnėj
Taip ramu, tylu, slaptinga,
Kad jų balso menkas aidas
Ant uolos mirtim užminga?
Kad jų didžios, skaidrios liepsnos —
Tai silpnutė kibirkštėlė,
Kur akloj nakties tamsybėj
Iš akmens akmuo išskėlė.

Tyli kurčiosios bedugnės,
Tyli amžinos viršūnės,
Vien tik jie neras ramybės,
Vedami ugnies klajūnės.
Paskutinis nyksta aidas
Jųjų gaudesio aistringo,—
Ir visi pakalnių toly
Rūkuose išnykę dingo.

*

Rymau vienas ant uolos,
Kol sparnai nakties tylos
Juodas pragarmes atklos.

Kol iš ilgesio gelmės
Dar negimusios giesmės
Pirmas aidas sušlamės.

Kol pailsusi dvasia,
Susitelkus godose,
Lauks švitimo rytuose.

Kol širdis vienų viena,
Nujautimų vedama,
Alps su gęstančia liepsna.

Rymau, kol ateisi Tu,
Kuo seku nykiu aidu,
Ko lig šiolei nerandu.

Friburgas
1918.VIII.10 [*1936*]

REGĖJIMAS

Kai toli už jūrių marių
Nusileido mūsų saulė,
Tvankūs ūkanų verpetai
Ėmė siaubti visą šalį,
O žvaigždėtą aukštą dangų
Debesiai juodai valkstyti,—
Tapom patys lyg klajūnai,
Beiešką į laisvę tako,—
Lyg šešėliai nykūs, rūstūs,
Susitelkę į pakriaušius,
Sekėm slaptą savo bylą
Ir nakties prispaustai žemei
Atgimimo kūrėm burtus.

*

Skurdžiai liūdi žemė,
Nusileidus saulei.
Be versmės gyvybės
Nei šviesos, nei džiaugsmo.
Niūkso senas šilas,
Liemeningos pušys
Tamsžalių karūnų
Judyt nepajėgia.
Ūkanotom juostom
Išvingiavę upės
Srovesiu netyčia
Kranto neprašnekins.
Ežerų giliųjų
Ripuliuotos bangos
Šlamesiais ritmingais
Švendrų nesiūbuoja.
Visas liūdnas kraštas
Tartum kapinynas,
Kur klajūnės vėlės
Blaškosi šešėliais

Ir šiurpiais ūkimais
Nuaidi dejonės.

O viršuj tik juodas kryžius
Ant milžinkapio viršūnės,
Debesiuos paslėpęs galvą
Ir plačiai rankas išskėtęs,
Glūdi vienas paslaptingai.
Tik nuo sauso, juodo medžio
Į molėtą, kietą žemę
Kraujo sunkiasi lašai.

*

Bet kai vėl vakaris vėjas
Susiūbavo žalią šilą,
Kai jau skambios upių bangos
Suteškėjo į pakriaušius,—
Kažkas skaudžiai atsiduso,
Kažkur grandys sužvangėjo.
Ir tik vienas keistas žodis
Šiurpuliais nuvėrė naktį:
Laisvės, laisvės!

*

Tik staiga ugninė
Rykštė iš rytų
Debesuotą dangų
Perskrodė kartu,—
Ir pro pilkus, žemėn
Krintančius rūkus
Skaisčiai raudonuoja
Rytmečio dangus.

Ir skardus trimito garsas
Tuoj prikėlė visą žemę,
Ir džiugiais varpų gaudimais
Nuskambėjo laisvės gandas.

Sušlamėjo tamsios girios,
Sušnerėjo gilios upės,
Subangavo ežerai,—
Ir nuo krašto ligi krašto
Nuaidėjo didis garsas:
Atsikėlė, atsikėlė!

*

O žemai pakalnėj
Didžios vargšų minios
Į raudoną aušrą
Įsmeigė akis.
O aušra liepsnoja,
Spinduliuoja, tviska,
Ir varpai padangėj
Skamba vis garsiau.

Būk pasveikinta, aušra!
Tu žinia linksma, gera,
Spinduliuota ir graži
Saulės vėliavą neši.

*

O rytiniam šone
Ant raudono skliauto
Keistas, neregėtas
Raitelis pakilo.
Jo ugninis žirgas,
Kamanas sukandęs,
Veržd̃amos į viršų,
Stojasi piestu.
Žvilga spinduliuoja
Sidabriniai šarvai,
O dvilypis kryžius
Ant šviesios skydos.

Spindi kalavijas,
Ištiestas į viršų,—
Blykčioja padangėj
It žaibų ugnis.

*

Tad paleido ristą žirgą
Per liepsnojančią padangę
Ir, pakėlęs kalaviją,
Davė lauktą žygio ženklą.
Ir staiga iš debesynų
Spinduliuoti, apšarvoti
Ant lakių ugninių žirgų
Kilo karžygių pulkai.
O viršum kaip Vaivos juosta
Išsitaisė, supleveno,
Trim spalvom apsupo dangų
Naujo žygio vėliava.

Ir varpų gaudimais
Švintančia padange
Iš rytų jie skrenda
Vis artyn, artyn.
Ir atskrido, ir apsupo
Juodą kryžių debesiuos.
Triskart vėliavas nulenkę,
Plieno pradengė šalmus.

*

Ir sujudo minios,
Ir nulinko galvos,
Lyg rasotos varpos
Nokstančioje dirvoj,
Kai rytys vėjelis
Netyčiom užeis.
O iš juodo kryžiaus
Kapinyno kalne

Vainiku ištryško
Spindulių srovė.
Ir ne kraujas varva —
Tik rasa skaidrioji
Šlaksto kietą žemę
Krištolo lašais.
Subangavo minios
Kaip audringa jūra,
Į stebuklo vaizdą
Ištiesė rankas.
Ir varpų gaudimais,
Ir šviesos verpetais
Tekančioje saulėj
Nuskambėjo didė
Jų nauja giesmė:

Kėlės, kėlės, kėlės
Iš mirties ir kapo — Aleliuja!
Jo sakytas žodis
Kūnu tapo — Aleliuja!
Tų, kur kentė, vėlės,
Tamsą nugalėję,
Į šviesos Kūrėją
Kelią rodys — Aleliuja!

Friburgas. Velykos
1918 [1936]

1. SŪKURIAI

Ir dieną, ir naktį — mirtinė kova.
Pailso krūtinė, apsvaigo galva,
Nuo jūros verpetų ir vėtrų suokimo
Ir akys aptemo, ir balsas užkimo.
Tik gęstančioj sąmonėj spindi dar vis
Viena, ta viena mūs gyvybės mintis.

Šit sugaudė jūra — trumpa valandėlė —
Ir skęstančią valtį padangėn iškėlė.
Žaibais ir perkūnais atsakė skliautai,—
Ir vėl mus į pragarmę sviedė piktai.

Bangų sūkuringi verpetai pašėlę,
Mirties ir gyvybės likimą suvėlę,
Ir nimfų undinių iš putų vainiko
Būriai mus vylingu juoku pasitiko,
Ir supant, ir svaidant bangom vandenyno,
Į šalį nežinomą mus nuplukdino.

Ir štai nesiliauna mirtinga kova.
Pailso krūtinė, apsvaigo galva...
Bet vieną, tą vieną mus žavinčią mintį
Mes turim į krantą gyvai išplukdinti!
Tedaužo mus jūra piktais sūkuriais —
Sustingusios rankos irklų nepaleis!

2. ŠVYTURYS

Vis naktis, gūdi naktis,
Mūs likimo paslaptis.
Kaip sapne vos numanai,
Kur dangus, kur vandenai.

Ieško bundanti dvasia
Vilties ženklo bangose.
Nujautimais nešina
Kažkur nuskamba daina.

Šniokščia bangos, gaudžia vėjai,
Bunda širdys.— Na, plaukėjai!
Naują pajėgą subūrę,
Skroskim irklais piktą jūrę!

Ne, nežūsim! Didžią mintį
Turim žemei išplukdinti!
Naujom viltim siela švinta,
Jaučia tolimą žibintą.

O kai vienai valandėlei
Tu akis viršun pakėlei,
Jas jau nušvietė tyliai
Tolimi atspinduliai.

Aš įspėjau: iš nakties
Ugnys sūkurius nušvies.
Tai ieškotas švyturys
Žemėn kelią atdarys.

3. BALTIEJI PAUKŠČIAI

Pragydo didis okeanas
Audringo ryto kilnią giesmę.
Tolyn, draugai! Tik juodai žemei
Mes savo ilgesį išliesme.

Pajuto ji mūs gyvą mintį
Ir mūsų kovą žūtbūtinę,
Ir šit pulkai baltųjų paukščių
Mum neša linksmą žemės žinią.

Tai siauski, jūra! Kilkit, bangos,
Ir svieskit mus į rausvą aukštį!
Greičiau virš juodo vandenyno
Sutikti pirmą baltą paukštį!

Bet štai aušra rausvai nudažė
Verpetų skiautures putotas.
Ir grynu auksu žėri, laistos
Audringas vandenyno plotas.

Baltais sparnais palietę bangą,
Pragydo paukščiai pranešėjai.
Tai žemė šaukia mūsų mintį,—
Pirmyn pro sūkurius, plaukėjai!

Friburgas
1919.I.25 [*1936*]

GINTARO ŽVEJAI

1. ŽYGIS

Eikim, vyrai, susirinksim
Ant smėlėto jūros kranto
Ir į naują, didį žygį
Kilti tarsimės kartu.
Įkyrėjo pilką žemę
Nuo aušros per kiaurą dieną
Kaip vergam, nulenkus galvas,
Knisti arklu ir spatu.

Tik pažvelk į aukštą dangų:
Kiek ten ruimo, kiek ten ploto!
Svaigsta galvos, merkias akys
Nuo žydrumo ir šviesos.
O pažvelk į plačią jūrą,
Kaip ji žaidžia, saulei tekant!
Ar nerimstančioj krūtinėj
Tau širdis nesuplasnos?

Leiskim, vyrai, naują laivą,
Tieskim bures lino drobės.
Žaidžia vėjas, spindi bangos,—
Plaukt bus linksma ir guvu.
Mus lydės juodi verpetai,
Drums lig dugno gilią jūrą,—
Tai geltono lino tinklą
Mesim gelmei ties laivu.

Gaudžia bangos, sūkuriuoja
Ir gelmėj audringos jūros
Užkerėto josios dvaro
Laužo gintaro bonias.

Tai žvejosim šviesų turtą —
Skaidrų gelsvą gintarėlį
Ir atgal stropiai plukdinsim
Į pakrantes gimtines.

O kai vėl pasieksim krantą,
Pasitiks mus jaunos sesės,—
Ir užtrauksim šaunią giesmę
Mes, galingi ir jauni.
O gimtinei savo žemei
Vien iš gintaro sukrautą
Išvadavimo šventovę
Kursim laime nešini.

Ir sudėsim ant altorių,
Ir ant aukurų uždegsim,
Ir skliautais aidėt paleisim,
Ir įbursim į varpus,—
Ką mes kentėm, ko gedėjom,
Ką svajojom, kuo tikėjom,
Kaip kovojom ir laimėjom,
Rinkdami šviesius turtus.

2. ŽVEJŲ DAINA

Siūbuokit siauskit, putotos bangos,
Aštriom viršūnėm taškydamos,—
Plukdinkit neškit mūs baltą laivą
Nuo smėlio kranto į tolį blaivą,
Juodais verpetais švaistydamos.

Kaip baltasparnės bangų žuvėdros
Po audrią jūrą skrajojame.
Verpetuos laisvę ir šviesų turtą,
Gintaro rūmuos dugne užburtą,
Per dieną naktį žvejojame.

Nors kartą, vyrai, pakelkim galvas,
Bangom krūtinę statydami!
Tai veltui vėjai, nuožmiai sustaugę,
Pravėrė gelmę kaip mirtį baugią,
Putas į veidą taškydami.

Nuplėšim baltą nuo stiebo burę,
Į gelmę vairą skandinsime!
Tik karštas širdis draugėn subūrę,
Valia aistringai per audrią jūrę
Į krantą laivą plukdinsime.

Jau leidžias saulė,— liepsnomis švaisto,
Ir krinta bangos murmėdamos.
Kaip paukštis laivas į krantą plaukia,
Kur visą dieną vienatvėj laukia
Mūs jaunos sesės ilgėdamos.

3. Į ŠVENTOVĘ

Pripinkite, sesės, vainikų žalių
Iš pievų ir girių kvapiųjų gėlių,
Papuoškite aukurus ir altorius,
Užkurkite smilkalus gintarinius.

Kai budrūs sulauksime ryto aušros
Ir šauklio trimitas nuo bokšto sugros,
Pakilsim nuo kranto ir eisim visi,
Kur spindi kaip saulė šventovė šviesi.

Kaip miškas mūs vėliavos žydrios šlamės,
Ir sienos virpės nuo jaunųjų giesmės!
Skliautai gintariniai mūs džiaugsmo aiduos
Kaip pajūrio uolos per audrą skanduos.

Išnarstėm mes jūros drumstus verpetus,
Žvejodami gintaro šviesius turtus.
Kas žuvo garbingai — garbė amžina,
Gyviem gi — nauja atgimimo diena.

Sveika, mūsų žemės šventove šviesi!
Tu naujo laimėjimo žiedas esi.
Mes eisim tolyn su šviesos spinduliais
Garbingais Žmogaus ir Dievybės keliais.

1919 [*1936*]

TARP DVIEJŲ AUŠRŲ

TARP DVIEJŲ AUŠRŲ

Tarp dviejų aušrų pasaulis kaip pasaka.
Iš žvilgančių bokštų veizi visareginčios akys,—
ir jų regėjimais žaviesi tu pats,
patirdamas tolimą,
paslaptingąją,
nesibaigiamąją,
vientisą būtį.

Rytuose jau nuspėji besiartinančią šviesą,
bet vakarų atošvaistos atgyja tavy
kaip seniai girdėtų
giedojimų aidai.

Visi daiktai kaip blankūs šešėliai
dvilypuojasi tavo regėjime,
ir tu nebežinai,
kokiu vardu juos vadinti.
Tavo paties būtis
nykiais aidėjimais skrenda atgalios,—
ir tau be galo liūdna.

1927 [*1936, 1956*]

ŽEMĖS AIDĖJIMAI

MANO PASAULIS

Žinau aš, drauge, pasaulį didį,
Pasaulį gražų, pasaulį tyrą,
Kaip šviesų rytą, kai gėlės žydi,
O skaidrios rasos nuo lapų byra.

Ten plačios lankos — žiedai siūbuoja,
Ten skambūs gojai — upeliai šnera,
Tenai padangės giedra alsuoja,
Ten sielai šventa, ramu ir gera.

Paimki, drauge, tu rūbą skaistų,
Priseki baltą lelijos žiedą,
Kad siela meilės jausmu užkaistų,
Kur tam pasauly per amžius gieda.

Tada išeiki, kai aušta rytas
Ir perlais puošia lankas rasotas,
Tai eisim mudu į nematytas
Melsvųjų tolių šalis svajotas.

Pamiršim visa, kas juoda, žema,
Pamilsim dangų, aukštybių plotį,—
Ten didžios mintys ramybėj gema,
Ten atgimimo versmių ieškoti.

O kai išvysim dienos mūs galą,
Kad glaudžia žiedus gamtos grožybės,
Nusvirus saulė jau gęsta, šąla,
O siela geidžia didžios ramybės,

Nulenksim galvas. Tyliai užėję
Ant aukšto kalno, rankas ištiesme.
Pagerbę didį šviesos Davėją,
Pabaigsim būtį padėkos giesme.

1917.X.14

Į NAUJUOSIUS METUS

Be dainos ant lūpų, be džiaugsmo krūtinėj
Paskendome metų nakty paskutinėj.
Ne skambančio juoko, bet lūkesio posme
Tyliai paskutinę svajonę giedosme.

Neklausk, mano drauge, kas aš nei kas tu.
Prieš kylantį metą mes vienu vardu:
Ant amžino kelio kurti neregiai,
Prieš paslaptį didę sustoję baugiai.
Tačiau lūkesy nebesunku įspėti,
Ką kalba krūtinėj jausmai palytėti —
Ir vieno tik atviro žvilgsnio pakanka
Paspausti nuo šiol nebesvetimą ranką.

Tačiau kaipgi liūdna, kai atsižvelgiu
Praėjusių metų numintu keliu.
Tiek kruvino jausmo, aukotos širdies
Išdilo be ženklo rūke praeities.
Dabar, jau bebaigdamas metų kelionę,
Štai ilgesiu audžiu dar vieną svajonę —
Ir laukiu išgirsiąs, kas jau nebe kartą,
Rods, taip nuoširdžiai, tik tuščiom buvo tarta.

Eiva, mano drauge, pradėtu taku,
Kol sutemų globiamoj sieloj jauku.
Te dar vienas lašas skambiai įvarvės
Į sklidiną turinį mūsų taurės.
Paskui? — nebeklauski: taip liūdna ir skauda,
Kai vėl reik pradėti nebaigiamą raudą.
Te mano svajonės man blanksta iš lėto,
Kaip žvaigždės ant skliauto, aušros palytėto.

Rūstus Varpininkas, paskendęs aiduos,
Kai dvylika kartų į varį suduos,
Aš tavo vardu — ir vienus, ir kitus —
Papuošiu baigtus ir pradėtus metus.

*

Ir nuėjova iš lėto, įsipynę
Į sustojusią ant kelio pilką minią,
Kad iš bokšto mum pirmiausia suskambėtų —
Nauji metai naujos laimės pažadėtų.
Naujos laimės! Mano drauge, neklausyki:
Laimės gandas mum skambėjo nebe sykį.
Eisim, nešim seną naštą kasdieninę,
Pažadėtos meilės laimės nepažinę.

Ar meni, kai žiburiuos prieš valandėlę
Šėlo muzikos verpetai, džiaugsmą kėlę,
Žaidė taurės ir tviskėjo skaidrios srovės,
Tartum rytą, rasai krintant, rožės plovės?
Bet pradenki žiburiuotą džiaugsmo kaukę.
Tai pravirks tau blankios lūpos, laimės laukę,
Ir išvysi jųjų naktį tvankią, žiauriąą,
Kai išgersi krištolinę džiaugsmo taurę.

O tačiau mum buvo gera ten gedėti.
Lėmėm laimę, smuiko raudų sužavėti,
Tyliai gundė akis akį, mintis mintį
Puotos jūroj visą būtį paskandinti.
Mano drauge! Iš godžių nakties šešėlių
Neišnešim to mūs sapno valandėlių.
Ryt bus liūdna. ryt bus tuščia, baigsis puotos,
Ir nuvys tos kvapnios rožes, meilei duotos.

*

Štai ugnis ant seno bokšto
Tartum žvaigždė sutviskėjo,
Ir pakilo pirmas gandas
Naujų metų pranešėjo.

Tad nurimo pilkos minios
Ir aukštyn akis pakėlė,
O iš varpo skrenda, plaukia
Pirma metų valandėlė.

Ir atskrido, ir nupuolė,—
Nauji metai reik pradėti.
Tai sakyki, mano drauge,
Ko tau reikia palinkėti?

Nelinkėčiau aš tau nieko:
Mūsų norai čia vienodi.
Aš vien ranką tau paspausčiau
Ir tik vieną tarčiau žodį.

Aš norėčiau tarti žodį,
Sielos gelmėj išaugintą,
Kur gražiausios mano viltys
Vien būties aidais tebminta.

Kai ateis tau nykios dienos,
Bus šiurpu aplink ir juoda,
Kai į skundą nei į maldą
Niekas atbalsio neduoda.

Mano drauge, tik tuomet gal
Iš gilybių iškentėtų
Mano šiandien tartas žodis
Tau ir šviestų, ir skambėtų.

*

Ir vėl jau gaudžia puota atgijus,
Ir vėl liepsnoja mum žiburiai,
Ir skamba taurės, ir mirga blizga
Lengvų šokėjų linksmi būriai.

Pakelkim galvas, nušvieskim veidus!
Netinka šiąnakt liūdna mintis.
Jei bunda skausmas, sudaužki taurę,
Kad neišduotų jausmų širdis.

Tegu už mūsų ant plyno kelio
Dar juodo kraujo dėmes matai,
O melodinguos garsų verpetuos
Klajoja kraupūs mirties aidai.

Tegu pro mūsų pakeltas galvas
Juodi šešėliai pirmyn užkris,—
Mes būkim šviesūs, sudaužkim taurę,
Teneišduoda jausmų širdis.

Tegu aplinkui gūdu ir tuščia,—
Čia trankios dainos ir žiburiai,
Ir ne siaubingos rytojaus šmėklos,
Tiktai šokėjų lengvi būriai.
— — — — — — — — — — — — —

*

Taip buvo gyventa, taip buvo svajota
Bejungiant Senus ir Naujuosius metus,
O džiaugsmą ir liūdesį, tuomet eikvotą,
Pinu į naujus nujautimų vaizdus.

Ir šit kaip iš kanklių tyliai man prabyla
Viena po kitos suvirpėjus styga —
Ir vėl naujas jausmas krūtinėje šyla
Ir plaukia per sielą skambiąja banga

Tegu jisai kyla, tegu jisai plaukia:
Švelniųjų jausmų ir svajonių gana.
Jau rūstus trimitas saulėteky šaukia,
Pradėt reik nauja savo amžiaus diena.

Patyriau, kas buvo tiktai numanyta,
Beklausant prabilusios kartais širdies,—
Ir šit jau į veidą skaudžiai įrašyta
Žymė praeities ir ženklai ateities.

Sveiki, Nauji metai! Slaptingo likimo
Iš apdengto veido aš neišskaičiau.
Bet žengsiu per jus prie skaudaus išpirkimo
Aš dar vieną žingsnį arčiau.

1920 [*1936*]

FINALE

Nuskambėjo, nuaidėjo
Iš pailsusios krūtinės
Minutinio džiaugsmo juoko
Srovės paskutinės.

Nusileido laimės saulė
Už kalnų toli toli,—
Suspindėjo, nuriedėjo
Tik rasa gaili.

Ir likau aš vienų vienas
Baigti vargo dienužėlės.
Gaudė, verkė rūstūs vėjai,
Sieloj skausmas kėlės.

Ir kraupiais suokimais vėjo
Verkė rudenio naktis,—
Verkė savo laimės kapo
Nerami būtis.

1920 [1936]

RYTO SAULEI

Sveika būk, ryto saule malonioji,
Tu tyro džiaugsmo motina skaisti!
Šviesias padangių grožybes nešioji
Ir juodai žemei spindulius siunti.

Kalnai tau kelia karūnas liepsnotas,
Tau meldžias girios šlamesiais rimties.
Kiekvienas ryto augalas rasotas
Tau savo žiedą pabučiuot išties.

Ir aš, kaip kalinys iš drėgno urvo,
Į aukštybes dvasia besistiebiąs,
Nukratęs dulkes juodo žemės purvo,
Per naktį laukiau patekant tavęs.

Sveika būk, saule, gyvasties nešėja,
Kad vėl mane pakilus bučiavai,
Kad vėl pernakt urve tingiai glūdėję
Arų sparnai išsitiesė laisvai.

Ir aš einu toliau, tavim apsvaigęs,
Kalnais ir slėniais — laisvas kalinys.
Jau išpirkimo aukos baigias, baigias,—
Ir naujas rytas žemę atmainys.

Kaunas
1920.VIII.15

1. ĮVADAS

Urvai ir bedugnės
Granito uolynus išvarstė,
O aštrios skeveldros
Viršum pro kraštus nusikarstė.
Vidurnakčio gūdis
Nei mirtinas takas keleivio nebaido:
Jei žūsi, tai žūsi kaip lašas be garso ir aido.

Bet jeigu pasieksi
Padangėj iškeltą viršūnę,
Tu būsi kaip Dievas,
Paniekintos žemės klajūne!
Tu būsi tik vienas
Tau matomos saulės ugnim suspindėjęs,
Kalnų ir bedugnių, ir viso pasaulio kūrėjas.

Parpulki, keleivi,
Ir kniūpsčias per akmenis slinki,
O alpstančią širdį
Laisvėjančia aistra gaivinki.
Sukruvintom rankom
Pro aštrias atolaužas stiebkis į priekį
Ir smailą viršūnę, krauju prakaituodamas, sieki.

2. VIRŠŪNĖ

Sveika būk, viršūne, pakalnėj svajota,
Nuo sutemų meto per naktį ieškota,
Aušroj man sukūrusi dangų liepsnotą —
Sveika būk, viršūne kilni:
Kas valandą žvilgsnis nuo žemės man kilo,
Ir šitai plazdėję jausmai nenutilo,
Kol nykiąją tavo vienatvę pamilo,
Padangės aidų vedami.

Iškėlei mane tu virš žemės grožybių,
Kur siaudžia ir virpa iš žydrio auštybių
Pasaulį apglobę aidai amžinybių,
    Kaip milžino varpo gaida.
Prasidengė girdas, nusišvietė žvilgis,
Pabudusi siela plasnoja ir ilgis,
Kol auštantis rytas krūtinę suvilgys
    Gaiviąja rasa ir malda.

Jau keliasi saulė pro mėlyną klonį,
Kalnais nušvytravo verpetai raudoni —
Ir didė ramybė, šventa ir maloni,
    Apsėmė tave ir mane.
Nereikia man žemės — tavy pasiliksiu,
Į saulėtą dangų, kaip tu, aš įsmigsiu
Ir amžiam ant tavo karūnos užmigsiu,
    Apsvaigęs padangių sapne.

3. ILGESYS

Baigiu jau su saule kaip aras danguj viešpatauti;
Žemyn nusvarino man galvą sunki karūna.
Jau gaudžia pakalnių varpai, mano šūksnio užgauti,
Jau blyksi gelmių žibintuvai raudona liepsna.
O žvilgančioj jūrėj jau saulė pasruvo raudonai,
Miglotą pakalnę ir dangų apliejo ugnim,—
Atsikvėpė žaliosios lankos ir našūs dirvonai
Ir lūkesiu virpa, ir dega drauge su manim.

Suglausiu sparnus ir nukrisiu ant tavo krūtinės,
Tu žiede svajonių iš liūdesio mano taurės.
Tegu mano viso gyvenimo skaudama gėla,
Kaip puolanti žvaigždė, gyvybės kaitra sužėrės.
Man nedavei laimės vidurdienio saulėj plazdėti,
Tik slankioti nykiais šešėliais naktų glūdumoj,
Tik gęstančią žarą, tik alpstantį šypsnį mylėti,
Tik melstis pasauliui tylioj nebevilties maldoj.

Už ką gi tave pamylėjau, tu žeme gimtoji,
Kad jaudini sielą ir ilgesiu širdį kuri,—
Ir skausmo atobalsiais mano krūtinėj vaitoji,
Ir virpančioj ašaroj gęstančia saule žėri.

4. ĮSPĖJIMAS

Atstoki, keleivi, nuo krašto uolos,
Kai vėjas miglas į pakalnę suklos.
Atstok, nusigręžk ir nežvelki žemyn,
Paniekinto klonio melsvon prapultin.

Jau šaltą dvelkimą į veidą junti:
Slaptingas vidurnakčio metas arti,—
Ir vėl iš pabudusios jūrų širdies
Graudi aimana bangomis išsilies,
Ir gelmę sudrumstusi žemės klaida
Prabils paskandintojo varpo gaida.

Bijoki, keleivi, nakties glūdnumos,
Jei žemės šešėlis sparnu tau pamos,—
Ir ieškantį žvilgsnį nukreipsi žemyn,
Paniekinto klonio melsvon prapultin.

5. PASKANDINTOJO VARPO GIESMĖ

Kai tik pasikėlė vidurnakčio gandas
Ir dvyliktas aidas dangum nuskambėjo,
Nublankęs sustojo pusiaukely mėnuo,
Ir žvaigždės vaiskiau sublizgėjo,
Aš, kniūpsčias parpuolęs ant krašto bedugnės,
Išgąsdintą žvilgsnį mečiau prapultin,—
Ir štai nežinau, ar miglotoj pakalnėj,
Ar mano krūtinėj tyliai suaidėjo:
Din din... din din... din din...
— — — — — — — — — — — — — — —

— Sapnuoki, pasauli, vidurnakčio sapną,—
O tavo dangus, tavo mėnuo ir žvaigždės,
Ir laisvė tavoji tik man... tik man...
Slaptingo pasaulio aš didis karalius:
Giliausioj versmėj mano amžinas sostas —
Din dan... din dan... din dan...

— Ir gilios, ir tamsios gyvenimo šaknys
Draugėn susibėgo našioj mano įsčioj
Ir godžiai įsmigo manon širdin.
O tu, spinduliuotų viršūnių valdove,
Sapnuok savo laisvę, mane paskandinęs,—
Din din... din din... din din...

Tu kelki į dangų nupuikusią galvą,
Aš tavo gyvybės šaknų nepaleisiu:
Pasaulis valdyti tik man... tik man...
Tegu tavo žiedą palaimina saulė,
Pradėtąjį vaisių tik aš išpenėsiu —
Din dan... din dan... din dan...

6. GELMIŲ DANGUS

O kai prasiskyrė pakalnėj rūkų uždanga
Ir žvilgančioj jūroj nuslūgo sidabro banga,
Mačiau, kaip apvirtęs dangus po uolos mano kojų
Visas grožybes į atvertąją gelmę suklojo.

Ir jau ne viršuj spindi mėnuo ir žvaigždžių būriai,
Tik žemėje mirga skaidrieji dangaus žiburiai.—
Ir jau ne padangėj kalnai į žydrumą įsmigo,
Tik žemėn apvirtę viršūnėmis gyly užmigo.

Būk sveikas gi, žemėje atsispindėjęs dangau!
Tik tau savo dvasioj aš lūkesio žiedus rinkau.
Paskęsiu tavy ir gyvensiu pasauliu kitu:
Ir dangų, ir juodąją gelmę pasieksiu kartu.

— — — — — — — — — — — — — — —

Vidurnakčio monai ir kylančio ilgesio burtai
Atidengė angą spėjimuose dvasiai sukurtai:
Tyliais nujautimais ir dangų, ir žemę apjuosę,
Skandina ir supa savųjų gelmių atspindžiuose.

7. LOPŠINĖ

Sapnuoki, pasauli, vidurnakčio sapną
Ir amžiną kovą — ir amžiną laisvę,
Ir savo liepsnų nesuvaldomą galią
Pirmykštės kūrybos ankstyboj aušroj.
Granito uolynuos suspaustoj krūtinėj
Dar saugoja žemė liepsnojančią širdį,
O tvanko rūkais debesuotoj padangėj
Dar blykčioja skaidrūs pirmykšti žaibai.

Vergai išsprogdins kietą požemių plutą,
Ir perskros žaibai žemės motinos įsčią,
Ir kraterių liepsnos ištrykš į padanges —
Raudonais žibintais tau veidą nušvies.
Į gelmę apvirs spinduliuotos viršūnės,
Sutrupins granito krantus vandenynai,—
Ir krintančios žvaigždės žemčiūgais išvarstys
Aptemusio chaoso rūsčias bangas.

Skausme ir vienatvėj kalėjusią dvasią
Kaip paukštį paleisi į amžiną laisvę,
Nežinomoj saulėj, nežinomam ruime,
Nežinoma laime gyvent amžinai.
O virš gaivalingų ugninių verpetų,
Didžioj užgesintų pasaulių ramybėj,
Kaip spindinti žvaigždė, zenite įsmigus,
Tebveizės budrioji Kūrėjo akis.

1921 [1927]

GEDULAS

Dangus juodais sparnais atsirėmė į žemę —
Ir juodos vėliavos į saulę pasikėlė.
Gedėki, mano žeme, nesulauktos laimės
Šviesiųjų prižadų palaužtame šešėly.

Pridengsime šydais ir mes nuleistas galvas,
Pilkųjų pelenų nuo veido nenuplovę.
Palinkom ant gelmių kaip karklai žaliakasiai,
Nusvirusiais žvilgsniais apglėbę tyrą srovę.

Mes kaip nuliūdę sūnūs ant gelmių palinkom,
Kur motinos širdies mirtis nenumarino,
Tik mūsų nykių dienų neišgyventas skausmas
Palaimintam kape jos vardą pavadino.

Ir gedulo tyloj tas pats meilingas balsas,
Kurs mus gimdydamas į žemę paviliojo:
Mylėki tik mane ir mano skaudų džiaugsmą —
Ir visa, ką širdis būties sapne svajojo.

Eik šen gi, mano drauge, džiaugtis ir gedėti
Šviesių širdies sapnų palaužtame šešėly:
Dangus juodais sparnais atsirėmė į žemę,
Ir juodos vėliavos į saulę pasikėlė.

1922 [*1936*]

MARGI SAKALAI

Lydėdami gęstančią žarą, vėlai
Pakilo į dangų margi sakalai.
Paniekinę žemės vylingus sapnus,
Padangėje ištiesė savo sparnus.
Ir tarė margieji: negrįšim į žemę,
Kol josios kalnai ir pakalnės aptemę.
Sapnai ir šešėliai padangėse mums
Šviesiųjų į saulę kelių nebedrums.
Mes skaisčiąją aušrą dangum pasiviję,
Iš josios vainiko nuskinsim leliją —
Ir miegančios žemės laukus ir uolynus
Paversim į žėrinčius saulės gėlynus.
Ir štai suplasnojo iš naujo sparnais,
Tolyn ir aukštyn, kolei kraujas užkais
Pavytosios saulės ieškota liepsna
Ir žemei užgims pranašauta diena.

Bet štai rytuose jau nuraudo dangus,
Jau nušvietė saulė uolas ir laukus,
Tačiau iš dangaus nei anksti, nei vėlai
Negrįžo į žemę margi sakalai.

1922

SKRISKI, ARE

...Dangus — mano tėvas,
bet Žemė — motina manoji...

Skriški, are, į pat dangų ir plasnoki,
Būt vergu savosios žemės tu nemoki.
Aš tau laisvės nei dangaus nepavydėjau,
Nors tik juodą, šaltą žemę pamylėjau.

Kai geriu jos drėgną kvapą ir ūkus,
Man sapnuojas skaisčios žvaigždės ir dangus.
O kai vėl mane padangė užsūpuos,
Jausiu žemę savo ilgesio vaizduos.

Kaip apimt tave, pasauli begalini?
Gaivalingą tavo galią siela mini:
Tavo liepsnos man krūtinėj dar žėruoja,
Tavo aistros mano lūpomis garuoja.

Tu pasėjai mano gyvastį, dangau,
Bet aš čia, juodojoj žemėj, išdygau.
Dar pirmykštę savo būtį siela mini,—
Tik apglėbt tave, pasauli begalini!

1922

DŽIAUKIS, ŽEME!

Džiaukis, žeme! Tavo kraterių gelmėse
Dar pirmykštės Dievo liepsnos neišblėsę.
Gaivalinę, šviesią laisvę pamylėjus,
Tu gimdai naujos būties laisvus kūrėjus.
Tu vergų nebylias širdis įsupai:
Dega ugnys, gaudžia giesmės ir varpai!
Visos kalvos linksta, kryžiais pasipuošę,—
Amžiais laukto atgimimo šventę ruošia.

Džiaukis, žeme, jūrą mėlyną pamilus!
Kaip dangus jos slėpiniai aukšti ir gilūs.
Tieski bures — debesynų baltas drobes —
Skrenda laivas, verpetu bangas apgobęs.
Kai parplauks jisai iš tolimos šalies,
Gintariniai mūsų rūmai auksu švies.
Leisis saulė, ūžčios bangos, degs žibintai,
Žiebsis žvaigždės mūsų žemei atgaivintai.

1923

PAVASARIO ŽEMĖ

Pavasario žemė, kaip motinos krūtys,
Silpnutei gyvybei nesigaili peno.
Į širdį įsiėmė alkanos šaknys
Ir pirmąjį šypsnį žiedais išlukšteno.
Siūbuojančių jūrų ir mėlyno skliauto
Nepratusios akys apimt neįmano,
Bet motinos žemės palaimintos krūtys
Silpnutei gyvybei nesigaili peno.

Pavasario žemė, aistri kaip meilužė,
Audringais sapnais mūs dienas pranašauja.
Bučiavimui pradengė kvepiantį kūną
Ir saulėtais žvilgsniais mum svilina kraują.
Vidurnakčio dangų ir ūkanų klonius
Apsėjo Kūrėjas palaiminta sauja —
Ir kvepianti žemė, aistri kaip meilužė,
Audringais sapnais mūs dienas pranašauja.

1923

ŽEMEI

Graži ir galinga esi, nuodėmingoji žeme!
Tu praneši dangų savųjų žiedų skaidrumu.
Iš tavo gelmių sau vaivorykštės metmenis semia,—
Iš tavo krūtinės ir aš sau gyvybės imu.

Nuo juodbruvo veido saulėleidžio skarą nutraukus,
Tu šiltą pavasario naktį manim apsvaigai:
Jaučiu tavo plakančią širdį ir kvepiančius plaukus,
Kaip galvą svaigina lyg žydinčių pievų ūkai.

Raudonos aguonos nulinkę tau vyto prie kojų,
Ties galva rausvi debesynai pakriko lengvai,—
Susitelkė žvaigždės ir mėnuo padangėj sustojo,
Kai šiltą pavasario naktį mane bučiavai.

Apglėbiau tave, kaip nė vienas apglėbt negalėtų.
Įaugau tavin chaotingų geismų šaknimis.
Kaip pasakos augalas kilsiu lig ruimų žvaigždėtų,
O kraunamas žiedas tavąja gyvybe išmis.

1922

GALIŪNAS

Pakilo, sumojo tamsiuoju sparnu,—
Ir aš į jo sostą kaip vergas einu.
Jis kvėpė liepimą numirėlio vėlei,—
Ir skverbias į spindulius kapo šešėliai.

Jis alkiui užčiaupė piktuosius nasrus,—
Ir džiūgauja minios pro puotų gaisrus.
Putojančią taurę jis sutrempė koja,—
Ir gedule klūpantis džiaugsmas vaitoja.

Tada jis pakilo ir žengė lėtai,
Kur buvusių žygių dar skamba aidai.
Ir ką jis ten šaukė, ir ką ten kalbėjo,
Viena tik tamsioji naktis tai girdėjo.

Kai grįžo į sostą galiūnas puikus,
Tik žvaigždės mirgėjo pro palšvus ūkus.
Sugrįžo, apsigaubė juodu sparnu,—
Ir kniubo prie sosto šaltų akmenų.

1924

GIMIMO NAKTĮ

Merdinčios gyvasties amžinas liūdesi,
Garbinki didį gyvenimo džiaugsmą!
Tavo ir jo sutartiniai mylavimai
Plaka krauju ir liepsna mano gyslose.

Jo spinduliuotam gimimo vidurnakty
Glūdi tu vienas, kaip pasmerktas milžinas,—
Pusę dangaus į šešėlį nutremdamas,
Glorijoj rūsčiu memento aidėdamas.

Tavo ir jo sukirsti kalavijai
Kyla man kryžiaus vaduojančiu simboliu,
Ten, kur gyvenimo didė Golgota
Judu erškėčių karūnon supynė.

Merdinčios gyvasties amžinas liūdesi,
Koks tu didingas gyvenimo šventėje!
Kaip kruvinai tu skrodi mano širdį
Džiaugsmo varpų sutartinėj simfonijoj!

Šventės ugnių papuoštoj tavo sutemoj
Klūpauja minios raišų ir paniekintų,—
Veiziu ir aš į nesuprastą paslaptį,
Kildamas tavo laisvėjančioj galioj.

1925

PRISIKĖLIMAS

Pro mano langą padangių liepsnos
Kaitros ugniniais verpetais verčias.
Žiedais pražydo pilki pelėsiai,
Ištirpo sienos ir juodos kerčios.

Pro mano langą Prisikėlimas
Pasaulio viltį didingai skelbia.
Apsiaubė širdį varpų gaudimai,
Visus nykybės aidus nustelbę.

Pro mano langą pasaulio lytys
Iš tolo spindi kaip šviesūs bokštai,—
Ir vienu žvilgsniu, ir viena meile
Bekraštę būtį draugėn sublokštai.

Ir prasivėrė namai manieji,
Ir žydrą dangų į tolį skečia.
Vadinki, drauge, prie mano lango
Ir jauną viešnią, ir linksmą svečią.

1924

RUDENIO NAKTĮ

Tyli naktis, šviesi rudens naktis,
Skambi kaip dainiaus kankliai šilkastygiai,
Plikus laukus ir pievas, ir girias
Užliejo sidabru taip lygiai lygiai.

Vėlai nuklydau aš į tuščią lauką
Tavim pasigėrėt, gilus dangau.
Pakėliau veidą į žvaigždėtą aukštį —
Ir tartum lašas jūroj išnykau.

Ir nežinau, kad aš buities kelionėj
Minu vien žemės tremtinio takus,
O mano džiaugsmas, poilsis ir laisvė
Toli kaip aukštos žvaigždės ir dangus.

Ir nežinau, kad ryt ir vėl su saule,
Ant veido užsimovęs margą kaukę,
Žingsniuosiu, kaip lig šiol, į šviesų rūmą,
Kur nieks manęs nei sveikina, nei laukia.

Ir nežinau, kad visos mano dienos
Bus be vilties skausminga vienuma,
Kur mano siela kaip nyki liepsnelė
Klajos, dangaus žvaigždėto laukdama.

Tyli naktie, šviesi rudens naktie!
Tau daug yr žiburių dangum spindėti,
O man širdis viena, tyli, liūdna:
Tau šviesti ir žavėt, o man mylėti.

1922

ANT TEMSTANČIO TAKO

KĖLĖSI LAISVĖ

Akmenio požemiuos amžių ledai
Milžino pajėgas žudė piktai.
Užtvenkė uolos gyvybės versmes,
Kolei į laisvę jis taką pames.

Bet neužgniaužti gyvosios minties:
Požemiais kelią ji saulėn nuties.
Saulėj širdis kaip verpetas pabus,
Kraujas pramuš ir kiečiausius ledus.

Amžiais taupytų jėgų nešama
Sprogo iš vergo krūtinės liepsna,
Ir pro gaisringai raudonus rūkus
Akmenio požemy kėlės žmogus.

Supasi vėliavos, gaudžia varpai,
Audros krūtinės — ir akys žaibai.
Dega veiduos atgimimo žymė,
Skamba padangėmis laisvės giesmė.

Tikime: obalsiai mūsų giesmės
Tuomet gyvenimo kovą laimės,
Kai kruvinąsias dėmes nuo dangaus
Pirmas pavasario griausmas nuplaus.

1921

MERKIASI SAULĖ

Merkiasi saulė, vos tik patekėjus,—
Ir kraupūs šešėliai atgal iš bedugnių užslinko.
Sūpauja bangos verpetų plaukėjus,
Bet niaukiasi žvilgsniai ir ilsta ranka vairininko.

Buvom kaip paukščiai, prieš saulę pakirdę
Ieškot savo laimės salų ir laisvosios buities.
Krykštauki, sakėmę, chaoso gaivale!
Mes ugnį kiekvienas išskelsim iš savo širdies.
Vakaro sutemoj pasiektą uostą
Nušviesime, sakėm, daugspalviais liepsnų žiburiais:
Ištremtą širdgėlos, siela paguosta,—
Praėjusių amžių kaltes ateitis jau atleis.

Merkiasi saulė, o mūsų krūtinės
Kaip šaltos bedugnės kvėpuoja tamsa ir drėgme.
Sprogo ir perdegė mintys ugninės,—
Neišpirktos kaltės vaidinasi vėtrų kauksme.
Vai ar sulauksime tildančio vakaro,
Ar rasime džiaugsmo ugnim spinduliuojantį uostą?
Spausk, vairininke, pakrypusį vairą,
Tegu po tavim visas pragaras staugia ir juosta!

Merkiasi saulė... O gal tai ne saulė,
Tik mūsų aptemusios akys krauju patekėjo?..
Tempkime bures prieš dūkstančią vėtrą
Ir laukime tolimos žemės skelbėjo.

1922

ANT TEMSTANČIO TAKO

I

Gana! Nedainuok mums dainų apie laimę ir žiedus.
Nei meilės svajonės, nei liūdesio raudos ne mums!
Svaiginanti laimė ir ašara, dainą praskiedus,
Gyvybės verpetais tingiųjų širdžių nesudrums.

Sumojęs sparnais, tu kaip sakalas šmėkštelk į viršų,
Kerštingu klyksmu suardyki padanges nykias.
Susitvenkė debesys, kylančios jūros įniršo —
Ir mūs žiburiai tartum kibirkštys menkos užges.

Mes amžiais urvuos lyg apjakę vergai iškalėjom,
Suskaldėm uolas ir išėjom į laisvę vergai.
Tik savo krūtinių lig šiolei praskelt negalėjom,
Kur glūdi į širdis įsmigę vaiduoklių nagai.

Pakilti į viršų mūs nulenktos galvos dar bijo;
Šešėliais siūbuojame sutemų nykiais takais.
Prisiekdami dangui, netiesim šviesaus kalavijo,
Kol merdinčios širdys gyvenimo žygiu užkais.

Pakilk! Ir, išskėlęs kibirkštį iš savo krūtinės,
Iš aukšto po kojų mums kriski ant kieto akmens,—
Ir, mylimą žemę sparnais palaužtais apkabinęs,
Sudėki mums giesmę, kuria mūsų širdys gyvens.

II

Meni, aušrosę dar liepsnojo gaisai
Ir klykė padangėmis plėšrūs arai?
Mes vėliavas kėlėm prieš švintantį rytą
Ir sveikinom laisvę, krauju aptaškytą.
Mes laiminom tekančios saulės kūrėjus,

O laisvės giesmė nepaliovė skambėjus.
Ir, vėliavas ąžuolo ūgiais supynę,
Mes triskart pasveikinom žemę gimtinę.

Bet šitai jau gęsta rausvi pazarai,
Į savo lizdus nuplasnojo arai,—
Ir mes, vėliavom ir žiedais nešini,
Ant temstančio kelio palikom vieni,
Nutilo mūs giesmės ir veidas išblanko,
Ir vėliavos blaškosi ilstančioj rankoj,
O sutemų šiurpo pagautoj širdyje
Vėl išgąsties kraupūs spėjimai atgyja.

Ir štai pasikėlė naktis pavydi,
Pakriko kasų debesynai juodi,
Susigaubė pelkėmis erdvės miglotos,
Nusviro mūs galvos kaip varpos rasotos.
Ei vyrai! nejaugi mūs dienos sukako
Ir čia akmenėsim ant temstančio tako,
Gyvybės ir laisvės ugnis užgesinę,
Kaip glūdūs paminklai nykiam kapinyne?

III

Vidurnakčio valandą žirgas žvengia,
Iš aukšto milžinkapio karys žengia.
Jau skamba trimitais visi keliai,
Jau ugnys liepsnoja skaidriai skaidriai.

Na, vyrai, pakilkit! sukursime laužus!
Sukursime laužus kaip gaisro ugnynus.
Tespindi naktis, mūsų giesmes užgniaužus,
Bet mūsų skaisčių vėliavų nepamynus.

Į degančią ugnį paskęs mūsų žvilgis,
Širdis pasiners į liepsnojančią kaitrą,—
Ir visa, ko ieško, ko laukia ir ilgis,
Kaip auksą suvirins — į geismą ir aitrą.

*

Nurimę sustojom prie tviskančio laužo,
Kur žiežirbos čirkšdamos sprogsta į veidus,
Raudona liepsna tvankią ūkaną daužo,
Slopinančią naktį mūs žygiui praskleidus.

Ir regim: štai karžygiai, kovai pakilę,
Žėruojančiais šarvais krūtinę apjuosę,
Rimčia susitelkę į nuojautą tylią,
Kaip statulos rymo liepsnų atspindžiuose.

Ir rodos, ne mes, tik atbudę senoliai,
Tik mūsų likimas ir laimė nelygi
Kūrena ir kelia mūs žemėj lig šiolei
Ir amžiną ugnį, ir amžiną žygį.

Liepsnoja mūs laužas, prabilo trimitas,
Ir žvengdamas žirgas drąsina valdovą.
Na, vyrai! ir šiandien mūs žygis ne kitas,
Paveldėjom žemę, ir garbę, ir kovą.

1922 [*1927*]

IŠ AUKSINIŲ RĖMŲ

Liūdnai šypso senas grafas
Iš auksinių rėmų.—
Tirpsta prieblandos šešėliuos
Sumušti vitražai.

Rūmų salė, kaip šventovė,
Tuščiais toliais paslaptinga,
Dengias sutemų šešėliais,
Naktį prieglobstin vilioja.

Tirpsta prieblandos šešėliuos
Sumušti vitražai,
Tik voratinklių siūleliais
Suraizgyti sumazgyti.

Tirpsta sutemose blankiai
Skliautų bareljefai
Ir vingiuotieji karnizai
Nutrupėję, apdulkėję.

Skęsta sienoj du peizažai
Į drėgmės nuodingą ūką,—
Ir italo skambų vardą
Kandys graužia rūpestingai.

Gūdžiai tiesia juodą sparną
Kurčias, aklas numirimas,—
Liūdnai šypso senas grafas
Iš auksinių rėmų.

*

Jau naktis. Nė vieno balso —
Ir nė vieno daikto.
Tik kažkur toli boluoja
Skylės sumuštų vitražų,
Tik kažkur pro tamsą gremžias
Alkana peliūkštė,
Tik kažkur atsargiai, bailiai
Grikši nuobodi kandis.

Ne, ne viskas rūme miega:
Kažkur kažkur iš glūdybių
Veizi, budi gilios akys,
Kažkur aidi kurtūs žingsniai,
Kažkur šnabžda tylios šnekos,
Kažkas verkia, kažkas juokias,—
Bet vidurnakčio slaptybių
Kas gi prasmę besupras?

*

Liūdnai šypso senas grafas
Iš auksinių rėmų.

Iš toli atskridęs aidas
Pro sudužusį vitražą,
Tarp apgriuvusių karnizų
Dvylika varpų kartojas.

Ir kai smūgis paskutinis
Drobės dulkes sukilnojo,
Kelia galvą senas grafas —
Ir be balso, kaip šešėlis,
Žengia ruimu mėnesienos
Iš auksinių rėmų.

Nebeaidi jojo žingsniai,
Nebedunda senos grindys,
Nebegirgžda sunkios durys,—
Tik nutilo zvimbęs uodas,
Tik nudūmė kur peliūkštė,
Tik kandis paliovė graužus.

*

Eina laukan senas grafas,
Leidžias laiptais suardytais
Ir prie marmuro kolonos
Tylia statula sustingsta.

Dunkso rūmas mėnesienoj
Kaip didžiulis baltas karstas,
Kur užkeiktą amžių turtą
Dengia dulkės ir pelėsiai.

Aptrupėję baltos sienos
Ir apgriuvę aukštos bonios
Gedulingai lenkia galvas,
Įsiknisdamos į žemę.

Nei žolynų, nei gėlynų,
Tik suguręs juodas purvas,
Tik nudžiūvusioji palmė
Po stiklais oranžerėjos.

O tenai, kur baltos gulbės
Plaukinėjo iškilmingai,
Tik iš dumblo žali maurai
Siaubia srovę veidrodinę.

Svyri medžiai samanoti,
Seną tiltą apkabinę,

Skverbias krūmai ir vijokliai
Į prižėlusias alėjas.

Dar toliau, ant plyno lauko,
Ant kalnelių mėnesienoj,
Plikos purvinos lūšnelės
Vienos gunkso gedulingai.

Gunkso purvinos lūšnelės
Ant kalnelio mėnesienoj,
Ir į balzganą mėnulį
Loja alkanas šunelis.

*

Atsiduso senas grafas —
Sušlamėjo liepų lapai,—
Ir nuleidęs žilą galvą
Nulingavo į alėjas.

Ir kaip pasmerktas klajoklis
Ilgai bastėsi tarp medžių,
Tai sustodams, tai sugrįždams,
Tai sukniubdamas į žemę.

Štai jau pirmos ryto spalvos
Ima brėkšti ant lūšnelių,
O senajam dvaro parke
Dar nakties vaidinas monai.

Bet iš tolo nesuprasi,
Kas ten kniūbo prie upelio:
Ar tai šmėkla, ar šešėlis,—
Ar tai karklas žaliakasis
Globia baltas lelijas.

O didžiulėj rūmų salėj
Vien peliūkštė bėginėja,
Vien kandis pakampėj grikši,
Tiesia voras tinklo siūlą
Ant sudužusių vitražų.

Liūdnai šypso senas grafas
Iš auksinių rėmų.

1925 [1959]

PROLOGAS Į GEDIMINO SAPNĄ

Tautos Teatro atidengimui parašytas

Tautos Sapnų Kūrėja:

Tamsi naktis — manoji karalystė,
Ir aš viena pasauly viešpatauju.
Ištiesiu ranką — ir nulinks kaip varpos
Valdovų ir vergų neramios galvos,
Nutils dienų sukurtos kraujo aistros —
Ir tiktai mano pranašingą balsą
Girdės savųjų sielų glūdnumoj.

*

Nešu sapnus,
Iš vakaro aidijų apmestus
Ir rytmečio ilgėjimais ataustus.
Tegu naktis
Raminas, vieną saulę užgesinus:
Many —
Be skaičiaus dega žiburių daugybė.
Išdrįsk, žmogau,
Bent vieną valandą akis užmerkti —
Ir tu naujus pasaulius
Džiūgaudams išvysi.

Einu, einu —
Be žiburių, be vado —
Vienų viena.
Tik siela jaučia,
Kad jau arti manasai karžygys,
Manasai Kunigaikštis.
Jisai, kaip aš,
Gimtosios žemės lūkesius pagavo,

Tačiau žaismuos pailso —
Ir užmigo —
Giliai užmigo.

*

Tai ką gi tau, o mano Kunigaikšti,
Padovanoti šią slaptingą naktį?
Miegi tu kaip didvyris
Žalioj giružėj —
Ant upės kranto —
Prie aukštojo kalnelio.
Tu, vien tik gimtąją tėvų velėną
Kaip meilužę apkabinęs,
Jos kvapu savo krūtinę gaivini.
Tau po šonu —kietas skydas,
Priegalvėlė — plieno šalmas,
Prie šalies — švytrus kardužis.

Tai miegoki,
Tai ilsėkis, mano Kunigaikšti,
Gerki žemės drėgną kvapą —
Ir apsvaiki!
Aš tau nešu didingą sapną —
Ne mergužėlės išsvajotą,
Tik tavo žemės įsčioj išugdintą.
Tegu ji šiąnakt gema
Ir tavo audrią dvasią
Į didį žygį kelia.

*

Sapnuoki, mano karžygy!
Nes tavo sapnas —
Ateinančių kartų gyvybė,
Nes tavo sapnas
Kaip rytmečio trimito gandas
Aidės garsų garsais per visą dieną.

O kai tylaus saulėleidžio skliautus
Užkurs aukos liepsnų gaisrai,—
Tai gims iš žemės pasakiškas Miestas —
Ir pasikels į dangų auksagalviai bokštai,
Ir žiedrios vėliavos plazdės kaip lakūs paukščiai,
Ir gaus skambių varpų daugbalsiai chorai.

Sapnuoki, mano karžygy, sapnuoki!
Tu pamilai mane — slaptingo sapno Deivę.
Tu man sukursi šimtakuorius rūmus
Ant aukštojo kalnelio,
Prie srauno dunojėlio.
    Vai tai verpsiu, vai tai ausiu
    Ploną ploną audimėlį
    Nuo pat ryto, per dienelę
    Ligi pačio vakarėlio.
O vakare pačiam aukštajam kuore
Įkursiu laužą, vėtra įliepsnosiu,
Kad būt šviesi naktužė
Berneliam joti
Iš tolimos šalelės.

*

Ak tu sapne, pranašingas sapne!
Kas gyventa, kas sapnuota — nebišskirsi.
Kas pasaulyje lengviausia,
Kas saldžiausia, kas kiečiausia,
Išmintim neišmatuosi,
Tik nujausi, tik patirsi
Lyg per sapną, lyg per sapną.

Man pastatė Kunigaikštis aukštus rūmus.
O kai dėjo pirmą akmenį kertinį,
Tai ne kruviną dievai išrinko auką,
Tik lelijų baltą pluoštą
Iš skaisčios mergelės rankų,—
    Nes mylėjo bernužėlį,
    Nes bernelis ją mylėjo.

*

Eina amžiai, stovi rūmai šimtabokščiai
Ant baltų lelijų pluošto
Iš mergelės rankų— — —
— — — — — — — — — — — — —

*

O aš blaškausi po tamsią giružę
Kaip našlaitėlė be vietos.
Sapnai išblėso, sapnai išseko,—
Užgeso ugnys ant rūmų bokštų,
Ir visas džiaugsmas, ir visa laisvė,
Tai vien tik sapnas, tai vien tik sapnas.

Neišaustas audimėlis,
Nenupintas vainikėlis,—
Nebejoja bernužėlis
Iš tolimos šalelės.

Ir štai blaškausi po tamsią giružę
Kaip našlaitėlė be vietos.
O mano rūmai, ūkuos paskendę,
Tiktai iš tolo sapne vaidenas.
Pikto raganiaus jie užkerėti,
Ir sunkūs vartai uola užgriauti.

Ten ir likos audimėlis
Ir gelsvų linų verpstelė,—
Man gi liko vien tik sapnas —
Pranašingas sapnas.

*

O po aukštuoju kalneliu
Miegelį miega mano Kunigaikštis —
Taip ilgai miega —
Taip ilgai — — — — —

O aš blaškausi po tamsią giružę
Kaip našlaitėlė be vietos.
Šalta giružė —
Šalta.
Rasoti gluosniai prie upės kranto
Nusvirę vilgo šakas.
Ir jokis paukštis nečiulba —
Ir jokis lapas nekrinta.

Taip ilgai miega mano Kunigaikštis —
Taip ilgai — — — — — — — — —

*

Vai tai eisiu prie aukštojo kalnelio
Vidur tamsios naktužės —
Parpulsiu ant pilkos žemelės
Ir sakysiu:
— Kelkis...
Kelkis...
Kelkis, mano Kunigaikšti!..—
Ir duosiu jam sapną —
Tą vieną, kuriuo aš pati gyvenu,
Tą vieną, kur kenčianti žemė sapnuoja,
Tą vieną, kurio išsiilgo širdžių milijonai.
Ir sakysiu:
— Kelkis!
Kelkis!
Kelkis, mano Kunigaikšti!
Štai laukia tavęs išsiilgusi žemė —
Štai vėliavos dygsta iš dirvos velėnų —
Štai keliasi barškantys kaulai tavųjų didvyrių —
Ir tavo pilis šimtabokštė
Kaip staugiantis vilkas
Pravėrė nasrus plieninius —
Ir alkaną laisvės suokimą dejuoja.
— Kelkis!
Kelkis!
Kelkis, mano Kunigaikšti!
— — — — — — — — — — — — — — — —

*

Iš štai sudrebėjo aukštasai kalnelis —
Ir kelias, kelias mano sapnas —
Mano Kunigaikštis.
Ir iškilo žiedrios vėliavos,
Ir prikėlė žemę gimtąją
Laisvės pranašingu ilgesiu,
Ir naujos buities gyvenimu,
Ir žadėjimais, ir džiugesiais.
Bet iš tolo vis vaidenasi
Dar kaip sapnas nepasiekiamas
Amžių įdiegtas regėjimas:
Glūdi miestas ūkanų pakalnėj,
Lakūs bokštai stiebias į padanges,
Ir sęna pilis ant aukšto kalno
Liūdi rymo amžių rymastėlį —
Laukia manęs sugrįžtančios
Baigti plonas audimėlis,
Degti kuore skaidrios ugnys,
Kad būt šviesi naktužė
Berneliam joti
Iš tolimos šalelės.

*

Ir štai einu per kalnus ir per slėnius
Laukais žaliaisiais ir tamsiom giružėm —
Ir vėl kuriu sapnus,
Iš praeities aidijų apmestus
Ir ateities ilgėjimais ataustus.
Tegu jie kelia pranašingu ženklu
Naujuosius karžygius į naują žygį —
Į didžią puotą —
Į mano Kunigaikščio aukštus rūmus.

1923

NULENKIME GALVAS

Jono Basanavičiaus 75-ųjų metinių šventei

Nulenkime galvas! Štai Pranašo vardas
Iš tolo mum skamba sidabro varpais.
Jo žodin susituokė kankliai ir kardas,
Jo žygiai paženklinti bočių kapais.
— Nurimkim, nurimkim... Ko gaudžia varpai?
Ko niaukiasi bočių apgriuvę kapai?
Ar liūdi šviesios praeities milžinų,
Ar verkia dėl mūsų menkystės dienų? —

Žiūrėki, lietuvi: ant tavo krūtinės
Dar gedulo ženklo juoduoja žymė.
Kur laisvė, kur žygiai, kur šalys gimtinės —
Ir kur pranašauta Tėvynės garbė?

— Nulenkime galvas, klausydami vado.
Jisai tautos žodį milžinkapiuos rado.
Jis amžiną žygį Tėvynės Kūrėjo
Vienybės ir meilės vardu pažymėjo.—

Pily Gedimino dangus negiedrėja,
Bet bokšto griuvėsių šaltuos akmenuos
Mes regim Aušros pranašingą kūrėją
Ir girdim jo lūkesį laisvės varpuos.

— Pakilki, lietuvi! Štai Pranašo vardas
Aušros spinduliais tau kapus atgaivino.
Jo žodin te vėl jungias kankliai ir kardas
Į šventąjį žygį pilin Gedimino!

1926.XI.1'

IŠ SAULĖTŲ VAIŠIŲ

IŠ SAULĖTŲ VAIŠIŲ

Iš vasaros džiaugsmo, iš saulėtų vaišių
Pailsęs grįžau aš į savo namus.
Nuploviau versmėj sudulkėjusias kojas
Ir rankose paslėpiau degantį veidą.
Už durų dar gaudžia aidai pasiviję,
Ir ūžčioja dar sūkuriai spindulingi,
Ir plazda džiaugsmu palydovės plaštakės,—
Bet mano namuose jau sutemos smilksta
Ir mano krūtinėj — tylos valanda.

Užvylė mane visareginti saulė:
Žydrąsias akis spinduliais sužavėjo,
O širdį nykybės šešėliu apsupo,
Kaip juodu prakeikto likimo sparnu.
Jaunatve ir meile pražydusį šypsnį
Svajingai išbraižė ant moteries veido
Ir galvą lelijų žiedais apipynė,—
O jų šaknyse išpenėtąją angį
Paleido ilsėtis pavėsy krūtų.

Išnykite, saulės niekingieji monai,—
Aš durų į šviesą daugiau nepraversiu:
Maištingoje laisvėj bekylančiai dvasiai
Per ankšta pasaulio šviesumo riboj.
Lig sutemų meto tyloj išrymojęs,
Be gailesčio merdinčią saulę išvydęs
Ir tolimą gandą už kalnų nugirdęs,
Nedegsiu liepsnoto kelionės žibinto,
Tik vienas išeisiu tyliai pro duris.

Į tolį, į aukštį platus mano kelias:
Tik balzganos miglos, tik virpančios žvaigždės,
Tik tolimos mąstančių kalnų viršūnės,—
Tik plazdantis jausmas: gyvenk ir mylėk!
Einu kaip valdovas — ir laisvas, ir didis,

Kaip šiandien nužengęs nuo rankos Kūrėjo
Į naują, pirmykštę, garuojančią žemę,
Nešu paaukoti jai atvirą širdį,—
Einu į pasaulį gyvent ir mylėt.

1922

SVETUR

Kai mes pakilom į šviesų džiaugsmą,
Prikėlėm pievas, ūksmingus gojus.
Kai mes nutilom, dainas pabaigę,
Prabilo siela, tyliai svajojus.

Čia glūdi miškas vėsiais šešėliais,
Ten spindi saulėj kalnai snieguoti.
Šešėliuos meilės godom žavėtis,
O saulėj — džiaugsmo dainas dainuoti.

Miškus ir pievas, ir aukštus kalnus
Draugėn sujungsim dainų aidais,
O savo širdis tiktai spėjimais —
Nepasakytais, neišreikštais.

Auginti saulės dviejų tėvynių,
Supynėm pluoštą žiedų nebūtų:
Iš baltažiedžio kalnų narcizo,
Rausvų bijūnų, žaliųjų rūtų.

1920.VI

MASKARADE

Moterų juokas, elektros žibintai,
Kaukėmis dangstomi vylūs veidai...
Vienišai sielai, skausme paskandintai,
Žadamo atilsio čia neradai.

— Glūdi šešėliuose amžino ilgesio
Mano širdies tau skirta dovana.
Stiklo žibintuose įžiebto žvilgesio
Jai atkerėti jėga per silpna.—

Eisiva mudu į sutemas dviese,
Šviesą paniekinę ir žibintus.
Naujo gyvenimo pažadus tiesia
Tavo šypsnys gedulingai klaidus.

— Gera būt kartą pajusti gyvenimas
Lūpom pražydusios tavo širdies.
Tavo likimas gedėjimais penimas,
Tu tik vidurnakčių tylai meldies.—

Imki tą laimės akimirkos radinį,
Imki, brangioji, tai tau dovana.
Tu mano širdgėlos polėkius žadini,
Tu man kova, ir sapnai, ir daina.

1920 [1936]

NEPASIEKIAMAI

I

Ji šviesi ir balta,
Lyg padangių viršūnė, sniegu apklota.
Lyg uoloj prasimušę šaltinių čiurliai
Jos akių spinduliai.

Kai aš ją pamačiau,
Man ir saulė, ir žvaigždės prašvito skaisčiau.
Kai sutiko mane savo šypsniu lėtu,
Sakiau: laimėj skęstu.

Ji praėjo šalia,
Nešina stebuklinga ne žemės galia.
Ir nuo tol pamiršau aš gimtuosius namus,
Vien dėl jos neramus.

Nepasiekti man jos,
Nors širdis visą amžių ją vieną svajos
Ir kitokios jau laimės daugiau nebejaus
Be jos žvilgsnio gajaus.

Kai širdis plakt sustos,
Neberasiu aš jai brangesnės dovanos,
Kaip ją pačią mylėtą širdy sukurta
Viso amžiaus goda.

II

Tu mano aušroj rytmetinėj svajotoji
Ir tekančioj saulėj nepasiekta,
Vidudienio mėlynam toly ieškotoji,
Trapi kaip ir mano lakioji goda!

Tu man nepaspaudei dar rankos mylėdama,
Aš tau neatvėriau dar savo širdies,—
Tiktai lyg ugnelė, iš tolo spindėdama,
Nerimstančioj sieloj man vis vaidinies.

Tu lik visados tolima, nepasiekiama,
Lyg kalnų viršūnė, per amžius balta.
Aš ilgesio nerimą, lūkestį tiekiamą,
Tau vienai aukosiu skambiąja goda.

Tik širdgėloj mano, taip ilgai kentėtoje,
Kaip šiandien pradžiuginki meilės žvilgsniu,—
Tu mano skaisčioji, aušroj pamylėtoji,
Tik tau savo amžiną godą slepiu.

1920 [*1959*]

III

Nedainuok man apie žiedus,
Kur suvyto, kylant kaitrai.
Apie skausmą iškentėtą,
Apie meilę išmylėtą,
Kas žadėta, kuo tikėta,—
Nedainuok!

Amžinai tau žydi gėlės,
Ryto saulėj spindi rasos,
Kvepia žemė pražydėjus,
Žavi laimė pragiedrėjus,
Tavo žvilgsniui nuskaidrėjus
Amžinai.

Nežinau, ar tavo akys
Dar ilgai švies mano laimei.
Ar, į naktį įvadinus,
Mano kelio nepažinus,
Vėl nuskrisi į žvaigždynus,—
Nežinau.

Tu viena davei man galios
Tavo žavesį pažinti,—
Ir žieduos tave regėti,
Ir dainoj tave girdėti,
Ir įspėti, ir mylėti
Tik tave.

IV

Vidudienio saulė
Svaiginančia šiluma glosto krūtinę
Ir virpančiu spindesiu
Užmerktas akis glamonėja.

O visas pasaulis —
Ugninėje jūroje kaitrūs verpetai,
Ir visas gyvenimas
Pagarbino saulę kūrėją.

Susitelkė sielos
Į mudviejų viską apglėbiantį jausmą,—
Ir amžių harmonijos
Aidai nesiliauja skambėję.

Tiktai neatverki
Užmerktų akių, nepridenki krūtinės:
Tegu mūs vidudienio
Verpetai neliauja spindėję.

1920 [*1936*]

POETO MEILĖ

Nelauki jau laimės tu, žemės gražuole,
Jei širdį poeto kada sužavėsi
Ir jojo svajonių pažadintu ilgesiu
Poetą pati pamylėsi.

Tegu jis kaip vergas, ant kelių parpuolęs,
Tau dangų palenktų ir kojas bučiuotų,
Kiekvieną gi žodį, ir šypsnį, ir žvilgesį,
Kaip laimės stebuklą dainuotų,—
Ne tau jis dainuos ir ne tau jisai melsis,
Kai tu, jį apglobusi meile svajota,
Norėsi praskleisti nerimstančioj dvasioj,
Kas buvo žadėta, ko buvo ieškota.

Pro tavo akių prasidengusią versmę
Paskęs jis ne žemės akių spinduliuos,
Kur amžino lūkesio tylūs žadėjimai
Ne tavo jį meile paguos.
Apsvaigęs nuo kvepiančio tavo jaunumo,
Pro šiltą sukilusio kraujo plakimą
Jis skendės į mėlynų tolių aidėjimus
Ir amžino ritmo žaidimą.

Maži tavo prižadai, žemės gražuole,
Putojančioj meilės taurėj paskandinti:
Poeto gyvenimo liūdinčiam troškuliui
Sukelti, bet ne nuraminti.

1922 [*1927*]

NERANDAMAI

Gesinki bokšte skaidrų žibintuvą,
Užkelk sunkius vartus,—
Tegu visiem bus tavo vaišių rūmas
Slaptingas ir didus.

Padėki auskarus, numaustyk žiedus,
Grąžink laukam gėles,
Paslėpki nuo puotos vaišingo skobnio
Taures krištolines.

Ir būki tu viena, kaip nykus gandas
Ant akmenio uolos,—
Ir būki tu gryna, kaip šaltas lašas
Vidurnakčio tylos.

Tada ateisiu aš ir nusilenksiu,
Pažinęs, jog tai tu,
Kurią seku painioj buities kelionėj
Ir ieškau, ir klystu.

Palanga
1922.IX.1

DŪMUOS CIGARO

Žaiski, jaunyste, džiaugsmu sukvatojus!
Pokylio rūme tu mielas svetys,
Kolei nelauktas ir greitas rytojus
Galvą pilkais pelenais pabarstys.
Niekam pasaulyje nepavydėdama,
Išpuošei pokylių rūmus rausvai.
Rytą — alyvų žiedais sužavėdama,
Vakarą — auksu žibintuos žvilgėdama,
Viską žadėjai, visus mylavai.

Ė, tiktai man tu ateit pasivėlini:
Juokas nuo veido raukšlių nebnuvaro.
Man jau ne rausvos svajonės, tik mėlyni
Sukasi dūmai cigaro.

Atnešiau širdį, kaip krištolą kupiną
Mylimai žemei jaunystės aukos.
Sielvarto smūgiai jos aukurą trupina,—
Kas gi dar meilės sapnų beieškos?
Šiandien tik tolimas aidesis pinasi,
Tolimos erdvės giliai prasidaro,
Žavinčios akys ir šypsnis vaidinasi
Mėlynuos dūmuos cigaro.

Kam gi dar budinti sielgrauža skaudama
Pavogto džiaugsmo trumpa minuta,
Jeigu ji, širdį kaip varpą užgaudama,
Skamba kraupia prakeikimo gaida?

Žaiski, jaunyste! Pokylio dieną
Vergas tik skaudamu nuobodžiu varo.
Svilina ašara sunkią blakstieną —
Ė!.. tai nuo dūmų cigaro.

1922

TYLŪS IR NYKŪS

Tylūs ir nykūs šią naktį manieji namai,
Tartum apgriuvus šventovė, kur maldos išblėso.
Skamba ir spengia tylos graudulingi varpai,
Aukuro akmens atvėso.

Neisiu jau žadint užgesusiai ugniai kūrėjo —
Svilina širdį mintis vienumu alkana.
Rymoki vienas: dar ryto aušra netekėjo,
Rūsčio kardu nešina.

Ėmęs nupūsčiau žvaigždes nuo bedugnio dangaus,
Savo širdies žiburių nebijojęs užpūsti.
Chaoso vėtros tiktai iš krūtinės išraus
Ilgesį, skausmą ir rūstį.

Laistysis jūros, ir kalnai ugnim prašnekės,
Degs mano apmaudo žodžiai, žvaigždes pasiviję.
Rymoki vienas: negreit dar dangum patekės
Ženklas aštraus kalavijo.

1922

PASAKA

Nuodų taurė karaliaus soste —
Ant žemės aukso karūna.
Sukniubus klūpo karalaitė —
Po kojų rožė kruvina.

Per tylią jūrą plaukia laivas,
Liepsnomis laistos vandenai.
Be vėjo kelias drobių burės
Kaip gulbinų balti sparnai.

Į krantą žengia jaunas vadas,
Jį lydi karžygių minia.
Džiaugsmu jų vėliavos plasnoja
Ir šarvai blykčioja ugnia.

— Sveika būk, mano karalaite! —
„Žygiuok pirmyn, jaunasai vade!"
— Tolyn neveizi mano akys,
Tavąsias lūkesy atradę.

„Šalis manoji — debesuota..."
— Bet mes iš saulėtos šalies.—
„Mirties taurė manajam soste..."
— Tu aukso žvaigždėmis dengies.—

„Myli? išgerki sosto taurę,
Tai tavo aš ir karūna."
— Vai ne: nei tu, nei karūna,
Bet vien tik rožė kruvina...—

Ir stveria jis nuo sosto taurę,
Išgėręs sviedžia į uolyną,
Bučiuoja kruvinąją rožę
Ir dulkėse karūną mina.

— Tai lik sveika jau, karalaite!
Karaliaus sostą puošk skaisčiai:
Toli toli per juodą jūrą
Kiti jau plaukia tau svečiai.

1922

ANT GĘSTANČIO LAUŽO

Ant gęstančio laužo sužibo įspindusi žvaigždė,
Išblėso žarijos pilkų pelenų pūkuose,
Ir mėlynų dūmų sustingusios prieblandoj srovės
Lengvais debesynais pakibo pakalnės drėgmėj.

Su gęstančia saule apleidome iškilmių kalvą.
Sugėrėme kaitrą ir spindulius sielų gelmėn.
Įkaitusius veidus ir degančias lūkesiu širdis
Keliausim nuplauti gaiviąja pakalnių rasa.

Nusėdusios saulės ugningi dangaus palydovai
Į klonį sustumdė šešėlius nuo žemės takų.
Tai čia mano godos, tai čia mano buvusios dienos
Kaip sapnas gyvena nusvirusių gluosnių vėsoj.

Ir ištiesiau ranką į prieblandos nykias gyvybes:
Sugrįžkit! sugrįžkite visos į mano namus.
Iškelsiu jum puotą, įkursiu išblėsusius laužus,
Nusėdusią saulę grąžinsiu liepsnotu dangum.

Bet žiūrim — nublanko jau liepsnos saulėleidžio rūme,
Ant gęstančio laužo tik žvaigždė įspindus viena,
Sukniubo šešėliai, lyg raudos ant mylimo kapo,—
Ir mes — tiktai klaidūs šešėliai savųjų dienų.

1922

PLAŠTAKEI

Pamiršk mane, sparnuotoji plaštake,
Kol žydi saulėje margi žiedai.
Dar tavo laimės dienos nesukakę,
Dar daug šviesos ir džiaugsmo neradai.

Plazdėk visur kaip margas saulės svečias,
Kur kvepia skaidrios gėlės ir medus.
Tegu tavy jaunatvės žiedas skečias,
Kad būt visiem saulingas ir saldus.

O kai sparnų pakelt jau negalėsi,
Širdis apalps nuo saulės ir kaitros,—
Ir jau miglotam sutemų pavėsy
Varpai tylias nakties maldas sugros

Ir žemei atdarys žvaigždėtą dangų,
Kaip kniūpsčią taurę degančiais lašais,—
Tada tu atplazdėk ties mano langu
Pasveikinti manęs vidurnakčio aidais.

1923

TRYS TOSTAI

I

Poetų ir dainių puiki karalaitė
Pati nesirodo mirtingame kūne:
Nelanko ji koncertų nei restoranų,
Nei dūmuos paskendusių kafešantanų.
Nerūko ji nei kvepiančių cigaretų,
Nemėgsta ji nei nuošalių kabinetų,
Bet savo apvaizda visur ji mus lydi
Ir jokių malonių pati nepavydi.

Ji grožiu apdengia mūs purviną žemę,
Ji pradengia melo kaukes nuo veidų,
Ji kelia mum žemę, o dangų palenkia
Ir kuria pasaulį svajotų vaizdų.

Jaučiu aš ir čia tavo lakią būtybę —
Dainų garsuose ir verpetuose šokių,
Neaiškiam šypsny ir palaidam juoke,
Elektros šviesoj, cigaretų rūke,—
Ir mano stiklelio jaukiam skambesy,
Dainų Karalaite, tu šiąnakt esi.

Tave neregėtąją, nepalytėtąją,
Gyvenimo nakčiai dangaus pažadėtąją,—
Ir dosnią palaimą tavųjų žavėjimų
Aš noriu pagerbt pirmo stiklo skambėjimu!

1923

II

Putojantis vynas jau kaitina kraują,
Jaunystė gi meilės dainų reikalauja.
Iš aukšto globoja mus deivė meilinga,
Bet žemiškų deivių nė čia mum nestinga.

Tenai, kur šampanas jas putomis taško
Ir dūmuos fokstrotų melodijas blaško,
Ir šokio rate naravingąjį ūpą
Parketais alpinančiu kvaituliu supa,—
Jos ten savo meilę ir burtus nakties
Daug žadančiu šypsniu po kojų tau svies.

Svaidykit, gyvenkit! Naktie maloni,
Ir mano tu širdį tyliai klabini
Ir nori, kad jos slėpiniai sukvepėtų
Svaiginančiais dūmais aitrių cigaretų —
Ir dėlei drovumo viliojančių gestų
Ne vien tik akis, bet ir širdį išėstų.

Bet aš jus myliu, nuodėmingosios būtys,
Kaip liūdnąjį *vale* klaidžios *iuventutis,*
Kaip džiaugsmo simfonijos skurdų finalą,
Kai akys dar juokias, o lūpos jau bąla.

Na, pilkit iš naujo taures sklidinai! —
Už visa tai gersim į dugną nūnai.
O jei kam gyventi linksmai nusibostų,
Paskatinkim tąjį antruoju mes tostu!

1923 [*1925*]

III

O tu, išrinktoji iš žemės minių,
Nevarstyk manęs įtarimo žvilgsniu!
Ne brėkštantį rytą aš tau pažadėjau,
Bet glūdinčią naktį budėti norėjau.
Vien sutemų lūkesio čion vedami
Suėjom kaip dvi besibastą ugni
Kūrentis ir degti į vieną liepsnyną,
Kurį naktis žiebia, o rytas gesina.

Tylia melancholija smuikai pragydo,
Ten poros siūbuoja už mėlyno šydo,—
O mūsų minutės kaip lašas po lašo
Patirtąjį džiaugsmą į taurę suprašo.
Ji spindi ir mirga liepsnelių šimtais,
Ji puošiasi mūsų jaunystės vaizdais,—
O mes kaip savųjų svajonių šešėliai
Nusilenkėm trumpai nakties valandėlei.

Spindėk gi, manosios nakties Karalaite!
Dar ryto neįstebi akys apkvaitę...
Už tavo klastingą ir žavintį mostą
Į dugną lenkiu savo trečiąjį tostą.

1923 .[*1925*]

JUODAS ANGELAS

Budi mano Juodas Angelas
Mano sapno žydry —
Dunkso juodas kiparisas
Mėnesienos sidabre.

Tiesia sparną šešėliuotą,
Kužda keistą pasakėčią:
Už jūružių, už giliųjų,
Užkerėtam stiklo rūme
Miega karalaitė.

Gilios marios neišplaukiamos,
Stiklo rūmas neatdaromas,
Karalaitė neišbudoma,—
Mano pasaka — ne pasaka,
Tiktai tavo lakios mintys,
Tiktai tavo skambūs žodžiai,
Tavo dienos ir svajonės,
Tavo sapnas ir būtis.—

Žūki, mano Juodas Angele,
Iš šviesių sapnų padangės!
Skaidriai dega visos žvaigždės
Mėnesienos sidabre.

1924.XII.18

Tamsią naktį piktas vėjas
Mano kuoro daužo langą:
Ė, keleivi, metas, metas!..
Laukia žygis sugodotas,
Žvengia žirgas pabalnotas,
Neberimsta palydovai
Didžiai puotai — šauniai kovai.
Kalnais lėksim — uolos kris,
Žvaigždės žvelgti nebedrįs,—
Na, daryk duris!

Laukiu ženklo. Mano žygis
Nebe šiandie sugodotas:
Visą amžių išnešiotas,
Kraujo bruožais įrašytas,
Žvaigždžių knygoj išskaitytas.
Josim, josim! Jei į puotą,
Nebeimsiu šventės rūbo.
Jei į kovą, nebeimsiu
Kieto plieno kalavijo:
Man laimėti!

Aidi žingsniai — verias durys.
Stūmiau vėją, sėdau žirgą.
Dunda paskui palydovai,—
Lekiam kalnais, lekiam kloniais,—
Jokios žvaigždės, jokio kelio.
Tiktai žirgas skelia taką,
Tiktai vėtra veidą plaka,
Tiktai lūkesiu širdies
Pats į tolumas veržies,—
Laisvė, laisvė!

Staiga riksmas: stok, beproti!
Nebe jum laisvai skrajoti!
Jūs, kaip mes, iš žemės gimę,
Nešat veide vergo žymę.
Tamsios naktys — tyliam sapnui,
Šviesios dienos — sunkiam darbui,
Laisvos mintys, karštos širdys —
Tik padangėse liepsnoti.
Mesk klajones, stok, beproti,—
Būki vergas!

Ne, nebūsiu! Mano žygis
Žvaigždžių knygoj išskaitytas,
Kraujo bruožais įrašytas.
Nuo dangaus rasos pasėmę,
Mes nutrinsim vergo dėmę!
Aš — ir mano palydovai —
Patys kariai ir valdovai,
Tamsią naktį skrosdami,
Savo geismo ugnimi
Skelbiam kovą!

Štai pakalnėj glūdi pilys,
Mano vaišių puikūs rūmai.
Šviečia skaidrūs žiburiai,
Sunkūs vartai atkili.
Na, sustok, eiklusis žirge!
Tu laimėjai pirmą kovą,
Laisvą nešdamas valdovą.
Antrą kovą man laimėti,
Kol nušvis keliai žvaigždėti
Grįžti atgalios.

Spindi rūmai, žibintuvai,—
Plonas šilkas, baltos rankos,
Meilūs šypsniai šildo kraują,
Taurės džiaugsmą atnašauja.
Aš — ir svečias, ir klajūnas:
Suaižytas vėtros kūnas.

Dega veidas kaip liepsna,
Peršti džiūstanti burna —
Ir bent vieno šalto lašo
Atsigauti lūpos prašo.

Žilas rūmų šeimininkas,
Lelija skaisti duktė.
— Imk, keleivi, pilną taurę,
Čia tau vaišės ir namai.—
O duktė visų gražiausia
Mano žvilgsny laimės klausia:
Tu pailsęs, tu nykus,
Tavo akys kaip dangus,—
Būsi mano!

Tavo laimės gersiu taurę!
...Baltos rankos — plonas šilkas —
Juodos akys — skaidrios ugnys —
...Užu lango laisvas vėjas —
Tamsios naktys — ruimų plotas —
Didis žygis sugodotas...
Pajutau krūtinėj skausmą,
Pajutau akyse ugnį —
Ir tėškiau į žemę taurę,—
Aš laimėjau!

1921

VERGAS

I

Puikūs mano viešpačio namai:
Šimtabokščiai, krištoliniai, šviesūs rūmai.
Pažiūrėsi — temsta akys nuo žydrumo,
Palytėsi — skamba tūkstančiai aidų.

Gyvenu aš savo viešpačio namuose,
Nepažįstamas, užklydęs pakeleivis.
Kur einu — visur atverti vartų vartai,
Bet išeit į plačią laisvę negaliu.

Negaliu apimt dangaus šviesių žvaigždynų
Nei pasiekti tolumoj baltų viršūnių,
Nei srauniai, prie žemės puolęs, kaip upelis
Išsilieti į putojančias marias.

Tiktai vakaro sulaukęs, kaip šešėlis
Aš einu prie savo bokšto siauro lango,
Ir kai uolos saulės spindulius užtvenkia,
Tuomet blankų savo veidą pradengiu.

Ir sakau: štai vėl pasibaigė diena —
O tik lašas į bedugnę nuriedėjo.
Mano mintys kaip žėruojančios žarijos,
O aplinkui tik glūdnybė ir drėgmė.

Ir skaitau aš savo rūstų pasmerkimą:
Čia pasaulio baigias ribos, baigias erdvės.
Nepramuši lakiai minčiai kieto skliauto —
Būsi vergas ir vergausi amžinai.

II

Nusvirau aš į vargingą savo guolį,
Kaip žmogus, kuriam vis tiek — gyvent ar mirti,
Kaip žmogus, kurio paniekinta gyvybė
Tartum liūtas tūno alkio lūkesy.

Ir išvydau prieš save aš moteriškę,
O jinai slaptingą žadinį man sakė:
— Aš tave paimsiu, menkas žemės verge,
Ir paveldėsi tu mano karalystę.

Bet dabar tu nebregėsi Dievo žemės
Nė vidurnakčio varpų nebegirdėsi,
Nepaliesi savo pirštais jokio žiedo
Ir nė vieno skambaus žodžio nebetarsi.—

Ir tapau aš panašus į jūros gyvį,
Kurs gelmėj į kietą lukštą įsitraukęs
Ir geismais į savo širdį įsiėmęs,
Pats maitinasi jos gyvasties penu.

Ir nežino, kad viršuj ten ūžia bangos,
Siaučia audros ir verpetai sūkuriuoja,
O bekraštis vandenynas ir pasaulis —
Jam tik sapno nereikšminga nebūtis.

Bet iš kurgi tie nauji skaidrieji aukščiai,
Kur mane kaip tyrą mintį laisvėn neša?
Plaukia, skamba daugiaspalviai žibintuvai,
O visų viena versmė — mana širdis.

Ne, ne gyvis aš, į lukštą įsitraukęs,
Tik naujos būties ir gyvasties kūrėjas,
Kur erdvu, platu ir laisva, ir džiaugsminga,
Tartum Dievo būtum skrendanti dvasia.

Ir prabilo didis balsas į mane:
— Būki sveikas, mūsų amžinas valdove!
Tu tasai, kurio palaimintą gimimą
Patekėjusios septynios puošė žvaigždės.

III

Kam gi mano neprašytas atbudimas
Anksti rytą vėl pagimdė mane saulei
Ir iš naujo spinduliais erdves aptvarstė,
O širdy paliko alkanus geismus?

Argi tam, kad aš per dieną būčiau sargas,
Pats prie savo laimės angos pastatytas.
Arba tam, kad, palšvo vakaro sulaukęs,
Keikčiau tuščią savo būtį ir sapnus!

Nes, pažvelgęs pro mažutį bokšto langą,
Pamačiau, kad aš tas pats tik menkas vergas,
Kurs kaip vakar, taip ir šiandien neberanda
Savo kelio į pasaulio platybes.

Ir suspaudė mano galvą tokia gėla,
Kad, tariau, pabirs po kojų šaltos plytos
Ir išsirakins aukštųjų skliautų siūlės,
Ir ugnim išsprogs įkaitę smilkiniai.

Ne, tariau, tegu jau būčiau nepažinęs
Tų pasviečių ir tų žvaigždžių septynspalvių,
Kur akis man kaip meilužės išbučiavo
Ir paliko ryto saulės patyčiom.

IV

Mano viešpats ir valdovas rengia puotą.
Skamba, džiūgauja sujudęs visas dvaras,
O vergai aukštiem svečiam lig žemės lenkias
Ir sodina į garbingas jų vietas.

Tad pasišaukė mane ir tarė viešpats:
— Šiandien būsi iš vergų tu man pirmasis.
Eik ir vilkis kuo gražiausią savo rūbą,
Imk ir pilstyk svaigų vyną į taures.—

Ir pilu visiem saldaus ir seno vyno,
Ir jaučiu, kad į kiekvieną tuščią taurę
Aš pilu ir savo širdgėlos po lašą,
Aš ir pagiežos pilu jiem, ir tulžies.

Nes ar mano didis sapnas nepribrendo?
Ar ne metas jau atrast slaptingą viešnią,
Kur parodė mano tolimąją laimę
Ir sėptynias mane gimdžiusias žvaigždes?

Tuomet priėjau prie tos garbingos vietos,
Kur sėdėjo viešpačio dukrų jauniausia
Ir skambiu juoku gaivino visą puotą —
Ir mane į save šaukė jos šypsnys.

Tad kai pyliau jai saldaus į taurę vyno,
Gal tai tu, maniau, viešnia regėto sapno,
Kur grąžinsi mano prarastą tėvynę
Vienu tyliu savo žadinio žodžiu.

O jinai, pažvelgus į mane, pasakė:
— Šitai mano tėvo ištikimas vergas,
Kurs nežino, kas yr laisvė, kas yr meilė;
Jojo laimei trupinių po mūs pakaks.—

Tuomet, nežinau dėl ko, tie ramūs žodžiai
Taip staiga sukurstė mano gyslų kraują,
Kad nebišturėjau svaigulingo geismo
Ir valdovo vyną žemėn aš sviedžiau.

Nemačiau aš tuo metu nė vieno veido,
Tik girdėjau išsigandusiųjų šauksmą,
Kurs mane pasibaisėdamas lydėjo:
— Vergas pašėlo!..—

Nieks nedrįso atsistot į mano kelią,
Nieks nedrįso sulaikyti mano žvilgsnio,
Kurs į tolimas padanges tartum žaibas
Smigo, žiebdamas naujas kaitrias ugnis.

Ir ėjau aš, viešpačio palikęs rūmus,
Į naujos būties nežinomą kelionę,
Tiktai vieną žodį širdyje kartodams:
Aš nei vergas, nei karalius, tik žmogus.

Aš žmogus, kuriam prailgo jojo dienos
Be nežinomų kitos būties platybių,
Kur kita šviesa kitokius ugdo žiedus,
Kur nėra nei pabudimų, nei sapnų.

Bet dabar jau mano dienos, lyg žemčiūgai
Skaidrios, rieda į bekraštę amžinybę,
Kur septynios dega žvaigždės daugiaspalvės,
Kur gyvena mano ilgesio viešnia.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Ir eina vergas kalnais, eina kloniais —
Bet jau ne vergas, tik nykus klajūnas.
Didžių nebodamas, mažų neliesdamas,—
Visus šypsniu pasveikina taikingu,
O džiaugsmas spindi jojo akyse.

Užeis ant kalno —
Rankas į viršų kelia, lyg norėtų
Palaimint visą aukštą Dievo dangų.
Nužengs pakalnėn —
Bučiuoja apkabinęs pilką žemę —
Ir laime dega jo veidai.

Visi jau laisvąjį klajūną mato:
Vieni ramia užuojauta sutinka,
Kiti jį paniekos žvilgsniu palydi,
Bet kokią mintį slepia jis krūtinėj,
Nežino niekas.— —

1924.X.18

NOKTURNAS

Jau nėr nė vieno lapo mano sodo medžiuos,
Tik šiurkštūs stagarai į lango stiklą beldžias.
Bet slėpiningi žodžiai iš nakties glūdumo
Vadina klaikiai žengti į anapus.

— Gesinki jau tu' menką savo žiburėlį,
Užversk nedaskaitytą paskutinį lapą:
Tegu nepabaigtos minties klaidi vilionė
Atves tave į mano tamsų rūmą.

Naktis glūdi, o aš viena kaip pasmerkimas
Puošiuosi nuodėmingųjų svajonių šydrais
Ir marmurinę krūtį tyčiomis pradengus,
Kukliai nuleidžiu žiburiuotą žvilgsnį.

Bet tu ateik ir rask mane prie mano guolio,
Paskendusią į negalios meilingą sapną,
Palik keleivio apsiaustą anapus durų
Ir tark: čionai pradžia visų gyvybės.—

Ir šitai prasimerkia gilios, tamsios akys,
Ir dvylika varpų pagret į varį daužia.
Būk sveikas, nesulaukto mano žygio gande! —
Naktis glūdi, naktis ilga be galo.

1924

VIDURNAKTĮ

Yra viena tik valanda
Vidur nakties,
Kada padangių žvaigždynam
Tyliai meldies.

O spindulingoji erdvė
Tokia skaidri,
Kad rodos, pats visas žvaigždes
Širdy turi.

Visa būtis — tiktai vieni
Melsvi skliautai —
Ir pats į mėlynas gelmes
Tu paskendai.

Nebėr daugiau šventos maldos
Nei nuodėmės:
Visus širdies nujautimus
Dangus laimės.

1924.XI

PALAIMINKI MANE

Sudie tau pasakiau saulėtekio metu,—
Pasibaigė diena — ir vėl tavin grįžtu
Išblyškusia dvasia, nublankusia širdim
Pasveikinti tave — ir likti su tavim.

Tyli tu ir klaiki kaip tyrų glūdnuma,
Marinančiais sapnais keleivį globdama.
O aš tavęs geidžiu kaip skausmo valandos,
Kur mirtį pažadės, bet laimės — niekados.

Turiu aš tau brangių slėptinių dovanų:
Dėl jų tavęs geidžiu, dėl jų ir gyvenu.
Visa plati būtis — iš jų ir iš tavęs,—
Ir vien tik tu ir jos žavės mane ir ves.

Tu lauk manęs viena, nedegus žiburių:
Slėptinių dovanų aš tau įteikt turiu.
Kita many šviesa — ir žygiai nebe tie,—
Palaiminki mane nors tu, juoda naktie.

1924

FANTAZIJOS

I

Stačiai iš vakaro raustančios saulės
Ritasi šniokšdamos virpančios bangos.
Taškosi, laistosi, krykštauja, nardo,—
Vis jau artėdamos, vis jau didėdamos,

Žaidžia ir grūmsčiojas, juokias ir pykstauja,—
Ir nenumaldomu, ir nesulaikomu
Visa skandinančio gaivalo sūkuriu
Smogė ir sviedė
Melsva erdve.

Siaučia padangėmis, ūžčioja, supasi,
Griaudžia ir dunda liepsnoti verpetai.
Tartum auksiniais padangių trimitais
Supūtė vėtrą archangelų lūpos —
Visą pasaulį pažadino džiūgauti,
Kilti ir lėkti į mėlyną prieblandą
Visa pamirštančiu, šėlstančiu kvaituliu,
Degančiu žvilgsniu
Lėkti tolyn.

Bet jau iš saulės — begęstančios saulės —
Skrenda žvilgėdami mėlyni raiteliai —
Skrenda atokrantėm, skrenda atošvaistom,
Skrenda ir slepiasi ūkanų skraistėse,
Sprunka tarpekliuose, genas užuolankom —
Štai jau ir pasiekė, štai jau ir sučiuopė —
Apglėbė juosmenį, svilina smilkinius,—
Ogi pasaulyje
Laisva, platu!..

II

Didelės akys ir mėlyni toliai
Sukeitė spindulius savo gelmėse,
Visą pasaulį nakty paskandino,
Bet susiglobti per amžius negali.

Didelės akys, kaip rudenio naktys,
Tamsios ir gilios ilgais pažvelgimais —
Spindi į gelmę nebyliais žvaigždynais,
Bet laukiamų paslapčių nepasako.

Mėlyni toliai, kaip krištolo pilys,
Lūkesiu virpa nuo mylimo žvilgsnio
Žvanga aidais nuo pakilusio geismo,
Bet ūkanotų skliautų nepradengia.

Pinasi žvaigždžių žėruojančios gijos,
Blizga viršūnių sniegai baltapūkiai,
Ūžia artėdamos mėlynos jūros,—
Glūdi vien tolyje mėlyni toliai.

III

Kur tu skrendi, mano mylima vėle,
Kapą palikus ir liūdintį kryžių? —
Blaškosi linkdamos gedulo vėliavos,
Klumpa ant kelių maldaujanti Libera.

Libera! — Libera! — ak, neprikelsi
To, kam gyvybėj mirtis karaliauja.
To, kam iš saulės palinkę šešėliai
Gedulo kryžiais paženklino kaktą.

Ak, tegu lekia iš šėlstančio pragaro
Visos kvatojančios kvaituliu raganos! —
Grįžk į kapus, mano mylima vėle,
Ten tavęs laukia linguodamas kryžius.

IV

Cit!.. — —
— Kodėl gi durys staiga atsidarė —
Šiurpuliu nusmelkė šaltas atodūsis...
Juoda anapus lyg tvylančios žiotys —
Kažkas nematomas slankioja, dangstos...

— Prašom!.. Įeikit!..— Eina jau, eina...
Sutrenkė aidesiu kažkuris baldas,
Kažkas nerimstančia nuojauta kvėpė —
Ir už pečių nebyliai atsistojo.

— Ką man, bičiuli, sakysi?
Jau metas vėlyvas...—
Tyli... Vienas tik stagaras
Klibina langą
Kaip gyvas.

— Tavo, bičiuli, kuklumas
Labai man patinka...—
Tyli... Tik gremžias peliūkštė
Pasienio gzimse
Pro tinką.

— Bičiuli, štai mano geismas:
Prasmeki tu skradžiai!..—
Tyli... Vien suokia iš lėto
Vėtros verkimai
Bežadžiai.

1925

PESIMIZMO HIMNAI

I

Saulėtekio giesme pagarbinti noriu
Didingo gyvenimo skaistų altorių —
Ir dieviškos galios įkvėptą kūrybą,
Kur žody minties spinduliavimu žiba,
Kur varsto juodų vandenynų gelmes,
Kol šviesų žemčiūgą į saulę išmes.

Bet kas mano norai, jei aukuro plytos
Drėgnųjų pakalnių purvų aptaškytos,
O saulėj iškeltų viršūnių krislai
Ir galvą, ir širdį išgraužė aklai.
Kūrybinių saulių kaitra nusibodo,
O žvaigždės šviesiam danguje nesirodo.

Tikiu visagalinčios meilės esimą,
Kur mano gyvenimas būtį sau ima,
Kuri motinystės dosnia krūtine
Kaip kūdikį peni ir globia mane —
Kuri, milijonais širdžių suliepsnojus,
Pasauliam sukurs pažadėtuosius rojus.

Bet kas gi tikėjimo pavergtas protas,
Jei dvasios nežadina jausmas liepsnotas,
Jei blėsta širdies židinys išgyventas —
Jei meilė — heterų pigus komplimentas!
Lai siaučia gyvenimas saulėtam šoky —
Tu skausmą ir juodąją naktį giedoki.

II

Amžinas genijau, rūstusai milžine,
Mano gyvenimo juodas likime!
Tau mano prakeiksmas, tau mano sielvartas,
Tau mano liūdinčios sutemų giesmės.

Kam gi tu leidai man tapti iš chaoso
Meilės ugnim spinduliuojančia žiežirba,
Kam gi tu pasmerkei mano budėjimus
Tylia vienatve didingiem vidurnakčiam?

Tu mane apglobei mano jaunatvėje
Savo sparnų šešėliuotais mojavimais,
Tu mane užslėpei saulės mylavimam,
Tu mane paveržei meilės bučiavimam,—
Kiauto lukšte man pasaulį sukūręs —
Būki pagarbintas!

Ūžia pro šalį triukšmingais aidėjimais
Margos aistringo pasaulio būtybės,—
Mano krūtinėj, kaip vakaro pasakoj,
Žėri vien mano svajonių ugniavietė.

Duok gi man gilią vidurnakčio glūdumą,
Slėki mane juoda nuodėmės letena —
Lai nugrimztu į svaiginančią gelmę
Tavo galingo, rūstaus pasmerkimo.

III

Alkanas nuobodis sielą apnuogino,
Amžinas nerimas širdį ištuštino —
Saulė ir dulkės išgraužė akis.
Slankioju vienišas kryžkelių aikštėse,
Brolio ir tėvo, ir motinos vengdamas,—
Savo būties apgaulingas vagis.

Priesaikos meilę ir pigią dorovę
Blyškūs heterų šypsniai tebesotina —
Nuodėmės vardo jų žemėj nėra.
Ak, mano nuobodi, alkanas liūdesi,
Kuo gi tu mano dar dvasią pasotinsi,—
Tu mano nuodėmė — mano dora.

Pusę gyvenimo kryžkeliais žūdamas,
Audriąją būtį sapnais pasikeisdamas,
Tylinčiu antkapiu žemėj tapau.
Ak, mano nuobodi, alkanas liūdesi,
Tavo šaukiuosi skaudaus atpirkimo,
Tau savo sieloj altorių statau.

IV

Kaip alkanas aras iš griūvančio lizdo
Aš veiziu į savo paniekintą būtį:
Nei džiaugsmo padangių, nei žemės vilionių,
Nei skaudamą gėlą iš sielos išguiti.

Žinau, kad prieš Tą, kuris saulėmis valdo,
Paniekinta dreba maištinga galybė,
Bet mano aistra kaip ugninis verpetas,
Ir mano valdovė — akla Būtinybė.

Ir šitai degu kaip vidurnakčio žvaigždė,
Iš chaoso geismo ugnim suliepsnojus,
Bet kur mano žemė ir kur mano dangūs —
Ir kur mano saulėtas poilsio rojus?

Vien tu, nepatirtoji nežinomybe,
Kur amžius siaubi į baimingą glūdumą,
Priglausi mane kaip išklydusį sūnų
Į savo marinančios prieglobos rūmą.

V

Palaimintas būki, žmogaus nežinojime
Nei savo gimimo, nei savo mirties,
Nei savo likimo vienatvės klajojime,
Nei savo menkystės džiaugsme ar vaitojime,—
Nei ką tu prakeikei, nei kam tu meldies.

Vedi tu, bedugnėmis kelią man tiesdamas,
Kaip vergą per drėgnus ir juodus urvus,
Vylingais miražais gyvenimui šviesdamas,
Sapnais į nežinomas tolumas kviesdamas,
Kol siela prie kapo ir kryžiaus pabus.

Tada gal patirsiu, kad visas gyvenimas
Nevertas nei juoko, nei lašo aukos,
O mano gimimas, mirtis ir išganymas,
Kaip amžinas dieviškas jausmas ir manymas,
Per amžius Kūrėjo krūtinėj liepsnos.

Bet šiandien lenkiuosi prieš didelę paslaptį,
Kur degina kraują gyvybės alkiu —
Ir vėl nenutilstančiu laimės ieškojimu,
Likimo slaptų ištarmių nežinojimu
Prie kapo ir kryžiaus vienatvėj žengiu.

VI

Trumpo gyvenimo didė menkysta!
Kaip tu plati ir galinga esi!
Tavo šešėliuose gyvastys vysta,
Merkiasi žvaigždės ir saulė šviesi.

Kaipgi tu pavergei dvasios laisvūną,
Didžio pasaulio garbingą valdovą:
Kilnūs jo sostai paniekinti žūna,
Kyla vergai į maištingąją kovą.

Ė, nenurimstančios dvasios laisvūnė!
Tavo skausmų ir laimėjimų žygiai
Puošia padangių aukščiausią viršūnę,
Skamba jų posmais aidai šimtastygiai.

Tu gi patsai vien šešėlio šešėlis,
Kurs savo vardo minioj nepažįsta: —
Klaidžioji, gūdžiai pasauliui iškėlęs
Trumpo gyvenimo didę menkystą.

1925

PAVASARIO SAULĖJ

Kaip akys po verksmo nusišvietė dienos.
Pavasario saulė — viešnia nuotaikinga:
Nei sprogstančio džiaugsmo, nei žydinčios meilės
Pavasario saulėj jaunatvei nestinga.

Išeik tik į lauką, kur didelis vėjas
Kvapia šiluma tave perpūs kiaurai —
Ir jau nebžinosi, kam siela tau svaigsta
Ir kam savo lūpas šypsniu pradarai.

Tik eisi ir eisi per žydinčias pievas,
Aidais šimtastygiais dūzgenančiu plotu —
Gal pamiršto draugo, gal sutikto žvilgsnio,
Gal laukiamos meilės tu eisi ieškotų?

Platumas ir laisvė erdvių spinduliuotų,
Kaip bitę žieduos ir tave paskandys,—
Ir gersi apsvaigęs gyvenimo džiaugsmą
Pavasario saulės laimingas svetys.

1926

ROMANSAS

Su pirmuoju pavasario saulės šypsniu
Tu kaip laimės svaja į mane atskridai,—
Ir dabar, kai tyloj tavo vardą miniu,
Vis man juokiasi saulė ir kvepia žiedai.

Nežinau, ar ilgai tu buvai su manim:
Tarpu dviejų aušrų nesutemo naktis.
Ir dabar tų aušrų tebešviečia ugnim
Vakarinis dangus ir manoji būtis.

Nežinau, ar dar vėl tu sugrįši kada,
Ar kaip džiaugsmas pirmasis spindėsi toli,—
Bet pavasario saulės šypsniu užburta,
Tu iš mano akių pasislėpt negali.

Kur tik eičiau, visur spinduliai ir žiedai,
Merkias akys ir klysta apsvaigus mintis,
Kaip tada, kai džiaugsmu į mane atskridai,—
Nors dabar pas mane tik naktis, tik naktis.

1926

RŪPINTOJĖLIS

Dievuli mano, kas per šviesios naktys!
Ir kas plačių padangių per aukštumas!
O žvaigždės, žvaigždės! didelės ir mažos
Taip spindi, net graudu, Dievuli mano.

Išeisiu, sau tariau, ant lygaus kelio:
Ant lygaus kelio tai valia valužė,
Ant lygaus kelio šviesiąją naktužę
Tai tik jaunam plačias dūmas dūmoti.

Bet kam gi tu, budrus Dievuli mano,
Prie lygaus kelio rūpestėliu rymai?
Prie lygaus kelio, kur vargų vargeliai
Vieni per dieną dūsaudami vaikšto.

Dievuli mano, argi mūsų godos
Tave prie kelio iš dangaus atprašė,
Ar gal tos šviesios rudenio naktužės
Tave iš mūsų žemės išsapnavo?

Priimki gi mane, budrus Rūpintojėli,
Prie lygaus kelio šiąnakt padūmoti.—
O kad aukštam danguj tos šviesios žvaigždės
Taip spindi, net graudu, Dievuli mano.

1926

TEGU TAVE DIEVAI

Laukuos šalna. Šarmotasai rytys
Jau tuoj ir mano taką švilpdams nubarstys
Geltonu gintaru ir baltu sidabru,
Kad būt širdy ramu, o akyse skaidru...
Jau pūstelėjo girioj bangos šalto kvapo,
Geltonu sūkuriu įsimetė tarp lapų,—
Ir kugžda kuplios liepos ir liekni klevai:
Tegu tave dievai, tegu tave dievai.

Einu tolyn. Dangus dar saulę mąsto
Ir želmeny mielai pavasarį surastų.
Bet saulė jau toli su meile ir daina,
Ir tamsžalis želmuo maitinasi šalna.
O tas, kurio širdis dar saulės burtais klieda,
Šiąnakt raškys sapne paparčio slaptą žiedą,—
Pabus, išvys šalnas ir šyptelės kreivai:
Tegu tave dievai, tegu tave dievai...

Žiedų nėra. Tačiau visur dažai,
Ir rodos, pats kartu juos laistai ir paišai.
Pamiršęs jau gėles, rusvus lapus skini
Ir saulėtas dienas iš naujo gyveni.
Ir veizime atgal, tyliu džiaugsmu nurimę,
Ir laiminam tave, liūdnų spalvų žaidime,
Kad vienai valandėlei dar mus prigavai:
Tegu tave dievai, tegu tave dievai...

Skubu atgal. Namai iš tolo moja
Greičiau į jaukų vidų kelti koją,
Užvarstyt langines, uždarinėt duris,—
Ir kai vėjuotos sutemos aplink užkris,

Atskleisti prie ugnies tą šviesų, gelsvą lapą,
Kur saulėtų dienų įbrėžtos aistros tapo,
Pažvelgt, nusišypsot ir atsidust lengvai:
Tegu tave dievai, tegu tave dievai...

1926

PABAIGA

Praėjusio meto jau nykstančius žemės sapnus
Dainuoti baigiu.
Užversiu tiesiai ir kreivai išrašytus lapus
Šypsniu palankiu.

Dvasia jau kaip paukštis pajuto ateinančio ryto
Naujus Pranešėjus —
Ir merdinčio vakaro neišgyventa žaizda
Paliovė skaudėjus.

Giedrėjančia giesme anksti pasitiksiu tave,
Slaptingas rytojau.
Pamynęs po kojų suvytusį rožių vainiką,
Aukštai atsistojau.

Trumputės minutės, susmulkinę žemės dienas,
Taksėdamos slenka,—
Ir visa, kuo sirgo ir liūdo, ir džiaugės širdis,
Taip smulku ir menka,—

Kad, rodosi, nėr ko atleisti nė melst atleidimo:
Nebuvo kalčių!
Jei buvo, tai vien tik širdies daugiabalsė kalba:
Myliu ir jaučiu.

1923

KELIAI IR KRYŽKELIAI

KLAJŪNO DALIA

SAULĖLEIDŽIO KELY

Maldingai skurdus piemenėlio ragelis
Saulėleidžio giesmę rugienoj raliuoja.
Palinko prie vieškelio kryžių smūtkeliai,
Ir vėstantis takas nedulka po kojų.

Pakalnėj šešėliai, kalnely dar aušros —
Prie tako — rasa apdulkėjusiai žolei.
Nuklydo miškais piemenėlio ragelis —
Ir akys nežino, kur baigiasi toliai.

Dangus jau išblėso, o žemėj nė garso,
Tik tolimas aidas dar kažkur girdėti.
Vėjelio srovenimas palietė skruostą,
Ir rūpestis veide jau ima giedrėti.

Skambios mėnesienos užburtosios fleitos
Ulbėdamos groja sidabro ūkuose —
Ir visą pasaulį kaip meilės aidiją
Aš skambančiais posmais į širdį renkuosi.

1928 [*1936*]

NUOSTABIOS NAKTYS

Dabar tokios trumpos ir nuostabios naktys —
Budėjimų naktys — kerėjimų naktys!
Jei kartą išeisi
Pažvelgti, kaip leidžiasi saulė už kalno,
Jau tu nebegrįši namo —
Jau tu niekad namo nebegrįši.

Tu eisi ir eisi į nuostabią naktį,
Kur šiluma kvepia užmigusi žemė,
Kur saulės šešėlis
Kaip Dievo dvasia virš pasaulio plazdena,—
Į naktį, kur vakaras rytą
Kaip mylimą brolį bučiuoja.

Sustóki!

Sustoki prie kryžkelio liūdno smūtkelio:
Šią naktį jo akys kaip motinos meilė...
Už girių, už klonių
Toli pasiliko gimtinė pastogė,
O nuostabios vakaro aušros
Toli pasistūmė į rytus.

1930.VI.13

MALDA

Iš knygų,
Nors mokytas ilgai,
Aš melstis nemoku.
Nei Dievo prašyti,
Nei Dievui dėkoti,
Parpuolęs ant kelių,
Nemoku.

Bet esti —
Bet esti tokių valandų ypatingų,
Kada nežinai nei iš kur, nei dėl ko
Krūtinę užplūsta toks giedras ramumas
Ir toks palengvėjimas, kad nejučiomis
Kartoji tą vieną vienintelį žodį:
Viešpatie, Viešpatie, Viešpatie...

1930.VI.6

BERŽUI BERŽELIUI

Pasakyki tu man,
Berželi, laukų svyrūnėli,
Dėl ko mudu liūdim prie aukšto kalnelio,
Prie aukšto kalnelio šią tamsią naktelę?
Ar mudu neklosto pilkoji miglužė,
Ar mudu nevilgo šaltoji rasužė,
Ar mudu vėjelis ne meiliai myluoja?..

Tu, berže berželi —
Miklusis laukų svyrūnėli!
Priglausčiau aš galvą prie tavo tiesaus liemenėlio,
Kaip brolį prispausčiau tave baltutėlį,—
Ir būt mudviem gera prie aukšto kalnelio:
Tau ošti, siūbuoti, su vėjais myluotis,—
Man kvosti dalužę — kelius kelužėlius
Spėlioti į laimę
Laimužę.

1930.V.21

PAVASARIO LIETUS

Palaimino Dievas pavasario lietų:
Jis želdina diegus ir dulkes nuprausia.
Kiekvienas jo lašas, kaip deimanto grūdas,
Į žemę ir širdį giliai įsirausia.
Palaimino Dievas ir pirmąjį griausmą:
Jo balsan baimingai pasaulis žegnojas,
Pabunda patamsėje mieganti sėkla,
Ir skuba į lauką atkutęs artojas.

Kai griaudi ir lyja, rasotoj velėnoj
Atgyja silpnučiai jauni žalumėliai —
Ir tu nežinai, dėl ko veidu nušvitęs
Rasotą žolyną nuo žemės pakėlei.
Apnuogintom rankom, nepridengta galva
Jei šiandien priimtum pavasario lietų,
Tau visas pasaulis kaip kvepiantis rojus
Daigais sužaliuotų, žiedais pražydėtų.

1930.V.23 [*1936*]

PAKVIPO ŽEMĖ

Pakvipo žemė vakaro šešėliais,
Alsuoja tylą sutemų žiedai,—
Ir iš jaunystės pasakiško sapno
Tu vėl many šią naktį pabudai.

Nustebusi mintis krūtinę drumsčia,
Ir džiaugsmas spindi iš šviesių akių.
Nutyla žodžiai, tiktai tavo vardą
Iš skambančių tolybių vėl šaukiu.

Jaučiu tave visoj būties pilnybėj,
Tavim pakvipo žemė ir žiedai.
Ir tu viena į mano tamsią naktį
Kaip klystanti liepsnelė įspindai.

Tavęs nebėr. Bet iš miglotų tolių
Tu vis į mano lūkesį skrendi
Ir kaip užburto sapno karalaitė
Kvapiais naktų šešėliais pabundi.

1928

TAVĘS NEBĖR

Tavęs nebėr — ir mano džiaugsmo šventė
Kaip apsiniaukus ūkanų diena.
Pakriko mintys, ištuštėjo žodžiai:
Visos būties prasmė — tik tu viena.

Tik tu viena minutės trumpai laimei
Mane šviesiam pasauliui grąžinai.
Ir, rodos, sieloj jau atgimti ėmė,
Ko buvo laukta taip seniai seniai...

Bet nėr tavęs — ir mano džiaugsmo šventė
Štai baigiasi aidėjimu liūdnu,—
Ir vėl visiem aš svetimas ir šaltas
Į savo kurtų rūpestį einu.

Visi svečiai ir viešnios kaip vaiduokliai
Išnykdami palaimina mane,—
O jau iš tolo žvakėse matyti
Su amžinu „Myliu" Juoda Viešnia.

Ateis jinai, nelauktoji meilužė,
Ir šaltas lūpas skaudžiai pabučiuos.—
Ir paskutinėj mano amžiaus šventėj
Nejau tavęs nebus manuos svečiuos?..

1928

NEATMERKIM AKIŲ

Vos užmerksi akis — ir tylu, ir ramu,
Ir triukšminga buitis kaip nuklydę gandai.
Ir svaigsti, ir gėries valandėlės džiaugsmu,
Ir kaip Dievo dvasia bekraštybėj skraidai.

Visas Dievo pasaulis — tai tavo mintis,
Tu pati kaip kūrybos vaisinga galia —
Tavo meilė prašviečia akląsias naktis,
Tavęs ilgisi žemė svajone tylia.

Vos užmerksiu akis — ir tu vėl su manim,
Pagrobta iš nakties mėlynųjų žiedų,
Su maištinga dvasia, nuodėminga mintim
Ir likimo lemties amžinuoju kerštu.

Bet juk čia nebėra prakeikimo lemties.
Čia pirmykštė dvasia ir pirmykštė būtis,
Ir į sutemas ilgesio sparną išties
Mūsų žemės naši motinystės naktis.

Mano skausmo diena tau šalta ir nyki,
O tave aš kaip šviesųjį džiaugsmą šaukiu.
Ir kasdien tu viena mano maldą baigi:
Neatmerkim akių, neatmerkim akių...

1928

VAKAR, SAKO...

Vakar, sako, visą dieną
Švietė saulė, gožė gėlės,
Ir triukšmingas džiaugsmo gausmas
Nesiliovė laime šėlęs.

Vien tik aš maniau, kad vakar
Taip visur žvarblu ir pilka,
Kad ir mano šventės džiaugsmas
Nykioj ūkanoj nusmilko.

Šiandie liūdi visas ruimas —
Nėr nei saulės, nei radastų,—
Pas mane gi meilės viešnios
Ir gėlių, ir saulės rastų.

Tiktai šiandie mano akys
Saulės žaismui atsivėrė,
Ir su šypsniu rausvos lūpos
Iš jaunatvės indų gėrė.

Ir dabar jau tegu sako,
Kad aš liūdnas, kad aš menkas,–
Pas mane iš viso skliauto
Ir šviesa, ir dainos renkas.

1928

IR ŠIANDIEN, KAIP VAKAR

Ir šiandien, kaip vakar, tas pats paskyrimas:
Vien tavąją saulę dangum palydėti —
Ir tylinčioj žemėj su nykiais šešėliais
Maištinga mintim ligi ryto virpėti.

Neteko spalvų mano pilkas pasaulis,
Ir gėlės apsidengė gedulo šydais.
Kur eičiau — visur tik baimingas rūstumas,
Ir laimės, ir saulėto džiaugsmo pavydas.

O tavo pasaulis — puota šimtastygė,
Kur meilė — kaip Dievo skaisčioji kūryba,
Kur motinos saulės šviesa septynspalvė
Žydrojoj erdvėj neišblėsdama žiba.

Pagrobęs iš saulėtos Dievo karūnos,
Tik vieną liepsnelę aš žemėn nešuosi.—
Žinau, kad į mano gyvenimo mintį
Palaimos atsakymo tu man neduosi.

1928

LŪKESYS

Ar tu žinai, kad šiandien aš tavęs taip laukiau,
Jog nykau be tavęs ir gyvenau tavim,
O begalinės valandos kaip amžiai slinko,
Ir skausmo gėloj keitės mintys su mintim.

Bet tu neatėjai — ir štai nakties glūdybėj
Užviltas lūkesys kaip alkana banga
Atgal į juodą gelmę rūstaudams nugrimzdo,
Ir jau nebežinau, ar vėl sugrįš kada.

Ir auštant taip mąstau: ji vakar neatėjo,
O šiandien man kaip laimė — taip toli toli...
Ir praeities sapnu širdis susižavėjo,
Ir žavesio dienų pamiršti negali.

1929

VASAROS SAULĖJ

Aš užmerkiau akis — ir vidudienio saulė
Išbučiavo man skruostus ir lūpas.
Išbučiavo ji taip, jog lig šiolei, atminus,
Visos mintys banguoja ir supas.

Aš atmerkiau akis — ir iš saulėto veido
Tavo šypsnis mane pasitiko.
O paskui jau aš vienas nuliūdęs klajojau
Ant to kranto smėlėto ir pliko.

Daug praėjo dienų, bet nesikeitė niekas:
Vėl man jūra kaip tuomet banguoja,
Vėl užmerkiu akis — ir vidudienio saulė
Mano skruostus ir lūpas bučiuoja.

Aš ir šiandien miniu, kaip prieš daugel dienų
Mudu buvom šioj vietoj kartu,—
Tik atspėt negaliu, kas bučiavo mane:
Ar tai tu, ar tai saulė — ar tai saulė ir tu.

1929

TAVO RANKOS

Tavo rankos — kaip vėsus rytų vėjelis —
Saulei tekant glosto veidą, taršo plaukus,
Kai eini rasota pieva nusijuokus,
Giedrą rytą savo mylimo sulaukus.

Tavo rankos — jautrios, švelnios pievų gėlės —
Kalba tai, kas žemės džiugesiu pražydo,—
Ir kvapningoj žydraspalvėj jųjų meilėj
Nėr nei baimės, nėr nei melo, nei pavydo.

Tavo rankos — mano laimės pirmos žinios —
Vos paliečia, jau širdis džiaugsmu plazdena
Ir iš liūdno ir vienodo mano amžiaus
Audžia šviesų šimtaraštį meilės meną.

Tavo rankos vienu mostu, pasakingai,
Užkerėtą naują buitį atidarė,
Kur taip ilgai, žemės žiede pasislėpus,
Laukė mano karalaitė žydraskarė.

Eisiu eisiu, kur vėsus rytų vėjelis
Glosto veidą,— kur rasotos žydi lankos,—
Į tą naują, užkerėtą, šviesią buitį,
Kur vadina tavo kvapnios švelnios rankos.

1929

ATSISVEIKINIMAS

Menu aš to liūdnojo vakaro spengiančią tylą...
Saulėlydžio atspindis kambario sienoj nublanko.
Ir sutemų vėjas langinės dusliai nebetranko,—
Ir kažkieno žingsniai už sienos be balso sudyla.

Aš laukiau, aš laukiau, aš laukiau taip ilgai, taip ilgai!
...paauksinti rėmai ir skliautuose saulių peizažas,
...ir kelias į laimę, o laimėn keleivis toks mažas —...
Tu ryto, tu saulių, tu laimės buities pasiilgai?

Sutrinksėjo gatvėj. Kuris dabar metas? Naktis.
Iš lauko prasiveria durys tyliai tylutėliai...
Sukriko šviesa, neramiai susiūbavo šešėliai,—
Ir laikas sustojo. Kas verkia? Tai tavo būtis.

Neverk, jai tariau. Juk matai, dabar metas vėlyvas.
Bet mano delne suvirpėjo kvapsningi jos pirštai:
Kad niekad, kad niekad, kad niekad manęs nepamirštai!
...kad niekad... kuždėjo širdy aidesys tartum gyvas.

Išėjo, kai švito jau balzganas rudenio rytas.
Telkšnoja lašai taip nuobodžiai į purviną gatvę.—
O nerimastinga buitie, o klaikioji vienatve!
Sugrįžau pailsęs, purvų ir vandens aptaškytas.

1929 [*1956*]

ATSIMINIMAS

Tai buvo berods neseniai, gal tik vakar.—
Dar šiandie tą nuostabų kvapą užuodžiu,
Dar šiandie juntu šiltą rankos švelnumą,
Ir šiandie dar skamba tos kalbos be žodžių.

Kur buvo, kas buvo, ar buvo tai vakar,
Aš šiandie vis vien pasakyt nemokėčiau.—
Nebent tik bičiulio prijaučiančią ranką
Į plakančią širdį — į sielą įdėčiau.

Širdis nebežino nei šiandie, nei vakar:
Ji meilės pilnybėj nedaloma esti.
Gyvenamos laimės kiekvieną minutę
Ji moka vison amžinybėn pratęsti.

Ir man jau vis tiek, ar tai šiandie, ar vakar,
Ar kažin kada — prieš ar po užgimimo!
Žinau, kad aš kartą patyriau tos laimės,—
Žinau, kad lig šiol dar širdis nenurimo.

1930.IX.11

KLAJŪNAS

Išėjau aš vieną vakarą į gatvę,
Gatvę juodą, gatvę purviną ir šlykščią.
Nieks nelydi, nesutinka, nepasiūlo
Apliūdėti mano laimę vakarykščią.

Buvo rūkas. Drėgnos tvoros, kreivos lūšnos,
Kažkas verkė, kažkoks balsas toly spiegė...
O rūke kaip žiburiai pakibę žodžiai:
Tavo meilė ir beprasmė, ir bejėgė.

Kažkur ore šniokštė šakos, staugė vielos,
Vielos staugė, vėjas daužė seną skardą.
Kažkas šaukia. Klausia vardo? Ne, tai monai:
Pamiršau aš vakar dieną savo vardą.

Nesustojau, nepatyriau, kas ten šaukia,
Tik ėjau per gatvę juodą, gatvę šlykščią
Į tą naktį, į tą rūką, į tą vėją
Apliūdėti savo laimę vakarykščią.

1929

PASAKOS GALAS

Mūs pasakos galas bus trumpas ir liūdnas:
Čia yra, čia trūksta sunarpliotos gijos —
Širdis pasiilgo gyvybės ir laisvės,
O lemiamo žodžio ir vengia, ir bijos.

Abu užkeikti į tą požemių urvą,
Mes daug prisapnavome saulėto turto.
Ir akys nuo mėlynų plotų atprato,
Ir ausys padangių skambumui apkurto.

Priėjome angą — pasibaigė burtai,
Bet gyvas, kaip vakar, piktasis raganius.
Ir aš neįspėju, koks mano likimas —
Ir kokią tu mįslę turi man sumanius.

Ir vis dar tik monai, tik sutemų aušros,
Tik klaikūs bedugnių siūbuojami tiltai —
Ir mintys kaip gyslomis laistomas švinas,
Kad, laisvę pamilęs, švieson nepakiltai.

Tik viena žinau — kad tos pasakos burtai
Įkrito į sielą kankinančiu svoriu —
Ir peržengti lemiamą ribą bijausi,—
Ir grįžti į tamsą atgal nebenoriu.

1929

NEKLAUSK, KILNUS PRAEIVI

Neklausk, kilnus praeivi, mano vardo —
Telieka jis kaip nebegrįžęs aidas.
Kas savo širdį teismo žodžiais tardo,
To vardas bus — tik nuodėmė ir klaidos.

Tas keiks ir smerks, kaip aš smerkiau tiek kartų
Nublankusias aušras ir meilės burtus.
O, kad širdis tų žodžių nebetartų,
Visiem džiaugsmam apakus ir apkurtus!

Tokia plati gyvenimo arena —
Ir tiek kelių, ir tiek garbingų žygių!
Tik aš beprasmiam rūpesty kas dieną
Tą pačią votį kvaršinu ir mygiu.

Ir ji apnuodino man visą kraują,
Tvankiu rūku apniaukė visą gamtą.
Ir veltui gryno oro stvarsto sauja —
Atgimt gyvenimui dar man nelemta.

Dar daug kas nuodina ir daug kas skauda —
Ir virš savęs pakilt retai dar tenka.
Dvasia buities kelių nebesugaudo,
O žūti kryžkeliuos taip menka menka.

1929

NUOSTABUS RAŠTAS

Atmintis ir širdis — giminingos audėjos —
Audžia man neregėto žavėjimo drobę.
Ką buvau tik gyvenęs, kentėjęs, mylėjęs,
Jos į nuostabų raštą iš naujo suglobia.

Bet jau čia nebe taip, kaip gyventa kadaise:
Kiekviena čia gija tai daugėja, tai mąžta —
Ir sunarpliotus posmus sudėstę, ištaisę,
Jos man audžia svajingą, nežemišką raštą.

O jame — ir tiesa, ir vaizdingas puošnumas,
Ir gili kaip būtis daugiaprasmė reikšmė,—
Nes gyvenimo žygių dosnus įvairumas —
Tai širdies gyvata ir kūrybos versmė.

Tu neliūski, poete, jei rūstus teisėjas
Šiandie smerkia tave dėl širdies suklydimo.
Jau rytoj tu, kūrybos šviesa nuskaidrėjęs,
Dovanosi jam giesmę kilnaus išpirkimo.

1929

PRO VARGINGĄ LŪŠNELĘ

PRO VARGINGĄ LŪŠNELĘ

Tai išėjau, iškrydau į pasaulį —
Lūšnelė samanota dingo tolumoj...

J. Tysliava

Pro vargingą lūšnelę
Mes pataikėm į didelį viešąjį kelią.
Ir prie tolių nepratusios akys apraibo,
Tartum šėlstančioj audroj
nuo griausmo ir žaibo.

Mes nuėjome mylių gal šimtą,
Ir pamiršom visi, kur mūs augta, kur gimta.
Atsigrįžom — lūšnelės nebėr samanotos,
Tik iš tolo juodi siluetai,
tik mūrai, tik grotos.

Liūdi, svyri vienužiai beržai,—
Jiem giedriosios erdvės jau beliko mažai.
Sutrūnijo drėgmėj tylūs, graudūs smūtkeliai,
Mūs būtim prisirūpinę
ir prisimąstę ik valiai.

Štai jau vel vakarai krauju rausta,
Bet dabar mūsų kryžkelėj kelio neklausta.
Ir dabar savo žygiais dar galim nukakti
Nuo aušros rytmetinės į tyrus,
į juodąją naktį.

Ne, krūtinė sušilo!
Šviesios gairės mūs kryžkelėj šiandien iškilo.
Apgaulingieji toliai mus buvo išvogę,
Bet pro svyrinčius beržus mes grįšim
    į gimtinę pastogę.

1936.III.22

PIETŲ ŠALIES POSMAI

1. PAKVIPO ŽIEDAI

Pakvipo žiedai,
Kurių ligi šiol dar buvau neregėjęs,
Kuriais kaip vylingu miražu
Nudegintuos tyruos keleivis grožėjas.

Kai grįšiu namo
Po šitų užburtų dienų ir naktų,
Sakysiu visiem, kad už mėlynų jūrų
Daug žydi margų neregėtų žiedų.

2. RUDENIO SAULĖ

Aš niekad nebūčiau tikėjęs,
Kad rudenio saulė taip gali myluoti,
Jog merkiasi akys ir drumsčiasi kraujas —
Ir mirtos prie kelio vėl žiedus sprogdina.

Nes vakar ir šiandien — rytoj ir po metų,
Kai laimės šypsnys mano veidą išgiedrins,
Sakysiu:
Tai rudenio saulė mane pamylavo —
Tai giedriojo rudenio saulė.

3. VIRŠŪNĖJ

Kas apvertė dangų į tą žydraspalvę pakalnę?
Kas lieja sidabrą ir auksą iš skambančių indų?
Gelmėse paskendę jau reiškiasi tolimi miestai —
Ir saulėj paauksintos švyturių bonios suspindi.

Man liūdna, kad aš nežinojau tų jūrų, tų uostų
Ir tų garsiabalsių laivų iš anapus tų klonių,—
Kad aš nežinojau, kad yr dar pasauly tiek laisvės,
Tiek mėlynos laisvės.

4. NUO KALNO

Kai žiūri nuo kalno į atvirą jūrą,
Jautiesi kaip dievas.
Vieninteliu mostu, vieninteliu žvilgsniu
Apveizdi pasaulį.

Plataus okeano laivam garsiabalsiam
Tu kelią pirštu išvedžiotum —
Ir savo krūtinės kvapu aukštastiebius
Į kitą pasaulį nupūstum.

Tu, ranką ištiesęs, išgriebtum iš jūros
Tą baltąją jachtą,
Padėtum ant delno, tyliai nusijuoktum
Ir tartum: koks mielas žaisliukas.

5. JŪROS DOVANOS

Šį rytą man pasiuntė jūra
Svaiginančią saulę
Ir sausą atogrąžų vėją —
Kaip pirmąją dovaną svečiui
Iš tolimos šiaurės.

Nusiėmė svečias kepurę,
Įsaulino kūną,
Nusipūtė vėjo vėduokle —
Ir eina nušvitusiu veidu
Dėkoti už dovanas jūrai.

6. LAIVĄ PALYDINT

Tas laivas, kur plaukia į tolimą kraštą,
Nebijo nei vėtrų, nei srauto uolynų.
Vieninteliam uoste — vienintelė gairė
Jį veda per rūsčių bangų vandenyną.

Aklų gaivalų nuolatinėj grumtynėj
Jis neša ir mano sujaudintą mintį —
Ar tolimo krašto krantam dovanoti,
Ar mėlynos jūros gelmėj paskandinti?

1932

PAVASARIS

Ak, tas pavasaris!
Viešpatie, kas per gražumas!
Dienų šiltumėlis, dangaus žydrumėlis,—
Saulutė — žeme ritinėjas.
Ogi vakarai kad užraus, kad užpliskins,
Tai, rodos, nemigtum per kiaurą naktelę,—
Taip gera ant lauko —
Po sprogstančiu beržu —
Bedaliui!

O rytą — tik džiaukis, gėrėkis!
Jauni žalumėliai net glosto blakstienas,
O sodai kaip rojus!
Kur žiūri — pražydusių puokščių pusnynai.
Kiekvienas medelis bepūpso papuręs,
Kiekvieną ratuota bitutė apzvimbia,—
O dar tie rėksniai — tie špokai, tie strazdėnai —
Kad čirškia, kad klega —
Net miela!

Tai visą mūs laimę ir džiaugsmą
Pavasario žemė savy išmaitino —
Diegais išsprogdino, žiedais iššydėjo
Ir duoda visiem, kas tik myli jos būtį.
O mum tai ir miela, kad viskas atgijo,
Pražydo, pakvipo, linksmai suklegėjo —
Ir minta, ir auga —
Ir džiaugias, ir puošias —
Ir mylis.

1930 [1936]

PAVASARIO PARADAS

Pavasario pievų melsvi vandenai
Geltonom purienom pražydo.
Žvitriai sublizgėjo paauksinti herbai
Ant saulėto karžygio skydo.

Nuo miško ataskamba maršo garsai
Ir žaliosios vėliavos plazda.
Į priekį išjoja balsingas heroldas,
Kraipydamas iškilmių lazdą.

— Išeikite, žmonės, seni ir maži —
Atokaiton — saulėn — prie šlaito!
Į valdžią atvyksta šaunus karali——
Ir dovanas gausiai jum skaito.

Mažyliam — iš karklo ir gluosnio dūdų,
Seniokam — nuo kosulio vaisto!
O vyram ir bobom — kam dalgę, kam grėblį
Į sprogstančius padirvius švaisto.

Jaunieji — rikiuokitės šen poromis!
Jum tokį suktinį sudrošim,
Kad ligi rudens jisai miego neduos
Ir baigsis vestuvių kermosium!

Ir šitai užplūdo. O Viešpatie, kas per minia!
Tik klega, tik šaukia, tik mirga...
O saulė šokina kietai pažabotą
Pavasario žvengiantį žirgą!

1930.V.24

PAVASARIO ALEGORIJA

Ak, kaip aš laukiau tavęs, pavasari!
Su glostančiais vėjais, su šniokščiančiom upėm,
Su laisve plačia ir mėlyna!
Maniau, tu ateisi kaip koks karaliūnas,
Žiedais apsikaišęs kaip saulėtas svečias,—
Kaip laimė, kuri pasivėlina!

O tu atėjai skurdus ir purvinas —
Nuo bado išblyškęs, nuo šalčio pasmėlęs,
Kaip koks šiurpus pastirėlis.
Plaukuos — puošmena sudūlėjusių lapų,
Burnoj — šermeninis žiupsnys kapų smėlio:
Tu dar vakar buvai numirėlis...

Šį rytą radau aš tave palangėje,—
Kur pirmos žolelės iš žemės jau kalės,—
Užuvėjoj bailiai užsnūdusį.
Skurdus buvo vaizdas: dangus palšvai pilkas,
Pilkais stagarais žvarbiai barškino vėjas,
Ir kranksėjo varna nuliūdusi.

Tiesa: abu mudu toki, pavasari!
Per ilgai šaltoji žiema mudu slėgė
Šaltam rūsčiam kalėjime.
Išėjom į laisvę, kerštingai užguiti,
Pamiršę ir džiaugsmą, ir saulėtą buitį
Pernykščių žiedų spindėjime.

1934.I.15

LIETUVA

Vieniem — tu didvyrių palaiminta žemė,
Kitiem — tu nykštukų varginga tėvynė,
O man tu — kaip motina, laukianti kryžkelėj
Su meile, paguoda, globa ir nakvyne.

Vėlai iškeliavęs iš tėviškės klonių
Į kito pasaulio laisvingą rytojų,
Aš pusėje kelio, vidurnakčio gūdy,
Palinkusia galva prieš tave sustoju.

Žinojau, kad tu rūpestinguoju žvilgsniu
Palaiminsi mano ir sėją, ir pjūtį.
Bet leiski man, savo paklydusiam sūnui,
Tyliai prie tavęs ligi ryto pabūti.

Tu man paslaptis, kuri myli ir kenčia,—
Ir žodžiais išreikšti tave nemokėsiu,
Tik naują gyvybę krūtinėj pajusiu
Po tavo priglobiančių rankų pavėsiu.

Paskui aš nueisiu, kaip daugel nuėjo,
Į gūdžiąją naktį šešėlių šešėliais.
Bet aušrą ir rytmečio varpą išgirdęs,
Žinosiu, kad tu buvai mirus, o kėleis.

1933 [*1956*]

PRIEŠGININGI MOTYVAI

Dabar tu man leiski vienatvėj paklaidžiot
Po gimtąjį tavo padangės pasvietį.
Kur šiltas vėjelis vienodai paglosto
Nutukusį poną ir liesą kaimietį.

Dabar juk pavasario saulėti burtai
Ir balose barsto geltonas purienas,—
Tai kam dar minėti ir žiemą, ir šaltį,
Ir rūsčiai rasotas kalėjimų sienas?

Klevai ir beržai čiulpia syvą iš žemės
Ir saldžią latakais mum varvina sulą,—
Tai kam dar minėti, jei driskius bedarbis
Kur alkanas kelia ir alkanas gula?

Pavasario saulėn pažadintas stiebias
Kiekvienas diegelis iš sėklos ir grūdo.
Pavasario saulės linksmai suvilioti,
Mus paukščiai iš viso pasaulio užplūdo.

Ateis ir gegužis, tas meilės prajovas,
Mergelės Marijos ir Markso skelbėjas,—
Lakštingalų giesmės, litanijų posmai,
Karštų ir svajingų atodūsių vėjas...

Ak, mielas pavasari, tavo globoje
Man painiojas čia priešginingi motyvai.
Norėjau aš giesmę, ir kilnią, ir rimtą,
Sudėti mūs Lietuvai — sveikai ir gyvai.

1933

PRIEŠUI GRASINANT

Klaipėdos išgamų bylos atminimas

Per ilgus amžius daug pamiršom žygių
Ir daugelį skriaudų minėti vengiam.
Palikdami kapam senolių kaulus,
Į naują buitį be pagiežos žengiam.

Iš pelenų pakilęs laisvės amžius
Ne mirti, bet gyvent mus pavadino.
Ir mes atsiliepėm į laisvės gandą,
Ir mūsų teises tautos pripažino.

Bet tie, kurie vakaruose prieš amžius
Teriojo vardan kryžiaus mūs tėvynę,
Štai vėl prieš mus kerštingai pasišiaušę,
Piktai sugniaužė kumštį geležinę.

Atkutę Žalgirio lavonų ainiai
Kerštu ir pagieža rudai pritvinko,
Ir keturkampis naujo dievo kryžius
Juoduoja skraistėj naujo kardininko.

Skriaudos ir prievartos paskelbę šūkius,
Aklai pikti, kerštingi ir užgaulūs,
Puikybėj kelia „gryno kraujo" galvas
Ir padais trempia mūsų bočių kaulus.

Jėgos ir kumšties šios dienos didvyriai!
Pasaulis vengia jūs kaip pikto maro.
O mum nuo jūs kerštingo, juodo melo
Vėl senos žaizdos sieloj atsidaro.

Jūs ilgus amžius buvot mūs kaimynai,
Bet liūdnos mum tų amžių sukaktuvės:
Į amžinos vergovės kietą jungą
Įkinkė sprandą Prūsijos lietuvis.

Apnuodinę jo sąmonę ir kraują,
Vergovėj tautai išgamų priveisę,
Užgrobti norit mūs gimtinę žemę
Ir sunaikinti mūs gyvybės teisę.

Pro Baltijos ir Nemuno krantus
Jūs norite į Rytus šauniai joti,
Nutrint nuo kelio mūsų žemės vardą,
Mūs praeitį ir garbę suklastoti.

Mes esam per silpni jum kuo grasinti,
Mes neišdrįstam pražūties jum trokšti.
Bet jūsų kaltės pačios yr galingos
Jum dar kartą į pelenus parblokšti.

Naujų laikų pažadintas lietuvis
Jūs nepabūgs ir nesitrauks iš tako.
Pakėlęs dešinę į aukštą dangų,
Prisiekdamas Dievu, jis taip jum sako:

— Jūs apšmeižtą, apspardytą Lietuvą
Savoj globoj kaip motiną laikau
Ir ginsiu ją nuo užgrobiko rankos,
Kol plaks širdis,— taip man padėk, dangau!

1935

KASDIENINĖ DUONA

Kasdieninė mūsų duona taip karti,
Kad dėl jos nė savo laimės nekenti.
Rytą vakarą maldoj tu jos prašai,
O ji atneša tau džiaugsmo taip mažai.

Kasdieninė mūsų duona — piktas alkis:
Akmeninėm vergo girnom grūdą malkis,
Kitą eik į purią žemę greitai sėtų,
Laistyk prakaitu, kad derlius uždereėtų.

Viso trumpo savo amžiaus menką būtį
Tu turi dėl duonos kąsnio vargti, žūti.
O jei vėl kuri diena šviesiau prasvydo,
Peršti širdį nuo godumo ir pavydo.

Bet ir tas, kurs visą amžių pluša kruta,
Kad laimėtų kasdieninės duonos plutą,
Jei giliau į savo širdį įsiraustų,
Kas yra jo amžiaus laimė, nebeklaustų.

1936.III.30

ELGETA

Jis raišas, kurčias, o galbūt ir aklas —
Žmogaus pavidalas purve ir skarmaluos.
Kai jis nueis nuo jūsų buto durų,
Jo pėdas kiemsargis ražu stropiai pašluos.

Jūs esate minkštos širdies ir geras:
Nutraukėte šiltus, skanius pietus
Ir vargšui išbadėjusiam skarmaliui
Dosniai paskambinot kelis centus.

Jis jum linkėjo daug sveikatos, laimės,
Jis jum dėkojo Viešpaties vardu.
O gatvėj švilpavo vasario vėjas,
Ir buvo šalta, šlapia ir slidu.

Jūs grįžote prie lėkštės ir prie šaukšto.
Sriuba atvėso, bet juk tai niekai.
Ką reiškia menkas šis nemalonumas,
Jei gerą, kilnų darbą atlikai.

Už lango vėjas drebia šlapią sniegą,
Bet jum čia sotu, šilta ir jauku.
Tas elgeta kažkur svyruoja gatvėj —
Kažkas čia spaudžia...— ak, tegu tegu...

1936.III.29

ELGETOS DALIA

Ar kas nedavė, ar davė,
Ko prašei ar neprašei,—
Ak, vis tiek koki bebūtų,
Sunkūs elgetos krepšiai.

Lenkia nugarą į žemę,
Ar pilni jie, ar tušti.
O ir plutomis apkrautas
Alkį amžiną kenti.

Liūdnos, karčios tavo dienos —
Mist pluta ir trupiniais
Ir krepšių gėdingą naštą
Valkiot dulkančiais keliais.

Nežinai, kame nakvosi,
Kur sustosi, nežinai.
Tik ant nugaros tą krepšį
Vilksi, neši amžinai.

Vienas tavo laimės ramstis —
Tai pakumpusi lazda.
Bet ir ta besiramstydams,
Suklumpi tu kai kada.

Prieš kiekvieną lenkti galvą,
Lodyt kiemuose šunis,
Pakelėj kur nusibaigti —
Štai tau elgetos lemtis.

1936

PRO VYŠNIŲ SODĄ

Pro vyšnių sodą tylų vakarėlį
Jei eisi vienas, jaunas bernužėli,
Kad tau mergelė meilų žodį tartų,
Sustoki parymot prie klevo vartų.

Prie balto klevo užkeltų vartelių
Kalbėta buvo daug meilių žodelių.
Kas buvo tarta, niekas negirdėjo,—
Sodely tik lakštingala čiulbėjo.

Vidur tamsios naktužės naktužėlės
Pilka migla nuo šaltinėlio kėlės.
Kad bent varteliai klevo negirgždėtų,—
Mane kieman bernelis palydėtų.

Gaili rasa rytais nuo medžių krinta,
Aukšta tėvelio klėtis užrakinta.
Vai niekam dukružėlė nesiskųstų,
Jei bent tik rūtom vakarėlį rūstų.

Pro vyšnių sodą, jaunas bernužėli,
Jei eisi vienas šiandien vakarėlį,
Nestoki parymot prie klevo vartų,
Kad ant tavęs mergelė nesibartų.

1936.IV.10

LINO ŽIEDAS

Jei nebūtų tavęs, lino mėlynas žiede,
Jei nebūtų galulaukėj mėlyno baro,—
Kur aš eičiau tą klaikų vidudienio metą,
Kai taip liūdna ir juoda širdy pasidaro?

Tuo siauru dobilėtu taku parugėmis
Kvapnią žolę kasdien mina žingsniai atsargūs.
Bet tik mėlynai žydintį barą pasiekus,
Atsilsėti panūsta krūtinė pavargus.

Čia iš motinos žemės kaip kūdikio sapnas
Mėlynakiai daigai į padangę štai stiebias.
Bet ir viso gyvenimo meilę ir kančią
Bus į mėlynus žiedus Kūrėjas įžiebęs.

Melsvo lino galulaukėj sekdamas būtį,
Kas jaunystės audringų sapnų nepažino?
Prasivėrusios laimėje šypsosi lūpos,
Atsiminusios pasaką mėlyno lino.

1934

SAULĖLEIDŽIO MADONA

Ta moteris su liūdinčiom akim,
Aš nežinau, dėl ko man vėl vaidenas:
Suspaustos lūpos ir liesi skruostai —
Visa kaip gotiko rūstusis menas.

Kadaise neramios vienatvės vakarais,
Kai saulė klony leisdavos raudona,
Aš visą būtį puošdavau tavim,
Spalvingų sutemų Madona.

Ir šiandien vėl tu į mane grįžti,
Kai vakarai šešėlius kloniais barsto.
O Viešpatie, kokią klaiki būtis,
Kai sprogsta antspaudai nuo laimės karsto!

Gal daug sugrįžtų prarastų dienų,
Kame širdis be reikalo marinta.
Bet juk ir šiandien saulė gesdama
Danguj raudonais pazarais sušvinta.

Bet juk ir šiandien aš dar nežinau,
Dėl ko man vėl ta moteris vaidenas:
Suspaustos lūpos ir liesi skruostai —
Visa kaip gotiko rūstusis menas.

1936

SAULĖLEIDY

Saulėleidžio metu tau liūdna esti,
Kaip kiekvienam, kurs savo laimę lydi.
Norėtum tą akimirką džiaugsmu pratęsti,
Bet ji tavy jau kapo žiedu žydi.

Ir tu eini klusnus į tylią naktį,
Kurios keliai ir kryžkeliai taip platūs,
Kad kiekvienam jų laisvės tur pakakti,
Siaurais buities takais žingsniuot papratus.

Bet sieloj tau kaip švino šaltas svoris,
Ir gniaužiasi krūtinė rūpestinga.
Tau saulę vakaruos grąžinti noris,
O saulei jau šviesos ir karščio stinga.

Jos rytas buvo toks gaivus ir šiltas!
Vidudienis — kaitros ugninės srovės.—
Tik vienas tu, rūsčios lemties apviltas,
Žengei takais vienatvės ir vergovės.

Dabar saulėleidy tau liūdna esti,
Kaip kiekvienam, kurs savo laimę lydi.
Norėtum tą akimirką džiaugsmu pratęsti,
Bet ji tavy jau kapo žiedu žydi.

1936.IV.5

DAUSŲ KELIONĖJ

Jau baigia kristi paskutiniai lapai,
Jau žemėj liūdna, tuščia ir klaiku,
O aš, kaip tūlas pavėlavęs paukštis,
Dausų kelionėj saule dar seku.

Per ilgai užtrukau tylioj pakalnėj,
Per ilgai lapų krintančių klausiau.
Nuo rudenio šalnų vėsaus dvelkimo
Širdy nykiau ir akyse tamsiau.

Bet iš aukštybių ten dar saulė matos.
Ak, nenuleisk beilstančių sparnų!
Kaskart vis plečias horizonto ratas,
Kaskart gausėja saulėtų dienų.

1936

KELIAS

Daugel kartų žengiau balzgana tavo juosta,
Daugel kartų trempiau tavo dulkes ir purvą,—
Ir ne sykį toj laisvėj piktai pasiguosta,
Atsiminus vargingą kalėjimo urvą.

Sveikas, laisvės bičiuli, lygus žemės kely,
Apsiniaukusioj mano tėvynės šaly!
Pačios šypsosi lūpos ir veidas giedrėja,
Vėl įžengus į plačiąją tavo alėją.

Tarp nusvirusių gluosnių, baltliemenių beržų
Einant tiesiu keliu taip pasauly gražu,
Kad, pamiršęs dienas, nejučiom, savaime,
Tu jautiesi žengiąs savo laimės linkme.

Iš miglotos pakalnės ligi aukšto kalnelio,
Jei sutiksiu praeivį, neklausiu aš kelio.
O nuo aukšto kalnelio, kiek akim užmatai,
Jau vilioja kiti mėlyntoliai kraštai.

Jau vilioja. Būk sveikas, mano laisvės bičiuli,
Baltliemeniai beržai ir balti dobilėliai!
Po nakties palšas rūkas dar kryžkelėj guli,
Plauna žiedą rasa apdulkėjusiai gėlei.

1936

GREITAI VAŽIUOJAME

Greitai važiuojame! Kelias kaip drobė,
O prieš akis — tik žydra vėliavėlė.
Šimtas jėgų mus iš vietos pagrobė,
Dūmais benzino ir dulkėm suvėlė.

Mes kaip raganiai, ugnim pasivertę,
Vejamės nykią erdvių karalaitę.
Vairo rodyklių stebėdami kertę,
Tolį ir greitį jos esam apskaitę.

Svaidom kilometrus, užtvarus trankom —
Glemžia atstumą jėga prasiveržus.
Šuolis — ir mostas — ir atgaliom rankom
Griaunam aukštielninkus pakelio beržus.

Kažin kas švilpia ir kažin kas šniokščia —
Gniaužiasi sauja, prie vairo prilipus.
Lyguma tolima, lyguma plokščia
Nykūs šešėliai ratuoja abipus.

Kas skrenda? — Mes ar pasaulis?.. Atminki!
Šitos iliuzijos — mūsų būtis.
Tiesą pažinti čia niekas nelinki:
Melas gyvenimas, melas — mirtis.

1930

LAUKŲ PAVASARIS

Laukuos — artojas ir velėna.
Papieviuos — pempė sveikina parskridus.
O šis vidurdienis švelnus ir gelsvas,
Ir drumstas kaip dabar išvirtas midus.

Krūtinėj — ak! saldu ir šilta,
O galvoje taip pasakiškai keista,
Lyg eitum kažkur per svyruoklį tiltą,
Kur vien palaimintiem praeiti leista.

Bet štai atokrantė ir šlaitas.
Sula įpjautą beržo žievę vilgo.
Ir stebuklinga, kaip jaunų kaštonų
Pabrinkę pumpurai prieš saulę žvilga.

Viršūnėse — ruoša ir triukšmas:
Viršūnėse sparnuočiai puotą šaukia.
O aukšty — skambūs vyturių varpeliai
Ir tie, kur iš pietų į šiaurę traukia.

Ir vėl į tolius tu kreipiesi,
Kur viskas saulėj virpa ir plazdena,
Ko savo rankom niekad nepaliesi,
Bet kas ir tavo džiugesiu gyvena.

Sušilus žemė midum kvepia,
Drumstu jausmu krūtinė pagirioja.
Padange ilgasparniai paukščiai lekia —
Ir tiltais — saulėti kviesliai atjoja.

1936.III.24

NEŽINOMAM DIEVUI

Aš giedu tau giesmę, Nežinomas Dieve,
Nors tu man tik nykstančių amžių gūdi paslaptis.
Tu — kryžkelė žemės klajonių takuose,
Kur protarpiais grįžta sujaudinta mano mintis.

Vieniem tu audringais griausmais apsireiškei,
Kitiem tu vidurnakčio bokštų tyloj prabilai.
O man kaip apgriuvus šventovė ta žemė,
Ir nieko nesako didingi gamtos gaivalai.

Tu man kaip už daugelio šviesmečių žvaigždė,
Kurios stebuklingos šviesos pamatyt negaliu.
Gal ten ir tavasai žvilgsnys kartu spindi,
Bet čia nei tavęs aš bijau, nei tave aš myliu.

Aš — dulkė išdegintuos saulės tyruose,
Žinau, kad esi; kas esi, kaip esi — nežinau.
Ir tyli širdis prieš tą amžiną mįslę,
Kurios išrišimo žvaigždynuos ieškot ketinau.

Bet gal tik iš žemės palaiminto kapo,
Jei saulėtu žiedu kada rasose aš pražysiu,
Tuomet gal tik savo Nežinomą Dievą
Čia pat prie tų kvepiančių žemės žiedų pamatysiu.

1935

IŠVAKARĖS IR SUTEMOS

NERIMASTIS

BALADĖ

Tos naktys — tokios tamsios ir baugios,
Tos mintys — tokios juodos ir sunkios...

Šlamščia vėjas beržynuose, šlamščia miškuos,
Šniokščia liepos ir gaudžia drūti ąžuolai,
O mėnuo tekės taip vėlai —
Taip vėlai — taip vėlai —

Ak, kaip svaigsta galva — akyse vien šešėliai —
Tu atšalusį delną prie veido pakėlei.
O šešėliai siūbuoja visais keliais —
Jie žemę ir dangų calūnais užskleis.

Bėga žmonės takais tekini, tekini.
— Mielas prieteliau, kur tu prieš minią eini?
— Aš einu pasitikt nelauktosios viešnios,
Kur likimo gijas išvynios
Iš juodos nežinios —
Nežinios — nežinios...

Teka mėnuo. Kalnelyje staugia šuva.
— Mielas prieteliau, ranką man duok — ir eiva.
Jis padavė ranką — širdį palietė ledas.
Per griuvėsius, duobes tą keleivį jis vedas.
Prasiskyrė prieš juodu šešėlių minia —
O toliau tik naktis —
Ir juoda nežinia.

1939.IX.18

KAPAS PO LIEPA

Vėjau, vėjau!
Rudenio šėlstantis vėjau!
Aš tą naktį, paklydęs keleivis,
Po kryžkelės liepa stovėjau.

Lingavo ir verkė tas medis kaip gyvas,
Kaip gyvas ant kapo brangaus.
Pro užgirį stiebėsi mėnuo vėlyvas
Ant juodo dangaus.

Vėjau, tu rudenio šėlstantis vėjau,
Sudrumstęs numirusių amžiną tylą!
Ar liepa, ar tu man, ar aš tau kalbėjau
Tą šiurpią vidurnakčio bylą:

— Taip slėgia krūtinę, taip slėgia
To pamiršto kapo velėna žalia!
Įvarvinti kraujo į širdį bejėgę? —
Ak, ne! nevalia, nevalia!

Ilgai tu gulėsi
Šios liepos pavėsy.
Jos šaknys, tave apkabinę,
Pažadins negyvą krūtinę.
Tada atsikelsi, tada sužaliuosi
Tarp kryžkelės šlamančių uosių —
Ir kvepiančiu žiedu tada pražydėsi
Tos liepos pavėsy.

1939.X.2

IŠKVIETIMAS

Slankioja pakiemiais kažkas juodas,
Kažkas, lyg pakilęs iš kapų ar grabo.
O ant kiemo šaltis, vėjuota ir gruodas,
O palangėj pilnatis mėnuo kabo.

Kažin kas prie lango atsargiai selina,
Kaulėtais pirštais tyliai padūzgena.—
O speigas lange gėlių puokštes pina,
Rezgia stebuklingą šaltą meną.

O tasai, kur miega viduje už lango,
Angelą sapnuoja — skaistų, šviesiaplaukį,
Pievas, vandenis, sodus ir žydrą dangų —
Ir nusišypsojęs laimės laukia.

O anas prie stiklo spaudžia juodą skraistę,
Kaulėtu pirštu grasina iš anapus.—
Tyliai slenka sienoj mėnesio pašvaistė,
Ir paliečia smilkinius šaltas kvapas.

Jis sapnuoja, tartum angelas jį veda
Į didžią šviesą, su varpais, pro saulės angą...
Ir prasiskleidė blakstienos— šaltas ledas.
Lango stiklas trūksta, krinta ir žvanga.

1939.X.4

LAŠAI

Laša laša greitas lašas,
Į palangę skambiai krinta.
Kažkas svetimas į dūšią prašos,
Beldžia, šaukia naktį jau kelintą:

— Atdaryki, paklausyki
Vieną—vieną—vieną sykį,
Vieną—šitą—kitą naktį —
Tau negal savęs pakakti.
Nebijoki, nedvejoki:
Tokį svečią, tokį—tokį
Kuo veikiausiai, veikiai—veikiai
Įsileisti reikia—reikia...
Vienas! vienas! vienas! vienas!
Veltui spaudi sau blakstienas.
Du! du! du! du! —
Aš ir tu— ir tu — ir tu...

Jau! Tas lašas šaltas, kaip ledinis,
Pragręžė krūtinę pirmutinis.
Abuojus, klastingas, smulkus svečias,
O širdy kaip piktas tvanas skečias.
Jau ir antras, trečias ir dešimtas —
Jau prilindo niekšų visas šimtas!

Ak, tos mintys, Viešpatie, kaip švinas,
Tais lašais į sielos dugną krinta!
O širdis ir bijos, ir kankinas —
Kažko laukia naktį jau kelintą.

1939.X.5

TEISĖJUI

Tu užsivilk, teisėjau, savo juodą togą
Ir atsiskleisk įstatymus bei teises,
Iš savo aukštumos tu teisi žmogų,
O jojo nuodėmės bus didelės ir baisios.

Tasai žmogus — tai aš, kurs tau kalbu,
Nors nieks manęs nei kaltino, nei skundė,
Ir nieks nematė mano tų darbų,
Kurių vieta širdis, o laikas — tik sekundė.
Yra, matai, tokių nusikaltimų,
Kurių tau niekas žemėj nepaliudys:
Jų būsena — kaip šilko palietimas,
O graužia sąžinę kaip plieną rūdys.
Yra tokių, kurie tau gerklę smaugia
Vidurnaktį kaip žmogžudžio ranka.
Yra tokių, kurie širdin įaugę
Kaip pūvanti raupsuotojo liga.

Žinau, tu nubaudei bausme teisinga
Ir žmogžudį, ir vagį, ir plėšiką.
Drėgnam rūsy be atgarsio jie dingo —
Nė jųjų vardo žemėj nebeliko.

Tu būk ir man teisingas ir rūstus:
Daugiau aš atleidimo nebenoriu.
Tulžim apkarto duona ir medus,
Širdis pabrinko šalto švino svoriu.

1939.IX.21

Mano lempos skaidriai nušviestam skrituly
Susiaurėjo pasaulis ligi stalo briaunos.
Kaip į jūros gelmes nugramzdintoj pily,
Čia nebėr valandų — nei nakties, nei dienos.

Daugiaprasmės būties atdaryta knyga,
Laukia plunksna ir patiestas popieriaus lapas.
Paaštrėjo mintis, susigniaužė ranka,
Juodo chaoso gelmės sujudo anapus.

Ir prasiplėtė mano šviesos skritulys —
Neregėtus pasaulius aukštybėse rodo.
Šauna strėlę į dangų žvaigždynų šaulys,
Skrenda žėrinti paukštė iš pasakų sodo.

Nuo tamsių pragarmių lig viršūnių baltų
Išsivyniojo arfų dūzgenančios stygos,
Ir skaidrus spindulys iš žvaigždėtų skliautų
Sužaibavo ant lapų gyvenimo knygos.

Sušnarėjo tie popieriaus lapai balti,
Suspindėjo mintis juodose raidėse,
O anapus jau naują pasaulį jauti:
Plazda chaose kurianti Dievo dvasia.

1939.X.19

MOTINAI

Tas vakaras kaip krištolas,
O tolyje varpai.
Tokį, motute, vakarą
Ir tu mane supai.

Pro langą saulė leidosi
Pašvaiste ugnine,—
Tu, poterį kalbėdama,
Meldeisi už mane,

Kad aš užaugčiau didelis
Ir sveikas, ir gražus,—
O saulė žarstė vygėje
Tuos žėrinčius dažus.

Paskui atėjo sutemos,
Juoda rudens naktis.
Per naktį alpo motinos
Nerimstanti širdis.

Kai išklydau iš tėviškės,
Atsimenu gerai,
Galulaukės arimuose
Liepsnojo vakarai.

O kai grįžau pavasarį
Su paukščiais iš pietų,
Audringi rinkos debesys
Ant tėviškės skliautų.

Radau tave palinkusią,
Kaip obelį laukuos.
Ne, nebedaug tau nemigų
Gegutė iškukuos...

Ak, rodos, vakar užvakar,
Motut, mane supai,
O štai tą tylų vakarą
Tau skambina varpai.

1939.IX.25

Į LAISVĄ BŪTĮ

Nuriedėjo dienos kaip karoliai,
Kaip karoliai šviesūs gintariniai.
Melsvos ūkanos ir tylūs toliai,
Ir varpai iš tolių krištoliniai.

Kam liūdėti su varpais ir toliais,
Jei nenori kaip tas aidas žūti.
Trauk su vėjais, lygaus kelio broliais,
Tai tu rasi laisvą, taurią būtį.

Rasi visa, ko širdis tau geidė,
Nusimesi juodo vargo naštą.
Ir nors kartą laimė skaistaveidė
Palydės tave į kitą, mielą kraštą.

O prie aukšto kryžkelės kalnelio
Rasi antrą ištikimą draugę.
Ji po liepa, prie to lygaus kelio,
Turi tau vietelę ramią, saugią.

Ji priglaus tave kaip mielą brolį,
Užniūniuos kaip motina lopšinę...
Pro ūkus žavės tie skaidrūs toliai
Ir varpai iš tolių krištoliniai.

1939.X.24

BOBŲ VASARA

Laukuose voratinkliai
Šilko siūlais draikos,
O krūtinėj nerimą
Kelia mintys paikos.

Mėlynakės vasaros
Paskutinės viltys
Ar nė šitą rudenėlį
Man neišsipildys?

Kad sužvengtų juodbėris
Po seklyčios langu,
Tai pasveikinčiau kaip brolį
Rudenėlį brangų.

O kad aukso žiedą man
Ant piršto užmautų,
Ar ne šaunią mergužėlę
Tas bernelis gautų?

Draikosi voratinkliai —
Plonos laimės gijos.
Taip svajoja mergužėlė,—
Tikisi ir bijos:

Baigias bobų vasara,
Neramu krūtinėj.
Nušalnojo diemedžiai,
Rūtos ir jurginiai.

Liūdi vienos paliktos
Klėties sienos plikos.
Čia ir godos vasarinės
Nušalnoję likos.

1939.IX.27

POETIKA

Aš dar vieną eilėraštį parašyti norėčiau
Apie žmogų, ir meilę, ir būtį,
Į kurį daug širdies ir džiaugsmo sudėčiau,
Ir liūdesio bent truputį.

Eilėraštį neišdailintą, kreivą,
Be taisyklingo ritmo, be rimo, be strofų,
Kaip rašo koks nusigėręs rašeiva,
Parvirtęs į girgždančią sofą.

Toks eilėraštis temai tiktų,
Kur jausmų ir aistrų tokia painiava.
Vedžioti ribas tarp gėrio ir pikto
Tegal ne poeto, bet kokio plikio galva.

Ak, dėl ko mano amžiaus būtis
Lig šiol ėjo vis teisinga vėže?
Prie taisyklių priprato galva ir širdis,
Kaip prie ramsčių tas augalas tėvo darže.

Tų taisyklių visa kas gyvas vengia:
Jos sielą, kaip pakaruoklį kilpa, pasmaugia.
O jei ne, tai samanom ir kerpėm padengia,
Kaip rąstą įmurusiam rauge.

Aš norėčiau pajusti gyvybės sunką,
Kaip ji teka po medžio žieve,—
Kaip žiedas saulėj skaidrėja ir blunka,
Ir kas dedas požemių drėgnam urve.

Aš norėčiau, skaitytojau, ir tave išskrosti
Ir patirti, ką tu savo dūšioj jauti,
Kai lovoj džiovos skrepliais atsikosti
Ar gražuolės apglėbtas fokstrote siunti.

Ak, dar daug aš patirti norėčiau
Apie žmogų, ir meilę, ir būtį,—
Ir tą visa be melo sudėčiau
Į eilėraštį mažą, trumputį.

1939.IX.30

GRĮŽTANČIAM VILNIUI

Ta rudenio diena — pilka, liūdna, šaltoka,
Ir debesys žemi su vėju iš rytų.
Taip kažko neramu, taip kažko širdžiai stoka,
Kaip paukščiui, pasiilgusiam šiltų kraštų.

Tokią tai dieną, Vilniau, Trijų Kryžių soste,
Tu mums pro ūkanas iš tolo sušvitai,
Kaip kokiame keistam rūstaus likimo moste,
Kur temsta vakarai — ir niaukiasi rytai.

Tu šiandien mums grįžti kaip mūs jaunatvės aidas,
Kaip amžiaus sutemoj mūs pagrobta dalia.
Klausyki: su varpais dar senos raudos sklaidos,
Ir kapinynai šlama aimana tylia.

Tu mums grįžti ne taip, kaip grįžt turėtų vadas:
Krūtinė žaizdose — erškėčiuose galva,
O pakelėj iš lūšnų tiesia ranką badas,
Ir skalina praeiviui alkanas šuva.

Tu mums grįžti liūdnai, palikdamas anapus
Daug sutremptų laukų ir Lietuvos dirvonų.—
Pavėju nušvilpė nuplėštas kievo lapas,
Ir paukščiai svetimi praskrido šonu...

O Vilniau! Lietuva tau naują buitį žada.—
Esi naujos buities naujieji Aušros vartai.
Sutinkame tave kaip seną žygio vadą
Ir laukiame, kad naujo amžiaus žodį tartai.

1939.X.12

VILNIUJE

Kreivi siauri takai ir klaidžios tavo gatvės,
Ir ūkanoj pilki, paniurę tavo rūmai.
Tą gūdžią valandą nerimstančios vienatvės
Tu sklidinas buvai bauginančio klaikumo.

Pro tylinčias pilis, bažnyčias, vienuolynus
Ėjau kaip tremtinys iš sutemų kelionės,
Ir guodėsi krūtinė, ilgesio pritvinus,
Ir gera, kad aplink nebylūs buvo žmonės.

Dabar aš ateinu paveldėt palikimo,
Aš ateinu paimt užkeikto amžių lobio.
Dar žemėje klaiku, dar audros nenurimo,
Dar vėjai svetimi iš dūšios viltį grobia.

To miesto gatvėse dar ir dabar klaidu,
Ir prieblanda pilka iš skersgatvių srovena.
Aš apgraibom seku vos girdimu gandu
Į tolimas dienas, į amžių pilį seną.

Čia bokšto akmenuos ir tylinčiuos griuvėsiuos
Atminsiu prievoles ir apžadus senus.
Iš nykios praeities naujų dienų ilgėsiuos —
Šios žemės palikuonis, ainis ir sūnus.

1940

ERELIAI TIES RUGIŲ LAUKU

Su auštančio ryto raudona aušra
Pakilo į dangų ryžtingi ereliai.
Žydriojoj erdvėj jokių kliūčių nėra
Taurių drąsiasparnių stiprėjančiai galiai.

Nuo didelio vėjo siūbuoja beržai,
Banguoja rugiagėlėm kvepiantis laukas.
Padangių erdvėj kaip sidabro lašai
Ereliai žvilgėdami saulėje plauko.

Žiūriu aš į laisvus padangių paukščius,
Aš glostau žiedais papūkavusias varpas,—
Ir žingsnis po žingsnio mažėja, jaučiu,
Mane ir tas žydrumas skiriantis tarpas.

Krūtinėje laisva, pasauly erdvu,
Banguojanti jūra artėja ir plečias.
Iš mėlynų tolių sidabro laivu
Atplaukia su dovana laukiamas svečias.

1941.VI.24

KELIAS ATGAL

Sugniaužė kumščius robotų vadai —
Ir vėliavos išsiskleidė juodai.
Miniažmogiai bailaus ir žemo būdo
Idealus į požemius sugrūdo.

Drėgni ir tamsūs požemio urvai,
Klaidžiais kampais išlaužyti kreivai,
Po plieno ir betono kietu stogu
Jau šiandien slepia ne urvinį žmogų.

Plika, raukšlėta genijaus kakta,
Laimėjimų vainikais apkrauta,
Retortų garuose godžiai pasviro
Ieškot mirties užkeikto eleksyro.

Plieniniai paukščiai, sakalus pralenkę,
Padangėse krankliais juodvarniais krankia,—
Ir iš dangaus mirtis ant miestų krito
Verpetuose ugnies ir iperito.

Keleivi tolimas! Tu nežinai,
Ką slepia jūros gilūs vandenai,
Kur tykoja tavęs torpedos, minos,
Kurioj gelmėj tau skirtas kapinynas.

Tuoj nebeliks tau žemėje žmogaus,
Ir juodas sielvartas tave suspaus.
Ir kai širdis savu krauju uždus,
Tu genijus prakeiksi ir vadus.

Ir eisi tu į naktį atgalios
Ieškoti pamirštų dienų dalios.
Tu bėgsi iš pilių ir maro miestų,
Kad ir tavęs ta rykštė nepaliestų.

Tada koks gyvis gal priglaus tave
Miškų tankmės smėlėtame urve.
O gal pietų krašte šiltam pavėsy
Senos buities naujas dienas pradėsi.

Lazda ir titnagu šauniai ginkluotas,
Prie laužo tu žvėrienos kelsi puotas,
Ir kailių guolis vėl tave vilios...
Tada bus baigtas kelias atgalios.

1939.IX.20

NEŽINIOS PASLAPTIS

RAUDONSPALVĖJ LIEPSNOJ

Vidudienio saulė, ir vėjas, ir karštis,
Ir pragaras rūkstančiais dulkėm keliais.
Laisvėjančiais polėkiais kilti ir veržtis
Išgąsdinti paukščiai sparnų neišskleis.

Vėlyvo pavasario dygstančią sėją
Nudegino kaitros, nurinko varnai.
Sausi rytų vėjai dirvonus akėja,
Apnuoginti liūdi laukų akmenai.

Ir tu, mano gimtas žaliuojantis kaime,
Skambėjęs dainų šimtastygiais aidais,
Keliesi su rūpesčiu, guodies su baime,
Kaip įnamis tėviškės kloniais bastais.

Žiauri ir pikta raudonspalvė liepsna
Išdegino tavo laukus ir gėlynus,
Ir moteris, vaško žvake nešina,
Nelauktai aplanko gentis ir kaimynus.

Mūs dienos kaip tankios kalėjimų grotos —
Ir laisvės aušra jom negreitai nušvis.
Nebylios kalėjimų sienos rasotos...
O Viešpatie, kokia klaiki ta buitis!

1941.VI.10

SAULĖTEKIS

Su neviltim žiūrau į tekančią saulę raudoną:
Ji klaikų darbymetį mano dienom pranašauja.
Jau eina pjovėjų su žvilgančiais dalgiais kolona,
Ir virpa kietai rankavėtą suspaudusi sauja.

Bet niūrūs ir vieniši tekančios saulės pjovėjai.
Jų dalgių šešėliai pro galvas užlinko juodai.
Ne dainos juos lydi, tik ūžauja dulkėmis vėjai,
Ir širdį baugina siaubu pranašingi vaizdai.

Bus žemėje audros, bus užtvankas griaunančios liūtys,
Gaisrų ugniaspalviai liežuviai padanges laižys.
Pavirs pelenais mūsų dirvų ir sėjos, ir pjūtys,
Ir siela prekiauti mus gundys gudrusis žaltys.

Ateis ta diena, kuomet broly pajusime Judą.
Jau išgamų knibžda šešėliuos niekšinga gauja.
Jau sūnų ir dukrą prieš tėvą ir motiną pjudo
Ir pagiežą kursto klusniųjų vergų minioje.

Bijūnų ir rūtų šalie, mano žeme gimtoji!
Paplūsi tu ašarom, karštu sruvensi krauju.
Bet šiandien, kol tekančia saule raudonai dienoji,
Linkiu tau atgimt su rytojaus pasauliu nauju.

1941.VI.11

MINIOJE

Paniurę akys ir veidai vagoti,
Ir kerštо smūgiui kumščiai sugniaužti.
Bastykis gatvėm, išguitas beproti,
Ir niekam nesakyk, ką širdyje jauti.

Žygiuoja minios, dunda pilkos gatvės,
Laukiniai šūksniai klykia dainose.
O mūs paniekintos, baisios vienatvės
Raudom neišraudos suvargusi dvasia.

Atplaukia karstas — džiugesiai sustingo.—
Be gedulo vainikų, be varpų
Ir be litanijų graudžiai maldingų
Jis nuplaukė ir dingo tarp tylių kapų.

Kažkur prie kryžiaus verkė dvi našlaitės,
Kažkur gegutė tolyje kukavo.
Mūs skausmo metų nieks nebuvo skaitęs
Ir niekas tokios laimės mums nepranašavo.

Mes grįžtume dabar į vakar dieną,
Pabarstę galvas ėglių pelenais.
Mes kaltum savo buitį — kietą plieną,
Mes skristume padangėm sakalų sparnais.

Bet gatvėmis jau vėl žygiuoja minios
Tolyn, platyn į tėviškės laukus.
Ir šliaužia kaip gyvatės piktos žinios,
Ir kažkur sublizgėjo žvilgesys baugus.

1941.VI.11

BIRŽELIO 15

Prisiseki, lietuvi, gedulo spalvą.
Šiandie liūdnos švinta tau sukaktuvės:
Prieš metus vergovėn tau pajungė galvą
Atėjūnų tankai, kardai ir durtuvai.

Meni, kaip dundėjo tėvynės keliai
Ir svetimo krašto plienas žvangėjo,—
Ir merkėsi saulės karšti spinduliai
Nuo juodo gimtinės šalies pavergėjo.

Tylūs, paniurę pulkai alkani,
Žvairaakiai veidai ir spalvota oda...
Nuo to laiko vis vien, kur esi, kur eini,
Jie kaip šiurpūs šešėliai su tavim visada.

Nuo to laiko tau kažkas į širdį įsmigo,
Įsiėdė į kraują kaip nuodinga rakštis.
Nei šviesos, nei ramybės tavy nebeliko,
Tik rūpestis, baimė, klaikuma ir naktis.

Paniekintas glūdi veidmainystės klane,
Pasotintas šmeižto, apgaulės ir melo.
Gyvenimas kybo ties juoda bedugne,
Toks menkas, trapus ir sunykęs be galo.

Praėjo tie metai aikščių, gatvių triukšme,
Nebeteko žavumo nei žygiai, nei aukos.
Žengia šiurpūs vaiduokliai tolyn savaime,
Tik prieblandoj kaukės su pašaipa raukos.

1941.VI.15

Nuo Baltijos jūros lig Vilniaus kalnelių
Dejuoja lietuviai maskolių naguos.
Su ašarom gula, su ašarom kelia,
Tik vėjai, tik audros jų širdis paguos.

Budėkit, Žemaičiai,
Budėkit, Aukštaičiai,
Budėki, Dzūkija budėk, Sūduva!
Pakils audros, vėjai,
Ir žus mūs skriaudėjai —
Atgims dar gražesnė laisva Lietuva!

Iš bočių sodybų išvarė mūs brolius,
Išniekino brangius senolių kapus.
Pavergęs mūs žemę raudonas maskolius
Mūs amžinas priešas ir buvo ir bus.

Budėkit, Žemaičiai, *ir t. t.*

Dejuoja vergovėj visi darbo žmonės,
Paskendę skurde ir nelaimėj karčioj.
Lygybės, brolybės ir laisvės svajonės
Išnyko žiaurioj bolševikų valdžioj.

Budėkit, Žemaičiai, *ir t. t.*

Į tolimus tyrus plataus Kazachstano
Jie grūda mūs brolius, Tėvynės vaikus.
O ten, kur iš seno lietuviai gyveno,
Atvarė kolchozninkų juodus pulkus.

Budėkit, Žemaičiai, *ir t. t.*

Bet jau nebeilgos vergovės mūs dienos,
Jau artinas keršto rūsti valanda.

Pavirs tuoj griuvėsiais kalėjimų sienos,
Kovoj žengs į laisvę lietuvių tauta.

Budėkit, Žemaičiai,
Budėkit, Aukštaičiai,
Budėki, Dzūkija, budėk, Sūduva!
Pakils audros, vėjai,
Ir žus mūs skriaudėjai —
Atgims dar gražesnė laisva Lietuva.

1941.VI.17

TREMTINIAI

Paliko toli savo tėviškės stotį,
Gimtinių laukų nematyti seniai.
Ne turtų, ne laimės keliauja ieškoti
Lietuviškos žemės liūdni tremtiniai.

Išdžiūvusios burnos ir užverktos akys,
Ir kūdikių alkano klyksmo kančia...
Ir motinų širdys kraujuodamos plakės,
Ir geso gyvybės kovoj su mirčia.

Toli pasiliko tėvynės dirvonai,
Sugriautų sodybų apleistos vietovės,
Kur, „Stalino saulei" pašvietus raudonai,
Lietuvis neteko taikos ir gerovės.
Plombuotų vagonų grotuoti langeliai,
Ir bado, ir troškulio kupinos dienos...
Prašvito juk saulė ir tremtinio daliai
Pro šaltas, rasotas kalėjimo sienas...

Toli siaudžia tėviškės girios ir lankos —
Ir laimė, ir džiaugsmas toli pasiliko.
Tik tvankūs vagonai riedėdami trankos
Į „plačią tėvynę" raudono grobiko.
Kada bus kelionės kentėjimų galas,
Nuvargusios akys įžvelgt neįmano:
Ledinis Altajus, laukinis Uralas
Ar nusiaubtos stepės rūstaus Kazachstano.

— — — — — — — — — — — —

Aptemo jų žvilgsnis nuo tvaiko ir ūko,
Aplink tuštuma ir beribė naktis.
Susidrumstė siela, ir mintys nutrūko,
Ir šaltą dvelkimą pajuto širdis.

1941.VI.20

PRAKEIKIMAS

Mūs gimtinės rūmui suliepsnojus,
Skundo, ašarų, verksmų gana! —
Tegul griauna nedarnius sienojus
Bombų smūgiai ir ugnių liepsna.

Tegul žūva pelenuos ir dūmuos
Mūsų gėda, neviltis, kančia,
Ir juodos nakties tamsus klaikumas,
Ir visa jo slėgianti valdžia.

Ak, gana apgaulės tos ir melo!
Žūkit, alkanų gaujų vadai!
Laisvės nebetekusio vasalo
Veide šypsnis, o širdy nuodai.

Vargo vieškeliu mūs dienos ėjo:
Būti tremtiniu savam krašte,
Garbint vardą savo pavergėjo,
Džiaugtis jojo pergalės švente.

Toks dar vakar tu buvai, lietuvi,
Tokią praeitį dar vis mini.
Bet, išgirdęs pirmą mūšio šūvį,
Tu ryžtingai aikštėn išeini.

Laisvės gandą gaisro dūmuos gaudai,
Žygio draugo ieškai ugnyje.
Prakeikimas prievartai ir skriaudai,
Tegyvuoja laisvės brolija!

1941.VI.25

ŽUVUSIEMS PARTIZANAMS

Su bombom, su gaisrais, su gaudžiančiais lėktuvais
Suskambo Lietuva ir gedulo varpais.
Graudi minia, calūnai, karstai ir neštuvai
Kaip juodas debesys pakibo ties kapais.

Gili, plati duobė, kokios nebuvo niekad,
Ir graudūs Requiem, ir aitrūs smilkalai.
Pradėję laisvės žygį, greitai mus paliekat,
Žalių Tėvynės sodų šaunūs sakalai!

Iš prievartos, apgaulės, melo to ir smurto
Pakėlėte į saulę žvilgančius sparnus
Parnešti mūsų žemei didžio laisvės turto,
Narsa uždegti jaunus ir paguost senus.

Jūs kritot nuo klastingos pikto priešo kulkos,
Savu krauju atpirkę svetimas kaltes.
Ir štai, sudaužęs pančius, drąsiasparnių pulkas
Tėvynės laisvės žygį iki galo tęs.

Gili, plati duobė tarp antkapių ir kryžių,—
O esat jūs verti milžinkapio prie kelio,
Kad tiems, kurie Tėvynę ginti pasiryžę,
Per amžius žadintut kovos narsingą galią.

1941.VI.29

NEŽINIOS PASLAPTIS

Nepamiršti man tos valandos
Niekados, niekados, niekados...
Ta pakibusi žemėj kančia,
Ir tie vieniši žingsniai nakčia,
Ir mėnulio pakrypus delčia,—
Ir visa ta klastinga naktis,
Ir šiurpi nežinios paslaptis.

Kažkas buvo čia pat netoli,
Ko pasiekti ranka negali,
Ką tik širdžia žinai ir tiki,
Ką tik kartą buity sutinki.
Kažkas tartum praėjo šalia,
Kieno veido išvyst nevalia.
Su tavim žengė žingsnį greta —
Ir klaikumo širdis nusiaubta.
Ir ūmai tartum griausmas staigus,
O viršuj tik žvaigždėtas dangus.
Ir lyg klyksmas nuklydo lauku,
O aplink taip nyku ir klaiku,
Tartum išmirė žmonės visi,
Ir tu pats kapinyne esi.

Ir žinau, kad praeis ta naktis,
Nuskaidrės nauja saule buitis,
Bet to siaubo klaikios valandos
Nepamiršt niekados, niekados!

1941.VII.12

GOLGOTA

Atsimenu tą vakarą —
Tokių nedaugel esti.
Norėčiau visą buitį joj
Vienu žodžiu išspręsti.

Lauke tirštėjo sutemos,
Padangėj rūkas sklaidės,
Ir žvaigždžių raštais žiebėsi
Likimo rūsčios raidės.

Ir glaustašakiai topoliai
Gūdžiai prie kelio švokštė,
O širdyje toks rūpestis —
Nei ko belaukt, nei trokšti.

O danguje ir žemėje
Tokia klaiki nykybė,—
Skausme paskendus merdėjo
Nupiginta gyvybė.

Visais keliais ir kryžkeliais
Žmogus prie kryžiaus kentė.
Kas valandą kartojosi
Golgotos skausmo šventė.

Ir šiltas kraujas sunkėsi
Į sutremptus dirvonus.—
Didžios buities rūsti prasmė —
Kentėt už milijonus.

Druskininkai
1941.VIII.5

BIJAU NAKTIES

Bijau nakties — ne tos nakties žvaigždėtos,
Kuri kaip motina paguosdavo mane,
Kai mėlynų aukštybių spindinčios planetos
Likimą lemdavo žaviam sapne.
Bijau ne tos nakties, kuriai kaip sesei
Kuždėdavau beprasmiškus žodžius,
Kad visos aukštos žvaigždės nusileis užgesę,
Kad gailios rasos saulėje nudžius.
Ne tos nakties, kur, vėtrom pasišiaušus,
Man iš dangaus grūmodavo žaibais,
O aš žinodavau, kad, rytmečiui išaušus,
Vėl spinduliai ties mano galva žais.

Bijau nakties, kuri tyliai klastinga
Atšliaužia pagiriais pakalnių rūkuose
Ir baimės geluoniu į širdį sminga —
Piktos tamsos kerštingoji dvasia.
Nakties, kuri nemato kraujo klano,
Kuri negirdi merdinčios širdies,—
Kuri kaip šmėkla gema ir gyvena,
Kai šiltą kraują lūpomis palies.
Bijau nakties, kuri pakalnėm žengia
Iš klonio purvino, tamsaus ir žemo.
Bijau nakties, kuri migla padanges dengia,—
Bijau nakties, kuri dar nesutemo.

1941.X.16

KELEIVIS

Dėl ko šįvakar taip vėlai
Siūbuoja mėlyni šilai,
Ir žalias miškas, ir giria
Taip gūdžiai švokščia vakare?

Dėl ko taip širdžiai neramu,
Išklydus iš tėvų namų?
Dėl ko su rūpesčiu žvalgais
Miglotais prieblandos takais?

Tik vėjas ūžauja lauku.
Aplinkui liūdna ir klaiku.
Dar šviečia vakarų žara,
Bet saulės žemėj nebėra.

Naktis ateina nerami,
Praskrido paukščiai klykdami,—
Ir tu su širdžia neramia
Keliauji sutemų linkme.

Pro kalnus, klonius ir šilus
Eini palinkęs ir tylus —
Ir jau nemesi niekados
Keleivio vardo ir lazdos.

Nerasi jau tokių namų,
Kur laukia svečio su džiaugsmu.
Nerasi žemėje žmogaus,
Kurs tavo sielvartą priglaus.

Dėl to šįvakar taip vėlai
Siūbuoja mėlyni šilai,
Ir žalias miškas, ir giria
Taip gūdžiai švokščia vakare.

1941.X.9

ŽIEMA

1. ANKSTYVAS ŠALTIS

Per lapkričio naktų ankstyvą gruodą
Ji atpyškėjo alkana, žvarbi,
Apykaklėj paslėpus žilą kuodą,
Apmovus kailiais letenas abi.

Pajutę raganą, visi kas gyvas
Suskubo lįsti į gilius urvus —
Ir ėmė stingt gamtoj gyvybės syvas,
Ir švilpaut pūgos per tuščius laukus.

Sukaustė šaltis Nemuną ir Nerį,
Ledu Aukštaičių klojas ežerai.
Žemaičių kryžiuos ledo žvakės žėri,
Šerkšnojas Dainavos šilų gaurai

Lakių sparnuočių skambios puotos dingo —
Ir vyturėlio kas speige ieškos?
Tik medy varna, paukštė abejinga,
Vienodai kranksi ant sausos šakos.

Kur tik pažiūri — balta, balta, balta...
O širdyje taip juoda ir klaiku...
Į naktį alkaną, į naktį šaltą
Eini pusnynų apdengtu lauku.

1942.I.19

2. PO SNIEGU

Dejuoja žemė po sniegu:
Kentėti priespaudą sunku.
Sunku po šaldančia našta,
Kad ja krūtinė prislėgta,
Sunku be saulės ir be oro,
Kai atsikvėpt širdis panoro,
Sunku tamsoj lėtai alpėti
Ir saulės spindulius minėti.

Ir liūdi žemė po sniegu:
Glūdėti lūkesy nyku.
Nyku be rytmečio aušrų,
Nyku be vakaro žarų,
Be to gegužės drungno vėjo,
Kur vasarai žiedų prisėjo,
Ir be vaisingojo rudens,
Kur derliaus puotomis skardens.

Svajoja žemė po sniegu:
Minėt pavasarį ilgu.
Ilgu be meilės kuždesių
Tyloj vidurnakčių šviesių,
Ilgu be liūdesio tylaus,
Jisai kaip brolis prisiglaus...
Ilgu be lūkesio džiaugsmingo,
Ilgu be laimės, kuri dingo.

Ir verkia žemė po sniegu...
Ir aš jos sielvartą renku;
Pakeleivingas jos sūnus —
Renku jos lūkesčius, sapnus.
Ir per vėpūtinius, pusnynus,
Per speigą, gruodą ir ledynus
Žengiu pūgoj krušos ir vėjo
Sutikt pavasario — kūrėjo.

1942.II.3

3. KELIONĖ

Speigas, vėjas ir naktis...
Kur tu eisi, pakeleivi, ko ieškosi?
Kur lig ryto prisiglausi, kur nakvosi?
Tavo kelias — juodo sapno paslaptis.

Ir atsakė pakeleivis: aš einu
Pasitikti toly brėkštančių dienų,
Pasitikti naujo ryto ir aušros,
Kur už girių, kur už kalnų suliepsnos.
Čia dar šaltis, vėjo pusnys ir pūga,
Bet anapus kyla spindinti banga,
Ir, nugriovę ledo užtvaras ir kliūtis,
Apvaisino jauną žemę audrų liūtys.
Aš einu per pūgą, speigą į anapus,
Kur lelijos, kur žiedai linguoja kvapūs,
Į anapus su varpais ir su aidijom,
Kur gyvybės nė mirties daugiau nebijom.

Ir nuėjo pakeleivis per pusnis.
Jo kelionė — žvaigždžių sapno paslaptis.
Žengia žingsnį— sniegas pėdas užsijoja,
O aplinkui švilpia, gaudžia ir vaitoja
Speigas, vėjas ir naktis.

1942.II.11

4. PŪGA KRYŽKELĖJ

Toj kryžkelėj siautėjo pūgos
Ir viesulai šėlo iš seno:
Šilainėmis švilpė ir dūko,
Vėpūtinius rausė, kedeno.

Kedeno ir barstė, ir šlavė,
Ir sniego rūke sąkendo kelias,
Ir šniokštė prie kryžkelės dravė,
Ir blanko sušalęs smūtkelis.

Šią naktį taip pat staugia vėjas
Su ledo ir sniego kruša,
Taip pat balzganai apledėjus
Pušy statulėlė maža.

Kai pūgos pakriaušy suūbuos,
Sustojęs, keleivi, žegnokis:
Jau šėlsta trimitai ir triūbos,
Ir kryžkelės raganų šokis.

Ragų ir būgnų sutartinė
Klaikius klumpakojus jau trenkia.
Ir maudžia keleivio krūtinė,
Ir siaubas jo galvą nulenkia.

Pakrantėj kipšai kreivakojai
Suktiniais vamzdeliais tūtuoja
Ir kelią, kurio tu ieškojai,
Aklai pusnimis užsijoja.

Ir ilgai dar siautėjo vėjai,
Sniegu sūkuriavo laukai.
Tu ilgai, keleivi, stovėjai
Ir kryžkelėj kryptį rinkai.

Štai ima rytai jau dažytis,
Aušra spinduliuoti rausvai,—
Buvai tu kaip krislas mažytis,
Kai kryžkelės pūgai kliuvai.

1942.II.14

5. PŪGOS IR LYGUMOS

Vėl speigas ir pusnys, ir pūgos
Iš pėdsakų pilko rudens.
Tik vėjai po lygumas stūgaus
Ir sniegą pakriūtėm kedens.

O lygumos, lygumos lygios,
Kur balta ir šalta, ir tuščia!
Jums atpučia viesulai žygius
Ir naktį — ilgą ir rūsčią.

Ir žygius, ir naktį, ir graudų skundą
Į tėviškės lygius laukus.
Iš tolo pusnynuos sujunda
Kaip taškas mažutis žmogus.

O priešais ir pusnys, ir pūgos
Per lygumas graudžiai skardens
Ir prieblandų lūkesį stūgaus
Keleiviui iš pilko rudens.

Jo laukia ir pūgos, ir žygiai,
O žengti į naktį baugu,
Kur driekiasi lygumos lygiai
Po baltu kaip pūkas sniegu.

1942.XII.7

LĖLIŲ BALADĖ

Žalsvi atospindžiai, melsvi šešėliai.
Rodyklė — pusėj dešimtos.
Jauku svajoti porceliano lėlei
Ant priegalvės minkštos.

Pablyškę lūpos ir skruostai nualinti,
Blakstienose — naktis,
Ir, ak, mylėti nebegalinti
Mažutė jos širdis.

Prie kojų klūpauja valetai,
Ausyse — pažų trioletai,
Amūrai dvilinkom eilėm
Iš viršaus plazda su gėlėm.

Prie žaliojo stalelio
Tūzai prisnūdo ramūs,
Ir keturi karaliai,
Ir keturios jų damos.

Putoja taurės kupinos,
Dūzgena klavesinas,
Į eilę stoti skubinas
Ir šilkas, ir satinas.

Čia keliasi čirvinis
Nuo aksominio sosto,
Juo paseka kryžinis
Ir purią barzdą glosto.

Tada kiti nubunda
Ir keturios jų damos.
Tavernoj vagabundai
Užtraukė Gaudeamus.

Ir čeža menuetas
Kaip nykiame sapne:
Karalius ir valetas,
Ir tūzas, ir ponia.
— — — — — — — — — —
Bet sienoje makabriški šešėliai
Svajot neduoda porceliano lėlei.
Kažkur anapus iš juodos bedugnės
Į dangų trenkė kraujaspalvės ugnys.
Atošvaistoj sublykčiojo raudonai
Karalių auksu nuberti žiponai,
Ir suraitytos jų frizūros,
Ir aukštos damų ševeliūros.

Anapus dūžis... Šėlsta vagabundai?
Anapus riksmas: kraujo ir mirties!
Anapus pūgos suokia klaikų skundą,
Pagiežos skundą — kerštą ir pagundą — —
Rodyklė — dvyliktoj nakties.

1942.XI.27

MARCHE MACABRE

Žėruoja misingis ir varis,
Klarnetai, fleitos ir ragai,
Ir storas būgnas triukšmadaris,
Ir trilinki triūbų lankai.

Iš priekio žengia lieknas kapelmistras,
Darnių garsų išmokslintas magistras:
Nublankę lūpos, kaulėti skruostai,
Kaktoj — du įstriži randai,
Ir akys blykčioja piktai.
Jis kelia ranką — dėmesys!
Visi jo mosto tuoj klausys —
Ir dešinės kaulėtu pirštu
Jis kerta ženklą:
Vienas-du, vienas-du...

Trenkė misingis ir varis,
Storos triūbos ir ragai,
Dunda būgnas triukšmadaris,
Gaudžia girios ir laukai.
Švilpia pikolės ir fleitos —
Vienos lėtos, kitos greitos,
Garsiai klykauja trombonai,
Ir klarnetų gaižūs tonai,
Ir birbynių skambalingų
Dingo-dingū, dingo-dingū...
Trenkia iš visų dūdų,
Net gūdu, gūdu, gūdu...

Šaunų maršą kapelmistras groja:
Visi rikiuojasi į koją,
Jis kerta kaulėtu pirštu:
Vienas-du, vienas-du...
— — — — — — — — — — —

Jau saulė slenka pažemiais,
Tokiais raudonais, neramiais,
Šešėliai kloniuose tirštėja,
Ir kyla rūkas pamažu —
Ir varnos kranksi priešais vėją
Viršūnėse beržų.
Jau jie žygiuoja nuo kalnelio,
Beržais ir gluosniais nusodinto kelio,
Jau gaudžia misingis ir varis,
Ir trinksi būgnas triukšmadaris,
Ir iš to gaudesio triukšmingo
Dingū-dingo, dingū-dingo
Trenkia iš visų dūdų,
Net gūdu, gūdu, gūdu...
O vadas kaulėtu pirštu:
Vienas-du, vienas-du...

Ir žengia jis per kaimus ir laukus,
Ir veda jis šaunius pulkų pulkus.
Kietai į taktą muša koja
Ir dešinės kaulėtu pirštu
Jis maršą ritmiškai kapoja:
Vienas-du, vienas-du...

Ir žengia jie visi petys į petį,
Sukaupę rūstį daugiametį.
Jie žengia paskui vadą, kurs nuves
Į nebegrįžtamas erdves,
O kur visiems rytoj reikės nukakti:
Į juodas sutemas ir naktį.
Ir dunda vieškeliai nuo žingsnio jų siaubingo:
Dingū-dingo, dingū-dingo...
Ir trenkia iš visų dūdų,
Net gūdu, gūdu, gūdu...
O vadas kaulėtu pirštu:
Vienas-du, vienas-du...

Ir jie žygiuoja dideliu keliu
Su rūpesčiu krūtinėje giliu.

Tik kepurėti kryžiai pakelėm
Palydi juos eilių eilėm.
Po kryžiais dulkėse kapai,
O ant kapų juodi šalmai.
O iš saulėlydžio ugningo:
Dingū-dingo, dingū-dingo...
O vadas kaulėtu pirštu:
Vienas-du, vienas-du...

Jis žengia pro siaubingai nuniokotus kaimus
Ir pro rusenančius griuvėsiuose miestus,
Kur be gimtinės stogo ir palaimos
Beliko sielvartas rūstus.

Ir lenda iš urvų nuogi skarmaliai,
Ir urzgia šunes alkani:
— Ak, prakeiksmas tebūnie tavo daliai! —
Tu pražūtin su muzika eini!..—
Ir šliaužia iš duobių ir kapinynų
Būriai ir kūmų, ir kaimynų:
Anas berankis, tas bekojis,
O šitas galvą paaukojęs...
Juos lydi seniai, moterys, vaikai —
Ir eina jų pulkų pulkai.
Ir iš to antplūdžio siaubingo
Dingū-dingo, dingū-dingo...
Trenkia iš visų dūdų,
Net gūdu, gūdu, gūdu...
O vadas kaulėtu pirštu:
Vienas-du, vienas-du...

— — — — — — — — — — — —

Ir eina jie su muzika,
Su fleitomis, timpanais ir ragais,
Estradom, vieškeliais, laukais,
Pro smūtkelius ir kiparisus.
Danguj jau žvaigždės žiba visos,
O žemėj skausmas ir kančia
Žygiuoja vis tolyn su muzika
Erdve tuščia.

Trenkia misingis ir varis,
Baubia triūbos ir ragai,
Dunda būgnas triukšmadaris,
Gaudžia girios ir laukai.
Ulba fleitos minorinės,
Spiegia greitos pikolinės,
Graudžiai skundžiasi trompetai,
Verkia liūdesiu klarnetai,
O iš tolo paslaptingo:
Dingū-dingo, dingū-dingo...
O iš tolimų varpų
Širdį perveria šiurpu...

Šaunų maršą kapelmistras groja.
Rikiuotė sutaria į koją,
Jis kerta kaulėtu pirštu:
Vienas-du, vienas-du...

— — — — — — — — — — —

1942.XI.30

JIE NEGIRDI

Jie negirdi —
Tie, kurie girdėt privalo.
Jie nemato —
Tie, kurie matyt turėtų.
Jiems nebėr viršuj dangaus žvaigždėto,—
Ir nebėr šioj žemėj Idealo.

Tu išeitum, kai krūtinę maudžia,
Tylų vakarą prie kiemo vartų.
Tu sudėtum vieną maldą graudžią,
Tą, kur lūpos tyliai nakčiai tartų.

Ir naktis į tavo maldą atsakytų,
Ir žvaigždynais tavo sieloj suspindėtų.
Tu pamiltum naktį — su dangum žvaigždėtu,
Tu sutiktum saulę — su džiaugsmingu rytu.

1942.XII.8

VESTUVIŲ MUZIKANTAS

Smagiai bėgioja muzikanto smičius
Per keturias smuiko stygas.
Pušinės sutrinksėjo grindys seklyčios.
Šaunus muzikantas — miklus jojo smičius,
Net dilgina kojas, rankas.

Jaunasis šoka su marčia,
Į ratą skrieja, očia čia!
Staigi jų laimė ir trumpa,—
Kulnim sutrinksi, opa pa!
Tokia lemtis, tokia dalia,
Karštai ją glaudžia, olia lia!

O paskui svainis su anyta,
Gražuolės mošos, dieveriai,
Ir svotai skuba pro viens kitą
Ir stvarsto pamerges vikriai.
Bičiuliai, kūmai ir kaimynai
Linksmoj vestuvinėj šeimynoj
Jauni, seni po du, po du
Glaudžiu susipina ratu.
Viduj jaunasis su marčia
Ir opa pa, ir očia čia!
Tokia lemtis, tokia dalia:
Stipriai ją suka — olia lia!

Šaunus muzikantas — miklus jojo smičius,
O akys už lango kažkur toli.
Ten saulė leidžias už kampo seklyčios,
Ir auga šešėliai žali.

Jaunieji glaudžiasi vestuvių šoky,
Pailso rankos ir ugny burna.
Sode raudoni obuoliai prinokę,
Už lango — gęstanti diena.
Šokėjų rankos laimę gaudo,
Į prieblandų šešėlius išsitiesia.
Sode prinokę obuoliai nuraudo,—
Šakų ūksmėj paskendo dviese.

Viršuj dangus ir kvepia obuoliai,
O apačioj nuvytusi veja.
Pro tvorą mėnuo pažvelgė tyliai
Akim raudona, nebylia.
Visur vestuvių trinksi šokis —
Tenai vienokis, čia kitokis,
O laimė vis tokia trumpa:
Čia očia čia, ten opa pa!
Tokia lemtis, tokia dalia:
Jaunieji glaudžias — olia lia.

Šaunus muzikantas — miklus jojo šmičius,
O akys į sutemas klysta toli.
Pasislėpė saulė už kampo seklyčios,
Tirštėja šešėliai žali.

— — — — — — — — — — — — —

Ir ėmė jau tuštėti seklyčia:
Piršlys išnyko ir su juo svočia,
Gražuolės mošos ir apsukrūs svotai,
Ir pamergės, ir šaunūs dieveriai
Išėjo atsikvėpt ir atsidust jautriai
Tai nakčiai šiltai ir miglotai.
Paskui bičiuliai, kūmai ir kaimynai
Labanakt tarė naujajai šeimynai.
Tetoms ir dėdėms nėr jau kuo grožėtis:
Jaunavedžius godžiai prarijo klėtis.

Tuščia beliko seklyčia:
Nei opa pa, nei očia čia.
Tokia lemtis, tokia dalia:
Jaunieji glaudžias — olia lia.

— — — — — — — — — — — —

O kieme prie vartų,
Po kupliuoju klevu plačiašakiu
Rymo vienišas muzikantas.
Jo pirštuose dar virpa stygos,
Ausyse skamba šokiai ir dainos,
Bet akys jau tolimos,
Kaip sutemoj spindinčios žvaigždės.

Liūdna vienam muzikantui,
Savo sielą triukšmingai išgrojusiam,
Savo ilgesiui aido neradusiam,
Savo laimę dosniai atidavusiam
Saulėlydžio gęstančiai žarai.
Bet štai jis vėl ima savo smuiką
Ir pirštais pakirdo stygas:
Din din... din din... din din...
Ir rodos, sieloj sujudėjo kas,
Ir rodos, pasibeldė kas širdin.
Jis spaudžia smuiką po smakru —
Ir mėnesienos sidabru
Į juodą žemę ir žvaigždėtą tolį
Srovena skambūs nuo stygų karoliai.
Juos renka tylinti naktis,
Godžiai juos priima širdis
Ir tų sode po obelim,
Ir tų, kur dangstosi naktim,
Ir tų, kur šildosi svirne
Po lino marška kraitine.
Ir vienišą ties vartais muzikantą
Visi vestuvių poguly supranta:
Jaunieji glaudžiasi vogčia
Ir šnabžda lūpos očia čia...
Staigi mūs laimė ir trumpa,

Širdis nerimsta, opa pa...
Tokia lemtis, tokia dalia—
Ir atsidūsta — olia lia.

— — — — — — — — — — — — —

O muzikanto akys tolimos,
Kaip sutemoj spindinčios žvaigždės.

1942.XII.29

DIENA JAU BAIGIASI

Diena jau baigiasi. Visi dažai nublanko,
Ir paukščiai suglaudė nuvargusius sparnus,
Tik rūstaudamas vėjas tranko
Purve lietaus klanus.

Rūsti naktis ateina —
Rūsti, juoda.
Ir greitai neprašvis dar rytas —
Gal niekada.
Gal niekada jau nebišvysi saulės
Skaisčių dažų,
Kai būva taip krūtinėj gera
Ir taip gražu.

Diena jau baigiasi. Pasaulyje rūstu,—
Juodų klajoklių minios žengia pakalne.
Diena jau baigiasi — žengi ir tu
Su tylinčia minia.

Taip gūdžiai švokščia šimtametės liepos
Ir jovarai.
O Viešpatie, kaip būt gerai,
Laisvai su liepom atsikvėpus,
Su jovarų glaustom eilėm
Į dangų stiebtis pakelėm!

Diena jau baigiasi. Naktis iš slėnio slenka —
Naktis juoda, naktis rūsti.
Į nieką ji pavers ir didelį, ir menką.
Ir tu jauti
Ant savo lūpų sūrų lašą,—
Ir tavo delne ženklą rašo
Nykios buities rūstus teisėjas,
Kad būsi nakčiai tu atėjęs.

— — — — — — — — — — — — — — —

Diena jau baigiasi. O aš lieku prie kelio,
Prie gero, tylinčio smūtkelio.
Prie Rūpintojėlio kojų
Aš savo sielvartą aukoju.

1942.XI.18

PRIEŠAUŠRIO ATGARSIAI

DINGO

Kaip amžinas keleivis,
Lygiais žingsniais,
Neskubėdamas,
Apdulkėjęs ir rūdžių pagraužtas,
Bet nesustodamas ir nepailsdamas,
Eina senas pilies bokšto
Laikrodis.

Du sunkūs švino svoriai,
Grandimis apkabinę,
Iš lėto, vieną po kito
Suka dantėtus ratus,—
Ir aštri švytuoklė
Nuo ryto ligi vakaro,
Nuo vakaro lig ryto,
Į kairę ir į dešinę
Palydi nesustabdomus laiko žingsnius:
Tik tak, tik tak, tik tak...

Sekundės ir valandos,
Metai ir amžiai
Kaip skambūs lašai
Krinta nuo švytuoklės į juodą bedugnę
Kurčiai aidėdami:
Tik tak, tik tak, tik tak...

Į vidurnaktį artėja
Pilies laikrodžio smailos rodyklės —
Į juodą nebylų vidurnaktį.
Dideliu ratu fosforinėm šviesom
Žiba valandų skaitmenys,
O rato viršūnėje
Abudu aštrūs rodyklių galai
Susibėga ties dvylikta.

Ir štai ima slinkti į apačią
Sunkus švino svoris,
Girgždėdami ir čirpdami
Ima suktis krumplėti ratai,
Ir įsiūbuota varpo šerdė
Dvigubu dūžiu
Pradeda mušti
Skambų metalą:
Din-go, din-go, din-go...

Dingo!
Aplinkui juoda, tuščia ir rūstu,
Lyg tartum pavydo pirštu
Kažkas užspaudė šviesą paskutinę,
Lyg kažkieno kančia pakibo ore,
Lyg ašaros blakstienom nusikorę
Drėkina veidą ir krūtinę.
Ir lėtas nerimastis širdį maudžia.
Tylioj tamsoj viršūnės medžių snaudžia,
Baimingam lūkesy naktis sustingo,
O varpas vėl kartoja:
— Din-go!..

Ir aš žinau, kad dingo ne trumputė
Manos buities begęstanti minutė,
Ne laimės pažadų menka sekundė,
Kur nykstamais sapnais krūtinę gundė.
Saulėtasai šviesių dienų gyvenimas
Į juodą naktį skambiai nulašeno,
Kaip laikrodžio neilstamas taksenimas
Iš bokšto griūvančio, pasvirusio ir seno.
Atėjome užuolankom ir prieblandų pavėsiais,
Sustojome ties griūvančiais griuvėsiais
Mūs amžiaus liekanų didingų,—
O varpas skelbia:
— Din-go!..

Sapnavome jaunystę ir vestuvių puotas
Ir uostėm kvepiančias dienovidžio gėles.

Ir plaukė mūsų laimės menkas luotas
Per jūras sūkuringas ir gilias.
Šnarėjo bangos ir žuvėdros klykė,
Ir šiaušėsi verpetų sūkuriai —
Toli mes buvom tėviškę palikę —
Išminčiai ir vaidilos, dainiai ir kariai!
Pabudome audroj skeveldrų lauže,
Tik gimtąją velėną atkakliai sugniaužę
Prie bokšto seno, kerpėto ir nemirtingo.
O varpas daužia:
— Din-go!..

Bet jau tamsoj viršūnės medžių siaudžia
Vos girdimai,
Ir kugžda maldą graudžią
Apleisti tėviškės namai.
Ūmai iš tolo lyg duslių vargonų
Atošia fugos prislopintų tonų,
Ir meldžiasi, ir verkia, ir graudena,
Ir jau duris verpetų smūgiai daužo,
Ir kryžkelės erčioj sukurto laužo
Raudoni atspindžiai plevena...
Ir pro garsus to gaudesio audringo
Lyg tartum žirgas tolyje sužvingo...
O varpas gaudžia:
— Din-go!..

Argi jau dingo šviesios laisvės dienos
Ir tėviškės padangių jaukūs toliai,
Rausvi saulėlydžiai ir žalsvos mėnesienos,
Ir rytmečio aušrų rasos karoliai?
Bet štai sujudo blaškomi šešėliai,
Ir mes išvydom savo žemę vėlei.
Ir vėl buitis skaidrėja vakarykštė,
Ir svilina rūdis ugninė rykštė.
Daugiau nebėr širdy to svaigulio gėdingo,—
Ir skelbia varpas:
— Din-go!..

Dabar išėjome į didį kelią —
Į kelią skausmo sielvartingo.
O tėviškės palangėj usnys želia,
Dirvonuos varputis įbingo.
Vidurnaktis praėjo, varpas tyli,
Šešėliai grimzta į bedugnių gylį,
Ir iš juodos vaiduokliškos vergovės,
Kur su mirtim gyvybė rungėsi ir kovės,
Beliko šauksmas skausmo apmaudingo —
Ir tik aidai kartoja:
...din-go...

O pakelėj medinių kryžių eilės
Palydi mus į brėkštantį rytojų.
Kažko širdis ar ilgisi, ar gailis,—
Nulenkęs galvą pakelėj sustoju.
Ir štai šalmas antkapy sujunda,
Ir aš girdžiu iš kapo graudų skundą:
— Keleivi, kurs eini į brėkštantį rytojų,
Nepagailėk už mus atodūsio maldingo...—
Tik kryžiai pakartojo:
...dingo...

1942.XII.20

PAILSAU

Vakarop jau nuslinko diena,—
Paskutinę sau naštą taisau.
Dar du trys atdūsiai — ir gana:
Pailsau, pailsau, pailsau.

Neskubėdamas lygiai žengiu,
Susikaupęs, tylus ir rūstus,
Besibaigiančio kelio vingiu
Į nežinomos laimės kraštus.

Kol krūtinėje oro nestinga,
Aš su saule pakilt išdrįsau.
Bet dabar jau širdis abejinga:
Pailsau, pailsau, pailsau.

Į miglotą pakalnę lipu.
Maudžia pėdos ir tirpsta delnai,
Ir sudrėkusiam veidui šiurpu —
Akyse vien pilki pelenai.

Štai naktis, jau naktis klonį dengia.
Lyg kas šaukia... Sustoju, klausau,—
Ligi žvaigždžių klausa ištįsau...
Lyg koks paukštis nuskrido padange...
Pailsau, pailsau, pailsau...

1944.IV.18

Po vidurnakčio nykaus
Krito žvaigždė iš dangaus.
Riksmas nuspengė staigus:
Gimė žemėje žmogus.
Gimimu, o ne mirčia
Auga žemėje kančia.
Bet ir ji bus tuoj baigta
Grabo sraigtu ir lenta.
.....

Skausme ir sielvarte vaitoja motina
Ir nuogas alkanas sūnus.
Gyvybės laimė abejotina,
Kaip srautas drumstas ir sraunus.
Išsūkuriavo iš būties gelmių
Jis daug troškimų neramių.
Nakties sūnus neatsigaus
Palaima saulėto dangaus.

Gimiau ir aš, gimei ir tu
Tokios nakties gūdžiu metu.
Pavydulingai ir aklai
Mus globia žemės vystyklai.

Po apgaulingo kūdikystės miego
Jisai pabunda neramus ir keistas.
Širdis sapnų svajonėmis paliego,
Jis liūdi vienišas, visų draugų apleistas.
Ir ima jis kalbėti apie laimę naują
Dar negirdėtais žodžiais, neramiom mintim.
Paskui, pasėmęs žemės dulkių saują,
Paleidžia vėjais keturiom kryptim.
Ir, nusiavęs kojas, rankon lazdą ima
Ir eina skelbti naujo amžiaus atėjimą.

O iš klampaus pakalnių liūno
Raibi pakilo sakalai.
Žydrios erdvės drąsių laisvūnų
Nevaržo žemės vystyklai.

Palydi sūnų rūpestinga motina,
Žegnoja drebančia ranka.
Jam daug kelių ir kryžkelių žinotina —
Padangė niaukiasi staiga.
Ir eina jis per gaižų žemės tvaiką,
Ir skelbia kovose nemarią taiką,
Ir neša laisvės daugiabalsį gandą —
Ir niekur atgarsio neranda.
Ir abejinga, ir tuščia
Visų jo kryžkelių erčia.

O toly ūkanose grimzta
Laukai, pakalnės ir šilai.
Tik siela vis taip pat nerimsta —
Ankšti jai žemės vystyklai.

Tad grįžta jis niūrus ir nusivylęs
Prie balto klevo išraižytos vygės,
Kur jį naktim žavėjo žvaigždės tylios,
Kur jo gyvybės prasidėjo žygis.
Jis žino, kur jam poilsio ieškotina:
Aukštai už debesynų skrenda jo mintis.
Tenai jo tėvas ir tenai jo motina,
Tenai nauja žvaigždėtoji būtis.
Į viena jungiasi lemties keliai dvejopi:
Prigesus saulė svyra vakaropi.

Jis gimė baimėj ir skausme
Su kryžiaus skaudama žyme.
Grąžins jį amžiams tobulai
Nukritę žemės vystyklai.

1943.I.25

MIRTIS

Paskutinis jo atsikvėpimas
Buvo ilgas, gilus, nuraminantis.
Jis paliko gulėti tylus ir išbalęs,
Be minties, be jausmų ir be valios,
Tartum nieko nejaučiantis
Ir nieko nežinantis.

Bet jis matė, žinojo ir jautė
Daugiau, negu tie, kur jam spaudė akis,
Nors jo kūno atšalusiam kiaute
Niekados jau širdis neatgis.

Jis išniro iš savo ankštų vystyklų,
Kaip žuvis į bedugnį šviesos okeaną,
Kur prie skambančių džiaugsmo salų,
Amžinai nuramintų gamtos gaivalų,
Tyvuliuojančios bangos pliuškena.

*

O žemėje gaudžia varpai
Taip labai, taip labai, taip labai...
Ir gedulo vėliavos šnara
Jau trečią liūdesio parą,
Ir moterys klūpo su skausmo veidais
Su krepo šydrais juodais.

Dabar jis iškeltas į didžią garbę,
Į juodo aksomo aukštą sostą.
Jis ėjo į naktį rūsčią, žvarbią,
O čia jį vainikai ir gėlės klosto.

Trečiosios dienos vakare,
Kai žemę sutemos dengė,
Aitrių žibintuvų gaisre
Nuo sosto žemyn jisai žengė.

Viršuj bekraštinės kaip jūra minios
Jaunuolių ir moterų, senių ir vyrų,
Kaip laivas iš dugno juodos nežinios,
Calūnuose karstas išniro.

Ir nuplaukė minios kaip upės tėkmė
Kažin kur į tolį, į tamsą, į naktį,
Suskambo graudi pakasynų giesmė,
Ir ėmė kodylai aitriai degti.

O tie, kurie ėjo nuliūdę prie karsto,
Giliai atsidūsta ir svarsto:
Ankšta šita žemė, bet vietos visiems pakaks...
Amžiną atilsį... Requiem... Pax...

*

Pakako jam vietos duobės gelmėse —
Jau barška į karstą pirma smėlio sauja.
Bet jis jau laisva nebe žemės dvasia
Elysion žydinčiom pievom keliauja.

Ar amžiai, ar trumpos akimirkos slenka —
Kas buvo, kas bus — vien džiugi dabartis.
Ir nuolat jam laimės pilnybėje tenka
Visa amžinybės būtis.

Prasiskiria žvaigždžių ir saulių dangus —
Ir jis spindulynuos išvysta
Atpirkimo šlove nuskaidrėjusį Kristų
Ir giedrius Olimpo dievus.

1943.II.4

EPITAFIJA DRAUGUI

Tegu neslėgs tavęs
Nei antkapiai, nei plytos.
Tegu ant tavo kapo pražydės
Kvapnus čiobrelis,
Balta ramunė
Arba geltona kačpėdėlė.

1943

PRO KRYŽIŲ ŪKSMES

Gyvenome audringą juodą naktį
Rūstybėj ir skausme.
Norėjome apkursti ir apakti
Su širdgėla nuožmia.
Griuvėsiai, duobės ir lavonai,
Išniekintas žmogus.
Kančioj suklupę milijonai —
Pas liūdinčius kapus.
Žemi pilki mediniai kryžiai,
Į gimtą žemę atsigrįžę,
Nebylūs ir kurti.
O iš duobėtųjų arimų
Pro vėtros verkiantį suokimą
Prabyla aimana graudi:

— Žmogau, bičiuli, drauge ar kaimyne,
Ar prieše, kurs mane nukovei,
Už ką drėgnam aš pūvu kapinyne,
Kieno didybei, šlovei?
Sunki kančia manoji ir ilga —
Už ką?.. už ką?.. už ką?..

Tik stūgauja kapuos neramūs vėjai,
Ir mėnuo debesy blankiai sušvinta.
Baugi minia atsikvošėja,
Maldingame skausme ant kelių krinta
Ir meldžia širdžia sugraudinta:

— Atleisk jiems, Viešpatie, kaltes,
Kaip priešams jie atleido,
Ir kraujo nuvalyk dėmes
Nuo jų delnų ir veido.
Palaimink juos dosnia ranka,
Tegul ramybę ir taika
Iš jų pralieto kraujo

Mūs žemėj viešpatauja,
Ir amžinąjį poilsį
Suteik jiems, Viešpatie! —

Dabar iš vakarų ir iš rytų
Kiti balsai padange skrenda
Ir mums iš prievartos kraštų
Paskleidžia graudų gandą:
Toli toli padangėj svetimoj
Ar saulės karšty, ar žiemoj
Kaip pikto milžino vergai
Kankinasi mūs broliai ir draugai.
Nutilo suokę vėjai, ir tada
Prabyla jų graudi malda:
— Be tėviškės dangaus, be meilsvo šilo
Širdis mums plakt sustos.
Išdžiūvo kūnas ir burna suskilo
Be tėviškės rasos.
O Viešpatie, kaip mirti neramu
Be protėvių tėvynės, be namų.

Širdis kaip javas ilgesio prinoko
Našlautinių godų.
Sausoms blakstienoms ašarų jau stoka,
O sieloj taip graudu.
O Viešpatie, kaip miela, gera bus,
Atgulus amžiams į tėvų kapus.

Išnyko jų malda aukštai, aukštai,
Ir prasiblaivė jau dangaus skliautai,
Ir žvaigždės aukštumoj žvitriai sužibo,
Ir mėnuo vidury ramiai pakibo.
O tie, kurie prie kryžių čia stovėjo,
Iš sielos gilumos atsidūsėjo:

O Viešpatie, kaip miela, gera bus,
Atgulus amžiams į tėvų kapus.—

Naktis jau baigiasi. Nurimo kapinynas.
Išblaškė vėjai vakarykštį skundą.
Ne juodos šmėklos aušroje vaidinas,
Nauja gyvybė iš kapų pabunda.
Pro kryžių kančią ir mirties šešėlius
Prabyla geros, šviesios vėlės:

— Ateikite, gyvieji broliai ir draugai,
Į kryžių globiamas ūksmes.
Jau skrenda saulėn sakalų pulkai—
Išskrisime ir mes.
Ir jums į saulę reikia skristi —
Mus jungia žygių giminystė.
Mes jūsų kryžkelių sargai,
Mieli broliai ir geri draugai! —

Ir mes išgirdome jų žodį,
Bet mūs keliai nėra vienodi.
Išskrido jie — mes pasilikom
Ir aušrą tekančią sutikom.
Iš kapinynų ir griuvėsių
Į naują dieną žengt pradėsim.
Sunkus ir tolimas bus mūsų kelias —
Išblėsę pelenai po kojų velias.
Mums lemta vargt ilgai, ilgai,
Mieli broliai ir geri draugai!

Mes tie, kuriuos likimo dūžiai
Kaip plieną kaitino ir kalė.
Ilgai mes kentėm susigūžę
Ir grūdinom jėgas ir valią.
Garbinga išmintim senovė
Ir amžių prievartos vergovė,
Aukšti milžinkapiai prie kelio
Ir godos liūdinčio smūtkelio,
Ir laisvėn vedanti valia —
Tai mūs likimas ir dalia.
Negrįš jau sutemų laikai,
Mieli broliai ir geri draugai!

Visų gyvenimas — audringos marios.
Tiktai nedorėlis tų audrų bijos.
O mūsų sąžinės ir rankos švarios
Valdys bures ir vairą mūs eldijos.
Verpetų sūkuriuos Tasai mus gina,
Kurs jūroj audras nuramina,
Kurs išdidžius nuo sostų tremia,
O pavergtiesiems garbę lemia.
Jo vedami išplauksime ir mes
Į uostų prieplaukas ramias,
Kur baigsis kančios ir vargai,
Mieli broliai ir geri draugai.

Mes pikto prievartos nebijom —
Krauju mūs žemė išpirkta.
Nedoro smurto viešpatijom
Teisybės ištarmė baigta.
Tiesa nuplėš jų melo tinklą,
Į pelenus pavers jų ginklą,
Į juodą urvą amžinai
Jau grimzta pikto slibinai.
Žiūrėkit — rytas jau aušroja!
Klausykit — naują giesmę groja
Kovos trimitai ir ragai,
Mieli broliai ir geri draugai!

Broliai, brėkšta naujas rytas
Ir giedra, guvi diena.
Greit bus priešas sutramdytas,
Suskambės laisva daina.
Kraujo dėmės bus nuplautos —
Būkit sveikos visos tautos!

Pro griuvėsių juodą ribą
Žengia laisvė ir taika.
Džiaugsmą, darbą ir kūrybą
Neša jų dosni ranka.
Kraičiui dovanos jau gautos —
Ženkit laimėn visos tautos!

Tautos didės, tautos mažos —
Daugiaspalvė žmonija!
Jūs kūrybos žygiai našūs
Jungias amžių kelyje.
Atgaivintos, pranašautos
Būkit laisvos visos tautos!

Dabar aukštyn pažvelkime, lietuviai,
Į mėlynas dangaus erdves.
Tenai draugai, dėl mūsų žuvę,
Mus pasitiks ir ves.
Štai skrenda saulėn sakalų pulkai,
Sparnais žvilgėdami drąsiais.
Tai mūsų broliai ir draugai —
Paseksim jais!
Ir mes į saulę turim skristi —
Mus jungia žygių giminystė.
Pasiekę saulės amžinos
Versmių negęstamos liepsnos,
Sveiki, mūs kryžkelių sargai,
Mieli broliai ir geri draugai!

1943.II.8

SIELVARTO SESEI

Raukšlėtas veidas ir akys prigesę,
Krūtinė gailiai įdubus.
Ką tarsi tu, mano sielvarto sese,
Pralenkt savo dalią suskubus.

Nejau tave nešė raibi sakalai,
Kur kelio mirtingam nėra?
Tu ryto aušroj anksti pabudai,
O štai vakarinė jau gęsta žara.

Aš laukiau tavęs prie kelio viešo,
Prie vieškelio lygaus, plataus,
Kur siaučia dulkės ir vėtros plėšo,
Ir čaižo smūgiai lietaus.

Antai iš klonių naktis jau slenka
Į širdį baugią ir nykią.
Ir kažkas vardo žemėj netenka —
Ir kažkas graudžiai klykia.

Ir neskamba niekur varpai bažnyčių,
Ir niekas giesmių nebegieda,
Tik kažkas kažkur lyg iš netyčių
Pamišėlio raudą klieda.

Ir miestai nežiebia skaidrių žiburių,
Tamsa prislėgus kaimus.
Ir aš toj nakty jau žvaigždžių neturiu
Žadėtosios tavo palaimos.

Tai ką man sakysi, sielvarto sese,
Prie viešojo kelio sukniubus?
Raukšlėtas veidas ir akys prigesę,
Krūtinė gailiai įdubus.

1944.IV.3

VIVOS PLANGO, MORTUOS VOCO

I

Per bedugnes ir kalnus
Jūs žengiat kaip gigantai!
Išnardote marias
Ir kylat į padanges,
Ir spjaudotės ugnim,
Ir vemiate siera,—
Ir Dievo žemėj jums nėra,
Gyvieji!
Vieni kaip viešpačiai,
Kiti vergai.
Visi rūstaus likimo sūnūs:
Kerštu patvinusi dvasia
Ir Kaino ženklas kaktose,
Ir ta pati klaiki dalia —
Kentėt apgaulėj ir mele
Ir žūti, keikiant žydrą dangų.
V i v o s p l a n g o!

Rūsčių dienų kerštingi sūnūs,
Nepalaimos herojai!
Visais keliais, visom kryptim
Su prievartos juoda mirtim
Jūs žengiat nuožmūs ir pikti,
Likimo bausmei pasmerkti.
Kur krenta jūs šešėlis,
Ten džiūsta skaidrios gėlės.
Po švinine jūs koja
Kantrus akmuo vaitoja.
Nuo jūs burnų nuodingo kvapo
Vaiduokliai keliasi iš kapo.
Klaikiam šios žemės pragare
Jūs dygstat sėkla nemaria
Ir žydit apgauliais žiedais,

Ir nokstat dvokiančiais nuodais
Tvaike to melo ir žabangų.
V i v o s p l a n g o!

Jūs žengiate į sostus
Ir minate altorius.
Nuo jūs įstatymų sugriuvo
Ir nuodėmės, ir doros.
Karūnos niekšų daliai,
O dulkėse karaliai,
Ir tribunoluos išdidžiai
Teisiuosius smerkia žmogžudžiai.
Ir sūnūs nebeverkia,
Jei mirti motiną pasmerkia.
Nereikalinga ir tuščia
Žmogaus paniekinta kančia.
Ir vakarop pasvirus saulė —
Vien piktas melas ir apgaulė.
Pakalnėj žiežirbos sumirgo,
Praskrido raitelis ant žirgo,—
Ir dalgis sutemoj sužvango.—
V i v o s p l a n g o!

Žioruoja plačios aikštės,
Liepsnoja kaitrūs laužai.
Suplūdo pilkos minios
Jums garbę atiduoti,
Valdovai!
Jau aukurus sukrovę,
Žyniai jums gieda šlovę
Ir, gatvių dulkėse sukniubę,
Jums maldą vapa skubią,
Ir vergiškoj ekstazėj žada
Bučiuoti jūsų padą.
Ir džiūgauja tironai
Ir budelių gauja.
O žemė žėri jau raudonai
Kraujuos ir ugnyje.
Ir švenčia pjūtį pabaigtuvių

Minia vergų ir paleistuvių
Naktovidžio naktiniam tango.—
V i v o s p l a n g o!

Ir mes, ir mes, kur kenčiame,
Pilkieji milijonai!
Ar didmiesty, ar kaime
Su rūpesčiu ir baime,
Vieni vergovėj užguiti,
Maištingam lūkesy kiti
Sukniubę!
O iš rasotų rūsių
(Ir mes, ir mes ten būsim)
Per naktį juodą, nykią
Pablūdęs kažkas klykia,
Kažkas likimą keikia,
Kažkam numirti reikia.
Bedugnėj skausmo sielvartingo
Gyvenimas kaip lašas dingo
Už geležim apkalto lango.—
V i v o s p l a n g o!

II

Dabar einu į didžią tylumą,
Į tylumą palaimintą ir didžią,
Kur į calūno juodą minkštą drobę
Naktis visų mūs sielvartus suglobia.
Einu į laisvę, didelę ir plačią,
Kuri priims mane kaip lauktą svečią.
Pro pilkus sutemų rūkus
Einu pas brolius ir draugus.
Bet tolyje varpai dar bokštuos gaudžia.
Ir dega vakarų žara,—
Ir vėl krūtinėj gėla maudžia,
Širdy pagieža ir aitra.
Ne viskas sutemose žuvo.
Šiltu krauju širdis pasruvo

Ir prievartai paklusti neišmoko:
M o r t u o s v o c o!

Šaukiu aš jus visus iš kapinynų,
Iš pakelės duobių ir griovių,
Iš molio, dumblo ir smėlynų
Ir iš visų mirties vietovių.
Pakilkit, griaučių šiurpūs milijonai,
Garbingieji pulkai ir legionai,—
Ir tie, kurie nuo šalčio ir nuo bado
Pūgų simfonijose mirtį rado,
Ir tie, kurie už laisvą, lakią mintį
Dūlėja nukankinti.
Pakilkite išniekinti,
Subjauroti, apluošinti,
Su aimanomis ir klyksmais,
Su maldomis ir su keiksmais,
Su budelių girta gauja,
Kuri žibintų žaroje
Ant jūsų kapo spardėsi ir šoko.
M o r t u o s v o c o!

Bet tyli kapinynų tamsios kalvos,
Nekyla niekas iš drėgnos duobės.
Ramybėj miega griaučių plikos galvos,—
Jų sapno niekas niekad neįspės,
Kaip niekas neįspės kančios
Prasmės, nei galo, nei pradžios,
Ir viską saugos paslaptis
Kaip ta šiurpi tyli naktis.
Ir eis gyvieji per tą buitį klaikią
Su gėla amžina, gilia.
Visiem, visiem keliu tuo eiti reikia,
O grįžti niekam nevalia.
Negrįšiu jau nė aš į saulės dieną
Iš tos juodos nakties.
Tik pakelėj pro varpučio velėną
Gal ranką kas išties
Ir tars: eiva drauge į gilumą,

Į didžią, šventą tylumą,
Kur ašarų nebėr nė veide juoko...
M o r t u o s v o c o!

Ir aš einu į tylumą,
Į tylumą palaimintą ir didžią.
Einu per aukštą siaurą tiltą
Į naktį kvepiančią ir šiltą,
Kur juda žvaigždžių milijonai,
Pulkų pulkai ir legionai.
Ir mano kelio staigų vingį
Nužymi ruožai spindulingi.
Naktis gera, naktis kaip motina,
Jautri, įspėjanti, dosni —
Paguodžia ir pasotina,
Kai jos viešnagėn pareini.
Ir aš nuvargęs parėjau
Ir klaidžiot nebenoriu jau
Aštriais įdegintais keliais —
Liepsnotais saulės spinduliais.
Ir sako ji: lik čia, sūnau,
Aš tavo sielvartą žinau.
Ir aš lieku. Kantriai vilkta
Sunki gyvenimo našta
Kaip varpa svyrinti prinoko.
M o r t u o s v o c o!

1943—1944.VI.28

RŪSTYBĖS PSALMĖ

O Lietuva, mūsų tėvyne,
Nualinta vargo ir smurto!
Užgriuvo mūs akys aptemę,
Ir ausys nuo melo apkurto.

Širdy mes nešiojame opą —
Ji kaulus ir smegenis ryja.
Krūtinėje gelia ir sopa,
Ir gyslose kraujas rūdija.

Skliautai apsiniaukė žvaigždėti,
Kai brolis prieš brolį pablūdo
Ir krito kaktoj pažymėti
Su nuodėme Kaino ir Judo.

Duobėti laukai ir dirvonai,
Griuvėsiuose ūkanos plauko.
Apspardyti rinkoj lavonai,
Nukauti ant tėviškės lauko.

Per maža raudų Jeremijo,
Sukniubus po kryžium ant kelių.
Sukruvintom ašarom lijo,
Kai motinos verkė sūnelių.

Mes einam į sutemų gūdį,
Į naktį klastingą ir baisią.
Bedaliai pakriūtėse glūdi,
Žaizdas skarmalais apsitaisę.

Mes einame tylūs, benamiai
Į juodą kalėjimų spūstį.
Duok, Viešpatie, širdžiai neramiai
Tą naktį daugiau nepabusti.

Dvasia nuo to siaubo paliego,
Nuo sielvarto galvos pabalo.
Tik prieglobsty amžino miego
Sulauksim kentėjimų galo.

O Dieve teisingos rūstybės,
Valdove vergų ir tironų!
Perkūnais kerštingos teisybės
Išpirki skriaudas milijonų!

1944—1945

PRANAŠYSTĖ

Kai išeinu į naktį alkaną ir klaikią,
Kai šliaužia debesy blanki delčia,
O iš pakalnių miglos pasidraikę
Boluoja lyguma tuščia,—
Kai aušroje sujaudintas budžiu
Su nerimu krūtinėje skaudžiu,—
Kai per dienovidžio švininę tylą
Sukepus žemė skyla
Ir kai saulėlydžio vėsos metu
Ant veido rasą pajuntu,—
Kai žemėje palaimos nebėra,
Vien skausmas ir gaiži aitra,
Ir laistosi pripiltos taurės sklidinai
(Karti tulžis ir pelenai!),
Kai sklinda dykuma tuščia
Žmogaus paniekinta kančia,—

Keliu į dangų dešinę ir sakau:
— Iš sutemų pakilęs broli ir žmogau!
Aš nežinau kada nei kur, nei kaip,
Bet šitoj žemėj turi būt kitaip.
Ir geras Dievas čia ateiti tur,
Nors nežinau kada nei kaip, nei kur.

Tikėki: išsipildys pranašystė,
Bus nutremti Apokalipsės žvėrys.
Iš griaučių prisikels skaisti jaunystė,
Iš kapo dulkių — Avinėlio gėris.

1944.IV.5

PRIEŠAUŠRIO REGĖJIMAI

Mes šventėm daug dienų, minėdami tėvynes laisvę,
Dainas dainuodami ir vėliavas į dangų keldami.
Ir sklidinas taures per pokylius mes laistėme,
Nerūpestingo džiaugsmo nešami.
Ilgėjomės garbės ir žygių, aukštabokščių miestų,
Į tolimas marias plukdinome laivus,
Kad skaidrūs švyturiai jiems kelią šviestų
Į uostų atvirus vartus.

Bet nesulaukėm užkerėtų lobių
Iš saulėtų palaimintų kraštų,
Nei deimantų, nei aukso, nei šilkinių drobių —
Visi mūs turtai tapo audrų grobiu,
Rūsčių dienų ir alkanų naktų.
Verpetų daužomi ant akmeninių molų
Sugniužo ugniaspalviai švyturiai,
Ir gesdami į juodas ūkanas nutolo
Paskendusių laivų spalvingi žiburiai.
Ir likom mes vieni kurčioj akloj nakty
Prie mūs tėvų kapų, prie Gedimino bokšto,
Sargai budėtojai sodybos pakrašty,
Kad į juodas gelmes mūs audros nenublokštų.

Bet, Viešpatie, kaip žemėje klaiku,
Kai vėtros ūbauja pliku lauku,
Kai vienas vienišas jauties
Vidur nykios žvarbios nakties.

Tą naktį alkaną ir nykią
Tik vėjai stūgaudami klykia,
Ir kažkas bilda, kažkas dunda —
Ir kažkas tamsoje pabunda.

Ir tu klausai, klausai, klausai —
Ir tartum kažkokie balsai,

Ir tartum murmanti minia
Lėta ateina žingine.

Ir šitai vėliavos ir kryžiai,
O čia veidai, skausme sugižę,
O čia kastuvai ir spatai,
O čia karstai, karstai, karstai...

Artėja kukčiojimai graudūs —
Štai sūnų motina priglaudus,
Štai sesė brolį, brolis sesę —
Visi kelionę rūsčią tęsia.

Ir eina jie visi šalia
Su skausmo aimana tylia.
Ir vėl tu vienišas lieki —
Aplinkui vien naktis nyki.

Aplinkui tik naktis klastingai glūdi
Ir mus gramzdina į baimingą gūdį.
Širdy žvarba, o akyse rūkai —
Nežinom, kas mūs priešai, kas draugai.
Bet štai viršuj ryškėja bokštas Gedimino —
Ir gimtąją tėvynę akys vėl pažino.
Ir vėl širdy susitelkė jėga,
Ir gniaužiasi kietai ranka.
Ir sakom mes vieni kitiems,
Ir sakom kiekvienam ir sakome visiems:

— Ir tie, kur einame taikos vardu,
Ir tie, kur priešą tramdome kardu,
Visi sutapsime tenai,
Kur žarstos kaulų pelenai,
Kur puošiasi kapai gėlėm,
Kur liūdi kryžiai pakelėm,
Kur nežinia kieno kada
Pirmiau bus išpirkta skriauda.

Bus išpirkta skriauda ir piktas smurtas
Visiems visiems, kas šiandien kryžių neša.

Pakils iš pelenų žmogus naujai atkurtas
Ir žengs į tą pasaulį žydintį ir gražų.
Sultingos atžalos išsprogs iš kapinynų,
Ir laisvasparniai paukščiai soduose skraidys,
Ir margas vabalėlis kops dangun žolynu —
Pirmasis laisvėj gimęs rytmečio svetys.
Ir mūs išbalę kaulai, lakūs pelenai
Pražys margais visų spalvų žiedais,
Ir stropios bitės, ir gležni drugių sparnai
Juose su ryto saule žais.

1944.II.15

PAVASARĖJANT

Nereikia nei saulės, nei drungno dienovidžio vėjo,
Nei vyturio skambesio mėlynam aukšty nereikia!
Gaivinanti nuotaika šiandien širdy sujudėjo,
Raminančiu lūkesiu sielą viltingai nuteikia.

Drėgme ir pelėsiais per žiemą suplėkusių mūrų
Pilkšvai padūmavusi anga plačiai atsidaro.
Tegu tą gyvenimą juodą ir šaltą, ir niūrų
Pavasario vėjai kaip upėmis ledą nuvaro!

Apkarto pilkais pelenais mūs apnuodintas penas,
Ir degina troškuliu taurės tulžies primaišytos.
Pablūdusios baimėje akys per sapną vaidenas,
Kur šalta rasa prakaituoja kalėjimų plytos.

Išeitum į lauką, į vėją, į sutemų gūdį,
Kur švokščia pušis šimtametė prigludus prie šlaito,
Ir pilkas smūtkelis prie kelio rymodamas liūdi
Ir pakeleivingo maldas ir atodūsius skaito.

Daug ėjo keliu tuo bedalių per pūgą ir speigą.
Jiems baimė ir žūtis grūmojo iš šautuvų tūtų.
Apgaulė ir smurtas palaužė gyvenimo eigą,
Kad šiandien mūs žemėje laisvės nė garso nebūtų.

Kur baltos bekraštės poliarinės lygumos driekias,
Ten vėtrų dejonėj išgirstum lietuvišką skundą.
Jis ilgesio valandą gimtąjį kraštą pasiekęs,
Gimtinės griuvėsiuos kaip jaudinąs aidas atbunda.

Aplinkui dar šalta. Bet tirštas vidudienio vėjas
Įmurusią žemę pavasario ilgesiu veikia.
Gaivinanti nuojauta, šiandien širdy sujudėjus,
Raminančiu lūkesiu sielą viltingai nuteikia.

1944.III.16

KANARĖLĖ

Glūdi žemė šaltyje įmurus,
Šliaužia kloniais debesys žemi.
Slenka žmonės baugūs, rūstūs, niūrūs
Ir dainuoja, mirti eidami:
Čiulba gojuj kanarėlė...
(Žvarbūs vėjai pasikėlė.
Tuoj ateis naktis
Per gilias pusnis...)
Saldžiabalse kanarėlė
Čiulba gojuj.

Šiurpiai skamba jų balsai prikimę,
Baltas kvapas stingsta kamuoliais.
Didžio žygio kraujaspalvę žymę
Neša jie sniegu dengtais keliais.
Speigas akyse ir šaltas rūstis,
O širdy liepsnojanti aitra.
Jie nemoka dangui veltui skųstis,
Ir maldos jų žodžiuose nėra.
Kanarėlė gojuj čiulba...
(Per pusnynus vėjai ulba.
Kyla juodas debesys —
Dangų—žemę sumaišys.)
Saldžiabalsė gojuj čiulba
Kanarėle.

Jie neturi motinos nei brolio.
Jie neturi tėvo nei sesers.
Iš nežinomo klastingo tolio
Juos vėpūtiniai baltai užbers.
Jiems nedaugel skausmo reiks patirti,—
Jau šešėliai slenka iš šalių.
Jie dainuoja pergalę ir mirtį
Ir žygiuoja dideliu keliu.

Čiulba kanarėlė gojuj...
(Rasi tai, ko neieškojai.
Ei dalia, dalia, dalia,
Nepraeisi tu šalia.)
Kanarėlė žaliam gojuj
Čiulba ulba.

Bet už jųjų kyla ryto saulė,
Jų pėdom pavasaris užkais.
Žus tie speigo burtai ir apgaulė,
Žemė puošis vėl naujais daigais.
Čiulba gojuj kanarėlė...
(Ir velėna pasikėlė.
Po velėna pumpurėlis,
Siaudžia pievoj bitinėlis.)
Saldžiabalsė kanarėlė
Čiulba gojuj.

1944.XII.17—1945.I.11

DAR PER ANKSTI

Dar per anksti
Pragydo vyturėlis.
Dar šiaurės vėjai stūgauja šalti,
Ir mėlynų žibučių pirmos gėlės
Pražydo per anksti.
Bet tu jauti,
Kad iš pietų prieš žvarbų vėją
Giedri saulėtekiai artėja,
Žarom lakštingalos atgieda,
Ir krauna rožės kvapnų žiedą,
Ir upėm tvinsta sklidinai
Pavasaringi vandenai.

1944

POEZIJOS RINKINIŲ PRATARMĖS

[„KELIŲ IR KRYŽKELIŲ“ PRATARMĖ]

Sumanęs išleisti apypilnį savo lyrikos rinkinį, perredagavau ir sudėjau į jį visus tuos eilėraščius, kurie man atrodė kokiu nors atžvilgiu bus verti poezijos mėgėjo ir literato dėmesio. Kilo man abejonių, ar dera dabar kartoti kai kuriuos ankstyvesniuosius eilėraščius, sudėtus skyriuose „Sentimentalinis gegužis“, iš dalies „Tolimi atgarsiai“ ir „Keliantis laisvei“. Vis dėlto ir juos pertvarkęs dar kartą spausdinu. Literatūros istorikui ir kritikui ir jie, manau, bus naudingi, nagrinėjant mūsų lyrikos raidą, šiaip skaitytojui, ypač iš jaunesniųjų, jie bus gal net suprantamesni už vėlyvesniuosius, o man pačiam jie yra susiję su pirmaisiais mano literatūrinio kelio žingsniais.

Šiame rinkiny eilėraščiai sudėti, apskritai, chronologine tvarka, „Sentimentalinio gegužio“, „Tolimų atgarsių“ ir „Keliantis laisvei“ skyriai, su retomis išimtimis, apima 1911—1921 m., „Tarp dviejų aušrų“ 1921—1926 m. ir „Keliai ir kryžkeliai“ 1926—1936 m. Į paskutinį „poemų“ skyrių sudėjau ilgesniuosius siužetinius eilėraščius, parašytus 1918—1925 m.

Ruošdamas spaudai šį rinkinį ir perredaguodamas bei taisinėdamas kai kuriuos eilėraščius, be kitų tūrio ir formos dalykų, žiūrėjau dar, kad eilėraštinio metro kirtis „iktus“ sutaptų su natūraliu bendrinės kalbos žodžio kirčiu. Ne visur tai pavyko. Pirmiausia, ir bendrinėj kalboj kirčiai dar nėra nusistoję, toliau, sunku išvengti tarminio kirčiavimo įtakos, pagaliau, ir literatūrinė tradicija, ir teorijos sumetimai, atrodo, leidžia kai kur prasilenkti su bendriniu kirčiavimu. Jei, pav., sutrumpintai sakoma laukuõs, širdỹ, giesmẽj, tai eilėraštinėj kalboj tie patys kirčiai dažnai dedami ir pilnom galūnėm: laukuõse, širdỹse, giesmẽje, nors turėtų būti laukuosè, širdysè, giesmėjè. Apie kitus leistinus akcentavimo laisvumus toninėj eilėdaroj šioj vietoj per platu būtų kalbėti. Čia suminėto „netaisyklingo“ kirčiavimo nė aš nevengiau, ypač eilėraščių galūnėse, nes tokis kirčiavimas gerokai praturtina ir palengvina monotonišką ir sunkų mūsų kalbos

rimavimą. Dėl tos pačios priežasties eilių sąskambiuose, rimuose šiandien mes dažnai nepaisome priegaidžių ir rimuojame ilgąsias su trumpomis, tvirtaprades su tvirtagalėmis, nors Jablonskis ir pats Kudirka kadaise tai griežtai draudė. Nepripažįstant šių lengvatų, rimavimo menas mūsų poezijoj būtų pasmerktas žūti susidėvėjimo ir bado mirčia. Kaip visur, taip ir pas mus, poezijos, o ypač eilėraščių, kalba dažnai prasilenks su bendrinės kalbos nuostatais, bet toki prasilenkimai skaitytojui turėtų būti žinomi.

V. Mykolaitis-Putinas

[*Kaunas, 1936*]

[„POEZIJOS“ PRATARMĖ]

Į šį savo poezijos rinkinį įtraukiau parinktus eilėraščius nuo pat savo literatūrinio darbo pradžios. Tokiu būdu jis apima kelių dešimtmečių mano poetinę kūrybą.

Lietuvių poezija tuo metu išėjo gana sudėtingą raidos kelią. Tikiuosi, kad ir šiame rinkinyje ta raida, lygiai kaip ir kai kurie epochos bruožai, bent kiek atsispindi. Dėl to literatūros nagrinėtojui ir istorikui jis turėtų būti naudingas.

Ne man spręsti, kokioms poezijos srovėms priklauso mano eilėraščiai ir kokia yra poetinė literatūrinė jų vertė. Aš vien nenorėčiau sutikti su įsigalėjusia nuomone, kad didelė mano ankstyvesniųjų eilėraščių dalis esanti estetizmo išraiška. Estetizmas bei formalizmas man buvo visados svetimi. Aš niekad neišsižadėdavau turinio, idėjos, vaizdo dėl šiokių ar tokių formalinių eilėraščio elementų.

Taip pat manau, kad ir mano poezijos turinys, apskritai paėmus, nėra gniuždantis,— pasyvumą, neviltį, užsisklendimą skatinantis, kaip tat matome dekadentinėje simbolistinėje lyrikoje. Tiesa, mano poezijos lyrinis herojus dažnai blaškosi nusivylimo ir sutemų nuotaikose, bet jis visados pasiilgsta šviesos, laisvės, žmoniškumo.

Aš patenkintas, kad būdingiausiuose šios knygos eilėraščiuose skamba gimtojo krašto meilė, laisvės troškimas, protestas prieš dvasinę prievartą ir smurtą, pasididžiavimas žmogaus didybe, o sielvartas dėl menkystės, ir kiti poeto plunksnos verti jausmai.

Galutinį sprendimą apie šį rinkinį palieku pasidaryti pačiam skaitytojui.

Autorius

Vilnius, 1956 m. gegužės 7 d.

[„RAŠTŲ“ PIRMOJO TOMO] PRATARMĖ

Apžvalginis apypilnis mano eilėraščių leidimas šiuo tomu ir jo paruošimas spaudai iškėlė man keletą atrankos ir redagavimo klausimų, su kuriais noriu supažindinti ir savo skaitytojus. Pirmiausia, ką ir kokia forma dėti į šį leidimą?

Mano poetinės kūrybos kelias jau gana ilgas. Pirmasis eilėraštis spaudoje pasirodė 1911 m. Kelerius sekančius metus laikau savo poetinių bandymų metais. Ruošdamas šį apžvalginį savo poezijos tomą, nutariau įtraukti į jį ir tų metų eilėraščius, nors ir ne visus. Man atrodo, kad ir juose, nepaisant jų netobulumo, atsispindi kai kurios ne tik mano paties jaunystės nuotaikos, pažiūros, darbo sąlygos, bet ir visuomeninio bei literatūrinio gyvenimo vienas kitas būdingas bruožas. Tikiuosi, kad dėl to ankstyvesniojo laikotarpio mano poezija gali turėti tam tikros reikšmės ir lietuvių literatūros istorijai.

Atrinkdamas ankstyvesniuosius tinkamesnius eilėraščius, nutariau nekeisti jų idėjinio tematinio turinio, tačiau vis dėlto pataisyti jų išraišką — eilėdarą, kalbą,— kad jie būtų priimtini ir šių dienų bent atlaidesniam skaitytojui. Šiuo atžvilgiu teko kiek paredaguoti ir vėlyvesniųjų metų eilėraščius. Dariau tai atsargiai, nesistengdamas nei jų pažanginti, nei derinti su dabartinėmis mano paties pažiūromis. Aš manau, kad būtų bergždžias ir nereikalingas darbas šalinti iš eilėraščių, parašytų prieš kelias dešimtis metų, to laiko mano pasaulėžiūros ir aplinkos poveikio žymes.

Suprasdamas, kaip svarbu nustatyti literatūrinėje kalboje pastovus kirčiavimas ir kaip daug šiam reikalui gali padėti eiliuotosios kalbos ritmas, metras, aš, redaguodamas savo eilėraščius, stengiausi laikytis taisyklingo, gramatikos reikalaujamo kirčiavimo. Deja, ne visur man tai pavyko. Keisti kirtį ypačiai keblu rimuotose eilučių galūnėse. Dėl to kai kur pasiliko atitrauktinis kirtis tokiose formose, kaip širdyje, akyse ir pan. Kalbinių nevienodumų šiame tome pasitaikys ir daugiau. Nesiryžau taisyti tokių vietų, kur, pakeitus žodžius, nukentėtų poetinė posmo, frazės, įvaizdžio vertė. Tam

tikrų poetinės kalbos prasilenkimų su gramatikos dėsniais juk būta visur visais laikais.

Redaguodamas šį tomą, apskritai laikiausi chronologinės eilėraščių parašymo tvarkos. Tačiau atskiruose skyriuose pasitaiko nuo jos ir nutolti. Rūpėjo man, kad kai kurie eilėraščiai turėtų deramą kontekstą, kad gretimi neardytų vienas kito nuotaikos.

Vartydamas šį eilėraščių rinkinį, skaitytojas pastebės, kad mano poezijos lyrinio herojaus kelias buvo sudėtingas ir vingiuotas. Tačiau kokie bebūtų buvę jo išgyvenimai, jie yra kilę iš aukštesnių gyvenimo vertybių bei kūrybos polėkių pasiilgusios širdies. Dėl to jie turi teisę atsispindėti ir poezijoje.

Leisdamas šį savo eilėraščių rinkinį, ilgų metų darbo vaisių, aš vis dėlto dar neketinu atsisveikinti su lyrine poezija, su tuo žanru, kuris mane įvedė į lietuvių literatūrą ir joje įtvirtino ir kuriam buvau ištikimas nuo pat savo jaunystės dienų. Aš viliuosi, kad santykiavimas su gimtąja žeme — džiaugiuosi nuo jos neatitrūkęs — ir savo krašto žmonėmis, su gyvenamąja tikrove, įsijautimas į jaudinančias šių dienų problemas, įsiklausymas ir į savo paties širdies balsą dar duos man naujų temų ir išgyvenimų, žengiant tolimesnius, šį kartą jau paskutinius savo literatūrinio kelio žingsnius.

V. Mykolaitis-Putinas

1959.IX.1

RINKINIUOSE NESKELBTI 1911—1930 m. EILĖRAŠČIAI

JAUNIMUI

Plaka širdys, kraujas jaunas!
Karštos supasi krūtinės,
Spindi akys kaip ugninės,
Galvose svajonės kraunas,
Idealai išsivystė —
Tai — jaunystė.

— Šen gi, broliai, duokit ranką,
Į mūs būrį šen visi!
Mus visus čia meilė renka.
Šen gi, jaunas kol esi!
Kol krūtinė dar liepsnoja,
Kol siela laisva skrajoja,
Smarkiai plaka kol širdis,
Tenegęsta ta ugnis!

Sako, žmonės taip atšalę,
Taip mažai pasišventimo...
Kas vienok sutrupys galią
Degančių širdžių jaunimo?
Mūsų širdys visa gali.
Mes nebijome vargų.
Drąsiai žengsim tarp audrų
Ir apginsim savo šalį!
Nes mūs tikslas — gint tėvynę,
Mūsų ženklas — kryžius, vytis,
Te mus vienys — meilė, viltis!

Tad į krūvą susipynę
Prie to tikslo žengsim drąsiai.
Nors mus kliūtys ir tramdys,
Nieks vienok nesustabdys!
Tiktai maisto reikia dvasiai...
Žiedo jei neplaun rasa,
Nyksta grožė jo visa.

Šen, jaunime! Mūs jaunysta
Kaip tas žiedas tenevysta.

Tegul meilė Lietuvos
Mus gaivina visados.
Kaip ereliai tad prieš vėją
Skrisim kuopon susiėję.
Nenugąsdys nei mirtis,
Jei liuosybės švies viltis!

1911

* * *

Kaip greitai vis mainosi laimė žmogaus:
Čia aiškiai kaip saulė vidudienyj šviečia,
Ir regis, jau niekad tavęs neapgaus!..
Tik štai vėl vargai, vėl nelaimės paliečia.
Kitaip nė negali ant žemės šios būt:
Žmogus juk sutvertas kentėt arba žūt...

1911

TROŠKIMAI

Kaip daug trokšta žmonės! Kiek norų visokių
Vis gema kas dieną žmonių širdyse!
Viens geidžia sau aukso, kits turtų kitokių,
Tasai vėl garbe nor žibėti garsia...
Bet vargšai pamiršo, kad turtai, garbė
Dar niekam ant žemės kentėt nepadė.
Kad tas tiktai lengvą atrasti gal dalį,
Kurs žemės gėrybių negeisti sau gali.

1911

KAPUOSE RAMUMAS

Naktis tamsi, glūdi. Pasaulis jau miega.
Visur toks ramumas, tyla.
Tik mano akių nesumerkė dar miegas,
Tik man dar ramumo nėra.
Nėra man ramumo... suvargintą sielą
Vis blaško širdies geiduliai,
Išaštrintą sopulių peilį ne vieną
Įsmeigę krūtinėn giliai.
Nuvargęs blaškausi širdies sopuliuose —
Nestengiu jausmų suvaldyt;
Kaip valties įniršusių jūrių bangose,
Nestengiu sielos nuramint.

*

Aplinkui tylu... Tiktai laikrodis vienas
Iš reto sau taksi ramiai...
O miegas dar nelietė mano blakstienų,
Nors žib jau aušros spinduliai.
Mėnulis štai rodo išblyškusį veidą,
Pro langą žvalgydams slapčia,
Ir spindulį man ant krūtinės nuleido:
Lyg nori palengvint kančias.
Veltui. Nepaliaus mane blaškę verpetai,
Neliaus benešioję geismai!
Neduos dūšiai atilsio, varginti metę,
Ir tiek prikankinti jausmai.

Nėr širdžiai ramumo. Nors taip aš jo trokščiau,
Ant žemės man nieks jo neduos.
Veltui visą amžį aš jojo ieškočiau —
Jį rasiu šaltuose kapuos...

1911

BE LAIKO MIRTIS

Tamsi naktis užmigdė žemę,
Žydrioji niaukiasi mėlynė,
Aplink laukai, miškai aptemę...
Žvaigždė užgeso paskutinė —
Ir tartum apmirė gamta,
Skara tamsybės apgobta.

Pakilo vėjas; sudejavo
Tamsių miškų jautri krūtinė.
Ir tuoj mėginti jėgą savo
Pradėjo galė pragarinė;
Audra galingam siautime
Sumaišė dangų su žeme.

Bet kas ten žiba? Ar žvaigždė
Pro girios kraštą šviest pradė?
Ar gal liepsnelė užkeikta
Sublikčiojo ties ta vieta?
Tai aiškiai šviečia, tai prigęsta,
Tai, rodos, lyg į rūką skęsta.

Tai ne ugnis ir ne žvaigždė
Pro girios kraštą šviest pradė.
Iš vargšo grinčios tai šviesa
Kovoja su nakties tamsa.
Tai šviečia aiškiai, tai prigęsta,
Tai, rodos, lyg į rūką skęsta.

*

Žiūrėki: štai maža gryčiutė,
Ant stalo kryžius, žvakė šviečia,
Žmonių būrys; sena močiutė
Raudoja verkia. Ką gi kviečia
Iš šio pasaulio į aną?
Kam vargt ant žemės jau gana?

Žiūrėk — tai žiedas... Dieve mano!
Pražydo aiškus ir skaistus,
Jaunystės dar neatgyveno —
Ir jau keliaut reiks į kapus.
Antai kaip marmuras išbalęs
Be vilties guli ir be galės.

„Sudiev, matut, sudiev, draugai!
Jau tuoj reiks skirties amžinai.
Nors laimės čia nebuvo skirta
Ir skausmo, sielvartų pritirta,—
Bet sunku nešties į kapus
Mintis, svajones, troškimus,
Kuriuos kaip šventąją gabiją
Inkūriau degančioj širdyje.
Maniau, kaip milžinas aš stosiu,
Pats viens prieš pragarą kovosiu!
Kaip aras skrisiu į dausas.
Nepaisysiu, kad čia, ant žemės,
Juoda dalis per amžius lemias.
Aš viens nepalaimas visas,
Tariau, kaip rūką išblaškysiu,
Pasauliui laimę sugrąžįsiu.
Bet šiandien jau sudiev, svajonės,
Džiaugsmai, nelaimės ir karionės!
Sudiev, tėvyne numylėta!
Daugiausia buvo tau žadėta.
Bet nūn į amžiną tėvynę
Rengiu kelionę paskutinę."

Nutilo. Akys vien spindėjo
Ir degė neramia ugnia,
Ir klaikiai į draugus žiūrėjo,
Ir kvapą stvarstė krūtine.
Ore gi vėjas vis dejavo.
Vis medžiai ošdami siūbavo,
O rytuose aušra dažu
Varsavo dangų pamažu.

Ir vos ugniniai spinduliai,
Pro girią švystelę bailiai,
Nuo rytų skliauto nusileido
Ant mirštančio ligonio veido,
Jisai į gamtą pažiūrėjo
Ir vėl klejodamas pradėjo:
„Koksai baisus nūn aušta rytas,
Gamtos prajovais aptaisytas.
Žiūrėkite, aušra raudona
Krauju apliejo dangaus šoną.
O ten miške eilėn sustoję
Tai šmėklos taip liūdnai dejuoja;
Gi vėtra į žalias kasas
Joms beria deimanto rasas.
O ten lankoj ar deivės sukas
Ratan už rankų susikibę?
Štai slenka plaukia palšvas rūkas —
Ir pamačiau jų ten daugybę.
Kaip sapnas lengvos, lieknos, meilios,
Kaip mintys skraido jųjų eilios.
Ir visos štai drauge sustoję
Mane į savo būrį moja..."

Kaskart sunkiau jisai alsuoja,
Jau veidas bąla, prakaituoja,
Jau gęsta akys ir širdis
Rečiau, silpniau tvaskena vis,
Ir dingsta žodžiai iš krūtinės —
Gyvybės aidos paskutinės:
Sudiev, močiut, draugai, giruže,
Sudiev, tėvyne... Ko gi ūžia
Tie vėjai taip rūsčiai nūnai?
Ei, liaukit, vėjai! Ašenai
Tylos geidžiu... mirties tylos...
Girdžiu, lyg šaukia... taip, tai jos —
Mirties tai balsas... Kelian šaukia.
Paliaukit, vėjai... štai jau laukia
Kelionės vadas... Tuoj einu...
Sudiev, draugai jaunų dienų...

Matut, sudiev... jus nusiminę...
Einu... kelionėn... į tėvynę..."

*

Ir užgimė liūdna diena.
Kaudona saulė kaip liepsna
Užkūrė rytmečio skliautus
Ir ošiančių miškų kraštus.
Bet vėjai, debesius atpūtę,
Užtemdė kylančią saulutę.

Ir ėmė vėtra švilpt liūdnai,
Dejuoti girios milžinai,
Pratrūko skaros debesų —
Pradėjo lyt. Baugu, tamsu...
Taip gamtą gaivalai aptaisę,
Užtraukė giesmę niaurią, baisią.

Bet kas per balsas štai paplito
Griaudus, rūstus? Šaltai, iš reto
Galingi smūgiai viens po kito,
Lyg bangos ūžiančio verpeto,
Kas kartą veržiasi platyn
Ir smenga geležia širdin.

Suprato miškas varpo bylą —
Tuojau rūsčiai ją atkartojo.
Ir štai jau garsas plinta kyla
Tolyn, aukštyn... o balsas jojo
Dejavo vis šermenine
Liūdna, baugia mirties žinia.

*

Žinau, tarp kryžių, ant kalnelio,
Yr vienas kapas dar nesenas.
Aplink tyla; tik nuo vėjelio
Ramiai alyvos sau čiučenas.

Ir paukščiai čiulba nuo pat ryto
Linksmai ant medžių šokinėja.
Linksmais balsais po vienas kito
Dainomis gerbia Sutvėrėją.

Linksma gamta; tik viens berželis
Nuliūdęs pats ant naujo kapo
Siūbuoja šlama, kad vėjelis
Lengva srove įsprūs tarp lapų.

Ei, verk, berželi siūbuonėli!
Tas kapas reikia apraudoti!
Tai laistyk ašaromis smėlį.—
Mes galim ašaras vien duoti.

1911.X.18

LOPŠINĖ

Senai jau pasaulį užmigdė naktis.
Vien mėnuo ir žvaigždės mirgėdamos šviečia.
Ir tavo, kaip jų, nesimerkia akis,
Ir miegas tavęs nepaliečia.

Užmik, mylimasis, saldžiai,
Kol dar kūdikystės sapnų
Neblaško vargai, rūpesčiai
Nei audros jaunystės dienų.

Paskui, kad pūslėta nuo darbo ranka
Sau duonos kąsnelį uždirbti turėsi,
Nelaimių ne kartą užlies kad banga,
Tada jau užmigt negalėsi.

O šiandien kas virkdo akis?
Kas drumsčia ramybę sielos?
Baugina jau gal ateitis?..
Bet niekas jos tau neatklos...

Štai kyla dejuodamas vėjas laukuos,
Ir žvaigždės užgeso, dangus apsiniaukė.
Taip liūdna... oi, nieks nevilioja varguos:
Tavėp vien širdis mane traukia.

Mieliausis, jau tu užmigai.
Sapnuok tarp svajonių saldžių,
Kol sunkūs šios žemės vargai
Neslėgia jaunųjų pečių.

1912.I.23

ANIOLAS DIEVO

Iš Kornelio Ujejskio

Tylus vakarėlis; ramu taip... nėr vėjo...
Štai gandras plezdendams į lizdą nuskriejo.
Jau spindi lašeliai rasos.

Ten traukia namo iš laukų darbininkai,
Ten griežlės rugiuose — nakties giesmininkai —
Jau pabaigą skelbia dienos.

Ten piemenys bandą raliuodami gena
Iš temstančio, tylančio šilo;
Ten kyla rūkai, ten upelis čiurkšlena...
Staiga varpo balsas prabilo:
Aniolas Dievo...

— — — — — — — — — — — — — — — —

Tai kyla, nutyla, tai gaudžia ir šaukia,
Padangėmis skraido ir pažemiu plaukia,
Vyniojas tarp kalnų, krantų...
O paukščių balsai ir šnioškimas upelio,
Rasa ir rūkai, ir tie medžiai prie kelio
Štai meldžiasi, gieda kartų.
Ir džiugina sielą pasaulio gražumas,
Net auga gyvybė krūtinėj.
Bet žmogaus tyresnis maldų prakilnumas,
Tad melskim maldoj vakarinėj:
Aniolas Dievo...

1912.II.5

Į KOVĄ!

P. Rimšos „Kovai“ atminti*

Na, vyrai, jau metas atėjo
Sutrupinti galią
    Priešo skriaudėjo,
Sutrupinti galią!
    Kas gyvas sustokim drauge —
    Mūs laukia kova!
Tad drąsiai su daina smagia —
    Gyvuok, Lietuva!

Dar Vytis nenuveike Aro.
Bet hidros Erelio
    Nebijom mes karo,
To hidros Erelio!
    Mus veda į kovą šviesi
        Tautos vėliava.
    Tad, vyrai, dar kartą visi:
        Klestėk, Lietuva!

Laimėsime kovą, tik nu gi —
Tam hidrai Ereliui
    Dar vieną smūgį,
    Tam hidrai Ereliui!
    Į kovą galinga minia
        Su vilčia gyva!
    Na, vyrai, visa krūtine:
        Žydėk, Lietuva!

1912.VIII.1

* P. Rimšos skulptūra „Kova“, vaizduojanti Vyties ir Erelio kovą, 1912 m. Lietuvių dailės parodoje Vilniuje, dėl nacionalistinių intrigų buvo paties skulptoriaus sudaužyta. Ta proga buvo parašytas šis eilėraštis.— *Aut.*

JAUNIMO — BLAIVININKŲ HIMNAS

Į darbą, broliai blaivininkai,
Šventos idėjos talkininkai,
Nauja srove gaivint Tėvynę
Ir naują skelbti jai gadynę.
Draugai, pirmyn!
Blaiva mintis —
Mūs ateitis.
Blaiva mintis — tai mūs žvaigždė,
Ji mums lig šiolei dirbt padė.
Jinai mus kvies
Vidur nakties:
Draugai, pirmyn!

Vargų tvanuose skęst Lietuva.
Dora ir turtas purve žūva,
Nes brolio apsvaigintas protas
Svaigaluose jau pašarvotas.
Draugai, pirmyn!
Nauja srove,
Šviesia, blaivia.
Blaiva mintis jau plaukia štai.
Tad ją pasveikinkim karštai
Ir drąsiai, nu,—
Su ja kartu,
Draugai, pirmyn!

Ir nenuveiks jau mūsų niekas:
Blaiva mintis — didžiausias viekas!
Mums galę tvinsta iš krūtinės
Ir mes, draugai, viltis Tėvynės.
Draugai, pirmyn!
Mes kaip arai
Skriesim tvirtai!

Blaiva mintis mums švies, spindės
Ir tarp audrų kovot padės.
Ji šauks ir ves
Minias blaivias:
Draugai, pirmyn!

1912.VIII.12

MŪSŲ VĖLIAVA

Susitelkėm kuopon mes broliai draugai
Į židinį meilės, brolybės,
Ir užgimė mums nauji, gražūs laikai,
Sušvito žvaigždė iš aukštybės.

Kaip jūrės mūs sielos banguoja,
Mintis kaip erelis laisva.
O ten aukštumoj plevėsuoja
Tai mūs vėliava.

Ji plauko žydriojoj padangėj prieš mus.
O Kryžius ir Vytis ant josios
Ir žadina sielą, ir kelia jausmus,
Ir meilę idėjos šventosios.

Mes žinome, reiks juk kovoti,
Bet šviečia mums žvaigždė sava.
Mes eisim mokslu apšarvoti
Su mūs vėliava.

Tvirtai tik laikykim ją, broliai draugai,
Kad viesulos jos nepargriautų.
Nes klaidūs, audringi bus mūsų takai,
Jei eisim už tiesą kariautų.

Nors audros užtems mums padangę,
Tačiau tenelinksta galva,
Kol turim galybę tą brangią —
Tai mūs vėliava!

Nu, broliai draugai, paskui jąją visi
Mes ženkim tvirti ir galingi,
Kur ves ateities mūsų žvaigždė šviesi,
Kur kviečia balsai paslaptingi.

Pirmyn, dėl idėjos, jaunime!
Mūs laukia senai Lietuva,
Tad žengsime dvasioj atgimę —
Aukštyn vėliava!

1912.VIII.14

TIKIU

Skiriu L. Girai

> Gal kuomet nors man brangūs žodžiai:
> Tauta, tėvynė, lietuvystė
> .....
> Naujiems žmonėms naujų laikų
> Nebus nei brangūs, nei neguos
> Jų sielos išvirkščios, šaltos.
>
> *L. Gira. Tėvynės keliais*

Tikiu aš į ateitį šviesią tėvynės.
Ir man nesakykit — ateisią gadynės,
Kad aukštos idėjos ir meilė šventa,
Nuo amžių į sielą tautos įkurta
Ir tiek išauginusi jai milžinų,
Užšaltų širdyse sūnų!

Jei drumsčia kas skaidrią prakilnią mūs mintį
Ir meilę kėsinas širdyj užgesinti,
Mes panieka tokiam atsakom tiktai.
Ir veidą nuo niekšo nukreipę šaltai,
Prieš nieką jaunos nenulenkę galvos,
Vėl žengiam keliu Lietuvos.

Dainelės gi tavosios, meilės poete,
Niekuomet neperstos į darbą mus kvietę!
Kaip gandas varpų jos skambės amžinai.
Juk jas skausmuose ne veltui gaminai.
Ir jaunosios kartos vėl meilės jėgos
Tai tavo dainose ieškos.

1912.X.19

RUDUO

Ūžia vis vėjas, švilpia, dejuoja,
Taršo mikliąsias beržo šakas.
Miško viršūnės šlama siūbuoja,
Ežeras šiaušias, kelia bangas.

Debesys plaukia vienas po kito,
Kartais užėjęs plaka lietus,
Saulė pro rūką vos tik sušvito,
Debesys vėl tuoj temdo skliautus.

O ar seniai dar žaidė saulutė,
Žydrios padangės švietė blaivai,
Šiltas vėjelis dvelkdamas pūtė,
Dirvoj bangavo, linko javai?..

Vakar gamta dar žydinti buvo,
Bet jau šiandieną laikas ne tas;
Vakar bedugnėj perėjęs žuvo,
Ryt vėl gamina dainas kitas.

1912.VIII.8

Vis smagiau,
Vis linksmiau,
Gaudžia jiems balsai stygų.
Nors galva
Ne blaiva,
Bet širdyj nuo jų smagu!

Ei tos stygos gaudžia, šaukia,
Sūkuriais jų aidas plaukia,
Nors galva
Ne blaiva,
Bet širdyj nuo jų smagu.

*

Vyras — solo:

Nu smarkyn
Sūkurin!
Šen, mergele, pas mane
Paskrajot,
Pauliot
Šokio linksmame tvane!

Vyrų choras:

Šiandie, sesės vainikuotos,
Juk linksmybės mums yr duotos
Paskrajot,
Pauliot
Šokio linksmame tvane!

*

Duetas (vyras ir mergina):

Ar jauti,
Kaip karšti

Dega mūsų čia jausmai?..
Ir širdis...
Ir mintis...
Bet smagu skrajot linksmai.

Visi:

Lekia džiaugsmo valandėlė,
Džiaugias sesės mergužėlės,
Ir širdis,
Ir mintis,
Nes smagu skrajot linksmai.

*

Mergina — solo:

Bet atstok,
Neviliok!
Vysta man sūkuryje
Ir mėta,
Ir rūta,
Ir baltoji lelija...

Merginų choras:

Nors čionai mes ir linksmesnės,
Liaukim, sesės! Nes brangesnės
Mums rūta
Ir mėta,
Ir baltoji lelija.

1912.VIII.6

ANT BANGŲ

Valso fantazija

Vis plaukiame, plaukiame jūrėj auksinėj,
Be irklų mus neša bangų šlamesys
Į mėlyną tolį žaroj vakarinėj,
Kur kelia krūtinę tylus ilgesys.

O bangos valtelę taip supa siūbuoja,
Taip meiliai bučiuoja vėjelis kasas;
Mintis kaip ta jūrė nurimus alsuoja,
Kai plukdo iš lėto į krantą bangas.

*

Ir vėl neberimsta
Krūtinėj širdis —
Ir kyla, ir grimzta
Geismų bangomis.

Tik šok ir skrajoki,
Kur laimė masin,
Ir ugnį liepsnoki
Atverton širdin.

Apglėbk ir prispauski,
Ir neški mane —
Apglėbk — ir neklauski,
Ar myliu, ar ne.

Aš laimę žadėjau
Sukurti skaisčiau,—
Aš daugel mylėjau
Ir daugel kenčiau.

*

Tolyn,
Gilyn
Į sūkurius, gęstančios saulės sukurtus!
Skrajoki,
Mūs šoki,
Po amžino ilgesio ištiestus burtus.

Ir puolė
Skraiduolė
Mūs valtis prieš sūkurį jau paskutinį,—
Siūbuoja,
Liūliuoja
Ir neša mums tylą ir dangų ugninį.

*

Dangus gi, apsemtas tylos vakarinės,
Giliai atsiduso dvelkimo srove.
Ir žvaigždės, išplaukę gelmėn pirmutinės,
Padangėj ir jūrėj apsupo tave.

Lyg žiedas lelijos galva tau nulinko,
Nulinko nusviro ant mano peties —
Ir bangos svajones tau šnera aplinkui,
Ir glosto tau plaukus vėjelis nakties.

1912.VIII.12 [*1921*]

TRYS KARALIAI

Kaip marios — beribė, plati dykuma
Perdėm per Arabijos tęsiasi šalį.
Nepuošia laukų ten žolynais gamta,
Nei žaliosios girios ten augti negali.
Nes viską išdegina saulė tenai,
Vien smiltys kaip jūrės banguoj amžinai.

Retai kada ten atsilanko žmogus.
Mat baisios per dykumą esti kelionės.
Kad vėjas pakyla, užtemsta dangus
Ir siaust ima viesulos,— žūsta tad žmonės,
Tyruos pasilikę, smėliu apnešti,—
Nes nėr dykumose pagalbos arti.

Tačiau ne visur viesulų sūkurys
Baugina keliauti per plačią dykumą.
Antai iš palengvo keleivių būrys
Kaip valtis atplaukia per tyrų platumą.
Kelionės nebijo jie, žengia ramiai,
Nebaisūs jiems smilčių dykų sūkuriai.

Tai trys išmintingi Karaliai drauge
Pasveikinti naujo Valdovo keliauja,
Nes matė Jo žvaigždę dangaus aukštume —
Jinai jiems apreiškė naujieną tą svarbią.
Ir drąsiai jie sunkią kelionę pradė,
O kelią jiems rodo šviesioji žvaigždė.

*

Ir štai Jį surado. Ant šieno kietai
Vaikelis matyt ėdžiose paguldytas.
Ir klaupia Karaliai; nes Jo tai tikrai
Juos vedė žvaigždė per žemes nematytas
Į šias tolimąsias Judėjos šalis.
Čia skirta yr Dievo jiems laimės dalis.

Ir dovanas duoda Vaikeliui tuojau:
Viens auksą aukoja, kits kvepiančią mirą,
Trečiasis gi smilkalą deda čia jau...
Ir laimina Jėzus tą auką jų tyrą.
Laimingi! Iš didžio Valdovo dangaus
Jie amžiną laimę už dovanas gaus.

O tu, mielas broli, ką duoti turi
Užgimusiam Betliejuj Jėzui Vaikeliui?
Tebūn darbai tavo kaip auksas gryni,
Kaip mira tekvepia dorybių pluošteliai,
Kaip smilkalas maldos tekyl iš širdies!
Iš Jėzaus tad mokestį gausi išties.

1912

GLORIA IN EXCELSIS

Džiaukis, broli, juk girdėjai,
Ką giedoj varpai skelbėjai,
Kai užgavo į varinę
Šaltą, kietą jų krūtinę
Džiaugsmo himnas: Gloria
in excelsis Deo.

Štai ant veido nualsyto
Akys tau linksmiau sušvito,
Širdis ėmė smarkiau plakti,
Kai balsai paplito naktį
Džiaugsmo himno: Gloria
in excelsis Deo.

Nūn mus laimina atėjęs
Kristus, Dievas Atpirkėjas.
Jam ir mums tas himnas duoda —
Jam tai garbę, mums paguodą,
Skelbia: Pax hominibus
bonae voluntatis.

Malda širdis atgaivinę,
Už taip linksmą didžią žinią,
Broliai, Jėzui garbę duokim,
Visi šiandien užgiedokim
Džiaugsmo himną: Gloria
in excelsis Deo.

1912

STEBUKLINGA NAKTIS

Nužengus naktis nuo kalnų štai Libano
Užmigdė nuvargintą jau Palestiną.
Ir sūnūs Judėjos sapnuos nenumano,
Ką didis Jehova šią naktį gamina.
Nors daug teisingų Izraelio sūnų
Jau laukė Mesijo dienų.

Ir Betleem miega; už miesto laukuose
Vien piemenys budi, ganydami bandą.
O jautrios jų širdys nakties glūdumose
Paslėptą ramybę ir laimę sau randa.
Naktis, stebuklingai maloni, graži,
Naikina vargus pamaži.

Ir girdi: štai balsas iš aukšto paplito
Ir dangiškas angelų „Gloria" plaukia.
Ir mato: šviesa stebuklinga sušvito,
Ir angelų minios į kūtę jų traukia.
Ir neša ramybę giesme malonia
Ta dangiškų dvasių minia.

Ir piemenys girdi džiaugsmingąją žinią:
„Hosanna! Jau užgimė jums Atpirkėjas."
Ir bėga ir, Mesiją kūtėj pažinę,
Ant kelių parpuolė, ir maldos jų liejas,
Ir pinasi, kyla su himnu šventu —
Jos garbina Jėzų kartu.

*

Tai buvo seniai. Tačiau, broliai, šiandieną
Tą pačią kaip tąsyk mes girdim naujieną.
Ir šiandien ji mus linksmybe atgaivina,
Suvargintus guodžia, ramina.
Ir jos neužmirš žmonija niekados,
Kaip šiandien „Hosanna" per amžius giedos.

1912

PRIE TIKSLO

Skiriu draugui Ign. Česaičiui

Jei tikslą prakilnų ir šventą turi,
Eik drąsiai prie jojo ir nieko neboki,
Tu pats sau likimą ir laimę tveri,
Kol pats savo norus valdyti dar moki.

Būk kietas kaip akmenio šalto uola.
Jaunos bergždžiais skundais nesilpninki dvasios,
Tik skausmą užgniaužęs pakilki siela,
Kur šauks tave mintys prakilnios ir drąsios.

Žinok: tau širdis apsilies gal krauju,
Pamint reiks skaisčiausią jaunystės svajonę —
Bet apsišarvavęs vėl noru nauju,
Toliau tęsk prie tikslo pradėtą kelionę.

Žinok: tos svajonės, tie rožių sapnai,
Kur sielą taip saldžiai nūnai glamonėja,
Kuriais savo ateitį tu dabinai,—
Išnyks kaip tos rytmečio miglos prieš vėją.

Svajonės išnyks, tačiau norai geri
Duos drąsą krūtinei ir maistą kitokį.
Tad jeigu tu tikslą prakilnų turi,
Eik tvirtas prie jojo ir nieko neboki.

1913.VII.3

ANT DRAUGO KAPO

A. a. draugo Juozo Šmulkščio atminimui

I. ŽINIA

Išaušo giedras aiškus rytas:
Skaidrus, gilus dangaus zenitas.
Tik ten būrelis debesėlių
Atplaukia žydrio lygumėliu.

Su jais kartu
Dangaus skliautu
Atplaukia ašarų vilnia
Liūdna žinia.

Šešupės bangos ramios, lėtos,
Už grožį dainių numylėtos,
Sesučių jautriai apdainuotos,
Skausmų žiedais apvainikuotos.

Tenai, tenai
Jų vandenai
Masino, drauge, ir tave
Mirties srove.

II. KARSTAS

Ant aukštojo sosto, žiedais apkaišyto,
Guli tu, drauguži, tylus ir slaptingas.
Tau užtemė akys ir veidas suvyto,
Išsekęs gyvybės šaltinis galingas.

— Kelkis, drauge, iš karsto!
Kas tau priešų galybės!
Štai po kojomis barsto
Saulė šviesą gyvybės.

Eisim meile šarvuoti
Su Dievu, mūs vedėju,
Broliams ranką paduoti,
Vykdint savo idėjų.

Kas mums priešo galybės!
Štai po kojomis barsto
Saulė šviesą gyvybės.
Kelkis, drauge, iš karsto! —

Vien žvakės aplinkui mirgėdamos žiba,
Bet jau neprašvis tavo akys aptemę.
Ir peržengęs kartą gyvenimo ribą,
Ne visas pavirsi į juodąją žemę...

III. KAPAS

Gilus gilus, žolynais iškaišytas,
Tai tau, drauguži, guolis pataisytas.
Įleis tave, užbers žemelės saują —
Ir štai tolyn žmoneliai sau keliauja.

Bet ne visi tave užmirš, oi ne.
Yra širdžių skausmuose išbandytų,
Kur pamylėję meile prakilnia,
Minės tave lyg šviesų saulės rytą.

Ir mes, draugai, kuopelėn susiėję,
Už bendrąją kovodami idėją,
Nuliūdę paminėsim vardą tavo
Ir tuos laikus, kur amžiais nubangavo.

1913.VII.21

KARO DAINA

Nėr man laimės be tavęs
Nei ramybės, mylimoji!
Tiktai kas mane nuves
Ten, kur širdį man vilioji?

Plieno kardas tik aštrus
Ir ugnis praskins man kelią;
Pro liepsnojančius gaisrus
Šauniai josiu į mergelę.

Surūdijo mūs kardai
Nuo gailių rasų tėvynės,
O liepsnojančios karštai
Veržias širdys iš krūtinės.

Tai nuplaus kraujai rūdis
Nuo kardų šalies gimtosios,—
Tai nurims karšta širdis
Prie šalelės mylimosios.

1913—1914

KARO ŽYGIO DAINA

Kur dangus ugnia liepsnoja
Per miškų gelmes,
Bėrus žirgus pabalnoję,
Jojame tik mes!
O namie sesutė
Ir sena motutė.
Ir mergelė lelijėlė,
Rūpestėlį kai sukėlė,
Laukia mūs kasdien,
Laukia mūs kasdien.

Lauk, sesele ir matuše.
Lauki, mergužėl!
Priešą piktąjį atmušę,
Mes sugrįšim vėl.
Motę nuraminsim,
Sesę pradžiuginsim.
Šilko skarą seserėlei,
Aukso žiedą mergužėlei —
Meilės žodelius,
Meilės žodelius.

Nešk, žirgeli juodbėrasis,
Pro gimtas šalis.
Žvangant kardui, mano rasis
Paskirta dalis.
Jeigu virsiu lūšiu
Iš audringų mūšių,
Tai abu į bočių puotą
Skrisime erdve gaisruota —
Į dausų šalis,
Į dausų šalis.

1913—1914

DARŽELIS

Man gražūs, mergužėle,
Darželio žolynai,
Žaliais kerais sužėlę,
Taip buiniai, kupinai.

Čia man jaunystė kvepia
Iš tų skaidrių žiedų
Ir jautrią mintį slepia
Jaunos širdies aidų.

Pritinka tau, mergele,
Baltoji lelija.
Ji sielą grožin kelia,
Ji žydi tavyje.

Žalias rūtas nešioji
Ir prie širdies segi,—
Ir man rūta žalioji
Kaip tau yra brangi.

Darželin eit vadina
Tie puikūs žolynai!
Bet kas labiau masina,
Mergele, ar žinai?..

1913.VIII.2

ŽVAIGŽDĖS

Daugel žvaigždžių naktužės tamsybėse
Glamonėjas šviesos spinduliais
Ir nuo amžių pasaulio platybėse
Nenuklystamais rieda keliais.

Ir ant žemės yr žvaigždžių skaisčiausiųjų,
Įkūrėjo ranka įžiebtų.
Jos spindėjimu savo gražiausiuoju
Rodo kelią siekimų šventų.

Šviečia žvaigždės padangėj mirgėdamos,
Puošia sapną naktelės žvainos.
Karštos širdys jas lydi gėrėdamos,
Plaukia godos krūtinės jaunos.

Bet ant žemės, čia skurdo tamsybėje,
Žvaigždę siela retai pastebės.
Tik paskendus jai amžių gilybėje,
Jos gaivioji šviesa sužibės.

Ir dangaus, ir šios žemės žvaigždutėse
Yr dalelė didžios Išminties.
Ir jomis dvasia kelią sau nutiesia
Į šviesybę per tamsą nakties.

1914.IV.7

ŠIRDIES RAUDA

Kad verkia dejuoja iš skausmo širdis,
Kam gailiąją raudą aukosiu?
Nors žmones suvienytų meilės grandis,
Ne jiems savo sielą atklosiu.

Juk širdžiai širdis — tai kurčia pragarmė —
Be aido praris mano raudą.
Ir dings praskambėjęs tas skundas-giesmė,
Ir nieks nesupras, ką man skauda.

Širdie! tu į spindulius aukso žvaigždžių,
Į rudenio vėtros ūžėsį,
Į girių ošimą galingų didžių
Užburt savo raudą galėsi.

Tyri spinduliai sesutės-žvaigždės,
Padangėj nakčia išdraikyti,
Į dangų pakilt mano raudai padės —
Su angelais Dievo skraidyti.

O rudenio vėjas, pritardamas man,
Melodijon pins bendrą skundą
Ir neš, ir užburs jį tamsujin miškan,
Kur verkiančios aidos pabunda.

Klausys jų jautrioji poeto širdis,
Paskendus į raṃų ošimą.
Skaidri kibirkštėlė krūtinėj sušvis
Ir šventą pajus įkvėpimą.

Ir amžius gyvens ta galinga rauda
Žvaigždėse ir vėjo verkimuos,
Ir miško dainoj atsilieps jos aida,
Ir dainiaus pagautuose rimuos.

1914.VIII.8

TARP MIESTO MINIOS

Tarp ūžesio triukšmo minios tūkstantinės,
Užslėpęs jausmus neramiosios krūtinės,
Einu aš per miesto gatves.

Išlygintas akmenio takas po kojų —
Be tikslo tolyn juo žingsnius savo kloju:
Nerūpi man, kur jie nuves.

Skausmingi troškimai širdyj susipynę,
Į gimtąją brangiąją mano Tėvynę
Norėtų pakreipti žingsnius.

Ir kelia, ir gena tolyn mintis mintį,
Bet sielos negali jos man nuraminti,
Tik piešia vaizdus juodesnius.

Apleidau tave, numylėtas krašteli,
Bet čia atsigauti dvasia nebegali
Tarp miesto triukšmingos minios.

Vien žaliosios lankos, ūksmingieji gojai,
Upeliai, kuriais mūs laukus išvagojai,
Juoduosius vaizdus išgainios.

Deja, nepražys tavo lankų žolynai,
Neverks rasomis baltliemeniai beržynai —
Jų šiandien vos žymės ten liko.

Tyrieji upeliai krauju nudažyti,
Aplinkui juodi degėsiai vien matyti
Ant lauko duobėto ir pliko.

— — — — — — — — — — — — —

Ir spaudžia sunkus liūdesys man krūtinę,
Žingsniuojant be tikslo per margąją minią...—
Skaudu dėl Tėvynės dalios.

Ir pinasi mintys neramios vienodos,
Ir baisūs vaizdai prieš akis mano rodos,
Ir traukia širdis atgalios.

Vilnius
1915.IV.18

PAJŪRYJ

I

Regėtosios jūrės šviesus atminimas...—
Tai pirmąjį kartą nūn josios dvelkimas
Lipšniais atdūsiais vakarų vėsaus vėjo
Man veidą švelniai palytėjo.
Ir akys į tolimą erdvę nuskrido,
Kur bangos bolavo už melsvojo šydo.
Sujudo ir veržės dvasia į platybę,
Kaip oras, pajutęs liuosybę.

Liūliuok sau, nerimstanti, didė jūra! —
Tau galės, didybės ir laisvės yra.
Mąstau ir kilnojas krūtinė plačiau,
Kaip tolimos bangos, kur šiandien mačiau.

II

Ir susėdom pasilsėti.
Tyli rudenio saulutė —
Tik nuo jūrų, vos girdėti,
Vakarų vėjelis pūtė.
Ten, apstojusie takus,
Niūkso medžiai seno parko,
O žaliuosius vainikus
Jau ruduo šalnotas darko.

Bet nūnai čionai smagu...—
Saulė taip skaisti, maloni,
O ant tako nuo šakų
Lapai klojasi geltoni.
Yr tačiau šalis viena,
Kur rudens spalva gražesnė
Ir saulutės šypsena
Man skaistesnė, malonesnė.

1915.X.7

IŠTREMTŲJŲ MALDA

Sunku netekusiems Tėvynės
Užmiršti mylimąją šalį.
Tai plaukia maldos kasdieninės
Ramybės melst pas Visagalį.

Nutildyk, Viešpatie galingas,
Pasaulio audrą begalinę.
Išgirski mūs maldas skausmingas,—
Grąžink mus, Dieve, į Tėvynę.

Skausmuos sukepo mūsų širdys,
Paguodos versmės sieloj dingo.
Ne karčios ašaros pagirdys
Tą karštį troškulio galingo.

Nuleiski, Dieve, šventą rasą
Į mūs suvargusią krūtinę,
Suteik vilties, pažadink drąsą,—
Grąžink mus, Dieve, į Tėvynę.

Ne viens išvargo jau vargelį
Ir mirė šaukdamas Lietuvą.
Kiti, užmiršę savo šalį,
Tarp svetimų niekingai žūva.

Neleisk mums, Viešpatie, pražūti,
Globok beklaidžiojančią minią,
Ir sunaikinęs priešo kliūtį,
Grąžink mus, Dieve, į Tėvynę.

1916

VELYKŲ LINKĖJIMAI

Prašvito mums, broliai, džiaugsminga diena,
Didžių ir šventų slėpinių kupina,—
Tarp ašarų — džiaugsmo tai šventė.
Pasveikino ją susopėjus dvasia,
Sudėjo į maldą su vilčia šviesia,
Ką ilgai beblaškoma kentė.

Džiaugsmingais gandais Aleliuja skambus
Jausmingai užgavo į sielų varpus,—
Ir plaukė jausmai sužavėti.
Ir sutelkė širdis slaptinga jėga,
Ir spaudė virpėdama ranką ranka,
Kad draugui karštai palinkėti.

Ir aš savo jausmą išreikšt privalau.
Tai ko tau linkėt, nelaimingas brolau?..
Bet tu mano mintį suprasi.
Ne laimės, ne džiaugsmo — tai vylūs gandai;
Nei laimės, nei džiaugsmo lig šiol neradai
Čionai ir toliau to nerasi.

Čia nieks neišgydys širdies sužeistos.
Iš ilgesio nuolat krūtinė vaitos
Ir mintys tik skris į tą šalį,
Kur niūkso šalikeliais brolių kapai,
Kur dar jautriau skamba Velykų varpai,
Kur sesės gamina darželį.

Tad vieno, tik vieno nūn geidžia širdis,
Kad grįžtume, broliai, į savo šalis,
Kur derlūs dirvonai mūs laukia.
Tenai išvaryta pirmoji vaga
Pakels mūsų dvasią gaivia pajėga,
Kels mintį raminančią, jaukią.

Nei tavo, sesele, širdis nebeliūs,
Užsėjus žolynais gėlių darželius.
Ten nieks iš tavęs nesityčios.
Sužvengs juodbėrėlis po langu skardžiai —
Atjojo svajoti berneliai svečiai,—
Skambės tavo baltos seklyčios.

Ir tau, belinkstąs jau į žemę senelī,
Linkiu pamatyti dar gimtąją šalį,
Darbais pasidžiaugti jaunimo,
Išauklėti sentėvių dvasios ainius,
Pakreipti tėvynės keliais jų žingsnius,
Sulaukt Lietuvos atgimimo.

Tad saugokim, broliai, šių švenčių jausmus.
Nelaimių verpetuos tegelbsti jie mus,
Kaip žvaigždės tešviečia širdyje!
Tešvinta pavasaris aiškus, skaistus,
Tetirpdo saulutė skausmingus ledus,
Te visas pasaulis atgyja!

1916

PRADŽIA PAŽINTIES

Pirmoji pradžia pažinties —
Tai galas tamsiosios nakties:
Žiūri — ir nudžiugęs matai,
Kaip rausta it rožė rytai
Ir neriasi vaizdas puikus
Pro dylančius palšvus ūkus...
Ir žavi jaunutė gamta,
Švelniąja migla pridengta.

*

Paskendusi grožėj tylioje
Ar laimę širdis besvajoja?
Taip; laukia laimužės jinai.
Kad saulė skaisčiai užtekėtų
Ant tųjų vaizdų numylėtų,—
Įvyktų malonūs sapnai.

Petrapilis
1916.XI.26

DAINUTĖ

Jūs skaisti, graži jaunystė
Kaip rūtelė išsivystė —
Tai vėjelio užliūliuota,
Tai saulutės išbučiuota.

Nežinau, ar Jums ko stinga,
Ar širdis rami, laiminga.
Ar krūtinėn gal įpuolė
Svajonėlė neramuolė?..

Ar skaudėjo kuomet sielą
Pas matutę gerą, mielą,
Kur laimingojo rytojo
Rūpestėliai neužstojo.

Klėskit, jaunos dienužėlės,
Kaip gražuolės kvapios gėlės,
Kol žydra dangaus mėlynė
Debesiais neapsipynė.

O kada audros skelbėjai
Ims skraidyti rūstūs vėjai,
Sūkuriais džiaugsmus suvėlę,—
Saugok, Dieve, brangią Gėlę.

Petrapilis
1916.XI.29

* * *

Ūkais svajonių apsupta
Rami vienystės valanda.
Skaisčiu, lengvu širdies jausmu
Aš Jūs albumą vėl imu
Ir įkvėptų, gražių minčių
Po lapo lapą atverčiu.

Ir aš prakilnią šviesią mintį
Norėčiau eilėmis supinti,
O gyvo jausmo pritarimą
Įkvėpt į žodžių supynimą
Ir Jums į mylimą dainelę
Suimt brangios jaunystės galę.

Norėčiau aš sugaut visus
Gražiausius muzikos balsus,
Surinkt skaisčius dažus dangaus,
Kai jis aušra gražiai nuraus,
Kad tvertų kilnią sutartinę
Jums spalvos, tonai susipynę.

Ir taip laiminga ir linksma,
Gamtos grožybių lydima,
Kartu su saulės spinduliais
Kad dailės eitute keliais,
Kur niekas temdyt neprivalo
Aukščiausio grožės Idealo.

*

Bet žuvo skaisčios svajonėlės,
Kur sieloje taip meiliai kėlės
Minčia tyra, šviesia.
Veltui, veltui geidei, širdele,
Nutiesti slaptą laimei kelią
Skausmuos ir varguose.

Žiūrėki — saulė vakaruose
Paskendo dūmuos ir gaisruose —
    Padangė kruvina.
Argi iš ten vaizdus gaminsiu,
Ar tas spalvas dainon Jums pinsiu?
    Baisi tai būt daina.

O mano pakirstoj širdyje
Vien skausmas skaudžiai berūdija,—
    Nėra šviesių minčių.
Bet skausmuose daina gaminta
Giliau į jautrią širdį krinta
    Jausmu meiliu graudžiu.

Skausmuose kilusi dainutė,
Jautrios širdies gimta sesutė,
    Įspės slapčias mintis.
Skiriu tad Jums, graži sesele,
Ir mano skaudžiąją dainelę,
    Kada nerims širdis.

Petrapilis
1916.XII.9

LIETUVAITEI

Iš dailininkės albumo

Kol žydi jaunystėj jausminga širdis,
Pamilki, Skaisčioji, kilniąsias mintis,
Kur jaudina šiandien krūtinę.
Ne kartą kaip žvaigždės jos kelią nušvies,
Kai sielą aptemdys šešėliai mirties,
Gyvenimo bangos pritvinę.

Pamilki Tėvynę — jos pievas, laukus
Ir brolio lietuvio džiaugsmus ir vargus
Išmoki kaip savo pajausti.
Tada į tvėrybą gimtosios šalies
Ir tavo svajonės dažais išsilies,
Kad naują ten žiedą įausti.

Graži mūs Tėvynė, kur blaivas dangus,
Melsvai apūkavęs didingus miškus,
Švelniais atdūsiais glamonėja,
Kur liūdi pakrančiais tyri ežerai
Ir šnabžda lazdynų apsnūdę kerai
Ir dvelkia, ir kvepia drėgmėje.

O kuomet naktužė ramiai nusileis
Ir aukso žvaigždučių žvainais spinduliais
Sublykčios padangių mėlynė,
Ir ant ežerų paslaptingos gelmės
Dangus su žvaigždynais tyloj atspindės,—
Tai sąla nurimus krūtinė.

*

Pamilki ir Tą, kurs per erdvių ūkus
Žvaigždžių milijonams išbraižė takus,—
Kurs spindi pasaulio grožybėj.

Ir tau Jis įkūrė į gelmę širdies
Didingą akordą jausmų ir minties
Ir ilgesį dvasios gilybėj.

*

Graži vos pražydus balta lelija,
Kai klesti darželyj gėlių būryje,
Dar rankos žiauriai nelytėta,—
Gražesnė širdis nekalta ir gryna,
Tyriausių jausmų ir minčių kupina,—
Jaunystės sapnų sužavėta.

Pamilki, Gražioji, kvapnius, nekaltus
Tyruosius skaistybės — lelijos žiedus,
Kai krištolo rasos juos prausia.
Pamilki žydrąsias padangių erdves,
Kur mintys suvargusią sielą nuves —
Ir dvasios troškimą giliausią.

Praeis pasibaigę ne šiandien — rytoj
Laimingos dienelės matušės globoj,—
Reiks skinti gyvenimo kelią.
Sapnai nežavės, o skausmingais spygliais
Ne vienas erškėtis tau širdį sužeis
Ir lenks ant krūtinės galvelę.

Tada įspindėję į gelmę širdies,
Gyvenimo kelią tos mintys nušvies,
Kur šiandien karštai pamylėsi,
O savo ir brolių džiaugsmus ir vargus,
Įkvėpus į dailės svajonių vaizdus,
Tėvynės vainikan sudėsi.

Petrapilis
1916.XII.4

GĖLYTĖS

Kiekviena gėlytė,
Kolei klesčia, žydi,
Savo gražumėlių
Rodyt nepavydi.

Aš kiekvieną jųjų
Gerbčiau ir mylėčiau,
Kartą nusiskynęs,
Prie širdies dėvėčiau.

Baltąją leliją
Ir puikuolę rožę,
Rūtą ir rezetą,
Kur taip klesčia, gožia.

Daugel dar kitokių
Aš gėlių pažįstu,
Bet žinau, kad visos
Prie širdies suvystų.

Man geriau iš tolo
Jų žiedais gėrėtis,
Kol skaidrių lapelių
Pačios nenumėtys.

Visos juk gėlytės,
Kolei klesčia, žydi,
Savo gražumėlių
Rodyt nepavydi.

1916

* * *

Ne man, ne man linksmai svajoti,
Kur žemės rožėmis nukloti
Vaidinasi takai.

Ant pirmo mano sielos lapo
Aukščiausiojo įbrėžta tapo
Vien skausmas ir vargai.

Gilybių slėpinius atkasę,
Ištyrė mintys mano dvasią;
Žinau, kas jos prasmė:

Tai to ko nėr — tušti troškimai,
O tuo kas yr — užsivylimai
Ir ašarų versmė.

1916

TUŠTUMOJ

Nuotrupa

Dėl ko gi man šiandien taip liūdna, ilgu?
Veltui stengčiaus veidą nušviesti juoku,
Kad ašara žiba slapčia akyse,
Kad glūdi aplinkui kurčia tuštuma,
Kad alpsta krūtinėj širdis skaudama,
Kad glemba lyg vystantis žiedas dvasia.

Ir rodos, jau niekad akis nepražvis,
Nekris į padanges galinga mintis,
Nei skausmo, nei džiaugsmo daina neskambės
Ir tęsis kelionė nuobodžiai liūdna,
Kaip ši apsiniaukus bespalvė diena —
Be norų karštų, be vilties ir prasmės.

Nedaug mano kankliuos beliko stygų —
Ir tas jau šiandieną užgaut nejauku,
Ir tos paskutinės gal tuoj surūdys.
Žinau, ką sutikti kelionėj galiu —
Ne aš pirmutinis einu šiuom keliu,
Ne man pirmutiniam dejuoja širdis.

Ne kartą paniekintas eisiu šalia
Su skausmu išspausta dejone tylia,
Vien siela į dangų pakelta aukštai.
Bet šiandie, nors šiandie nurimki, širdie!
Turi dar jaunystės jėgų — tai ne tie
Privalo dabar tave žadint vaizdai

1916

MAN GAILA

Man gaila,
Kad šiandien atėjo pirmoji diena
Su krintančiais lapais ir ryto šalna.
Gražu gelsvi lapai, šalnos nudažyti,
Bet žuvusią vasaros grožę matyti—
Man gaila.

Prašneko
Pabudusioj sieloj nykūs aidai
Su krintančiais lapais, kur šnabžda šaltai.
Man gaila, kad šviesios jaunystės svajonės
Tik šiandien kaip suokiančios vėjo dejonės
Prašneko.

Ne metas
Šalnos rudeninės slapčia pakirstais
Kaišytis kadaise mylėtais žiedais.
Nors sieloj ir skamba aidai atgaivinti,
Iš naujo nutrūkusią pasaką pinti
Ne metas.

Težūva
Ir laimė, ir džiaugsmas — težūva liūdnai,
Kaip mano kadaise mylėti sapnai,
Vienystėj pakilę, vienystėj išdilę
Ir šiandien su krintančiais lapais prabilę,—
Težūva.

1917

Sūkuriuojamas verpetas
Į ruimingą erdvę metas,—
Skęsta mėlynam ūke.
Mirga, gaudžia įsiūbuota
Mūs būties didinga puota
Saulių žvaigždžių vainike.

Iš ugnių skrendą vainiko,
Dvi žvaigždi štai susitiko:
— Kas tu? — „O tu kuo vardu?"
— Galas kliedesio vienodo! —
„Tau blaškytis jau nubodo?"
— Kas gi tu? — „Sakyk, kas tu?"

— Aš — tai žvaigždė ta skraiduolė,
Kur dangum nakčia nupuolė
Ir paklydo ūkuose.—
„Aš gi — saulės kibirkštėlė,
Kur žaibai tamsoj išskėlė —
Didžio ilgesio dvasia."

— Tai ilgėkis, tai liepsnoki.
Šviesk per niaurą amžių šokį,
Gaudyk saulę po erdves! —
„Tu gi, jei klajot pakako,
Skriesk, ieškoki savo tako,
Kurs prie žvaigždžių vėl nuves."

1917.VII

VYSTANČIOMS GĖLĖMS

Sudie jums, gėlytės! Jau jūs nepražyste,
Nulenkusios savo gležnus žiedelius.
Neilgai jūs puošėte mano jaunystę,
Viliodamos sielą į laimės kelius.

Jūs vystat iš lėto ir žūvat iš lėto,
Kaip mano žvaigždėti jaunystės sapnai...
Ir tau gaila žiedo, slapčia pamylėto,—
Jį veltui skaidriąja rasa gaivinai.

Liūdėk, sopulingai užvilktoji siela,
Viena, išsiilgus, suklupus skausmuos.
Praėjo, kas buvo taip gera ir miela,
O vystančios gėlės daugiau nebeguos.

1917

I

Palaiminki, Dieve, mūs brangią Tėvynę,—
Mes savo gyvybe neliausim jos gynę,
Globojami Tavo didžios išminties.
Į laisvą Lietuvą, sūnų atstatytą,
Nuo amžių senolių krauju apšlakstytą,
Lig jūrių plačių te palaima nušvies.

Sutelkim, lietuviai, tik mintį ir valią!
Ne kardas težadina tveriamą galią.
Į darbą pirmyn su Tautos vėliava!
Plačiojoj žmonijoj per meilę ir tiesą
Į tikrą brolybę, gaivinančią šviesą
Težengia, težengia laisva Lietuva!

II

Žydėk, žydėk, plati Lietuva,
Šviesi, garbinga ir laisva.
Aukštai padangėj plevėsuoja
Trispalvė tavo vėliava.
Tau jūrės šniokšdamos dainuoja:
Žydėk, žydėk, laisva Lietuva!

Išvien, pirmyn, Tėvynės sūnūs,
Kur šaukia mus mintis bendra.
Nereik mums plieno kalavijo,—
Mes tvirti meile ir dora.
Bet dėl Tėvynės mirt nebijo
Laisvos šalies garbingi sūnūs.

Palaimink, Dieve Visagali,
Į šviesą kylančią mūs tautą.

Globok brangios Tėvynės šalį
Krauju ir ašaroms nuplautą.
Težydi joj taika, ramybė,
Lygybė, laisvė ir brolybė.

Stokholmas
1917.XII

SAULĖLEIDŽIO METU

Pasauly šventa ir skaistu
Ramaus saulėleidžio metu.
Lyg didžio aukuro liepsna
Žėruoja deganti diena.

Vai siaubia, kelia ir mane
Šviesi auka gryna ugnia.
Ant didžio aukuro tylįs
Degu lyg saulės spindulys.

Skaisti prabilo man dvasia
Ramaus pasaulio maldose.
Tik paskutiniuos spinduliuos
Ji vėl į saulę nuliūliuos.

Tegu ir vėl širdis viena
Klajos svajonių nešina,—
Tik aš ant aukuro tegu
Kaip šiandien vis degu, degu.

Tik pabaigoj skausmų dienos,
Kai vėl pasaulis suliepsnos,
Liepsnok, brangiausioji, ir tu
Ant vieno aukuro kartu.

Sundbyberg
1918.I.15

* * *

Gyvenimo naujo, gyvenimo kito
Vienoda mums žvaigždė kadaise sušvito —
Į vieną subėgo skirtingi keliai,—
Ir padavėm ranką, ir praskleidėm dvasią,
Ir daug ką gilybėse laikėm užkasę,
Pravėrėm be baimės, pravėrėm giliai.

Vienodais troškimais mums kaito krūtinės,
Ir skausmas, ir džiaugsmas tarpusavyj pynės,
Didžiam ilgesyj neberimo širdis.
O dienos riedėjo kaip lašas po lašo,
Kai amžinus slėpinius sielon įrašo
Ir suka verpetais keisčiausias mintis.

Va dar vienas lašas — pasibaigė burtai...
Ir veltui iš naujo tuos lūkesius kurtai,
Kur širdį mums kaituliu varstė karštu.
Tie patys spengią disonansai prabyla
Ir skausmo griežimais tamsybėse kyla,
Kur sielai taip šalta, taip liūdna, skaudu.

Vai gaila gi, gaila tų vilčių auksinių,
Pačių ankstybiausių, pačių pirmutinių,
Kai viską dar ūkanos dengė slaptai.
Jautei vien tik bendrą nežinomą taką,
Kaip širdys nepaprastu lūkesiu plaka,
Kaip žavi krūtinėse gimę vaizdai.

Sudie tad, Draugužės! Per daug pamatyta,
Per skaudžiai širdin kruvinai įrašyta,
Kad vėl toliau eiti užmerkus akis.
Norėčiau pirmąsias svajones grąžinti,
Ik saulės nutiesti pakilusią mintį,—
Tegu tiktai skaudamos širdys išgis.

Friburgas, Šveic[arija]
1918.II.24

* * *

Skandina ir blaško dejuojančią žemę
Ir kraujo, ir ašarų gilūs tvanai,
O gęstančią saulę tamsybėmis semia
Nuo krašto mirties išsitiesę sparnai.
Kaip nublokštas lapas audroj rudeninėj,
Pasaulio verpetuose mėtos žmogus —
Mažutę gyvybę užslėpęs krūtinėj,
Matuoja nežinomus amžių takus.
Bet veltui matuotum neužbrėžtą plotį —
Vienystėje alkti, vienystėj kovoti
Įbrėžta į pirmąjį lapą širdies.

Ir liūdnas, ir rūstus, kaip pilkas šešėlis,
Grįžti į tuščius ir apleistus namus,
Kur didžiosios mintys svajonėse kėlės
Ir rodė žiedais iškaišytus takus.
Pasibaigė sapnas, pasibaigė burtai,—
Ir veltui iš naujo tuos lūkesius kurtai,
Kur kvaituliu žadino širdį karštu.
Krūtinėj spengią disonansai prabyla
Ir skausmo griežimais tamsybėse kyla,
O sieloj taip šalta, taip liūdna, skaudu.

Vienok nuo gražaus ir kilnaus idealo
Pasaulio verpetuos širdis neatšalo,
Tik šiandien kitais turi eiti keliais:
Ir džiaugsmą, ir skausmą savyj surakinę,
Valia ir geismu apšarvosim krūtinę,
Kol audros gyvenimo saulę praskleis.
Ir plauksime, sieloje ugnį sukūrę,
Per tamsią ir šaltą gyvenimo jūrę
Audringais verpetais, pro rūsčias uolas.
Tik didžio, sušvitusio mums idealo
Gaivinanti žvaigždė užgest neprivalo
Pro šaltas sunkių abejonių miglas.

1918

LIETUVIO GIESMĖ

Nuo jūros eina mūsų žemė,
Iš amžių kyla mūs tauta!
Ir vėl garbinga laisvė švinta,
Kovos ir darbo sukurta.
Narsių sūnų krauju apginta,
Lig jūros eina mūsų žemė.

Į šviesią garbę didis kelias
Kilniems vaikams tėvų šalies.
Nuo arklo vėl prie kalavijo
Jie kietą dešinę išties.
Lietuvis mirt kovoj nebijo:
Į šviesią garbę jojo kelias.

Galingas, didis mūsų Dievas,
Teisinga jojo išmintis.
Didi mūs Lietuva Tėvynė
Ir mūs senolių praeitis.
O mūsų triūsą gins kaip gynė
Galingas, didis mūsų Dievas.

1919

PAVASARIO VAKARAS

Aiškus šiltas vakarėlis.
Miškas saulę nuviliojo —
Ir vėsus drėgmės šešėlis
Pievą liūdesiu apklojo.
Tik padangė vakaruos
Žaromis tebegaisruos.

Sklaido srovės melsvą ūką
Ir pavasario kvapus,—
Iš pakalnių miglą suka,
Vilgo žolę ir lapus.
Temsta — ir ugnies varsa
Spindi žvaigždės ir rasa.

[1920?]

* * *

Netyčia pakilęs iš savo namų,
Apeisiu pasaulį su šypsniu linksmu.
Dainas ir klajones paminsiu po kojų,
O visa, ką šiandien kenčiu ir svajoju —
Saulingąją meilę ir sielvartą niaurią —
Suversiu į vyno putojančią taurę.
Tada prie linksmybių garuojančio stalo
Pratars man skelbėjas kilnaus idealo:

— O grįžki į pamestą kelią, paklydėli,
Pažink savo tikslą garbingą ir didelį.
Skubėki! Mirtis ir prie skobnių atranda,—
Žiū, dalgį galanda...—

—Ė-ė, atsakysiu, gerasis žmogau!
Kilniam idealui ir ašen vargau.
Bet šiandien, ot, linksma gyvent ir gana.
Per daug jau įšildė idėjų liepsna.
Štai tau kai senatvėje kaulai sušalo,
Gražu juos atkepti ugnyj idealo.
O kai dėl mirties ir jos dalgio... ė-ė!
Tave pirmutinį juk raus giltinė.—

Tada mano draugas priėjęs paklaus:
— Argi tau negaila žvaigždėto dangaus,
Mergužės akių ir rasotų alyvų,
Kur kaišė tave vakarėliu vėlyvu? —
Ir laimės žodžius prisiglaudus kuždėjo
Ir tau tiktai amžiną meilę žadėjo.—

— Alyvos ir meilė... che che, juokdarys!
Dar jis „amžinosios", žiūrėk, beturįs.
[O man jau nubodo alyvų žiedai.
Gražių moteriškių, jei nori, šimtai.]
Drauguži! Kas meilė? tai puotos vieta
Prie viešojo kelio visiems įkurta.

Paklydai? Užeik, jei širdužė vadin.
Išgerk savo taurę ir traukis šalin.—

— Poete, pažvelgus mergelė pratars,
Be kanklių tau greitai gyventi apkars.
Kame tavo dainos ir godos kame,
Kur plaukė jausmų gaivalinga versme?
Tu, skausmo karūną kilniai užsidėjęs,
Buvai numylėtas mūs sielų vergėjas.

— Meilioji, sakysiu, negarbink poeto.
Jis nuodina tikinčias sielas iš lėto.
[Lengvai netikėk nei jausmams, nei mintims,
Jei tai iš poeto dainos tau užgims.]
Poeto širdis — tai klasta ir vylius,
Ir vargas, jei kas į jos pinkles paklius.
Poetas kaip voras iščiulps tavo syvus
Ir jais atgaivins dainų posmus negyvus.
[Poetas tau meilę žadės iš dangaus,
O tavo verksmu sau akis prasiplaus.]
Poetas galingas: tik jam privalu
Žavėt ir valdyti mūs sielas melu.—

Tada puotos sėbrai sušuks man: ot, bravo!
Nors kartą ir jam tie niekai išgaravo.
Dabar dėl jaunystės linksmybių mes ramūs —
Jau taurės pripildytos — ergo bibamus.

Tad gersiu vynužį aistringu jausmu,
Apgavęs visus savo šypsniu linksmu,
Tik pačio savęs neapgavęs.

[*1922?*]

KALĖDŲ STEBUKLAS

Legenda

Kai nubaustas už nuodėmę Adomas,
Nors dar toli prieš nuopuolius Sodomos,
Bet jau palinkęs į visokį pikta,
Pradėjo graužtis, kaip čia jam pritiktų
Geriau aprūpint savo menką kūną,
Kuris už nuodėmę kančiose žūna,—
Dangus suprato, kad nuo šios gadynės
Žmogus vis čiulps iš žemės, prisimynęs,
Visokias gėrybes, kurių jam stinga,
Nebodamas, ar žemei tai naudinga,—
Ir jau per daug suvargins ją, kaip matos,
Nepaisydams nei grožio, nei sveikatos.

O kai dangus jos ateitį pamatė,
Net šiurpuliais iš rūsčio pasikratė:
Antai toli — tai dvidešimtas amžius,
Karais ir smurtais karūnas suglamžęs.
Ir, rods, pati net žemė prasikalto:
Žiūrėk, nemėgsta jau rūbelio balto,
Tik rėkiančiais dažais gadina skonį.
Ir jau nebe saulelė jai maloni,
Tik mėnesio nuodingasai šypsnys —
O greit ir tą elektra pamainys!
Bet dangui žemė vis dėlto graži
Ir gilumoj širdies visai nepanaši
Į poniškų salionų karalaites,
Kurių ydų dar nieks nėra suskaitęs.

Pagailęs žemės, tarė tad dangus:
Ne žemė čia kalta, tiktai žmogus.
Tai jis apkrovė ją namais ir rūmais,
Nutėpliojo dažais, aprūkė dūmais.

Miškus šachmatų klėtkomis išbraižė,
Žaliais laukais plikus kelius išlaižė.
Inžinieriai jėga pirokselino
Tuneliams kalnų širdis susprogdino,
O kur seniau vien tik arai gyveno,
Pritupdė hotelių ir restoranų,
Kurie kepsniais, šampanu ir madera
Gadina tyrą kalnų atmosferą.
Dėl to ir žemė jau dienos nemyli
Ir tuoj nugrimztų į tamsybių gylį,
Bet ir čionai elektros kilovatai
Jau gresia malonių naktų sveikatai.

Ir kai dangus iš anksto tai pamatė,
Čia pat, ilgai nelaukęs, nusistatė
Mūs žemei dovanot nors vieną naktį,
Kada paliaus darbai verpetais plakti,
Kada gamtos tyloj Dievybės Žodis
Ne šio pasaulio grožybes parodys,
Kada padėję karūnas karaliai
Galybę pripažins Vaikelio valiai,
Ir Jojo žvaigždė pirmąkart bus leidus
Vergams į viršų kelt dėmėtus veidus.

Tad tuoj dangus surašė nutarimą,
Pavesti nakčiai Viešpačio Gimimą,—
Ir taip kas metai žemei atgaivinti
Tą naktį leist stebuklu pavadinti.

Pabust gi žmogui, taip dangus nustato,
Kad jis stebuklo jau daugiau nemato.
Bet jogei dar tradicijoms gyvena
Ir turi vis atšvęsti faktą seną,
Tai ir čionai, kad dangui būt patogu
Nubaust atkaklų mūsų amžiaus žmogų,
Surėdo taip, kad šventė tampa puota,
Kepsnių palaiminta, elektros žiburiuota.
Ir jog svečiuos virtuvė yr padori,
Tai niekas su gamta jau likt nenori,

Kad tik daugiau prabangų sudorojus,—
Ir miestas tampa pažadėtas rojus.

Ir štai kasmet, kaip tik ateis Kalėdos,
Iš anksto ponios šveičiasi ir rėdos —
Drauge ir ponai uodeguotais frakais,
Žaketais, smokingais ar bent juodais pidžakais
Iš saliono važiuoja į bažnyčią,
Kur šventėms bus pasikviestų tam tyčia
Garsių didžiosios Operos artistų,
Kad nieks paskui šnekėti neišdrįstų,
Jog Kristui gemant mūsų širdys šaltos,
O ausys net trompetams neprakaltos.
Ir taip Kalėdų nakt visa gamta
Laisvoj ramybėj tampa palikta.

*

O žemė džiaugias su dangum žvaigždėtu
Šventos nakties palaiminta rimčia.
Tegu ten žėri auksas, gaudžia triūbos,
Bet Dievo karalystė vien tik čia.

Tik čia pasaulis kaip viena šventykla.
Melsvi skliautai su žvaigždžių žiburiais,
Balti altoriai supustyto sniego
Į dangų kilt maldoms jausmais skaidriais.

Ir meldžias žemė amžinajam Dievui —
Ir jaučia Dievą šalta krūtine:
Nublanko kalnai, lenkiasi pakalnės,
Sukniubo nebyli kalvų minia.

Ir štai ateina laukiamas stebuklas:
Skaisčiau sušvito žvaigždžių spinduliai —
Ir dvi iš žemės šviesios, baltos rankos
Į melsvą aukštį keliasi tyliai.

Jos laiko pluoštą žydinčių aguonų,
Tokių raudonų ir tokių gležnų,
Kad tik dangus galėtų jas bučiuoti
Ir nenukrėsti virpančių žiedų.

Iš lėto prasivėrė skliautų vartai —
Išeina Motina su Vaikeliu:
Ir štai iš nuodėmingos žemės rankų
Ji duoda Sūnui žemiškų gėlių.

O Jis, nuskynęs kuo skaisčiausią žvaigždę,
Palaimos šypsniu žemei dovanoja.
Ir vėl užsiveria padangių vartai,
O žemėj žvaigždė iš dangaus liepsnoja.

Ir vis daugiau daugiau žiedų nuo žemės,
O žemėj žvaigždžių nuo gilaus dangaus.
Ir bus stebuklas, kai abu pasauliu
Gėlių ir žvaigždžių lygsvarą suglaus.

1923

PAVASARIO LIETUS

Tai bent palaimino Dievulis!
Tai ne lietutis — tikras šarmas:
Tai jau ištrinks žemelės galvą —
Tai jau nupraus šapus ir dulkes.

O kadgi kerta, kadgi šniokščia,
Net burbulai ant balų plauko!
Ėgi vaikiūkščiai, kaip varlelės,
Žiūrėk, jau kieme šokinėja.

O kas gi čia?.. Vaje, kad blykstels!
Šalin nuo lango!.. Ir sakyk tu!..
Juk nė mažiausio, rods, vėjelio —
Ir toks skystutis debesėlis.

Garbė būk Dievui!.. Kad nugriaudė...
Kad nudundėjo, nutratėjo!..
Gerai: sukels žemelėj diegus
Ir atgaivins visokį gyvį.

Matai, jau šit ir vėl saulutė!
Jautri pavasario žemelė
Dabar pamils kiekvieną grūdą,
Kur iš dosnios Dievulio rankos
Ją mūsų laimei apvaisina.

1930.V.22

PRIEDAI

ĮVAIRIOS REDAKCIJOS
VARIANTAI
FRAGMENTAI

EI EIČIAU, AŠ EIČIAU

[I redakcija]

Ei eičiau, aš eičiau į platųjį svietą
Liuosybės mėgintų, palaimos ieškotų —
Gal ten, tarp tų marių atradus sau vietą,
Širdis nevaitotų.

Gal naują gyvybę pajusčiau liuosybėj,
Gal tąsyk labiau užsidegtų krūtinė —
Ir norai šventi gimtų sielos gilybėj,
Ir daina auksinė.

O čia tiktai skųstis dvasia sumenkėjus
Ir laimę sapnuose regėti tegali.
O skausmui slapčia į krūtinę užėjus,
Vien melst Visagalį.

Ei lėkčiau, aš lėkčiau į platųjį svietą
Su vėjais dalios po pasaulį ieškotų.
Gal ten, tarp audrų kur atradus sau vietą,
Širdis nesvajotų.

1911.XI.10

VAI EIČIAU, AŠ EIČIAU

[II redakcija]

Vai eičiau, aš eičiau į *tolimą kraštą*
Liuosybės mėgintų *ir laimės* ieškotų —
Gal ten, *kur numetusi priespaudos naštą,*
Širdis nevaitotų.

Naujos gal gyvybės pajusčiau liuosybėj,
Gal tąsyk *karščiau užliepsnotų* krūtinė —
Ir norai šventi gimtų sielos gilybėj,
Ir daina auksinė.

O čia tiktai skųstis dvasia sumenkėjus
Ir laimę sapnuose regėti tegali.
O skausmui slapčia į krūtinę užėjus,
Vien melst Visagalį.

Vai eičiau, aš *eičiau* į *tolimą kraštą*
Su vėjais dalios po pasaulį ieškotų.
Gal ten, *kur numetusi priespaudos naštą,*
Širdis nesvajotų.

1911.XI.10 [*1921*]

* * *

[Eil. „Ilgesys" I redakcija]

Laimingas, kam jaunos krūtinės
Svajonės nelietė ugninės,
Kas nepažino įkvėpimo,
Bergždžių ilgėjimų širdies,
Kam niekados dvasia nerimo...
Laimingas! Jo vargai nelies.

Bet jeigu uždegė nors sykį
Ugnis krūtinę — nemanyki,
Kad tu ramiai gyvent galėsi,
Neras ramumo jau širdis.
Pažinęs kartą, nemokėsi
Tu nuramint drąsias mintis.

Jos tave ilgesiu pripildys.
Ir nieks širdies tad nenutildys,
Kad ji pažins svajonių sritį.
Ateis naktis, visi sumigs...
Tavęs nestengs ji užmigdyti
Ir vieną ilgesyj paliks.

1911.XI.13

PAGELTĘ LAPAI

[I redakcija]

Einu patsai vienas pramintu taku.
Aplink mane šlama apleistas jau sodas,
Ir vėjas, besprukdams tarp medžių šakų,
Melodijas audžia vienodas.

Minu aš ant tako geltonus lapus.
O jie taip slaptingai ką šnabžda po kojų.
Baugina mane jųjų balsas šiurpus,
Tačiau tos kalbos neatboju.

Staiga verpetu jie apsuko mane,
Užtemdė akis ir į veidą užgavo,
Ir stūmė šalin. Bet tamsybės tvane
Nepamečiau tako aš savo.

Ir vėl einu vienas pramintu taku.
Naktis nors tamsi, bet maloni.
Ir krinta lyg auksas tyliai nuo šakų
Tie lapai numirę, geltoni.

1912.X.18

PO PADANGĖS SKLIAUTUS

I redakcija]

Po padangės skliautus
Skraido vėjas rūstus,
O padangė aptemus, juoda.
Taip sunku ant širdies —
Nuo tamsos tos nakties,—
Tai kalbėjau aš vėjui tada:

— Oi nepūsk taip šaltai.
Juk čionai, pats matai,
Taip nemiela, taip liūdna, tamsu.
Lengvomis, švelniomis
Savo tu srovėmis —
Ištirpdyk tas minias debesų.

Gal ant blaivo dangaus
Spinduliai atsigaus —
Gal man kelią prie laimės apšvies...
Nesiblaivo skliautai,
Vien aplinkui matai
Žiaurią šaltą tamsybę nakties.

— Tai sakyki nors tu
Nuo juodųjų skliautų,
Kur ieškoti man savo dalios?
Ar gelmėse dausų,
Ar juodų debesų,
Ar keliauti kraštan toliman?..

Po padangės skliautus
Ūžia vėjas rūstus,
O padangė aptemus, juoda.
Nėr kam žodžio pratart,
Tik rūstesnė kaskart
Iš širdies veržias skausmo gaida.

1913.IV.27

MAN ČIA GERA

[Ciklo fragmentas]

II

Skambink, sese, man čia gera,
Guodžia sielą švelnūs tonai.
Jaunai dvasiai mano dera
Tie slapti svajonių monai.

Ar įspėtum gi, sesele,
Kas tiek džiaugsmo man čia duoda,
Kas į dangų širdį kelia,
Gimdo drąsą ir paguodą?..

Skambink, sese, plaukit, tonai,
Kaip tos jaunos mano dienos.
Kai išnyks tie švelnūs monai,
Žais bent godos tylios, vienos.

1913.VII.10

VARPININKAS

[I redakcija]

Atplaukia šviesos spinduliuota banga,—
Aš varpą siūbuoju galinga ranka.
Ir pinasi, lekia beribės keliais
Tie vario balsai su šviesos spinduliais.

Kas mano klausys stebuklingos giesmės,
Tas amžiną draugą joje sau laimės.
Pažįsta gelmes ji giliausios sielos,
Ji balzamu sopančią žaizdą užklos.

Kas džiaugiasi — džiaugsis su jąja liuosai,
Su verkiančiais verkia jos graudūs balsai:
Aš džiaugsmą ir ašarų milijonus —
Aš moku užburti į vario tonus.

Nes mano krūtinė kaip jūrė plati:
Joj telpa žmonijos troškimai šventi.
Jos balsas — tai vario galinga gaida
Kels aidą žmonių širdyse visada.

Liūliuoja šviesos spinduliuota banga,—
Aš varpą siūbuoju galinga ranka.
O džiaugsmą ir ašarų milijonus
Paleidžiu užbūręs į vario tonus.

1913.IX.9

VARPININKAS

[II redakcija]

Atplaukia šviesos spinduliuota banga,—
Aš varpą siūbuoju galinga ranka,
Ir *skrenda erdviaisiais padangių* keliais
Tie vario balsai su šviesos spinduliais.

Kas varpo klausys stebuklingos giesmės,
Tas amžiną draugą joje sau laimės.
Jie sielos *tamsiausiąją gelmę pasieks,*
Kurion neįeina pasaulyje nieks.

Kas džiaugiasi — džiaugsis su jąja *laisvai,*
Su verkiančiais verkia jos graudūs balsai:
Aš džiaugsmą ir *skausmą užbūręs kartu,*
Paskleidžiu siūbuojamo vario *aidu.*

Gilus mano varpas, kaip jūros *gelmė,*
O mėlyną dangų pasieks jo giesmė.
Širdis mano varpo kieta ir jautri:
Iš josios virpėjimai gema tyri.

Liūliuoja šviesos spinduliuota banga,—
Aš varpą siūbuoju galinga ranka.
O džiaugsmą ir *skausmą subūręs kartu,*
Paskleidžiu sujaudinto vario *aidu.*

1913—1921

PABUDAI, GAMTUŽĖLE

[Eil. „Atsikėlei, žemele" I redakcija]

Pabudai, gamtužėle,
Atsikėlei iš ilgojo miego,
Išsivystei iš sniego.
Tuoj išpuoš tave gėlės sužėlę.
Tuoj pasveikins linksmai ir jautriai
Tave paukščių parskridę būriai —
Pabudai, gamtužėle.

Rasos burną tau prausia,
Šilko plaukus vėjelis šukuoja,
Močia saulė bučiuoja
Ir parėdą gamina gražiausią.
Lyg mergaitė jaunutė, graži
Dabiniesi rytais pamaži —
Rasos burną tau prausia.

Puoškis, puoškis, gražioji!
Atgaivinsi ir mūsų krūtinę,
Kietą, šaltą, ledinę.

Kiek tu meilės, skaistumo nešioji!
Tad įkvėpki, skaisčioji, į mus
Tuos galingus šventuosius jausmus —
Puoškis, puoškis, gražioji.

1914.IV.18

PABUDAI, GAMTUŽĖLE

[Eil. „Atsikėlei, žemele" II redakcija]

Pabudai, gamtužėle,
Švelniaplaukio gegužio bučiuota,
Numylėta, šviesi, spinduliuota.
O į žydrį dangaus pasikėlę,
Taip skambiai ir linksmai, ir jautriai
Tave *sveikina* paukščių būriai,—
Pabudai, gamtužėle.

Rasos veidą tau prausia,
Lino plaukus vėjelis šukuoja,
O saulutė močiutė myluoja
Ir parėdą gamina gražiausią.
Gi rytais, lyg mergaitė graži,
Tu žibutėmis galvą puoši,—
Rasos *veidą* tau prausia.

Puoškis, puoškis, *skaisčioji!*
Į kvapius vainikus, žalumynus
Tu paskleisk tas grožybes supynus,
Kur žiedų pumpurėliuos nešioji.
Ir slaptų pajėgų sukeltais,
Mano ilgesio skausmo aidais
Puoškis, puoškis, *skaisčioji!*

1914—1921

DEBESĖLIUI

[I redakcija]

Baltas, tyras debesėli,
Greitas, lengvas lakūnėli,
    Kur tu plauksi?
Ko tu vienas bekraštinėj
Toj padangėje žydrinėj
    Besulauksi?

— Per padangės žydrio plotą,
Kur jūra gili miglota,
    Aš keliausiu.
Ten tik prie brangios gimtinės
Jūros motinos krūtinės
    Prisiglausiu.—

Tai ir mano, debesėli,
Juodą mintį rūpestėlį
    Nuplukdinki
Ir į giliąją jūružę,
Kur vien bangos šniokščia ūžia,
    Paskandinki.

1914.VIII.18

* * *

[Eil. „Vakare" I redakcija]

Jau gęsta kruvini saulėleidžio skliautai.
Raudonus spindulius naktis tuoj užgesys,
O tyrą dangų ten aptvenkdamas juodai,
Tyliai pro girią juodas kyla debesys.
Myliu tave, jautrioji vakaro tyla!

Tu ramini suvargusiąją dvasią:
Su angelais dangaus pakilusi siela
Man audžia mintį ten galingą, drąsią.
Ir lyg sapne saldžiai skęstu tyloje
Ir pats tampu jos viena gyva dalele.
Man paslaptis tada gamta atkloja
Ir sielą sužavi melodija tylia.

1914.IV.17

BE ŠVIESIŲJŲ MINČIŲ

[Ciklo III eilėraščio I redakcija]

III

Vai liūdna, man liūdna be tųjų minčių;
Be jųjų aš nūn pajėgų nejaučiu.
Be jų nesvajosiu, be jų neskrajosiu,
Be jų nė skambiųjų dainų negiedosiu.
O plaukė tos mintys skaisčiąja gija;
Lietuva! tai tu jas gimdei manyje,
O aš jų kiekvieną žiedelį vien tau
Dainelių vainikan įpint papratau.

O kaip buvo gera, malonu, drąsu
Pakilti į tyrąjį žydrį dausų
Ir drąsiai į tolį pažvelgus akia
Matyt spinduliuotą ir puikią tave!
Ir rodės — netrukus palaima nušvies
Žydriąsias padanges gimtosios šalies.

O šiandien man liūdna be tųjų minčių —
Be jų pajėgos aš savyj nejaučiu.
Išplėšė jas žiaurūs audros sūkuriai.
Tiktai abejonės dabar įkyriai
Suvargintą sielą kankina ir mėto
Ir jauną jos galę naikina iš lėto.

Žinau, kad praeis tas audros ūžesys,
Vėl saulė žemelę žiedais aptaisys,
Bet ką gi papuoš pirmas žiedas kvapus:
Ar juodus dirvonus, ar šaltus kapus?..

1915.III.27

* * *

[Eil. „Sentimentalinis gegužis" I redakcija]

Pažiūrėk, koki tyri, glebni žiedai
Puošia sodą mūs raudonai ir baltai.
Kaip meili grakščios saulutės šypsena,
Kaip jausmingai paukščių sveikina daina!
O vėjelis tyras, šiltas ir kvapus
Glosto veidą ir tolyn vadina mus.
Kaip vilioja tie žiedeliai! Tai eiva
Atsisėsiv po garbiąja alyva.
Aš myliu jos žiedelius, myli ir tu,
Tai abudu jais gėrėsivos kartu.
Ir tave aplies jų kekės, ir mane
Tyro sveiko oro kvepiančia vilnia.
Atsigausiva jo srovę gerdami,
Ir užgims sieloj mintis šviesi, rami.
Glebnos, rausvos kekės plaukus mums bučiuos,
Tyliai skęsiv, skęsiv jausmuose saldžiuos.

1915.V.31

ŽIEDUOSE

[Eil. „Sentimentalinis gegužis" II redakcija]

Pažiūrėk, kokie tyri *glėžni* žiedai
Puošia sodą mūs raudonai ir baltai.
Kaip *meilingai saulės jaudina šypsnys,*
Tartum pirmas tavo meilės žadinys.

Taip vilioja ta *saulutė!* Tai eiva,
Atsisės*im* po *gurbiąja* alyva.
Aš myliu jos žiedelius, myli ir tu,
Tai abudu jais gėrėsivos kartu.
Ir tave aplies jų kekės, ir mane
Tyro sveiko oro kvepiančia vilnia.
Atsigausiva jo srovę gerdami —
Ir *pakils* mintis *mūs sielose* rami.
Kvapios, rausvos kekės plaukus mums bučiuos,
Ir svajosim laimę sapnuose šviesiuos.

1915 [*1921*]

VARGSTANTIEMS BROLIAMS

[„Toli nuo Lietuvos" I redakcija.
Tęsinys po eilutės „Dejavo siela suspausta"]

*

O gal, brolau, skausmai, vargai
Užspaudė tau šventus jausmus,
Širdis sukepo, ir likai
Kaip ledas šaltas ir ramus.
Gal užmiršai gimtas šalis,
Užlie geismų banga žiauri.
Manai ramiai gyvent galįs,
Kur duonos kąsnį sau turi.
Brolau! Atmink tėvų kapus.
Jei žyla jau plaukai galvos,
Žinok — ramiau ilsėtis bus
Šventoj žemelėj Lietuvos.
O jei turi dar pajėgų,
Svetur veltui jos tenežūva.—
Sulaukęs geresnių laikų,
Sugrįžki, broli, į Lietuvą!

Atgimęs oru atgaju,
Išdirbsi dirvonus tamsius.
Apsčiai aplaistyti krauju,
Didžius išduos jie tau vaisius.

*

Ir tu, sesute šilkakase,
Dūmoji skaudžią slaptą mintį.
Ir tu nerimstančiąją dvasią
Čia neturi kuo nuraminti.

Sunku čionai užtraukt dainelę —
Čionai nėra žaliųjų rūtų.
Žiūrėki bent, graži sesele,
Kad nors širdy rūta nežūtų!

Kad vėl, sugrįžus į Tėvynę,
Laisvai dainelės tau skambėtų,
Kasose rūtos įsipynę,
O širdyje dora žydėtų.

*

Šalin dejas, nusiminimą!
Skausmuose viekas tenemąžta!
Kiekvienas vien tik savo ima
Paskirtą Dievo sunkią naštą.
Praūš verpetai sopulingi,
Sulauksim dar šviesios gadynės.
Tada užgrūdinti, galingi
Sueisim laukuose Tėvynės,
Vieni kitiems rankas ištiesę,
Su meile degančioj krūtinėj
Statysim ateitį sau šviesią
Naujai atgimstančioj Tėvynėj.

Petrapilis
1915.X.21

KALĖDŲ ŠVENTĖ

[Eil. „Fragmentas“ (vėliau — „Gimimo naktį“) II redakcija]

Iš reto žvaigždėta padange aukštai
Didingai prabilo Kalėdų varpai.
Ir girdi kiekvienas, kam liūdo širdis,
Kad užgimė Meilė, prašvito naktis,
Ir pavergė sielas džiaugsminga žinia,—
Sukniubo ant kelių varguolių minia,
Sutirpo šalti abejonių ledai
Ir veržėsi guodžiančios maldos karštai.

Štai žėri šventovė elektros šviesa
Ir blizga altoriuose aukso varsa.
Pagautas didybės žiūri ir klausai,
Kaip muzikos groja ir gieda balsai.
Bet ne, ne paguodos tai skamba gaida —
Jos veltui ilgėjos širdis sužeista.
Ir čia vien tik skausmo dejas išgirdai —
Ir čia vien pikti prakeikimo aidai,
Kuriais išbadėjusios lūpos klajoja
Ir skelbia ne meilės, bet kerštо rytojų.

1915.XI.27 [1936]

NAUJI METAI

[Eil. „Naujieji 1916 metai“
I redakcijos pabaiga —
po eilutės „Kam ašaras savo aukoti“]

Pagailo man vargšų nelaimėse žūvančių brolių.
Suspaudė krūtinę ir ašaros temdė akis.
Ėjau tad nors tyliai naktelei,
Nors dangui aukštam pasiskųsti dėl žemės vargų.

*

Tylėjo aiški žiemos naktelė,
miegojo žemė po sniego rūbais,
nutilo oras, ir jokis balsas
šventos neardė ramybės.

Viršuj padangėj būriai žvaigždučių
mirgėjo švietė, viena pro kitą
keliais paskirtais dangaus gelmėse
nuo amžių sukosi, plaukė.

O ten už tųjų žvaigždžių pasaulių
Galybių Viešpats, ištiesęs ranką,
erdves apėmęs, visus pasaulius
palaiko, valdo ir gina.

Prašvito mano aptemę akys,
širdis nurimo;
žinau dabar jau, kur yr ramybė,
kame paguodos ieškoti.

Ir, puolęs ašen tada ant kelių,
pakėliau širdį prie To, kurs valdo,
palaiko, gina visus pasaulius,
ir savo skausmą aukojau.

Ir siuntė didis Galybių Viešpats
Angelą savo, kad rinktų ašaras,
Jam paaukotas, paguodą duotų
ir širdžiai neštų ramybę.

Dabar žinau jau, kai spaudžia skausmas
ir temsta akys, ir gelia širdį,—
dabar žinau jau, kur yr ramybė,
kame paguodos ieškoti.

1916

STELLA MARIS

[II redakcijos fragmentai]

[IV ciklo eilėraštis, kupiūruotas po eilutės „Keliais nežinomais riedi"]

*

Ėmė švisti akys
Ir blaivytis mintys,
Ir jausmai gražiausi
Sutartinėn pintis.
Mano Stella Maris
Prakalbė širdyje –
Ir nauja gyvybė
Sieloje atgyja.
Aš tave apšviesiu,
Brangus drauge mano,—
Ir suprasi prasmę
Sielos — okeano.
Tu žiūrėk, kaip žvaigždės
Leidžiasi ir teka,
Ir klausyk, ką bangos
Su pakrančiais šneka.
Ir vaizdais grožybių
Dvasią nuraminę,
Teapglėbia mintys
Erdvę begalinę.
Tu tada pajausi
Amžiną gyvybę,
Tu pamilsi grožį
Ir erdvių liuosybę.
Tu mane pamilsi,
Brangus drauge mano,
Ir suprasi prasmę
Sielos okeano.

[VIII eilėraščio kupiūra po eilutės
„Kad visą pasaulį apglėbti norėjau"]

*

Vai liūdna, liūdna ir skaudu
Puikiu praėjusiu vaizdu
Priminti spindulius jos veido,
Kad pragarmėn jis nusileido!
Malonūs, šviesūs atminimai —
Tai džiaugsmo ir skausmų žaidimai.
Pravirksta siela kiekvienam,
Kai reik praėjusiem sapnam,
Kuriuos taip saugojo širdis
Ir puošė rojaus spalvomis,
Sudie skausmingai pasakyti
Ir grįžt į palšą darbo sritį.

[Ciklo pabaiga, kupiūruota po eilutės
„Tai vien šešėliuose žaidimas"]

*

Sudie, svajone, sudie, skaisčioji,
Tiek kartų kėlus man dvasią!
Visiems tu lygiai kelius vadžioji,
Kur tiki laimę sau rasią.

Tik kaipgi liūdna palikti šalį,
Kur tiek grožybių priausta.
Ir kęsti, kęsti tyliai vargelį
Vienystėj širdžia suspausta.

Tai ilgis siela, nerimsta mintys,
Malda — vien skausmo dejonė.

Kol vėl per sapną neims vaidintis
Nauja skaisčioji svajonė.

Tada, kai sielą man vėl pagirdys,
Įkvėps slaptingąją galią,
Tad jums, man brangios, palankios širdys,
Sudėsiu naują dainelę.

1916 [1921]

ŠNIOKŠČIA BANGOS

[I redakcija]

Rūsčios bangos, šaltos bangos,
Kurčios uolos akmeninės,—
Skardūs kalnai, gilūs grioviai,
Palšos miglos vakarinės.

Pilkos erdvės, tuščios erdvės,
Nykios ilgesio klajonės,—
Ir tik skraidančios žuvėdros —
Tylios draugės mūs kelionės.

Kyla, dyla dvasios šauksmas
Ir be garso, ir be aido.
Vien tarp griovių, tarp uolynų
Palšvą rūką vėjas sklaido.

Šniokščia rūsčios šaltos bangos,
Teška putos sidabrinės,—
Kurčios uolos, gilūs grioviai,
Palšos miglos vakarinės.

Volga
1917.VII.15

NAKTIES ŽAISLAI

[I redakcijos ciklo dalis]

II

Ar jauti, kaip mes kartu
Vikriai sukamės ratu,
    Rankom susikibę,
Šviesią dainą tiesdami
Skrendam, skrendam dangumi
    Per erdvių platybę.

Vidury tik tu viena.
Savo šypsnio dovana
    Pavergei man mintį.
Kuo gi man pavergt tave?
Ar daina šviesia, guvia,
    Ar žiedų priskinti?

Bus ir skambančių dainų,
Bus ir kvepiančių žiedų,
    Tik praskleiski sielą.
Tik, skaisčioji, nuramink,
Nuramink ir atgaivink —
    Raudos nebemiela.

Kai jau mus padebesiuos
Ritmo bangos užliūliuos,
    Tu paduok man ranką,—
Saulės kelias nusities!
Slėpinių šviesios nakties
    Mudviem jau pakanka.

1917.VIII

SNAIGĖS

[I redakcija]

Ar meni tu baltą taką,
Kai dienelė temstant baigės,
O aplink lengvai, be vėjo
Skraidė, krito baltos snaigės?

Koks gražus mūs buvo takas,
Sniegučiu minkštai nuklotas!
Kaip į tolį jis viliojo,
Nors neaiškus, nors miglotas.

Ir snaigučių apkaišyti,
Nejučioms abudu ėjom
Ir malonią, jaukią šneką
Nuoširdžiai ramiai kalbėjom.

Melsvo prieblindžio ūkuose
Skraidė, puolė baltos snaigės.
Lyg gležni žiedai alyvų,
Kai pavasaris jau baigės.

Bekeliautum, mano drauge,
Tuo taku slaptai miglotu,
Kur nežinomų svajonių
Mūsų sielos pasvajotų.

1917

LIETUVIO GIESMĖ

[II redakcija]

Pamilo jūrą mūsų žemė,
Panoro laisvės mūs tauta,
Ir Lietuvos garbė jau švinta,

Kovos ir darbo sukurta.
Rūstaus likimo išmėginta
Pamilo jūrą mūsų žemė.

Laisvos tėvynės narsūs sūnūs
Atras kelius naujos būties.
Nuo arklo vėl prie kalavijo
Jie kietą dešinę išties.
Gyvent nė mirt kovoj nebijo
Laisvos tėvynės narsūs sūnūs.

Teisingas, didis mūsų Dievas,
Jo rankoj amžių ateitis.
Gyvuos mūs Lietuva tėvynė,
Ją laimins bočių praeitis.
O mūsų *darbus* gins kaip gynė
Teisingas, didis mūsų Dievas.

1919 [*1936*]

NEPASIEKIAMAI

[Ciklo II eilėraščio I redakcija]

II

Gražuole skaisčioji, gražuole meilingoji,
Tu mano svajotoji — nepasiekta.
Tavim tik nurimo krūtinė geismingoji,
Tavim tik prinoko lakioji goda.

Aš tau nepaspaudžiau dar rankos mylėdamas,
Tu man neatvėrei dar savo širdies,—
Tiktai lyg žibintas, iš tolo spindėdamas,
Nurimusioj sąmonėj vis vaidinies.

Tu lik visados taip kilni, nepasiekiama,
Lyg kalnų viršūnė per amžius balta.
Aš tylųjį ilgesį, tavo man tiekiamą,
Tau vienai iškelsiu skambiąja goda.

Tik širdgėloj mano, taip ilgai kentėtoje,
Kaip šiandien, pradžiugink meilingu žvilgiu,—
Gražuole skaisčioji, giliai pamylėtoji,
Tik tau savo amžiną godą rengiu.

1920

PROLOGAS Į GUŽUČIO „GEDIMINO SAPNĄ"

[Variantas iš autografo. III eilėraščio tekstas po eilutės „Į didį žygį kelia"]

Tau aš duosiu tokį sapną,
kur užaugo kaip lelija
virš bedugnio ežerėlio
nepasiekiamų gelmių,—
tokį sapną,
kur kaip liepsnos,
įgaisravę tavo širdį,
tamsią naktį įliepsnos,—
tokį sapną,
kur kaip burtas,
užkerėjęs amžių amžius,
kurstys širdis ir gyvens!

Ir sapnuoja Kunigaikštis:
iš klampynės juodo raisto
dvi ugninės dega akys —
geležinis žvengia vilkas —
ir sustaugęs tartum šimtas
tamsų mišką įsiūbavo.

[Toliau eilutė „Sapnuoki, mano karžygy!"]

[*1923*]

TRYS TOASTAI

Baigiant Senuosius metus

[II ir III eilėraščio pirmieji variantai iš autografo]

II

Galinga yr mūs karalaitė, tiesa.
Bet jiji — poezija dar ne visa.
Kad plauktų į viršų širdies nujautimai,
Kad pintųsi posmais minčių sutarimai
Ir keltų kiekvieną poeto daina,
Ją turi gimdyt *regimoji* gražna.
Ją turi sukurstyt žvilgsnių subūrimai,
Iš svetimo jausmo įskelta liepsna.
Tad mūs karalaitė pati apsireiškia
Šios žemės gražuolių vylingais vaizdais,
Pabudina širdis, įjautrina sielas
Ir pradengia paslaptis meilės sapnais —
Kol žemės žadėtos dangaus dovanos
Kūrėjo krūtinėj ugnis suliepsnos.
Ė, daug jūs mačiau, mano sapno gražuolės,
Betrempdamas žemę šių metų keliu!
Tegu jau išdilo širdy jūsų vaizdas —
Už jus savo antrąjį stiklą geriu!

III

Už pereitų metų gražuoles išgėręs
Ir vėl praeities vaizduose pasinėręs,
Gyviausiai miniu aš tave paskutinę,
Apreiškusią man pažadėtąją žinią
Ir mano pirmykštės svajonės kraštus.

Aš tavo akyse aiškiau esu skaitęs
Reikšmingas mintis amžinos Karalaitės,
Ir ilgesių gaudęs jos žingsnių aidus.
Rytoj? nežinau: gal man būsi, gal ne.
Gal būti kita netikėta žinia.
Ir kitas lig šiol negirdėtasai žodis
Man kito pasaulio stebuklus parodys,—
Gal būt, kad ir tavo sparnus, kaip plaštakei,
Nusvilins vidudienio kaitros sukakę,—
O man gal kita iš šios žemės minių
Rytoj apsireikš Karalaitės žvilgsniu.
[Užtat savo trečiąjį stiklą keliu
Už tave, šių metų kely paskutinę —
Ir tave, rytojaus dienos pirmutinę!]
Bet šiandien težydi, kas tavo man rasta,—
Aš tau tik keliu savo trečią toastą.

[1923]

PABAIGA

[I redakcijos du paskutinieji posmai]

Ir štai stoviu vienas, apglėbęs vidurnakčio tylą,
Iškėlęs žibintą.
Aplinkui nė balso. Nešvinta sukniubę šešėliai,
Nė kaukės nekrinta.

Tai akmenio uolą žaibu kaip audra pabučiuosiu —
Ištrykš spindulys.
Tegu ją širdis kaip meilužę skausmu pamylėjus,
Kentės, bet neklys.

1923

VERGAS

[Variantai iš autografo]

[II eilėraščio pradžia]

Šiąnakt keistą sapną sapnavau:
Rodos, klaidžioju aš vienas savo ruime,
Žėri saulė, gieda paukščiai, kvepia gėlės,
Ir visi staiga atbudę pajautimai
Skęsta džiūgaujančios laimės sūkuriuos.

Ir matau aš prieš save slaptingą Viešnią,
Ir girdžiu slaptingo žadinio žodžius:
— Aš tave paimsiu, menkas žemės Verge,
Ir paveldėsi tu mano stebuklus.

[III eilėraščio penktas posmas po eilutės „Ir ugnim išsprogs įkaitę smilkiniai"]

O kai išėjau į tylų rūmų sodą,
Gėlės vyto nuo manųjų žingsnių
Ir pakirdę skrido paukščiai į padangę,
O padangėj merkės žvaigždės nuo manęs.

[IV eilėraščio dvylikto posmo variantas]

Aš žmogus, kuriam prailgo jojo dienos
Ir kuriam paseno per anksti jaunystė,
Savo nykią buitį veltui tebeminint,
Savo buičiai seno žadinio belaukiant,
O nedrįstant į žvaigždes pakelt akių.

[Atskirai įrašytas dvieilio variantas]

Nes ir kas gi buvo visos mano dienos,
Jei ne apgaulės ir sapno vergija.

1924.X.18

IŠ AUKSINIŲ RĖMŲ

[I redakcijos pabaiga, nubraukta po eilutės „Iš auksinių rėmų"]

*

Jau nutilo, jau paskendo,
Jau ištirpo su šešėliais
Ir seni kūrybos žygiai,
Ir nauji mirties prajovai —
Ir lėmimai, ir smerkimai
Gaivalinei amžiaus kovai.

Vien galia ūmai sukilus,
Ir pirmykštis laisvės sapnas
Kuria naujo amžiaus dieną,
Myli, kenčia ir gyvena,
Ir dirvonuose daigina
Didžio darbo rūstų meną.

Naujo rytmečio kūrėjų
Žėri tolyje žibintai,
Ir paniekintų griuvėsių
Iš pelėsių rausta plytos.
Aukštos sienos — amžių dienos
Naujo žygio atstatytos.

1925 [1936]

TEGU TAVE DIEVAI

[Eilėraščio pradžios variantai iš autografo]

[I]

Ankstybo rytmečio šarmotasai svetys
Antai jau kuprina iš lėto pagiriais.

[II]

Šarmotas rytmetys. Danguj balta migla.
O žemė puošias auksu-sidabru.

[III]

Šarmotasai svety — rudens guvus prajove!
Išmarginęs mūs pievas auksu-sidabru.

[IV]

Šalnoto rytmečio šarmotasai svety,
Apkaišęs savo galvą auksu-sidabru,
Paskelbki visai žemei savo sutarty,
Kad būt visur laisvinga, šviesu ir skaidru.
Ir pūstelėjo girioj bangos šalto kvapo —
Geltona pošvaiste įsimetė tarp lapų —
Ir kužda kuklios liepos ir liekni klevai:
Tegu tave dievai, tegu tave dievai.

[*1926*]

* * *

[Eilėraščio fragmentas iš autografo]

Putojančios bangos, įkaitintas smėlis
Ir skambančio juoko atklydę aidai.
Ir paslėpto liūdesio pilkas šešėlis
Ūksmingam pavėsy pražydo baltai.

Pražydo baltai mano liūdesio dienos
Kaip nykstančios gėlės ankstybo rudens,
Jos trapios ir gležnos, bet jos tiktai vienos
Ir prieblandoj kvepiančiu žiedu plevens.

[*1920—1930?*]

VASAROS SAULĖJ

[Eilėraščio apmatai iš autografo]

Aš užmerkiau akis, ir vidudienio saulė
Išbučiavo *akis man* ir lūpas.
— — — — — — — — — — — — — — —
Aš atmerkiau akis — ir iš saulėto veido
Tavo šypsnys *sutiko mane.*
Ir dabar nežinau, kur tave aš regėjau:
Tikrumoj ar sapne.
Bet jau šiandien man rodos, kad tuomet
Mudu buvom kartu.
Tik atspėt negaliu, kas bučiavo mane —
Ar tai saulė, ar tu.

[*1929*]

ATSISVEIKINIMAS

[I redakcija]

Menu aš to liūdnojo vakaro spengiančią tylą...
Srovena elektra pro gelsvą šilkų abažūrą —
Pasieny baltuoja nunuoginta klaviatūra —
Ir kažkieno žingsniai už sienos be *garso* sudyla.

Aš laukiau, aš laukiau, aš laukiau taip ilgai, taip ilgai!
...pauksinti rėmai ir skliautuose saulių peizažas,
...ir kelias į laimę, o laimėn keleivis toks mažas —...
Tu ryto, tu saulių, tu laimės būties pasiilgai?

Sutrinksėjo gatvėj. Kuris dabar metas? Naktis.
Prasiveria durys — tamsoj sumirgėjo figūra —
Sukriko elektra pro gelsvą šilkų abažūrą —
Ir laikas sustojo. Kas verkia? Tai tavo būtis.

Neverk, jai tariau. Juk matai, dabar metas vėlyvas.
Bet mano *širdy* suvirpėjo kvapsningi jos pirštai:
Kad niekad, kad niekad, kad niekad manęs nepamirštai! —
Sukruto pasieny pajacas, o buvo negyvas.

Išėjo, kai švito jau balzganas rudenio rytas.
Telkšnoja lašai taip nuobodžiai į purviną gatvę.—
O nerimastinga būtie, o klaikioji vienatve!
Sugrįžau pailsęs, purvų ir vandens aptaškytas.

1929

MERGAITĖ ANT KAPO

[Fragmentas iš autografo]

Ji atėjo pasimelsti ant kapo,
O kape, juodam karste, jaunuolis.
Rudenio drėgmėj atšalo ir sušlapo
Žvirgždų ir smėlio amžinos ramybės guolis.

[1938—1939 ?]

* * *

[Fragmentas iš autografo]

Nežinau, kur esi, nežinau, kur buvai,
Barsto žemėn lapus nušalnoję klevai.

[*1939.X*]

GRĮŽTANČIAM VILNIUI

[Priešpaskutinio posmo variantas iš autografo]

O Vilniau! Mūs būties naujieji Aušros vartai!
Kaip atžavėt tave, kokia palenkt malda?
Su džiaugsmo ašara čia vardą tavo tartum,
Čia vėl tamsi naktis ir širdgėla juoda.

1939.X.12

* * *

[Fragmentas iš autografo]

Kai bus diena ir valanda sukakus
Ir mano saulė leisis gesdama,
Ir nerami širdis paliaus krūtinėj plakus,
Ir skausmo negalioj sustings ranka,
Tada didžios nakties klaikioj glūdybėj
Pradėsiu naują buitį amžinybėj.
Didingam ruime, žvakių spindesy
Su vėliavom, giesmėm ir žiburiais
Pakels mane į juodo sosto garbę.
Ir eis tada man nusilenkt visi
Tą valandą vienintelę ir svarbią.

Bet atgarsio nebus šaltoj krūtinėj
Nei mylimiems, nei veidmainingai miniai.
[Bet aš visiems tylėsiu abejingai:
Ir mylimiems, ir miniai veidmainingai.]

[*1943 ?*]

TEMOS. MOTYVAI. SĄSKAMBIAI. RITMAI. NUOTRUPOS

[Iš užrašų sąsiuvinio]

Toks giedras ir tyras birželio nakties dangus,
Apvirtęs į žemę raudona žiemių žara.
Nepridengta galva eini per tų varpų laukus
Ir geras tu žemei — ir tau tavo žemė gera.

Amžinybės šlove spinduliuojantis Kristus
Ir Olimpo skaistieji dievai...

Reikia saulės danguj,
Kad žemėj gėlė pražydėtų.

Tegu neslėgs manęs nei antkapiai, nei plytos.
Tegu ant mano kapo pražydės
kvapnus čiobrelis,
balta ramunė
arba geltona kačpėdėlė.

Vivos voco — šoko — moko — stoka — sunkoko...
nunoko *Mortuos voco, vivos plango...*
Mortuos plango — dangų — nerangų — lango
žabangų — pastangų — prabangų

Dar per anksti pragydo vyturėlis —
Dar šiaurės vėjai stūgauja šalti.
Ir mėlynų žibuoklių pirmos gėlės
Pražydo per anksti.

— Palauki, tarė, kvailas rupūžiok!
Tu man žiūrėk, daugiau neprasižiok!
Nerieski per aukštai į viršų nosies.
Sugavęs skaudžiai kailį nuvanosiu.

Norėčiau atverstą velėną
Paliesti dešinės pirštu,
Nes pats į žemę jau linkstu.

1943.III.12

Aš nežinau kada, nei kur, nei kaip,
Bet šitoj žemėj turi būt kitaip —
Ir geras Dievas čia ateiti tur,
Nors nežinau kada, nei kaip, nei kur.

Rikiuokimės — tuokiamės,
juokiamės, duokimės

Tu pasilik, tu pasilik —
Mane tu pamylėki tik,
Tu mane vieną pamylėk
Ir raibu sakalu išlėk.

Vienas savas, antras svečias,
O prie jų prisėdo Trečias.
Šiedu kūmai ir kaimynai,
O kas trečias — nieks nežino.

---

susvilo suklumpa
sugruzdo trumpą
kumpą

Raukšlėtas veidas ir akys prigesę.

Per bedugnes ir kalnus
Jūs žengiat, kaip gigantai...
Jūs spjaudotės ugnim
Ir vemiate siera —
Ir Dievo žemėj jums nėra,
Gyvieji!

Kur mes einam?
Kur mes einam tą audringą, baisią naktį?

1944.IX.23

...Ir dainuoja mirti eidami.

1944.XII.17

KOMENTARAI

SANTRUMPOS

KNYGOS

KK	— *Mykolaitis-Putinas V.* Keliai ir kryžkeliai.— K., 1936.
KŽRŽ	— *Putinas.* Kunigaikštis Žvainys ir Raudoni žiedai.— Petrapilis, 1916—1917.
P-56	— *Mykolaitis-Putinas V.* Poezija. — V., 1956.
RD	— *Mykolaitis-Putinas V.* Rūsčios dienos. — K., [1944].
R2	— Putino raštai.— V.— K., 1921.— T. 1—2.
R10	— *Mykolaitis-Putinas V.* Raštai. — V., 1959—1969. — T. 1—10. Romėniškas skaitmuo prie „Raštų" dvitomio bei dešimttomio santrumpų rodo tomą (R2—I, R2—II, R10—I ir t.t.).
TDA	— *Putinas.* Tarp dviejų aušrų. — K., 1927.

RANKRAŠČIAI

Poezija-59 I	— 1911—1958 m. poezijos autorinis mašinraštis, parengtas 1959 m. „Raštų" I tomui. I egzempliorius.
Poezija-59 II	— 1911—1958 m. poezijos autorinio mašinraščio II papildytas egzempliorius.
RDm	— Rūsčios dienos. — V., 1943.II.16. — Autorinis mašinraštis.
Usąs	— Temos / Motyvai / Sąskambiai / Ritmai / Nuotrupos. 1942—1964.— Užrašų sąsiuvinis. Kserokopija.

PERIODIKA

As	— Ateities spinduliai. — Petrapilis; žurnalas
At	— Ateitis. — K.; žurnalas
Br	— Baras. — K.; žurnalas
Dnv	— Dienovidis. — K.; žurnalas
Dr	— Draugas. — Čikaga; dienraštis
Drg	— Draugija. — K.; žurnalas
Gr	— Gairės. — K.; žurnalas
Gs	— Gaisai. — K.; žurnalas
Įl	— Į laisvę. — K.; dienraštis
Jk	— Jaunoji karta. — K.; savaitraštis
Kb	— Krašto balsas. — K.; dienraštis
Kr	— Krivulė. — K.; žurnalas
Krb	— Kūryba. — K.; žurnalas

La — Lietuvos aidas. — K.; dienraštis
Lb — Lietuvių balsas. — Petrapilis; laikraštis
Liet — Lietuva. — K.; dienraštis
Lkal — Lietuvių kalendorius 1917 metams. — V., 1916
Lmet — Literatūros metraštis 1942. — K.
Ln — Literatūros naujienos. — K.; laikraštis
Lt — Lietuvis. — K.; dienraštis
Md — Mūsų dienos. — K.; žurnalas
Mok — Moksleivis. — Bostonas; mėnesinis laikraštis
NL — Naujoji Lietuva. — V.; dienraštis
Nrm — Naujoji romuva. — K.; žurnalas
Nž — Naujas žodis. — Ryga; žurnalas
Pkal — Petrograd kalendorius 1916 metams. — P., 1915
Pr — Pradalgės. — K.; žurnalas
Pž — Pradai ir žygiai. — K.; žurnalas
Rt — Rytas. — K.; dienraštis
Sk — Skaitymai. — K.; žurnalas
Šl — Šaltinis. — Seinai; savaitraštis
Tr — Tautos rytas. — Bostonas; mėnesinis laikraštis
Vd — Vadas. — Petrapilis; savaitraštis
Vl — Viltis. — V.; laikraštis
Vlpr — „Vilties" nemokamas mokslo ir literatūros priedas. — V.; laikraštis
Vr — Vairas. — K.; žurnalas
Vrp — Varpai. — Šiauliai; literatūros almanachas
Vt — Vytis. — Čikaga; dvisavaitinis iliustruotas laikraštis
Vv — Vaivorykštė. — V.; žurnalas
Žd — Židinys. — K.; žurnalas
Žkal — Žiburio kalendorius 1916 metams. — Petrapilis, 1915

ARCHYVAI

CVAK — LTSR centrinis valstybinis archyvas Kaune
CVLMA — LTSR centrinis valstybinis literatūros ir meno archyvas
LKLIR — LTSR MA Lietuvių kalbos ir literatūros instituto rankraščių skyrius
MBR — LTSR valstybinės M. Mažvydo bibliotekos rankraščių skyrius
VUBR — Vilniaus universiteto Mokslinės bibliotekos rankraščių skyrius

*

AS aar — Albino Stankaus asmeninis archyvas. Vilnius
AŽ aar — Aleksandro Žirgulio asmeninis archyvas. Vilnius
IK aar — Irenos Kostkevičiūtės asmeninis archyvas. Vilnius
LG aar — Leono Gudaičio asmeninis archyvas. Kaunas

I. ŠALTINIAI IR JŲ ISTORIJA

Vinco Mykolaičio-Putino „Raštai" pradedami poezija. Pirmame tome skelbiama 1911—1944 m. kūryba, atskleidžianti poeto jaunystės ir brandos etapus, kurių turinį bei išgyvenimus dramatiškai įrėmina dviejų pasaulinių karų įvykiai. Tolesnei Putino lyrikos raidai skiriamas antras tomas.

Rengiant šiems „Raštams" V. Mykolaičio-Putino poetinį palikimą, pagal pirmuosius šaltinius patikrinta ir pasekta visų tekstų evoliucija.

V. Mykolaičio-Putino poezijos šaltinius sudaro rankraščiai ir spausdinti tekstai. Rankraštiniam palikimui priklauso eilėraščių autografai — juodraščiai ir švarraščiai, taip pat paties poeto rašomąja mašinėle perrašyti bei jo autorizuoti mašinraščiai. Gausiausia archyvinė medžiaga sukaupta LKLIR. Poetinės kūrybos rankraščių taip pat yra VUBR. Keletą pozicijų turi MBR, CVLMA, atskirų rankraščių esama ir asmeniniuose archyvuose.

1911—1944 m. poezijos rankraščių išlikę palyginti nedaug. Rasta ir peržiūrėta apie 115 eilėraščių ir jų fragmentų autografų. Ne itin gausų to laikotarpio autografų kiekį gali iš dalies paaiškinti poeto biografinės aplinkybės: jo kilnojimasis po įvairias vietas mokslo metais, Pirmojo pasaulinio karo suirutė. Nemaža rankraštinės medžiagos, kaip yra pasakojęs poetas, dingo 1922 m., kai jis, grįždamas iš Šveicarijos į Lietuvą, išsiuntė rankraščius paštu. Daug rankraščių sunaikinta Antrojo pasaulinio karo pabaigoje: tuomet Vilniuje buvo išgrobstytas rašytojo butas (žr. LKLIR F 59—676).

V. Mykolaičio-Putino jaunystės bei mokslo metų (1911—1920) poezijos autografų neišliko. Vis dėlto neseniai atsirado keli rankraščiai iki šiol nespausdintos jo dedikacinės-albuminės poezijos, 1916 m. poeto įrašytos Irenos Jackevičaitės (vėliau Petraitienės) albumėlyje Petrapilyje: „Pradžia pažinties", „Ūkais svajonių apsupta", „Dainutė",— ir taip pat tų pačių metų periodikoje išspausdintų eilėraščių „Lietuvaitei dailininkei" bei „Užmik" autografai (AS aar). Yra išlikęs 1918 m. Friburge parašyto eilėraščio „Gyvenimo naujo, gyvenimo kito" autografo švarraštis (LKLIR F 59—64). Tai bemaž ir viskas, kas žinoma iš ankstyvųjų eilėraščių archyvalijų.

VUBR saugomi keturiasdešimt penki 1921—1936 m. eilėraščių autografai (F 219). Keturiolika 1939—1944 metų Putino lyrikos rankraščių yra LKLIR (F 1, 59).

Svarbi šio laikotarpio archyvalija — sąsiuvinio formato, įrištas „Rūsčių dienų" rinkinio autorinis mašinraštis (89 p.), datuotas: *Vilnius, 1943.II.16* (LG aar). Tai 1944 m. išspausdinto „Rūsčių dienų" rinkinio, kurį sudaro dvidešimt keturi eilėraščiai, platesnis variantas, tuo metu neskirtas spaudai.

Keli to paties laikotarpio juodraštiniai autografai („Jie negirdi", „Marche macabre") yra įrašyti poeto užrašų sąsiuvinyje, pavadintame „Temos / Motyvai / Sąskambiai / Ritmai / Nuotrupos. 1942—1964" (kserokopijos AŽ aar ir IK aar).

CVLMA saugomas 1959 m. poeto sudarytas ir jo paties rašomąja mašinėle perrašytas 1911—1958 m. poezijos tomas („Poezija", F 23 A 2 B 1663 ir 1664; mašinraščio apimtis — 515 p.), kurio I egzempliorių jis buvo įteikęs Valstybinės grožinės literatūros leidyklai planuotiems „Raštams". Dalis jame esančių kūrinių į „Raštų" I tomą nepateko. To paties 1911—1958 m. „Poe-

zijos“ mašinraščio II egzemplioriu, autoriaus papildytas leidyklai nesiūlytais kūriniais (539 p. apimties), yra IK aar.

Po autografų tolesnę eilėraščių raidą žymi pirmosios publikacijos. Jeigu nėra rankraščių, jos laikytinos pirmaisiais kūrinių šaltiniais.

Beveik visa V. Mykolaičio-Putino lyrika pirmiausia rodėsi periodikoje. 1911—1944 m. eilėraščiai pirmąkart buvo paskelbti „Šaltinyje“, „Ateityje“, „Draugijoje“, „Vaivorykštėje“, „Viltyje“ ir „Vilties“ nemokamame mokslo ir literatūros priede; daug eilėraščių išspausdinta 1914—1917 m. lietuvių periodinėje spaudoje Petrapilyje — „Lietuvių balse“, „Ateities spinduliuose“, „Vade“, Petrograde, Žiburio kalendoriuose — bei Lietuvių kalendoriuje. Nuo 1918 m. poetas aktyviai bendradarbiavo Bostone ir Čikagoje leidžiamuose Amerikos lietuvių laikraščiuose — „Moksleivyje“, „Tautos ryte“, „Drauge“.

Nuo 1921 m. Putino eilėraščius spausdina Kaune išeinantys žurnalai ir laikraščiai — „Skaitymai“, „Gairės“, „Krivulė“, „Vairas“, „Krašto balsas“, „Rytas“, „Baras“, „Pradai ir žygiai“, „Mūsų dienos“, „Židinys“, „Gaisai“, „Naujoji romuva“, „Pradalgės“, „Literatūros naujienos“, „Dienovidis“, „Lietuvos aidas“. Hitlerinės okupacijos metais (1941—1944) poeto eilėraščiai skelbiami dienraščiuose „Į laisvę“ ir „Naujoji Lietuva“, „Literatūros metraštyje 1942“, literatūros almanache „Varpai“ bei žurnale „Kūryba“ (tikslesnė bibliografija nurodoma prie atskirų eilėraščių paaiškinimų). Periodinėje spaudoje užfiksuota per 400 pirmųjų publikacijų. Tik labai nedidelė poeto eilėraščių dalis buvo pirmąkart paskelbta rinkiniuose.

1911—1944 m. laikotarpiu pasirodė penki V. Mykolaičio-Putino poezijos rinkiniai:

1. **Kunigaikštis Žvainys:** Poema ir **Raudoni žiedai:** Eilės.— Petrapilis, 1916—1917.— 111 p.

Šioje knygoje paskelbta 1914—1916 karo metais Lietuvoje ir daugiausia Petrapilyje Putino sukurta poezija — dvi poemos ir keturiolika eilėraščių. Rinkinys išleistas Lietuvių draugijos centro komiteto nukentėjusiems dėl karo šelpti lėšomis ir išspausdintas Lietuvių spaustuvėje. Pasirodžius rinkiniui, 1917 m. rudenį poetas išvyko iš Petrapilio studijuoti į užsienį.

2. **Putino raštai:** 2 t.— V.— K.: „Švyturio“ bendrovė, 1921.— T. 1: Eilių rinkinys. Poema „Kunigaikštis Žvainys“.— 219 p.

Pirmame dvitomio tome išspausdintas didelis pluoštas iš periodikos surinktos ankstyvosios Putino lyrikos, įtraukta pirmojo rinkinio „Kunigaikštis Žvainys ir Raudoni žiedai“ poezija (be kelių eilėraščių), paskelbta nauja iki 1920 m. Šveicarijoje sukurta lyrika. Pats poetas, atsiliepdamas į L. Giros recenziją, taip apibūdino šį leidinį: „Tamsta pirmiausia sugėdini mane, kam aš, visuomenei nedaug dar žinomas, išleidau savo rašinius „Raštų“ vardu. Žinoma, prisipažįstu, tai nekuklu. Aš ir norėjau pavadinti stačiai „Eilės“, bet paskui sutarėm su „Švyturiu“ leisti kartu vienoj knygoj dar dramą ir noveles. Tada vardas Eilės jau nebetiko. Ilgai negalvojęs, sutikau su leidėjų pasiūlymu: tada tebus Raštai... ir liko Raštai“ (R10—X, p. 659). Kritika priėmė poetą kaip talentingą naujosios, intymiosios lyrikos atstovą, šį leidinį plačiausiai aptarė L. Gira-E. Radzikauskas, rašė A. Jakštas, Vydūnas ir kt.

3. **Tarp dviejų aušrų.**— K.: „Raidės“ spaustuvė, 1927.— 103 p.

Rinkinyje paskelbta Sveicarijoje, Miunchene ir grįžus į Lietuvą sukurta

lyrika, B. Sruogos įvertinta kaip poeto brandos išraiška ir lietuvių poezijos viršūnė. Rinkinį recenzavo Faustas Kirša, A. Jakštas, V. Bičiūnas ir kt.

Visi trys minėti rinkiniai buvo išleisti Putino slapyvardžiu. Ši ilgametė vieno pseudonimo vartojimo tradicija gyva ir dabar, ypač kalbant apie rašytojo poetinę kūrybą. Kiti vėlesnieji rinkiniai rodėsi rašytojo pavarde ir slapyvardžiu.

4. **Keliai ir kryžkeliai**: Lyrika.— K.: „Sakalas", 1936.— 302 p.

Knygoje atrinkti ankstyvosios poezijos kūriniai (1911—1926), paskelbtas naujosios lyrikos (1928—1936) skyrius „Keliai ir kryžkeliai",.tapęs ir viso rinkinio pavadinimu. Rinkinį recenzavo Stp. Vykintas, Gražvydas [E. Viskanta], A. K. [Alfonsas Keliuotis], A. Kr. [A. Krausas], J. Bivainis ir kt. 1911—1932 m. Putino poetinę kūrybą savo studijoje „Putino lyrika" (K., 1932) yra analizavęs J. Grinius.

1953 m. ši knyga išleista Čikagoje (229 p.).

5. **Rūsčios dienos.**— K.: „Sakalas", [1944].— 78 p.

Rinkinyje paskelbti 1939—1941 m. eilėraščiai, gimę dramatiškame Antrojo pasaulinio karo ir tautos nepriklausomybės netekties sūkuryje. 1941 m. rudenį autorius įteikė rinkinį spaudai. Jame buvo ir dviejų M. Lermontovo eilėraščių vertimai („Sapnas", „Žiūriu į ateitį su baime"), atsiliepę į rusų poeto 100-ųjų mirties metinių sukaktį. Rinkinio hitlerinė karo cenzūra nepraleido, įžvelgusi jame slogias fašistinės okupacijos nuotaikas. Tai yra pažymėjęs „Sakalo" leidėjas A. Kniūkšta: „Kai nuėjau rankraščio atsiimti, jų cenzorius dr. A. Scholz tiek tepasakė: „Aha, Putinas, nein" ir galvą pakratė. /.../ Kai vokiečių cenzūra neleido „Rūsčių dienų" spausdinti, o spaustuvė rankraštį jau buvo surinkusi, mes iš jų propagandinių leidinių nudžiovėme dalį popieriaus ir šio rinkinėlio atspaudėme kelis šimtus egzempliorių. Dabar šis nelegalus leidinys yra bibliografinė retenybė"[1].

Tokiu būdu „Rūsčios dienos", kaip rezistencinis leidinys, kėlęs jo leidėjams nemaža pavojų, pasirodė išspausdintas be datos 1944 m. pradžioje.

Okupuotoje Lietuvoje prislopintas literatūros vystymasis daugeliu atvejų reiškėsi įvairiais pusiau nelegaliais veiklos būdais. Spausdinto žodžio stygių savaip kompensavo visuomenėje populiarūs literatūros vakarai, cenzūros beveik nepaliesti, manifestavę pasipriešinimo, opozicines patriotizmo nuotaikas. V. Mykolaitis-Putinas skaitė juose nemaža to laikotarpio kūrinių, savo kelią čia pradėjo V. Mačernis bei kiti jaunosios kartos poetai.

Tokiomis literatūrinio gyvenimo aplinkybėmis 1943 m. pradžioje V. Mykolaitis-Putinas sudarė antrą, nelegalų „Rūsčių dienų" rinkinio mašinraštį, papildytą naujais ryškios antifašistinės minties kūriniais („Žiema", „Marche macabre" ir kt.), patikėdamas jį artimesnių pažįstamų ratui. Poeziją tada skaitė leisdami per rankas, ji plito nuorašais — tai buvo specifinė, konspiracinė to meto literatūrinės informacijos forma. Antai į Putino archyvą (LKLIR F 59—3) yra patekę kitų asmenų (poetų K. Bradūno ir E. Matuzevičiaus) perrašytų jo eilėraščių: iš „Žiemos" ciklo — „Po sniegu", „Pūga kryžkelėj" ir „Bobų vasara".

„Rūsčių dienų" antrasis leidimas išėjo Čikagoje 1972 m. (40p.).

---

[1] *Kniūkšta A.* Nykštukas apie milžiną [mašinraštis]. 1970, birželio 10.— P. 4.— IK aar.

1911—1944 m. V. Mykolaičio-Putino poezijos šaltiniams, be lyrikos rinkinių, taip pat priklauso ir dvi jo paties parengtos bei redaguotos tarybiniu laikotarpiu išleistos rinktinės:

1. **Poezija.**— V.: Valst. grož. lit. l-kla, 1956.— 271 p.

Šalia rinkinio „Sveikinu žemę" (1950) eilėraščių čia išspausdinti ryškiausi ankstesnės kūrybos pavyzdžiai, pirmą kartą pokario metais paskelbtas pluoštas 1939—1942 m. lyrikos, keletas nepublikuotų kūrinių („Marche macabre", „Pailsau" ir kt.). „Mykolaičio-Putino poezija yra ryškus ir reikšmingas etapas mūsų literatūros istorijoje",— rašė rinktinę pasitikdamas A. Venclova[2].

2. **Raštai:** 10 t.— T. 1: Poezija.— V.: Valst. grož. lit. l-kla, 1959.— 538 p.

Pirmasis dešimttomio tomas apima 1911—1959 m. poeziją; autorius jam parengė daug naujų jaunystės eilėraščių. Leidinys tapo svariu poeto kūrybos susumavimu, reikšmingu jo poetinio palikimo tyrinėjimams. Deja, be grynai redakcinių stiliaus ir kalbos pataisų, pastaruosiuose abiejuose leidiniuose yra atsiradę tekstų pakeitimų ir dėl to meto konjunktūros diktato.

Šiame „Raštų" tome kanoniniai eilėraščių tekstai spausdinami iš paskutiniojo ir pilniausio 1959 m. poeto sudaryto „Raštų" I tomo. Remiantis mokslinės tekstologijos principais, nekanonizuojami tie atvejai, kuriuose nustatyti cenzūros įteigti bei kai kurie kiti kvestionuojami tekstų pakeitimai. Poeto valią patikslina jo pasisakymai savo poetinio palikimo redagavimo ir leidimo klausimais bei paties autoriaus parengti tekstai anksčiau minėtuose dviejuose mašinraščio Poezija-59 variantuose.

II. TOMO SANDARA

V. Mykolaičio-Putino poezija čia spausdinama, kaip ir 1959 m. „Raštų" pirmame tome, paties autoriaus sudaryta tvarka. Į šešis tomo skyrius — „Rasoti daigai", „Raudonieji žiedai", „Į užburtą šalį", „Tarp dviejų aušrų", „Keliai ir kryžkeliai", „Išvakarės ir sutemos" — įeina 1911—1944 m. laikotarpiu poeto lyrikos rinkiniuose ir taip pat periodikoje pasirodžiusi poezija. Išlaikant tą pačią autoriaus sudarytą chronologinę kūrinių seką, čia įjungti dvidešimt penki anksčiau neskelbti kūriniai iš „Kelių ir kryžkelių", „Rūsčių dienų" rinkinių ir iš autorinio mašinraščio Poezija-59 II (IK aar).

Po šios tomo dalies skelbiamos ano meto V. Mykolaičio-Putino poeziją lydėjusios lyrikos rinkinių bei rinktinių pratarmės.

Į 1959 m. „Raštus" Putino liko neįtraukta nemaža jaunystės eilėraščių: vieni autoriui pasirodė per silpni ar tuomet nepriimtini savo motyvais, kiti, paskendę retų leidinių puslapiuose, buvo jo tiesiog užmiršti ar nesurasti (ne vieną jų poetas būtų įtraukęs ir į I „Raštų" tomą). Dabar tie kūriniai, surinkti iš periodikos ir archyvų, skelbiami šios knygos skyriuje, pavadintame „Rin-

[2] *Venclova A.* Pastabos apie V. Mykolaičio-Putino poeziją // Literatūra ir menas.— 1956.— Spalio 13.—P. 3.

kiniuose neskelbti 1911—1930 m. eilėraščiai". Jį sudaro keturiasdešimt septynios V. Mykolaičio-Putino poetinio palikimo publikacijos: tai ir pirmieji kūrybiniai bandymai, ir Pirmojo pasaulinio karo metų bei Petrapilio periodo poezija, taip pat keletas eilėraščių, parašytų studijų užsienyje metais.

Visi šie kūriniai autoriaus neredaguoti, ir kai kurių meninis lygis neprilygsta poeto patobulintai jaunystės lyrikai. Vis dėlto jie yra reikšmingi savo istoriniu autentiškumu, padeda pažinti bendrą to meto lietuvių poetikos raidą, atskleidžia Putino poetinės kalbos, epochai būdingų motyvų bei įvaizdžių formavimąsi, nužymi kai kuriuos esminius poeto kūrybinės pasaulėjautos pradmenis. Šio skyriaus tekstai papildo bendrą vaizdą tos poezijos, kuri buvo didžia dalimi sukurta iki rinkinio „Tarp dviejų aušrų" pasirodymo, ir organiškai įeina į jos problematiką.

Kitas naujas leidinio skyrius — „Priedai" — dedamas knygos pabaigoje. Jame pateikiamos būdingesnės eilėraščių redakcijos, variantai, fragmentai. Čia skelbiami spausdinti ir archyviniai tekstai, kurie atskleidžia Putino publikuotos poezijos kitimo istoriją bei jo meninę laboratoriją. Skyriuje spausdinama: 1) ištisi eilėraščių variantai, vadinami pirmąja arba antrąja redakcija (pakitę paralelinių tekstų segmentai surinkti kursyvu); 2) į eilėraščių pagrindinį tekstą nepatekę didesni fragmentai, kurių poetas atsisakė rengdamas vėlesnius leidimus; 3) archyvinė medžiaga, atskleidžianti žinomų eilėraščių gimimo ir formavimosi kelią, poeto sumanymus, apmatus, pradėtus posmus ar atskirų motyvų nuotrupas.

Tekstai šiame skyriuje išdėstyti chronologine tvarka.

Įvairūs kiti, smulkesni kūrinių variantai bei stilistiniai pakitimai pateikti atskirų eilėraščių paaiškinimuose.

Kritiškas 1911—1944 m. tekstų peržiūrėjimas, lyginimas su autografais ir pirmomis publikacijomis leido patikslinti kai kurių eilėraščių sukūrimo vietą ir metus, ištaisyti anksčiau pasitaikiusią ne vieną datavimo klaidą, padėjo atskleisti kur ne kur užsislėpusią korektūros ar redagavimo paklaidą, žodžio ar eilutės praleidimą, bibliografinius netikslumus. Kai kurie datavimo riktai vertė vienur kitur pakoreguoti ir eilėraščių tvarką.

Po eilėraščiais šalia pagrindinių jų sukūrimo datų laužtiniuose skliaustuose nurodomi ir didesnio redagavimo metai.

Šis „Raštų" tomas yra pilniausias V. Mykolaičio-Putino 1911—1944 m. poetinio palikimo leidimas. Žinios apie periodikoje skelbtą Putino ankstyvąją poeziją dar gali turėti atskirų spragų, nes iki šiol nėra išleista pilnos rašytojo kūrybos bibliografijos.

III. EILĖRAŠČIŲ AUTOREDAGAVIMAS

V. Mykolaičio-Putino kūryba, aprėpianti daugiau kaip pusės šimtmečio laikotarpį, sudaro ištisą XX a. lietuvių filologinės kultūros epochą. Atsiskleidžia rašytojo įnašas ne tik į poetikos, bet ir į diskursyvinės, filosofinės minties bei mokslinės humanistikos formavimąsi, ryškėja jo individualybės sąveika su bendrųjų kalbinės komunikacijos formų evoliucija. Tokio masto rašytojų palikimas daugelyje tautų, mūsų kaimynų, yra susilaukęs išsamių tekstologi-

nių studijų. Jų parengimas pas mus, deja, gerokai atsilieka. Dėl to šios srities teorinio, metodologinio, sisteminio tyrinėjimo stygius gana dažnai leido įsibrauti į mūsų literatūrinio palikimo vertinimą bei jo leidybą ne vienai neigiamai voliuntaristinei pozicijai.

Iššvalgyti platų V. Mykolaičio-Putino žodžio pasaulį reikia ne vieno tyrinėtojo pastangų ir kompleksinių studijų. Šiuo požiūriu jau nemaža ir padaryta J. Lankučio, V. Kubiliaus, V. Galinio, V. Daujotytės, J. Girdzijausko, K. Nastopkos ir kt. darbuose, kuriuose nubrėžti esminiai rašytojo istoriografijos, stiliaus, tipologijos, eilėdaros, poetikos aspektai. Išaugusios putinistikos fone ir šiame V. Mykolaičio-Putino „Raštų" leidime bandoma imtis platesnio rašytojo tekstų interpretavimo, norima atskleisti nors ir nepilną, bet kiek galima išsamesnį poetinių tekstų istorijos, jų variantiškumo, poeto kūrybinės evoliucijos vaizdą.

Daugelio Putino eilėraščių kitimo kelias buvo ilgas ir sudėtingas. Atsiskleidžia ryškus paties rašytojo atliktas eilėraščių redagavimas. Pažymėtini keturi jo tarpsniai, susiję su lyrikos rinkinių bei poezijos rinktinių leidimu 1921, 1936, 1956 ir 1959 metais. Kaip 1956 m. „Poezijos" rinktinės redagavimo liudytojas yra išlikęs autoriaus taisytas „Kelių ir kryžkelių" rinkinio egzempliorius (IK aar), iš kurio daugelis eilėraščių buvo spausdinami rinktinėje, taip pat „Poezijos" (1956) skiltinė korektūra (CVLMA F 23 A 2 B 374). Iš paskutiniojo, 1959 m. poezijos redagavimo laikotarpio išlikę 22 autoriaus taisyti eilėraščių mašinraščiai (IK aar).

Į pirmąjį eilėraščių rinkinį „Raudoni žiedai" poetas sudėjo periodikoje skelbtus eilėraščius jų beveik netaisęs. Vaizdas keičiasi, kai 1921 m. Putinas ruošia „Raštų" dvitomį ir į pirmąjį tomą įtraukia didumą 1911—1920 m. poetinės kūrybos. Kaip subrendęs poetas, jis jau iš esmės imasi peržiūrėti daugelį savo eilėraščių.

Ypač sudėtingą evoliuciją išgyvena ankstyvoji lyrika. Joje matome didžiausią tekstų kaitos dinamiką, autorius net pakartotinai grįžta prie tų pačių eilėraščių redagavimo, kuris rodo ne tik kalbines, stilistines pataisas, bet atspindi ir poeto asmenybės brendimą, jo estetinių pažiūrų raidą, literatūrinių krypčių sugestijas — visą dvasinę patirtį, stipriai veikusią ir keitusią daugelio ankstyvųjų eilėraščių struktūrą, kol ji įgijo galutinį meninį pavidalą. Šiandien, skaitydami „Vai eičiau aš, eičiau" (1911), „Geltonus lapus" (1912), „Sentimentalinį gegužį" (1915) arba „Snaiges" (1917), net neįtariame, kokią ryškią metamorfozę patyrė šie jaunystės eilėraščiai, paliesti jau patyrusio meistro rankos. Kūrinio rezultatas yra ontologiškas, tačiau jo kilmė ir augimas — istoriškas, ir tai nusako kultūros reiškinių sinchronišką ir diachronišką egzistavimą.

* * *

Gilinantis į Putino tekstų ir poetinio stiliaus formavimąsi bei jo dėsningumus, neišvengiama konkrečiau apžvelgti kai kuriuos būdingesnius eilėraščių raidos momentus. Tokiu ryškiu pavyzdžiu gali būti meditacinis eilėraštis „Vakare" (1914), turintis net tris redakcijas. Pirmojoje publikacijoje jis prasideda šiek tiek skirtingu, negu kanoniniame tekste, bet iš esmės tokiu pačiu erdviu plataus peizažo reginiu:

Jau *gęsta kruvini* saulėleidžio *skliautai.*

Gęstančios dienos trumpumo ir jos laikinumo pojūtį pabrėžia čia pat gretinami kylančios nakties ir juodo debesies kontrastai. Jau eilėraščio pradžioje sukuriama susikaupimo nuotaika, kurią įtvirtina tiesioginė lyrinio subjekto refleksija:

Myliu tave, jautrioji vakaro tyla!
Tu ramini suvargusiąją dvasią.

„Suvargusi dvasia", kaip esminė subjekto būsena, opoziciška „tylai", suteikia eilėraščiui paslėpto nerimo ir iki pat kūrinio kulminacijos skatina tolesnius išgyvenimus, išsiliejančius subjekto dvasiniu nuskaidrėjimu —

Ir lyg sapne saldžiai skęstu tyloje,
Ir pats tampu jo gyva dalele.

Finalinė išvada galutinai apibendrina palaimintą žmogaus ir gamtos harmonijos pojūtį —

Man paslaptis tada gamta atkloja
Ir sielą sužavi melodija tylia.

Jau šiame pirmame kūrinio variante atsiskleidžia stipri būtiška, Putino kūrybai būdinga jausena, ribinėse situacijose medituojanti dvasia, kupina vidinio nerimo ir konfliktiškumo. Tačiau eilėraštyje dar vyrauja vaizdų statika, neišvengiama tiesioginio konstatavimo, informatyvaus aprašymo elementų. Visa tai iš esmės pasikeičia ir išnyksta antroje kūrinio redakcijoje.

Jau pirmoje jos eilutėje poetas veiksmažodį „gęsta" pakeičia kitu — „dega", daug ekspansyvesniu, ryškesnių spindėjimo asociacijų. Vietoj statiško junginio „*kruvini* skliautai" atsiranda dinamiškas „*dega* žaromis". Ta linkme taisoma ir toliau. Antrąją eilutę „*Raudonus* spindulius naktis tuoj užgesys" pakeičia — „*Liepsnotus žibintus* tuoj *saulė* užgesys". Sukuriamas fejeriškas ugnies spalvomis degančio saulėlydžio įspūdis.

Trečioje ir ketvirtoje eilutėje atsisakoma ankstesnio aprašomojo nakties vaizdo. Jo vietoje atsiranda daug talpesnis, kaitriam saulėlydžiui priešingas motyvas — „nykios sutemos". Ši priešprieša daugiareikšmė ne tik vidiniu neapibrėžtumu, ji įjungiama ir į sudėtingą paradigminį kontekstą: „nykias sutemas" čia dar labiau pabrėžia atsiradusios garsų opozicijos, dinaminiai ir akustiniai nutylančių, stingstančių žingsnių aidai ir bangų šlamesio įspūdžiai:

Ir *nykioj sutemoj sustings* žingsnių *aidai*
Ir pajūrio bangų vienodas *šlamesys*.

Keturių eilučių gamtos epizodas naujame variante pasidarė semantiškai turtingesnis, konfliktiškesnis, ekspresyvesnis. Jame atsirado dar vienas naujas akcentas — „žingsnių aidai" — sinekdochiškas žmogaus ženklas, jo buvimo užuomina.

Ypač ryškiai pasikeitė eilėraštyje lyrinio subjekto interpretacija, sustiprėjo jo vaidmuo. Labiau įreikšminta jo funkcija, platesnė išgyvenimų skalė. Nebe ta ir subjekto pasirodymo ekspozicija: vietoj tiesioginio išsakymo „*Myliu* tave" atsiranda neapibrėžtas, erdvesnis, veiksmingesnis junginys, pavartotas su asmeniniu įvardžiu,— „*Aš laukiau* čia tavęs". Pirmame eilėraštyje bu-

vusi pagrindinė nuotaikos dominantė „tyla" čia virsta „valanda", koreliuojanti kintamumą, laikinumą. Ją tiesiogiai pratęsia ir papildo atsiradusi eilutė —

Tarp *gęstančios* dienos ir *kylančios* nakties.

Ji dar labiau pabrėžia antitezišKumą, erdvės ir laiko kontrastus, gamtos ir dramatiškos žmogaus sielos sandūrą.

Pirmoje redakcijoje tiesioginį subjekto veiksmą nusako vos trys veiksmažodiniai junginiai — „*Myliu tave*", „*saldžiai skęstu tyloje*", „*Ir pats tampu*". Antrojoje — atsiranda net dešimt visiškai naujų veiksmo atmainų, kuriose ryškėja nerimo, susimąstymo būsenos: „*Aš laukiau*", „*Palikęs kelyje*", „*Pagarbinsiu tave*", „*Ir eisiu, eisiu vėl*", „*Budėti čia vienam*", „*Ištiest maldoj rankas*", „*Ir viena tebejaust, kad myli ir ilgies*", „*Aš žiūriu ir klausau nurimęs ir tylįs*". Tokios įvairios išgyvenimų moduliacijos perteikia ištisą subjekto dvasinių priešingybių gamą ir ypač dramatiškai nuskamba atsiradusiu retoriniu klausimu —

Dėl ko taip liūdna gi budėti čia vienam.

Taigi pirmojo eilėraščio dvasinę statiką čia keičia kaskart auganti akcija. Nuosekliai per aštuonias eilutes į kulminaciją kyla lyrinio vyksmo įtampa, pasiekianti stipriausią dvasinės koncentracijos akimirką —

Ištiest maldoj rankas liepsnotiem vakaram
Ir viena tebejaust, kad myli ir ilgies.

Įdomiai pasikeičia žodžio „myliu" situacija: anksčiau buvęs eilėraščio pradžioje, dabar jis atsiduria pabaigoje, jau kaip tam tikra išvada, motyvuojama ir visa sudėtinga subjekto jausmų dramaturgija ir papildoma dar nauju išgyvenimu — „*ilgies*".

Po šios eilėraščio kulminacijos seka naujai sudaryta trijų eilučių repriza: ji trumpam grąžina tą patį melancholišką saulėlydžio motyvą, primena jo nuotaiką, kartoja bangos, ugninio spindulio, saulės įvaizdžius. Eilėraštis, prasidėjęs *degančios* saulės žėrėjimu, šiame variante baigiamas dar viena naujove — *gęstančios* saulės vaizdu. Eilėraščio kompozicija įgyja vaizdingą ir meditaciją žadinantį užbaigto laiko ciklo įrėminimą.

Nauja ir paskutinioji eilėraščio eilutė. Ji viską apibendrina tiesioginiu subjekto reagavimu, intymia išpažintimi, dvasiniu susitelkimu —

Aš žiūriu ir klausau nurimęs ir tylįs.

Pabaigoje panaudotos esamojo laiko veiksmažodinės lytys „*žiūriu* ir *klausau*" nesustabdo veiksmo tolydumo: išplečia jį į erdvę, paverčia būties apmąstymu, lyrinio subjekto rega ir klausa sujungiančiu visatos plotus ir žmogaus sielos gilumas.

Drauge su prasmine ir kompozicine struktūra antroje redakcijoje taip pat patobulinta ir ritminė organizacija, praturtinta eilėraščio instrumentuotė. Poetas išlaiko tą patį ramiai banguojantį dvylikaskiemenį jambą, bet suteikia frazei lankstesnio, laisvesnio intonavimo, koreguoja eilučių kadencijų įvairavimą: atsisako buvusių nenuosekliai įterptų moteriškųjų rimų (dvásią — drąsią; tylóje — atklója), pasirinkdamas vieningą vyriškų rimų skambėjimą.

Bendrą eilėraščio muzikalumą sustiprina ne tik kompoziciniai vaizdų pakartojimai, bet ir pagausintos sintaksinės figūros, anaforos — „*Ir* nykioj sutemoj", „*Ir* pajūrio bangų"; „*Dar* pūkštelėj banga", „*Dar* švystelėj staiga". Kompozicinę funkciją atlieka ir simetriškai išdėstomas asmeninis įvardis „aš". Jis žymi lyrinio subjekto išgyvenimų pradžią, jo pasirodymą — „*Aš* laukiau čia tavęs" — ir taip pat užsklendžia veiksmo pabaigą — „*Aš* žiūriu ir klausau". Tai akivaizdus dvasinės istorijos įrėminimas, tarytum pabrėžiantis šalia didžiojo objekto egzistuojantį žmogiškojo vidinio pasaulio atskirumą.

Galima sakyti, kad autorius pirmojo eilėraščio pagrindu išugdė beveik naują kūrinį; jo turiniu ir forma tobuliau išplėtojęs meditacinį kūriniо branduolį, sukūrė neabejotiną savo lyrikos šedevrą. Jame tapo viskas išbalansuota, jis įgijo klasikinės simetrijos ir pusiausvyros, niuansuotų ir turtingų žmogaus būtiško išgyvenimo prasmių.

Prie šio eilėraščio poetas dar sugrįžo 1936 m. Kelioms eilutėms jis suteikė grakštesnę kalbinę išraišką: „Ir eisiu, eisiu vėl, kur pasilgimas ves" = „*Ir vėl nueisiu viens į gęstančias žaras*"; „Dar pūkštelėj banga" = „*Štai sugaudė banga*"; „Dar švystelėj staiga ugninis spindulys" = „*Štai sušvietė gelmėj palūžęs* spindulys". Ankstesnio eilėraščio astrofinė struktūra čia paskirstyta keturiais ketureiliais posmais. Šios pataisos, nugludinusios vieną kitą detalę, iš esmės nebepakeitė subrandinto antrosios redakcijos meninio charakterio.

Kelis kartus taisydamas eilėraštį „Vakare", poetas kur kas stipriau išryškino paradigminės sistemos veiksmingumą, praplėtė leksikos asociatyvumo, vaizdingumo lauką, praturtino semantikos resursus, eilėraščio intonavimą, išbaigė kompozicinę struktūrą. Iliustratyvumo neišvengęs jaunystės kūrinys sužėrėjo meninės raiškos išradingumu, jis tapo perkeltas į ekspresyvaus poetinio mąstymo lygmenį.

Nekeisdamas kūrinio kompozicijos, tačiau panašiais principais Putinas 1921 m. redaguoja ir eilėraštį „Pabudai, gamtužėle" (1914), vieną iš savo dainingosios lyrikos pavyzdžių,— nors ir pirmajai kūrinio redakcijai nestigo menino grakštumo, poetinės formos išbaigtumo. Skaidrus pavasario išgyvenimas perteikiamas vaizdinga tautosakine gamtužėlės-mergaitės alegorija. Galima sakyti, joje jau išryškėja vienas pastoviųjų atraminių Putino semantinių motyvų, kuris vėlesnėje kūryboje išsiplėtė ir išaugo filosofiškai įprasmintais žemės-motinos-mylimosios įvaizdžiais, vaisingumo, gyvybės, dvasinių galių simboliais.

Pirmame eilėraštyje šalia tautosakinės frazeologijos vyrauja šnekamosios kalbos leksika, konkreti, daiktiška, taisyklingų sintaksinių konstrukcijų:

Pabudai, gamtužėle,
Atsikėlei iš ilgojo miego,
Išsivystei iš sniego.
Tuoj išpuoš tave gėlės sužėlę.

Tačiau šitokios paprastos, kasdieniškos realijos jau nebepatenkino poeto, tuo metu pasukusio į žymiai komplikuotesnę metaforiką, sudėtingesnes žodžio prasmes, kuriančio eilėraštį poetinės transformacijos principais. Pirmąjį vaizdą jis keičia praturtintu meniniu konceptu:

Pabudai, gamtužėle,
Švelniaplaukio gegužio bučiuota,
Numylėta, šviesi spinduliuota —

pasitelkdamas gamtos-mergaitės alegorijai gretinamą naują „švelniaplaukio gegužio“ personifikaciją. Visas vaizdas nuspalvintas meilės išgyvenimų jausmingumu ir pakilumu.

Panašia linkme poetas daro esminių pakeitimų ir trečiame posme, palikdamas tik tas pačias gaubiamąsias posmo eilutes. Jis atsisako pirmosios redakcijos abstrakčių retorinių figūrų —

Kiek tu meilės, skaistumo nešioji!
Tad įkvėpki, skaisčioji, į mus

— ir įjungia konkrečius, vaizdingus pavasario augmenijos motyvus — žiedus, pumpurus, vainikus,— visą gamtos grožį susiedamas su jausminiu lyrinio subjekto reagavimu:

Mano ilgesio skausmo aidais
Puoškis, puoškis, skaisčioji!

Eilėraštis pakrypo visai nauja emocine, egocentrine kryptimi. Su gamtos žavesiu poetas opoziciškai susiejo neramią žmogaus dvasią, leido nuskambėti vidinio sielvarto gaidai.

Abu eilėraščiai sukomponuoti iš nevienodo ilgumo anapesto eilučių, lemiančių jo įvairų melodinį ir dinaminį skambėjimą. Septyneilėse strofose simetriškai išsidėsto 7 — 10 — 9 — 7 skiemenų frazės, instrumentuojamos gaubiamųjų, kryžminių ir gretutinių rimų, moteriškųjų kadencijų, tarp kurių kiekvienoje strofoje nuosekliai įsiterpia po du vyriškus rimus. Ši muzikali ritminė sandara abiejose redakcijose yra šiek tiek skirtinga.

Pirmajame eilėraštyje kiekviena strofa dalosi į du aiškius intonacinius vienetus, kuriuos sudaro trys pirmosios eilutės. Jas apjungia vienodas pirmos ir trečios eilutės ilgumas ir gretutinis rimavimas:

Pabudai, gamtužėle, (7 sk.)
Atsikėlei iš ilgojo mie*go,* (10)
Išsivystei iš snie*go.* (7)

Paskutinė trumpoji eilutė suteikia frazei krintančią intonaciją ir tuo pačiu užbaigia tekstą pastebima pauze. Po jo tęsiamas lyrinis veiksmas strofos gale vėl grįžta į tokio pat ilgumo ritminę atkarpą —

Pabudai, gamtužėle. (7)

Antroje redakcijoje poetas padaro vieną, atrodo, nežymią, bet nuoseklią ir reikšmingą korektūrą. Visose strofose jis atsisako trečių, vidurinių trumpųjų, septyniaskiemenių eilučių, pailgindamas jas iki dešimties skiemenų. Tokiu būdu panaikinama jų struktūrinė reikšmė ir pašalinamos strofų viduryje buvusios pauzės. Tai suaktyvino vidinę dinamiką ir visą intonavimą, be atokvėpio augantį eilėraščio ekspresyvumą. Abi redakcijos atskleidžia skirtingus ir savaip pateisintus ritminio organizavimo variantus.

Naujos interpretacijos atsirado trečioje 1936 m. eilėraščio redakcijoje. Poetas keičia antraštėje „gamtužėlę" į „žemužėlę". Matome kai kurių poetinės leksikos pakitimų. Ryškiau paliečiamas jau kartą redaguotas pirmas posmas. Jo gan abstraktus paukščių motyvas —

Taip skambiai, ir linksmai, ir jautriai
Tave sveikina paukščių būriai —

tikslinamas konkretesnėmis, vaizdingesnėmis objekto savybėmis:

Tau *čirena* linksmi *vyturiai*,
Skamba, siaudžia *žali pagiriai*.

Vyturių įvaizdis tiesiogiai konotuoja dangaus erdves, mėlynę, o pagiriai kelia perspektyvos, žemės horizontų pojūtį. Vaizdas įgyja papildomų aukščio ir pločio asociacijų.

Paskutiniame posme poetas pakeičia 1921 m. redakcijos intravertišką eilutę „Mano ilgesio skausmo aidais" kitu, labiau melancholišku variantu:

Tu ir mano svajonių žiedais
Puoškis, puoškis, skaisčioji!

Neapibrėžtas aidų įvaizdis pakeistas labiau figūratyvia žiedų sąvoka. Čia tenka atkreipti dėmesį į išskirtinai reikšmingą žiedo motyvo funkciją ir itin aktyvią jo evoliuciją visoje Putino poetikoje. Tai vaizdžiai iliustruoja ir visos trys eilėraščio „Pabudai, gamtužėle" redakcijos.

Pirmame eilėraštyje yra tik vienas žiedo-gėlės įvaizdis: „Tuoj išpuoš tave *gėlės*". Antrame jų daugėja, randame jau tris įvairius variantus: „*žibutėmis* galvą puoši", „Į kvapius *vainikus, žalumynus*", „Kur *žiedų pumpurėliuos* nešioji", o trečiame eilėrašty pasirodo net šešios pozicijos: anksčiau buvusias papildo naujos — „Margaspalviais *žiedais* vainikuota", „Tu paskleisk visus *žiedus* supynus", „Tu ir mano svajonių *žiedais*". Tokia auganti motyvo kreivė — ne atsitiktinė. „Žiedas" Putino lyrikoje ryškėja kaip vienas pastoviųjų ir konceptualiųjų jo poetinės metaforikos motyvų, vienur turįs tiesiogiai apibrėžtą, kitur transformuotos simbolikos prasmę, kartu besikeičiąs ir su visa poeto stiliaus raida. Tie įvaizdžiai įvairiausiais semantiniais variantais įsipynę į daugelį eilėraščių: „Įpylė į žiedus tuos saldžius lašus" („Pavasario burtas", 1918), „Nedainuok man apie žiedus" („Nerandamai", 1920), „Tu žiede svajonių iš liūdesio mano taurės" („Viršūnės ir gelmės", 1921), „O kraunamas žiedas tavąja gyvybe išmis" („Žemei", 1922), „Nepaliesi savo pirštais jokio žiedo" („Vergas", 1924), „Žiedų nėra. Tačiau visur dažai" („Tegu tave dievai", 1926), „Alsuoja tylą sutemų žiedai" („Pakvipo žemė", 1928), „Pakvipo žiedai, / Kurių ligi šiol dar buvau neregėjęs" („Pietų šalies posmai", 1932), „Pamiršęs ir džiaugsmą, ir saulėtą buitį / Pernykščių žiedų spindėjime" („Pavasario alegorija", 1934). Pagaliau ir visa simbolistinės Putino dramos „Žiedas ir moteris" (1926) problematika. Tai ištisa variantų grandinė daugiaprasmio poetinio ženklo, susijusio su žemės galių, gyvybės, gyvenimo, kūrybos, būties pilnatvės universalijomis. Darosi suprantama, kodėl šis Putino pasaulėvokai būdingas motyvas įsiveržė ir į jo ankstyvųjų tekstų poetinio audinio korektūras.

Tuo metu taisyta ir nemaža kitų „Putino raštų" I tome skelbtų eilėraščių: „Vai eičiau aš, eičiau" (1911), „Jaunystės daina", „Vyturys", „Geltoni lapai" (visi 1912), „Varpininkas", „Pavasario rytas", „Audra", „Po padangės skliautus", „Nuliūdusiam draugui", „Juodas Kryžius" (visi 1913), „Harmonija" I, „Disonansai" (abu 1914), „Žieduose" (1915), „Stella Maris", „Su krintančiais lapais" (abu 1916), „Šniokščia bangos" (1917). Smulkesnių pataisų neišvengė ir daugelis kitų R2—I publikuotų 1911—1920 m. eilėraščių.

1921 m. dvitomio pasirodymas tapo svarbiu reiškiniu V. Mykolaičio-Putino kūrybinėje biografijoje. Jis sumavo to meto poeto lyriką ir įtvirtino ją literatūriniame gyvenime. Daugelis Putino kūrinių ilgam įaugo į visuomenės sąmonę ir kultūros procesą kaip tik šiame leidinyje subrandinta menine išraiška.

Reikli ir nuolat evoliucionuojanti poeto prigimtis vis dėlto nebuvo linkusi kanonizuoti nuveiktų darbų. „Esu numatęs perredaguoti visą lyriką",— rašė jis 1934 m. (R 10—VIII, p. 53). Kaip jau matėme anksčiau, tolesnio redagavimo Putinas ėmėsi 1936 m. Tai naujas jo kūrybinės revizijos etapas, susijęs su „Kelių ir kryžkelių" rinkinio rengimu spaudai. Jame šalia naujausios lyrikos yra trys skyriai („Sentimentalinis gegužis", „Tolimi atgarsiai", „Keliantis laisvei"), skirti ankstyvesniajai kūrybai, spausdintai 1921 m. „Raštuose". Pastaroji vėl daugiau ar mažiau redaguojama bei naujai poeto interpretuojama. Taip atsirado kai kurių eilėraščių antrosios, o kitų ir trečiosios redakcijos. Pagausėjo lyrikos variantiškumas. Šio laikotarpio taisymus lėmė jau to meto Putino individualybės bruožai. Susiklostė daugiasluoksniai ankstyvųjų tekstų redagavimo klodai, žymūs etapiški pokyčiai, absorbavę nemaža subjektyvių rašytojo asmenybės ir objektyvių literatūrinės aplinkos veiksnių. Atidžiau įsigilinti į šią Putino tekstologinę laboratoriją, diferencijuoti ir vertinti ją yra svarbus uždavinys, reikalingas išsamių studijų, nemažo parengiamojo darbo, statistinių duomenų. Šiame „Raštų" leidime tai tik pirmas bandymas prisiliesti prie poeto tekstologinės problematikos, noras ją iškelti, nubrėžti kai kuriuos atskirus tekstų analizės metmenis.

1936 m. poezijos tekstų autoredagavimas neliko visuomenėje nepastebėtas. A. K. inicialais pasirašęs autorius, recenzuodamas „Kelius ir kryžkelius", rašė: „Iš I-ojo raštų tomo naujojon knygon išrinkti eilėraščiai yra gerokai Putino ištaisyti ir perdirbti. Ištaisymai ir perdirbimai padaryti konkretumo, realizmo linkme. Svajingesni eilėraščiai, žinoma, nuo to gerokai nukentėjo"[3]. Polemizuodamas dėl kai kurių poeto taisymų ir abejodamas jų tikslingumu (eilėraščiuose „Lietuvio giesmė", „Varpininkas", „Pavasario burtas"), straipsnio autorius pripažįsta, kad puikiai pavyko ištaisyti eilėraščio „Vakare" pabaigą: „Pakeitus neskoningus tarmiškumus ir dar kai ką, posmas tik smarkiai pagražėjo, o kad iš jo dar išmetus tuos pirštu duriančius „štai", „štai", tai jis būtų nuostabus savo dailumu"[4].

Nors ir neišvengdamas subjektyvaus skonio, recenzentas vis dėlto pasižiūrėjo į eilėraščių taisymus kaip į tam tikrą rimtą kūrybinę problemą.

---

[3] *A. K.* [*A. Keliuotis*] Mykolaičio-Putino „Keliai ir kryžkeliai" // Naujoji romuva.— 1936.— Nr. 6.— Vasario 7.— P. 134.

[4] Ten pat.

Eilėraščių tobulumo, jų išraiškos požiūriu Putino 1936 metų redagavimas pasiekė dar aukštesnį lygį. Ir toliau stiprindamas ankstyvųjų eilėraščių ekspresiją, poetas vietomis elgiasi gana laisvai, ne vienu atveju įterpdamas juos į to meto savo poetinę sistemą, suteikdamas jiems to laiko stiliaus bruožų.

Akivaizdus tokio redagavimo pavyzdys — eilėraštis „Ei eičiau aš, eičiau", taisytas 1921 m. ir galutinai ištobulintas „Kelių ir kryžkelių" rinktinėje. Tai vienas pirmųjų lyrikos pavyzdžių, kuriame taip ryškiai užprogramuota ne tik Putino jaunystės, bet ir visos kūrybos pasaulėjauta, būtiškasis dualizmas, nuolatinė poeto kūrybos konfliktiškumą maitinanti versmė. Eilėraštis — tai tarsi mažytė romano „Altorių šešėly" herojaus būsenų atkarpa. Ne atsitiktinai jau žymiai vėliau, 1956 m., poetas tuo eilėraščiu pradėjo visos savo poetinės kūrybos publikavimą.

Pirmosios, kaip ir kitų eilėraščio redakcijų kompozicija ir konfliktas remiasi dviejų erdvių — „ten" ir „čia" priešprieša. „Ten" — „platusis svietas", tolimas ir siekiamas, kuriame brėžiasi trokštamų dvasinių vertybių — laisvės, laimės, kūrybos nuojauta, ir „čia" — artimas, turimas pasaulis, charakterizuojamas skausmo, sumenkėjusios dvasios sąvokomis. Aukščiausią įtampą šis dvilypumas pasiekia subjekto kreipiniu į Visagalį. Tačiau tai, deja, lyrinio subjekto vidinės dramos neišsprendžia. Po nevilties kreipinio į dievybę eilėraščio veiksmas dar stipriau projektuojamas ir sugrąžinamas į tą pačią subjekto dvasią, kuri viena, nerimo kupina, turi ieškoti savo sielos priešingybių išrišimo:

Gal ten, tarp audrų kur atradus sau vietą,
Širdis nesvajotų.

Eilėraštyje stipri romantinių kontrastų ir herojinio maištingumo dvasia, reiškiama vidinio skundo sugretinimu su „liuosybės", „marių", „sielos gilybės", „vėjų", „audrų" emblemomis.

Antroje eilėraščio redakcijoje, be kelių kalbinių pataisų — „Ei eičiau" = „Vai eičiau", „į platųjį svietą" = „į tolimą kraštą" ir kt., yra esminė, visai eilėraščio dramaturgijai reikšminga pataisa, kuria poetas nepalyginamai ryškiau pabrėžė vidinį subjekto dvasios konfliktą. Abstraktų kiek alegorinį pirmojo posmo vaizdą — „Gal ten, tarp tų marių atradus sau vietą, / Širdis nevaitotų" (analogišką ir eilėraščio pabaigoje) autorius pakeičia labai aktyviu, drąsiu vaizdu:

Gal ten, kur numetusi *priespaudos naštą,*
Širdis nevaitotų.

Tokiu būdu liuosybės sąvokai šiame posme atsirado antitezinškas ir konkretus partneris — priespauda. Toks šitų sąvokų kontrastas, įrėminęs ir visą eilėraščio kompoziciją, sustiprino naujojo eilėraščio varianto dramatizmą, maištaujantį lyrinio herojaus išgyvenimų kryptingumą.

Trečiojoje, kanoninėje redakcijoje žengiama dar toliau. Poetas šiek tiek perkomponuoja prasminius eilėraščio akcentus ir keičia eilėraščio išvadų atspalvį. Jis modifikuoja subjekto siekimų kryptį, sukeičia vietomis pirmojo ir paskutiniojo posmo eilutes su laimės ir dalios įvaizdžiais. Į pirmąjį posmą atkeltas dalios motyvas („Su vėjais *dalios* po pasaulį ieškotų") nusako

dar bendrą, neapibrėžtą troškimų programą, kurią konkretizuoja paskutiniame posme suformuluotas tų siekių tikslas — „laimės ieškotų". Vis dėlto ir šiuo tikslu eilėraštis dar neužbaigiamas. Priešpaskutinėje eilutėje poetas vėl pakartoja dalios įvaizdį ir suteikia jam kompozicinio žiedo funkciją:

Gal ten pasitiktų *dalia pažadėta*
Sapnų išsvajotų.

Tad „dalia pažadėta", išstūmusi iš eilėraščio išvadų antrosios redakcijos priespaudos motyvą, pasuko eilėraščio išgyvenimus kiek kita linkme: dalios įvaizdis — kaip *talpus gyvenimo, būties analogas,*— pakeitęs intravertišką, asmenišką ir konfliktišką „priespaudą", nukreipė mintį nuo egocentrizmo į bendresnę filosofinių apmąstymų plotmę. Šalia to paskutinėje eilutėje „širdies" vietą užėmęs abstraktesnis sapnų įvaizdis ir taip pat posme pasirodę nauji žvaigždėtos nakties, kryžkelių motyvai jau aiškiai liudijo, kad eilėraštyje atsirado nauja Putino brandos poetikai būdinga semantika, intelektualiai pagilinto vaizdo modeliai.

Redaguodamas eilėraštį, autorius naujai perfrazuoja ir antrąjį posmą. Čia atsiranda būdingi to meto jo poetinės leksikos junginiai — „sunykus dvasia", „saulėtas skliautas", pasiekiama laisvesnio amfibrachinių eilučių frazės intonavimo, skambesnių rimų.

Pakeičiamas ir iki tol netaisytas trečias posmas, įvedami variantai, labiau pabrėžiantys kreipinį į aukščiausiąją galią ir lyrinio subjekto dvasinę krizę. Eilutėje

O skausmui slapčia į krūtinę užėjus,
Vien melst Visagalį

— hiperbolizuojama personažo desperacinė būsena:

O *žudančio sielvarto* dienai atėjus,
Vien melst Visagalį.

1956 m. leidime, atsisakius Visagalio įvaizdžio, paskutinioji posmo eilutė skamba —

Vien smerkt savo dalią.

Šis variantas atgręžė lyrinį subjektą į patį save, tačiau pašalino Putino žmogaus konfliktui reikšmingą, jo vidinėje polemikoje, nuolatinėje „ten" ir „čia" opozicijoje egzistavusį metafizinį klausimą, keliamą ir „Altorių šešėly" romane, būdingą to meto rašytojo antropologijos problematikai ir jo pasaulėžiūrai.

Šio eilėraščio redagavimas akivaizdžiai atskleidė ne tik imanentišką formos struktūros evoliuciją bei prasmės judėjimą, bet ir tarybinių metų ideologinių reikalavimų sąlygojamus teksto pakeitimus.

Be anksčiau minėtų taisymų eilėraščiuose „Vakare", „Pabudai, gamtužėle", „Vai eičiau aš, eičiau", pakartotinio redagavimo „Keliuose ir kryžkeliuose" susilaukė ir „Varpininkas", „Po padangės skliautus", „Rex", „Su krintančiais lapais", „Sentimentalinis gegužis", „Stella Maris".

Vienas būdingiausių 1936 m. redagavimo ir naujo interpretavimo pavyzdžių yra eilėraščio „Snaigės" (1917) peržiūrėjimas. Poetas neliečia jo

metrinės struktūros, lengvai plaukiančio, dviem dinaminiais akcentais intonuojamo aštuoniaskiemenio chorėjo, bet, performuodamas leksinį ir semantinį klodą, gana ryškiai keičia bendrą meninį charakterį.

Pirmojo eilėraščio vaizdų sistema pagrįsta dar nesudėtingų prasmių koreliacija, referencinės kalbos frazeologija. Retoriniu klausimu svajingai pradedami žiemos sutemų prisiminimai —

Ar meni tu baltą taką,
Kai dienelė temstant baigės.

Per tris posmus jie plėtojami proziniu rišliu pasakojimu, tiesiogiai apibrėžiamomis realijomis:

Koks gražus mūs buvo takas,
Sniegučiu minkštai nuklotas.

Ir tik ketvirtame eilėraščio posme atsiranda metaforiškas, turtingų prasmių kūrinio konceptas:

Melsvo prieblindžio ūkuose
Skraidė puolė baltos snaigės.
Lyg gležni žiedai alyvų,
Kai pavasaris jau baigės.

Ankstesnį informacinį kalbėjimą čia pakeičia asociatyvus žiemos žavesį išreiškiantis snaigių ir žiedų, žiemos ir pavasario sugretinimas.

Šį paralelizmą autorius kaip tik ir panaudoja viso eilėraščio pertvarkymui. Poetas jį išplėtoja ir padaro pagrindiniu struktūriniu eilėraščio leitmotyvu, atsisakydamas pirmojo varianto vaizdų empiriškumo, suteikdamas jiems turtingesnės faktūros, asociatyvumo. Jau pirmoje strofoje įvedami abu minėto paralelizmo nariai: „baltos puokštės“ ir „švelniapūkės snaigės“, nusakančios žiemos-pavasario prasmes. Tie patys „snaigių-žiedų“ variantai nuosekliai kartojami ir toliau, antroje strofoje. Trečioje strofoje vietoj neutralaus kasdieniško frazeologizmo — „Ir malonią, jaukią šneką / Nuoširdžiai, ramiai kalbėjom“ — atsiranda nauja dvinarė opozicija, vėlgi perfrazuojanti tą pačią vaizdingą žiemos-pavasario paralelę:

Pro *pusnynus*, pro *gėlynus*
Pasipuošusiom alėjom.

Taip „puokštės“ ir „snaigės“ pasidarė eilėraštyje pastoviu kompoziciniu paralelizmo motyvu. Viena kitą keisdamos, visame kūrinio audinyje įsipynusios, jos nuskamba ir eilėraščio pabaigoje: čia poetas atsisako pirmosios redakcijos „svajonių“ ir jų vietoje paskutinį sykį kartoja „snaiges“, kompoziciniu žiedu užbaigdamas šią nepaprastai grakščios formos, sakytume, „radauskiško stiliaus“ žiemos pasaką.

Kaip vienas struktūrinių motyvų šalia „snaigių ir puokščių“ visose strofose aktyviai dalyvauja ir epitetas „baltas“ (I redakcijoje — 3, o II — 5 jo formos), drauge su sniego asociacijomis kuriantis emocinę atmosferą, užliejantis visą eilėraštį ištisu šviesos švytėjimu, erdviškumo, lengvumo pajautomis. Žymiai praturtėjusi ir antros redakcijos fonika. Pabrėžiamas ne tik kar-

tojamų atraminių įvaizdžių skambėjimas, bet ryškus įvairių garsinių sąskambių instrumentavimas:

STebuKlinGAS buvo TaKAS / SnieGo puoKŠTėmis nuKloTAS

arba:

PRO PuSnyNUS, PRO gėlyNUS / PaSIPuoŠuSIOM alėJOM

Nors ketureiliuose posmuose kryžmiškai rimuojamos tik dvi lyginės eilutės, tačiau eilėraščiui netrūksta melodingo asonansinio ir aliteracinio skambėjimo. Eilėraščio „Snaigės" taisymai rodo itin išbalansuotą formos pojūtį ir didelę autoriaus poetinės meistrystės patirtį.

Turtinant vaizdų prasmes ir įspūdžio ekspresiją, 1936 m. taisytas ir vienas Putino jaunystės šedevrų — eilėraštis „Debesėliui" (1914), sukomponuotas kaip įasmeninto debesėlio ir lyrinio subjekto dialogas, pirmame posme prasidedąs klausimu, tęsiamas atsakymu ir trečiame posme užbaigiamas išvada.

Poetas redaguoja du pirmuosius peizažinius posmus ir neliečia vieningo intravertinio subjekto apmąstymo paskutinėje strofoje.

Eilėraščio pirmosios eilutės kreipinyje — „Baltas, tyras debesėli" — keičiami du pernelyg artimi epitetai vienu skambesniu ir keliareikšmiu — „*Baltapūki* debesėli". Tokios pat būdvardinės-daiktavardinės darybos žodžio pataisa yra ir antroje eilutėje:

Greitas, lengvas lakūnėli, = *Lengvasparni* lakūnėli.

Tolesnėse eilutėse veiksmą pagyvina įvesta anafora:

Ar tik *saulę* palydėti,
Ar rytų *aušroj* žėrėti
Tu viliesi?

Čia taip pat vaizdingesniais „saulės" ir „aušros" variantais, koreliuojančiais gęstančią ir aušiančią dieną, pakeičiami buvę abstraktoki „bekraštės" „padangės žydrynės" įvaizdžiai.

Naujame variante skambiau derinamos eilučių kadencijos, visame šešiaeilyje nuosekliai besibaigiančios „i" balsio fonemomis: debesė*li* — lakūnė*li* — skri*si* — palydė*ti* — žėrė*ti* — vilie*si*.

Ir leksiniu, ir sintaksiniu požiūriu nesklandžios eilutės trečioje strofoje — „Ten tik prie brangios gimtinės / Jūros motinos krūtinės" — keičiamos nepalyginamai ryškesniu figūratyviniu vaizdu:

Ir, *sodriais lašais patvinęs,*
Prie *audringos* jos krūtinės
Prisiglausiu.

Eilėraščio antrosios redakcijos pataisos, kurių yra ir daugiau, negu čia nurodyta, patobulino „Debesėlio" formos grakštumą, lengvumą, organiškai susijusį su skaidria ir trapia dvasinio susimąstymo akimirka.

„Kelių ir kryžkelių" rinktinėje autorius daugiau ar mažiau peržiūrėjo visą pluoštą anksčiau netaisytų eilėraščių: „Prieš audrą", „Tėvynei", „Titanų kova", „Karo genijus" (visi 1914), „Be šviesiųjų minčių" (1915), „Nauji metai", „Sausas lapas", „Vargingos Tėvynės vargingi vaikai" (visi 1916),

„Tėvų šalis", „Saulėtekis kalnuose" (abu 1917), „Pavasario burtas", „Regėjimas", „Žiburių Nešėjai" (visi 1918), „Pumpurėlis", „Plaukėjai verpetuose" (abu 1919), „Į Naujuosius metus", „Finale", „Nepasiekiamai" (visi 1920).

Reikšmingų išvadų, papildančių Putino stiliaus dinamiką, pateikia eilėraščio „Maskarade" (1920) redagavimas. Tai jau nebe dainingosios ankstyvosios lyrikos, bet indeterministinių ryšių, daugiasluoksnių konotacijų, perkeltinių prasmių, ryškiai transformuotos realybės kūrinys. Tobulinant jo išraišką, matome kelias autoriaus pataisų kryptis: poetas sustiprina, pagilina eilėraščio antiteziškumą, dramatizmą ir praplečia paradigminę kūrinio talpą.

Eilėraščio struktūra paremta metonimiškomis apgaulingo, tariamo ir tikro pasaulio priešpriešomis — „Moterų juokas, elektros žibintai", „kaukės", „vylūs veidai" ir „žadamo atilsio" neradusi siela. Lyrinis veiksmas atskleidžia ir kartu teigia dramatiško žmogaus asmenybės tapsmo reikšmingumą, jo įprasmintą sielos, vidinio gyvenimo — „širdgėlos polėkių" egzistencinę vertę. Šalia lyrinio subjekto brėžiasi ir moters personažas, konotuojantis artumo, draugystės, meilės svarbą herojaus dvasinėje istorijoje („Eisiva mudu į sutemas dviese, / Šviesą paniekinę ir žibintus").

Jau pirmame posme stipriai užsimezgęs konfliktas antroje redakcijoje dar labiau stiprėja, kai poetas trečios eilutės abstrahuotų ir gramatiškai komplikuotų sąvokų šifrą —

Lūkesio širdgėloj sielai skandintai

keičia kur kas vaizdingesniu ir prasmės požiūriu kryptingesniu ekvivalentu:

Vienišai sielai, *skausme* paskandintai,
Žadamo atilsio čia neradai.

Naujoje eilutėje pasirodęs „skausmas" tampa tiesiogine opozicija „juokui" ir iškyla kaip etinė tuščio, „kaukėmis dangstomo" pasaulio konfrontacija.

Maskaradiškumui priešpastatomas vertybinis subjekto nusiteikimas yra koreguojamas ir ketvirtame eilėraščio posme vaizdingesniais, talpesnės prasmės pakaitais:

I

— Gera, gi gera pajusti gyvenimas
Lūpomis trykštančios tavo širdies.
Pulk prie krūtinės! Ekstazėje penimas
Džiaugsmas sparnus per bedugnes nuties.

II

— Gera *būt kartą* pajusti gyvenimas
Lūpom *pražydusios* tavo širdies.
Tavo likimas gedėjimais penimas,
Tu tik vidurnakčio tylai meldies.—

Antroje eilutėje „Lūpomis trykštančios širdies" metafora pakeičiama „pražydusios širdies" įvaizdžiu, vėlgi Putinui būdingu žiedo motyvu, kuris daug stipriau, negu pirmosios redakcijos analogas, žadina saulėto, šviesaus,

prasiskleidusio gyvenimo asociacijas. Po to seka dar ryškesnė kitų eilučių korektūra. Vietoj pirmojo euforiško, patetiško džiaugsmo šūksnio čia įvedami opoziciški, tamsių spalvų, „pražydusiai širdžiai" kontrastingi „gedėjimo" ir „vidurnakčio tylos" įvaizdžiai. Jie kreipia į gilumą ir dvasinį susitelkimą. Visa ši kraštutinių kontrastų situacija, gretinanti „šviesų gyvenimą" ir „vidurnaktį", „pražydusią širdį" ir „gedėjimą", iškyla kaip pilnavertė patirtis, ji toliau apibūdinama paskutiniame posme „laimės akimirkos radiniu". Joje ir glūdi Putinui būdinga džiaugsmo ir sielvarto, šviesos ir tamsos būtiškoji jungtis ir prasmė.

Ta kryptimi poetas paryškina taip pat antrosios eilėraščio redakcijos išvadas. Ankstesnį vaizdą — „Tu sieloj glūdinčius kūrinius žadini" — jis pakeičia ryškia opozicišku būsenų sandūra — „Tu mano *širdgėlos polėkius* žadini",— kur atsiskleidžia skaudžių ir džiaugsmingų dvasinių išgyvenimų vienybė, sudaranti gyvenimo ir kūrybos esmę:

Tu man kova ir sapnai, ir daina.

Eilėraščio „Maskarade" pataisos rodo, galima sakyti, pastovią Putino redagavimo tendenciją, siekiančią maksimalaus vaizdingumo, emocinio konkretumo, įspūdingumo, taisant ne vien tik nesudėtingą poetinį audinį, bet tobulinant ir abstrahuotas simbolinių prasmių struktūras, kur filosofinės minties išbaigtumą poetas derina su grynai jausminės įtaigos stiprinimu. Tokios nusistovėjusios Putino stilistikos pėdsakų ypač daug atsirado 1936 m. redagavime. Antai „Stella Maris" (1916), šiame ankstyvame Putino simbolistinio priešaušrio kūrinyje, jaunatviškų ir naivokų vaizdų vietoj nuskamba visai naujo teksto įtarpai, jau klasikiniai poeto pasaulėvaizdžio ir stiliaus posmai:

Praeis ta *būties valanda,* ir netrukus
Vakarė žara, šiaurės dangų apsukus,
Pakils iš rytų kaip šviesos pranašystė,
Kurioj tu savosios *lemties* nepažįsti.

Šio teksto semantika ir filosofinė refleksija primena jau ne vieną vėlyvosios Putino lyrikos atraminį motyvą — „*Vakarėj žaroj* man pasaulis didingai gražus" („Vakarėj žaroj") — arba ribinėse laiko situacijose analizuojamus žmogaus lemties klausimus „Krintančioj žvaigždėj", „Somnambule" bei kituose „Būties valandos" laikotarpio kūriniuose.

„Keliuose ir kryžkeliuose" atskiru skyriumi išspausdinti ir „Tarp dviejų aušrų" rinkinio eilėraščiai. Daugelio jų kaitos istorija turi jau pilną vaizdą, nes yra išlikusių juodraštinių autografų, nušviečiančių poeto kūrybinę laboratoriją. Pirmosios publikacijos, lyginant su autografais (išskyrus atskirus atvejus), įvairuoja labai nežymiai. Nedaug taisyti tekstai ir leidžiant „Tarp dviejų aušrų" rinkinį, tik kai kas stiliaus požiūriu paliesta kartojant juos „Keliuose ir kryžkeliuose". Čia ryškėja ir kelios nuoseklios pataisos,— autorius pabrėžtinai taisė ankstesniuose rinkiniuose vartotas pilnas daugiskaitos naudininko formas trumpomis: didingiems vidurnakčiams = didingiem vidurnakčiam, mylavimams = mylavimam, bučiavimams = bučiavimam („Pesimizmo himnai") ir kt. Sutrumpintą naudininką jis vartojo ir naujuose „Kelių ir kryžkelių" eilėraščiuose („Pietų šalies posmai", „Pavasario para-

das“, „Pavasaris“, „Lietuva“ ir kt.). Tokia sąmoninga poeto nuostata rodo, kad jis daug dėmesio skyrė poetinei eufonijai, ryškino atskirų priebalsių skambumą, ieškojo muzikalaus intonavimo.

„Keliuose ir kryžkeliuose“ poetas taip pat ištisai keitė anksčiau vartotą *buities* sąvoką *būtimi*. Tų sąvokų prasmės skirtybės dar nebuvo griežčiau nusistovėjusios ir bendrinėje kalboje.

Naujausios lyrikos skyrių „Keliuose ir kryžkeliuose“ sudarė 1928—1936 m. eilėraščiai. Išlikę rankraščiai dar mažiau skiriasi nuo pirmųjų publikacijų. Tai rodo poeto nusistovėjusios brandos metą ir drauge posūkį į mažiau komplikuotą išgryninto žodžio poetiką. Kūrybiniame procesę sumažėjo atstumas tarp sumanymo ir jo įgyvendinimo.

Ryškesnio autorinio redagavimo nėra patyrusi ir 1939—1944 m. lyrika. V. Mykolaičio-Putino eilėraščių redagavimas iš esmės siejasi su jo ankstyvosios poezijos raida. Jis yra palietęs ne tik smulkiuosius mažosios formos segmentus, leksinį, sintaksinį, ritminį poetikos lygmenį, bet ir didžiosios kompozicinės formos sandarą. Ryškus kelias nuo referencinių, išorinių struktūrų į gilumines, nuo vaizdų statikos į ekspresiją, nuo vienareikšmių sąvokų į daugiareikšmes. Atsiskleidžia kryptingas poeto siekis intelektualų abstrahuotos prasmės kontekstą perteikti figūratyvinių vaizdų ekvivalentais.

Antai 1916—1921 m. Putino poetiniame žodyne ne kartą sutinkami abstraktūs „grožio“, „kūrimo“ įvaizdžiai. Tai sąvokos, tuo metu nuolat vartojamos ir rašytojo mokslinių darbų leksikoje („V. Solovjovo estetika“, „Grožio ir meno kuriamosios dailės reikšmė“, „Meno aptarimas“ ir kt.). Šie įvaizdžiai buvo itin populiarūs ir Putinui artimų rusų simbolistų poezijoje:

Только в ночь бездонную
Звезды с высоты
Бросят в бездну сонную
Искру *красоты*
(Ю. Балтрушайтис. «Песня»)

arba

В неволе, в тяжелых цепях *Красота*,
Но час избавленья пробил.
(В. Соловьев. «Ночное плавание № 8»)

Ir Putino eilėraščio „Mano pasaulis“ pirmoje redakcijoje, šioje poeto dvasinio idealo deklaracijoje, taip pat figūruoja filosofiškai įreikšminta grožio kategorija:

Kad siela meilės aidais užkaistų,
Kur mano *grožio pasauly* gieda.

Eilėraščių cikle „Nepasiekiamai“, galima sakyti, ankstyvame Katedros Nepažįstamosios idėjos motyve, taip pat randame šią sąvoką:

Kai sutiko mane savo šypsniu lėtu,
Sakiau: *grožy* skęstu.

Arba —

Ir *grožio harmonijos*
Aidai nesiliauja skambėję.

(Tų žodžių nevengė ir kiti amžiaus pradžios lietuvių poetai — Z. Gėlė, J. Janonis.)

1921 m. redaguodamas jaunystės eilėraštį „Pavasario rytas", Putinas naujai įterpia į jį kūrimo sąvoką; eilutėse „Gamtos atgimimas / Prikėlė gaivinančią galią" jis pakeičia epitetą „gaivinančią" abstraktesniu, filosofiškesniu pakaitalu — „Prižadino *kuriamą* galią". Ir „Maskarade" yra tos pačios sąvokos atmaina, siejama su dirbtinio, netikro pasaulio spindesiu ir jo opozicija lyrinio herojaus vidiniam stoicizmui:

Stiklo žibintuose *kuriamo* žvilgesio
Sielai nušviesti jėga per silpna.

Įdomu, kad visi čia suminėti grožio ir kūrimo sąvokų variantai „Keliuose ir kryžkeliuose" išnyko, jie buvo nuosekliai pakeisti kitais pažymimaisiais žodžiais: „grožio pasauly" = „tam pasauly", „grožy skęstu" = „laimėj skęstu", „grožio harmonijos" = „amžių harmonijos", „kuriamą galią" = „pąžadino galią", „kuriamo žvilgesio"=„įžiebto žvilgesio". Tuo metu jau išėjęs iš simbolistinės poetikos orbitos, poetas, matyt, žvelgė į ją retrospektyviai, atsisakydamas ir kai kurių jai būdingų abstrakcijų.

Redagavimo procese išryškėjo autoriaus siekis stiprinti eilėraščio subjekto, kaip kūrinio aktanto, vaidmenį ir reikšmę, pabrėžiant jo išgyvenimų konfliktiškumą, dramatizmą, tiesioginę veiklą. Pvz., eilėraščio „Geltoni lapai" (1912) pataisos, pirmojoje strofoje šalia „einu" įterpusios dar vieną veiksmažodį „renku", suaktyvino eilėraščio veiksmo intensyvumą, visoje dramaturgijoje išplėtė lyrinio personažo saviraišką:

I

Einu patsai vienas pramintu taku,
Aplink mane šlama apleistas jau sodas,
Ir vėjas, besprukdams tarp medžių šakų,
Melodijas audžia vienodas.

II

Einu patsai vienas pramintu taku
Slaptingoje sutemoj rudenio sodo
Ir kylančio liūdesio giesmę renku
Iš vėtros suokimo vienodo.

Tokio pobūdžio korektūros, darytos ir ne viename anksčiau minėtame eilėraštyje („Vakare", „Vai eičiau aš, eičiau"), stiprino išpažintinės lyrikos savistabą, jos intravertiškumą.

To meto redakcinės pataisos į ankstesnės lyrikos audinį įjungė ir kai kurių naujų erdvės ir laiko, aukščio ir gylio struktūrų, ypač būdingų Putino brandos laikotarpio poetinei leksikai. Tai ypač akivaizdu, palyginus visų trijų „Varpininko" redakcijų variantus. Antai pirmos redakcijos (1913) ketvirto posmo eilutės

Nes mano krūtinė kaip *jūra plati:*
Joj telpa žmonijos troškimai šventi —

antroje redakcijoje (1921) performuojamos, dar labiau ir nuosekliau ryškinant aukščio ir gylio opozicijas:

Gilus mano varpas, kaip *jūros gelmė*,
O *mėlyną dangų* pasieks jo giesmė.

Trečioje redakcijoje (1936) dar sykį konkretinamas erdvės motyvas eilėraščio pradžioje. Vietoj „*Atplaukia šviesos* spinduliuota banga" sakoma: „*Pakilo erdvėj* spinduliuota banga".

Ir kituose eilėraščiuose atsiranda naujų, erdvę išplečiančių motyvų: „naktis žvaigždėta", „kryžkeliai" ("Vai eičiau aš, eičiau"), „Tarp gęstančios dienos ir kylančios nakties" („Vakare"), „aukšti padangių plotai" („Snaigės"), "vidurnakčių tyla" („Maskarade"), „juodos nakties gelmės" („Paskutinis spindulys"), „Sparnai viršum žemės ištiesti", „Spindulingieji žvaigždynai", „dangus žvaigždžių nuklotas" („Stella Maris"), „Ir praskleisk žvaigždynus,— / Aš ant žemės takų nerandu" („Po padangės skliautus"), „Man buvo kaip sakalui miela, drąsu / Pakilt lig šviesiųjų dangaus debesų / Ir veizėt pro melsvus padangės ūkus / Į tavo dirvonus, lankas ir miškus" („Be šviesiųjų minčių" III), „Ir dreba slėniai ir kalnai" („Titanų kova") ir kt.

Šių motyvų gausėjimas rodė Putino poetinio mąstymo platumas, implikavo transcendentinį gamtos ir visatos išgyvenimą.

Išleidęs „Kelius ir kryžkelius", V. Mykolaitis-Putinas grįžo prie ankstesnės poezijos publikavimo tik po 20 metų.

1956 m. „Poezijos" rinktinėje atskirų semantinių pataisų susilaukė eilėraščiai „Atsisveikinimas", „Lietuva"; čia perfrazuojamos kelios eilutės, įvedami kitokių motyvų variantai. „Tarp dviejų aušrų" eilėraščio prozinei formai poetas suteikia strofinę ir eiliuotą verlibro struktūrą.

Kur ne kur liečiami smulkūs stiliaus, kalbos dalykai, tikslinamas kirčiavimas, leksika, atsisakoma kai kurių svetimybių („Lyg ūkas aptemė" = „Aptemdė ūkanos", „geidulių" = „geismų", „neveizėk" = „nežvelki", „dūšia" = „siela", „žvilgesiais" = „žvilgsniais" ir pan.). Pagal tuometinius redagavimo principus ilginamas poeto anksčiau plačiai vartotas sutrumpintas daugiskaitos naudininkas, ne vienu atveju vietoj „būties" rašoma „buitis".

Atskirą pataisų grupę 1956 m. „Poezijos" rinktinėje sudarė pokario laikotarpio leidyboje praktikuotas neistoriškas, priverstinis tekstų pritaikymas „dabarčiai": tokių konjunktūrinių sugestijų buvo paliestas ne vienas poeto rinktinėje išspausdintas eilėraštis.

Tolesnė kai kurių V. Mykolaičio-Putino poetinių tekstų kaita siejasi su 1959 m. pradėtu dešimties tomų leidimu. Į pirmąjį ir pilniausią poezijos tomą autorius įjungė nemaža jaunystės kūrinių iš periodikos. „Atrinkdamas ankstesniuosius tinkamesnius eilėraščius,— pažymėjo poetas,— nutariau nekeisti jų idėjinio tematinio turinio, tačiau vis dėlto pataisyti jų išraišką — eilėdarą, kalbą — kad jie būtų priimtini ir šių dienų bent atlaidesniam skaitytojui" (R10—I, p. 7). Taisomi archaizmai, svetimybės (*liuosybė, ilgėjimas, karionė, dūšia, dūma, spėkos, krutėti, svietas*), žodžių darybos bei prasmės netikslumai (*slaptingas, prakilnus, užkurti krūtinę*), netaisyklingas prielinksnių vartojimas (*ant dangaus, ant sargybos*), šalinamos tarmybės (*jiji, jųjų, aptemė, yr, dabarčtis, amžis*). Tačiau poetas čia nesitenkina vien kalbos

pataisomis ir imasi didesnio stilistinio tekstų patvarkymo, šalindamas elementarius to meto poetinius štampus, frazeologines bendrybes, ryškindamas meninio vaizdo ekspresyvumą. Gana gausiai taisyta daugelis naujai įtrauktų jaunystės eilėraščių („Jaunystei bėgant", „Nemigos naktį", „Audra", „Nutilusi jūra", „Troškimai", „Jei kuomet ašara karšta", „Užburti slėpiniai" ir kt.).

Aiškinantis šio tarpsnio poeto redagavimo pobūdį ir principus, tenka pažvelgti į keletą konkrečių taisymų. Ankstyvame ryškių savistabos būsenų eilėraštyje „Ilgesys" poetas sustiprina psichologinę įtampą, ypač paryškina dvasinio nerimo, skausmingų priešingybių išgyvenimus:

I

Laimingas, kam jaunos krūtinės
Svajonės nelietė ugninės,
Kas nepažino įkvėpimo,
Bergždžių ilgėjimų širdies,
Kam niekados dvasia nerimo...
Laimingas! Jo vargai nelies.

II

Laimingas, kam jaunos krūtinės
Svajonės *nedrumstė* ugninės,
Kas įkvėpimo nepažino,
Aistringo ilgesio širdies,
Ko laisvės geismas nekankino,—
Laimingas! *Skausmas* jo nelies.

Panašiai keičiamas ir antras posmas:

I

Bet jeigu uždegė nors sykį
Ugnis krūtinę — nemanyki,
Kad tu ramiai gyvent galėsi,
Neras ramumo jau širdis.
Pažinęs kartą, nemokėsi
Tu nuramint drąsias mintis.

II

Bet jei *sujaudino* nors sykį
Tie norai širdį, nemanyki,
Kad tu *užmigt* kada galėsi
Ramiu laimingųjų miegu.
Tu vien svajosi ir kentėsi,
Tau bus ir liūdna, ir nyku.

Abiejuose posmuose, nekeisdamas didžiosios dalies eilėraščio kadencijų, palikdamas tuos pačius struktūrinius rimus (*krūtinės — ugninės, širdies — nelies* ir t. t.), autorius aktyvizuoja disforinių motyvų veiksmingumą, įveda „aistringo ilgesio", „skausmo" įvaizdžius, išplėtoja sunkių, slogių išgyvenimų

išskaičiavimą — „Tu vien svajosi ir kentėsi, / Tau bus ir liūdna, ir nyku",— sustiprindamas antitezišką polemiką tarp laimingos, nerūpestingos ramybės ir įaudrinto, nepasotinamo dvasios ilgesio.

Pirmajam „Raštų" tomui poeto peržiūrėta apie 40 jaunystės eilėraščių, panašiai kaip ir ankstesniuose redagavimuose mažinant aprašomosios kalbos funkcijas, stiprinant poetinės raiškos aktyvumą. Tačiau šalia tokių bendrų principų ir šiame redagavimo etape galime įžvelgti kai kurių būdingų teksto interpretavimo skirtybių. Visų pirma, čia mažiau laisvesnio ankstyvųjų tekstų perfrazavimo, kokio būta, leidžiant „Kelius ir kryžkelius". Gana ryškiai taisydamas daugelį jaunystės eilėraščių, kai kuriuos trumpindamas, autorius vis dėlto mažiau lietė vidinės struktūros aspektus, kurie, pavyzdžiui, buvo ryškūs eilėraščių „Vakare" arba „Snaigės" taisymuose. Poeto stilistinės nuostatos tarsi istoriškesnės, jis tobulina formą, prisilaikydamas jau susiklosčiusios konstrukcijos, ieškodamas tik raiškesnių leksinių bei semantinių ekvivalentų. Tai rodo eilėraščio „Skausmo balsas" (1911) pataisos:

I

Ar ilgai, kaip *kirminas*, kęsiu prislėgtas
Ir šliaužiosiu dulkėse žemės šaltos?
Ar ilgai *žaizdas* dar nešiosiu užslėptas,
Ar ilgai *krūtinė* vaitos?
Nors nuolat *ledus* ant jos kraunate vis,
Bet dega *širdyje* dar meilės *ugnis*.

II

Ar ilgai kaip *kirmis raitysiuos po kojų*
Ir šliaužiosiu dulkėse žemės šaltos?
Tą *žaizdą* seniai jau paslėpęs nešioju —
Kada ji skaudėti nustos?
Nors *šaldoma* verkia *krūtinėj širdis*,
Tačiau neužgeso joj meilės *ugnis*.

Stiprindamas atskirų įvaizdžių įspūdį, taisydamas kalbą, autorius aiškiai išlaiko visus tuos pačius pagrindinius struktūrinius sielos skundo įvaizdžius: *žaizda — krūtinė — širdis*. Išlieka ir paskutiniųjų eilučių *ledo — ugnies* opozicija, tik grakščiau perfrazuota:

Nors *šaldoma* verkia krūtinėj *širdis*,
Tačiau neužgeso joj meilės *ugnis*.

Tokiu būdu išugdomas kūrinio „racionalusis grūdas", paryškinamas jo dramatizmas, neprasilenkiant su esamu „scenarijumi".

Ilgas, keliais laiko tarpais vykęs V. Mykolaičio-Putino eilėraščių autoredagavimas išryškina ne vieną poeto lyrikos formavimosi dėsningumą, jo stiliaus kaitos, vertybinės orientacijos bruožą. Jis padeda giliau suvokti poeto dramatinį vaizdinio mąstymo charakterį, atskleidžia ne konstatuojamus, statiškus sprendimus, bet dinamišką ir konfliktišką minties vyksmą, kurį yra pastebėjęs ne vienas Putino poezijos tyrinėtojų. Pasak K. Nastopkos, Putino

eilėraštyje „tiesos pažinimas niekada nesibaigia“[5], o V. Zaborskaitė pastebi, kad „kiekvienas jo poetinio kelio posūkis atveria naujas žmogaus dvasinio gyvenimo, poetinių vaizdų ir formų perspektyvas“[6]. Diachroninė tekstų raidos išklotinė leidžia pasekti ne tik semantinius variantus, bet išryškina ir daugelio atraminių motyvų reikšmingumą poeto pasauly, jų modeliavimą, einantį nuo ankstyvųjų kūrinių per visą Putino lyriką.

Remiantis 1911—1944 m. poezijos tekstologine analize, šiame „Raštų“ leidime pažymėtini keli tekstologiniai sprendimai.

Be paties autoriaus korektūrų, pokario metais Putino tekstai patyrė ir leidyklinio redagavimo sugestijų. Autentiškų žinių čia yra pateikęs A. Žirgulys, drauge pažymėdamas itin sudėtingą rašytojo meninio žodžio ir kalbos *norminimo santykį*: Putino „raštų redaktoriui uždavinys buvo nelengvas. Juo sunkesnis jis buvo, žinant, kad toji kalba yra kelių laikotarpių padaras ir kad ji augo, eidama greta su bendrinės kalbos augimu. Taigi — kas joje toleruotina kaip ankstesnio laikotarpio kalbos faktai, kas palaikytina kaip rašytojo individualinės kalbos ypatybės ir kas taisytina kaip bendri kalbos trūkumai?“[7] Nurodęs keletą norminimo atvejų, redaktorius vis dėlto suabejojo kai kurių to meto taisymų prasmingumu: „gal buvo ir per toli nueita“ (pvz., atsisakyta tarminių įvardžių „kokis“, „šiokis“). „Kitame leidime šiuos taisymus pravers pasvarstyti ir turbūt nuspręsti Putino naudai“[8]. A. Žirgulys daro teisingą išvadą, kad „į didelio rašytojo kalbą paprastai stengiamasi kuo mažiausiai kištis, išlaikomi net jos savotiškumai, nesutampantys su gramatine norma „nukrypimai“ ir t. t.“[9]

Daug vėliau A. Žirgulys yra užsiminęs ir šių eilučių autorei, kad, redaguojant gyvus klasikus, ne vienu atveju buvo kiek lengvai pasiduota populiarioms norminimo tendencijoms. Tuo požiūriu jis ketino peržiūrėti ir savo redaguotus Putino tekstus: „Tad ir Putinui,— pabrėžia jis tą pačią mintį,— būdingiausia bei gyviausia jo individualinės kalbos apraiška *turės būti pripažinta,* nes ji tik sumažins atotrūkį tarp rašytojo gyvosios kalbos ir jo spausdintų kūrinių tekstų“[10] (pabrėžta cituojant).

Iš tiesų tai ypač liečia poetinę kūrybą. Dabar aišku, kad 1956 m. „Poezijoje“ pradėtas sutrumpinto daugiskaitos naudininko šalinimas niveliavo anksčiau poeto sąmoningai ryškintus garsinius sąskambius. Verta atkreipti dėmesį, jog pats autorius tų formų nekeitė, taisinėdamas eilėraščius 1956 m. „Poezijos“ rinktinei,— tai rodo jo redaguotas KK egzempliorius (IK aar),— daugiskaitos naudininko pataisos atsirado tik tolesnėje leidybos stadijoje. Tame pačiame pirminiame KK egzemplioriuje, kaip ir išlikusioje skiltinėje korektūroje (CVLMA), poetas taip pat netaisė ir jam būdingų tarminių lyčių „saulėleidis“, „vidudienis“, išspausdintų ir 1956 m. „Poezijoje“. Vadinasi, čia minėtas formas tikslinga kanonizuoti kaip to meto individualius Putino kalbos faktus.

---

[5] *Nastopka K.* Lietuvių eilėraščio poetika.— V., 1985.— P. 140.

[6] *Zaborskaitė V.* Eilėraščio menas.— V., 1970.— P. 222.

[7] *Žirgulys A.* Literatūros keliuose.— V., 1976.— P. 72.

[8] Ten pat.— P. 76.

[9] Ten pat.

[10] Ten pat.

IV. ISTORINIS TEKSTŲ AUTENTIŠKUMAS IR RAŠYTOJO PASAULĖVAIZDŽIO EVOLIUCIJA

Jau pirmaisiais šio amžiaus dešimtmečiais plataus pripažinimo sulaukusi V. Mykolaičio-Putino lyrika įvesdino poetą į lietuvių poezijos parnasą ir lėmė jos reformatoriaus kelią. Nuo empirinių įspūdžių poetikos nukreipęs savo lyrikos pasaulį į sudėtingą žmogaus dvasios „metafiziką", Putinas iškilo kaip vienas ryškiausių XX a. „poetinės antropologijos" atstovų, kuris, pasak J. Girdzijausko, „gyvena su viena amžina mįsle, visas pasinėręs į save, viską semdamas iš galingos savo prigimties ir nuostabiai išlavintos asmenybės išteklių"[11]. Poetinis išgyvenimas, neatskiriamas nuo dramatiškų asmenybės vertybiškumo, gyvenimo prasmės paieškų, telkėsi ties filosofiniu būties svarstymu, nuolat maitinamas humanistinių antropocentrizmo idėjų.

Putinas, kaip vienas ontologiškiausių mūsų literatūros kūrėjų, visa jėga atsiskleidęs nepriklausomybės laikotarpiu, savo kūrybą tęsė ir okupuotos Lietuvos gyvenimo sąlygomis. Rinkinyje „Rūsčios dienos" poetas atskleidė tragiškas lietuvių tautą užgriuvusio stalinizmo pasekmes, skaudžiai išgyveno ir pasmerkė sukrečiančias 1941 m. represijas.

Antrojo pasaulinio karo pabaigoje artėjant Tarybinei Armijai, pakilo didžiulė lietuvių emigracijos banga, kurią paskatino taip neseniai visuomenės išgyventas stalininis teroras. Tokioje itin kritiškoje politinės situacijos kryžkelėje, nepaisydamas savo antistalinistinių pareiškimų, V. Mykolaitis-Putinas ryžosi pasilikti su savo tauta. „Poetai dažniausia nesti politikais,— teigė jis 1945 m.— Nesu politiku nei aš. Poetas tegali gyventi tautos likimu, su ja džiaugtis ir su ja kentėti"[12]. Tą pačią mintį rašytojas pakartojo ir daug vėliau, sakydamas: „Nė vieną momentą nesigailėjau ir dabar nesigailiu pasilikęs Lietuvoje"[13]. Toks V. Mykolaičio-Putino apsisprendimas, neabejotina rizika dėl savo laisvės, ir tapo jo didžiausiu nuopelnu: sunkiu pokario laikotarpiu, kada lietuvių tauta neteko žymių intelektualinių pajėgų, kultūros gyvenime liko didelio dvasinio autoriteto ir kūrybinio pajėgumo rašytojas, reprezentavęs nacionalinės kultūros vertės mastus ir kelių lietuvių literatūros epochų jungtį, sukūręs joje ištisą meninės kūrybos etapą.

Tačiau filosofinės pasaulėvokos, ryškios personalistinės problematikos rašytojo įsijungimą į to metų gyvenimą nepaprastai varžė laikotarpio atmosfera, stalinizmo diktuojami estetikos kanonai: vulgarizuotas socialinių reiškinių supratimas, visuotinių ir klasinių kategorijų supriešinimas, dogmatiškai suprantamas idėjiškumas, primityvi realizmo samprata. Iš tokių pozicijų buvo aštriai kritikuotas ir pirmasis V. Mykolaičio-Putino tarybinių metų eilėraščių rinkinys „Sveikinu žemę". Į tarybinę kultūrą tuo metu sunkiai integravosi ir M. K. Čiurlionio kūryba bei daugelis kitų sąly-

---

[11] *Girdzijauskas J.* Lietuvių eilėdara.— V., 1979.— P. 336.

[12] *Mykolaitis-Putinas V.* Rašytojo žodis prie mikrofono [mašinraštis].— LKLIR F 1—3598.

[13] *Mykolaitis-Putinas V.* Autobiografijos vietoje // Tarybų Lietuvos rašytojai.— V., 1957.— P. 354.

giškesnio meninio vaizdavimo XX a. dailės ir literatūros kūrinių. Tokią meno padėtį lėmė 1946 m. literatūros ir meno klausimais VKP(b) CK paskelbti stalinistiniai A. Ždanovo nutarimai. Jų esmę sudarė „samprotavimų ir vertinimų autoritariškumas, šiurkštus kišimasis į kūrybinę veiklą, elementarių meninių laisvių neigimas. /.../ Tai atsiliepė visuomenės dvasinei ir dorovinei būsenai“[14].

Šie reiškiniai paaiškina tą faktą, kad 1949 m. buvo sustabdytas 9000 egzempliorių tiražu jau išspausdintas V. Mykolaičio-Putino „Altorių šešėly“ leidimas, rašytojui atsisakius knygos pratarmėje pasmerkti savo kūrinio idėjinį ribotumą. Kitas romano leidimas pasirodė 1954 m., tačiau jo pratarmėje autorius neišvengė kompromisų, o romano tekste atsirado stambių kupiūrų.

Tokia sudėtinga situacija savaip veikė ir 1956 m. pirmą kartą po karo leidžiamą V. Mykolaičio-Putino „Poezijos“ rinktinę, kurios pasirodymas buvo susijęs su prasidėjusiu literatūrinio gyvenimo atsinaujinimu, didėjančiu rašytojo poetinės kūrybos svoriu ir aktualumu bendrame tarybinės kultūros kontekste. Tuo pačiu laiku „Pergalės“ žurnalas jau spausdino ir pirmąją „Sukilėlių“ romano redakciją. Negalima neįvertinti to meto leidėjų įnašo, jų didelių pastangų publikuojant klasiką, tačiau kita vertus, dar daug ką diktavo autoritarinė konjunktūra. Ikitarybiniame Putino kūrybos supratime tebebuvo kvestionuojamas ne vienas idėjinio ir meninio pobūdžio klausimas, ypač nepalankiai žvelgta į transformuoto vaizdo poetiką, neigiamai, kaip dekadentinė, traktuota simbolistinė tikrovės percepcija. Su tokiomis pažiūromis ėmėsi polemizuoti pats rašytojas leidžiamos „Poezijos“ rinktinės pratarmėje: „Aš vien nenorėčiau sutikti su įsigalėjusia nuomone, kad didelė mano ankstyvesniųjų eilėraščių dalis esanti estetizmo išraiška. Estetizmas bei formalizmas man buvo visados svetimi. Aš niekad neišsižadėdavau turinio, idėjos, vaizdo dėl šiokių ar tokių formalinių eilėraščio elementų“ (P-56, p. 5). Poetas autoritetingai teigė tuo metu dažnai ignoruojamą meno kūrybos daugiaprasmiškumą, specifinę ir autonominę estetinių kategorijų prigimtį, kaip vieną esminių marksistinės estetikos postulatų.

Vis dėlto toji, pasak poeto, „įsigalėjusi nuomonė“ veikė jo rinktinės sudarymą. Jos tekstuose atsirado „painesniųjų“ simbolistinių segmentų praleidimų („Viršūnės ir gelmės“, „Nokturnas“), iš ne vieno chrestomatinio eilėraščio eliminuojama religinė semantika („Vergas“, „Pavasario lietus“, „Lino žiedas“ ir kt.). Neabejotiną poveikį čia darė įsiviešpatavęs ir vulgariai suprantamas ateizmas, kuris, kovodamas vien tik su religine antgamtiškumo idėja, ignoravo religijos istoriškumą, jos pažiūrų bei įvaizdžių socialines, kultūrines funkcijas ir tuo skurdino visapusišką kultūrinių fenomenų bei jų raidos pažinimą.

Ne kartą keblioje leidybinėje padėtyje atsidūrę rašytojai buvo priversti daryti įvairių nuolaidų. Su vyravusiu voliuntaristiniu kūrybos traktavimu V. Mykolaitis-Putinas iš esmės nesutiko. Leisdamas 1959 m. „Raštus“ ir aptardamas savo ankstyvųjų eilėraščių redagavimą, jis rašė: „Aš manau, kad

---

[14] Socialistinės kultūros paskirtis // Kultūros barai.— 1987.— Nr. 12.— P. 5.

būtų bergždžias ir nereikalingas darbas šalinti iš eilėraščių, parašytų prieš kelias dešimtis metų, to laiko mano pasaulėžiūros ir aplinkos poveikio žymes" (R10—I, p. 7). Nepaisant tokio rašytojo nusistatymo, ir 1959 m. „Raštų" I tomo poezijoje atsirado autoriui nepriimtinų jo lyrikos pataisų bei atskirų kūrinių kupiūrų (LKLIR F 59—748, 750; CVLMA F 23 A 2 B 1664). Į šį tomą nepateko pluoštas įvairių metų Putino poezijos (LKLIR F 59—274), autoriui dar sykį teko nusileisti ir pašalinti bei atitinkamai pakeisti kai kurias eilutes su religinės semantikos tropais. „Nubraukus du posmus „Priešui grasinant", galim eilėraštį spausdinti. „Kūrybos" paskutinio posmo pakeitimas tinka",— reziumavo bendrą rankraščio recenzentų nuomonę leidyklos vadovybė knygos redaktoriui (AŽ aar).

Nusiskųsdamas tokia istorinio mąstymo stoka, 1959 m. rudenį, kai suredaguotas I poezijos tomas jau buvo atiduotas spaustuvėn, poetas vieną mašinraštinį rankraščio atspaudą, skirtą ankstesniam leidyklos svarstymui, papildė dar pluoštu kitų eilėraščių ir įteikė šių eilučių autorei, tuo metu talkinusiai Profesoriui rengti spaudai jo poetinį palikimą. Šį autorinį mašinraštį V. Mykolaitis-Putinas apibūdino kaip savo lyrinės kūrybos suvestinę ir paskutinį žodį, galbūt praversiantį kada po jo mirties. „Poezijos" rankraštis savo sandara ir skyrių pavadinimais sutampa su 1959 m. „Raštų" I tomu, tačiau atitinkamose vietose jame įterpti tuo metu nepraleisti kūriniai ir be pakeitimų pateikti kai kurie spaudoje taisyti eilėraščiai. Taigi šis automašinraštis, išreiškiantis poeto valią, taip pat kaip ir „Kelių ir kryžkelių" rinktinė, tapo pagrindu, rengiant dabartinį V. Mykolaičio-Putino poezijos leidimą, sprendžiant tekstų autentiškumo klausimus bei nužymint kanonines kūrinių redakcijas.

Tekstų cenzūravimą, leidžiant „Raštus", rašytojas skaudžiai išgyveno: „Skaitau A. France'o „Le jardin l'Epicure",— rašė jis 1962 m. liepos 27 d. savo dienoraštyje.— Labai įdomu. Stebiuosi France'o nepriklausomu protu, kriticizmu, objektyviu sudėtingų gyvenimo reiškinių vertinimu. Kokia tolerancija tikėjimo, bažnyčios, dvasininkų, vienuolių atžvilgiu! Ir tai France'as, kuris laikomas dideliu liberalu ir antiklerikalu! Stebina ir tai, kad tokie straipsniai duodami vertime tarybiniam skaitytojui. O iš mano rinkinio išbraukiami nekalčiausi dalykai dėl jų „idealizmo" ir „apolitiškumo". Pasirodo, kad reikia pirma numirti, o paskui leisti savo Raštų rinkinį" (išrašas — IK aar). (Rašytojas turėjo omenyje leidyklos „Chudožestvennaja literatura" išleisto A. Franso „Raštų" aštuontomio III tomą, pasirodžiusį 1958 m.)

Nėra abejonių, kad be istoriškai autentiškų tekstų neįmanoma objektyviai pažinti menininko. Ypač didelė jų svarba, norint suvokti V. Mykolaičio-Putino filosofinių pažiūrų sistemą, jo, kaip mąstytojo, evoliuciją, kuri pirmiausia atsispindėjo poetinėje pasaulėjautoje ir drauge paraleliškai vyko kituose jo literatūrinės veiklos baruose. Kaip ir daugelis didžiųjų rašytojų, V. Mykolaitis-Putinas priklauso ne vien tik literatūros, bet ir filosofinės minties istorijai, reikšmingais aspektais praplėtęs lietuvių filosofinės antropologijos horizontus.

Kuo ir ką tikėti — tai vienas esminių ir nepaliaujamų Putino žmogaus svarstymų, kuriame nemenkas vaidmuo tenka ir religinei problematikai. Ji ne tik plačiai atsiskleidžia romane „Altorių šešėly", bet neaplenkiama ir poezijoje, būdama svarbi putiniškojo pasaulėvaizdžio dalis, neatskiriama nuo etinio, estetinio, filosofinio rašytojo pasaulio modeliavimo, noro rasti žmo-

gaus egzistencijos pagrindus, pagaliau, motyvuota ir objektyvių rašytojo biografijos bei istorinių lietuvių kultūros plėtotės tradicijų.

Pažymėdamas XX a. pradžioje religinio pasaulėvaizdžio populiarumą ir jo aktyvų vaidmenį, formuojantis moderniajai lietuvių lyrikai, V. Kubilius nurodo, kad tai buvo „vienintelis aiškiai suformuotas ir išbaigtas pozityvizmo sistemos antipodas, į kurį stipriau ar silpniau gavo atsišlieti kiekvienas, besitraukiąs tolyn nuo šitos sistemos", o „religiniai įvaizdžiai šiuo metu gana pastebimai palietė filosofinių prasmių ieškančią poetinę mąstyseną"[15].

Kūrybinį kelią pradėjęs tradicine, XIX a. būdinga katalikiškąja pasaulėžiūra, reiškiama ir daugelio kitų to meto poetų kūryboje, V. Mykolaitis-Putinas neliko tokios apibrėžtos konfesinės doktrinos rėmuose. Jo lyrika rodo sudėtingą ir nevienareikšmę poeto kaitą (skatinamą ne tik individualių polinkių, bet ir modernios XX a. Vakarų filosofinės antropologijos), aiškiai krypstančią nuo teocentrizmo į antropocentrinių pažiūrų ir suverenaus mąstymo modelius. Ilgoje Putino lyrikos evoliucijoje pastebima religinio pasaulėvaizdžio sekuliarizacija, posūkis nuo institucinio tikėjimo į neapibrėžtą, filosofiškai interpretuojamą dvasinio pasaulio prado teigimą, nuo transcendentiško absoliuto į dievybės sužmoginimą ir jos integravimą žmogiškųjų vertybių plotmėje. Jaunojo Putino lyrikoje egzistuoja dar aiški neotomistinė asmenybiško Dievo kategorija, priešinama žmogaus menkumui ir silpnumui, išreiškianti aukščiausio gėrio ir pasaulio tvarkos idėjas. Tačiau šalia to kyla ir abejonės Dievo tobulumu, jo teisingumu („Disonansai", „Rex"), ryškėja autonominės moralės bruožai, auga maištinga asmenybės savarankumo ir joje pačioje glūdinčių vertybių konfrontacija aukštesniajai valiai („Vergas"). Kai kurių jaunystės kūrinių prasilenkimą su instituciniu tikėjimu yra pažymėjęs ir pats rašytojas: „Draugijos" redaktorius [A. Jakštas — I. K.] mano atžvilgiu pasirodė tolerantiškas ir atlaidus. Jis dėjo į „Draugiją" tokius mano eilėraščius, kaip „Disonansai", „Juodas Kryžius" ir kitus, kurie nesiderino su seminaristui privalomu religingumu ir askeze" (R10—X, p. 611).

Filosofinės Putino lyrikos aspiracijos, be abejo, reiškėsi ne diskursyvine, bet poezijai būdinga vaizdine išraiška. Lyrika, kaip yra pastebėjęs K. Nastopka, „negali varžytis su filosofinių tekstų informatyvumu. Bet prasmės, turiningumo požiūriu pastarieji jos neatstoja"[16]. Ypač filosofiškai turiningų prasmių kupina Putino gamtos interpretacija. Stipriai išreikštas žemės gaivališkumo kultas, kaip poetinė žmogaus galių parabolė, jos šventumo įreikšminimas neatsiejamas nuo panteistinės pasaulio pagavos. Kosminėse poeto vizijose spindinti „budrioji Kūrėjo akis" („Viršūnės ir gelmės") arba kraterių gelmėse glūdinčios „pirmykštės Dievo liepsnos" („Džiaukis, žeme!") — greičiau primena ne judaistinio, krikščioniškojo Dievo sąvokas, bet labiau deistinės, beasmenės dievybės vaizdinius: tai pirmosios pasaulio priežasties, pirmapradžio būties tapsmo, dvasinių būties pradmenų poetiniai ženklai.

Daug vėliau savo apmąstymuose V. Mykolaitis-Putinas yra vaizdžiai nusakęs kai kurias panteistinių gamtos išgyvenimų premisas: „Ramūs nuotaikingi dabar vakarai. Iš žemės, iš medžių, iš visų daiktų kyla, iš dangaus sruvena tyli melancholija. Vakaro prieblandoj tarsi pajunti gyvai alsuojančią

[15] *Kubilius V.* XX amžiaus lietuvių lyrika.— V., 1982.— P. 160, 161.
[16] *Nastopka K.* Lietuvių eilėraščio poetika.— P. 20.

visatos sielą. Apie ją tiek daug filosofavo ir poetizavo filosofai idealistai, panteistai. Aš žinau, kad jokių objektyvių jausmų ir jokios sielos gamtoje nėra. *Mes patys dvasinės ekspansijos momentais savo jausmus įkvepiame gamtai, pasauliui*. Tačiau kas kita žinoti, o kas kita širdim patirti, siela pajusti. Tokiais momentais *gamta man gyva*, su manim jaučianti, liūdinti, mane guodžianti. /.../ Tie, kurie kėsinasi išrauti iš žmogaus išgyvenimų animistinį visatos pajautimą, skriaudžia žmogų, siaurina, susina jo pasaulį, jo dvasios polėkius" (pabrėžta cituojant; išrašas iš V. Mykolaičio-Putino dienoraščio — 1963, rugsėjo 3; IK aar).

Pabrėžęs emocinį nusiteikimą, vaizduotę ir lyrinį išgyvenimą žadinančių animistinių vaizdinių reikšmę, poetas nurodė ir jų antropologinę kilmę: žmogus sudvasina gamtą ir priartina prie savęs tam, kad giliau ją pajustų. Taigi į pasaulio apmąstymų centrą Putinas iškėlė subjektyvią žmogaus būtį ir per ją suvokiamą objektyvią realybę, iš žmogaus sielos gimstančią ir pačią dievybės idėją. Tokias išvadas paremtų ir kitas reikšmingas Putino duotas liaudies tikėjimo, pasak jo, kaip tautosakinės kūrybos pagrindo, apibūdinimas: tai „tikėjimas ne tiek religijos prasme, kuri riša žmogų tam tikrais, sakyčiau, daugiau ar mažiau išviršiniais išpažinimo ryšiais, kas yra viena viešųjų visuomenės gyvenimo formų, bet tikėjimas daugiau intymia prasme, kaipo giliausių, net ne visai sąmoningų žmogaus įsitikinimų ir nujautimų suma. /.../ Jis net šaltam samanotam akmeniui liepė kuždėti užkeiktos dvasios skundus — žodžiu, jis leido visam pasauliui dalyvauti intymiausiuose žmogaus pergyvenimuose — antraip vertus, jis leido žmogui savo pergyvenimais atgaivinti visą gamtą, jaustis gyva visatos dalimi"[17].

Į tokios jausenos pasaulį įveda ir šiame leidinyje naujai skelbiamas eilėraštis „Nežinomam Dievui" (1935), vienas filosofiškiausių poeto kūrinių. Kaip programiška priešprieša neotomistinei Dievo sampratai, čia ryškiai brėžiasi depersonalizuotos dievybės vaizdinys —

Gal ten ir tavasai žvilgsnys kartu spindi,
Bet čia — nei tavęs aš bijau, nei tave aš myliu.

Eilėraštyje prieštaringai pinasi religinio skepticizmo ir agnosticizmo, Dievo nepažinumo ir drauge jo mistinio jutimo išgyvenimai, kūrinio gale išsiliejantys giliai poetiška iracionalia būties transcendentalumo ir panteistine gamtos sudvasinimo meditacija:

Bet gal tik iš žemės palaiminto kapo,
Jei saulėtu žiedu kada rasose aš pražysiu,
Tuomet gal tik savo Nežinomą Dievą
Čia pat prie tų kvepiančių žemės žiedų pamatysiu.

Be abejonės, tradicinės institucinio teizmo doktrinos ir filosofinio panteizmo koncepcijos čia nesutapo. Tokių reiškinių susidūrimą savo prozoje yra pavaizdavęs ir V. Krėvė, pasinėręs į liaudiško pasaulėvaizdžio ir mitologijos gelmes. Panašių konfesinio ir meninio mąstymo prieštaravimų teko

[17] *Mykolaitis-Putinas V.* Lietuvių tautosakos menas [rankraštis].— 1925.— P. 28.— IK aar.

patirti netgi ir J. Tumui-Vaižgantui, impulsyvios dvasios, neramaus temperamento kūrėjui. 1927 m. lapkričio 22 d. laiške (LKLIR F l—3680) V. Mykolaičiui-Putinui jis rašė, kad Consilium vigilantiae (Budrumo taryba) užsipuolė „Židinyje" spausdintus jo straipsnius: „nesutelpu scholastiniame griežtume ir santykiuose su Aukščiausia Galybe, leidžiu sau subjektyviai elgtis kaip romantikas /.../ Consilium vigilantiae man rekomenduoja „laikytis išimtinai beletristikos srities", turbūt, teaprašinėti paukštytes, kalnelius, upelius. Bet ir tada galiu nusidėti „panteizmu",— ironizavo rašytojas.

Teistinis religingumas kaskart labiau ima virsti Putino lyrikoje neteistinio religingumo formomis, kurios siejasi ne tiek su tikėjimu Dievo objektyvumu, kiek su paties subjekto metafizinių išgyvenimų esme, būties refleksija. Tai ypač vaizdžiai išreiškia iš „Kelių ir kryžkelių" dabar publikuojamas eilėraštis „Malda" (1930). Ryškiai antropologizuojama ir pati dievybė. Putino Rūpintojėlis, ši antropomorfiška liaudiško tikėjimo būtybė, anot poeto, „mūsų godų" dievulis, prabyla jo lyrikoje kaip giliausio žmogiškojo būties rūpesčio personifikacija. Visiškai suprantama ir dėsninga, kad tą teologinę laisvamanybę tučtuojau pastebėjo A. Jakštas, pabardamas poetą dėl tokio dievybės sužmoginimo: „Dar būtų geriau, jei būtų prisiminęs ne „Smūtkelį", bet tikrąjį dangaus ir žemės Kūrėją. Gaila, kad dainius pro Jį praeina, visai nekreipdamas dėmesio, ir neturi nieko Jam pasakyti"[18].

Tokia Putino pasaulėvokos raida iš dalies susilietė ir su kai kuriomis tuo metu kylančio lietuvių religinio modernizmo aspiracijomis. Pasak B. Kuzmicko, tyrinėjančio religinius modernistus, „ortodoksiškajai „objektyviajai apologetikai" jie priešino įvairius „subjektyviosios apologetikos" variantus, pagal kuriuos „tikinčiojo asmens tikėjimo" pagrindas „yra jo asmeninis įsitikinimas, subjektyvi prasmė, kurią jis suteikia dievo sąvokai, bet ne racionali, iš anksto apibrėžta dievo samprata, ne logiški dievo buvimo įrodymai"[19]. Taigi religijos modernizacija sutapo ir su tam tikromis krikščionybės pasaulėjimo tendencijomis.

Tačiau Putinas, antropologizuodamas religines pažiūras, žengė žymiai toliau, negu to meto lietuvių neokatolicizmo bei religinio egzistencializmo atstovai (A. Maceina, J. Girnius). Rašytojas yra laikęsis I. Kanto požiūrio, kad Dievo neįmanoma nei įrodyti, nei paneigti, ir tikėjimas tėra paties subjekto moralinio nusistatymo laisvai priimama ar atmetama ne tiek racionalistinė, kiek intuityvinė kategorija. Antroje gyvenimo pusėje vadinęs save religiniu indiferentu („religijos atžvilgiu esu indiferentas",— rašė poetas savo dienoraštyje 1963 m. birželio 26 d.; išrašas — IK aar), skeptiškai nusiteikęs krikščionybės dogmatikos, institucinio tikėjimo bei apeiginio religingumo atžvilgiu, Putinas ir toliau savo lyrikos pasaulėvaizdyje neatsisakė dievybės bei religinių įvaizdžių semantikos, suteikdamas jai naują interpretacijos aspektą.

Ta prasme itin reikšmingos Putino — poeto ir mąstytojo — pažiūros,

---

[18] *Jakštas A.* Tarp dviejų aušrų // Ateitis.— 1927.— Nr. 1.— P. 62.

[19] *Kuzmickas B.* II Vatikano susirinkimas ir jo idėjinės ištakos // Katalikybės filosofinės koncepcijos.— V., 1986.— P. 8, 9.

išreikštos eilėraščio „Mirtis“ (1943) pabaigoje. Antai prieš Elysion, palaimintųjų kraštan po mirties patekusio žmogaus dvasią,—

Prasiskiria žvaigždžių ir saulių dangus —
Ir jis spindulynuos išvysta
Atpirkimo šlove nuskaidrėjusį Kristų
Ir giedrius Olimpo dievus.[20]

Ką gi reikštų toks politeistinės ir monoteistinės religijos sugretinimas? Juk Dantė savo „Dieviškojoje komedijoje“ dar neleido Vergilijui, šiam tauriausiam iš antikos sūnų, peržengti Rojaus slenksčio. Tuo tarpu XX a. poetas tose aukštybėse vaizduoja darnų dviejų, viena kitą paneigiančių, religinių sistemų sambūvį. Toje pačioje paralelėje atsidūrusi antikinė mitologija ir krikščionybės idėja Putino požiūriu tampa lygios, iškyla kaip du lygiaverčiai kolektyvinės žmonijos sąmonės vaizdiniai, žmogaus dvasios tvariniai, iš antgamtinės sferos pereiną į antropologinę kultūros plotmę.

Olimpo dievų ir Kristaus paveikslo sulyginimas suponuoja ir jų iliuziškumą, ir drauge objektyvų kultūrinį istoriškumą, poetas juos organiškai sutapatina ir sujungia kaip vieną reiškinį transcendentinėje kultūros sąmonėje, „amžinybės būtyje“, kuri priglobia ir atskiro mirtingojo individo dvasios dalelę. Poetas pomirtinėje vizijoje projektuoja tai, kas yra sukurta pačioje žemėje. Tokia geocentrinė Putino svarstoma mirties ir amžinybės metafizika aiškiai implikuoja antropologinį motyvavimą ir traktuoja religiją kaip žmonijos kultūros fenomeną.

V. Mykolaitis-Putinas iškyla mūsų literatūroje kaip vienas nuosekliausiai pabrėžiančių kultūros ontologinę prasmę, ypač išplėtojęs meno ir kūrybos transcendentalumo sampratą. Jau polemikoje su A. Jakštu (1926 m.) Putino suformuluota kreacionistinė meno teorija įžvelgia kūryboje aukščiausią žmogaus dvasios ir jo dieviškumo pasireiškimą, „prometėjišką pastangą sau dieviška paveikslą ir panašumą laimėti“ (R10—VIII, p. 14). Todėl ir eilėraštyje „Kūryba“ lyrinio subjekto dvasines galias poetas sąmoningai gretina su „chaose kuriančio Dievo dvasia“, išplėsdamas jas iki universo, beribio laiko ir erdvės parametrų.

Panašiai poetas ontologizuoja ir meilės supratimą. „Neatmerkim akių“, viename jo meilės lyrikos šedevrų, vidinio išgyvenimo įtampa tokia stipri, kad ji išnyra iš bet kokių empirinių varžtų ir išsiveržia į pasaulį kaip antžmogiškasis, kuriamasis būties pradas:

Visas Dievo pasaulis — tai tavo mintis,
Tu pati kaip kūrybos vaisinga galia —
Tavo meilė prašviečia akląsias naktis,
Tavęs ilgisi žemė svajone tylia.

---

[20] „Keistokai nuskamba „Mirties“ paskutinis posmas, kurio prasmė, be to, ligi galo man nėra aiški. Tokią pat abejonę kelia ir eil. „Pranašystė“ paskutinis posmas, nudažytas religine spalva“,— rašė A. Venclova, apskritai palankiai vertinęs sumanymą išleisti V. Mykolaičio-Putino „Raštų“ rinkinį. *Venclova A.* Pastabos dėl V. Mykolaičio-Putino „Raštų“ I tomo rankraščio [mašinraštis].— Palanga, 1959, liepos 25.— CVLMA F 23 A 2 B 1664.

Dievybės ir meilės sąvokos čia koreliuoja tarpusavyje kaip tolygios būtiškos jėgos. Dievybė, kaip aukščiausias palyginimo mastas, tampa begalybės, amžinybės, besąlygiškos laisvės metafora — „Ir kaip Dievo dvasia bekraštybėj skraidai" („Vergas"). Putino poetikoje tai viena būdingiausių vaizdo ir reiškinių ontologizavimo figūrų, išplečianti filosofinės semantikos ribas. Dėl to kai kuriuose eilėraščiuose priverstinis šių abstrahuotų įvaizdžių pakeitimas konkrečiomis sąvokomis subuitino poetinį diskursą, susiaurino filosofines Putino minties dimensijas ir būtiškąjį kryptingumą. Be „Kūrybos", „Neatmerkim akių", tokiu pavyzdžiu gali būti ir „Lino žiedo" pataisos. Eilutėse

Bet ir viso gyvenimo meilę ir kančią
Bus į mėlynus žiedus Kūrėjas įžiebęs

— poetas gretina mikro ir makro pasaulio struktūras: „mėlynas žiedas" ir „visas gyvenimas", tame pačiame posme — „mėlynas daigas" ir „padangė",— keldamas mintį apie mažame lino žiede pajaučiamą kosmo ir būties vienovę. Tų struktūrų jungtimi čia iškyla Kūrėjo metafora, motyvuojanti eilėraštyje empirinių ir metafizinių, imanentinių ir transcendentinių išgyvenimų ir apmąstymų turinį. Jau vėliau „Kūrėjo" vietoje atsiradęs realistinis „sėjėjas", kuris konotuoja artoją, lauko darbininką, iš esmės nesutalpina sukurtos meninės erdvės ir neįsijungia į sudėtingą eilėraščio paradigminę sistemą. Tokia pataisa disonuoja su būdingomis to laikotarpio poeto stiliaus ir pasaulėvokos savybėmis.

Vėlyvojoje lyrikoje Dievo kategoriją V. Mykolaitis-Putinas dar ryškiau subordinuoja žmogaus būčiai, Dievas tampa aukščiausia žmogiškųjų vertybių metafora, išreiškiančia tų vertybių egzistencinį visuotinumą („Bachas"), teikiančia ateistinio pobūdžio išvadas. Poeto kūrybos centre išryškėja imanentinių gyvenimo vertybių ir jų savarankumo apmąstymai, apeliuojantys į pačios asmenybės dvasios tapsmą. V. Mykolaičiui-Putinui artima antidogmatinė, nuolat ieškanti ir abejojanti mintis, kuri suskaidytų ir modifikuotų teistinių sistemų akivaizdoje siekė išsaugoti dvasinį žmogaus asmenybės vieningumą.

Žvilgsnis į Putino filosofinio pasaulėvaizdžio kaitą atskleidžia keleriopą religinių tropų vaidmenį jo poezijoje, leidžia diferencijuoti jų funkcijas. Ankstyvojoje lyrikoje daugelis jų reiškėsi vien kaip deklaratyvios tradicinio religingumo figūros. Ne vieną jų poetas vėliau koregavo, ieškodamas meniškesnių, vaizdingesnių pakaitalų. Tai atspindi 1959 m. redaguota jaunystės poezija iš periodikos bei kai kurie iš 1921 m. „Raštų" parinkti eilėraščiai („Aukštyn širdis", „Man kartais taip liūdna", „Užburti slėpiniai", „Tvanas" ir kt.).

Kitą tos semantikos grupę sudaro filosofiškai įprasmintos giluminės struktūros, tapusios atraminiais poeto pasaulėvaizdžio simboliais. Iki pokario laikotarpio jie buvo pastovūs per kelias eilėraščio redakcijas ir nenutrūkstamai keliavo iš rinkinio į rinkinį, paties poeto kanonizuoti „Kelių ir kryžkelių" rinktinėje. Eliminuoti pokario metais, dabar šie segmentai grąžinami į tekstus („Vai eičiau aš, eičiau", „Tėvynei", „Gintaro žvejai", „Vergas", „Diena jau baigiasi", „Pranašystė" ir kt.). Konkrečios nuorodos pateikiamos bibliografiniuose eilėraščių paaiškinimuose.

V. PUTINO TEKSTAI LITERATŪROS KRYPČIŲ KAITOJE

Imanentinė V. Mykolaičio-Putino lyrikos raida neišvengiamai siejosi ir su platesne kultūros erdve. Šiame komentarų skyriuje paliečiami keli Putino poezijos aspektai, kurie rodo jo sąveiką su epochos idėjomis ir laiko kaita, atskleidžia kaimyninių literatūrų impulsus, turėjusius reikšmės vidiniams poeto posūkiams. Iškyla ne viena bendra XX a. būdinga Putino meninio mąstymo recepcija bei komparatyvistinio pobūdžio išvada.

Naujos šių „Raštų" publikacijos, tiek archyviniai, tiek ir skelbti, bet poeto kūrybos periferijoje buvę kūriniai, dabar ryškiau nušviečia ne vieną šio pobūdžio klausimą. Visų pirma, giliau atsiskleidžia Putino poezijos sąlytis su romantinėmis lietuvių tautinio atgimimo tradicijomis bei lenkų romantizmo autoriais. Naujoj šviesoj ryškėja Miuncheno laikotarpio ekspresionistinės vokiečių poezijos impulsai. Poeto lyrikos kely brėžiasi nemaža jo kūrybai ir pasaulio literatūrai bendrų katastrofizmo idėjų Antrojo pasaulinio karo metais. Vidinė V. Mykolaičio-Putino kūrybos patirtis sugėrė daugelį Europos literatūrinių tradicijų bei kultūrinio intelekto apraiškų, įteisinusi jas savo asmenybės ir aplinkos aspiracijomis.

Skyriuje „Rinkiniuose neskelbti 1911—1930 m. eilėraščiai" išspausdinti tekstai žymiai praplečia Putino kūrybinės biografijos išeities taškus tiek tipologiniu, tiek visuomeninės minties bei literatūrinės mokyklos atžvilgiu. Nors meniškai ir nesubrandinti, tačiau jau patys pirmieji 1911 m. eilėraščiai rodo, kad į lietuvių poeziją įžengė visiškai naujo psichologinio tipo, ryškios minorinės pasaulėvokos ir autoanalitinio žvilgsnio poetas: iš karto nuskamba mirties išgyvenimų tema, išrutuliota ir tokia svarbi tolesnėje Putino žmogaus koncepcijoje („Kaip greitai vis mainosi laimė žmogaus", „Kapuose ramumas", „Troškimai", „Be laiko mirtis").

Be to, itin akivaizdu, jog jaunojo Putino kūrybinė potencija augo ir brendo lietuvių tautinio atgimimo aktyvizuojamoje dirvoje, skatinama visos jo ideologijos ir programos. Tai konkretizuoja ne vienas šiame skyriuje spausdinamas eilėraštis („Jaunimui", „Į kovą!", „Mūsų vėliava" ir kt.), įjungiantys Putiną į XIX a. romantinę tautinio sąjūdžio tradiciją, keliančią tautinės savimonės, patriotizmo, visuomeninio angažavimosi idėjas. Ypač išryškėja pradedančiojo poeto ryšys su Maironio poetika. Pavyzdžiui, retorinė intonacija, dvasinio aktyvumo dorovinės maksimos, visi pagrindiniai semantiniai tautinės vienybės bei konsolidacijos įvaizdžiai — *broliai, giesmė, jaunimas*,— sutinkami Maironio himne „Užtrauksim naują giesmę, broliai, / kurią jaunimas tesupras!",— ištisai modeliuojami ir jaunojo Putino tų pačių motyvų variantais: „Plaka širdys, kraujas *jaunas*!" („Jaunimui"); „Jeigu norim, *draugai*, / Laimę rasti tikrai / Ir liuosą turėti krūtinę" („Sursum corda!"); „Ei *jaunyste*! Tu galinga" („Jaunimo daina"); „Į darbą, *broliai* — blaivininkai, / Šventos idėjos talkininkai" („Jaunimo — blaivininkų himnas"); „Ir *jaunosios kartos* vėl meilės jėgos / Tai tavo *dainose* ieškos" („Tikiu"). Nuskamba ir Maironio frazeologizmų — „Ir *užgimė* mums nauji gražūs *laikai*", „Mes einam *mokslu apšarvoti*" („Mūsų vėliava").

Atpažįstamas taip pat ir ne vienas V. Kudirkos idėjinis priesakas. Jo „Laboros" kreipinį — „Tu siek idealo, tik doro ir aukšto" — tarsi atkartoja

Putino „Pirmyn dėl idėjos, jaunime! / Mūs laukia seniai Lietuva“ („Mūsų vėliava“). O Putino eilutės „Tegul meilė Lietuvos / Mus gaivina visados“ („Jaunimui“) neabejotinai sąmoningai perfrazuoja dar gimnazijos chore jo giedotą V. Kudirkos „Tautišką giesmę“.

Tokia idėjinė nacionalinio sąjūdžio problematika turėjo bendrų bruožų ir su lenkų bei kitų tautų išsivadavimo judėjimais — „Do broni, *bracia*! do broni! .. / Powstał lud — błagosław, Panie! / Niech grzmi *pieśń* jak w dzień godowy“ (J. Słowacki. „Hymn“)[21]. Kiekvieno nacionalinio judėjimo galutinis kovos tikslas, kaip yra nurodęs V. Leninas,— nacijų apsisprendimas, „valstybinis jų atsiskyrimas nuo kitataučių kolektyvų“, „savarankiškos nacionalinės valstybės sukūrimas“[22]. Lietuvių politinio savarankiškumo idėjos įvairiomis formomis reiškėsi jau ir XIX amžiuje[23], stipriau atsiskleisdamos po 1905 m. buržuazinės demokratinės revoliucijos, atgavus spaudą, palaisvėjus kultūriniam gyvenimui, mokyklose panaikinus lietuvių kalbos draudimą. Prisimindamas savo ankstyvąją jaunystę, Putinas rašė: „Mūsų veikimo programa dabar praturtėjo tik vienu revoliuciniu šūkiu „Šalin caro valdžią!“ su įvairiais jo variantais. Tuo šūkiu skambėjo visos revoliucinės dainos, kurių mes uoliai mokėmės, nusirašinėjom ir dainavom Šešupės pakrantėse“ (R10—VII, p. 369).

Konkretesnių valstybinės nepriklausomybės aspiracijų lygiagrečiai atsirado ir XX a. lietuvių dailės sąjūdyje valstybinės heraldikos įvaizdžiais. Antai M. K. Čiurlionis panaudoja raitelio — vyčio emblemas plakato projekte „Varpas“, skirtame Antrajai lietuvių XX a. dailės parodai (1908), bei fantastiniame „Miesto preliude“ (1908—1909). Tų motyvų atsiranda P. Rimšos, J. Zikaro ir kitų dailininkų kūriniuose. Analogiškos politinio mąstymo realijos pasirodė ir ankstyvojoje Putino poezijoje: „Nes mūs tikslas — gint tėvynę, / Mūsų ženklas — kryžius, vytis, / Te mus vienys — meilė, viltis!“ („Jaunimui“). Abstraktūs tautinės laisvės teiginiai poeto siejami su dorovinėmis nuostatomis ir tautiniame sąjūdyje plačiai skambėjusiais demokratiniais lygybės ir brolybės idealais.

To meto politinio atsiskyrimo idėjos buvo nukreiptos ne tik prieš carizmą, bet ir prieš unijines Žečpospolitos tradicijas, kurios, kaip pažymi R. Vėbra, „neigė savarankišką lietuvių tautos egzistenciją, o tuo labiau — jos politines teises“[24]. Ta situacija ypač ryškiai atsispindi ir Putino eilėraštyje „Į kovą!“ (1912); parašyti šį eilėraštį paskatino poetą lenkų nacionalistų išpuoliai prieš Lietuvių dailės parodoje eksponuotą simbolinę P. Rimšos skulptūrą „Kova“, išprovokavę dailininką sudaužyti savo kūrinį.

XIX a. lietuvių poezijoje tautinės kovos šūkiai dažnai apeliavo į Dievą, kaip aukščiausią žemės teisingumo sankciją: „Laimink mumis, Dieve, dėl mūsų liuosybės,/ Mes turime viltį sulaukti teisybės“ (K. Nezabitauskas-

---

[21] Prie ginklo, *broliai*, prie ginklo!.. /Sukilo liaudis — laimink Dieve! /Tegul skamba *giesmė* kaip šventinę dieną (J. Slovackis. „Himnas“).

[22] *Leninas V.* Pilnas raštų rinkinys.— V., 1983.— T. 25.— P. 247.

[23] Žr. *Vėbra R.* Lietuvos politinio savarankiškumo idėja (1864—1895) // Problemos.— V., 1970.— Nr. 1.

[24] Ten pat.— P. 57.

Zabitis. „Giesmė, gedaujanti brolių, likusių tėviškėje“) arba „Apsaugok, Aukščiausis, tą mylimą šalį“ (Maironis. „Kur bėga Šešupė“) ir pan. Tie motyvai dar ryškesniais akcentais buvo ataudę ir visą lenkų nacionalinį judėjimą, ypač — tiesiogiai su Lietuva susijusių didžiųjų emigrantų A. Mickevičiaus ir J. Slovackio poeziją, kurioje šalia revoliucinio pasipriešinimo reiškėsi nemaža mesianizmo ir tautos martirologijos idėjų. Projekcija į dievybę tuomet sudarė beveik visuotinę ir kitų engiamųjų — pietų slavų, balkanų tautų patriotinių išgyvenimų dalį, socialinio išsivadavimo kovoje ontologizavo pačią tautos egzistenciją kaip visuotinio gėrio siekį.

Tokios literatūrinės tradicijos pagrindu analogiški motyvai nuskambėjo ir Putino jaunystės poezijoje —

Palaiminki, Dieve, mūs brangią Tėvynę,—
Mes savo gyvybe neliausim jos gynę.

(„Mūsų giesmės“)

Panašių embleminių tautos likimo ir aukštesnės valios sugretinimų, poetui puoselėjant visuotinio žmonijos teisingumo ir tautos išlikimo viltis, atsirado ir vėlesnėje jo kūryboje, ypač kritiškais tautos situacijos momentais Antrojo pasaulinio karo laikotarpiu („Priešui grasinant“, „Pro kryžių ūksmes“, „Rūstybės psalmė“).

Šiame „Raštų“ leidime papildyta V. Mykolaičio-Putino tautos būties problematika užima visoje humanistinėje poeto vertybių sistemoje akivaizdžiai reikšmingą vietą. Ją žymi keli raidos etapai: deklaratyvius jaunystės poezijos šūkius vėliau pakeitė gilesnis politinio suverenumo idėjų interpretavimas. Simbolistiniuose kūriniuose „Regėjimas“, „Žiburių Nešėjai“ (abu 1918), „Plaukėjai verpetuose“ (1919) tos idėjos siejamos su platesnėmis apibendrintomis laisvės, dvasinio vertybiškumo kategorijomis, aukštesnėmis etinėmis pačios asmenybės aspiracijomis. Kriticizmo gaidų, idėjinio atoslūgio nuotaikų atsirado eilėraščiuose „Merkiasi saulė“, „Ant temstančio tako“ (abu 1922), platūs istoriosofinio apmąstymo akiračiai atsivėrė dramatiškuose kūriniuose „Dingo“ (1943), „Pro kryžių ūksmes“ (1944), „Pranašystė“ (1944). Šalia V. Krėvės ir B. Sruogos V. Mykolaitis-Putinas iškyla kaip vienas nedaugelio mūsų rašytojų, kurie, tęsdami Maironio romantizmo tradiciją, taip nuosekliai žvelgė į tautos būties temą ir nubrėžė ją net per kelias epochas — nuo tautinio atgimimo sąjūdžio iki pat didžiųjų egzistencinių XX amžiaus kataklizmų. Apibendrindamas beveik viso šimtmečio patirtį, poetas 1963 m. rašė: „Ir aš pats tik vėliau supratau ir įsisąmoninau, kad tik tauta duoda stipriausią atramą kūrybai ir giliausiems, prasmingiausiems sielos polėkiams pasireikšti“ (R10—VII, p. 366).

Putino kūrybiniame formavimesi tam tikrą vietą užėmė ir ne vienas lenkų romantikų, su kuriuo jam teko susipažinti dar seminarijos suole. Putinistikoje tai beveik neliestas klausimas, nors savo atsiminimuose poetas apibūdina šį sąlytį per lenkų literatūros istorijos pamokas (R10—VII, p. 387—389). Kaip prisimena vienas iš Putino bendrakursių, klierikai rašydavę rašto darbus: „Po vieno tokio rašymo Vondolovskis [seminarijos profesorius — I. K.] paklausė Putiną, ar jis rašąs eilėraščius. Putinas paraudęs

atsakęs neigiamai. Vondolovskis patarė jam pamėginti, nes jo rašto darbai lenkų literatūros temomis poeto talentą aiškiai rodo“[25].

Domėjimasis lenkų literatūra nenutrūko ir vėlesniuoju laikotarpiu. Autobiografijoje rašytojas nurodo, kad studijuodamas Friburgo universitete tarp kitų disciplinų jis klausė „francūzų ir lenkų literatūros pamokų. Lankiau filozofijos, meno istorijos ir lenkų literatūros seminarus“ (Autobiografija [1923?].— CVAK F 557 A 1 B 486 1 38).

Nėra abejonių, kad Putiną, kaip ir daugelį jo amžininkų, žavėjo A. Mickevičius, Lietuvos dvasią gaivinęs dviejų kultūrų poetas. Tai pažymi ir pats Putinas, prisimindamas, kad A. Jakštas, „Draugijos“ redaktorius, atmetė „vieną mano eilėraštį, kurį aš buvau parašęs, nusižiūrėjęs į A. Mickevičiaus „Odę jaunystei“ (R10—X, p. 611—612). Ne be A. Mickevičiaus paskatų jis imasi paslaptingų nuotaikų ir didelių aistrų temų (baladės „Dvi meilužės“, „Pati — žmogžudė“, poema „Kunigaikštis Žvainys“), gūdžių senovės ir didingų gamtos vaizdų („Užkeikta pilis“, „Audra“).

1912 m. „Ateityje“ Putinas publikuoja eilėraštį „Aniolas Dievo“, laisvą Kornelio Ujejskio (1823—1897) „Anioł-Pański“ vertimą. Šis Galicijos poetas, antrosios romantikų kartos atstovas, pasak M. Grabovskos, „mesianistinės poezijos“ tęsėjas, nors ir neturėjo istoriosofinių Mickevičiaus, Slovackio, Krasinskio polėkių, bet išlaikė maištavimą ir pasipriešinimą politinei priespaudai, iškėlęs kentėjimą iki „evangelinių vertybių rango“[26]. Putino susidomėjimą šiuo poetu rodo ir jo bibliotekoje išlikęs lenkų poeto poezijos tomelis su pabraukimais paraštėse (Poezje. Wydanie nowe.— Lipsk: F. A. Brockhaus, 1898.— 225 p.). Kaip yra pasakojęs V. Mykolaitis-Putinas šių eilučių autorei, jam didelį įspūdį darė eilėraščių ciklas „Šopeno aiškinimai“ (Tłómaczenia Szopena), ypač dramatiški „Gedulo maršo“ muzikinių ir poetinių išgyvenimų vaizdai. Imponavo K. Ujejskio naujų poetinių formų ieškojimas. Be abejo, Putinui turėjo būti artimi mirties, nakties motyvai („Północna ciszo! ileź w tobie głosu / Kiedy cię biedne moje serce słucha“), vienatvės, sielvarto aukštinimas („Biblinės melodijos“), vidinė savistaba ir individualistinė ironija. K. Ujejskio lyrinis herojus dar pratęsė didžiųjų romantikų asmenybės maištingąjį mostą ir taip pat išgyveno jiems būdingą akistatą su Dievu:

Za co Tyś mnie tak ukarał, Ty, co zwiesz się Bogiem!
Za co, za co? — Och!
Samowładca nad słońcami, nad stworzeniem mnogiem,
Mnie zdeptałeś — proch?!
Gdzie ten Bóg
Co mnię zmógł?
— — — — — — — — — — — — — — — — — —

[25] *Krupavičius M.* V. Mykolaičiui-Putinui mirus // Draugas.— Čikaga, 1967.— Birželio 17.

[26] *Grabowska M.* Wstęmp // *Ujejski K.* Wybor poezji.— Warszawa, 1975.— P. 11.

Bom ja większy w moim bólu, chociaż jestem niczem,
Niżli Jego moc!

(„Marsz pogrzebowy")[27]

Panašus globalinis susimąstymas dėl pasaulio negandų skeptišku retoriniu klausimu ir panašia strofine sandara iškeliamas visatos kūrėjui ir jaunojo Putino:

Puikiai, Viešpatie, viską surengei
Tu visatoje
— — — — — — — — — —
Bet dėl ko yra tiek kentėjimų
Dar žmonijoje?
— — — — — — — — — —
Argi ašaros, tie kentėjimai
Ir agonija
Puikiai pinasi su grožybėmis
Į harmoniją?..

(„Disonansai")

Šiuos Putino išgyvenimus, kaip ir tais pačiais metais sukurtą eilėraštį „Rex", aiškiai paskatino Didžiojo karo audra, tačiau abu poetus siejo toji pati iki dievybės išdrįsusio iškilti žmogaus drąsa, panašūs dialogo su Dievu mastai. Tolydžio augančios abejonės tobula pasaulio sandara, tolinusios Putiną nuo tomistinės filosofijos racionalizmo, ugdomos jo vidinės ir išorinės patirties, turėjo neabejotino sąlyčio ir su filosofinėmis romantinio antropocentrizmo idėjomis.

Tokioje Putino minties perspektyvoje minėtinas ir J. Slovackis, ne vienu aspektu artimas visam lietuviškajam romantizmui, teikęs paskatų lenkų modernizmo augimui. Garsųjį poeto — „Smutno mi, Boże! — Dla mnie na zachodzie / Rozlałeś tęczę blasków — promienistą" — Putinas mėgdavo atmintinai deklamuoti savo vėlyvojo gyvenimo laikotarpiu. Jis ypač vertino J. Slovackio kūrybos filosofinį turiningumą, kalbėdavo apie jo poemos „Król-Duch" kūrybingumo polėkį. Galima tad manyti, kad lenkų poeto istoriosofinėse vizijose Putinas rado ne vieną sau artimą maištaujančios poeto minties skrydį —

Ja jeden — który do szaleństwa skłonność
Mam — wpadłem tutaj o jutrzenki świtach;

[27] Už ką Tu mane taip nubaudei, Tu, kuris vadiniesi Dievu! / Už ką, už ką? — Ak! / Saulių ir daugybės tvarinių Vienvaldi, / Mane sutrempei į dulkes?! / Kur tas Dievas, / Kuris mane nugalėjo? /.../Bet aš didesnis savo sielvarte, nors esu niekas, / Negu jo galia! („Gedulo maršas").

Šis K. Ujejskio kūrinys turėjo platesnio atgarsio, jį išvertė vienas iš vokiečių ekspresionizmo pirmtakų R. Demelis (Richard Dehmel), paskelbęs savo eilėraščių rinkinyje „Aber die Liebe", 1897: „Wofür schlugst du mich so tückisch, / Du, den „Gott" sie schelten? / Wo-für? Wo-für? Ach!" („Der tote Ton", p. 50).

Ani sal cisza, ani belek wonność,
Ani pieśń rodu spiewana w sufitach,
Ani mię zemsty nieudolnej płonność,
Ani szatan tu, ani Bóg w błękitach
Nie zatrzymali.— Nic nie ma na niebie!
Ja sam, jak Pan Bóg, będzie sądził siebe!

(„Król-Duch". Raps. I, pieśń III)[28]

Ar ne paraleliški kosminiai individualistinio maištavimo parametrai žymi ir visą Putino „Vergo" išsivadavimo kelią —

Ne, ne gyvis aš, į lukštą įsitraukęs,
Tik naujos būties ir gyvasties kūrėjas,
Kur erdvu, platu ir laisva, ir džiaugsminga,
Tartum Dievo būtum skrendanti dvasia.

Lenkų romantizmo religinis misticizmas Putinui buvo tolimas, jį labiau žavėjo dvasinis maištingumas, kurį poetas modifikavo savo kūryboje iš krikščioniškosios pasaulėvokos į prometėjišką žmogaus situaciją, itin ryškią visoje jo tolimesnėje kūrybos perspektyvoje. Čia galima būtų papildyti V. Kubiliaus pastebėjimą, kad XX a. pradžioje šalia J. Herbačiausko, kuris skelbė „literatūros sudvasinimo ir suromantinimo šūkius, kartodamas J. Slovackio mintį, kad „viskas per dvasią ir dėl dvasios turi būti daroma"[29],— jau ir ankstyvoji Putino poezija transponavo į visuotinių bendražmogiškų idėjų plotmę kai kurias lenkų modernizmo aktualizuotas romantizmo refleksijas, žengdama nuo romantinio istorizmo į romantinio personalizmo kelią.

Šalia paties Putino pasisakymų apie jam artimą romantinį pasaulėvaizdį (R10—VII, p. 268), vienas pirmųjų apie tai yra kalbėjęs B. Sruoga. Vadindamas Putino poeziją „atsiskyrėlio dainomis", pabrėždamas poeto „subjektyvinę premisą", B. Sruoga apibendrino: „čia ryškus Putino poezijos romantiškasai atogarsis. Atogarsis vėl kaipo *pasaulio priėmimo forma*"[30] (pabrėžta cituojant).

Romantizmas, kaip visuotinis daugelio tautų literatūrų etapas, turėjo suformavęs ir panašias poetikos struktūras. Pasak M. Grabovskos, lenkų Tautų pavasario poezijai būdingas žodžių repertuaras — rūstieji įvaizdžiai: *ból, jęk, żal, błyskawica, piorun, burza, ogień, orzeł* ir idiliški — *gaj, strumyk, księżyc, słowik* ir kt.[31] — buvo taip pat būdingi ir rusų bei lietuvių poezijai.

[28] Aš tas — kuris esu linkęs į beprotybę, / Įsiveržiau čia aušrai švintant; / Nei salių tyla, nei sienojų aromatas, / Nei giminės giesmė, skambanti skliautuose,/ Nei mano nelemto keršto tuštybė,/ Nei šėtonas čia, nei Dievas mėlynėj / Nesustabdė.— Nieko nėra danguje! / Aš pats kaip Dievas imsiu teisti save! („Karalius Dvasia". Raps. I, giesmė III).

[29] *Kubilius V.* Lietuvių literatūra ir pasaulinės literatūros procesas.— V., 1983.— P. 59.

[30] *Sruoga B.* Žemės — Rūpintojėlio dainius // Lietuvis.— 1927.— Vasario 17, 18.

[31] *Grabowska M.* Ten pat.

jie reiškėsi ir jaunojo Putino poetikoje. Be to, K. Ujejskio pavyzdžiu Putino poezijoje atsirado muzikinių sąvokų (*preliudija, finale, mineur*), įvairesnės strofikos, ciklinės eilėraščių organizacijos, polimetrijos, to paties metro ilgų ir trumpų eilučių derinimo. Antai K. Ujejskio ciklas „Podróż z mego okna" („Kelionė pro mano langą") pradedamas vienuolikaskiemeniu silabiniu metru —

Północ — sen uciekł — otworzyłem okno —

toliau keičiamas silabotoninių trumpų penkiaskiemenių eilučių strofomis —

Godowa sala,
Taniec jak fala —

čia jungiama lėto pasakojimo intonacija su judriais, veiksmingais šokio ritmais. Analogišku polimetrijos principu sukurti ir Putino „Disonansai", „Harmonija" („Sutemose"), „Stella Maris". Abiejų poetų kūryboje yra panašių grakščios melodingos intonacijos peizažinių strofų („Preludye", „Teka saulė").

Dainingojo stiliaus struktūros buvo ne mažiau populiarios ir rusų poezijoje, kuri lietuvių kalbai artimesnė savo silabotonikos metrais. Kaip yra pažymėjęs Putinas, „Tiutčevas padarė man įspūdžio daugiau savo eilėraščių turiniu, mintimis, o Fetas posmų struktūra, skambumu, ritmika" (R10—VIII, p. 262). Tokioje kaimyninių literatūrų sąveikoje formavosi ir visa XX a. pradžios lietuvių lyrika: trumpų eilučių strofomis dainavo L. Gira ir Z. Gėlė, B. Sruoga ir K. Binkis, A. Lastas ir Jovaras. Ši tradicija turbūt sietina ne vien tik su valstietiškąja ir tautosakine mūsų poezijos prigimtimi, kaip paprastai teigiama, bet ir su bendresne visos Europos romantizmo dvasia, visuotinai atsigręžusia į daininguosius daugelio tautų liaudies kūrybos pavyzdžius. Ne atsitiktinai ir Putinas, nesutikdamas su kai kuriais to meto kritikais, pernelyg pažodžiui gretinusiais jo eilėraščius su kitų poetų kūryba, rašė: „Apskritai kiekviena poetinė mintis, o itin nuotaika jau neša su savim daugmaž nustatytą ritmiką, sakytum, net kaip ir tikrai klaidžioja mus supančiame pasaulyje. Dėl to ir gali sujaudinti panašiais virpėjimais įvairias sielas.— Šis apsireiškimas yra man įdomus ne tik poezijos srity" (R10—X, p. 663).

Tolesnė Putino raida, apimanti mokslo metus Petrapilyje ir Friburge, kaip yra nurodęs poetas, suartino jį su rusų simbolizmo estetika. Tas jo kūrybos tarpsnis, pasiekęs savo viršūnę „Tarp dviejų aušrų" rinkiniu, mūsų literatūrologijoje yra bene plačiausiai nušviestas. Pasak V. Kubiliaus, V. Mykolaitis-Putinas suvaidino žymų vaidmenį, kreipdamas lietuvių lyriką nuo empiriško poetiškumo į intelektualinio konstravimo modelius, pritaikydamas ją „psichologinės savistabos ir filosofinio apmąstymo užduotims"[32].

Tačiau šis poetinės reformos kelias vis dėlto nesiribojo, kaip dažnai įprasta manyti, vien simbolistinės estetikos amplitude. Putinas įsisavino kur kas įvairesnius pasaulinės kultūros fermentus, susiliesdamas su daugiasluoksniu ir sudėtingu XX a. pirmosios pusės naujųjų meninių idėjų lygmeniu, jame

[32] *Kubilius V.* XX amžiaus lietuvių lyrika.— V., 1982.— P. 208.

vykstančia nevienareikšmių iracionalistinės estetikos koncepcijų sklaida. Svarbiausias Putino estetinės teorijos išeities taškas — subjektyvios kuriamosios dvasios akcentavimas — susiejo jį ne tik su romantizmo ir simbolizmo, bet ir su kai kuriais kitais gimininga is moderniojo Europos meno postulatais, savaip įsiterpusiais į jo pažiūrų ir meninės raiškos orbitą. Antai 1921 m., panašiai kaip ir rusų simbolistai, Putinas skelbė, kad „naujos eros menas turi dvasia pakeisti kūną" ir privalo „šio pasaulio davinius" naudoti savo „vidaus patyrimu" [33]. Šią misiją jis tuomet išskirtinai paveda simbolizmui ir, taip pat kaip V. Solovjovas, griežtai atsiriboja nuo idėjos ir materijos pusiausvyrą ignoruojančių estetizmo, utilitarizmo bei ekspresionizmo pozicijų. Tačiau netrukus šių reiškinių samprata darosi preciziškesnė, labiau diferencijuota. 1926 m. Putinas išskiria ekspresionizmą ir kalba apie jį jau be neigiamo vertinimo, šalia realizmo ir simbolizmo traktuodamas ekspresionizmą kaip vieną fundamentaliųjų meninio vaizdavimo būdų [34].

Šiems rašytojo teorinės minties pokyčiams, naujiems jo estetinių pažiūrų bruožams, panašiai kaip ir B. Sruogai, didelės reikšmės turėjo itin intensyvus Miuncheno studijų laikotarpis (1922—1923). Čia Putinas susipažino su ryškia vokiečių antipozityvistinės estetikos kryptimi, šalia istorinių determinantų iškėlusia kultūros procese aktyvaus dvasinio fenomeno vaidmenį. Poeto bibliotekoje — žymiausių to meto estetikų ir literatūrologų V. Diltėjaus (Dilthey), B. Kročės (Croce), O. Valcelio (Walzel), H. Velflino (Wölfflin) ir kt. veikalai. Jis klauso iškiliųjų universiteto profesorių F. Štricho (Strich), K. Foslerio (Vossler), F. Munkerio (Muncker) paskaitų apie vokiečių ir prancūzų literatūrą, lanko A. Kutšerio (Kutscher) kursą apie XX a. pradžios vokiečių ekspresionizmą. Pastarasis profesorius, žinomo vokiečių rašytojo ir režisieriaus F. Vedekindo (Wedekind) draugas, kurio paskaitų klausėsi ir B. Sruoga, „garsėjo glaudžiais ryšiais su Miuncheno literatūros bei teatro sferomis" [35]. Tarp Putino knygų yra nemaža solidžių studijų, kurios atskleidžia plačią to meto dvasinių ieškojimų panoramą, pateikia išsamų visos naujosios vokiečių literatūros ir jos krypčių vaizdą.

Miuncheno laikotarpiu atsiskleidęs intensyvus sąlytis su Vakarų menine kultūra, subrandinęs Putino estetikoje kūrybos autonomiškumo sampratą, sužadinęs naujų kultūrfilosofinių koncepcijų, negalėjo nepalikti pėdsakų ir jo poetinės kūrybos raidoje. Į vieną visumą čia, be abejo, jungėsi ir teorinių sprendimų, ir grožinės kūrybos žadinami impulsai, ypač kėlę intuicijos, ekspresijos, sąlygiškumo reikšmę meninės realybės kūrime.

Nuo 1910 m. iki 1930 m. aktyviai brendęs vokiečių ekspresionizmas, pasak V. Duvės, buvo suprantamas plačiausia prasme kaip išraiškos menas, savaip modifikavęs impresionistų ir simbolistų meninę patirtį [36]. Jis tuo metu aprėpė ne tik įvairių kartų, bet ir skirtingos pasaulėžiūros bei mąstymo kūrė-

---

[33] *Mykolaitis V.* Grožio ir meno kuriamosios dailės reikšmė // Logos. 1921/22.— Kn. 1, sąs. 1—2.

[34] *Mykolaitis V.* Meno aptarimas // Židinys.— 1926.— Nr. 12.

[35] *Samulionis A.* Balys Sruoga.— V., 1986.— P. 123.

[36] *Duwe W.* Deutsche Dichtung der 20. Jahrhunderts.— Zürich, 1962.— Band 1.— S. 23.

jus, plėtojusius grynojo lyrizmo ir XX a. civilizacijos kontrastų, filosofinio apibendrinimo ir socialinio protesto linkmes.

Kaip savotiška gairė, rodanti aiškų Putino susidomėjimą ekspresionizmu, yra šiame leidinyje spausdinamas, į ankstesnius rinkinius nepatekęs eilėraštis „Kalėdų stebuklas" (1923), pasirodęs 1924 m. „Ryte". Eilėraštis, matyt, autoriaus vertintas skeptiškai, dabar padeda suvokti poeto ieškojimus ir jo stiliaus posūkius. Čia atpažįstama ne viena bemaž programinė ekspresionizmo nuostata: visų pirma, miesto interpretacija, antra, religinė, į stiprią socialinę ironiją, o vėliau į filosofinį apmąstymą perauganti tema. Kalėdoms, šiam žmogaus dvasingumo simboliui, poetas priešina brutalią šiuolaikinę civilizaciją —

Antai toli — tai dvidešimtas amžius,
Karais ir smurtais karūnas suglamžęs.

Toliau apnuoginamas technokratiškas utilitarizmas:

O kur seniau vien tik arai gyveno,
Pritupdė hotelių ir restoranų.

Pagaliau satyriškai piešiamas sotaus buržua pasaulis:

Surėdo taip, kad švente tampa puota,
Kepsnių palaiminta, elektros žiburiuota.
Ir jog svečiuos virtuvė yr padori,
Tai niekas su gamta jau likt nenori,
Kad tik daugiau prabangų sudorojus,—
Ir miestas tampa pažadėtas rojus.

Panašios prigimties ironiškos intonacijos trumpais sakiniais skamba ir B. Sruogos „Mieste", tuo pat laiku Miunchene parašytoje poemėlėje — „Dūmuos paskendus, ūžia kavinė, / Liūdi buržujus, gerdamas alų..."

Tai ekspresionistų įteisintas, plačiai vokiečių poezijoje pasklidęs naujų XX a. prieštaravimų suvokimas — žmogaus ir miesto, gamtos ir techninės civilizacijos konfliktų, socialinių negerovių įžvalga, toli nusidriekusi į priekį per visą epochos meną.

Putino „Kalėdų stebukle" atsiskleidžia ir gerokai pasikeitęs lyrinio subjekto santykis su dievybe: ankstesnę rimtą, pagarbią ar dramatišką intonaciją čia pakeičia kiek familiarus, žaismingas tonas. Dievo vietoje eilėraštyje veikia metonimiškas „dangus", implikuojantis liaudiškam mąstymui būdingą dangaus sferos subuitinimą, supaprastinimą: „Dangus suprato, kad nuo šios gadynės / Žmogus vis čiulps iš žemės, prisimynęs, / Visokias gėrybes, kurių jam stinga".

Tokie bičiuliški ir ironiški kreipiniai į Dievą, reiškę skaudžiai suvokiamą idealo ir tikrovės atotrūkį, nuolat lydėjo daugelio ekspresionistų poetų pastangas kovoti su pasaulio netobulumu:

Wenn ich gehe zu Gott,
Trag ich in Händen das Wort.
Nimm es zurück! Ich tat,
Was du erwähltest, mit ihm·

Tötete mit dem Wort,
Zeugete mit dem Wort.

(Klabund. „Wenn ich gehe zu Gott")[37]

Arba:

Was schufst du mich, mein Herr und Gott,
Der ich aufging, unwissend Kerzenlicht,
Und flackre jetzt im Winde meiner Schuld,
Was schufst du mich, mein Herr und Gott.

(F. Werfel. „Warum mein Gott")[38]

Putino „Kalėdų stebuklo" idėjoje glūdi taip pat antitezinškas tikrovės ir idealo sugretinimas: vartotojiškam salonų pasauliui antroje eilėraščio dalyje poetas priešina nesudrumstą gamtos didybę, panteistiškai įprasmintą žemės šventyklą, baltus „supustyto sniego" altorius. Gamtos stichijos prisilietęs, išsilaisvina ir visas — anksčiau buvęs nejudrus — pirmosios dalies epinis pasakojimas, žodis įgyja lyrinės energijos, vaizdingumo. Originali, lyg iš čiurlioniškos vizijos žemės personifikacija — į dangų ištiestos dvi „baltos rankos": „Jos laiko pluoštą žydinčių aguonų, / Tokių raudonų ir tokių gležnų, / Kad tik dangus galėtų jas bučiuoti / Ir nenukrėsti virpančių žiedų." Eilėraščio pabaigoje poetas skelbia dviejų būties pradų — žemės ir dangaus — harmoningą jungtį, primenančią panašią eilėraščio „Skriski, are" idėją.

„Kalėdų stebukle" paliesta socialinė-moralistinė problematika dar rodė tezišką poeto sąlytį su tos rūšies ekspresionizmo tendencijomis. Putinas liko tolimas ir toms ekspresionizmo apraiškoms, kurias bandė perfrazuoti „Keturių vėjų" ar vėliau „Trečio fronto" kartos poetai. Jam buvo svetimi šokiruojantys avangardizmo šūksniai, buitinis futuristų žargonas bei socialinio aktyvizmo klausimai. Putinas susilietė su kitokiais, bendresniais filosofinio pobūdžio ekspresionizmo išeities taškais, kurie stiprino subjekto vaidmenį, jutimišką, iracionalų realybės pojūtį, plėtė jos ribas, konkretizavo meninės raiškos impulsyvumą. Šiuose poeto kontaktuose su epochos meno dinamika nebūta atskiros srovės imitavimo; čia galima rasti, pasak V. Kubiliaus, analizavusio lietuviškąjį ekspresionizmą, „daugiau meninio mąstymo analogijų ar judėjimo panašia kryptimi negu apčiuopiamų sąlyčių"[39].

Iš tiesų nuo „Viršūnių ir gelmių" (1921) pasirodymo nesunku pastebėti Putino lyrikoje akivaizdų posūkį. Ankstesniųjų eilėraščių „Mano pasaulis"

---

[37] Kai aš nueisiu pas Dievą, / Nusinešiu rankose žodį. / Pasiimk jį atgal! / Aš dariau su juo, ką tu paskyrei: / Žudžiau su žodžiu, / Liudijau su žodžiu (Klabundas. „Kai aš nueisiu pas Dievą").

[38] Kodėl sukūrei tu mane, mano Viešpatie ir Dieve, / Kuris pasirodau kaip blyški žvakės liepsnelė, / Ir blykčioju dabar savo kalčių sūkuriuos, / Kodėl sukūrei tu mane, mano Viešpatje ir Dieve (F. Verfelis. „Kodėl, mano Dieve").

Panašus klausimas kyla ir Putinui „Pesimizmo himnuose": „Kam gi tu leidai man tapti iš chaoso / Meilės ugnim spinduliuojančia žiežirba".

[39] *Kubilius V.* Lietuvių literatūra ir pasaulinės literatūros procesas.— P. 131.

(1917), „Ryto saulei", „Svetur", „Nepasiekiamai" (visi 1920) statišką idealiojo pasaulio piešinį, kiek baltrušaitišką ir pranašišką, iškilmingą būties išgyvenimą, simbolistinio aukštojo stiliaus sąvokas — „Žinau aš, drauge, pasaulį didį, / Pasaulį gražų, pasaulį tyrą" arba „Ji šviesi ir balta, / Lyg kalnų viršūnė, sniegu apklota" — ima keisti judresnės, gaivališkesnės kosminio ritmo metaforos („Urvai ir bedugnės / Granito uolynus išvarstė"), sutirštintų spalvų, iš vidaus besiveržiančių emocijų vaizdinės kontrukcijos („O alpstančią širdį / Laisvėjančia aistra gaivinki"). Nuo 1922 m. Putino eilėraščiuose pastebimai gilėja ir plečiasi dvasinio konflikto hiperboliniai mastai, maištavimo jėga, išauga konceptualinė ir filosofinė lyrikos apimtis, besijungianti su emocinės raiškos vaizdingumu ir ekspresija.

Šį Putino kūrybos šuolį pirmasis pastebėjo ir iškėlė B. Sruoga: 1922 m. „Putino kūryboj įvyko kažkoksai persilaužymas. /.../ Putinas tarytum pasiplėšia nuo žemės, jau teigiamai apčiuopia savo būsimąjį kelią, vedantį į tikrą laimėjimą. 1922 m. pažymėta ir jau minėtoji „Gedula", ir epine galia pasižymintis himnas „Žemei", ir keletas kitų. Ir šit 1923 m. iš himno „Žemei" išaugo stebuklingas kūrinys: „Pavasario žemė",— rašė gana skirtingos meninės pasaulėvokos poetas, recenzuodamas „Tarp dviejų aušrų" rinkinį.[40] Iš Miuncheno į Lietuvos spaudą Putino siunčiamuose eilėraščiuose — „Gedula", „Skriski, are", „Ant gęstančio laužo", „Džiaukis, žeme!", „Pavasario žemė", „Žemė"[41], „Margi sakalai", „Rudenio naktį"[42] atsiranda įvairiais variantais įprasminamas žemės motyvas. Į jo simboliką įsiveržia aistringo žemiško gyvybingumo realijos, erotiškai nuspalvintos, intelektualiniam abstrahavimui opoziciškos jutimiškos kasdienybės figūros: „Tavo *aistros* mano *lūpomis* garuoja", „Pavasario žemė, kaip *motinos krūtys*", „Jaučiu tavo *plakančią širdį* ir *kvepiančius plaukus*", „Nuo *juodbruvo veido* saulėleidžio *skarą* nutraukus", „Įaugau tavin *chaotingų geismų* šaknimis" ir pan.

Šie kintančios poeto pasaulėvokos ir naujos ekspresijos ženklai, tolydžio augdami, vedė vidinį Putino žmogaus patyrimą ir jo išgyvenimus į kraštutinę įtampą, išsiliejančią filosofine būties ironija. Ankstyvojoje poezijoje buvę ironijos pradai („Skausmo balsas", „Karo genijus", „Rex") čia išauga į pastovias psichologines, moralines būsenas. Dvasinis maištavimas nuspalvinamas paradoksalumo pojūčiu, egzistencinės vertybės suvokiamos tarp prieštaringų vienas kitą neigiančių sprendimų. „Kalėdų stebuklė" išryškėjusi, bet Putino lyrikoje neprigijusi socialinė ironija, nors ir nuskambėjusi kai kuriuose vėlesniuose eilėraščiuose („Elgeta", „Kasdieninė duona"), iš esmės įsitvirtina jo kūryboje kaip būtiškas, asmenybiškas paties individo egzistencijos svarstymas. Šiuo požiūriu įdomus poeto ieškojimų eksperimentas yra jo archyve rastas ir dabar skelbiamas eilėraštis „Netyčia pakilęs iš savo namų". Greičiausiai parašytas apie 1922—1923 m., jis gali būti traktuojamas kaip savotiškas „Poeto meilės" (1922) variantas. Ironijos principu autorius

[40] *Sruoga B.* Ten pat.

[41] V. Mykolaičio-Putino laiškas V. Bičiūnui. 1923, balandžio 26.— VUER F 1—262.

[42] V. Mykolaičio-Putino laiškas L. Girai. 1923, balandžio 20.— R10 — X, p. 679.

gvildena poeto-kūrėjo paskirties, kūrybos esmės klausimą, lydimą kuriamosios ir griaunamosios galios, idealo ir tikrovės, tiesos ir melo prieštaravimų:

— Meilioji, sakysiu, negarbink poeto.
/.../
Poetas, kaip voras, iščiulps tavo syvus
Ir jais atgaivins dainų posmus negyvus
/ Poetas tau meilę žadės iš dangaus,
O tavo verksmu sau akis prasiplaus./
Poetas galingas: tik jam privalu
Žavėt ir valdyti mūs sielas melu.—

Stipriausią ironijos įtampą ir didžiausią meniškumo jėgą ne tik Putino, bet ir visoje lietuvių lyrikoje pasiekia „Vergas" ir „Pesimizmo himnai", opozicinės dvasios maksimalizmu, juose gvildenama individo būties problematika atsiskleidžiantys kaip vieni ryškiausių egzistencinės minties kūrinių:

Lai siaučia gyvenimas saulėtam šoky,
Tu skausmą ir juodąją naktį giedoki.

Ironija — protesto ir dvasinio autonomiškumo forma — gerai pažįstama romantikams, taip pat įvairiomis atmainomis plėtojama ekspresionistų, tapo totaliniu principu, ontologine konfrontacija pasauliui egzistencinėje filosofijoje. „Ironijos fenomenas,— pažymi A. Šliogeris, rašydamas apie S. Kierkegorą,— yra žmogaus būties (ne pažinimo!) problema pasaulyje, praradusiame substancinį branduolį", turintis ne tik griaunamąją, bet ir kuriamąją jėgą, esantis „pirmas žingsnis tikrosios būties link"[43]. Tokios pačios maištaujančios ir teigiančios prasmės yra ir putiniškasis ironijos variantas („*Trumpo* gyvenimo *didė* menkysta! / Kaip tu plati ir galinga esi!"). Ne vienu aspektu Putino ironija gali būti siejama ir su Nyčės ironiško egzistencinio mąstymo paradoksais, ypač jo skelbiamomis Dievo praradimo ir sukūrimo, jo paneigimo ir ieškojimo idėjomis. Gal ir ne atsitiktina, kad Nyčės „Zaratustroje" sutinkama „Nežinomo Dievo" sąvoka pasirodo ir Putino tokiu pačiu pavadinimu parašytame eilėraštyje („Nežinomam Dievui", 1935)[44].

Šalia ironiškų figūrų, įsiterpusių į daugelį to meto Putino eilėraščių („Merkiasi saulė... O gal tai ne saulė, / Tik mūsų aptemusios akys krauju patekėjo?", „Man jau ne rausvos svajonės, tik mėlyni / Sukasi dūmai cigaro" ir kt.), šiuo metu atsiranda ir naujų poetinės leksikos sąvokų, kasdieninių miesto aplinkos realijų ir metaforų: *koncertas, kafešantanas, kabinetas, elek-*

[43] Egzistencijos filosofija: istorija ir dabartis / Sudarė A. Šliogeris.— V., 1981.— P. 23, 24.

[44] Čia prisimintinas taip pat Putino prisipažinimas apie jį jaudinusią „Zaratustros" vidurnakčio sceną: „O Mensch! Gib acht — /Was spricht die tiefe Mitternacht?" (R10—VII, p. 268); Lietuvos universitetui skirtoje ataskaitoje apie studijas Miunchene 1923 m. birželio 6 d. rašytojas yra nurodęs: „1. Šį semestrą esu pasiryžęs apsipažinti su naujausios literatūros reiškiniais nuo Nietzsches ligi mūsų dienų. Tuo tikslu naudojuosi prof. Stricho pamokomis ir atatinkama literatūra" (CVAK F 557 A 1 B 486 1 22).

tros šviesa, cigaretės rūkas, stiklelio jaukus skambesys, šampanas, fokstrotas, heterų pigus komplimentas ir pan. Šie įvaizdžiai plėtė ir įvairino prasminę ir figūratyvinę tekstų apimtį, buvo būdingi ekspresionizmo poetikai. Be to, į Putino poeziją įsiveržia anksčiau nevartotos prozinio, pabrėžtinai buitinio stiliaus žodžių reikšmės — *apgriuvę, apdulkėję karnizai, skylės sumuštų vitražų, alkana peliūkštė, nuobodi kandis, senos grindys, zvimbiąs uodas, suardyti laiptai, alkanas šunelis, pasienio gzimsas, tinkas, durys, langas* ir kitos, sudarančios poetiniame tekste netikėtumo efektą, brėžiančios kontrastingus aukštojo ir žemojo stiliaus sugretinimus. Tokiai stilistinei sistemai priklauso didelio meninio brandumo pasiekę „Dūmuos cigaro", „Trys tostai", „Iš auksinių rėmų".

Vienas ryškiausių putiniškojo ekspresionizmo pavyzdžių yra eilėraščių ciklas „Fantazijos" (1925). Tai vienas gal pačių iracionaliausių Putino kūrinių, kurio sandaroje susikerta horizontalės ir vertikalės matmenys: čiurliniškų erdvių platumos („Didelės akys ir mėlyni toliai / Sukeitė spindulius savo gelmėse") ir magiškojo realizmo įvaizdžiai — uždaro, ankšto būsto sugretinimai („Cit!.. / — Kodėl gi durys staiga atsidarė"), kryžiuojasi objektyvios tikrovės piešinys ir pasąmonės vaizdiniai, išsiveržia svaiginantis laisvės pojūtis ir prislegia gūdi, neįspėjama būties apspręstumo mįslė.

Nepaprastos žodžio energijos, dinamiškų veiksmažodinių konstrukcijų, spalvinių ir akustinių įspūdžių, gausių ritminių pakartojimų prisodrinta forma pasiekia beveik kraštutinės poetinės ekspresijos —

Bet jau iš saulės — begęstančios saulės —
Skrenda žvilgėdami mėlyni raiteliai —
Skrenda atokrantėm, skrenda atošvaistom,
Skrenda ir slepiasi ūkanų skraistėse.

Pagaliau toji į erdvę išsiveržusi, nesutramdoma šviesių vaizdų griūtis atsitrenkia į tamsos, uždaro ir nežinomo anapus pasaulio sferą, kuri padvelkia kieto apnuoginto žodžio ir siurrealistiškų vaiduokliškų nuotaikų šalčiu:

Jau metas vėlyvas...—
Tyli... Vienas tik stagaras
Klibina langą
Kaip gyvas.

Laisvai srūvanti eilėraščių ciklo forma, kurioje pinasi abstrahuotų ir konkrečių prasmių sluoksniai, yra drauge labai organizuota, ji įspūdingai perteikia gilius metafizinius išgyvenimus, žadina kelių būties pradų apmąstymus.

Tokie daugialypiai V. Mykolaičio-Putino poezijos impulsai, įvairūs jo poetikos aspektai gali paaiškinti tą faktą, kad poetas nebuvo linkęs laikyti save kokios vienos, apibrėžtos krypties atstovu.

„— Ar tau dar nenusibodo",— prisimena jis Balio Sruogos žodžius,— „kad mus vis simbolistais krikštija? Aš jau nebegaliu to pakęsti.

— Atsibodo,— sakau.— O tu pats kuo save laikai?

— Neoromantiku,— atsakė Sruoga." (R10—VII, p. 270.)

Iš tiesų abu poetai patyrė itin nevienareikšmius savo epochos meninio mąstymo stimulus. Savaip transformuoti ir perkurti ekspresionistiniai raiškos elementai organiškai jungėsi į poetinį audinį ir daugelyje kitų Putino eilė-

raščių („Tegu tave dievai", „Klajūnas", „Atsisveikinimas", „Greitai važiuojame"). Tai sudarė pastebimą poeto pasaulio percepcijos ir stiliaus atmainą, kuri jau brandino naujus tolesnio kelio posūkius. Iš čia tarsi buvo permestas tiltas į klasikinės pusiausvyros poetiką, į dar labiau objektyvizuotą būties išgyvenimą.

Kaip tokio naujo pakitimo liudytoją toje pačioje „Tarp dviejų aušrų" recenzijoje B. Sruoga pasidžiaugdamas iškėlė Putino „Rūpintojėlį": „Ar nebus tai pranašas tolimesnės Putino talento evoliucijos?"[45] Iš tiesų ribinė subjekto dvasios įtampa ima pereiti Putino lyrikoje į santūresnę kontempliaciją, kraštutinis sielvartas — į graudų būtišką apmąstymą, iš didesnio nuotolio įžvelgiamą gyvenimo pusiausvyrą („Tegu tave dievai", „Beržui berželiui", „Pietų šalies posmai"). Poetinis žodynas, panašiai kaip ir jaunystės lyrikoje, suartėja su šnekamosios kalbos paprastumu, tautosakinėmis formomis, tik dabar tas nuskaidrėjimas yra lydimas turtingų giluminių prasmių, o pasaulio piešinys neatsisako sudėtingų transformuotų būties dimensijų. V. Mykolaitis-Putinas vienas pirmųjų iš liaudiškosios pasaulėvokos ir mąstymo gelmių įveda į lietuvių poeziją rūpintojėlio motyvą ir interpretuoja jį kaip naiviosios liaudies dvasios išraišką, žmogiškosios esaties projekciją ir papildytoją, būties rūpesčio pavidalą. Nuo šiol tokios simbolikos variantai ima pastoviai rodytis poeto lyrikoje — „Kryžių smūtkelis" („Saulėleidžio kely"), „Kryžkelio liūdnas smūtkelis" („Nuostabios naktys"), „Graudūs smūtkeliai" („Pro vargingą lūšnelę"), „geras tylintis smūtkelis" („Diena jau baigiasi"),— tapdami žmogaus meditacijos metafora, mitologizuotais dangų ir žemę jungiančiais transcendentalumo įvaizdžiais.

Poeto orientaciją į liaudiško mąstymo ir stiliaus klodus ryškiai pratęsė ir keletas tuo pat laiku parašytų pavasario ciklo eilėraščių. Čia reikšmingas iš Putino archyvo pirmą kartą skelbiamas eilėraštis „Pavasario lietus", pažymėtas 1930.V.22 data. Juo poetas nebuvo patenkintas, ir tai rodo keliais brūkšniais perbrauktas rankraštis. Kūrinį tenka vertinti kaip kitą dieną tokiu pačiu pavadinimu parašyto ir išspausdinto eilėraščio („Pavasario lietus", 1930.V.23) prototipą. Pirmasis nespausdintas eilėraštis tuo svarbus, kad jis vaizdžiai rodo kryptingus poeto stiliaus ieškojimus, anaiptol ne atsitiktinių, bet sistemingų patobulinimų linkmę. Abu eilėraščiai visai savarankiški ir skirtingi savo vaizdais bei sandara. Pirmasis aiškiai silpnesnis, neprilygsta antrojo emocinei įtampai, visais atžvilgiais turtingesnei jo faktūrai. Tačiau abiejuose eilėraščiuose yra vienas pastovus ir centrinis motyvas: panašiai kaip „Rūpintojėlyje", pavasario eilėraščiuose figūruoja liaudiškasis dievulio įvaizdis, kuris sieja metų atgimimą su kosminiu visatos ritmu ir teikia gamtai transcendentinių dimensijų. Abiejų eilėraščių frazeologizmai — „Tai bent palaimino Dievulis!", „Garbė būk Dievui, kad nugriaudė" arba „Palaimino Dievas pavasario lietų" — yra perdėm liaudiškos kilmės, jie paraleliški daugeliui mūsų patarlių ir priežodžių: „Dundulio malda nepapirksi, savo pusėn nepalenksi", „Dievas vėtrą kelia ir audrą gamina", „Ačiū Dievui už saulelę, o tau, mote, už dukrelę"[46],— o priežodis „Dievas davė lietaus, duos ir paga-

[45] *Sruoga B.* Ten pat.

[46] *Krėvė-Mickevičius V.* Patarlės ir priežodžiai.— K., 1934.— P. 499, 19

dos (giedros)" turi ir latvišką variantą: „Dievs deva saules gaismu, Dievs ir lietu dos"[47].

Tokio pobūdžio Putino eilėraščių segmentai, atsirėmę į liaudiškas universalijas, suponuoja pastoviais ritualiniais ryšiais siejamą žmogaus ir gamtos santykį, išreiškia visai poeto kūrybai būdingas panteistines gamtos sakrališkumo idėjas, tokias artimas ir visai baltų mitologijai.

Tuo pačiu metu parašytas „Pavasario paradas" (1930. V. 24) bei vėlesnė „Pavasario alegorija" (1934. I. 15) taip pat interpretuoja pavasarį (nors ir kitais variantais), siejamą su mitiniais kolektyvinės sąmonės įvaizdžiais, paverčia jį liaudies sakmėse ir pasakose sutinkamų herojų personifikacija: „Žvitriai sublizgėjo paauksinti herbai / Ant *saulėto karžygio* skydo" arba „Maniau, tu ateisi kaip koks *karaliūnas*, / Žiedais apsikaišęs kaip saulėtas svečias".

Visa tai rodo, kad Putinas savo lyrikoje aiškiai atsisakė išorinio, ankstesnei mūsų poezijai būdingo, tautosakos stilizavimo, ieškodamas giluminių ryšių su tautosakiniu mąstymu, jo programuojamu pasaulio modeliu, pastovių gyvenimo vertybių, būties visuotinumo jutimu. Tai ypač giliai atskleidė eilėraščiai „Kapas po liepa", „Į laisvą būtį", „Bobų vasara", „Vestuvių muzikantas", parašyti jau Europos sutemų laikotarpiu, nuspalvinti šviesaus graudulio, siekiantys įteisinti žmogaus vientisumą, jo dvasinių aspiracijų prasmiškumą ir visos esaties pusiausvyros idėjas.

Antrojo pasaulinio karo įvykiai, nepaprastai stipriai palietę V. Mykolaičio-Putino lyriką, vėl naujai ir ryškiai keitė jos kūrybinę kryptį ir poetinės raiškos formas. 1942 m. rugpjūčio 7 d. laiške V. Krėvei, apibūdindamas karo ir hitlerinės okupacijos nuotaikas, užsimindamas apie didžiulį spaudos suvaržymą, Putinas samprotavo: „Jaučiu, kad dabar nieko negalėčiau parašyti: neturiu nė temų, nė nusiteikimo. Jeigu ir Jūs sakotės negalįs dirbti, tai čia ne atpratimas ir ne „tingėjimas" kaltas, bet stačiai kažkokia slegianti, fantaziją ir jausmą *slopinanti laiko įtaka*" (R10—X, p. 696). Nepaisant tokio nusiskundimo, Putinas šiuo metu sukūrė labai daug, grįždamas prie didžiųjų poetinių formų, įspūdingai išreikšdamas šiurpią žmonijos krizės situaciją. Ta prasme šis Putino kūrybos tarpsnis dar nesusilaukė išsamesnio ir gilesnio interpretavimo.

Dabar naujai publikuojama nemaža konceptualių ir stambių poeto kūrinių — „Grįžtančiam Vilniui" (1939), „Nežinios paslaptis" (1941), „Golgota" (1941), „Dingo" (1942), „Pro kryžių ūksmes" (1943), „Rūstybės psalmė" (1944), „Pavasarėjant" (1944),— kurie žymiai praplečia istoriosofinę Putino mintį, nevilties ir sielvarto akivaizdoje iškeliančią tragiškąjį visos epochos klausimą:

— Žmogau, bičiuli, drauge ar kaimyne,
Ar prieše, kurs mane nukovei,
Už ką drėgnam aš pūvu kapinyne,
Kieno didybei, šlovei?

(„Pro kryžių ūksmes")

[47] *Grigas K.* Patarlių paralelės.— V., 1987.— P. 185. Nr. 114.

Nė vieno lietuvių rašytojo kūryboje pasaulio kataklizmai ir XX a. totalitarizmas neįgijo tokio filosofiškai apibendrinto grėsmingumo ir globalinio siaubo mastų kaip „Marche macabre" ar „Vivos plango, mortuos voco" eilėraščiuose. Ankstesnė Putino individo drama dabar perauga į visos žmonijos naktį („Kuri kaip šmėkla gema ir gyvena, / Kai šiltą kraują lūpomis palies"), poetas priverstas suabejoti pačios žmogaus gyvybės prasmingumu („Kokia klaiki nykybė,— / Skausme paskendus merdėjo nupiginta gyvybė"), po priespaudos letena sukaustyta ir visos tautos būtis („Ir liūdi žemė po sniegu: /Glūdėti lūkesy nykų"). Tragiškieji Putino išgyvenimai — tautos, gimtosios žemės ir atskiro žmogaus išlikimo klausimai — išveda jį į tolimą horizontą, suartina su bendru XX a. pasaulio sielvartu, daugelio tautų literatūrose skaudžiai įsirėžusia pasaulio katastrofizmo problematika. Poetas prabyla kaip ryškus egzistencinio tragizmo atstovas, kurio humanistinį protestą lydi beviltiškumo ir tikėjimo, kaltinimo ir rezignacijos potvyniai bei atoslūgiai. Būties nuopuolio ir rūpesčio išgyvenimai suartina jį su egzistencinės filosofijos premisomis, M. Heidegerio apmąstymais apie pasaulio naktį, o pasipriešinimas epochos satanizmui — su T. Mano ar H. Hesės ginama žmogaus dvasios „Kastalija". Dar karo išvakarėse Lietuvos spaudoje nuskambėjusios priešmirtinės Oskaro Milašiaus pranašystės tarsi atgijo ir Putino vizijose, skelbiančiose po apokalipsinių sukrėtimų žmonijos atgimimą: „Kraujo dėmės bus nuplautos — / Būkit sveikos visos tautos!" („Pro kryžių ūksmes") arba „Iš griaučių prisikels skaisti jaunystė, /Iš kapo dulkių — Avinėlio gėris" („Pranašystė").

Epochą užgriuvusio, užliejusio melo ir prievartos konstatavimas įvairiomis atmainomis šakojosi beveik visų Europos tautų poetinio žodžio magistralėse. Šalia aitrios žmogaus paniekinimo litanijos Putino eilėraštyje „Vivos plango, mortuos voco" —

Ir tribunoluos išdidžiai
Teisiuosius smerkia žmogžudžiai,
Ir sūnūs nebeverkia,
Jei mirti motiną pasmerkia —

apie tą pačią žmogiškųjų tiesų ir vertybių mirtį, apie „pasaulio gaisrą" kalba ir lenkų poeto Česlovo Milošo eilės:

Ir laikas neapkęsti to, ką mylėjai,
ir mylėti tai, kam neapykanta degei,
ir mindžioti veidus tų, kurie sau pasirinko
tylųjį grožį.

(„Metai". Vertė J. Kėkštas)[48]

Į tą pačią lygiagretę įspūdingai įsijungia ir vokiečių poeto Vernerio Bergengrueno (1892—1964), vieno iš „vidinės emigracijos" atstovo, eilėraščių ciklas „Dies Irae" (1944), plitęs jo tėvynėje nelegaliais nuorašais, apnuoginęs totalitarizmo sukurtą ištiso melo „šventraštį":

[48] *Kėkštas J.* Dega vėjai.— V., 1986.— P. 194.

Wo ist das Volk, das dies schadlos an seiner Seele ertrüge?
Jahre und Jahre war unsere tägliche Nahrung die Lüge.
Festlich hoben sie an, bekränzten Maschinen und Pflüge,
Sprachen von Freiheit und Brot, und alles, alles war Lüge.

.....

Durch die Strassen marschierten die endlosen Fahnenzüge,
Glocken dröhnten dazu, und alles, alles war Lüge.

.....

Lüge atmeten wir. Bis ins innerste Herzgefüge
Sickerte, Tropfen für Tropfen, der giftige Nebel der Lüge.

(„Die Lüge")[49]

Įvairių tautų meninės raiškos sferoje tuo metu gyvavo nemaža biblinių įvaizdžių, litaniškų invokacijų, paskutiniojo teismo reminiscencijų, pragaro jėgų personifikacijų. Jų simbolika ryški ir Putino apmąstymuose („Golgota", „Rūstybės psalmė", „Vivos plango, mortuos voco", „Apokalipsės žvėrys", „Kryžiaus kančia" ir pan.). Sakytum lyg iš Diurerio paveikslo Putino eilėraštyje „Marche macabre" iškyla siautėjanti mirtis, apokalipsinė totalitarizmo šmėkla. Tai buvo visuotiniai epochos tragizmo ir kančios ženklai.

Tarp prievartos grėsmės ir pavojų ryškiai brėžėsi ir Putino etika: sufanatizuotai miniai, „klaikiam šios žemės pragarui" jis priešino žmogaus mąstymo ir skaudžios refleksijos jėgą, istoriniam blogiui — žmonijos dorovinių vertybių tikrovę, visų tautų laisvės idealus. Tolimas hermetizmo poetikai, Putinas prabilo kaip nenuilstamas dvasinės atsakomybės ir epochos humanistinio sąmoningumo reiškėjas.

Šiame tome publikuojama 1911—1944 m. V. Mykolaičio-Putino poezija atskleidžia sudėtingą ir daugiareikšmį poeto fenomeną, leidžia įžvelgti jo kūrybos ir talento dėsningumus, išcentrinę asmenybės kaitą, išsišakojančią plačiose laiko dimensijose ir sutelktą ties trijų sferų — žmogaus, tautos ir pasaulio likimo — klausimais.

[49] Kur yra tauta, kad tai be žalos savo sieloj iškentėtų?/ Metai iš metų mūsų kasdieninis maistas buvo melas. / Šventiškai kilo aukštyn apvainikuotos mašinos ir plūgai, / Kalbos apie laisvę ir duoną, ir viskas, viskas buvo melas. / Gatvėmis žygiavo nepabaigiamos vėliavų eitynės, / Gaudžiant varpams, ir viskas, viskas buvo melas. / Melą kvėpavome mes. Iki slapčiausių širdies gelmių / Lašas po lašo lašėjo nuodinga melo migla („Melas").— *Duwe W.* Ten pat.— P. 31.

VI. EILĖRAŠČIŲ BIBLIOGRAFIJA IR PAAIŠKINIMAI

RASOTI DAIGAI

Disonansai

p. 35

Vai eičiau aš, eičiau. I publikacija — *Ei eičiau, aš eičiau į platųjį svietą, 1911.XI.10,* At 1912 Nr. 2 [1]. II publikacija — R2—I, tekstas redaguotas. III publikacija — KK, tekstas redaguotas. IV publikacija — P-56, pakeista trečiojo posmo paskutinė eilutė: *Vien melst Visagalį=Vien smerkt savo dalią.* V publikacija — R10—I.

Kanoniniame tekste grąžintas trečio posmo pradinis variantas.

„Prieduose" spausdinamos dvi pirmosios eilėraščio redakcijos. Smulkesnė eilėraščio redagavimo analizė — III komentarų skyriuje „Eilėraščių autoredagavimas" (*toliau — žr. III sk.).*

p. 36

Ilgesys. I publikacija — *Laimingas, kam jaunos krūtinės, 1911.XI.13,* At 1912 Nr. 2 [1]. II publikacija — *Ilgesys,* R10—I, tekstas redaguotas; yra autoriaus taisytas I publikacijos mašinraštis (IK aar).

„Prieduose" spausdinama pirmoji eilėraščio redakcija. Smulkesnė eilėraščio redagavimo analizė — žr. III sk.

p. 37

Aukštyn širdis. Pirmas spaudoje skelbtas eilėraštis. I publikacija — *Sursum corda! (Aukštyn širdis!),* Šl 1911 Nr. 12, kovo 28. II publikacija — *Aukštyn širdis,* R10—I, tekstas redaguotas; yra autoriaus taisytas I publikacijos nuorašas (IK aar).

Taisyta kalba, atskiri frazeologizmai, pvz.: *Pradėj abejonės kankinti= Pradėjo dvejonės kankinti; Skirsto orą tiktai=Skrodžia orą laisvai; Ten mūsų dūšia telekioja=Tenai mūsų sielos tekyla!*

Eilėraštis sutrumpintas, nubrauktas priešpaskutinis posmas:

Ten, kur žvaigždės antai
Žiba, šviečia aukštai,
Kur paukščiui keliai nusidriekę;
Kur balsai aniolų,
Kur kyl maldos žmonių,
Tenai mūsų širdys tesiekia!

Pataisyta paskutinioji eilėraščio eilutė, atsisakant du kartus posme rimuojamo to paties žodžio „krūtinė": *Nors taip dabar maudžia krūtinę=Nors šiandien neliauja kankinę.*

p. 38

Jaunystei bėgant. I publikacija — *Jaunystei bėgant,* Š1 1911 Nr. 22, birželio 6. II publikacija — R10—I, tekstas redaguotas; yra autoriaus taisytas I publikacijos nuorašas (IK aar). Ryškesnių stiliaus pataisų yra trečiame ir ketvirtame posme:

III posmo I red.

Ir šaldyt ledais tą krūtinę reiks karštą,
Ir valgyti duoną skausmų vien karčių

II red.

Ir šaldyti *kraują* krūtinėje karštą,
Ir *misti penu sielvartingų kančių.*

IV posmo I red.

Atėjo laikai jau sunkių man karionių,
Laikai, reikalaujantys vien tik darbų...

II red.

Atėjo *man metas* sunkiųjų karionių,
Audringų naktų ir *juodųjų dienų.*

p. 39

Man kartais taip liūdna. I publikacija — *Man kartais taip liūdna,* Š1 1911 Nr. 26, liepos 4. II publikacija — R10—I, tekstas redaguotas; yra autoriaus taisytas I publikacijos nuorašas (IK aar).

Eilėraštyje yra kalbos ir stiliaus pataisų; tekstas trumpintas atsisakant ketvirto posmo:

O jei pasiskųst kam norėtų širdis,
Jei skausmą išliet kam norėtų,
Man būtų globėja — tamsioji naktis,
Tik ji nuraminti mokėtų.

Poetas iš šio posmo „tamsios nakties" motyvą perkėlė į trečią ir dar sykį pakartojo paskutiniame posme, tuo motyvu užbaigdamas eilėraštį ir pakeisdamas buvusį tiesioginį religingumo deklaravimą:

III posmo I red.

O Dievas Aukščiausias paguoda man bus;
Ramybę maldoj rast mėginsiu.

II red.

Tamsioji naktis te paguoda man bus
Ramybės *joje* rast mėginsiu.

p. 40

Skausmo balsas. I publikacija — *Skausmo balsas,* Šl 1911 Nr. 21, gegužės 30. II publikacija — R10—I, tekstas redaguotas; yra autoriaus taisytas I publikacijos nuorašas (IK aar).

Smulkesnė eilėraščio redagavimo analizė — žr. III sk.

p. 41

Nemigos naktį. I publikacija — *Kad visas pasaulis užmiega, 1911.V.19,* At 1911 Nr. 6—7. II publikacija — *Nemigos naktį,* R10—I, tekstas redaguotas; yra autoriaus taisytas I publikacijos mašinraštis (IK aar).

Abstrakčios sąvokos keistos vaizdingesniais atitikmenimis; pvz., antro posmo eilutės apie žvaigždelę taisytos:

I

Ir laimėn pradengia man langą,
Bet ji juk ne mano, oi ne...

II

Ir laimėn pradengia man *angą,*
Lyg būčiau žavingam sapne.

Ir skleisti tamsybėse šviesą=Ir kurstyt krūtinėj tą galią.

p. 42

[Bastūnui užjūrių kraštai patiko]. I publikacija — *Tegul sau bastosi po platų svietą, 1911.VI.1,* At 1911 Nr. 6—7. II publikacija — *Bastūnui užjūrių kraštai patiko,* R10—I, tekstas redaguotas; yra autoriaus taisytas I publikacijos mašinraštis (IK aar).

Paskutinėje eilėraščio eilutėje paryškinta kūrinio išvada: *Visuomet man gražiau už viską bus=Man lig mirties mieliau už viską bus.*

p. 43

Rudens naktis. I publikacija — *Rudens naktis, 1911.XI.12,* At 1912 Nr. 2 [1]. II publikacija — R10—I, tekstas redaguotas; yra autoriaus taisytas I publikacijos mašinraštis (IK aar).

Ryškesnės antro posmo paskutinių eilučių kalbos ir stiliaus pataisos, stiprinančios vaizdingumą:

I

Lietus čiurkšlena
Ir barnį seną
Rudens veikėjai vis veda smarkiai

II

Lietus *čiurlena*
Ir *beržo* seno
Ties mano langu šakas siūbuoja.

p. 44

Uždainuokim. I publikacija — *Uždainuokim! 1911.XI.15,* At 1912 Nr. 2 [1]. II publikacija — R10—I, tekstas redaguotas; yra autoriaus taisytas I publikacijos mašinraštis (IK aar). Pataisos stilistinio pobūdžio, modernizuota kalba.

p. 45

Užkeikta pilis. I publikacija — *Užkeikta pilis, 1911.IV.8,* At 1911 Nr. 6—7. II publikacija — R10—I, tekstas redaguotas; yra autoriaus taisytas I publikacijos mašinraštis (IK aar).

Eilėraštis gerokai sutrumpintas, nubraukta 16 eilučių. Po pirmo posmo praleistas buvęs antras posmas:

Visi tiktai laukia nuo mėnesio gando,
Kurs tėmija priešus pilies akyliai.
O tie, susispietę į krūvą, vis bando
Į vidų įsprusti tyliai.
Kitų net į revą jau štai nusileista,
O du jau prie vartų prislinko slapčia...
Ar matėt tą senąją pilį apleistą?
Ar žinot, kas dedasi čia?

Atsisakyta ir ketvirto posmo:

Ten baisūs šešėliai aplink tada skraido
Juodoms palomis apsisiautę visi;
Iš aukšto pelėdos dejuodamos baido;
Ugnis kartais žybsi tamsi,
Viduj kyla riksmas ir ginklai ten tarška,
Paskui gi grandiniai iš požemio barška,
Ir tylūs dejavimai girdis ten vis,
Pakol pasibaigia naktis.

Poetas, gan skeptiškai žvelgęs į kai kuriuos ankstyvosios poezijos kūrinius, pakartotinai nepublikavo savo jaunystės baladžių, labai artimų ir šio eilėraščio senovės motyvams. Redaguojant trumpintas epinis pasakojimas, siekta kompaktiškumo; taisyta ir modernizuota antro ir viso paskutinio posmo stilistinė išraiška, pvz.:

I

Numirėlių vėlės, kad tąsyk vaidinas
Ir pragaro dvasios prie žmogaus kabinas

II

Vidurnaktį šmėklos aplinkui vaidinas,
Ir ūkanoj skendėja klonis tas plynas.

p. 47

Troškimai. I publikacija — *Man metai po metų, diena po dienos, 1912.XII. 30,* At 1913 Nr. 3. II publikacija — *Tam, kas supras,* Rytojus (Tilžė), 1921, balandžio 22. III publikacija — *Troškimai,* R10—I, tekstas redaguotas; yra autoriaus taisytas I publikacijos mašinraštis (IK aar).

Taisyta stilius, kalba, atsisakyta deminutyvų: *Kita jau žvaigždelė=Kita šviesi žvaigždė; Nežiūrau į karštus jausmus=Nepaisau audringų jausmų.*

p. 48

Sonetas. I publikacija — *Sonetas, 1912.III.12,* At 1912 Nr. 10. II publikacija — R10—I, tekstas redaguotas; yra autoriaus taisytas I publikacijos mašinraštis (IK aar).

Vaizdingesniais analogais keisti atskiri įvaizdžiai. Pataisyta paskutinio posmo eilučių ritmika ir sintaksė: *O nūn, beglūdėdams sapnuos, ko tiki — laukia?..=Dabar vidurnakčio tyloj, ko tikis, laukia?*

p. .49

Audra. I publikacija — *Audra,* At 1912 Nr. 2. II publikacija — R10—I, tekstas redaguotas; yra autoriaus taisytas I publikacijos mašinraštis (IK aar).

Eilėraštis labai taisytas ir trumpintas; kondensuojant veiksmą, atsisakyta ilgesnių aprašymų. Po pirmos strofos praleista 8 eilutės, po antros — taip pat 8, kur su Nemunu gretinamas motinos įvaizdis. Redaguotame mašinraštyje koreguotas to paralelizmo pirmas ketureilis:

Taip motina vargšė dejuoja viena,
Kad sūnų, kurs buvo paguoda viltis,
Pakirs pirma laiko beširdė mirtis,
Kaip žiedą, kai pakerta ryto šalna.

Tačiau šio taisyto posmo spausdintame eilėraščio tekste poetas atsisakė. Astrofinę pirmojo eilėraščio formą paskirstė trimis posmais, visam kūriniui suteikė griežtesnės struktūros, ryškiau atskleidė gamtos audrų ir žmogaus širdies nerimo sugretinimą.

p. 51

Geltoni lapai. I publikacija — *Pageltę lapai, 1912.X.18,* At 1913 Nr. 3. II publikacija — *Geltoni lapai,* R2—I, tekstas daug redaguotas; jis tapo kanoninio teksto pagrindu. III publikacija — KK, įvestos dvi pataisos: *Sukelto gyvenimo aido=Gyvenimo skambančio aido; Apleisto gi sodo pramintu taku=O šlamančio sodo pramintu taku.* IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I.

„Prieduose" skelbiama eilėraščio pirmoji redakcija.

p. 52

[Kad širdį krūtinėj man taip neskaudėtų]. I publikacija — *Kad širdį krūtinėj man taip neskaudėtų, 1912.XII.31,* At 1913 Nr. 3. II publikacija — R10—I, tekstas redaguotas. Pirmoje eilėraščio eilutėje pavartotas dalies kilmininkas: *Krūtinėj širdies kad man taip neskaudėtų;* sakinyje pakeista žodžių tvarka; šios pataisos į krūvą sustūmė pagalbinius diskurso elementus (*kad man taip*) ir apsunkino frazės intonavimą.

Kanoniniame tekste grąžintas pirmasis variantas, spausdinamas iš autoriaus redaguoto I publikacijos mašinraščio, kur pirmoji eilutė netaisyta (IK aar).

Eilėraščio pabaigai poetas suteikė priešingos prasmės išvadą, kuri pabrėžia visai Putino pasaulėvokai būdingą skausmo stiprinamąją galią:

I

Geriau skausmuose paieškot įkvėpimo,
Nors *silpnina* dvasią liūdni jų balsai.

II

Geriau skausmuos paieškot įkvėpimo —
Man *stiprina* dvasią jų rūstūs balsai.

p. 53

Nuliūdusiam draugui. I publikacija — *Nuliūdusiam draugui poetui, 1913. VIII.4,* At 1913 Nr. 11. II publikacija — *Nuliūdusiam draugui,* R2—I; redaguota nežymiai, praleistas I publikacijoje buvęs ketvirtas posmas:

Nors takas tiesos jau erškėčiais užžėlė,
Aplink nedorybių bujoja kerai,—
Yr žmogaus širdy užslėpta kibirkštėlė,
Kur meilės ugnia užliepsnos dar tikrai.

III publikacija — R10—I, kelios kalbos pataisos.

Šiame tome pagal I publikaciją patikslinta eilėraščio data.

p. 54

Bendroji pilis. I publikacija — *Bendra pilis, 1913.IX.5,* Drg 1913 Nr. 81. II publikacija — Lkal. III publikacija — R2—I. IV publikacija — *Bendroji pilis,* R10—I. Visos publikacijos nesiskiria nuo pirmosios.

p. 55

Juodas Kryžius. I publikacija — *Juodas Kryžius, 1913.IX.5,* Drg 1913 Nr. 81. II publikacija — R2—I, tekstas redaguotas, siekta vaizdingesnių analogų, pvz.: *Bangavo į tolį jais žingsnių aidai=Dundėjo ir alpo jais žingsnių aidai.* Labiau pertvarkytas visas penktas posmas:

I

Atgijo, pražydo sukepus širdis,
Padangėsna kilo sparnuota mintis.
Ir vėl su jausmu aš krūtinėj giliu
Tolyn nusiyriau pramintu keliu.

II

Pakilo galva ir atgijo širdis
Ir, rodos, nušvito juodoji naktis.
Tada pakilau ir jausmu *atgaju*
Vėl leidaus žingsniuoti pradėtu keliu.

III publikacija — R10—I, tik kelios nežymios kalbos pataisos.

Dėl eilėraštyje reiškiamų pesimistinių individualizmo nuotaikų pats poetas yra pavadinęs šį kūrinį nesiderinantį „su seminaristui privalomu religingumu ir askeze“ (R10—X, p. 611). Pačiu kryžiaus motyvu eilėraštis gali būti gretinamas su K. Ujejskio „Krzyż“, nors tai visai kitos idėjos ir kitų išgyvenimų eilėraštis. Putino „Juodas Kryžius“ savo asociacijomis ir minorinėmis nuotaikomis gana artimas M. K. Čiurlionio paveikslui „Regėjimas“ (1904—1905), kuriame gęstančios saulės fone brėžiasi niūrus, juodas, žalčio kūnu apvytas kryžiaus siluetas[50]. Apskritai Putino ir Čiurlionio vaizdinio mąstymo analogijų bei paralelių galima rasti ir daugiau, lemiamų abiejų menininkų pasaulėvokos artimumo.

p. 56

Po padangės skliautus. I publikacija — *Po padangės skliautus, 1913.IV.27,* At 1913 Nr. 5—7. II publikacija — R2—I, tekstas žymiai redaguotas; konkretinama vaizdinė raiška, siekiama sugestyvesnės prasmės, labiau pabrėžiami subjekto vidiniai išgyvenimai, pvz.: *Juk čionai pats matai=Juk ir man gi matai; Savo tu srovėmis / Ištirpdyk tas minias debesų=Ir praskleisk žvaigždynus,— / Aš ant žemės takų nerandu.* III publikacija — KK; redaguota ryškinant atskirų tropų vaizdingumą, prasmiškumą: *Gal man spinduliu veidą nušvies=Mano tolimą kelią nušvies; Ar į žemę sugrįžt=Ar į nežinią grįžt.* IV publikacija — R10—I.

„Prieduose“ spausdinama pirmoji eilėraščio redakcija.

p. 57

Tvanas. I publikacija — *Tvanas, 1913.XI.2,* Vv 1913 III kn. II publikacija — R2—I. III publikacija — P-56; nekeičiant prasmės, vaizdingiau pataisyta eilutė: *Iš ten neš Aukščiausiajam mano aukas=Ten degins ant aukuro mano aukas.* IV publikacija — R10—I.

Ir šio eilėraščio — panašiai kaip ir „Juodo Kryžiaus“ — motyvai paraleliški M. K. Čiurlionio devynių paveikslų ciklui „Tvanas“ (1904—1905)[51].

p. 58

Prabilk, širdie. I publikacija — *Prabilk širdie, 1913.X.25,* Vv 1913 III kn. II publikacija — R2—I, yra stiliaus ir kirčio pataisų, kitais semantiniais motyvais pakeistų eilučių:

I

O praeities silpni aidai
Nakties vaizdus ar išvaikys?..

II

O *nykūs ilgesio* sapnai
Gyvybės rytu neprašvis.

III publikacija — P-56; kelios kalbos pataisos. IV publikacija — R10—I.

---

[50] Žr. Mikalojus Konstantinas Čiurlionis.— V., 1977.— Repr. 55.
[51] Ten pat.— Repr. 30—38.

p. 59

Varpininkas. I publikacija — *Varpininkas, 1913.IX.9,* Drg 1913 Nr. 81. II publikacija — R2—I, tekstas redaguotas. III publikacija — KK, tekstas papildomai redaguotas. IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I.

„Prieduose" spausdinama pirmoji ir antroji eilėraščio redakcija. Smulkesnė eilėraščio redagavimo analizė — žr. III sk.

p. 60

[Jei kuomet ašara karšta]. I publikacija — *Jei kuomet ašara karšta, 1914. II.8,* Vv 1914 I kn. II publikacija — R10—I, tekstas redaguotas; yra autoriaus taisytas I publikacijos mašinraštis (IK aar). Kiek koreguota kalba, įvaizdžiai, žymiai patobulintas ketureilis:

I

Jinai gilybėse sielos
Tuos savo slėpinius suklos,
Ir niekam neatversiu jųjų,
Tų paslapčių širdies gilių jų.

II

Aš savo sielos gelmėse
Ją slėpsiu *uždanga tamsia*
Ir neatskleisiu niekad niekam,
Ką mes širdy kentėt paliekam.

p. 61

Užburti slėpiniai. I publikacija — nenustatyta. II publikacija — *Užburti slėpiniai, 1914.VIII.3,* R2—I. III publikacija — R10—I, tekstas redaguotas, atsisakyta deminutyvų, įprastinių klišių, pasenusios leksikos. Taisytos eilutės: *spindulėliai sesutės žvaigždės=spinduliai mano sesės žvaigždės; Su angelais Dievo skraidyti=Žvaigždėtame rūme skraidyti; Kur verkiančios aidos pabunda=Te aido garsais jis pabunda.*

p. 62

Disonansai I—VI. I publikacija — *Disonansai I—VI, 1914.VII.21,* Drg 1914 Nr. 91—92. II publikacija — *Disonansai I—V,* R2—I, tekstas redaguotas. Ciklo trečiame eilėraštyje atsisakyta paskutinio itin asmeniško posmo:

Ir vieno tik vieno šiandieną bijau:
Parpulti į žemės purvus.
Tad kelsiuosi, eisiu kelionėn tuojau,
Te Dievas vadovu man bus.

Praleistas taip pat visas penktas eilėraštis („Dieve, kad būčiau kaip tas akmenėlis"). Matyt, tuo metu jis atrodė poetui pernelyg biografiškas. III publikacija — R10—I. Minėtas penktas eilėraštis atstatytas, šiek tiek paredaguota kalba, pakeisti kai kurie įvaizdžiai.

p. 67
Rytas. I publikacija — *Rytas, Marijampolė, 1912.VIII.1,* At 1912 Nr. 8. II publikacija — R2—I, taisytos tik dvi antro posmo eilutės:

I

Tu išreiški mums gyvybę
Ir jaunų širdžių galybę.

II

Tu *visur keli* gyvybę,
Tu puoši jaunų tvirtybę.

III publikacija — R10—I; kelios stiliaus ir kalbos pataisos: *Štai pro kalną= Pro kalnelį; Perlais rasos=Skaidrios rasos; Tu puoši jaunų tvirtybę= Skleidi šviesą ir tvirtybę.*

p. 68
Gegužinės daina. I publikacija — *Po darbų, Marijampolė, 1912.VIII.2,* At 1912 Nr. 8. II publikacija — *Gegužinės daina,* R2—I, tekstas redaguotas, ypač keista visa trečioji eilėraščio dalis:

I

Nu gi dainą traukti reik,
Be dainos lyg nėr gyvybės.

II

Šaunią dainą traukti reik,
Dainą meilės ir gyvybės.

III publikacija — R10—I, kalbos ir stiliaus požiūriu redaguotos dvi pirmosios eilėraščio dalys.

p. 70
Vyturys. I publikacija — *Vyturys, 1912.III.10,* At 1912 Nr. 4. II publikacija — R2—I, tekstas nemažai redaguotas, siekiant turtingesnės semantikos, formos grakštumo:

I

O išgirdę tuoj visi
Vyturio džiaugsmingą dainą,—
Sakome džiaugdamiesi,
Štai pavasaris ateina.

II

O išgirdę *ją anksti*
Jau gėles, žiedus sapnuojam,—
Ir linksmybės apimti,
Mes su vyturiu dainuojam.

Ypač taisyta eilėraščio pabaiga.
III publikacija — P-56, kelios vaizdo ir kirčio pataisos. IV publikacija — R10—I.

p. 71
Jaunystės daina. I publikacija — *Jaunimo daina, 1912.III.29,* At 1912 Nr. 4. II publikacija — *Jaunystės daina,* R2—I, daug taisyti du paskutinieji eilėraščio posmai, atsisakant retorinio tono, poetinant, visuotinant prasmes:

I

Jeigu šventąją idėją
Tur jaunystė už vedėją
Savo darbuose,
Tad šalin nusiminimas,
Viską atgaivins jaunimas
Prakilnia dvasia.

II

Dėl gyvenimo likimo
Vien kilnaus pasišventimo
Mūšin vedini,
Mūsų ateitį miglotą
Sielų pajėga liepsnota
Skaidrins tik jauni.

III publikacija — R10—I, kelios nežymios kalbos pataisos.

p. 72
Nutilusi jūra. I publikacija — *Nutilusi jūrė, 1912.XII.30,* At 1913 Nr. 3. II publikacija — R 10—I, redaguota kalba; yra autoriaus taisytas I publikacijos mašinraštis (IK aar). Ryškesnės trečio posmo pataisos:

I

Ji tylią naktelę nemiega viena.
Ilgėjime glaudžias prie kranto smėlėto.
Ir veržias į tolį tyli ir liūdna,
Ir vėl bet nurimsta iš lėto.

II

Ji tyliąją naktį nemiega viena.
Čia glaudžias *meilingai* prie kranto smėlėto,
Čia ilgisi tolių tyli ir liūdna,
Kol vėlei nurimsta iš lėto.

p. 73
Pavasario rytas. I publikacija — *Pavasario rytas, 1913.IV.22,* At 1913 Nr. 5—7. II publikacija — R2—I, tekstas žymiai redaguotas, stiprinant vaizdų figūratyvumą, poetiškumą:

I

Prašvito pavasario rytas,
Laukų gėlėmis aptaisytas,
Šviesos spinduliais vainikuotas,
Aušros varsomis apspalvotas

II

Prašvito pavasario rytas,
Gegužio lietučio išlytas,
Nakties aušrele išsapnuotas,
Žibučių žiedais vainikuotas

III publikacija — R10—I, tekstas papildomai redaguotas. Pakeisti pirmo posmo deminutyvai: *lietučio=griaustinio; Nakties aušrele=Aušrinės žaros.* Pakeista eilėraščio pabaiga:

I

O dėl abejonių,
Skausmų ar svajonių
Dvasia iš jų galios sau ima.

II

O iš abejonių,
Kančių ar svajonių
Jaunieji stiprybės sau ima.

Vis dėlto pirmojo varianto „dvasia" yra Putinui būdingesnė ir platesnės semantikos negu „jaunieji", suteikę tekstui konkretumo, bet susiaurinę eilėraščio subjekto savistabos reikšmingumą.

p. 74

Nuvytus lelija. I publikacija — *Suvytus lelija, 1913.IX.11,* Drg 1914 Nr. 88. II publikacija — R2—I, tekste kelios nežymios pataisos. III publikacija — *Nuvytus lelija,* R10—I, tekstas kiek daugiau redaguotas. Pakeisti deminutyvai: *rūtelių būryje=bijūnų būryje; saulutės spindulys=liepsnotas spindulys.* Siekta didesnio figūratyvumo: *Aplinkui žydi, kvepia gėlės=Vakariui dvelkiant, kvepia gėlės.*

p. 75

Rožė. I publikacija — *Rožė, 1913.V.10,* At 1913 Nr. 5—7. II publikacija — R2—I, pakeisti keli epitetai. III publikacija — R10—I, yra žodyno pakeitimų. Bendresne prasme nusakytos opozicijos eilutėje: *Taip augo ten laimėj skausmai susipynę=Ir brendo dvejopi jausmai susipynę.*

p. 76

Pavasario audra. I publikacija — *Audra, 1913.VII.11,* Vv 1913 II kn. II publikacija — R2—I, tekstas žymiai redaguotas, stiprinant eufoniją, ieškant dinamiškesnių sinonimų. III publikacija — *Pavasario audra,* R10—I, pakeisti tik keli epitetai.

p. 78

Vivam! I publikacija — *Vivam, 1913.VIII.13,* Drg 1914 Nr. 88. II publikacija — R10—I, tekstas mažai redaguotas; yra autoriaus taisytas I publikacijos mašinraštis su keliomis kalbos pataisomis (IK aar).

p. 79

Dolce. I publikacija — *Dolce, 1913.III.7,* At 1913 Nr. 5—7. II publikacija — *Dolce I, II* (sujungtas su eilėraščiu „Mineur"), R10—I, tekstas nedaug redaguotas; yra autoriaus taisytas I publikacijos mašinraštis (IK aar). Pirmame ir paskutiniame posme pakeista eilutė: *Supa jausmą tylios aidos=Į·žvaigždynus plaukia aidas;* koreguotas vienas kitas frazeologizmas: *Jausmo ašaros =Jautrios ašaros; Audžia sielai susipynę=Audžia širdį sugraudinę.*

p. 80

Mineur. I publikacija — *Mineur, 1913.III.11,* At 1913 Nr. 5—7, II publikacija — R2—I, tekstas kiek redaguotas, keičiant įvaizdžius, stiprinant poetinę išraišką: *Ir aukso žvaigždės dangaus mėlynėj=Suplaukę žvaigždės tyloj naktinėj; Išnyko tonai=Nualpo aidas* — ir kt. III publikacija — bendra antrašte *Dolce II,* R10—I, tekstas neredaguotas, bet nubraukta antraštė. Spausdinamas tekstas iš R10—I ir grąžinama poetinėje tradicijoje prigijęs eilėraščio pavadinimas. Kaip nurodo poeto bendrakursis, pagal šį tekstą kompozitorius J. Naujalis buvo sukūręs keturiems balsams harmonizuotą kūrinį. Friburgo studentų choras dainuodavęs šią kompoziciją Putino studijų metais[52].

p. 81

Man čia gera. I publikacija — *I. Man čia gera, II. Skambink, sese (Tai, kurios atminimas iššaukė šias eilutes), 1913.VII.10,* Vv 1913 II kn. II publikacija — R2—I, be dedikacijos, kelios nežymios pataisos: *Tų svajonių nors begalių=Tų jaunystės mūs vargelių.* III publikacija — R10—I, tekstas neredaguotas, bet sutrumpintas, atsisakyta antrosios eilėraščio dalies „Skambink, sese". Ji skelbiama „Prieduose".

p. 82

Atminimas. I publikacija — *Atminimas, 1913.III.3,* At 1913 Nr. 5—7. II publikacija — R2—I, tekste tik kelios nežymios pataisos.

I

Sušvitai lyg kibirkštis,
Greit kaip ji ir išnykai.

II

Sušvitai *iš netyčių,*
Taip ūmai ir išnykai.

III publikacija — R10—I. Kirčio pataisa: *Veik jų dyla įspūdys=Nebrangus jų radinys.*

---

[52] Iš K. Ruginio (g. 1893) atsiminimų, komentarų autorės užrašytų Kaune 1970 m. rugsėjo 13.— IK aar.

p. 83

Paskutinis spindulys. I publikacija — *Paskutinis spindulys, 1913.VII.11,* Vv 1913 II kn. II publikacija — R2—I, tekste kelios nežymios pataisos: *Į nematomas gelmes=Į juodas nakties gelmes; Kiek tai norų, kiek troškimų=Kiek drąsių, karštų troškimų.* III publikacijoje R10—I taip pat tik kelios pataisos: *dienelė=diena; Vėl gelmėn jas paskandys=Vėl jas nežinion plukdys.*

p. 84

Ko veržiesi? I publikacija — *Ko veržies..., 1914.II.2,* Vlpr 1914 Nr. 3. II publikacija — R2—I. III publikacija — R10—I, tekste tik kelios pataisos; pirmame ir paskutiniame posme atsisakyta deminutyvų: *Ko veržies, širdele=Ko, širdie, veržiesi;* pakeista: *Laimę pašarvotą=Laimę apraudotą; dausose =aukštybėj* — ir pan.

p. 85

Debesėliui. I publikacija — *Debesėliui, 1914.VIII.18,* Vlpr 1915 Nr. 1—3. II publikacija — R2—I. III publikacija — KK, tekstas gana žymiai redaguotas. IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I.

Smulkesnė teksto redagavimo analizė — žr. III sk.

Šiame tome pagal I publikaciją patikslinta eilėraščio data.

p. 86

Bus ruduo. I publikacija — *Bus ruduo, 1914.VIII.18,* Vlpr 1914 Nr. 9—10. II publikacija — R2—I. Daugiausia redaguotas paskutinis posmas:

I

Jis nė vieno nepraleis,
Eidams vėtrų sūkuriais,
Neš visus savais keliais
Kaip vanduo.

II

Tuoj ruduo sparnus išskleis,
Lėkdams vėtrų sūkuriais,
Neš visus savais keliais
Prapultin.

Eilėraščio kompozicijoje yra reikšminga pataisa: pagal pirmųjų posmų baigiamųjų eilučių rimavimą — *Taip anksti, Per karšti* — poetas koreguoja ir likusiųjų dviejų posmų baigiamąsias eilutes: *Bus ruduo=Nemaitin; kaip vanduo=Prapultin.* Toks kadencijų suvienodinimas sustiprino eilėraščio formos vieningumą, įvedė panašų struktūrinį sąskambį su vyraujančia „i" balsio fonema.

III publikacija — KK. IV publikacija — R10—I.

p. 87

Sutemose I—III. I publikacija — *Harmonija. Paveikslo atbalsis: I. Nutilo, nurimo slaptingoji jūrė, II. Ir užgavo skambią lyrą, III. Ko nuliūdus, drauge*

mano, 1914.I.24, Vv 1914 I kn. II publikacija — R2—I. Ypač radikaliai redaguotas pirmas ciklo eilėraštis, keista beveik kiekviena eilutė. Mažiau redaguotas antras ir trečias ciklo eilėraštis, taisant tik atskirus įvaizdžius. Trečiame eilėraštyje praleistas trečias posmas:

Gundai, virkdai savo lyrą
Taip liūdnai, liūdnai...
Ir svajonės nyksta, yra,
Blaškosi sapnai.

III publikacija — *Sutemose,* R10—I, tekstas redaguotas papildomai; nuosekliai atsisakyta deminutyvų, kaip tam tikros tautosakinės stilizacijos: *Ramus vakarėlis=Rimtis vakarinė* — ir pan. Pašalinti kai kurie sustingę poetizmai: *Į svajonių sritį=Toliai tie žvaigždėti;* modernizuota kalba. Iš antrojo ciklo eilėraščio išbrauktas antras posmas:

Kilo aidos į žvaigždynus,
Jas mintis lydėjo —
Ir jausmus švelniai supynus,
Sieloje skambėjo.

Eilėraščio pataisos rodo itin kryptingą kūrinio išraiškos aktyvinimą.

p. 90

Leidžiantis saulei. I publikacija — *Saulei į vakarus leidžiantis, 1914.VIII.20,* Vlpr 1915 Nr. 1—3. II publikacija — *Leidžiantis saulei,* R2—I, tekste nežymios pataisos. III publikacija — R10—I, tekstas papildomai redaguotas, keičiant atskirus įvaizdžius, taisant, modernizuojant kalbą. Pakeista paskutiniųjų eilučių prasmė: *Laukia svajonės ilgėdamos / Lauki, širdele, ir tu= Lauki paguodos ilgėdamos,/ Širdį nutildžius, ir tu.*

Šiame tome pagal I publikaciją patikslinta eilėraščio data.

p. 91

Atsikėlei, žemele. I publikacija — *Pabudai, gamtužėle, 1914.IV.18,* Drg 1914 Nr. 88. II publikacija — R2—I, tekstas žymiai redaguotas. III publikacija — *Pabudai, žemužėle,* KK, tekstas redaguotas. IV publikacija — *Atsikėlei, žemele,* P-56; pakeistas KK įvestas, nors taisyklingos darybos, bet neįprastas „žemės" deminutyvas „žemužėlė" būdingesniu „žemelė", atitinkamai keičiant su juo derinamus kitus formos elementus. V publikacija — R10—I.

„Prieduose" publikuojama pirmoji ir antroji eilėraščio redakcija. Smulkesnė kūrinio analizė — žr. III sk.

p. 92

Vakare. I publikacija — *Jau gęsta kruvini saulėleidžio skliautai, 1914.IV.17,* Drg 1914 Nr. 88. II publikacija — *Vakare,* R2—I, tekstas žymiai redaguotas. III publikacija — KK, papildomai redaguota. IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I.

„Prieduose" spausdinama pirmoji eilėraščio redakcija. Smulkesnė redagavimo analizė — žr. III sk.

Be šviesiųjų minčių

p. 95
Prieš audrą. I publikacija — *Prieš audrą, 1914. VIII.18,* Vlpr 1914 Nr. 9—10. II publikacija — KŽRŽ. III publikacija — R2—I. IV publikacija — KK, tekstas redaguotas, taisant atskirus įvaizdžius, stiprinant vaizdingumą: *Kaip skausmas vaitojimu šaukia didžiu=Kaip šaukias dangaus milijonai širdžių; Tai tylūs agonijos virpa balsai=Mirtim atsidūsta baimingi balsai* — ir kt. V publikacija — P-56. VI publikacija — R10—I.

p. 96
Tėvynei. I publikacija — *Tėvynei, 1914.X.27,* KŽRŽ. II publikacija — R2—I. III publikacija — KK, tekstas redaguotas, keičiant atskirus įvaizdžius raiškesniais: *O graudūs nelaimės dejonių aidai=O tavo kančių ir dejonių aidai; Iš ašarų tavo=Iš tavo skriaudų* — ir kt. IV publikacija — P-56; atsiradusi konjunktūrinė pataisa: *Man įteikė Viešpats ne kardą — kanklius=Ne kardą aš rankoj laikau, bet kanklius.* V publikacija — R10—I.

Kanoniniame tekste grąžintas pirminis variantas.

p. 97
Titanų kova. I publikacija — *Titanų kova, Sumeliškiai, 1914.IX.29,* Vlpr 1914 Nr. 9—10. II publikacija — KŽRŽ. III publikacija — R2—I. IV publikacija — KK, tekstas redaguotas, stiprinant vaizdų konkretumą ir dramatizmą: *Į viršų keliasi=Padange driekiasi; Mirties galybių=Mirties šėlimo; Kaip griausmas dunda=Kerštingi smūgiai dunda* — ir pan. Pakeista paskutinioji eilutė: *Pasaulis skundžiasi liūdnai=Ir dreba slėniai ir kalnai.* V publikacija — P-56. VI publikacija — R10—I.

Eilėraščio sukūrimo vieta siejasi su karo meto įvykiais. Kaip papasakojo Putino bendrakursis V. Gurevičius, „Putinas, aš ir P. Dambrauskas ruošėmės po atostogų į seminariją, bet užklupo karas, ir mes visi išvažiavom pas savo kolegą Balasevičių, jo tėviškėn į Sumeliškius, netoli Trakų. Ten ilgokai pabuvom, kolei nusiramino frontas. Pas Balasevičių taip duona gardi ir taip neturim jos. Neturtingi žmonės buvo. Nakvojom kluone ant rugių pėdų netoli mėnesio. Neturėjom ką veikti, eidavom į miškus. Kai nusiramino, pradėjom grįžti į savo tėviškes. Rudenį reikėjo į seminariją“[53].

p. 98
Verkia dejuoja. I publikacija — *Verkia dejuoja, 1914.X.28,* KŽRŽ. II publikacija — R2—I. III publikacija — R10—I.

---

[53] Iš kun. V. Gurevičiaus (g. 1889) atsiminimų, komentarų autorės užrašytų Pilviškiuose 1972 m. birželio 25.— IK aar. Petras Balasevičius (g. 1890) — artimas Putino draugas seminarijoje, „Altorių šešėly“ minimas Balselio pavarde. Pijus Dambrauskas (1892—1988) — nuo 1923 m. buvo Marijampolės mokytojų seminarijos direktorius, žinomas pedagogas; 1944 m. emigravo į Vakarus.

p. 100

Karo genijus. I publikacija — *Karo genijus, 1914. X. 20,* Žkal. II publikacija — KŽRŽ, šiek tiek taisyta, dedant į rinkinį. III publikacija — R2—I. IV publikacija — KK, tekstas nedaug redaguotas, keisti, konkretizuoti atskiri įvaizdžiai; sustiprinta ironija:

Man draugai garbės pavydi,
O mergelės meiliai lydi
Žvilgesiu karštu.

Man *visi* garbės pavydi,
O gražuolės alpsta, lydi
Puokštėmis gėlių.

V publikacija — P-56. VI publikacija — R10—I.

p. 102

Toli nuo Lietuvos. I publikacija — *Vargstantiems broliams, Petrapilis, 1915.X.21,* Pkal, p. 27. II publikacija — KŽRŽ. III publikacija — R2—I; tekstas sutrumpintas, išspausdinti tik du ciklo eilėraščiai: „Toli toli nuo Lietuvos", „Ir tu, sesute, šilkakase". IV publikacija — Dr 1922, sausio 27.

Šiame tome spausdinamas 1959 m. autoriaus parengtas pirmas ciklo eilėraštis antrašte „Toli nuo Lietuvos" iš Poezijos-59 (CVLMA ir IK aar).

„Prieduose" spausdinami I publikacijos fragmentai, pratęsę „Toli nuo Lietuvos" eilėraštį ir sudarę keturių eilėraščių ciklą.

p. 103

Gimimo naktį. I publikacija — *Fragmentas. Iš reto miglota padange aukštai, 1915.XI.27,* As 1916 Nr. 2—3. II publikacija — R2—I, tekste dvi nežymios pataisos: *jaunystės sapnai=šviesūs sapnai; Ir ką pašarvojo tamsioji naktis= Ir ką jau pražudė tamsioji naktis.* III publikacija — *Kalėdų šventė,* KK. Tekstas žymiai redaguotas, pakeista prasmė eilėraščio pabaigoje: vietoje asmeninių išgyvenimų piešiama karo nelaimių ir audrų atmosfera; įvedamas naujas motyvas — meilės ir keršto opozicija: *Ir skelbia ne meilės, bet keršto rytoją.* Šis eilėraščio variantas publikuojamas „Prieduose".

Paskutiniąją eilėraščio redakciją antrašte „Gimimo naktį" poetas parengė R10 I tomui, grąžinęs gale R2—I asmeninių išgyvenimų variantą. Jis jungiasi su „Altorių šešėly" gvildenamais vidiniais išgyvenimais ir gali būti traktuojamas kaip ankstyvas poeto dvasinių ieškojimų pavyzdys.

Tekstas spausdinamas iš Poezijos-59 (CVLMA ir IK aar).

p. 104

Naujieji 1916 metai. I publikacija — *Nauji Metai, 1916,* KŽRŽ. II publikacija — R2—I. III publikacija — KK, tekstas žymiai redaguotas: taisyta eilėraščio religinė pabaiga, vietoj 8 posmų panašiais religinių įvaizdžių

variantais naujai parašyti šeši. IV publikacija — *Naujieji 1916 metai*, R10—I, eilėraštis skelbiamas be šešių pabaigos posmų.

Kanoniniame tekste grąžinta eilėraščio pabaiga — būdingas ir autentiškas to meto poeto pasaulėjautos atspindys ir karo nelaimių apmąstymas.

Pirmasis kūrinio pabaigos variantas skelbiamas „Prieduose".

p. 107

Amžiną atilsį. I publikacija — *Amžiną atilsį, 1916.II.29*, Vd 1916 Nr. 1, kovo 15(28). II publikacija — KŽRŽ. III publikacija — Tr 1919 Nr. 3. IV publikacija — R2—I. V publikacija — KK, tekstas redaguotas; ritmiškai pasikartojančiose trijų posmų refreninėse eilutėse

Suteik *nekaltai nužudytiems*, o Viešpatie,
Suteik *čionai žuvusiems* broliams, o Viešpatie,
Suteik *numylėtųjų sieloms*, o Viešpatie,

atsisakoma „nužudytų", „žuvusių", „numylėtų" išskaičiavimo. Jų vietoje pastoviai kartojamą trumpesnė ritualinė formulė —

Suteik jiem, o Viešpatie.

Tekstas spausdinamas iš Poezijos-59 (CVLMA ir IK aar), jame autoriaus redaguotas eilėraštis artimesnis R2—I variantui.

Eilėraštis amžininkų buvo traktuojamas kaip savotiškas karo aukų nekrologas: pirmą kartą išspausdintas Petrapilyje ėjusiame „Vade", jis įrėmintas juodais rėmeliais. Juo tarsi apibendrinimu užbaigiamas ir pirmasis karo metų Putino eilėraščių rinkinys — KŽRŽ.

p. 108

Vargingos Tėvynės vargingi vaikai. I publikacija — *Iš ištremtojo dainų, Petrapilis, 1916.II.15*, Vd 1916 Nr. 2, kovo 26 (bal. 8). II publikacija — KŽRŽ. III publikacija — R2—I. IV publikacija — *Vargingos Tėvynės, vargingi vaikai*, KK; redaguota modernizuojant kalbą, šalinant abstraktumą ir konkretinant atskirų eilučių vaizdingumą, pvz.: *Kad šąlančioj dvasioje ugnį gamintų=Kad gimtąją žemę atmintų; Ir slėgiantys dvasią tamsybių rūkai=Ir liūdinčiais kryžiais pavirtę kapai*. IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I. Paskutiniame posme korektūros klaida: *it* — turi būti *ir*.

p. 109

Be šviesiųjų minčių I—III. I publikacija — *Be šviesiųjų minčių I, II, III, 1915.III.27*, KŽRŽ. II publikacija — R2—I, tekstas neredaguotas, tik trečiame eilėraštyje praleistas vienas priešpaskutinis posmas „O šiandien man liūdna... be tųjų minčių". III publikacija — KK, tekstas žymiai redaguotas, ypač pakeistas trečias eilėraštis. IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I.

„Prieduose" spausdinamas pirmosios redakcijos visas trečiasis ciklo eilėraštis.

p. 112

Rex. I publikacija — *Rex, 1914.III.7*, Vv 1914 I kn. II publikacija — R2—I, tekstas redaguotas, nekeičiant eilėraščio struktūros. Žymiai taisytos eilutės, stiprinant vaizdingus, pažymimuosius elementus, turtinant semantiką:

I

Čia žvaigždės vilioja mane,
Ten jūra, kalnai akis monija,
Zefyras man veidą bučiuoja vilnia.
Bet kas per balsai mano klausą užgavo?
Rūsčiu ir graudingu virpėjimu savo,

II

Čionai *tamsiažydris dangus,*
Ten mėlynų *jūrų simfonija*
Suraizgė garsų ir dažų kasnykus.
Bet kas per balsai *graudulingu virpėjimu*
Sumaišė ramybę malonių skambėjimų?

III publikacija — KK, tekstas papildomai redaguojamas, keičiant atskiras eilutes ir įvaizdžius: *Suraizgė garsų ir dažų kasnykus=Sūpuoja plačius margažiedžius laukus; Skurdo gilybėse / Vargo tamsybėse = Vargo kankinami, / Bado marinami; Lūkesy trokštame = Alkyje trokštame.* IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I.

Šiame tome pagal I publikaciją patikslinta eilėraščio data.

Kad Putinas domėjosi M. K. Čiurlionio daile, be anksčiau nurodytų paraleliškų poeto lyrikos motyvų, liudytų ir šio eilėraščio **Rex** — Valdovo įvaizdis, ypač lotyniškoji jo forma antraštėje, tapati ir žinomam dailininko paveikslo pavadinimui.

Pro ūkanas

p. 115

Pro ūkanas. I publikacija — *Pro ūkanas. Fragmentas iš cikliaus, 1915.IX.27*, Lb 1915, rugsėjo 24. II publikacija — KŽRŽ. III publikacija — R2—I. IV publikacija — R10—I, astrofinis eilėraštis suskirstytas ketureiliais, kelios nežymios stiliaus pataisos: *Mažutis ankštas kambarys=Niūrus ir ankštas kambarys.* Penktame posme taisyta kalba: *Perdėm išmindžiotu lauku / Per tave kraujas pasilie=Klampiai išmindžiotu lauku / Aš kraują liejantis matau.*

p. 117

Tėvynės laukuose. I publikacija — bendra antrašte *Iš pavasario dainų: IV. Laukuose, 1915.V.3*, Pkal. II publikacija — *Man pavaikščioti gera po pievas laukus,* At 1918 Nr. 7. III publikacija — *Tėvynės laukuose,* R10—I, šiek tiek redaguota kalba. Yra autoriaus taisytas II publikacijos mašinraštis (IK aar). Ketureiliai posmai paversti penkiaeiliais, padalijus trečiąją eilutę į du pusei-

lius. Paskutinės eilutės pataisa: *Aš vis tiek tavyje dar ramybės randu=Aš vis tiek tavyje dar palaimos randu.*

p. 118

Tylus gegužio vakaras. I publikacija — *Tylus gegužio vakaras, 1915.VI.1,* Lkal. II publikacija — At 1918 Nr. 6. Yra autoriaus taisytas II publikacijos mašinraštis ir tekstas mašinraštyje Poezija-59 II (IK aar). Kai kur taisyta kalba.

p. 119

Kvepia gėlės. I publikacija — bendra antrašte *Iš pavasario dainų: I. Kvepia gėlės, 1915.V.22,* Pkal. II publikacija — *Kvepia gėlės,* At 1918 Nr. 7. III publikacija — R10—I. Yra autoriaus nežymiai taisytas II publikacijos mašinraštis (IK aar). Atsisakoma deminutyvų: *Liūdna, liūdna, oi širdelei= Širdžiai liūdesio ik valiai.*

p. 120

Pavasario naktį. I publikacija — bendra antrašte *Iš pavasario dainų: II. Nakčia, 1915.V.29,* Pkal. II publikacija — *Miega jau sodas naktelės ramybėje,* At 1918 Nr. 6. III publikacija — *Pavasario naktį,* R10—I, tekstas nežymiai redaguotas; yra autoriaus taisytas II publikacijos mašinraštis (IK aar); pataisa paskutinėje eilutėje: *Ten jinai amžiną laimę atras=Ten ji paguodą ir laimę atras.* Astrofinis eilėraštis suskirstytas ketureiliais, sutrumpintas, atsisakant trečio posmo:

Pilnatis mėnuo per dangų riedėdamas
Laimina jų nekaltus žiedelius.
Šiltas vėjelis, meilingai kuždėdamas,
Siunčia jiems atdūsius savo tylius.

p. 121

Žvaigždelei. I publikacija — *Žvaigždelei, 1916,* KŽRŽ. II publikacija — Tr 1919 Nr. 5. III publikacija — R2—I. IV publikacija — R10—I, kelios nežymios pataisos, koreguota eilutė: *Gaili, kaip verksmai mūs raudos=Kaip ašara mūsų raudos.*

p. 122

Preliudija. I publikacija — *Raudonos gėlės. Preliudium* (su visa poema), Žkal. II publikacija — *Raudonos gėlės. Preliudija* (su visa poema), KŽRŽ. III publikacija — *Prelūdija,* fragmentas, R2—I. Eilėraštis, anksčiau buvęs poemos „Raudonos gėlės" įvadine dalimi, čia publikuojamas kaip savarankiškas kūrinys. IV publikacija — R10—I; astrofinis eilėraštis suskirstytas strofomis. Be kelių smulkių pataisų, nesiskiria nuo pirmos publikacijos.

p. 125

Raudonos gėlės. I publikacija — *Raudonos gėlės. Preliudium* (visa poema), Žkal. II publikacija — *Raudonos gėlės* (visa poema), KŽRŽ. III publikacija — *Raudonos gėlės,* fragmentas: *Ne rudenio ryto šalnų pakąsta,* KK; teks-

tas žymiai redaguotas ir perkomponuotas, įgijęs to laikotarpio poeto kūrybos bruožų. Traktuojama kaip atskiras, savarankiškas kūrinys. IV publikacija — P-56.

p. 126

Vai mintys. I publikacija — *Vai mintys, jūs mintys skaudaus įkvėpimo, 1916,* Vd 1916 Nr. 22, rugpjūčio 25 (rugs. 7). II publikacija — R2—I, tekste kelios nežymios kalbos pataisos. III publikacija — *Vai mintys,* R10—I.

p. 127

Sausas lapas. I publikacija — *Sausas lapas,* [skirta] *B. V., 1916.X.10,* As 1916 Nr. 2—3. II publikacija — be dedikacijos, R2—I. III publikacija — KK, tekstas nežymiai redaguotas: *tarp laurų, rožių=su mirtom, rožėm; Tik tu šaltuos žiemių ūkuose=Tik tu čia, ūkanotoj šiaurėj; Dar žemę šildo saulužėlė, / O puošia lapai ir žiedai=Dar siaudžia soduos šilti vėjai,/ Dar kvepia gėlės ir žiedai.* IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I.

Šiame tome pagal I publikaciją patikslinta eilėraščio data.

Eilėraštis dedikuotas B. V.— Bronei Vaguraitei (g. 1901). Ji papasakojo ir kūrinio atsiradimo aplinkybes. Karo metais į Petrapilio lietuvių vaikų prieglaudą — mokyklą, kurios vedėja buvo Maironio bičiulė J. Stanelytė, kartais atsilankydavę Putinas ir I. Tamošaitis, to meto dvasinės akademijos studentai. Su jais susipažinusi ir lietuvaitė moksleivė. Susirgusi plaučiais, ji išvyko gydytis į lietuvių pabėgėlių komiteto sanatoriją Kryme. „Išvažiavau sykiu su panele Stanelyte. Čia žydėjo raudonos gėlės. Kartą nuskyniau žiedą, įdėjau į voką ir pasiunčiau Putinui į Petrapilį, užrašiusi — atminimui Jūsų parašytų „Raudonų gėlių". Gaunu iš jo laišką, padėką ir eilėraštį — „Toli nuskintas žiedo lapas", o ant viršaus — B. V. Grįžtant iš Krymo, su visais daiktais pavogė man ir tą eilėraštį"[54]. Ir pats poetas užsimena apie tą eilėraštį laiške L. Girai, kalbėjusiam apie Lermontovo poezijos poveikį: „Tą patį galėčiau pasakyti ir dėl „Sauso lapo", kurį kartą esu gavęs laiške, bet kadangi „Palest. šakelę" taip pat gerai žinojau, tai gali būt. kad ir įtakos esama" (R10—X, p. 663).

p. 128

Su krintančiais lapais. I publikacija — *Su krintančiais lapais,* Lkal. II publikacija — R2—I, tekstas redaguotas, keičiant atskirus įvaizdžius raiškesniais. Eilėraščio paskutinėje eilutėje — *Skausmingai kaip žvakė be oro užges* — jau gana anksti sutinkamas Putino lyrikoje dažnas atraminis „žvakės" motyvas. Šioje redakcijoje nubrauktas įdomus ir poeto dramatiškai meditacijai būdingas paskutinis eilėraščio posmas, matyt, pasirodęs per daug asmeniškas, kuriame kartojasi taip pat ne viena atraminių jo poetinės leksikos sąvokų — „disonansai", „liuosybė" ir kt.:

Nejau mano kankliai grasiais šiurpuliais
Skaudžius disonansus krūtinėj beskleis?
Nejau be liuosybės jausmam ir mintim
Pražūsiu karionėj patsai su savim?..

[54] Iš B. Vaguraitės atsiminimų, komentarų autorės užrašytų Vilniuje 1972 m.— IK aar.

III publikacija — KK, toliau konkretinamas vaizdų figūratyvumas; taisyti du paskutiniai posmai: *Iš jųjų, širdie, vien kartybes semi=Ir sielvarto mintys manęs nepames; Norėtų apimt kuo plačiausias sritis=Nežino, kada naujas rytas prašvis.* IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I.

p. 129

Sentimentalinis gegužis. I publikacija — bendra antrašte *Iš pavasario dainų: III. Žieduose, 1915.V.31,* Pkal. II publikacija — *Pažiūrėk, kokie tyri, glebni žiedai,* At 1918 Nr. 6. III publikacija — *Žieduose,* R2—I, tekstas žymiai redaguotas. IV publikacija — *Sentimentalinis gegužis,* KK; tekstas papildomai redaguotas ir keistas. V publikacija — R10—I.

Šiame tome pagal I publikaciją patikslinta eilėraščio data.

„Prieduose" skelbiamos dvi pirmosios eilėraščio redakcijos.

p. 130

Stella Maris. I publikacija — *Stella Maris,* su dedikacija: *Neužmirštamoms sieloms, kurių palankumas ir užuojauta skaisčiais spinduliais švietė man gyvenimo jūrėj,* As 1916 Nr. 1. II publikacija — R2—I, tekstas žymiai redaguotas. III publikacija — KK, tekstas toliau žymiai redaguojamas ir smarkiai trumpinamas. Sutrumpinta pirmo eilėraščio pabaiga, išspausdinta mažesnė kūrinio pusė, pasibaigianti trečio eilėraščio eilutėmis: *Ir vesk į šalį, kur pati / Danguj liepsnodama riedi.* Tokia KK redakcija skelbiama ir IV publikacijoje — P-56. V publikacija — R10—I. Čia prie KK redakcijos grąžinama nors ne visa, bet likusi didžioji „Stella Maris" eilėraščių dalis, taisant atskirus kalbos segmentus. Praleisti eilėraščiai „Ėmė švisti akys", „Vai liūdna, liūdna ir skaudu", atsisakyta paskutiniojo eilėraščio — „Sudie, svajone, sudie, skaisčioji"; jie skelbiami „Prieduose".

Tai vienas sudėtingiausių Putino poezijos redagavimo pavyzdžių, turintis net keturis variantus ir įmanomas apžvelgti tik atskira analize.

Į UŽBURTĄ ŠALĮ

Teka saulė

p. 137

Saulėtekis kalnuose. I publikacija — *Teka saulė, Kalnuose, Kaukazas, 1917,* Vt 1919 Nr. 2 (balandžio 1). II publikacija — R2—I. III publikacija — *Saulėtekis kalnuose,* KK, tekstas gerokai patobulintas; naujais motyvais pakeistas antras eilėraščio posmas:

Teka saulė teka —
Tai žemčiūgai krinta,
O balta viršūnė
Auksu padabinta.

Nuaidėjo varpas,—
Palšvas rūkas krenta,—
O baltoj viršūnėj
Saulėta ir šventa.

IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I.

p. 138

Kalnų debesėlis. I publikacija — *Kalnų debesėlis, Kaukazas, 1917,* Vt 1919 Nr. 3 (balandžio 24). II publikacija — R2—I, pakeistas tik vienas kitas epitetas, taisyta eilutė: *Pabučiavo šaltą baltą jos krūtinę=Pabučiavo šviesią kaktą jos ledinę.* III publikacija — KK, viena kirčio pataisa: *tylūs kâlnai= kalnų šlaitai.* IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I.

Eilėraštis, kaip ir ankstesnis „Saulėtekis kalnuose", minimas poeto atsiminimuose: „1917 m. vasarą pasitaikė man proga nuvažiuoti į Kaukazą ir vieną mėnesį praleisti Kislovodske. /.../ Kaukazo įspūdžių temomis parašiau labai nedaug, vos keletą trumpučių eilėraščių. Dabar gailiuosi neišnaudojęs tų temų. Vėliau kalnai jau nedarė man tokio įspūdžio, kaip tada Darjalo tarpeklis arba Kazbekas" (R10—VII, p. 263).

p. 139

Pavasario burtas. I publikacija — *Pavasario burtai, Friburgas, 1918.V.13,* Vt 1918 Nr. 16 (gruodžio 20). II publikacija — At 1919 Nr. 5. III publikacija — *Pavasario burtas,* R2—I. IV publikacija — KK, tekstas redaguotas, keista atskirų įvaizdžių semantika, taisytos kelios eilutės. V publikacija — P-56. VI publikacija — R10—I.

Šiame tome pagal I publikaciją patikslinta eilėraščio sukūrimo data ir vieta. Dėl to pakoreguota ir jo spausdinimo vieta — įterpta į Šveicarijos poezijos poskyrį.

p. 140

Pumpurėlis. I publikacija — *Pumpurėlis, Valmont, 1919.VII.22,* Vt 1919 Nr. 13 (lapkričio 10) ir At 1919 Nr. 5. II publikacija — R2—I ir kn. Vainikai: Naujesniosios poezijos antologija.— K., 1921. III publikacija — KK, tekstas redaguotas, pakeisti atskiri įvaizdžiai, perfrazuotos eilutės: *Savo kuklią galvą tiesia=Pro lapus galvutę tiesia*; taisomos eilutės antrame posme:

Kai tik tavo spinduliais
Man laimužė nusileis,
Aš pražvelgsiu, pražydėsiu
Ir iš slepiančių pavėsių
Duosiu žiedą tokį skaistų

Kai tik tavo spinduliais
Gėlės pumpurus praskleis,
Pasistiebęs iš pavėsių,
Aš taip pat jau pražydėsiu.
Duosiu žiedą tokį skaistų

IV publikacija — P-56, V publikacija — R10—I.

Eilėraštis parašytas Šveicarijoje, Lozanoje. Sukūrimo vietą žymintis „Valmont" — tai vilos pavadinimas; tikslus vietovės adresas pažymėtas Putino laiške U. Urnėžiūtei — *Villa Valmont, Av. des Cerisiers.* Ten poetas

leido vasaros atostogas: „Karštis yra neapsakomas, nors mūsų rezidencijoj visai nejauti miesto tvanko. Aplinkui sodai, gatvių nėra, netoli ežeras, kur beveik kasdien maudomės. Įkyrėjo ši kaitra“ (R10—X, p. 651). Vasaros vidurvasario kaitra siejasi ir su šio eilėraščio motyvais.

p. 141

Užmik. *Užmik...*— Autografas švarraštis, be datos, įrašytas I. Jackevičaitės albumėlyje Petrapily (AS aar). Tekstas beveik nepakitęs, nuo I publikacijos skiriasi tik keliais įvaizdžiais: *Ir švystels laimės kibirkštis=Ir švystels džiaugsmo kibirkštis; Ramu... graudu...=Ramu, ramu*—. I publikacija — As 1917 Nr. 5—7 (vasaris—balandis). II publikacija — R2—I, tekste viena pataisa: *Daina šviesia=Goda šviesia.* III publikacija — R10—I, yra du pakeitimai: *atsilieps tyra=atsilieps jautri; Ramu, ramu=Tylu, ramu...*

p. 142

Rudens žiedai. I publikacija — *Rudens žiedai,* be datos, R2—I (ankstesnės publikacijos nepavyko nustatyti). II publikacija — *Rudens žiedai,* be datos, Nž 1925 Nr. 15. III publikacija — R10—I, paties poeto datuota 1917 m., tekstas šiek tiek redaguotas. Labiau keistas paskutinis posmas:

Tik didžio lūkesio sapne
Bent svaigulinga svajone
Lankyk, brangiausioji, mane.

Tik lūkesio *tyliam* sapne
Ramios paguodos svajone
Lankyk, *šviesioji,* tu mane.

p. 143

Šypsnys. I publikacija — *Žavi sielą dar viena,* As 1917 Nr. 4 (sausis). II publikacija — *Šypsnys, 1917,* R2—I. Tekste tik kelios pataisos: *Aiškia saulės šypsena=Saulės šypsnio dovana; Svaigulinga šypsena=Laimės šypsnio dovana* — ir kt. III publikacija — KK. IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I.

p. 144

Nakties žaislai I—III. I publikacija — *Nakties žaislai: 1. Gražus būrelis skaistaus jaunimo, 2. Ar jauti, kaip mes kartu, 3. Nuo linksmų juokų, nuo džiaugsmo, 4. Pragydo žvaigždynai. Aidais nuskambėjo, 1917.VIII,* As 1917 Nr.8—12 (gegužis—rugsėjis). II publikacija — R2—I, sukeisti vietomis trečias ir ketvirtas eilėraštis. III publikacija — R10—I, tekstas redaguotas, atsisakyta antro keturių posmų eilėraščio „Ar jauti, kaip mes kartu“. Cikle įvesta romėniška eilėraščių numeracija; pirmo eilėraščio pradžioje išplečiama ir turtinama poetinė semantika: *Gražus būrelis skaistaus jaunimo, / Ankšta kuopelė draugių, draugų=Nerimsta širdys drąsaus jaunimo, / Į vieną jungias delnai draugų; Tik čia baltuoja draugių rūbeliai — / Laibų vyšnaičių gležni žiedai=Žarų žibintai — tai mūsų daliai. / Jau kvepia aitrūs nakties žiedai.* Yra keletas kalbos pataisų.

„Prieduose“ spausdinamas antrasis eilėraštis.

p. 147

Šniokščia bangos. I publikacija — *Rūsčios bangos, šaltos bangos, Volga, 1917.VII.15,* As 1917 Nr. 1—2 (spalis—lapkritis). II publikacija — Mok 1918 Nr. 12 (gruodis). III publikacija — antrašte *Šniokščia bangos,* R2—I, tekstas žymiai redaguotas, stiprinant vaizdingumą ir gilinant semantiškumą. IV publikacija — KK, kelios nežymios pataisos: *Lakūs prieblindžio šešėliai=Sunkūs prieblandos šešėliai.* V publikacija — P-56. VI publikacija — R10—1.

„Prieduose" spausdinama pirmoji eilėraščio redakcija.

Eilėraštis siejasi su poeto kelionės į Kaukazą įspūdžiais: „Dalį kelionės nuo Rybinsko (Kalinino) iki Caricyno (Volgogrado) atlikau laivu Volgos upe. Ir dabar dar gyvai atsimenu tos didžiulės upės vaizdus, ypač Žigulių kalnus. Bent kiek tai atsispindi eilėraštyje „Rūsčios bangos" (R10—VII, p. 263).

p. 148

Snaigės. I publikacija — *Snaigės,* As 1917 Nr. 5—7 (vasaris—balandis). II publikacija — Vt 1919 Nr. 3, balandžio 24. III publikacija — R2—I, kelios nežymios pataisos. IV publikacija — KK, tekstas daug redaguotas, perkurtas. V publikacija — P-56. VI publikacija — R10—I.

„Prieduose" spausdinama pirmoji eilėraščio redakcija. Smulkesnė kūrinio redagavimo analizė — žr. III sk.

Sprendžiant pagal pirmos publikacijos datą, eilėraštis parašytas Petrapilyje. Laiške L. Girai (1921.VI.23) poetas aptaria eilėraštį kaip gimusį iš vidinių autentiškų impulsų: „Bet „Snaigės", nors iš tiesų net žodžiais atitinka Tamstos minėtoms Tiutčevo eilėms, tačiau nėra jų variacija, nes Tiutčevą labai mažai pažįstu, o minėtųjų eilių niekad nesu skaitęs nei girdėjęs. Tuom tarpu dar ir šiandien gyvai atminty stovi tas vaizdas ir atsitikimas, kuris mane pagundė parašyti „Snaiges" (R10—X, p. 663).

p. 149

Į užburtą šalį. I publikacija — *Į užburtą šalį, Sundbyberg, 1918.I.16,* Vt 1918 Nr. 16, gruodžio 20. II publikacija — R2—I. III publikacija — KK, tik kelios atskirų įvaizdžių pataisos: *sapnų svajonė=žavi svajonė; naktužės rūmų=aukštų padangių; Žvaigždės sidabrinės=Snaigės sidabrinės.* IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I.

Sundbybergas — miestelis netoli Stokholmo. Apie keturis mėnesius (nuo 1917 m. lapkričio iki 1918 m. vasario pabaigos) Putinas ir keturios jo kolegės išbuvo Švedijoje, laukdami leidimo pervažiuoti per Vokietiją, kai vyko studijų į Friburgo universitetą. Apie tą laikotarpį yra papasakojusi U. Urnėžiūtė: „Nuvažiuodavom iš Sundbybergo į Stokholmą traukinuku ir juo grįždavom, o paskui reikėdavo eiti gabalą pėstiems. Grįždavom dainuodami, nepaprastai gražios naktys būdavo, sniegas po kojomis girgždėdavo"[55].

Pats poetas šį eilėraštį mini 1921 m. laiške L. Girai, rašydamas: „Jau sunkiau sutikti, kad, pav., „Į užburtą šalį", „Nuo linksmų juokų", „Nedainuok man apie žiedus"... — būtų L. Giros įtakoj" (R10—X, p. 662).

[55] Iš U. Urnėžiūtės-Starkuvienės (g. 1895) atsiminimų, komentarų autorės užrašytų Kaune 1970 m. gruodžio 14.— IK aar.

p. 150

Ramybės valandėlė I, II. I publikacija — *Ramybės valandėlė I, II, Sundbyberg, 1918.I.25,* Vt 1918 Nr. 14, lapkričio 10. II publikacija — At 1919 Nr. 6—7. III publikacija — R2—I. IV publikacija — R10—I, tekste kelios nežymios pataisos: *Pabučiavo=Pamylavo; Miela, miela=Gera, miela; Rami, rami=Giedra, rami.*

p. 151

[Džiaugsmu užsikuria dvasia]. I publikacija — *Džiaugsmu užsikuria dvasia,* [skirta] *St. Š.,* Vt 1918 Nr. 15, lapkričio 30. II publikacija — *Džiaugsmu užsikuria dvasia,* [skirta] *X.X.*— R2—I; taisyta: *Ilgųjų sutemų širdies=Nykiųjų sutemų širdies.* III publikacija — be inicialų, KK; taisyta: *Ligi dvasia nesuliepsnos=Ligi būtis mūs suliepsnos.* IV publikacija — R10—I; atsisakyta KK redakcijos eilutės *Ligi būtis mūs suliepsnos,* grąžinant III redakcijos variantą — *Ligi dvasia tau suliepsnos.*

Eilėraštis parašytas Šveicarijoje, dedikuotas Stasiui Šalkauskiui (1886—1941), lietuvių katalikų filosofui, Putino studijų Friburge kolegai. 1920 m. Šalkauskis apgynė filosofijos mokslų daktaro disertaciją „L'ame du monde dans la philosophie de VI. Soloviev" („Pasaulio siela V. Solovjovo filosofijoje"). Vėliau — Lietuvos universiteto profesorius, 1939 m.— Vytauto Didžiojo universiteto rektorius. Šveicarijoje ir kurį laiką vėliau palaikė artimus ryšius su Putinu.

p. 152

[Spindint džiaugsmo valandėlei]. *Spindint laimės valandėlei,* autografas, įrašytas Putino ranka knygos — Jean Moréas. Les stances.—Paris, MCMXI — tituliniame puslapyje kartu su dedikacija: *Gerosios Draugės Marijos Vardo dienai paminėti šį nežinomą minčių žiupsnelį skiria Putinas, I. Tamošaitis* [parašas], *St. Šalkauskis* [parašas]. *Friburgas, 22 liepos 1918 m.* (fotokopija IK aar).

I publikacija — *Spindint džiaugsmo valandėlei,* [skirta] *M. A.,* Vt 1918 Nr. 15, lapkričio 30. II publikacija — *Spindint džiaugsmo valandėlei,* [skirta] *N. N.,* R2—I; kelios pataisos: *laimės valandėlei=džiaugsmo valandėlei; bevystančių žiedų=palinkusių žiedų; Suramintą sielą=Suramintą širdį; per kartu=per skaudu.* III publikacija — be inicialų, R10—I.

Eilėraštis dedikuotas Marijai Andziulytei, vėliau Ruginienei (1896—1973), istorikei, pedagogei, tuo metu — Putino studijų Friburge kolegei. Ji mini šį eilėraštį savo atsiminimuose (LKLIR F 59—873).

Izidorius Tamošaitis (1889—1941) — kunigas, studijavo Peterburgo dvasinėje akademijoje ir Friburgo universitete, Lietuvos universiteto profesorius, dėstęs filosofiją.

p. 153

[Tylu ant dugno okeano]. I publikacija — *Tylu ant dugno okeano,* [skirta] *E.Ř.* Vt 1918 Nr. 15, lapkričio 30. II publikacija — *Tylu ant dugno okeano,* [skirta] *N.X.,* R2—I. III publikacija — be inicialų, R10—I.

Eilėraštis dedikuotas Emilijai Ramanauskaitei, Putino studijų Friburge kolegei. Pasak U. Urnėžiūtės-Starkuvienės, ji buvusi labai gabi ir muzikali,

aikštinga, nelygi. Studijavusi istoriją ir vokiečių literatūrą, Šveicarijoje išbuvo vienus ar porą metų. Metusi studijas, įstojo į Kazimieriečių vienuolyną[56].

p. 154

Operos aidesiu. I publikacija — *Iš operos, Friburgas, 1919.I.4,* Vt 1919 Nr. 4, gegužės 15. II publikacija — At 1920, Sukaktuvinis sąsiuvinis, p. 81. III publikacija — *Operos aidesiu,* R2—I; tekste keli įvaizdžių pakaitai: *Nuodingo džiaugsmo=Dirbtinio džiaugsmo; Didžioj ramybėj=Didžioj platybėj.* IV publikacija — KK, keli semantiniai pakeitimai: *Sukeltai sielai gana, gana=Šią naktį mudviem gana gana; Sukeltai sielai mažai mažai= Pajaco širdžiai mažai mažai.* V publikacija — P-56. VI publikacija — R 10—I.

Eilėraščio I publikacijoje „Vytyje" autorius paaiškina žodį „gašas": *moterų rūbas.*

„Operos aidesiu" parašiau 1918 m., atvažiavęs iš Rusijos",— rašo jis laiške L. Girai (R10—X, p. 663). Vieną biografinį, su opera susietą poeto jaunystės epizodą yra papasakojusi U. Urnėžiūtė. Stokholme apsigyvenęs lietuvių studentų būrelis kartu su Putinu lankydavo miesto muziejus. „Putinas mus nuvesdavo ir į operą. Buvo labai muzikalus, susipažinęs su muzika. Atsimenu Mocarto „Užburtąją fleitą". Sėdėjom visi palubėje ir žiūrėjom. Ta opera buvo mums dar nesuprantama, o jis aiškino, kur uvertiūra, kur arijos"[57].

p. 155

Užgeso žiburiai. I publikacija — *Užgeso žiburiai,* Vainikai. II publikacija — R2—I. III publikacija — KK, tekste viena pataisa: *Be atilsio=Be atgarsio.* IV publikacija — P-56; eilėraštis datuojamas 1918 m. Viena pataisa pirmoje eilutėje — taisant kadencijos kirtį, keičiamas trečiosios sintagmos tarinys: *Užgeso žiburiai, nutilo mūsų puota=Užgeso žiburiai, aptemdė mūsų puotą.* Vietoj savaiminio veiksmažodžio *nutilo* čia pavartotas vykdytojo neturintis priežastinis veiksmažodis *aptemdė* sumažino meninę išraišką, pristabdė vientiso kartinio veiksmo intensyvumą, jo laipsnišką kilimą. V publikacija — R10—I; vėl tikslinama poeto aiškiai nepatenkinusi pirmoji eilutė: autorius grįžta prie veiksmažodžio *nutilo,* bet ir šį kartą jį vartoja priežastinio veiksmo reikšme — *Užgeso žiburiai, nutildė mūsų puotą.* Nepaisant žodžio *puota* netaisyklingo kirčio (kai kuriuos sunkiai išvengiamus prasilenkimus su bendriniu kirčiavimu poetas yra aiškinęs „Kelių ir kryžkelių" pratarmėje), kanoniniame tekste grąžinta tradicinė pirmųjų publikacijų eilėraščio pradžia, kurioje organiškai koreliuoja du tos pačios savaiminės reikšmės tariniai *užgeso — nutilo,* kurdami ekspresyvų pradinio veiksmo konfliktą.

Eilėraštis parašytas Šveicarijoje. Apie jo atsiradimą J. Šalkauskienė yra girdėjusi tokį savo vyro St. Šalkauskio pasakojimą: „Iš tiesų Friburge buvusi kažkokia puota, ir jos metu užgeso žiburiai; Putinas staiga ėmęs kartoti frazę „užgeso žiburiai", „užgeso žiburiai"... O paskui netrukus pasirodė

[56] Ten pat.
[57] Ten pat.

ir tas eilėraštis“[58]. Šiam pasakojimui neprieštarautų ir paties poeto samprotavimai apie įvairialypį kūrybinių impulsų pobūdį: „Ritmo, rimo, strofos ieškojimas nėra tuščia formalistika. Dažnai naujas rimas, naujas sąskambis sugestijuoja naują vaizdą ir naują idėją“ (R10—VIII, p. 385).

Tėvų šalis

p. 157

Tėvų šalis. I publikacija — *Tėvų šalis, Stokholm, 1917.XI.29,* Vd 1918 Nr. 2, sausio 20 (vas. 2). II publikacija — R2—I, tekstas kur ne kur redaguotas, keičiant tik atskirus įvaizdžius bei epitetus: *klonių=slėnių; gėlynus sėja =pusnynus sėja; audros=vėtros; spindėk, skaisčioji=spindėk, brangioji* — ir pan. III publikacija — KK. IV publikacija — P-56. V publikacija — R 10—I.

Eilėraštis, kaip ir visas „Tėvų šalies“ poskyris, siejasi su Lietuvos Respublikos pradžia. Tautinių valstybių susikūrimas, kaip XIX a. nacionalinių judėjimų tikslų išdava, sudarė neišvengiamą XX a. Europos politinės istorijos etapą; pasak V. Lenino, „nacionalinė valstybė — *pasaulinė taisyklė*“[59]. Tarybų Rusija 1920 m. liepos 12 d. pasirašė su Lietuva taikos sutartį, „be išlygų pripažino Lietuvos valstybės savarankiškumą ir nepriklausomybę, /.../ pripažindama Vilniaus, kaip istorinės Lietuvos sostinės, svarbą ir vaidmenį lietuvių tautos politiniame, ekonominiame ir kultūriniame gyvenime“[60].

Šis laikotarpis atvėrė lietuvių tautai naują, be nacionalinės priespaudos būtį, suteikė kultūrai didelių kūrybinių impulsų, kuriuos Putinas yra aptaręs „žiburių nešėjų“, „sakalų“, „varpų“ ir kt. simboliais (žr. eil. „Gintaro žvejai“ paaiškinimą).

„Tėvų šalis“ parašyta Stokholme, kur tuo metu susispietė grupė lietuvių studentų. Juos globojo Centralinio lietuvių komiteto nukentėjusiems nuo karo šelpti įgaliotinis Jonas Aukštuolis (1886—?). „Lietuvos nepriklausomybės paskelbimą 1918 m. pergyvenome Stokholme, lietuvių būrelyje,— prisimena U. Urnėžiūtė.— Buvo nepaprastas džiaugsmas. Putinas rašė dienoraštį, ir mes prašydavom, kad duotų paskaityti. Ypač mokėjo jį išprovokuoti Onutė Petrauskaitė (vėliau Krikščiūnienė), drąsesnė už mus, lipšni ir labai moteriška. Putinas pažadėjo duoti paskaityti, kai paskelbs nepriklausomą Lietuvą, bet ar įvykdė pažadą, to neatsimenu“[61].

p. 158

Rūta. I publikacija — *Rūta,* [skirta] *N. N.,* Vt 1919 Nr. 13, lapkričio 10. II publikacija — be dedikacijos, R2—I. III publikacija — R10—I, tekstas

---

[58] Iš J. Paltarokaitės-Šalkauskienės (g. 1904) atsiminimų, komentarų autorės užrašytų Vilniuje 1972 m. lapkričio 28.— IK aar.

[59] *Leninas V.* Pilnas raštų rinkinys.— V., 1984.— T. 24.— P. 381.

[60] История Литовской ССР.— В., 1978.— С. 343.

[61] Iš U. Urnėžiūtės-Starkuvienės atsiminimų, komentarų autorės užrašytų Kaune 1970 m. gruodžio 14.— IK aar.

šiek tiek redaguotas. Autorius, kaip ir daugelyje kitų jaunystės eilėraščių, atsisako deminutyvų: *Gera sesulė=Jaunoji sesė;* kitur „sesulės" formą keičia „sesele". Eilėraštis sutrumpintas: nubrauktas po daugtaškio buvęs kontrastingų vaizdų, kiek patetiškų intonacijų paskutinysis posmas, gretinęs sielą su aukščio ir gylio matmenimis:

Juodųjų debesų apsiaubtą dangų
Praskleidžia žaibas.
Žemčiūgais iškaišytą jūrės gylį —
Audrų verpetas.
O tylioj sieloj paskandintą meilę
Vien skausmo kalavijas.

Paskutinėje redakcijoje vietoj puošnaus to posmo paralelizmo poetui, matyt, artimesnė pasirodė griežtesnė, labiau sentencinė eilėraščio išvada: *O skausmo karšty bandyta meilė / Tik dar tvirtesnė lieka.*

p. 160
Žiburių Nešėjai. I publikacija — *Žiburių Nešėjai I—VI, Friburgas, 1918. VIII.10,* Vt 1918 Nr. 15, lapkričio 30. II publikacija — At 1920, Sukaktuvinis sąs. Tekstas redaguotas nežymiai — tik kelių atskirų žodžių pakeitimai. III publikacija - (ciklas be numeracijos) R2—I. IV publikacija — KK, tekstas kiek daugiau redaguotas, atskirų įvaizdžių semantiniai pakaitai, penktame eilėraštyje ryškesnis vaizdo variantas: *O iš degančių krūtinių / Geidulingas šauksmas plinta=O tyliam pakalnės slėny / Atpirkimo giesmės plinta.* Pataisa paskutiniame eilėraštyje: *Man bedugnių neatklos=Juodas pragarmes atklos* — ir kt. V publikacija — P-56, viena pataisa penktame eilėraštyje: *Veda aklą tamsią minią=Veda džiūgaujančią minią.* VI publikacija — R10—I.

p. 165
Regėjimas. I publikacija — *Regėjimas, Friburgas, Velykos, 1918,* Vt 1919 Nr. 2, balandžio 1. II publikacija — R2—I. III publikacija — KK, tekstas žymiai redaguotas, daug kur pakeisti įvaizdžiai, įvesta naujų motyvų, sukonkretintas, labiau kondensuotas vaizdas, pvz.: trečiame eilėraštyje (po žvaigždutės):

II

Kėlės atgimimo burtai
Ir apskrido visą šalį,
Stebuklingas didis žodis
Šiurpuliais nukratė naktį

III

Kažkas skaudžiai atsiduso,
Kažkur grandys sužvangėjo,
Ir tik vienas keistas žodis
Šiurpuliais nukratė naktį.

Po šešto eilėraščio — simboliškos Raitelio vizijos — atsisakyta keturei-lio, kuris, matyt, pernelyg tiesiogiai piešė emblemin̨ vaizdą:

Šit žalsvi šešėliai
Telkiasi ir kyla
Ir ugninę Vytį
Siaubia pamažu.

Perfrazuota ir kūrinio pabaiga. Tautos prisikėlimo simbolika KK variante išreikšta trumpesnėmis lakoniškomis eilutėmis, dinamiškesnėmis intonacijomis:

II

Švinta, švinta naujas rytas — Aleliuja!
Kelias mums nauja gyvybė — Aleliuja.

III

Kėlės, kėlės, kėlės
Iš mirties ir kapo — Aleliuja!

Skelbiamas tekstas iš Poezijos-59 (CVLMA ir IK aar), be kelių nežymių pakeitimų, atitinkantis KK redakciją. Savo vizija ir kai kuriais motyvais kū-rinys primena M. K. Čiurlionio „Miesto preliudą" (1908—1909).

p. 170
Plaukėjai verpetuose 1—3. I publikacija — *Plaukėjai verpetuose: 1. Sūku-riai, 2. Švyturys, 3. Balti paukščiai, Friburgas, 1919.I.25,* Vt 1919 Nr. 4, gegužės 15. II publikacija — At 1919 Nr. 2. III publikacija — R2—I. IV publikacija — KK, tekstas žymiai redaguotas, modernizuota kalba, pakeisti atskiri vaizdai, modifikuotos eilutės; pvz., eilėraštyje „Švyturys" nuosekliai iš-plėtojama nakties nuotaika:

Vis naktis — ir vis naktis —
Kriokia jūrė bangomis,
Suokia viesulas liūdnai
Ir dejuoja vandenai.

Vis naktis, *gūdi* naktis,
Mūs likimo paslaptis.
Kaip sapne vos numanai,
Kur dangus, kur vandenai.

V publikacija — *Jūros verpetuose,* P-56. Atsižvelgiant į to meto Lietuvos valstybingumo temoms priešišką konjunktūrą, bendru pavadinimu sujungti du ciklai — „Gintaro žvejai" (išskyrus eilėraštį „Į šventovę") ir „Plaukėjai verpetuose". Tekste nežymūs atskirų žodžių pakeitimai. VI publikacija — *Jūros verpetuose,* R10—I. Tas pats sujungtas ciklas papildomas paskuti-niuoju eilėraščiu „Į šventovę", nubraukus posmą su religiniais įvaizdžiais.

Skelbiamas visas ciklo tekstas iš KK.

p. 173

Gintaro žvejai 1—3. I publikacija — *Į šventyklą (Iš ciklo Gintaro žvejai)*, At 1920, Sukaktuvinis sąs., ir *Žygis (Iš „Gintaro žvejų")*, Vt 1920 Nr. 21 (gruodžio 15). II publikacija — *Gintaro žvejai: 1. Žygis, 2. Žvejų daina, 3. Į šventyklą*, R2—I. III publikacija — *Gintaro žvejai, 1919*, Dr 1922, vasario 2. IV publikacija — KK, tekstas žymiai redaguotas. V publikacija — *Jūros verpetuose*, P-56; konjunktūros sumetimais ciklas sujungtas su „Plaukėjais verpetuose" ir skelbiamas be paskutinio eilėraščio „Į šventovę". VI publikacija — *Jūros verpetuose*, R10—I; tekstas papildytas eilėraščiu „Į šventovę", bet be paskutiniojo posmo. Skelbiamas visas ciklo tekstas iš KK.

Komentuodamas šiuos abu eilėraščių ciklus ir apibūdindamas susikūrusios Lietuvos valstybės nuotaikas, V. Mykolaitis-Putinas rašė: „Baigiantis pirmajam pasauliniam karui ir pirmaisiais pokario metais mes, idealistiškai nusiteikę jauni žmonės, buvome pilni entuziazmo, didelių vilčių ir lūkesčių. Mums vaidenosi visokios reformos, atgimimai, žygiai, polėkiai. Mes projektavome sąjūdžius ir organizacijas kelti tautinei lietuvių kultūrai. Prisipažinsiu, kad ir mano tada parašytos poezijos daugelis įvaizdžių, kaip žiburių nešėjai, plaukėjai verpetuose, bokštų ugnys, ryto saulės, paskandinti varpai, sakalai ir panašiai, yra to laiko pažiūrų ir nuotaikų išraiška" (R10—VII, p. 266).

TARP DVIEJŲ AUŠRŲ

p. 179

Tarp dviejų aušrų. I publikacija — *Tarp dviejų aušrų...* [Eilėraštis proza], TDA. II publikacija — KK, tekstas suskaidytas trimis prozos pastraipomis, pakeisti keli įvaizdžiai: *didelės akys=visareginčios akys; skrenda į tolį=skrenda atgalios; Tavo pačio buitis=Tavo paties būtis.* Išplėstas antras eilėraščio sakinys ir paverstas išskaičiuojamu laipsniavimo periodu: *jų regėjimu klajoja tavo pačio jautimai=ir jų regėjimais žaviesi tu pats, patirdamas tolimą, paslaptingąją, nesibaigiamą, vientisą būtį.* III publikacija — P-56; tekstui suteikta eiliuoto verlibro forma: suskirstytas eilutėmis ir trimis posmais. IV publikacija — R10—I.

Žemės aidėjimai

p. 181

Mano pasaulis. I publikacija — *Mano pasaulis, 1917.X.14*, As 1917 Nr. 1—2 (spalis—lapkritis). II publikacija — Vt 1918 Nr. 15 (lapkričio 15). III publikacija — Vainikai. IV publikacija — R2—I, tekste vienas kitas nedidelis pakeitimas: *Rasotos kekės prie žemės svyra=O skaidrios rasos nuo lapų byra;* pakeisti atskiri žodžiai — *žalios lankos=plačios lankos; drabužį=rūbą.* V publikacija — KK, pakeisti keli įvaizdžiai to meto autoriaus poetikai būdingomis sąvokomis: *Kur mano grožio pasauly gieda=Kur tam pasauly per amžius gieda; Puikaus pasaulio šalis svajotas=Melsvųjų tolių šalis svajotas.* VI publikacija — R10—I.

p. 182

Į Naujuosius metus. I publikacija — *Į naujuosius metus,* Vt 1920 Nr.3, vasario 15. II publikacija — R2—I. III publikacija — KK, tekstas nedaug redaguotas; įvesti tuo metu Putinui būdingi „būties" įvaizdžiai: *Puotos jūroj jaunas širdis paskandinti=Puotos jūroj visą būtį paskandinti; Vainiku aplink supinta=Vien būties aidais tebminta.* Keisti bei perfrazuoti atskiri įvaizdžiai, siekta vaizdo kompaktiškumo. IV publikacija — P-56, kelios nežymios kalbos pataisos. V publikacija — R10—I.

p. 187

Finale. I publikacija — *Finale,* R2—I. II publikacija — KK, tekstas šiek tiek redaguotas, pertvarkytas paskutinis eilėraščio posmas, siekiant platesnės prasmės, „širdies" įvaizdį keičiant „būties" sąvoka:

Ir kraupiais suokimais vėjo
Kilo liūdesio daina,
O širdis kurčioj krūtinėj
Alpo kruvina.

Ir kraupiais suokimais vėjo
Verkė rudenio naktis,—
Verkė savo laimės kapo
Nerami būtis.

III publikacija — P-56, poeto datuota 1920 m. IV publikacija — R10—I.

p. 188

Ryto saulei. I publikacija — *Ryto saulei, Kaunas, 1920.VIII.15,* At 1920 Nr. 4—5 (rugpjūtis— rugsėjis). II publikacija — Vainikai. III publikacija — R2—I. IV publikacija — KK, viena kalbos pataisa: *Per kalnus, slėnius= Kalnais ir slėniais.* V publikacija — P-56. VI publikacija — R10—I.

Reikšminga autoriaus pažymėta eilėraščio sukūrimo vieta, kuri rodo, kad Putinas, studijavęs Friburge, tų metų vasarą buvo atvykęs į Kauną. Šį faktą plačiau paaiškina ir U. Urnėžiūtė: „1920 m. vasarą mes visi važiavome iš Šveicarijos į Lietuvą dalyvauti rinkimuose į Lietuvos Steigiamąjį seimą"[62]. Rinkimai įvyko 1920 m. balandžio 15 d. Prezidentu tapo A. Stulginskis (iki 1926 m.).

p. 189

Viršūnės ir gelmės 1—7. *Viršūnės ir gelmės: 1. Įvada, 2. Viršūnė, 3. Ilgesys, 4. Įspėjimas, 5. Paskandintojo varpo giesmė, 6. Gelmių dangus, 7. Lopšinė, 1921* — autografas juodraštis (VUBR E 219 1 112—118). Rašytas juodu rašalu, taisytas mėlynu. Kelių etapų pataisos.

I publikacija — Sk 1921 X kn., be žymesnių pataisų, sutampa su autografu. II publikacija — TDA, tekstas nemažai redaguotas. Iš būdingesnių stiliaus pataisų: *Kol nykiąją tavo vienatvę pamilo, / Širdies slėpiniai anižini=Kol nykiąją tavo vienatvę pamilo, / Padangės aidų vedami* („Viršūnė"). *Jau gaudžia krūtinėj kaip jūroj akordai užgauti=Jau gaudžia pakal-*

[62] Ten pat.

nių varpai, mano šūksnio užgauti („Ilgesys"). Ryškesnės pataisos eilėraštyje „Įspėjimas":

I

Jau nuplaukė kalnais dvelkimai šalti —
Slaptingas vidurnakčio metas arti,
Kada iš gilybių gamtos ir širdies
Į viršų akli slėpiniai išsities.

II

Jau šaltą dvelkimą *į veidą junti:*
Slaptingas vidurnakčio metas arti,
Ir vėl iš *pabudusios jūrų* širdies
Apjakinti gundymai ranką išties.

Jei paslaptys prižadais dvasią pamos=Jei žemės šešėlis sparnu tau pamos. Po antrojo posmo praleistos dvi publikuotos eilutės: *Ir vėl gelmėse atgaivinto vandens / Išnykusiu gundymu vėlės gyvens.*

III publikacija — KK, tekstas nesikeičia; keli įvaizdžių pakeitimai bei eilutės pataisa: *Apjakinti gundymai ranką išties=Graudi aimana bangomis išsilies* („Įspėjimas"). IV publikacija — P-56, eilėraštyje „Gelmių dangus" konjunktūrinė pataisa: paprastinant simbolistinį tekstą, nubrauktas paskutinis posmas *Vidurnakčio monai ir kylančio ilgesio burtai;* kalbos pataisa eilutėje: *Būk sveikas gi, žemės bangoj atspindėjęs dangau=Būk sveikas gi, žemėje atsispindėjęs dangau.* V publikacija — R10—I.

Kanoniniame tekste grąžintas „Gelmių dangaus" paskutinis posmas.

p. 194

Gedulas. *Gedula,* autografas juodraštis (VUBR E 219 1 122).

I publikacija — *Gedula,* Gr 1923 Nr. 1 (sausis—vasaris). II publikacija — *Gedula, 1922,* TDA, tekstas nežymiai redaguotas. III publikacija — *Gedulas,* KK, tekste kelios pataisos.

Šalia neesminių korektūrų, per visas tris publikacijas ryškiausiai kito trečias eilėraščio posmas:

autg., I publ.

Kaip gedulingi sūnūs ant gelmių palinkom,
Kur motinos širdies mirtis nenuramino,
Tik aistrų ir geismų, juokų ir laimės skausmas
Sukruvintu kardu jos kapą atrakino.

TDA

Mes kaip *nuliūdę* sūnūs ant gelmių palinkom,
Kur motinos širdies mirtis nenuramino,
Tiktai gyvenimo geismų *aistringas* skausmas
Sukruvintu kardu jos kapą atrakino.

Mes, kaip nuliūdę sūnūs, ant gelmių palinkom,
Kur motinos širdies mirtis nenuramino,
Tik mūs nykių dienų neišgyventas skausmas
Palaimintam kape jos vardą pavadino.

IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I.

Eilėraščio atsiradimo paskatas yra nurodęs pats poetas: „Miunchene kartą buvo kažkokia šventė. Iš namų balkonų ir nuo stogų draikėsi daugybė vėliavų. Neatsimenu, ar tai buvo gedulo, ar šiaip sau šventė, bet man tų vėliavų įspūdis davė progos parašyti „Gedula" (R10—VIII, p. 49). B. Sruoga, recenzuodamas „Tarp dviejų aušrų" rinkinį, šio eilėraščio motyvus susiejo su M. K. Čiurlionio paveikslo „Nuliūdimas" „neišpasakomos gėlos — gedulo nuotaika"[63] (žr. „Liūdesys", 1906—1907, I ir II.— M. K. Čiurlionis.— Repr. 83, 84).

p. 195

Margi sakalai. I publikacija — *Margi sakalai,* Sk 1923 XXI kn. II publikacija — *Margi sakalai, 1922,* TDA, tekste vienas pakeitimas: *Bet štai rytuose suliepsnojo dangus=Bet štai rytuose jau nuraudo dangus.* III publikacija — KK. IV publikacija — P-56; eilutėje — *Paversim į žėrinčius saulės gėlynus* — taisyklinga galininko linksnio forma keičiama įnagininku: *Paversime žėrinčiais saulės gėlynais.* V publikacija — R10—I; viena semantinė pataisa: *Ir tarę suplojo=Ir štai suplasnojo.*

Kanoniniame tekste palikta ankstesnė KK eilutė *Paversim į žėrinčius saulės gėlynus,* išlaikanti nuoseklų porinį gretutinio rimavimo principą eilėraščio kadencijose (*uolynus — gėlynus*).

p. 196

Skriski, are. *Skriski are.* Autografas švarraštis, įrašytas dailės istorikės Halinos Kairiūkštytės (vėliau Jacinienės, 1896—1984) albumėlyje Miunchene, tuo metu taip pat studijavusios Miuncheno universitete (LKLIR F 59—908). Prie eilėraščio pažymėta: *München, 1923.I.9;* data žymi įrašymo laiką. Autografas keliomis detalėmis skiriasi nuo pirmosios publikacijos, vadinasi, yra ankstesnis; pirmoje eilutėje pavartota tarminė lytis: *Skriskie, are, į pat dangų ir plasnokie;* ketvirta eilutė — *Nors ir juodą, kietą žemę pamylėjau,*— vėliau pakeista: *Nors tik juodą, šaltą žemę pamylėjau.* Paskutiniame posme: *Tu pasėjai mano sėklą, o dangau,* vėliau — *Tu pasėjai mano gyvastį, dangau.*

I publikacija — *Skriski are,* Gr 1923 Nr. 1 (sausis–vasaris). II publikacija — *Skriski are* [su epigrafu], *1922,* TDA. III publikacija — KK. IV publikacija — P-56, nubraukias eilėraščio epigrafas. V publikacija — R10—I.

Kanoniniame tekste grąžintas eilėraščio epigrafas.

[63] *Sruoga B.* Ten pat.

p. 197

Džiaukis, žeme! I publikacija — *Džiaukis, žeme!* Gr 1923 Nr. 2 (kovas—balandis). II publikacija — *Džiaukis, žeme! 1923*, TDA. III publikacija — KK, tekste vienas pakeitimas: *naujos buities kūrėjus=naujos būties kūrėjus.* IV publikacija — P-56, paskutinioji eilutė sutrumpinta, nubrauktas paskutinis žodis „nuramintai". V publikacija — R10—I.

Kanoniniame tekste ištaisytos dvi korektūros klaidos: *Amžiaus=Amžiais, verpetų=verpetu.*

p. 198

Pavasario žemė. I publikacija — *Pavasario žemė*, Gr 1923 Nr. 3 (gegužis—birželis). II publikacija — *Pavasario žemė, 1923*, TDA; antrame posme visiškai kitais motyvais pakeista penkta ir šešta eilutė:

I

Praėjusio skausmo migloti šešėliai
Dar liūdesiu temdo gyvenimą naują

II

Vidurnakčio dangų ir ūkanų klonius
Apsėjo Kūrėjas palaiminta sauja —

III publikacija — KK. IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I.

Eilėraštis itin entuziastingai buvo sutiktas Balio Sruogos: „... Iš himno „Žemei" išaugo stebuklingas kūrinys: „Pavasario žemė"... Šis kūrinys yra didis vainikas visam Putino pereitajam kūrybiniam keliui"[64].

p. 199

Žemei. *Žemės himnas,* autografas juodraštis, be datos (VUBR E 219 1 96). Skiriasi nuo publikacijų paskutiniąja eilute:

Kaip pasakos augalas kilsiu lig ruimų žvaigždėtų
Ir puošiu tavim skaisčiažydres padangių šalis.

Kitoje autografo pusėje — du savarankiški dvieiliai variantai (pirmasis užbrauktas):

I

Palaiminta naktis! įkūnytu Žodžiu
Seniai tu mūsų žemei prašvitai.

II

Graži ir galinga esi, nuodėmingoji žeme!
Tu dangų pravėrei žmogaus nuodėminga klaida.

---

[64] Ten pat.

Himno sąvoka eilėraščio antraštėje nusakė ne tik iškilmingą intonacinį charakterį, bet ir rodė, kad ji nebuvo atsitiktinė, vėliau atsiradusi ir „Pesimizmo himnų" pavadinime.

Yra žinomas ir antras autografas, švarraštis,— *Žemei*, įrašytas minėtame H. Kairiūkštytės albumėlyje (LKLIR F 59—908). Tekstas nesiskiria nuo juodraščio.

I publikacija — *Žemei*, Sk 1923 XXIII kn. Lyginant su autografu, pakeista anksčiau cituota paskutinioji eilėraščio eilutė; vietoj „padangių" įvestas „žiedo" ir „gyvybės" motyvas: *O kraunamas žiedas tavąja gyvybe išmis.* II publikacija — *Žemei, 1922*, TDA. III publikacija — KK. IV publikacija — P-56. Tekste viena pataisa: *Ant tavęs rausvi debesynai=Ties galva rausvi debesynai.* V publikacija — R10—I.

Kalbėdamas apie žemės—moters personifikaciją eilėraštyje, A. Venclova rašė, jog šį kūrinį „pergyveni tartum M. Čiurlionio „Mergelę" iš Zodiako ženklų, stovinčią vasaros naktį pievoje tarp aukštų žolių po spindinčiais žvaigždynais"[65].

p. 200

Galiūnas. I publikacija — *Galiūnas*, Žd 1925 Nr. 2 (sausis). II publikacija — *Galiūnas, 1924*, TDA. III publikacija — KK. IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I.

p. 201

Gimimo naktį. I publikacija — Liet 1925, gruodžio 22—27. II publikacija — *Gimimo naktį, 1925*, TDA. III publikacija — KK. Skelbiamas tekstas iš KK, analogiškas ir Poezijos-59 tekstui.

p. 202

Prisikėlimas. I publikacija — *Pro mano langą padangių liepsnos*, Rt 1924, balandžio 18. II publikacija — Žd 1926 Nr. 3. III publikacija — *Prisikėlimas, 1924*, TDA. IV publikacija — KK, tekste vienas pakeitimas: *Bekraštę buitį=Bekraštę būtį.* V publikacija — P-56. VI publikacija — R10—I.

p. 203

Rudenio naktį. *Rudenio naktį*, autografas juodraštis, be datos (VUBR E 219 1 90).

I publikacija — Sk 1923 XXI kn., tekstas sutampa su autografu. II publikacija — *Rudenio naktį, 1922*, TDA, tekste kelios nežymios pataisos: *O mano tikslas=O mano džiaugsmas; Kaip nyki žaltvykslė=Kaip nyki liepsnelė.* III publikacija — KK. IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I.

Ant temstančio tako

p. 205

Kėlėsi laisvė. *Kėlėsi laisvė*, autografas juodraštis, be datos (VUBR E 219 1 91). I publikacija — Kb 1922, lapkričio 9. II publikacija — Vt 1924 Nr.

---

[65] *Venclova A.* Laikas ir rašytojai.— V., 1958.— P. 422—423.

3 (vasario 15). III publikacija — *Kėlėsi laisvė, 1921,* TDA. Be atskirų nežymių skirtumų, tekstas sutampa su autografu. IV publikacija — KK, pakoreguotos dvi paskutinės eilėraščio eilutės:

TDA

Kai nuo aistringų širdžių iš dangaus
Kruvinus debesius saulė nuplaus

KK

Kai *raudonąsias dėmes* nuo dangaus
Pirmas pavasario griausmas nuplaus.

V publikacija — R10—I, tekste vienas pakeitimas: *Kai raudonąsias dėmes=Kai kruvinąsias dėmes.*

p. 206

Merkiasi saulė. *Merkiasi saulė,* autografas juodraštis, be datos (VUBR E 219 1 92).

I publikacija — Drg 1922 Nr. 11—12. II publikacija — *Merkiasi saulė, 1922,* TDA. Tekste, lyginant su autografu, dvi pataisos: *Ar rasime laimės salas ir buities savo uostą?=Ar rasime džiaugsmo ugnim spinduliuojantį uostą?* Pakeista paskutinė eilėraščio eilutė: *Ir laukime naujo užgesusių sielų kūrėjo=Ir laukime tolimos žemės skelbėjo.* III publikacija — KK. IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I.

p. 207

Ant temstančio tako I—III. I publikacija — Dr 1922, kovo 14. II publikacija — Drg 1922 Nr. 3—4. III publikacija — *Ant temstančio tako, 1922,* TDA; tekstas šiek tiek redaguotas. II eilėraštyje: *Mes ėjom kaip audros prieš dūkstančius vėjus=Mes laiminom tekančios saulės kūrėjus.* III eilėraštyje pakeista:

I publ.

Ir liepsnos užgriuvusią ūkaną daužo,
Kad glūdinčias paslaptis dvasiai praskleidus.

TDA

Raudona liepsna *tvankią* ūkaną daužo,
Slopinančią naktį mūs žygiui praskleidus.

Yra ir kitų naujų variantų.

IV publikacija — KK. V publikacija — P-56. Pirmojo eilėraščio tekste kelios nežymios pataisos. VI publikacija — R10—I.

Kanoniniame tekste II eilėraštyje ištaisytos kelios korektūros klaidos: *prisikėlė=pasikėlė, gūdūs=glūdūs.*

p. 210

Iš auksinių rėmų. *Fragmentai iš lyrinės poemos „Griuvėsių budėjimai" arba sename dvare,* autografas juodraštis, be datos (VUBR E 219 1 124—126).

Tekstas nepilnas: prasideda *Liūdnai šypso senas grafas* ir baigiasi trečiojo eilėraščio šeštu posmu (*Svyri medžiai samanoti*).

I publikacija — *Iš auksinių rėmų. Lyrinė baladė*, At 1925, II Jubil. Kongreso sąs. II publikacija — *Iš auksinių rėmų, 1925*, TDA. III publikacija — KK, tekste yra nežymių pakeitimų: *Tiktai pilkas, pilkas purvas=Tik suguręs juodas purvas; Gunkso plikos bakūžėlės=Gunkso purvinos lūšnelės*; daugiau redaguotas priešpaskutinis vėlesnėje publikacijoje neišlikęs kūrinio posmas: *Vien galia plati kaip jūra=Vien galia ūmai sukilus* — ir t.t. IV publikacija — R10—I, nubraukta 3 posmų pabaiga, be kurios kūrinys įgijo platesnių, neapibrėžtų filosofinių išvadų.

„Prieduose" spausdinamas nubrauktas pabaigos fragmentas.

Šį eilėraštį su to meto poeto aplinkos realijomis yra susiejęs buvęs V. Mykolaičio-Putino klausytojas K. Šapalas. Prisimindamas studentų išvykas Kauno apylinkėse, jis pasakoja: „1925 m. Putinas su studentais lankėsi Raudondvaryje. Žaidė parke, vaikščiojo po rūmus, kur vienoje apytuštėje salėje dar buvo užsilikęs vienas kitas paveikslas iš grafo Tiškevičiaus meno galerijos. Tais pačiais metais Putinas parašė „Iš auksinių rėmų", kuriame buvo šios eilutės:

Liūdnai šypso senas grafas
Iš auksinių rėmų.
Tirpsta prieblandos šešėliuos
Sumušti vitražai"[66].

p. 215

Prologas į Gedimino sapną. *Prologas į Gužučio „Gedimino sapną"*, autografas juodraštis, be datos (VUBR E 219 1 129—137). Yra išbrauktų variantų. 18 eilučių sapno variantas „Tau aš duosiu tokį sapną" spausdinamas „Prieduose".

I publikacija — *Prologas į Gedimino sapną (Tautos Teatro atidengimui parašytas), 1923*, Kr 1923 Nr. 4. Tekstas, be kelių pataisų, toks kaip autografe. II publikacija — TDA. III publikacija — KK. IV publikacija — R10—I.

Kanoniniame tekste ištaisytos korektūros klaidos (trečiame eilėraštyje praleistos 2 eilutės — *Ateinančių kartų gyvybė...* — ir kt.). Grąžinta eilėraščio paantraštė.

Sprendžiant iš juodraščio antraštės, autorius, matyt, norėjo šį Tautos teatro atgaivinimui skiriamą kūrinį susieti su vieno iš lietuvių dramaturgijos pradininkų A. Fromo-Gužučio (1822—1900) vardu ir jo parašyta drama „Gedimino sapnas". Tautos teatras buvo įkurtas A. Sutkaus 1919 m., atgaivintas 1923 m. lapkričio mėnesį, užsidarė 1925 m. Kūrinio autografe buvusios nuorodos į A. Fromo-Gužučio dramą atsisakyta.

p. 221

Nulenkime galvas. Yra du autografai. 1) *J. Basanavičiaus 75 metų sukaktuvių šventei, 1926.XI.11*, autografas juodraštis (VUBR E 219 1 119). Prie

[66] *Šapalas K.* V. Mykolaitis-Putinas — „Židinio" Redaktorius-leidėjas [mašinraštis], 1970, rugpjūčio 30.— P. 1, 2.— LKLIR F 59—813.

posmų pažymėtos solo ir choro partijos, tekstas labai braukytas, daug taisytas. 2) Kitas to paties eilėraščio autografas — švarraštis, taip pat pažymėtas solo ir choro partijomis, saugomas komp. J. Gruodžio fonde CVLMA F 46 A 1 B 80 1 1, 3. Pagal eilėraščio tekstą ten yra ir J. Gruodžio sukurtas muzikos kūrinys solistei ir mišriam chorui su fortepijonu (be datos). Tai rodo, jog poetas ir kompozitorius bendradarbiavo. Galimas daiktas, kad ir eilėraštis parašytas bendram sukaktuviniam sumanymui. Kūrinys buvo atliktas Kaune, iškilmingame Valstybės teatre įvykusiame J. Basanavičiaus sukaktuvių minėjime.

I publikaciją — *Nulenkime galvas. Jono Basanavičiaus 75 metų sukaktuvių šventei,* Žd 1926 Nr. 11. II publikacija — TDA. III publikacija — KK.

Skelbiamas tekstas iš Poezijos-59 II (IK aar). Eilėraštyje atsispindi tuomet labai gyvos protesto nuotaikos dėl Lenkijos okupuoto Vilniaus krašto.

Iš saulėtų vaišių

p. 223

Iš saulėtų vaišių. I publikacija — Sk 1922 XIII kn. II publikacija — *Iš saulėtų vaišių, 1922,* TDA, tekste vienas ryškesnis pakeitimas: *Ir savo vėlybosios žvaigždės sulaukęs=Ir tolimą gandą už kalnų nugirdęs.* III publikacija — KK; viena pataisa, kurią Putinas greičiausiai padarė, atsižvelgęs į B. Sruogos pareikštą kritiką: tai „į mane veikia, kaip raudonas skuduras į jautį; baisiai pykstu",— rašė recenzentas, nurodydamas eilutę „ant rankų iškėlęs liepsnojančią širdį" ir pavadindamas ją „talentingo poeto gražiose knygose" „deklamatorišku efektu"[67]. Kaip tik ši vieta ir pakeista intymesniu variantu: *nešu paaukoti jai atvirą širdį.* IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I.

p. 225

Svetur. I publikacija — *Svetur, 1920.VI,* R2—I (ankstesnės publikacijos nepavyko nustatyti). II publikacija — KK, tekste keli įvaizdžių variantai: *Ten spindi kalnai karštai saulėti=Ten spindi saulėj kalnai snieguoti; O saulėj — meilės džiaugsmu plazdėti=O saulėj džiaugsmo dainas dainuoti; O tylias sielas=O savo širdis; Iš balto laibo kalnų narcizo=Iš baltažiedžio kalnų narcizo.* III publikacija — P-56. IV publikacija — R10—I.

p. 226

Maskarade. I publikacija — *Moterų juokas, elektros žibintai,* At 1920, Sukaktuvinis sąs. II publikacija — *Maskarade,* R2—I, tekste vienas ryškesnis pakeitimas: *Aukuras meilės įkurtas skaistus=Tavo gedėjimo žvilgis klaidus.* III publikacija — KK, tekstas žymiai redaguotas; smulkesnė analizė — žr. III sk. IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I.

p. 227

Nepasiekiamai I—IV. I publikacija — *Nepasiekiamai I—IV,* R2—I (ankstesnės publikacijos nepavyko nustatyti). II publikacija — KK; cikle praleis-

[67] *Sruoga B.* Ten pat.

tas II eilėraštis „Gražuole skaisčioji, gražuole meilingoji". Kiti ciklo eilėraščiai redaguoti, pakeisti atskiri įvaizdžiai ir eilutės, pvz.: *Kai dvasia suliepsnos=Kai širdis plakt sustos* (I); *Meldžias žemė pragiedrėjus, / Kyla meilė pražydėjus=Kvepia žemė pražydėjus, / Žavi laimė pragiedrėjus* (III); *Į tavo ir mano širdies nujautimą=Į mudviejų viską apglėbiantį jausmą* (IV). III publikacija — datuota 1920 m., P-56; paskelbtas ciklas be II eilėraščio. IV publikacija — R10—I; paskelbtas visas ciklas, daug redaguotas II eilėraščio tekstas. Jo pirmoji redakcija spausdinama „Prieduose".

p. 230

Poeto meilė. *Poeto meilė, 1922,* autografas juodraštis (VUBR E 219 1 111), taisytas kitu rašalu. Pirminis tekstas atitinka I publikaciją, o pataisos — TDA tekstą.

I publikacija — Sk 1922 XIV kn. II publikacija — TDA, tekstas gerokai redaguotas. Pvz.: *Tau einant pro šalį, pėdas išbučiuotų=Tau dangų palenktų ir kojas bučiuotų; Ugnim iš širdies išdainuotų=Kaip laimės stebuklą dainuotų; Geismingai pripuolęs prie tavo krūtinės=Apsvaigęs nuo kvepiančio tavo jaunumo* — ir kt. III publikacija — KK. IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I.

Kanoniniame tekste ištaisyta antro posmo korektūros klaida: *ir ilgesį=ir žvilgesį.*

p. 231

Nerandamai. *Gesinki bokšte skaidrų žibintuvą, Palanga, 1922 rugs. 1 d,* autografas juodraštis (VUBR E 219 1 123). Yra skirtingas įdomus trečio posmo variantas, kurio palyginimuose dominuoja ryškūs lyrinio subjekto vidinių būsenų motyvai — sapnas, įkvėpimas, siela, linksmybė, skausmas (vėliau pakeisti gamtos įvaizdžiais — gandas, uola, lašas, tyla):

Ir būki tu gryna, kaip *mano sapnas*
Šventam įkvėpime —
Ir būki tu viena, kaip *mano siela*
Linksmybėj ir skausme.

I publikacija — *Gesinki bokšte skaidrų žibintuvą,* Vr 1923 Nr. 1, rugsėjo 23; pasikeitę, kaip minėta, trečio posmo įvaizdžiai: *Ir būki tu gryna, kaip šaltas lašas.* II publikacija — *Nerandamai, 1922,* TDA; sukeistos vietomis trečio posmo neporinės eilutės, prasidedančios: *Ir būki tu viena, kaip nykus gandas.* III publikacija — KK. IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I.

Kaip biografinis faktas įsidėmėtina eilėraščio autografe nurodyta sukūrimo vieta, rodanti, kad tuo metu poetas buvo Lietuvoje; kiek vėliau tą patį rudenį išvyko studijų į Miuncheną.

p. 232

Dūmuos cigaro. I publikacija — Sk 1922 XVII kn. II publikacija — *Dūmuos cigaro, 1922,* TDA. III publikacija — KK. IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I.

p. 233

Tylūs ir nykūs. *Tylūs ir nykūs šią naktį manieji namai,* autografas juodraštis, be datos (VUBR E 219 1 120).

I publikacija — Vr 1923 Nr. 2 (rugsėjo 27). II publikacija — *Tylūs ir nykūs, 1922,* TDA. Autografo ir I publikacijos eilutė *Skausmo kardu nešina* pakeista: *Rūsčio kardu nešina.* III publikacija — KK. IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I.

p. 234

Pasaka. Yra du autografai. 1) *Pasaka,* autografas juodraštis, be datos (VUBR E 219 1 121). 2) Pasaka, autografas švarraštis, įrašytas H. Kairiūkštytės albume — *München, 1923, sausio 8 d.* (LKLIR F 59—908). Abu autografai sutampa. Jų penkto posmo paskutinioji eilutė skiriasi nuo išspausdintos TDA: — *Bet mano sosto ji nelies=Tu aukso žvaigždėmis dengies.*

I publikacija — *Pasaka, 1922,* TDA (ankstesnės publikacijos nepavyko nustatyti). II publikacija — KK. III publikacija — P-56. IV publikacija — R10—I.

p. 236

Ant gęstančio laužo. *Ant gęstančio laužo,* du autografai juodraščiai, be datų (VUBR E 219 1 95, 157). Vienas redaguotas, užrašyta: *Gairėms 1922.*

I publikacija — Gr 1923 Nr. 2 (kovas—balandis). Taisytos autografo eilutės: *Nubudusių sielose vilčių aidais nešini=Sugėrėme kaitrą ir spindulius sielų gelmėn; Siūbuoja pažadintų vilčių ir džiaugsmo aidais=Kaip sapnas gyvena nusvirusių gluosnių vėsoj; Ir ištiesiau ranką ir pradengiau degančią širdį=Ir ištiesiau ranką į prieblandos nykias gyvybes.* II publikacija — *Ant gęstančio laužo, 1922,* TDA. III publikacija — KK. IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I.

p. 237

Plaštakei. I publikacija — *Plaštakei, 1923,* Žd 1925 Nr. 8—12. II publikacija — TDA. III publikacija — KK. IV publikacija — R10—I. Visose ankstesnėse publikacijose buvusi pastovi eilutė *Varpai tylias nakties maldas sugros* čia koreguota (*maldas=godas*). Kanoniniu tekstu laikytinas pirminis variantas.

p. 238

Trys tostai I—III. *Trys toastai, baigiant Senuosius metus, 1, 2, 3,* autografas juodraštis, be datos (VUBR E 219 1 127, 128). Pirmas eilėraštis beveik atitinka pirmosios publikacijos ir TDA tekstą. Ryškiau skiriasi tik šios vietos:

autg.

Ji grožiu aprėdo mum purviną žemę,
Ji aistrose moko pasaugot kuklumą.

Antrosios eilutės publikuotuose tekstuose nėra. Pasikeitusi taip pat eilutė: *Ir supina posmais poetų dainų=Ir kuria pasaulį svajotų vaizdų.* Autografe yra ir kitoks, labiau išplėtotas, asmeniškesnis I eilėraščio pabaigos variantas:

Tave neregėtąją, nepalytėtąją,
Gimimo dienoj man dangaus pažadėtąją,
Aš žengdams tarp žuvusios meilės griuvėsių,
Tave tiktai vieną širdy išturėsiu.
[*Tik tau savo ištikimybę tesėsiu*]
Tad garbindams galią tavųjų žavėjimų,
Pagerbsiu tave pirmo stiklo skambėjimu.

II eilėraščio „Galinga yr mūs karalaitė, tiesa" ir III — „Už pereitų metų gražuoles išgėręs" autografai liko nespausdinti. Jie skelbiami „Prieduose" kaip spausdintų tekstų variantai.

Pirmoji viso ciklo redakcija, be abejo, yra parašyta Miunchene, paties poeto datuota TDA rinkinyje 1923 m.

Du minėti paskutinieji eilėraščiai buvo poeto iš naujo perkurti 1925 m., rengiant ciklą pirmajai publikacijai „Krivulėje".

I publikacija — *I. Poetų ir dainių puiki karalaitė, II. Ė! vynas kaip meilė įkaitina kraują, III. O tu, išrinktoji iš žemės minių,* Kr 1925 Nr. 2. II publikacija — *Trys toastai I, II, III, 1923,* TDA. Ryškiau taisytas tik antrojo eilėraščio pirmas posmas:

Kr

Ė, vynas kaip meilė įkaitina kraują,
Ir dainai vaizdų ryškesnių reikalauja.
Tegu sau globoja mus deivė žavinga,
Bet juk ir arčiau mums gražuolių nestinga.

TDA

Putojantis vynas *jau* kaitina kraują,
Jaunystė gi meilės dainų reikalauja.
Iš aukšto globoja mus deivė *meilinga,*
Bet žemiškų deivių nė čia tau nestinga.

III publikacija — KK. IV publikacija — *Trys tostai,* R10—I; pakoreguotos tik antro ir trečio eilėraščių pabaigos: senesnis „toastas" pakeistas naujesne „tosto" forma, ir dėl to pakeistas eilučių rimavimas.

p. 241

Juodas Angelas. *Juodas Angelas, 1924.XII.18,* autografas juodraštis (VUBR E 219 1 106). Nežymiai skiriasi nuo spausdinto teksto, pvz.: *Budi rūstus Juodas Angelas=Budi mano Juodas Angelas; šnabžda širdžiai pasakėčią=kužda keistą pasakėčią.*

I publikacija — Žd 1925 Nr. 2 (sausis). II publikacija — *Juodas Angelas, 1924,* TDA. III publikacija — KK. IV publikacija — R10—I, pakeista: *Dunkso laibas kiparisas=Dunkso juodas kiparisas.*

Šio eilėraščio angelo motyvas, ypač simbolistų mėgstamas, gali priminti panašiai traktuojamą įvaizdį M. K. Čiurlionio tapyboje, jo kompozicijas — „Angelas" (1904—1905), „Angelai" (1906—1907), artimas poetui net savo juodų ir žydrių spalvų koloritu[68].

[68] M. K. Čiurlionis.— Repr. 57, 77.

p. 242

Taurė. I publikacija — *Taurė,* Sk 1921 XII kn. II publikacija — *Taurė, 1921,* TDA, tekste keli nežymūs atskirų įvaizdžių pakeitimai. III publikacija — KK, taip pat nežymios pataisos. IV publikacija — P-56, kelios smulkios kalbos korektūros. V publikacija — R10—I.

p. 245

Vergas I—IV. *Vergas I—IV, 1924.X.18,* autografas juodraštis (VUBR E 219 1 97—104). Tekstas žymiai taisytas, turi reikšmingų smulkesnių ir stambesnių variantų, dėl to nusipelno išsamios tekstologinės analizės. Didesnių variantų fragmentai skelbiami „Prieduose". Tekstas redaguotas, rengiant eilėraštį „Baro" žurnalui. Yra nemaža autografo ir spausdinto teksto skirtumų, pirminių variantų, atsiskleidžia minties ir vaizdo formavimasis: *Nei apglėbti išdidžių baltų viršūnių=Nei pasiekti tolumoj baltų viršūnių* (I); *Ne, ne gyvis aš, į lukštą įsitraukęs, / Tiktai savojo pasaulio aš kūrėjas= /.../ Tik naujos buities ir gyvasties kūrėjas* (II); *Kurs nebesvajoja apie savo laisvę — / Iš tiesų jo pašaukimas — tik vergaut=Kurs nežino, kas yr laisvė, kas yr meilė/ Jojo laimei trupinių po mūs pakaks* (IV); *Apglobti visą žydrį prie krūtinės=Palaimint visą aukštą Dievo dangų* (IV).

I publikacija — Br 1925 Nr. 1. II publikacija — *Vergas, 1924,* TDA. III publikacija — KK, tekste keli pakeitimai: ketvirtame eilėraštyje — *Kur iš sielos geismo spinduliu ištryško / Ir į tolimus pasviečius, kaip vilyčia= Nieks nedrįso sulaikyti mano žvilgsnio, / Kurs į tolimas padanges, kaip vilyčia; Bet kokią mintį slepia jojo siela=Bet kokią mintį slepia jis krūtinėj;* „buities" forma visur keista „būtimi". IV publikacija — P-56, yra kelios stiliaus pataisos, pašalintas Dievo įvaizdis. V publikacija — R10—I.

Kanoniniame tekste grąžinti eliminuoti įvaizdžiai.

p. 250

Nokturnas. I publikacija — Žd 1924 Nr. 1. II publikacija — *Nokturnas, 1924,* TDA, tekste viena pataisa: *Atves tave į mano aukštus rūmus=Atves tave į mano tamsų rūmą.* III publikacija — KK. IV publikacija — P-56, išbrauktas ketvirtas, ankstesnėse publikacijose buvęs, posmas (*Bet tu ateik ir rask mane prie mano guolio*). V publikacija — R10—I, pakeisti keli įvaizdžiai: *Bet šiurpulingi žodžiai=Bet slėpiningi žodžiai; žiburiuotos akys= gilios, tamsios akys.*

Kanoniniame tekste grąžintas ketvirtas posmas.

p. 251

Vidurnaktį. I publikacija — Žd 1924 Nr. 1. II publikacija — *Vidurnaktį, 1924.XI,* TDA. III publikacija — KK. IV publikacija — P-56, pakeista priešpaskutinė eilutė: *Ką tik ištars geismi širdis, / Dangus laimės=Visus širdies nujautimus/ Dangus laimės.* V publikacija — R10—I.

p. 252

Palaiminki mane. I publikacija — Žd 1924 Nr. 1. II publikacija — *Palaiminki mane, 1924,* TDA. III publikacija — KK. IV publikacija — P-56, atitaisyta: *plati būtis=plati buitis.* V publikacija — R10—I.

p. 253

Fantazijos I—IV. I publikacija — Žd 1925 Nr. 4 (kovas). II publikacija — *Fantazijos I—IV, 1925,* TDA; tekste keli pakeitimai: *Kodėl gi dvasioje / Laisva, platu!..=Ėgi pasaulyje/ Laisva, platu!..* — (I); *Bet slėpiningų skliautų=Bet ūkanotų skliautų* (II). III publikacija — KK, kelios nežymios pataisos: *Ū—ha—! — užčioja, supasi=Siaučia padangėmis, užčioja, supasi.* IV publikacija — R10—I, šiek tiek koreguotas IV eilėraštis: *Pokštelė'=Sutrenkė; prieteli=bičiuli; iš tolo=iš lėto.* Keičiant ketvirtojo posmo antrą eilutę — *Labai man patinka=Labai mane jaudina,*— suardytas gaubiamasis strofos rimas (*patinka=tinką*).

Kanoniniame tekste grąžintas pradinis rimo sąskambis.

Smulkesnė eilėraščio analizė — V komentarų skyriuje.

p. 256

Pesimizmo himnai I—VI. *Pesimizmo himnai: 1. Saulėtekio giesme pagarbinti noriu, 2. Amžinas genijau, rūstusai milžine, 5. Palaimintas būki, žmogaus nežinojime,* autografai juodraščiai (ne visi), be datų (VUBR E 219 1 107—112). Autografuose yra įdomių vaizdo ir minties variantų, pvz., I eilėraštyje:

Ir niauksto padanges ir drumsčia gelmes,
Kol paslėptą turtą į saulę išmes.

Kur varsto juodų vandenynų gelmes
Ir šviesų žemčiūgą į saulę išmes.

Ypač reikšmingos II eilėraštyje po ketvirto posmo (*Žėri vien mano svajonių ugniavietė)* nubrauktos eilutės, kuriose gal pirmą kartą Putino poezijoje suformuluojamas toks visiškai atviro prometėjiško maišto motyvas:

Slėki mane juoda nuodėmės letena —
Maištui pakeltos galvos neprislėgsi.

I publikacija — Br 1925 Nr. 9—10. II publikacija — *Pesimizmo himnai, 1925,* TDA; tekstas sutampa su I publikacija. III publikacija — KK, „buitis" keičiama „būtimi", nuosekliai įvedama sutrumpinto daugiskaitos naudininko forma: *vidurnakčiam, mylavimam, bučiavimam* ir kt. IV publikacija — P-56, kai kur grąžinama „buities" sąvoka, norminamas naudininkas, kelios leksikos, kirčio pataisos. V publikacija — R10—I.

Kanoniniame tekste išlaikytas poetui būdingas sutrumpintas daugiskaitos naudininkas.

p. 261

Pavasario saulėj. I publikacija — Žd 1926 Nr. 5. II publikacija — *Pavasario saulėj, 1926,* TDA. III publikacija — KK. IV publikacija — P-56; atsiranda keli variantai: *Gėlių pumpuruose=Pavasario saulėj; Kaip bitę žieduose tave paskandys=Kaip bitę žieduos ir tave paskandys; meilingąjį džiaugsmą=gyvenimo džiaugsmą.* V publikacija — R10—I.

p. 262

Romansas. I publikacija — Žd 1926 Nr. 6—7. II publikacija — *Romansas, 1926,* TDA. III publikacija — KK, tekste keli pakeitimai: *Tu žieduotu jausmu į mane atskridai=Tu kaip laimės svaja į mane atskridai; buitis=būtis.* IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I.

p. 263

Rūpintojėlis. *Rūpintojėlis,* autografas juodraštis, be datos (VUBR E 219 1 160). Keliais variantais ieškotas eilėraščio pavadinimas: šalia antraštės *Rūpintojėlis* įrašyta: *Skaudančios naktys. Mylinčios naktys.* Abiejuose pavadinimuose ryškėja panašus vidujo išgyvenimo ir refleksijos motyvas, originaliausią išraišką atradęs „Rūpintojėlio" įvaizdyje. Ypač iškalbingas gali būti antro posmo, dar ne visai rišlaus, juodraštinis variantas, rodantis, kad „Rūpintojėlio" impulsai glūdėjo ne tik, pasak poetė, liaudies dainos intonacijose, bet ir apskritai platesnėje tautosakinio vaizdinio mąstymo tradicijoje:

— Išeisiu, sau tariau, ant lygaus kelio,
Ant lygaus kelio šviesiąją naktužę.
Ė, tai bus gi širdžiai ramumėlio,
Į dešinę eisi — aukštais kalnais skrisi,
Į kairę eisi — ežerais plaukysi.

Išskirtinį eilėraščio charakterį, kaip jau buvo minėta anksčiau, konstatavo B. Sruoga, įžvelgęs čia naujus Putino talento resursus.

I publikacija — Žd 1926 Nr. 11. II publikacija — *Rūpintojėlis, 1926,* TDA. III publikacija — KK. IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I.

Pats poetas yra nurodęs, kad eilėraštį parašė „įsigyvendamas į labai man patikusį dainos motyvą „Aukštas dangus, šviesios žvaigždės didelės ir mažos — Šviesus kelias man, berneliui, joti pas mergelę" (R10—VIII, p. 48—49).

p. 264

Tegu tave dievai. *Tegu tave dievai,* autografas juodraštis, be datos (VUBR E 219 1 158). Eilėraščio leitmotyvas vėlgi yra populiarus šnekamosios kalbos frazeologizmas — „kad tave dievai", „tegul tave dievai" ir pan.,— tapęs viso eilėraščio kompozicine ašimi ir struktūriniu pakartojimu. Autografe matyti, kad poetui — kaip niekad — siūlėsi net keturi kūrinio pradžios variantai. Jie visi skelbiami „Prieduose".

Autografo pabaigoje yra įspūdingas nespausdintas „lango — dvilinkų stiklų" motyvas:

Skubu atgal. Namai iš tolo moja
Pro dvilinkus stiklus ugnies kaitra liepsnoja.

Tame pačiame paskutiniame autografo posme yra šiek tiek skirtingas „sutemų" variantas:

Ir kai *su vėju sutemų rūkai* atskris,
Atskleisti prie ugnies *bent vieną* gelsvą lapą.

Publikacijoje pakeista —

Ir kai vėjuotos sutemos aplink užkris,
Atskleisti prie ugnies tą šviesų, gelsvą lapą.

I publikacija — Pž 1926 Nr. 6 (spalis). II publikacija — *Tegu tave dievai, 1926,* TDA. III publikacija — KK. IV publikacija — P-56. V publikacija — R10—I.

p. 266

Pabaiga. I publikacija — Sk 1923 XXIII kn. II publikacija — *Pabaiga, 1923,* TDA. Šiuo eilėraščiu lyg sumuojančia užsklanda baigiamas TDA eilėraščių rinkinys. Čia atsisakyta I publikacijoje išspausdintų dviejų paskutiniųjų kūrinio posmų. Matyt, poetas norėjo užbaigti rinkinį intymesne gaida:

Jei buvo, tai vien tik širdies daugiabalsė kalba:
Myliu ir jaučiu.

Du likusieji posmai (Ir štai stoviu vienas...) spausdinami „Prieduose". Savo naujais motyvais bei užbaigta forma jie gali būti traktuojami kaip savarankiškas poetinis vienetas.

III publikacija — KK. IV publikacija — P-56, tekste viena pataisa: *kilniai pasitiksiu tave=anksti pasitiksiu tave.* V publikacija — R10—I.

KELIAI IR KRYŽKELIAI

Klajūno dalia

p. 269

Saulėleidžio kely. *Iš Giesmių apie meilę ir mirtį. Skurdus ir kuklus piemenėlio ragelis,* autografas juodraštis, be datos (VUBR E 219 1 154). Antitezinškas sąvokas — meilę ir mirtį — jungianti antraštė greičiausiai rodo didesnio ciklo sumanymą. Autografas prasideda užbrauktu eilėraščio fragmentu:

Šviesi mėnesiena, kaip tolimos fleitos,
Mirgėdama ulba sidabro ūkuos.

Jo motyvai panaudoti paskutiniame eilėraščio posme.

I publikacija — *Saulėleidžio kely,* Žd 1928 Nr. 8—9, tekstas beveik atitinka autografą. Pakoreguota pirmoji eilutė: *Skurdus ir kuklus piemenėlio ragelis=Maldingai skurdus piemenėlio ragelis.* II publikacija — KK, pakeista antro posmo antra eilutė: *Ir poilsio laimė pavytusiai žolei=Prie tako — rasa apdulkėjusiai žolei;* ryškiau performuotas trečias eilėraščio posmas, ankstesnis egocentrinis „laimės" motyvas ištirpdomas objektyvizuotos ir konkretizuotos gamtos vaizduose:

Žd

Dangus jau išblėso, o žemėj nė garso,
Dabar tai išgirsčiau aš laimės šaukimą:
Ir į paslaptingą žavėjimų kelią
Nauji nujautimai jau žadinti ima.

Dangus jau išblėso, o žemėj nė garso,
Tik tolimas aidas dar kažkur girdėti.
Vėjelio srovenimas palietė skruostą,
Ir rūpestis veide jau ima giedrėti.

III publikacija — P-56. IV publikacija — R10—I.

p. 270

Nuostabios naktys. *Nuostabios naktys, 1930.VI.13,* autografas juodraštis (VUBR E 219 1 143). Tekstas mažai braukytas, eilėraštis parašytas ketureiliais vienodo ilgio amfibrachinių eilučių posmais.

I publikacija — Žd 1930 Nr. 7. Pakeista eilėraščio strofika: visuose eilėraščio ketureiliuose dvi paskutinės eilutės ties cezūra padalytos į du atskirus puseilius, tuo būdu pailginant strofas ir paįvairinant frazių intonavimą. II publikacija — KK. III publikacija — P-56. IV publikacija — R10—I.

p. 271

Malda. *Malda, 1930.VI.6,* autografas juodraštis (VUBR E 219 1 143). Tekstas be pataisų.

I publikacija — Gs 1930 Nr. 6 (rugpjūtis). II publikacija — KK.

Skelbiamas tekstas iš Poezijos-59 (CVLMA ir IK aar), kur pirmo posmo ilgosios eilutės — antroji ir trečioji — padalytos į du trumpesnius puseilius: *Nors mokytas ilgai / Aš melstis nemoku. // Nei Dievo prašyti, / Nei Dievui dėkoti.* Taip suvienodintos viso posmo eilučių sintagmos, pabrėžiant ritminį frazių bangavimą.

p. 272

Beržui berželiui. *Beržui berželiui, 1930.V.21,* autografas juodraštis, rašyta pieštuku (VUBR E 219 1 144).

I publikacija — Gs 1930 Nr. 5. II publikacija — KK. III publikacija — P-56. IV publikacija — R10—I. Autografas ir visos publikacijos be jokių pakitimų.

p. 273

Pavasario lietus. *Pavasario lietus, 1930.V.23,* autografas juodraštis (VUBR E 219 1 146). Ryškėja įdomi vaizdų formavimosi istorija, pvz., pirminis eilėraščio pradžios variantas:

Palaimino Dievas pavasario *žemę:*
Lietutis — net lengva krūtinėj.

I publikacija — Gs 1930 Nr. 5, tekstas sutampa su autografu. II publikacija — Jk 1935 Nr. 9, kovo 3; tekstas šiek tiek redaguotas. III publikacija — KK, yra pakeitimų antro aštuoneilio pradžioje:

autg., Gs

Dar lyja ir lyja — šiltai ir be vėjo.
Meilybėje alpsta jauni žalumėliai —
Ir tu nežinai, kodėl virpančiais pirštais
Rasotą žolelę nuo žemės pakėlei.

Kai griaudi ir lyja, *rasotoj velėnoj*
Atgyja silpnučiai jauni žalumėliai —
Ir tu nežinai, *dėl ko veidu nušvitęs*
Rasotą *žolyną* nuo žemės pakėlei.

IV publikacija — P-56, eliminuoti religiniai įvaizdžiai: *Palaimino Dievas pavasario lietų=Mes laiminam dosnų pavasario lietų; Palaimino Dievas ir pirmąjį griausmą=Mes laiminam lygiai ir pirmąjį griausmą.* V publikacija — R10—I.

Kanoninis tekstas skelbiamas iš KK.
Smulkesnė eilėraščio analizė — žr. V sk.

p. 274
Pakvipo žemė. I publikacija — bendra antrašte *Iš naujų erotikų: Pakvipo žemė vakaro šešėliais,* Md 1928 Nr. 10 (drauge spausdinamas eilėraštis „Ir šiandie, kaip vakar"). II publikacija — KK, „buitis" pakeista „būtimi". III publikacija — P-56; viena pataisa: *Iš skambančiųjų tolių=Iš skambančių tolybių.* IV publikacija — R10—I.

p. 275
Tavęs nebėr. *Tavęs nebėr — ir mano džiaugsmo šventė, VII.19,* autografas juodraštis (VUBR E 219 1 155). Pirminis eilėraščio pabaigos variantas —

Bet šiandien mano džiaugsmo šventėj
Dėl ko tavęs nebėr manuos svečiuos? —

pakeistas, praplečiant „šventės" prasmę, suteikiant jai būties simbolikos.

Ir *paskutinėj* mano *amžiaus* šventėj
Nejau tavęs *nebus* manuos svečiuos?

I publikacija — *Tavęs nebėr,* Žd 1928 Nr. 8—9. II publikacija — KK. III publikacija — P-56. IV publikacija — R10—I.

p. 276
Neatmerkim akių. *Vos užmerkiu akis — ir tylu, ir ramu,* autografas juodraštis, be datos (VUBR E 219 1 138). Yra įdomių vaizdo ir minties variantų, pvz.: *Tik atgimt ir gyvent valandėlės džiaugsmu=Ir svaigsti, ir gėries valandėlės džiaugsmu; Visas Dievo pasaulis — tik tau, vien tik tau=Visas Dievo pasaulis — tai tavo mintis; Pagrobta iš vidudienio saulės žiedų=Pagrobta iš nakties mėlynųjų žiedų.*

I publikacija — *Neatmerkim akių,* Žd 1928 Nr. 8—9. II publikacija — KK, „buitis" keičiama „būtimi". III publikacija — P-56, pašalinti Dievo įvaizdžiai, keičiama eilutė: *Ir į dangų palaimintą sparną ištiesi=Ir į sutemas ilgesio sparną ištiesi;* diferencijuojamas „būties" ir „buities" vartojimas. IV publikacija — R10—I.

Kanoniniame tekste grąžinti eliminuoti religiniai įvaizdžiai.

p. 277

Vakar, sako... I publikacija — *Vakar, sako...* Žd 1928 Nr. 8—9. II publikacija — KK. III publikacija — P-56; dvi pataisos: *Nesiliovė ore šėlęs=Nesiliovė laime šėlęs; Šiandie liūdi visi rūmai=Šiandie liūdi visas ruimas.* IV publikacija — R10—I.

p. 278

Ir šiandien, kaip vakar. *Ir šiandien, kaip vakar, tas pats paskyrimas,* autografas juodraštis, be datos (VUBR E 219 1 141). Nubrauktas savarankiškas dvieilis fragmentas:

Žinau, į tavo liūdną, tamsų žvilgsnį
Šviesaus atsakymo aš tau neduosiu.

Tekste pakeisti keli įvaizdžiai: *Begęstančią saulę dangum palydėti=Vien Tavąją saulę dangum palydėti; Pagrobęs iš dangiško aukuro ugnį=Pagrobęs iš saulėtos Dievo karūnos.*

I publikacija — bendra antrašte *Iš naujų erotikų: Ir šiandie, kaip vakar,* Md 1928 Nr. 10 (drauge spausdinamas ir eilėraštis „Pakvipo žemė"). II publikacija — KK. III publikacija — P-56, kelios kirčio pataisos. IV publikacija — R10—I.

p. 279

Lūkesys. I publikacija — KK (ankstesnės nepavyko nustatyti). II publikacija — *Lūkesys, 1929,* P-56. III publikacija — R10—I.

p. 280

Vasaros saulėj. 1) *Aš užmerkiau akis ir vidudienio saulė,* autografas juodraštis, be datos; 12-kos eilučių eilėraščio pradinis variantas (LKLIR F 1—3583). Spausdinamas „Prieduose". 2) *Aš užmerkiau akis...* pilnas eilėraščio autografas juodraštis, be datos (VUBR E 219 1 139). Tekstas beveik be pataisų: *be tikslo klajojau=nuliūdęs klajojau.*

I publikacija — *Vasaros saulėj,* Žd 1929 Nr. 12. II publikacija — KK. III publikacija — P-56. IV publikacija — R10—I.

p. 281

Tavo rankos. 1) *Tavo rankos kaip vėsus vakaris vėjas,* autografas, rašyta pieštuku; eilėraščio I posmo variantas be datos (LKLIR F 1 — 3583). Fragmentas skiriasi nuo spausdinto teksto kitais įvaizdžiais ir motyvais:

Tavo rankos kaip vėsus *vakaris vėjas.*
Kai paglosto *įliepsnotą mano* veidą,
Kai pataršo išdraikytus mano plaukus,
Kai bangų bučiuotą kūną glamonėja.

2) *Tavo rankos — kaip vėsus rytų vėjelis,* viso eilėraščio autografas juodraštis, be datos (VUBR E 219 1 150). Yra taisymų ir stilistinių variantų: *Naują rytą naujo džiugesio sulaukus=Giedrą rytą savo mylimo sulaukus; Kalba tai, kuomi širdis ūmai pražydo=Kalba tai, kas žemės džiugesiu pra-*

žydo; Kur taip ilgai, taip svajingai rūmo bokšte=Kur taip ilgai žemės žiede pasislėpus.

I publikacija — *Tavo rankos,* Žd 1930 Nr. 1. II publikacija — KK, „buitis" keista „būtimi". III publikacija — P-56, atitaisyta „buitis". IV publikacija — R10—I.

p. 282

Atsisveikinimas. *Menu aš to liūdnojo vakaro spengiančią tylą,* autografas juodraštis, be datos (VUBR E 219 1 142). Tekstas atitinka I publikaciją.

I publikacija — *Atsisveikinimas,* Žd 1929 Nr. 12. II publikacija — KK; kelios nežymios pataisos: „buitis" keista „būtimi"; *Sukruto ant sofos pajacas=Sukruto pasieny pajacas.* III publikacija — P-56, tekstas žymiai redaguotas, naujais įvaizdžiais pakeistos penkios eilėraščio eilutės. Diferencijuojamos „būties" ir „buities" sąvokos. IV publikacija — R10—I.

„Prieduose" skelbiama pirmoji eilėraščio redakcija.

p. 283

Atsiminimas. *Tai buvo, berods, neseniai... 1930.IX.11,* autografas juodraštis (VUBR E 219 1 149); tekstas atitinka I ir II publikacijas. Eilėraščio pabaigoje yra kiek kitoks dvieilio variantas:

autg.

Aš kartą patyriau tą *nuostabų jausmą,*
Kurs *mano pasauly* lig šiol nenurimo.

Gs, KK

Žinau, kad aš kartą patyriau tos laimės,—
Žinau, kad ir nūn dar širdis nenurimo.

I publikacija — Gs 1930 Nr. 6. II publikacija — KK. III publikacija — *Atsiminimas,* R10—I, tekste keli leksikos pakeitimai: *tą šilkinį švelnumą=šiltą rankos švelnumą; abejojančio prietelio ranką=tik bičiulio prijaučiančią ranką; Pamilusi vieną nedalomą estį=Ji meilės pilnybėj nedaloma esti.*

p. 284

Klajūnas. *Klajūnas,* autografas juodraštis, be datos (VUBR E 219 1 148). Autografe kelios neesminės teksto pataisos.

I publikacija — Žd 1930 Nr. 1. II publikacija — KK. III publikacija — datuota 1929 m., P-56. IV publikacija — R10—I.

p. 285

Pasakos galas. *Pasakos galas,* autografas juodraštis, be datos (VUBR E 219 1 153). Autografo variantas — *Ranka siekia rankos, akis ieško žvilgsnio* — vėliau pakeistas: *Širdis pasiilgo gyvybės ir laisvės.* Kiek kitoks eilėraščio pabaigos variantas: *Ir peržengti lemiamą ribą nedrįstu,— / Ir grįžti atgal be tavęs nebenoriu.* Eilėraščio pabaiga varijuoja ir tolesnėse publikacijose.

I publikacija — Žd 1929 Nr. 12; pakeista paskutinioji minėta eilėraščio eilutė: *Ir grįžti atgal be tavęs nebenoriu=Ir grįžt nuo angos atgal nebenoriu.* II publikacija — KK; vėl keičiama eilėraščio pabaiga: *Ir peržengt už-*

burtąjį ratą bijausi, / Ir grįžti į tamsą atgal nebenoriu. III publikacija — P-56, tekste dvi pataisos. Ketvirtame posme ryškiau konkretizuojamas herojaus siekių konfliktiškumas: *Kad Dievo pasaulio švieson nepakiltai= Kad laisvę pamilęs švieson nepakiltai.* Eilėraščio gale autorius grąžina autografo įvaizdį — „lemiamą ribą": *Ir peržengti lemiamą ribą bijausi,/ Ir grįžti į tamsą atgal nebenoriu.* IV publikacija — R10—I.

p. 286

Neklausk, kilnus praeivi. *Neklausk, kilnus praeivi,* autografas juodraštis, be datos (VUBR E 219 1 140). Po pirmo posmo nubrauktas raiškus, putiniškas autoanalitinis, apie širdį kalbantis dvieilis:

Aš ją tardžiau be gailesčio tiek kartų,
Kaip budelis nebylią savo auką.

I publikacija — Žd 1930 Nr. 1. II publikacija — KK. III publikacija — P-56, koreguota būties sąvoka. IV publikacija — R10—I.

p. 287

Nuostabus raštas. *Atmintis ir širdis — gimininga audėjos,* autografas juodraštis, be datos (VUBR E 219 1 140). Pirmosios eilutės pradinis variantas — *Atmintis ir širdis — dvi slaptingos audėjos.* Ryškiau taisytas trečias posmas: *Nemeluota tiesa ir vaizduotės puošnumas=O jame ir tiesa, ir vaizdingas puošnumas; Nes dienų ir naktų atgajus įvairumas=Nes gyvenimo žygių dosnus įvairumas.*

I publikacija — *Nuostabus raštas,* Žd 1929 Nr. 12. II publikacija — KK. III publikacija — P-56, IV publikacija — R10—I.

Pro vargingą lūšnelę

p. 289

Pro vargingą lūšnelę. *Pro vargingą lūšnelę, 1936.III.22,* autografai — juodraštis ir švarraštis — be datos (LKLIR F 1—3569, 3570). Eilėraštis pradėtas pirmojo asmens įvardžiu: *Pro vargingą lūšnelę / Aš pataikiau į didelį viešąjį kelią.* „Aš" pakeistas „Mes". Iš trečio posmo išbraukta eilutė su putino motyvu:

Liūdi svyro vienužiai beržai,
Sirpsta putino uogos kaip kraujo lašai.

Eilėraštis parašytas vienodo ilgio eilučių ketureiliais posmais.

I publikacija — *Pro vargingą lūšnelę,* La 1937, sausio 2. Įvestas J. Tysliavos dvieilis epigrafas. Koreguojama eilėraščio strofika: ketureiliai posmai paverčiami penkiaeiliais, paskutiniąsias eilutes padalijant į du puseilius. II publikacija — KK. III publikacija — P-56, nubrauktas epigrafas. IV publikacija — R10—I.

Kanoniniame tekste grąžintas epigrafas.

J. Tysliavos kūryba, atrodo, nebuvo poeto aplinkoje atsitiktinė. Putino bibliotekoje yra išlikę trys J. Tysliavos jam dedikuoti lyrikos rinkiniai: „Trau-

kinys", K., 1923; „Auksu lyta", K., 1925; „Tolyn", K., 1926 (V. Mykolaičio-Putino memorialinis muziejus, Vilnius). 1925 m. jis yra „Židinyje" paskelbęs ir J. Tysliavos rinkinio „Auksu lyta" recenziją.

p. 291

Pietų šalies posmai 1—6. *1. Pakvipo žiedai, 3. Nuo kalno Montboron (Kas apvertė dangų...), 4. Kai žiūrai nuo kalno į atvirą jūrą, 6. Tas laivas, kur plaukia į tolimą kraštą,*— autografai juodraščiai, rašyta pieštuku, be datų (LKLIR F 1—3573, 3582). Autografai beveik nesiskiria nuo spausdintų tekstų.

Skelbta atskirais eilėraščiais. I publikacija — *Nuo kalno* [*Kai žiūri nuo kalno*], *Laivą palydint* [*Tas laivas, kur plaukia*], Nrm 1932 Nr. 76 (vasaris); *Rudens saulė* [*Aš niekad nebūčiau tikėjęs*], *Nuo kalno* [*Kas apvertė dangų*], Žd 1932 Nr. 11; *Pakvipo žiedai,* Žd 1932 Nr. 12. II publikacija — *Pietų šalies posmai: 1. Pakvipo žiedai, 2. Rudenio saulė, 3. Viršūnėj, 4. Nuo kalno, 5. Jūros dovanos, 6. Laivą palydint,* KK. III publikacija — P-56, viena kirčio pataisa: *Kai laimės šypsnys pražydės mano vėide=Kai laimės šypsnys mano veidą išgiedrins.* IV publikacija — R10—I.

p. 294

Pavasaris. *Pavasaris,* autografas juodraštis, be datos (VUBR E 219 1 145). Autografas sutampa su pirmąja publikacija. Jame vyrauja šnekamosios kalbos intonacijos, vėliau, 1936 m., pakoreguotos.

I publikacija — *Pavasaris,* Žd 1930 Nr. 5—6. II publikacija — KK, tekste yra pataisų, poetinant ir koncentruojant vaizdingumą:

autg., Žd

Dievuliau! Ir kiek tų žiedų, tų žiedelių!
ir vis tokie gražūs baltučiai, rausvučiai —
o čia dar bitutės, tik duzgia, tik zvimbia

KK

Kur žiūri — pražydusių puokščių pusnynai.
Kiekvienas medelis bepūpso papuręs,
Kiekvieną ratuota bitutė apzvimbia.

Panašiai keičiama ir eilutė: *Ir duoda visokiam gyvam sutvėrimui=Ir duoda visiem, kas tik myli jos būtį.*

III publikacija — P-56; norminant kalbą, atsisakyta sutrumpintų daugiskaitos naudininko formų. IV publikacija — R10—I.

Kanoniniame tekste — kaip eilėraščio skambumo elementas — išlaikytas Putinui būdingas sutrumpintas daugiskaitos naudininkas.

p. 295

Pavasario paradas. *Pavasario paradas, 1930.V.24,* autografas juodraštis (VUBR E 219 1 147). Ryškesnis variantas penktame posme:

Kad rudenį *visos seklyčios dundės*
Ir *svočios pavaišins karvošium!*

I publikacija — Gs 1930 Nr. 5; autografo dvieilis čia pakeistas:

Kad ligi rudens jisai miego neduos
Ir baigsis vestuvių kermošium.

II publikacija — KK. III publikacija — P-56; atsisakyta sutrumpintų daugiskaitos naudininko formų. IV publikacija — R10—I.

Kanoniniame tekste išlaikytos sutrumpintos daugiskaitos naudininko formos.

Poetas nurodo tokias šio eilėraščio atsiradimo aplinkybes: „Sykį, ankstybą pavasarį, važiuodamas iš Marijampolės, mačiau užlietas vandenio pievas, sužydusias geltonomis purienomis,— ir iš to parašiau „Pavasario paradą" (R10—VIII, p. 48).

p. 296

Pavasario alegorija. *Pavasario alegorija, 1934.I.15,* autografas juodraštis (VUBR E 219 1 161), nemažai taisytas: *Su švilpiančiais vėjais=Su glostančiais vėjais; Kaip saulės stebuklas=Kaip koks karaliūnas; Ant skruosto matyt kapų smėlio=Burnoj — šermeninis žiupsnys kapų smėlio* — ir kt.

I publikacija — Pr 1934 Nr. 1. II publikacija — KK. III publikacija — P-56; pakeista tarminė lytis *toki=tokie.* IV publikacija — R10—I.

Kanoninis tekstas skelbiamas iš KK.

p. 297

Lietuva. *Lietuva: I. Vieniem — tu didvyrių palaiminta žemė, II. Dėl to tu man leiski vienatvėj paklaidžiot, 1933,* autografai juodraščiai (VUBR E 219 1 151, 152). Vieno ciklo du eilėraščiai, vėliau spausdinti atskirais pavadinimais *Lietuva* ir *Priešginingi motyvai.* I eilėraščio autografas sutampa su spausdintu tekstu, išskyrus kelias vėliau įvairiai kitusias eilutes. Pirmo posmo antro dvieilio pirmasis variantas:

O man tu esi kaip tas liūdnas smūtkelis,
Kur budi prie kelio dienas ir naktis.

I publikacija — *Lietuva,* Pr 1934 Nr. 1; šiek tiek pakeistos cituotos autografo eilutės: *O man tu esi kaip smūtkelis prie kelio, / Kur laukia keleivio malda ir nakvynė.* II publikacija — KK. III publikacija — P-56; pakeistos minėtos pirmo posmo eilutės trečiuoju variantu: *O man tu — kaip motina, laukianti kryžkelėj / Su meile, paguoda, globa ir nakvyne.* Keisti įvaizdžiai: *iš nykių sodybų=iš tėviškės klonių;* taisytas kirčiavimas: *Nulinkusia galva prie tavęs pabūti=Tyliai prie tavęs ligi ryto pabūti.* IV publikacija — R10—I.

p. 298

Priešginingi motyvai. *Lietuva II, Dėl to tu man leiski...* (žr. eil. „Lietuva" paaiškinimą), *1933,* autografas juodraštis (VUBR E 219 1 152). Eilėraštyje naudojama žiedo kompozicija, pabaigoje kartojant pirmą posmą.

I publikacija — *Priešginingi motyvai,* KK (ankstesnės publikacijos nepavyko nustatyti). Tekstas sutampa su autografu, tik atsisakyta kartojamo paskutinio posmo. II publikacija — *Prieštaringi motyvai,* R10—I. Čia pa-

keistas penkto posmo socialinių opozicijų dvieilis: *Ateis ir gegužis, tas meilės prajovas / Mergelės Marijos ir Markso skelbėjas=Atėjo gegužis su meilės svajonėm — / Paguodos ir vilčių, ir skurdo nešėjas...* Pataisa nuglaisto istoriškai autentišką semantiką, eliminuoja lakoniškai išreikštą prieštaringų dešiniųjų ir kairiųjų ano meto visuomeninių pozicijų susigrupavimą. Poeto dėmesį socialinės bei politinės tikrovės reiškiniams atspindėjo ir kiti to periodo eilėraščiai — „Priešui grasinant", „Elgeta", „Kasdieninė duona", romanas „Krizė" bei ne vienas V. Mykolaičio-Putino literatūrinės eseistikos puslapis.

Kanoninis tekstas skelbiamas iš KK.

p. 299

Priešui grasinant. I publikacija — *Priešui grasinant (Klaipėdos išgamų bylos atminimas),* Nrm 1936 Nr. 40, spalio 11; dešimties posmų eilėraštis. II publikacija — KK, po septintojo įvesti du nauji posmai: *Apnuodinę jo sąmonę ir kraują...; Pro Baltijos ir Nemuno krantus...* III publikacija — kn. Didysis lietuvių tautos priešas / Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugijos leidinys Nr. 50.— Brooklyn. N. Y., 1943.— P. 104—105. IV publikacija — *Priešui grasinant (Hitlerininkų siautėjimo metu), 1935,* R10 — I; kelios stiliaus pataisos, eilėraštis kupiūruotas — išspausdintas be dviejų paskutinių posmų.

Kanoniniame tekste grąžinta eilėraščio pabaiga ir istoriškai tikslesnė pirmosios redakcijos paantraštė.

Eilėraštyje liečiamus politinius įvykius savo atsiminimuose yra aptaręs Juozas Urbšys, buvęs Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministras (1938. XII—1940. VI): Hitleriui atėjus į valdžią, jo šalininkai Klaipėdos krašte „išplėtojo intensyvią griaunamąją veiklą, kurios tikslas buvo atplėšti Klaipėdos kraštą nuo Lietuvos ir prijungti jį vėl prie Vokietijos. /.../ Hitlerininkams juo toliau, juo labiau nusikalstamai šakojantis, Lietuvos atitinkami organai iškėlė baudžiamąją bylą kai kuriems iš jų vadovų bei parankinių (Neumanno, Sasso ir kitų byla 1935 metais). Jie buvo nuteisti kalėti." Vokietijai pradėjus prieš Lietuvą šaltąjį karą, po kelerių metų vis dėlto teko nusikaltėlius amnestuoti.[69]

Griežtas antifašistinis V. Mykolaičio-Putino nusistatymas, be šio eilėraščio, buvo deklaruotas ir straipsnyje „Getė — visuotinumo poetas" (1932) bei „Kalboje, atidarant metinį rašytojų suvažiavimą" (1935).

p. 301

Kasdieninė duona. *Kasdieninė duona, 1936.III.30,* autografas juodraštis (LKLIR F 1—3571). Tekstas be pataisų, išskyrus pirmo posmo antrą dvieilį: *Ir gailiesi, kam maldoj dar jos prašai,/ Jeigu ji tau duoda peno taip mažai=Rytą vakarą maldoj tu jos prašai,/ O ji atneša tau džiaugsmo taip mažai.*

I publikacija — KK (ankstesnės publikacijos nepavyko nustatyti). II publikacija — P-56. III publikacija — R10—I.

---

[69] *Urbšys J.* Lietuva lemtingaisiais 1939—1940 metais.— V., 1988.— P. 8.

Siame tome pagal autografą ištaisyta datavimo klaida.

p. 302

Elgeta. *Elgeta, 1936.III.29*, autografas juodraštis (LKLIR F 1—3568). Tekstas beveik netaisytas, yra vienas nespausdintas priešpaskutinis (užbrauktas) posmas, stiprios ironiškos, net ekspresionistiškos satyrinės intonacijos, kuriame paryškintas socialinis motyvas įvestu tarnaitės personažu:

Už lango švilpauja vasario vėjas,
Tegul tarnaitė popiečio paklos.
Kad tik ir vėl koks raišas, kurčias, aklas
Nesutrukdytų poilsio tylos.

I publikacija — KK (ankstesnės nepavyko nustatyti; atrodo, pluoštas 1936 m. eilėraščių buvo iš karto spausdintas KK rinkinyje). II publikacija — P-56. III publikacija — R10—I.

Šiame tome pagal autografą ištaisyta datavimo klaida.

p. 303

Elgetos dalia. I publikacija — *Elgetos dalia*, KK (ankstesnės publikacijos nepavyko nustatyti). II publikacija — P-56, eilėraštis autoriaus iš atminties datuotas 1934 m., bet sprendžiant pagal ankstesniųjų tos pačios tematikos eilėraščių („Elgeta", „Kasdieninė duona") parašymo datas — 1936.III.29 bei III.30—ir „Elgetos dalia" turėtų būti iš to paties 1936 m. ciklo. Juolab tai patvirtintų faktas, kad poetas apsirikęs 1934 metais datavo ir anksčiau minėtus eilėraščius, kurių tiksli data pažymėta autografuose. III publikacija — R10—I.

Šiame tome eilėraštis datuojamas rinkinio pasirodymo data — 1936 m.

p. 304

Pro vyšnių sodą. *Pro vysnių sodą, 1936.IV.10*, autografas juodraštis (LKLIR F 1—3570). Tekstas be žymesnių pataisymų.

I publikacija — KK (ankstesnės publikacijos nepavyko nustatyti). II publikacija — P-56. III publikacija — R10—I.

Šiame tome pagal autografą ištaisyta datavimo klaida.

p. 305

Lino žiedas. I publikacija — *Lino žiedas*, Vr 1934 XI t. Nr. 5. II publikacija — KK. III publikacija — P-56, viena pataisa: *Kūrėjas=sėjėjas*. IV publikacija — R10—I.

Kanoniniame tekste grąžintas buvęs Kūrėjo įvaizdis. Platesnė eilėraščio analizė — IV komentarų skyriuje.

p. 306

Saulėleidžio Madona. *Ta moteris su liūdinčiom akim*, autografas juodraštis, rašyta pieštuku, be datos (LKLIR F 1—3581). Autografe yra keli įdomūs variantai: *Aš visą būtį jusdavau Tavy* — spausdintame tekste — *...puošdavau*

tavim; amžių karsto — spausdintame tekste — *laimės karsto.* Autografe vra emocingas praeities vizijos motyvas:

O šiandien vėl tu į mane grįžti,
Kaip tolimų dienų nykus šešėlis.

Spausdintame tekste paskutinės refleksinės eilutės nėra. Jos vietoje objektyvizuotas gamtovaizdis:

Kai vakarai šešėlius kloniais barsto.

I publikacija — *Saulėleidžio Madona,* KK (ankstesnės publikacijos nepavyko nustatyti). II publikacija — P-56. Eilėraštis poeto iš atminties datuotas 1934 m. Tiems metams jis yra klaidingai priskyręs ir keletą kitų 1936 m. eilėraščių (žr. „Kasdieninė duona", „Elgeta", „Elgetos dalia", „Pro vyšnių sodą"). Atrodytų, „Saulėleidžio Madona" parašyta 1936 m. pavasarį, kaip ir labai artimo motyvo „Saulėleidis", autografe pažymėtas 1936.IV.5 data ir P-56 poeto taip pat klaidingai datuotas 1934 metais. Tai visa grupė eilėraščių, kurie be pirmųjų publikacijų spaudoje, matyt, tiesiai buvo įjungti į KK. IV publikacija — R10—I.

Kanoninis tekstas skelbiamas iš KK, nurodant rinkinio pasirodymo datą.

p. 307

Saulėleidy. *Saulėleidy, 1936.IV.5,* autografas juodraštis (LKLIR F 1 — 3567). Tekste užbrauktas antros eilėraščio eilutės variantas:

Saulėleidžio metu tau liūdna esti,
Kad vėl diena, viena diena su saule baigias.

Tekste yra keletas kitų smulkesnių pataisų.

I publikacija — KK. II publikacija — P-56. III publikacija — R10—I.

Šiame tome pagal autografą ištaisyta datavimo klaida.

p. 308

Dausų kelionėj. I publikacija — *Dausų kelionėj,* KK (ankstesnės publikacijos nepavyko nustatyti). II publikacija — P-56, eilėraštis datuotas 1934 m. III publikacija — R10—I.

Kanoninis tekstas datuojamas pagal KK rinkinio pasirodymo datą.

p. 309

Kelias. I publikacija — *Kelias,* Nrm 1936 Nr. 47, gruodžio 6. II publikacija — KK. III publikacija — P-56, eilėraštis datuotas 1935 m. IV publikacija — R10—I.

Kanoninis tekstas datuojamas pagal pirmąją publikaciją.

p. 310

Greitai važiuojame. *Greitai važiuojame, kelias kaip drobė,* autografas juodraštis, be datos, taisyta kai kur pieštuku. Nėra paskutinio posmo (VUBR E 219 1 156).

I publikacija — *Greitai važiuojame,* Žd 1930 Nr. 5—6. II publikacija — KK. III publikacija — R10—I.

Atsakydamas į anketą „Kas Jums suteikia pirmąjį rašymo impulsą", V. Mykolaitis-Putinas straipsnyje „Kaip jūs rašote?" taip apibūdino savo kūrybinių išgyvenimų akstinus: „Daugelio mano eilėraščių pagrindas yra visai konkretus, gyvenimiškas, tik keleriopai persivertęs, deformuotas ir vėl suformuotas, dažnai išpūstas, kad nė neatpažinsi". Tą poeto prisipažinimą ypač ryškiai iliustruoja eilėraštis „Greitai važiuojame", kurio idėja gimė, pasak poeto, vienos kelionės metu — „nors buvo važiuota bjauriame autobuse: pagrindinis įspūdis — atgal bėgą medžiai ir telegrafo stulpai" (R10 — VIII, p. 48).

Poetinė tikrovės transformacija eilėraštyje pasireiškė pabrėžtinai dinamiška, ekspresionistine stilistika.

p. 311

Laukų pavasaris. *Laukų pavasaris, 1936.III.24,* autografas juodraštis (LK LIR F 1—3572). Tekste kelios nežymios pataisos.

I publikacija — *Laukų pavasaris,* be parašo, skirtas eilėraščių konkursui „Poetų paradas", Ln 1936, gegužės 15. II publikacija — KK. III publikacija — P-56. IV publikacija — R10—I.

p. 312

Nežinomam Dievui. I publikacija — KK.

Tekstas, datuotas 1935 m., spausdinamas iš Poezijos-59 (CVLMA ir IK aar). Tekste kelios pataisos: *paregėt negaliu=pamatyt negaliu;* pakoreguotas paskutinis posmas: *pražydėsiu=aš pražysiu; paregėsiu=pamatysiu.*

IŠVAKARĖS IR SUTEMOS

Nerimastis

p. 315

Baladė. *Baladė, 1939.IX.18,* autografas juodraštis (LKLIR F 1—3577). Tekstas be pataisų.

I publikacija — Nrm 1939 Nr. 39—40, spalio 8. II publikacija — RD. III publikacija — P-56, vienas pakeitimas: *Ir įkaitusius delnus=Tu atšalusį delną.* IV publikacija — R10—I. Čia žodis „prietelius" pakeistas „draugu", turinčiu Putino kūryboje kitą, intymesnę prasmę. P-56 autorinėje korektūroje (CVLMA) šitos pataisos nėra.

Kanoniniame tekste grąžintas pirminis „prieteliaus" įvaizdis.

p. 316

Kapas po liepa. *Kapas po liepa, 1939.X.2,* autografas juodraštis (LKLIR F 1—3578). Yra raiškių vaizdo variantų — po pirmo posmo nubrauktos eilutės: *Ta naktis, ta naktis — / Juoda gili, alkana prapultis;* ketvirtame posme po eilutės — *To pamiršto kapo velėna žalia!* — nubraukti įspūdingo vaizdo metmenys:

Nustumtum nuo kryžiaus tą naktį neregę
Tik skristum su vėju į naktį — neregę
Tik kryžiaus nuo kapo pakelt nevalia.

Paskutiniame autografo posme kalbama pirmuoju asmeniu: *Tada atsikelsiu, tada sužaliuosiu.* Vėliau pakeista bendresniu antruoju asmeniu: *Tada atsikelsi, tada sužaliuosi.*

I publikacija — La 1939, lapkričio 2. II publikacija — RD. III publikacija — P-56. IV publikacija — R10—I.

Kaip rodo I publikacija, eilėraštis išspausdintas Vėlinių proga.

p. 317

Iškvietimas. *Iškvietimas, 1939.X.4,* autografas juodraštis (LKLIR F 1—3575). Autografe keli vaizdo variantai: *Vaikščioja palangėmis=* (I publ.) *Slankioja pakiemiais; O šaltis lange visokias puokštes pina=O speigas lange gėlių puokštes pina; Ir paliečia kaktą=Ir paliečia smilkinius; Ir prasivėrė akys=Ir prasiskleidė blakstienos.*

I publikacija — Dnv 1939 Nr. 3 (spalis). II publikacija — RD. III publikacija — P-56. IV publikacija — R10—1.

p. 318

Lašai. *Lašai, 1939.X.5,* autografas juodraštis (LKLIR F 1—3575). Tekste yra nežymių vaizdo variantų: *Šaltas sielvartas į dūšią prašos=Kažkas svetimas į dūšią prašos.*

I publikacija — Dnv 1940 Nr. 1. II publikacija — RD. III publikacija — P-56. Pakeista: *dūšia=siela; klastingas, plonas svečias=klastingas smulkus svečias.* IV publikacija — R10—I.

p. 319

Teisėjui. *Teisėjui, 1939.IX.21,* autografas juodraštis (LKLIR F 1—3566). Autografe yra neišbrauktas ir nespausdintas priešpaskutinio posmo variantas, naujais motyvais praturtinantis eilėraščio idėją:

Bet aš iš tų, kur prie karaliaus sosto
Jo dovanas pavargėliams dalina.
Aš tas, kuris žodžiu, žvilgsniu ar mostu
Išaukština ir prapultin gramzdina.

I publikacija — Dnv 1940 Nr. 1. II publikacija — RD. III publikacija — P-56. IV publikacija — R10—I.

p. 320

Kūryba. *Kūryba, 1939.X.19,* autografas juodraštis (LKLIR F 1—3579). Autografe yra keli variantai: *Amžinos išminties=Daugiaprasmės būties;* antrame posme po dvieilio išbraukta pirmoji eilutė — *Sujudėjo aplinkui šešėlių banga, / Paaštrėjo mintis, susigniaužė ranka.*

I publikacija — Žd 1939 Nr. 12. II publikacija — RD. III publikacija — P-56. IV publikacija — R10—I; taisytos eilutės: *Išsiliejus sustingo mintis raidėse=Suspindėjo mintis juodose raidėse; Plazda chaose kurianti Dievo dvasia=Virš chaoso plevena kūrybos dvasia.*

Kanoniniame tekste grąžinta pirminė eilėraščio pabaiga.

p. 321

Motinai. *Motinai, 1939.IX.25,* autografas juodraštis (LKLIR F 1—3575). Autografe ryškesni penkto posmo taisymai:

Paskui atėjo sutemos
Ir nerami naktis.
Aš nežinau, kiek sielvartų
Tau suteikė širdis.

Paskui atėjo sutemos,
Juoda rudens naktis.
Per naktį alpo motinos
Nerimstanti širdis.

Ant mėlynų skliautų=Ant tėviškės skliautų; Kiek dar tau rūsčių nemigų= Ne, nebedaug tau nemigų.

I publikacija — Nrm 1939 Nr. 44, lapkričio 5. II publikacija — RD. III publikacija — P-56. IV publikacija — R10—I.

Eilėraštis skirtas poeto motinai — Magdalenai Garbutei-Mykolaitienei (1869—1938.VIII.11). Ji kilusi iš Amalviškių, Daukšių parapijos, palaidota Gudeliuose šalia poeto tėvo Juozo Mykolaičio (1855—1935.XII.27). Kaip poetas pasakojo, kūrinio mintis gimė Kaune, Ąžuolyne, skambančių varpų sužadinta, motinos mirties metinių proga. Savo jautrų ryšį su motina, jos ir drauge tėvo paveikslus Putinas giliai įprasminęs apibūdino „Atsiminimuose" (R10—VII, p. 300—309).

p. 323

Į laisvą būtį. *Į laisvą būtį, 1939.X.24,* autografas juodraštis (LKLIR F 1—3579). Autografe yra kai kurių variantų. Pirmoje eilėraščio eilutėje: *Tuomet buvo dienos kaip karoliai=Nuriedėjo dienos kaip karoliai.* Po pirmo posmo klostėsi nauji, bet išbraukti motyvai:

Toliai ir varpai, ir džiugios dainos
Ir jaunų mergelių lipšnios akys —
Juodos, pilkos mėlynos bei rainos.

Antrame posme —

Kam liūdėti su varpais ir toliais,
Kam dar kartint trumpo amžiaus būtį? — . .

išbraukta paskutinioji eilutė. Paskutiniame autografo posme: *Pro ūkus spindės melsvieji toliai=*(I publ.) *Pro ūkus žavės tie skaidrūs toliai.*

I publikacija — Žd 1939 Nr. 12. II publikacija — RD. III publikacija — *Į laisvą buitį,* P-56; „būtis" keičiama „buitimi". IV publikacija — R10—I.

Kanoniniame tekste paliktas autografo ir pirmųjų dviejų publikacijų eilėraščio pavadinimas.

p. 324

Bobų vasara. *Bobų vasara, 1939.IX.27,* autografas juodraštis (LKLIR F 1—3575). Autografe yra skirtingas paskutinio posmo variantas:

autg.

Liūdi vienos paliktos
Plikos klėties sienos
Ak liūdės ir mano šitaip
Jaunos, brangios dienos.

I publ.

Liūdi vienos paliktos
Klėties sienos plikos —
Čia ir godos vasarinės
Nušalnoję likos.

I publikacija — Vrp 1943 I kn., p. 24—25. II publikacija — RD. III publikacija — P-56. IV publikacija — R10—I.

p. 325

Poetika. *Poetika, 1939.IX.30,* autografas juodraštis (LKLIR F 1—3576). Autografas taisytas, pvz.: *Ak, dėl ko mano paties būtis / Anksčiau nenuėjo kreiva vėže=Ak dėl ko mano amžiaus būtis / Lig šiol ėjo vis teisinga vėže?* Šeštame posme išbraukta trečia eilutė, įsiveržęs antiteziškas socialinis motyvas:

Aš norėčiau pajusti gyvybės sunką,
Kaip ji teka po nedžio žieve,
Kaip vargšas lies'ja, o turtuolis tunka.

I publikacija — Dnv 1939 Nr. 3 (spalis); tekste yra nežymių skirtumų, lyginant su autografu: *Į kurį daug svaiginančio džiaugsmo sudėčiau=* (I publ.) *Į kurį daug širdies ir džiaugsmo sudėčiau; Eilėraštį netaisyklingą, kreivą=Eilėraštį, neišdailintą, kreivą.* II publikacija — RD. III publikacija — P-56; viena pataisa: *Jos dūšią=Jos sielą.* IV publikacija — R10—I.

p. 327

Grįžtančiam Vilniui. 1) *Grįžtančiam Vilniui, 1939.X.12,* autografas juodraštis (LKLIR F 1—3579). Tekste yra pataisų; antrame posme: *Su gaudžiančiais varpais iš tolo prabilai=Tu mums pro ūkanas iš tolo sušvitai; Ir kertasi žaibais rūstaus likimo moste / Aptemę vakarai ir kylantys rytai=Kaip kokiame keistam rūstaus likimo moste, / Kur temsta vakarai ir blaivosi rytai.*

Eilėraščio priešpaskutinio posmo variantas spausdinamas „Prieduose". To paties posmo antra eilutė turi du variantus:

Kaip atžavėt tave, kokia palenkt malda?

arba —

Kokios prašai aukos, kokios geidi maldos?

2) *Grįžtančiam Vilniui, 1939.X.12,* autorinis mašinraštis RDm, p. 16—17 (LG aar; mašinraštyje įsivėlusi korektūros klaida, žymint dieną: X.19; turi būti X.12). Tekste viena pataisa: *ir blaivosi rytai=ir niaukiasi rytai.*

I publikacija — La 1939, spalio 14. II publikacija — RD.

Skelbiamas tekstas iš Poezijos-59 (CVLMA ir IK aar).

Eilėraštis parašytas giliai to meto visuomenę jaudinusių politinių įvykių fone ir išreiškė ilgamečius 1920 m. Lenkijos okupuotos Lietuvos sostinės atvadavimo lūkesčius. 1939 m. spalio 14 d. buvo ratifikuota TSRS ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl Vilniaus grąžinimo Lietuvai. Spalio 15 d. prasidėjo Lietuvos kariuomenės žygis į Vilnių. Europoje vyko vis labiau įsiliepsnojantys karo veiksmai.

p. 328

Vilniuje. *Vilniuje,* be datos, RDm, p. 18 (LG aar). Nuo pirmosios ir antrosios publikacijos autorinis mašinraštis skiriasi viena pataisa ketvirtame posme: *vos girdimu aidu=vos girdimu gandu.*

I publikacija — *Vilniaus kelionė,* Nrm 1940 Nr. 10, kovo 10. II publikacija — *Vilniuje, 1939,* Lmet, p. 3. III publikacija — RD. IV publikacija — P-56, datuota 1940 m. V publikacija — R10—I.

p. 329

Ereliai ties rugių lauku. I publikacija — *Ereliai ties rugių lauku, 1941.VI. 24,* Lmet, p. 5—6 ir RDm, p. 39 (LG aar); lyginant su I publikacija, autoriniame mašinraštyje pakeista eilutė: *Aš žiūrau į spindinčius baltus paukščius= Aš žiūrau į laisvus padangių paukščius.*

II publikacija — RD. III publikacija — R10—I. Minėtoje eilutėje atsisakyta tarmybės: *Aš žiūrau=Žiūriu aš.*

p. 330

Kelias atgal. *Kelias atgal, 1939.IX.20,* autografas juodraštis (LKLIR F 1—3577). Yra pataisų ir keli variantai: *Jie slepia nuo mirties mažutį žmogų= Jau šiandien slepia ne urvinį žmogų; Padangėse mirties kriokimais krankia=Padangėse krankliais — juodvarniais krankia.*

I publikacija — Nrm 1939 Nr. 31 (spalio 15). Autografo eilutė — *Ties kolbų skrituliais godžiai pasviro* — išspausdinta: *Retortų garuose godžiai pasviro.* II publikacija — RD. III publikacija — R10—I.

Nežinios paslaptis

p. 333

Raudonspalvėj liepsnoj. I publikacija — *Raudonspalvėj liepsnoj, 1941.VI. 10,* RD ir RDm, p. 28 (LG aar).

Eilėraštis, kaip ir kiti tų dienų kūriniai, buvo tiesiogiai paskatintas stalinizmo represijų, masinių išvežimų, kurių išgyvenimai atsiskleidė poeto kūryboje jam būdinga apibendrinta skausmingų būsenų, tautos nelaimę išreiškiančių niūrių, tragiškų įvaizdžių simbolika.

p. 334

Saulėtekis. I publikacija — *Saulėtekis, 1941.VI.11,* RD ir RDm, p. 29 (LG aar); čia pakeista vienos frazės žodžių tvarka: *Ne dainos juos lydi=Juos lydi ne dainos.*

Kanoninis tekstas — iš RDm.

p. 335

Minioje. I publikacija — *Minioje, 1941.VI.11,* RD ir RDm, p. 30, 31 (LG aar). Šiame tekste keli pakeitimai: *ką širdyje kenti=ką širdyje jauti; Laukiniai šūksniai girdėt dainose=Laukiniai šūksniai klykia dainose.*

Kanoninis tekstas — iš RDm.

p. 336

Birželio 15. I publikacija — *Birželio 15, 1941.VI.15,* RD ir *1940 birželio 15, 1941.VI.15,* autorinis mašinraštis — RDm, p. 32 (LG aar).

Sukurta prisimenant Lietuvos Respublikos ginkluotos aneksijos vienų metų sukaktį. Aneksija buvo įvykdyta 1940 m. birželio 15 d. paskelbtu Stalino-Molotovo ultimatumu ir paremta slaptu Stalino ir Hitlerio sandėriu pasidalinti Pabaltiją. Tuo būdu stalinizmas sulaužė tarptautinėmis teisėmis pagrįstas TSRS ir Lietuvos 1920, 1926, 1933, 1934 m. sudarytas Taikos bei Nepuolimo sutartis, garantavusias abipusį tų valstybių nepriklausomumą (žr. *Urbšys J.* Lietuva lemtingaisiais 1939—1940 metais).

Sukrečiančius 1941 m. birželio įvykius užfiksavę poeto eilėraščiai — tai rūstus prasidėjusio lietuvių tautos genocido, kančių kelio ir drauge politinio protesto dokumentas.

p. 337

Liaudies daina. I publikacija — *Liaudies daina, 1941.VI.17,* RD.

Eilėraštis parašytas lozunginėmis pilietinės, tarytum anoniminės dainos intonacijomis. Stalinizmą poetas sutapatino su liaudies sąmonėje tebegyva carizmo priespauda, pasinaudodamas XIX a. tautiniam sąjūdžiui būdinga politine frazeologija. Šalia to, čia demaskuojama antisocialistinė stalininės diktatūros esmė („Dejuoja vergovėj visi darbo žmonės"), atskleidžiamas demokratijos — „lygybės, brolybės, laisvės" idealų — išniekinimas.

Spontaniška deklaracija eilėraštis nėra būdingas putiniškajai refleksinei minčiai. Gal dėl to pats autorius šio eilėraščio neįtraukė į 1943 m. praplėstą RDm.

p. 339

Tremtiniai. I publikacija — *Tremtiniai, 1941.VI.20,* RD ir RDm, p. 34 (LG aar).

p. 340

Prakeikimas. I publikacija — *Prakeikimas, 1941.VI.25,* RD ir RDm, p. 36 (LG aar).

p. 341

Žuvusiems partizanams. I publikacija — *Žuvusiems partizanams, 1941. VI.29,* RD ir RDm, p. 38 (LG aar).

p. 342

Nežinios paslaptis. 1) *Nepamiršt niekados, 1941.VII.12,* autografas juodraštis (LKLIR F 1—3580). Autografe yra išraiškingų variantų, kurių atsisakyta spausdintuose tekstuose:

autg.

Nepamiršti man tos valandos
Niekados, niekados, niekados...
Šitos akys ir šita kančia,
Ir tas bepročio riksmas nakčia.

publ.

Nepamiršti man tos valandos
Niekados, niekados, niekados...
Ta pakibusi žemėj kančia
Ir tie vieniši žingsniai nakčia.

2) *Nežinios paslaptis, 1941.VII.12,* RDm, p. 42—43 (LG aar). Lyginant su autografu ir dviem pirmomis publikacijomis, pakeista eilėraščio antraštė ir epitetas paskutinėje strofoje: *Siaubo šiurpios valandos=Siaubo klaikios valandos.*

I publikacija — *Nepamiršt niekados, 1941.VII.12,* Lmet, p. 6. II publikacija — *Nepamiršt niekados,* RD.

Skelbiamas paskutinysis kūrinio tekstas antrašte *Nežinios paslaptis* iš Poezijos-59 (CVLMA ir IK aar).

p. 343

Golgota. 1) *Golgota, Druskininkai, 1941.VIII.5* (šalia užbraukta antraštė *Sutemose),* autografas juodraštis (LKLIR F 1—3574). Lyginant su publikacijomis, autografe yra keli nežymūs skirtumai. 2) *Golgota, 1941.VIII.5,* RDm, p. 43—44 (LG aar). Pakeista priešpaskutinė autografo ir I publikacijos eilutė: *Tai štai kokia buities prasmė: / Kentėt už milijonus=Didžios buities tauri prasmė — /Kentėt už milijonus.*

I publikacija — NL 1941, rugsėjo 28. II publikacija — Lmet, p. 5. III publikacija — RD.

Skelbiamas tekstas iš Poezijos-59 (CVLMA ir IK aar). Čia pakeista pirmoji ir priešpaskutinioji eilutė: *Atsimenu tą valandą= Atsimenu tą vakarą; Didžios buities tauri prasmė=Didžios buities rūsti prasmė.*

Eilėraštis sukurtas Druskininkuose, kur tuo metu poetas atostogavo.

p. 344

Bijau nakties. 1) *Bijau nakties, 1941.X.16,* RDm, p. 47 (LG aar). 2) Poezija-59 (CVLMA ir IK aar). Mašinraščiai atitinka publikacijas.

I publikacija — NL 1941, spalio 19. II publikacija — Lmet, p. 7. III publikacija — R10—I.

p. 345

Keleivis. 1) *Keleivis, 1941.X.9,* RDm, p. 45—46 (LG aar). 2) Poezija-59 (CVLMA ir IK aar). Kelios nežymios pataisos: *Ir baltas miškas=Ir žalias miškas; Praskrido paukščiai svetimi=Praskrido paukščiai klykdami.*

I publikacija — NL 1941, spalio 13. II publikacija — Lmet, p. 4. III publikacija — P-56. IV publikacija — R10—I.

p. 346

Žiema 1—5. 1) *Žiema: 1. Ankstyvas šaltis, 1942.I.19; 2. Po sniegu, 1942.II.3; 3. Kelionė, 1942.II.11; 4. Pūga kryžkelėj, 1942.II.14; 5. Pūgos ir lygumos, 1942.XII.7,* RDm, p. 48—54 (LG aar). Eilėraščio „Po sniegu" visų trijų posmų antrosios eilutės skiriasi nuo to meto publikacijų: pirmo posmo antroji eilutė — *Kentėt vergovėje sunku* — dėl karo cenzūros buvo išspausdinta kitu variantu: *Sunku, sunku, sunku, sunku.* Analogiškos ir kitų posmų antrosios eilutės: *Glūdėti lūkesy nyku=Nyku, nyku, nyku, nyku; Minėt pavasarį ilgu=Ilgu, ilgu, ilgu, ilgu.* 2) Poezija-59 (CVLMA ir IK aar); atitinka R10—I.

Ciklas skelbtas atskirais eilėraščiais. I publikacija — *Žiema* [*Per lapkričio naktų ankstyvą gruodą*], NL 1942, vasario 8; *Iš nakties į šviesą / Kelionė/,* NL 1942, balandžio 4; *Pūgos ir lygumos, Karys,* 1942, gruodžio 19; *Po sniegu* ir *Pūga kryžkelėj,* Vrp 1943, p. 22—23. II publikacija — *Žiema* (visas ciklas be *5. Pūgos ir lygumos*), Lietuvos dirbančiųjų kalendorius 1943 metams, K., p. 100—101. III publikacija — visas ciklas su penktuoju eilėraščiu, P-56. Pakeista ketvirto eilėraščio „Pūga kryžkelėje" pabaiga: *Esi tu kaip krislas mažytis, / Bet būsi kuo vakar buvai=Buvai tu kaip krislas mažytis, /— Kai kryžkelės pūgai kliuvai.* IV publikacija — R10—I.

Apie šį eilėraštį yra atsiliepęs A. Venclova: „Žiemos" ciklas „vietomis skamba ryškiai antifašistiškai, ką pastebėjo mūsų rašytojai, per karą gyvenę Tarybų Sąjungos gilumoj, kada šis kūrinys juos pasiekė"[70].

p. 351

Lėlių baladė. 1) *Lėlių baladė, 1942.XI.27,* RDm, p. 57—58 (LG aar). 2) Poezija-59 (CVLMA ir IK aar). Tekstai nesiskiria nuo spausdintų.

I publikacija — (be datos) Vrp 1943, p. 25—26. II publikacija — P-56. III publikacija — R10—I.

p. 353

Marche macabre. 1) *Marche macabre, 1942.XI.30,* autografas, rašyta pieštuku, Usąs, p. 36—41 (IK aar). Kūrinys parašytas labai spontaniškai, beveik be braukymų. 2) RDm, p. 59—63 (LG aar). Lyginant su autografu, yra kelios pataisos, pvz., sustiprinta eufonija: *Ir apvali triūbų lankai=Ir trilinki triūbų lankai;* yra atskirų įvaizdžių analogų: *šaunus magistras=išmokslintas magistras; Jis muziką ritmingai sutaisys=Visi jo mosto tuoj klausys; Dusliai ūbauja=Garsiai klykauja.* Autografo eilutė — *Ak, tai pasotint mūsų daliai—valiai* — mašinraštyje pakeista: *Ak, tai pradžiugint mūsų dalią;* ji dar kartą pataisyta I publikacijoje, sustiprinant išraišką: *Ak, prakeiksmas*

[70] *Venclova A.* Laikas ir rašytojai.— V., 1958.— P. 427.

tebūnie tavo daliai! 3) Poezija-59 (CVLMA ir IK aar). Tekstas atitinka I, II publikacijas.

Eilėraštis dėl aiškių antifašistinių idėjų ir nuotaikų hitlerinės okupacijos metais nespausdintas. I publikacija — P-56; keli pakeitimai: visuose refrenuose „Mistras" pakeistas atviresne, tiesiogine sąvoka — „vadu" (*O vadas kaulėtu pirštu: / Vienas-du, vienas-du...)*.Variantinės pataisos eilutėse: *Po kryžiais gėlės ir kapai=Po kryžiais dulkės ir kapai; Tu, Juodas Viešpatie, su muzika eini!..=Tu pražūtin su muzika eini!..*

II publikacija — R10—I; viena pataisa: *nuteriotus kaimus=nuniokotus kaimus.*

Kanoniniame tekste grąžintas korektūros praleistas žodis „rytoj": *visiems rytoj reikės nukakti.*

p. 357

Jie negirdi. 1) *Jie negirdi, 1942.XII.8,* autografas juodraštis, rašyta pieštuku, Usąs, p. 7 (IK aar). Taisyta eilutė: *Tu išgirstum vieną dainą graudžią=Tu sudėtum vieną maldą graudžią.* 2) RDm, p. 64 (LG aar). 3) Poezija-59 (CVLMA ir IK aar).

I publikacija — Vrp 1944, p. 5. II publikacija — R10—I.

p. 358

Vestuvių muzikantas. 1) *Vestuvių muzikantas, 1942.XII.29,* RDm, p. 71—74 (LG aar). 2) Poezija-59 (CVLMA ir IK aar).

I publikacija — Krb 1943 Nr. 1 (lapkritis); pakeisti keli įvaizdžiai eilutėse: *Į rudenio nakties žvaigždėtą tolį / Pasklido skambūs nuo stygų karoliai=Į juodą žemę ir žvaigždėtą tolį / Srovena skambūs nuo stygų karoliai.* II publikacija — P-56, tekste dvi pataisos: *Ir svotai braunas=Ir svotai skuba; dūšia=siela.* IV publikacija — R10—I.

p. 362

Diena jau baigiasi. 1) *Diena jau baigiasi, 1942.XI.18,* RDm, p. 55—56 (LG aar). 2) Poezija-59 (CVLMA ir IK aar).

I publikacija — NL 1942, lapkričio 22. II publikacija — P-56; pakeista pabaiga su rūpintojėlio įvaizdžiu:

Diena jau baigiasi. O aš lieku prie kelio,
Prie balto svyrinčio berželio.
Aš sutemų ertmėj sustoju
Sutikti brėkštantį rytojų.

III publikacija — R10—I.

Kanoniniame tekste grąžintas pradinis rūpintojėlio motyvas.

Priešaušrio atgarsiai

p. 365

Dingo. 1) *Dingo, 1942.XII.20,* autorinis mašinraštis su poeto parašu ir pastaba: *Buvo spausdintas „Naujoj Lietuvoj"* (LKLIR F 59—4). 2) RDm, p. 66—70 (LG aar). Pirmame posme, matyt, kaip korektūros klaida praleista

penkta eilutė, buvusi pirmame mašinraštyje ir publikuotame tekste: *Bet nesustodamas ir nepailsdamas* (skelbiama kanoniniame tekste). RDm tekstas papildytas 13-kos eilučių posmu — *Sapnavome jaunystę ir vestuvių puotas* — ir penkiaeiliu — *Ir iš juodos vaiduokliškos vėrgovės.* 3) Poezija-59 (CVLMA ir IK aar). Tekstas sutampa su RDm, yra keletas nežymių variantinių pataisų: *liūdinčiais griuvėsiais=griūvančiais griuvėsiais; išvydome Tėvynę — išvydom savo žemę.*

I publikacija — NL 1943, sausio 1. Tekstas atitinka pirmąjį, trumpesnį mašinraštį.

Skelbiamas praplėstas tekstas iš Poezijos-59.

p. 369

Pailsau. *Pailsau, 1944.IV.18,* Poezija-59 (CVLMA ir IK aar).

I publikacija — P-56. II publikacija — R10—I.

p. 370

Gimimas ir gyvenimas. 1) *Gimimas ir gyvenimas, 1943.I.25,* RDm, p. 75—77 (LG aar). 2) Poezija-59 (CVLMA ir IK aar). Lyginant su RDm, tekstas gana žymiai redaguotas, rengiant publikaciją R10—I. Atsirado naujų įvaizdžių, perfrazuotos atskiros eilutės: *Ir gimęs naktį nebatsigaus / Šviesa nei žemės nei dangaus=Nakties sūnus neatsigaus / Palaima saulėto dangaus; O iš giedrių padangės aukščių=O iš klampaus pakalnių liūno; Čia žvarbios kovos — ten taika=Padangė niaukiasi staiga.* Eilėraščio pabaigoje eliminuoti religinės simbolikos tropai:

RDm

Jis gimė baimėj ir skausme
Su kryžiaus skaudama žyme.
Grąžins jį amžiams tobulai
Nukritę žemės vystyklai.

Poezija-59

Jis gimė baimėj ir skausme
Su skaudama *širdy* žyme.
Jį išvaduos gal per vėlai
Nukritę žemės vystyklai.

I publikacija — R10—I.

Kanoniniame tekste grąžinta pirminė RDm pabaiga.

p. 372

Mirtis. 1) *Mirtis,* autografas juodraštis, be datos, nepilnas 7 posmų tekstas (LKLIR F 59—61). Tekste yra pataisų ir variantų: *Kvepiančių amžino džiaugsmo salų=Skambančių džiaugsmo salų; Aitrių žibintuvų gaisre/Maldingos minios žengė=Aitrių žibintuvų gaisre / Nuo sosto žemyn jisai žengė; Ant morų karstas=Calūnuose karstas išniro.* 2) *Mirtis, 1943.II.4,* RDm, p. 78—80 (LG aar). 3) Poezija-59 (CVLMA ir IK aar). Tekstas atitinka RDm, padarytos tik dvi pataisos: *buities gaivalų=gamtos gaivalų;* pakeistos

penkto posmo eilutės — *Tą valandą rūsčią ir žvarbią / Vainikai ir gėlės jo kojas klosto=Jis ėjo į naktį rūsčią, žvarbią, / O čia jį vainikai ir gėlės klosto.*

I publikacija — R10—I.

p. 374

Epitafija draugui. *Tegu neslėgs manęs...*, autografas, Usąs, p.8 (IK aar).

I publikacija — *Epitafija draugui, 1943,* R10—X. Spausdintas tekstas labiau objektyvizuotas — suteikta antraštė ir pakeisti įvardžiai: *Tegu neslėgs manęs=Tegu neslėgs tavęs; Tegu ant mano kapo=Tegu ant tavo kapo.*

p. 375

Pro kryžių ūksmes. 1) *Mes (Kantata), 1943.II.8,* autografas juodraštis ir autorinis mašinraštis (LKLIR F 59—6, 1075). Autografe po devinto posmo paskutinės eilutės — *Prabyla geros, šviesios vėlės* — yra nespausdintas dainingos intonacijos posmas:

Eikšenkite, gyvieji
Iš visų kraštų,
Tai ne žvarbūs vėjai
Pučia iš rytų.
Kelkitės, gyvieji,
Mieli broliai ir geri draugai.

Tekste yra nemaža redakcinių pataisų, kai kurių įvaizdžių variantų. 2) *Mes. Laisvės kantata, 1943.II.8,* RDm, p. 81—87 (LG aar), antroji kūrinio redakcija. 3) *Pro kryžių ūksmes, 1943,* Poezija-59 (CVLMA ir IK aar). Čia šiek tiek koreguotas RDm tekstas, planuojant spausdinti R10—I: *baisią naktį=juodą naktį; tyli malda=graudi malda; Dūšia kaip javas=Širdis kaip javas; Aukom mūs laisvė išpirkta=Krauju mūs laisvė išpirkta; Į dulkes paverė=Į pelenus pavers; pergalę jau groja=naują giesmę groja* — ir kt.

I publikacija — *Pro kryžių ūksmes. Kantata,* Krb 1944 Nr. 2 (vasaris). Skelbiama paskutinioji kūrinio redakcija iš Poezijos-59.

p. 380

Sielvarto sesei. *Sielvarto sesei, 1944.IV.3,* Poezija-59 (CVLMA ir IK aar).

I publikacija — Vrp 1944, p. 4. II publikacija — R10—I, pakeista penkto posmo eilutė bendresniu įvaizdžiu: *Ir „Aniolas Dievo" negieda=Ir niekas giesmių nebegieda.*

p. 381

Vivos plango, mortuos voco. 1) *Vivos plango, mortuos voco, 1944.VI.28,* autografas ir du autoriniai mašinraščiai (LKLIR F 59—7, 1092). 2) Autografas be datos, švarraštis (MBR F 12 A 1 17—806). 3) Poezija-59 II (IK aar); lyginant su autografais, skiriasi vienu kitu įvaizdžiu. I dalyje: *Ir vakaruos užgesus saulė=Ir vakarop pasvirus saulė; laukiniam tango=naktiniam tango; gimimą keikia=likimą keikia.* II dalyje: *nuo speigo ir nuo bado=nuo šalčio ir nuo bado.* Mašinraščio tekstas atitinka R10—X publikaciją.

I publikacija — Aidai (Bruklinas), 1967, Nr. 7. II publikacija — kn. *Putinas.* Vivos plango. Mortuos voco.— Čikaga, 1968, 23 p. III publikacija — R10—X. Korektūros praleidimas: *laisvą mintį* — turi būti — *laisvą, lakią mintį.*

Eilėraštį yra išsamiai komentavęs redaktorius A. Žirgulys, nurodydamas jo gana ilgą evoliuciją: *„Vivos plango, mortuos voco* — Gyvuosius apverkiu, mirusiuosius šaukiu. Antraštę ir pagrindinį eilėraščio motyvą poetas pasirinko iš žinomos sentencijos, imituojančios varpų garsus. *Vivos voco, mortuos plango, fulgora frango* — Gyvuosius šaukiu, mirusiuosius apverkiu, žaibus išsklaidau. Poeto užrašuose, skyrelyje „Temos // Motyvai // Sąskambiai // Ritmai // Nuotrupos", viename įraše matyti temos bei pagrindinio motyvo formavimasis: *„Vivos voco* — šoko — moko — stoka — sunkoka...— // *Mortuos voco, vivos plango... Mortuos plango* — dangų — nerangų — lango — žabangų — pastangų — prabangų". Šie posakiai ir renkami jiems rimai įrašyti puslapio pradžioje, o jo pabaigoje — po kelių kitų eilėraščių posmų — data: „1943.III.12". Kiek vėliau [1944 m.— IK] jau nemažu posmu randame susiklosčiusią ir visą eilėraščio pradžią: „Per bedugnes ir kalnus / Jūs žengiat kaip gigantai..." (R10—X, Pastabos ir paaiškinimai, p. 743; cituojant ištaisytos korektūros klaidos). Vadinasi, eilėraščio mintis, gimusi 1943 m. pradžioje, subrendo ir tapo realizuota 1944 m. viduryje.

Pokario laikotarpiu eilėraštis plačiai paplito nuorašais. Dėl jų yra buvę tardymų. Todėl poetas 1966 m. parašė kūrinio autorystę patvirtinantį Pareiškimą (LKLIR F 59—7).

p. 386

Rūstybės psalmė. *Rūstybės psalmė, 1944—1945,* du autografai, juodraštis ir švarraštis, taip pat ir autorinis mašinraštis Poezija-59 II (IK aar).

Eilėraštis skelbiamas pirmą kartą iš Poezijos-59 II.

Kūrinys atspindi dramatišką, daug aukų pareikalavusį pokario laikotarpį, kurį poetas giliai ir skaudžiai išgyveno: „niršta brolžudiška kova, kokios dar niekad mūsų tautoje nėra buvę. Sukilo brolis prieš brolį, įsiliepsnojo pagieža ir kerštas, susidrumstė galvosenos, siaubingo chaoso banga ritasi per Lietuvą, grėsdama nušluoti visa, kas buvo likę po karo bangos. /.../ Kad taip neįvyktų, mes turime vienu balsu sušukti: meskite brolžudišką kovą"[71]. Taip rašė poetas 1945 m. sausio mėnesį, ruošdamasis kalbai per Vilniaus radiją. Numatytos kalbos cenzūra nepraleido, nes rašytojo požiūris į tuos tragiškus įvykius, didžia dalimi sukurstytus stalinizmo, neatitiko oficialios „klasių kovos" teorijos.

p. 388

Pranašystė. *Pranašystė, 1944.IV.5,* Poezija-59 (CVLMA ir IK aar).

I publikacija — Vrp 1944, p. 3. II publikacija — R10—I; pakeista eilėraščio pabaiga: *Bus nutremti Apokalipsės žvėrys=Bus sutramdyti kraugeringi žvėrys; Iš kapo dulkių — Avinėlio gėris=Iš kapo dulkių atgimimo gėris.*

Kanoniniame tekste grąžintas pirminis pabaigos variantas.

Bibliniai Apokalipsės — katastrofizmo motyvai, išplitę tuo metu pasau-

---

[71] *Mykolaitis-Putinas V.* Rašytojo žodis prie mikrofono.

linėje literatūroje ir mene, buvo ypač aktualizuoti karo išgyvenimų ir rodė poeto siekį jų simbolika perteikti žmonijos likimo apmąstymus.

p. 389

Priešaušrio regėjimai. *Priešaušrio regėjimai, 1944.II.15,* Poezija-59 (CVLMA ir IK aar).

I publikacija—R10—I. Tekstai identiški.

p. 392

Pavasarėjant. *Pavasarėjant, 1944.III.16,* autografas juodraštis (IK aar) ir autorinis mašinraštis Poezija-59 (CVLMA ir IK aar). Autografe yra pataisų. Pirmo posmo antrojo dvieilio variantai: *Svaiginanti nuojauta šiandien širdy sujudėjo / Ir kažkur gelmėj nesuprantamu lūkesiu veikia=Gaivinanti nuojauta šiandien širdy sujudėjo / Raminančiu lūkesiu sielą viltingai nuteikia.* Priešpaskutinio posmo variantas:

Kur baltos, bekraštės poliarinės lygumos driekias,
Pūgų sutartinėj išgirsi lietuvišką gandą.
Jis gimtąjį kraštą, kaip mirštamas aidas, pasiekęs,
Tik vėjo bežarstomus tėviškės pelenus randa.

Eilėraštis skelbiamas pirmą kartą iš Poezijos-59.

p. 394

Kanarėlė. *Kanarėlė, 1945.I.11,* autografai — juodraštis ir švarraštis (LKLIR F 59—8 F 1—3588). Rankraštyje yra paraleliškas eilėraščio variantas, kuriame vietoje „kanarėlės" įvaizdžio figūruoja „volungėlė": *Čiulba gojuj volungėlė* — ir t.t. Yra įdomių dinaminių, muzikinių variantų eilėraščio refrenuose. Pirmame refrene atsisakyta čia pabrėžtųjų eilučių:

Tuoj ateis naktis.
Viens du trys,
Vienas kelsis, kitas kris.

Taip pat ir antrame refrene:

Per pusnynus vėjas ulba...
Dėmesys, Dėmesys!
Kyla juodas debesys —

I publikacija — R10—I.

Šio eilėraščio nuotrupa, vėliau tapusi pirmo posmo paskutiniąja eilute, kartu su data įrašyta poeto užrašų sąsiuvinyje:... *Ir dainuoja mirti eidami, 1944.XII.17* (žr. „Priedus"). Eilėraštyje imituojami populiarios rusų dainos «Соловей, соловей, пташечка» motyvai. Parašytas 1945 m. pradžioje, šalia kitų to laikotarpio eilėraščių, jis pratęsė tragiškus karo dienų apmąstymus. Dėl rūsčių nuotaikų negalėjo tuo metu būti išspausdintas.

p. 396

Dar per anksti. 1) *Dar per anksti,* keturių eilučių autografas /1942—1943/, Usąs, p. 9 (IK aar). 2) *Dar per anksti, 1944 m.,* Poezija-59 (CVLMA ir IK aar).

I publikacija — P-56. II publikacija — R10—I.

RINKINIUOSE NESKELBTI 1911—1930 m. EILĖRAŠČIAI

p. 404
Jaunimui. I publikacija — *Jaunimui, 1911,* Š1 1911 Nr. 18, gegužės 9.

p. 406
[Kaip greitai vis mainosi laimė žmogaus]. I publikacija — *Kaip greitai vis mainosi laimė žmogaus, 1911,* Š1 1911 Nr. 21, gegužės 30.

p. 407
Troškimai. I publikacija — *Troškimai, 1911,* Š1 1911 Nr. 34, rugpjūčio 29.

p. 408
Kapuose ramumas. I publikacija — *Kapuose ramumas, 1911,* Š1 1911 Nr. 43, spalio 31.

p. 409
Be laiko mirtis. I publikacija — *Be laiko mirtis, 1911.X.18,* Vv 1913 III kn.

p. 414
Lopšinė. I publikacija — *Lopšinė, 1912.I.23,* At 1912 Nr. 10.

p. 415
Aniolas Dievo (Iš Kornelio Ujejskio). I publikacija — *Aniolas Dievo (Iš Korneľo Ujejski'o), 1912.II.5,* At 1912 Nr. 5.

p. 416
Į kovą! (P. Rimšos „Kovai" atminti). I publikacija — *Į kovą! (P. Rimšos „Kovos" atminimui), Varšava, 1912.VIII.1,* Drg 1912 Nr. 68. II publikacija — R2—I. III publikacija — Dr 1924, spalio 9. Eilėraštis su autoriaus paaiškinimu yra įtrauktas į Poeziją-59 (CVLMA ir IK aar). Pirmoje ir kitose publikacijose buvusi pastovi refreninė eilutė: *Valio, Lietuva!* čia pakeista: *Gyvuok, Lietuva!, Klestėk, Lietuva!, Žydėk, Lietuva!*

Spausdinamas tekstas iš Poezijos-59.

Neaišku, kokiais sumetimais pirmoje publikacijoje minimas vietovardis *Varšava.* Nėra žinių, kad poetas būtų ten lankęsis.

p. 417
Jaunimo — blaivininkų himnas. I publikacija — *Jaunimo — blaivininkų himnas, 1912.VIII.7,* At 1912 Nr. 9.

Kaip yra papasakojęs Putino bendrakursis kun. Pranas Leonas, šiam eilėraščiui poetas pritaikė ir melodiją: kūrinys buvo giedamas seminarijoje, tapęs savotišku ateitininkų himnu.[72] Putinas bendradarbiavo taip pat blai-

[72] Iš P. Leono (g. 1892) atsiminimų, komentarų autorės užrašytų Garliavoje 1970 m. rugsėjo 24.— IK aar.

vybės spaudoje Amerikoje, „Tautos ryte", savaip tęsdamas Valančiaus veiklos tradicijas.

p. 419
Mūsų vėliava. I publikacija — *Mūsų vėliava, 1912.VII.12,* Aț 1912 Nr. 9.

p. 421
Tikiu (Skiriu L. Girai). I publikacija — *Tikiu (Skiriu L. Girai), 1912.X.19,* At 1913 Nr. 3. Tuo metu Putinui imponavo pomaironinė L. Giros poezija. L. Gira — E. Radzikauskas (1884—1946) — vienas pirmųjų Putino poezijos vertintojų, skatinęs pradedančiojo poeto kūrybinius ieškojimus (žr. R10—X, p. 612).

p. 422
Ruduo. I publikacija — *Ruduo, 1912.VIII.18,* At 1912 Nr. 9.

p. 423
Suktinis. I publikacija — *Suktinis, 1912.VIII.6,* Drg 1912 Nr. 70.

p. 425
Ant bangų (Valso fantazija). I publikacija — *Ant bangų (Valsas), 1912. VIII.12,* Drg 1912 Nr. 71—72. II publikacija — *Ant bangų. Valso fantazija,* R2—I, tekstas žymiai redaguotas.

p. 427
Trys Karaliai. I publikacija — *Trys Karaliai, 1912,* Š1 1912 Nr. 2, sausio 16 (3). Eilėraštis, kaip ir „Gloria in excelsis", „Stebuklinga naktis", parašyti Naujojo Testamento motyvais, atspindėjo poeto — tuo metu dvasinės seminarijos auklėtinio — išgyvenimus.

p. 429
Gloria in excelsis. I publikacija — *Gloria in excelsis, 1912,* Š1 1913 Nr. 1, sausio 7 (gruodžio 25).

p. 430
Stebuklinga naktis. I publikacija — *Stebuklinga naktis, 1912,* Š1 1913 Nr. 1, sausio 7 (gruodžio 25).

p. 431
Prie tikslo (Skiriu draugui Ign. Česaičiui). I publikacija — *Prie tikslo (Skiriu dr-gui Ign. Č—čiui), 1913.VII.3,* Drg 1913 Nr. 84.

Ignas Česaitis (1893—1961) — vienas artimesnių Putino jaunystės draugų. Mokėsi Seinų kunigų seminarijoje aukštesniame kurse. 1913—1919 m. studijavo Friburgo universitete; jį baigė teologijos daktaro laipsniu. R10—X publikuotas pluoštas V. Mykolaičio-Putino laiškų, rašytų I. Česaičiui.

p. 432

Ant draugo kapo I—III. I publikacija — *Ant draugo kapo (A.a. draugo Juozo Šmulkščio atminimui): I. Žinia, II. Karstas, III. Kapas, 1913.VII.21,* Drg 1913 Nr. 84.

Klierikas Juozas Šmulkštys 1913 m. vasarą paskendo Šešupėje. Putinas dalyvavo jo laidotuvėse (išlikusi laidotuvių nuotrauka). Tuo metu buvo plačiau žinomas klieriko brolis — kunigas, poetas Antanas Šmulkštys-Paparonis (1886—1951). Šmulkščiai iš tolo giminiavosi su Mykolaičiais, jie buvo netikros Putino močiutės Ievos Venciūtės-Mykolaitienės sesers sūnūs.

p. 434

Karo daina. I publikacija — *Nėr man laimės be tavęs — Kunigaikštis Žvainys, 1913—1914,* KRŽR; tai poemos dalis, tapusi savarankiška daina (analogiškas pavyzdys yra Maironio „Jaunojoj Lietuvoj", pvz., „Jau slavai sukilo" ir kt.). II publikacija — R2—I.

p. 435

Karo žygio daina. I publikacija — *Senovės Karo daina,* Lb 1916 Nr. 2. II publikacija — *Kur dangus ugnia liepsnoja — Kunigaikštis Žvainys, 1913—1914,* KŽRŽ; poemos dalis, virtusi savarankiška daina. III publikacija — *Karo žygio daina,* R2—I. IV publikacija — Dr 1922, vasario 2.

Spausdinamas tekstas iš R2—I.

Šiam eilėraščiui kompozitorius J. Strolia sukūrė muziką, kūrinys tapo viena populiariausių Lietuvos kariuomenės žygio dainų[73].

p. 436

Darželis. I publikacija — *P-as. Darželis, Varšava, 1913.VIII.13,* Drg 1913 Nr. 74. Neišaiškinta, kokiais sumetimais prie eilėraščio pridėtas vietovardis. II publikacija — R2—I; taisyta pirmo posmo ketvirta eilutė: *Myliu juos ašenai=Taip buiniai, kupinai.*

p. 437

Žvaigždės. I publikacija — *Žvaigždės, 1914.IV.7,* Drg 1914 Nr. 88. II publikacija — R2—I. III publikacija — Dr 1922, liepos 1.

Spausdinamas tekstas iš R2—I.

p. 438

Širdies rauda. I publikacija — *Širdies rauda, 1914.VIII.8,* Vlpr 1915 Nr. 1—3.

p. 439

Tarp miesto minios. I publikacija — *Tarp ūžesio triukšmo minios tūkstantinės, Vilnius, 1915.IV.18,* VI 1915, gegužės 3 (16). Eilėraščio pirmoji redak-

---

[73] Dainuojam: Dainų rinkinys.— K., 1935.— P. 32—33.

cija, kaip rodo vietovardis, parašyta karo metais Vilniuje; trečiame posme kalbama apie paliktą gimtinę:

Neramūs jausmai ir troškimai atgiję,
Į gimtąją brangiąją *man Suvalkiją*
Norėtų pakreipti žingsnius.

II publikacija — *Tarp miesto minios,* KŽRŽ. 1915 m. rudenį atsidūręs Petrapilyje ir įjungęs eilėraštį į tuomet leidžiamą rinkinį, poetas pakeitė cituoto posmo geografinę situaciją:

Skausmingi troškimai širdy susipynę,
Į gimtąją brangiąją *mano Tėvynę*
Norėtų pakreipti žingsnius.

I publikacijoje nurodytas Vilniaus vietovardis leidžia konkretizuoti Putino karo metų biografiją.

p. 441
Pajūryj I, II. I publikacija — bendra antrašte *Iš pavasario dainų* su kitais eilėraščiais — *Pajūry: I. Regėtosios jūrės šviesus atminimas, II. Ir susėdom pasilsėti, 1915.X.7,* Lkal, p. 47—49.

p. 442
Ištremtųjų malda. I publikacija — *Ištremtųjų malda,* Vd 1916 Nr. 1, kovo 5(28).

p. 443
Velykų linkėjimai. I publikacija — *Velykų linkėjimai,* Vd 1916 Nr. 4, balandžio 10(23). II publikacija — KŽRŽ. III publikacija — Tr 1919 Nr. 4.

Spausdinamas tekstas iš KŽRŽ.

p. 445
Pradžia pažinties. *Pradžia pažinties, Petrapilis, 26.11—16* [1916.XI.26], autografas švarraštis, įrašytas Irenos Jackevičaitės (vėliau Petraitienės) albumėlyje (AS aar). Be Putino, albumėlyje yra P. Kubertavičiaus, J. Masiliūno, Petro Biržio, B. Vitkaus ir daugelio kitų asmenų įrašai, pažymėti 1916—1918 m. datomis, kai Petrapilyje buvo susispietusi didelė lietuvių kolonija. I. Jackevičaitė (~1901 Joniškyje — 1975 JAV) Petrapilyje mokėsi dailės. 1919—1921 m. dėstė piešimą Joniškio gimnazijoje. Tobulinosi Italijoje. Kaip tapytoja, I. Jackevičaitė-Petraitienė reiškėsi lietuvių moterų dailininkių veikloje. 1937 m. dalyvavo Pirmojoje lietuvių moterų dailininkių parodoje Kaune su tapybos darbais „Motina", „Italiukas su papirosu", „Eskizas", „Prezidentūros sodelis pavasarį". Yra nutapiusi dainininkės V. Grigaitienės portretą, kompoziciją „Karmen". 1940 m. dalyvavo Lietuvių moterų dailininkių draugijos dailės parodoje („Ponios J. V. portretas", „Miegantis Rimutis", „Palangos pajūris"). Dėstė „Aušros" mergaičių gimnazijoje piešimą.

Spausdinama pirmą kartą.

p. 446
Dainutė. *Dainutė, Petrapilis, 29.11—16* [1916.XI.29], autografas švarraštis, įrašytas I. Jackevičaitės albumėlyje.

Spausdinama pirmą kartą.

p. 447
[Ūkais svajonių apsupta]. *Ūkais svajonių apsupta, Petrapilis, 9. 12—16* [1916.XII.9], autografas švarraštis, įrašytas I. Jackevičaitės albumėlyje.

Spausdinama pirmą kartą.

p. 449
Lietuvaitei (Iš dailininkės albumo). *Lietuvaitei dailininkei, Petrapilis, 4. 12—16 m.* [1916.XII.4], autografas švarraštis, įrašytas I. Jackevičaitės albumėlyje.

. I publikacija — *Lietuvaitei (iš dailininkės albumo),* Vd 1916 Nr. 38, gruodžio 16 (29).

p. 451
Gėlytės. I publikacija — *Gėlytės,* Mūsų kalendorius 1917 metams, V., 1916, p. 50. II publikacija — R2—I.

p. 452
[Ne man, ne man linksmai svajoti]. I publikacija — *Ne man, ne man linksmai svajoti,* Vd 1916 Nr. 18, liepos 27 (rugpjūčio 9).

p. 453
Tuštumoj (Nuotrupa). I publikacija — *Tuštumoj (Nuotrupa),* Vd 1916 Nr. 5, balandžio 20 (gegužės 3).

p. 454
Man gaila. I publikacija — *Man gaila,* Liaudies sąjungos kalendorius 1918 metams, Petrapilis, 1917, p. 33—34.

p. 455
Mūsų būties puotoj. I publikacija — *Mūsų būties puotoj, 1917.VII,* R2—I.

p. 456
Vystančioms gėlėms. I publikacija — *Vystančioms gėlėms,* As 1917 Nr. 5—7 (vasaris—balandis). II publikacija — R2—I.

p. 457
Mūsų giesmės I, II. I publikacija — *Mūsų giesmės: I. Palaiminki, Dieve, mūs brangią Tėvynę, II. Žydėk, žydėk, plati Lietuva, Stokholmas, 1917.XII,* Vt 1918 Nr. 14, lapkričio 10. II publikacija — *Žydėk, žydėk, mūs Lietuva* („Mūsų giesmių" II dalis), Vt 1920 Nr. 3, vasario 15.

Eilėraštis parašytas 1917 m. gale ir skirtas Lietuvos Respublikos nepriklausomybės paskelbimui (žr. eil. „Tėvų šalis" paaiškinimus).

p. 459

Saulėleidžio metu. I publikacija — *Ramaus saulėleidžio metu, Sundbyberg, 1918.I.15,* Vt 1918 Nr. 14, lapkričio 10. II publikacija — *Saulėleidžio metu, Sundbyberg. 1918.II.2* (nurodyta skirtinga data), At 1919, sąs. 6—7. III publikacija — R2—I, tekste kelios nežymios pataisos.

Spausdinamas tekstas iš R2—I, data — iš pirmosios publikacijos.

p. 460

[Gyvenimo naujo, gyvenimo kito]. *Gyvenimo naujo, gyvenimo kito, Friburgas, Šveic., 24.II.1918,* autografas švarraštis (LKLIR F 59—64). Eilėraštis skirtas kelionės į Friburgą kolegėms: M. Andziulytei, O. Petrauskaitei, E. Ramanauskaitei ir U. Urnėžiūtei. Kaip yra nurodžiusi atsiminimuose M. Andziulytė-Ruginienė (LKLIR F 59—873), visa grupė iš Petrogrado, jau apimto revoliucijos, 1917 m. lapkričio mėnesį išvyko per Suomiją į Stokholmą. Po to gana sunkiai per Vokietiją pasiekė Šveicariją.

I publikacija — kn. *Macijauskienė M.* Nematomas tiltas.— V., 1976.— P. 116—117.

p. 461

[Skandina ir blaško dejuojančią žemę]. I publikacija — *Skandina ir blaško dejuojančią žemę,* Mok 1918 Nr. 12.

Antrame posme yra tais pat metais sukurto eilėraščio „Gyvenimo naujo, gyvenimo kito" trečio posmo disonansų motyvo perfrazavimas: *Krūtinėj spengią disonansai prabyla / Ir skausmo griežimas tamsybėse kyla.*

p. 462

Lietuvio giesmė. I publikacija — *Lietuvio giesmė, 1919,* R2—I. II publikacija — KK, tekstas žymiai redaguotas ir keistas; labiau apibendrinama, tolstama nuo konkrečių istorinių realijų: *Narsių sūnų krauju apginta=Rūstaus likimo išmėginta; Lietuvis mirt kovoj nebijo=Gyvent, nė mirt kovoj nebijo.* Toji eilėraščio redakcija skelbiama „Prieduose".

Šis patriotinis himno tipo eilėraštis sukurtas 1919 m. Šveicarijoje. Jis atsiliepė į to meto politinius įvykius, siejosi su kritiška lietuvių tautos situacija, kovomis dėl Lietuvos nepriklausomybės. 1919 m. Vilnius, pietryčių ir rytų dalis buvo okupuota Lenkijos. Šiaurės Lietuvoje iš vokiečių kariuomenės ir caro armijos likučių susiformavo P. Bermonto-Avalovo vadovaujami būriai, kurie pradėjo plėšti ir terorizuoti krašto gyventojus. Lietuvių tauta atkakliai priešinosi bermontininkų grobikams. 1919 m. lapkričio mėn. Lietuvos Respublikos kariuomenė sumušė bermontininkus ties Radviliškiu. Šie įvykiai, be abejo, pasiekė Friburge gyvenantį poetą.

p. 463

Pavasario vakaras. I publikacija — *Pavasario vakaras,* R2—I.

Datuojama apie 1920 m.

p. 464
[Netyčia pakilęs iš savo namų]. *Netyčia pakilęs iš savo namų,* be datos, autografas juodraštis, rašyta pieštuku, taisyta rašalu (VUBR F 219 1 93, 94).

Skelbiama pirmą kartą. Laužtiniuose skliaustuose spausdinamos išbrauktos eilutės. Datuojama apie 1922 m. Smulkesnė eilėraščio analizė — žr. V sk.

p. 466
Kalėdų stebuklas (Legenda). I publikacija — *Kalėdų stebuklas. Legenda,* Rt 1924, sausio 1.

Smulkesnė eilėraščio analizė — žr. V sk.

p. 470
Pavasario lietus. *Pavasario lietus, 1930.V.22,* autografas juodraštis (VUBR E 219 1 146).

Skelbiama pirmą kartą. Smulkesnė eilėraščio analizė — žr. V sk.

PRIEDAI

Įvairios redakcijos. Variantai. Fragmentai

p. 473
Ei eičiau, aš eičiau. *1911.XI.10.* Eilėraščio I redakcija, At 1912 Nr. 2(1).

p. 473
Vai eičiau, aš eičiau. *1911.XI.10* [1921]. Eilėraščio II redakcija, R2—I.

p. 474
[Laimingas, kam jaunos krūtinės]. *1911.XI.13.* Eilėraščio „Ilgesys" I redakcija, At 1912 Nr. 2(1).

p. 475
Pageltę lapai. *1912.X.18.* Eilėraščio I redakcija, At 1913 Nr. 3.

p. 476
Po padangės skliautus. *1913.IV.27.* Eilėraščio I redakcija, At 1913 Nr. 5—7.

p. 477
Man čia gera, II. Skambink, sese. *1913.VII.10.* Eilėraščių ciklo fragmentas, R2—I.

p. 477
Varpininkas. *1913.IX.9.* Eilėraščio I redakcija, Drg 1913 Nr. 81.

p. 478
Varpininkas. *1913.IX.9* [1921]. Eilėraščio II redakcija, R2—I.

p. 479
Pabudai, gamtužėle. *1914.IV.18.* Eilėraščio „Atsikėlei, žemele“ I redakcija, Drg 1914 Nr. 88.

p. 480
Pabudai, gamtužėle. *1914.IV.18* [1921]. Eilėraščio „Atsikėlei, žemele“ II redakcija, R2—I.

p. 481
Debesėliui. *1914.VIII.18.* Eilėraščio I redakcija, Vlpr 1915 Nr. 1—3.

p. 481
[Jau gęsta kruvini saulėleidžio skliautai]. *1914.IV.17.* Eilėraščio „Vakare“ I redakcija, Drg 1914 Nr. 88.

p. 482
Be šviesių jų minčių, III. Vai liūdna, man liūdna be tų jų minčių. *1915.III.27.* Eilėraščių ciklo III eilėraščio I redakcija, KŽRŽ.

p. 483
[Pažiūrėk, koki tyri, glebni žiedai]. *1915.V.31.* Eilėraščio „Sentimentalinis gegužis“ I redakcija, Pkal.

p. 483
Žieduose. *1915.V.31* [1921]. Eilėraščio „Sentimentalinis gegužis“ II redakcija, R2—I.

p. 484
Vargstantiems broliams. *Petrapilis, 1915.X.21.* Eilėraščių ciklo I redakcijos fragmentai, Pkal.

p. 486
Kalėdų šventė. *1915.XI.27* [1936]. Eilėraščio „Gimimo naktį“ II redakcija, KK.

p. 486
Nauji metai. *1916.* Eilėraščio I redakcijos pabaiga, KŽRŽ.

p. 488
Stella Maris. *1916.* Eilėraščių ciklo II redakcijos fragmentai, R2—I.

p. 490
Šniokščia bangos. *Volga, 1917.VII.15.* Eilėraščio I redakcija, At 1917 Nr. 1—2.

p. 491
Nakties žaislai, II. Ar jauti, kaip mes kartu. *1917.VIII.* Eilėraščių ciklo I redakcijos fragmentas, As 1917 Nr. 8—9 ir R2—I.

p. 492
Snaigės. *1917.* Eilėraščio I redakcija, As 1917 Nr. 5—7 ir R2—I.

p. 492
Lietuvio giesmė. *1919* [1936]. Eilėraščio II redakcija, KK.

p. 493
Nepasiekiamai, II. Gražuole skaisčioji, gražuole meilingoji. *1920.* Eilėraščių ciklo II eilėraščio I redakcija, R2—I.

p. 494
Prologas į Gužučio „Gedimino sapną". [1923]. Eilėraščio fragmento variantas, autografas (VUBR E 219 1 129—137).

p. 495
Trys toastai, II. Galinga yr mūs karalaitė, tiesa. III. Už pereitų metų gražuoles išgėręs. [1923]. Eilėraščių ciklo pirminiai variantai, autografai (VUBR E 219 1 127, 128).

p. 496
Pabaiga. *1923.* Eilėraščio I redakcijos pabaigos posmai, Sk 1923 XXIII kn.

p. 497
Vergas. *1924. X. 18.* Eilėraščių fragmentų variantai, autografai (VUBR E 219 1 97—104).

p. 498
Iš auksinių rėmų. *1925* [1936]. Eilėraščio II redakcijos pabaiga, KK.

p. 498
Tegu tave dievai. [1926]. Eilėraščio pradžios variantai, autografas (VUBR E 219 1 150).

p. 499
[Putojančios bangos, įkaitintas smėlis]. [1920—1930?]. Eilėraščio fragmentas, autografas (LKLIR F. 59—820).

p. 500
Vasaros saulėj. [1929]. Eilėraščio apmatai, variantas, autografas (LKLIR F. 1—3583).

p. 500
Atsisveikinimas. *1929.* Eilėraščio I redakcija, KK.

p. 501
Mergaitė ant kapo. [1938—1939?]. Eilėraščio fragmentas, autografas (LKLIR F 59—60).

p. 502
[Nežinau, kur esi, nežinau, kur buvai]. *1939.X.* Dvieilis fragmentas, autografas (LKLIR F 1—3579). Fragmentas įrašytas šalia eilėraščių „Grįžtančiam Vilniui", „Kūryba", „Į laisvą būtį".

p. 502
Grįžtančiam Vilniui. *1939.X.12.* Eilėraščio priešpaskutinio posmo variantas, autografas (LKLIR F 1—3579).

p. 502
[Kai bus diena ir valanda sukakus]. [1943?]. Eilėraščio fragmentas (LKLIR F 59—59). Panašios temos kaip eilėraštis „Mirtis" — 1943.II.4.

p. 504
Temos / Motyvai / Sąskambiai / Ritmai / Nuotrupos. [1942—1944]. Eilėraščių fragmentai, motyvai, užuomazgos iš „Užrašų sąsiuvinio 1942—1964", autografai, juodraščiai (kserokopija IK aar). Tekstai skelbiami poeto surašyta tvarka.

IRENA KOSTKEVIČIŪTĖ

KOMENTARŲ PAVARDŽIŲ RODYKLĖ

Andziulytė-Ruginienė M. 583, 632
Aukštuolis J. 585

Balasevičius P. 573
Baltrušaitis J. 528, 552
Basanavičius J. 595, 596
Bergengruenas V. (*Bergengruen W.*) 557
Bermontas-Avalovas P. 632
Bičiūnas V. 512, 552
Binkis K. 548
Biržys P. 630
Bivainis J. 512
Bradūnas K. 512

Česaitis I. 628
Čiurlionis M. K. 534, 543, 551, 554, 565, 576, 587, 591, 593, 599

Dambrauskas P. 573
Dantė A. 540
Daujotytė V. 515
Demelis R. (*Dehmel R.*) 546
Diltėjus V. (*Dilthey W.*) 549
Diureris A. (*Dürer A.*) 558
Duve V. (*Duwe W.*) 549, 558

Fetas A. 548
Fosleris K. (*Vossler K.*) 549
Fransas A. (*France A.*) 536
Fromas-Gužutis A. 595

Galinis V. 515
Gėlė Z. 529, 548
Getė J. V. (*Goethe J. W.*) 611
Gira L.-Radzikauskas E. 511, 548, 552, 578, 582, 584, 628
Girdzijauskas J. 515, 534
Girnius J. 539
Grabovska M. 545, 547
Gražvydas — žr. Viskanta E.
Grigaitienė V. 630
Grigas K. 556
Grinius J. 512
Gruodis J. 596
Gudaitis L. 509, 510, 618—624
Gurevičius V. 573

Heidegeris M. 557
Herbačiauskas J. A. 547
Hesė H. (*Hesse H.*) 557
Hitleris A. 619

Jackevičaitė-Petraitienė I. 510, 581, 630, 631
Jakštas A. 511, 512, 537, 539, 540, 545
Janonis J. 529
Jovaras 548

Kairiūkštytė-Jacinienė H. 591, 593, 598
Kantas I. 539
Keliuotis A. 512, 521
Kėkštas J. 557
Kierkegoras S. 553
Kirša F. 512
Klabundas (*Klabund*) 551
Kniūkšta A. 512
Kostkevičiūtė I. 509—511, 515, 533, 536, 538, 539, 559—564, 566, 568, 570, 573—578, 582, 583, 585, 587, 596, 604, 614, 620—627, 636
Krasinskis Z. 545

Krausas A. 512
Krėvė V. 538, 544, 555, 556
Kročė B. (*Croce B.*) 549
Krupavičius M. 545
Kubertavičius P. 630
Kubilius V. 515, 537, 547, 548, 551
Kudirka V. 542, 543
Kutšeris A. (*Kutscher A.*) 549
Kuzmickas B. 539

Lankutis J. 515
Lastas A. 548
Leninas V. 543, 585
Leonas P. 627
Lermontovas M. 512, 578

Maceina A. 539
Macijauskienė M. 632
Mačernis V. 512
Maironis 542, 544, 578, 629
Manas T. (*Mann T.*) 557
Masiliūnas J. 630
Matuzevičius E. 512
Mickevičius A. 544, 545
Mykolaitienė-Garbutė M. 616
Mykolaitienė-Venciūtė I. 629
Mykolaitis J. 616
Milašius O. 557
Milošas Č. 557
Mocartas V. A. 584
Molotovas V. 619
Moreas Jean 583
Munkeris F. (*Muncker F.*) 549

Nastopka K. 515, 532, 533, 537
Naujalis J. 570
Neumanas 611
Nezabitauskas-Zabitis K. 543, 544
Nyčė (*Nietzsche*) 553

Petrauskaitė-Krikščiūnienė O. 585, 632

Radzikauskas E.— žr. Gira L.
Ramanauskaitė E. 583, 632
Rimša P. 543, 627
Ruginis K. 570

Samulionis A. 549
Sasas (*Sass*) 611
Slovackis J. 543—547
Solovjovas V. 528, 549, 583
Sruoga B. 512, 544, 547—550, 552, 554, 555, 591, 592, 596, 602
Stalinas J. 619
Stanelytė J. 578
Stankus A. 509, 510, 581, 630
Strolia J. 629
Stulginskis A. 589
Sutkus A. 595

Šalkauskienė-Paltarokaitė J. 584, 585
Šalkauskis S. 583, 584
Šapalas K. 595
Šliogeris A. 553
Šmulkštys J. 629
Šmulkštys-Paparonis A. 629
Šolcas A. (*Scholz A.*) 512
Štrichas F. (*Strich F.*) 549, 553

Tamošaitis I. 578, 583
Tysliava J. 608, 609
Tiškevičius 595
Tiutčevas F. 548, 582
Tumas-Vaižgantas J. 539

Ujejskis K. 545, 546, 548, 565, 627
Urbšys J. 611, 619
Urnėžiūtė-Starkuvienė U. 580, 582—585, 589, 632

Vaguraitė B. 578
Valančius M. 628
Valcelis O. (*Walzel O.*) 549
Vedekindas F. (*Wedekind F.*) 549

Velflinas H. (*Wölfflin H.*) 549
Venclova A. 513, 540, 593, 621
Verfelis F. (*Werfel F.*) 551
Vergilijus 540
Vėbra R. 543
Vydūnas 511
Vykintas S. 512
Viskanta E. 512
Vitkus B. 630
Vondolovskis 544, 545

Zaborskaitė V. 533
Zikaras J. 543

Ždanovas A. 535
Žirgulys A. 509, 510, 533, 536, 625

EILĖRAŠČIŲ ABĖCĖLINĖ RODYKLĖ

Pirmas skaičius rodo teksto, antras — variantų ar fragmentų, trečias — paaiškinimų puslapį

[Alkanas nuobodis sielą apnuogino] (Pesimizmo himnai, III) ..... 257 — 601
Amžiną atilsį ..... 107 — 575
[Amžinas genijau, rūstusai milžine] (Pesimizmo himnai, II) ..... 257 — 601
Aniolas Dievo (*Iš Kornelio Ujejskio*) ..... 415 — 627
Ankstyvas šaltis (Žiema, 1) ..... 346 — 621
Ant bangų ..... 425 — 628
Ant draugo kapo, I—III ..... 432 — 629
Ant gęstančio laužo ..... 236 — 598
Ant temstančio tako, I—III ..... 207 — 594
[Aš vis esmi] (Ramybės valandėlė, II) ..... 150 — 583
Atminimas ..... 82 — 570
Atsikėlei, žemele 91 479 572
480
Atsiminimas ..... 283 — 607
Atsisveikinimas 282 500 607
Audra ..... 49 — 563
Aukštyn širdis ..... 37 — 559

Baladė ..... 315 — 614
Baltieji paukščiai (Plaukėjai verpetuose, 3) ..... 171 — 587
[Bastūnui užjūrio kraštai patiko] ..... 42 — 561
Be laiko mirtis ..... 409 — 627
Bendroji pilis ..... 54 — 564
Beržui berželiui ..... 272 — 604
Be šviesiųjų minčių, I—III 109 482 575
Bijau nakties ..... 344 — 620
Birželio 15 ..... 336 — 619
Bobų vasara ..... 324 — 617
Bus ruduo ..... 86 — 571

[Cit!..] (Fantazijos, IV) ..... 255 — 601

Dainutė ..... 446 — 631
Dar per anksti ..... 396 — 626

Darželis ... 436 — 629
Dausų kelionėj ... 308 — 613
Debesėliui ... 85 481 571
[Didelės akys ir mėlyni toliai] (Fantazijos, II) ... 254 — 601
Diena jau baigiasi ... 362 — 622
[Dieve, kad būčiau kaip tas akmenėlis] (Disonansai, V) ... 64 — 566
Dingo ... 365 — 622
Disonansai, I—VI ... 62 — 566
Dolce ... 79 — 570
Dūmuos cigaro ... 232 — 597
[Džiaugsmu užsikuria dvasia] ... 151 — 583
Džiaukis, žeme! ... 197 — 592

Elgeta ... 302 — 612
Elgetos dalia ... 303 — 612
Epitafija draugui ... 374 — 624
Ereliai ties rugių lauku ... 329 — 618

Fantazijos, I—IV ... 253 — 601
Finale ... 187 — 589

Galiūnas ... 200 — 593
[Gana! Nedainuok mums dainų apie laimę ir žiedus] (Ant temstančio tako, I) ... 207 — 594
Gedulas ... 194 — 590
Gegužinės daina ... 68 — 567
Gelmių dangus (Viršūnės ir gelmės, 6) ... 192 — 589
Geltoni lapai ... 51 475 563
Gėlytės ... 451 — 631
Gimimas ir gyvenimas ... 370 — 623
Gimimo naktį [*Iš reto migloto padange aukštai*] ... 103 486 547
Gimimo naktį [*Merdinčios gyvasties amžinas liūdesi*] ... 201 — 593
Gintaro žvejai, 1—3 ... 173 — 588
[Gyvenimo naujo, gyvenimo kito] ... 460 — 632
Gloria in excelsis ... 429 — 628
Golgota ... 343 — 620
Greitai važiuojame ... 310 — 613
Grįžtančiam Vilniui ... 327 502 617
[Gūdu atsibust be šviesiųjų minčių] (Be šviesiųjų minčių, III) ... 110 482 575

Į kovą! ... 416 — 627
Į laisvą būtį ... 323 — 616

Ilgesys ... 36 474 559
Ilgesys (Viršūnės ir gelmės, 3) ... 190 — 589
Į Naujuosius metus ... 182 — 589
[Ir susėdom pasilsėti] (Pajūryj, II) ... 441 — 630
Ir šiandien, kaip vakar ... 278 — 606
Įspėjimas (Viršūnės ir gelmės, 4) ... 191 — 589
Iš auksinių rėmų ... 210 498 594
Iškvietimas ... 317 — 615
Iš saulėtų vaišių ... 223 — 596
Ištremtųjų malda ... 442 — 630
Į šventovę (Gintaro žvejai, 3) ... 175 — 588
[Iš žvaigždyno] (Ramybės valandėlė, I) ... 150 — 583
Į užburtą šalį ... 149 — 582
Įvadas (Viršūnės ir gelmės, 1) ... 189 — 589

Jaunimo — blaivininkų himnas ... 417 — 627
Jaunimui ... 404 — 627
Jaunystei bėgant ... 38 — 560
Jaunystės daina ... 71 — 568
[Jei kuomet ašara karšta] ... 60 — 566
Jie negirdi ... 357 — 622
[Ji šviesi ir balta] (Nepasiekiamai, I) ... 227 — 596
[Ji užgavo skambią lyrą] (Sutemose, II) ... 87 — 571
Juodas Angelas ... 241 — 599
Juodas Kryžius ... 55 — 564
Jūros dovanos (Pietų šalies posmai, 5) ... 292 — 609
[Jūs veltui šiandieną viliojat mane] (Disonansai, III) ... 63 — 566

[Kad širdį krūtinėj man taip neskaudėtų] ... 52 — 563
[Kai bus diena ir valanda sukakus] ... 502 — 636
[Kaip alkanas aras iš griūvančio lizdo] (Pesimizmo himnai, IV) ... 258 — 601
[Kaip greitai vis mainosi laimė žmogaus] ... 406 — 627
[Kaip jūra mintys kelia, varo] (Disonansai, I) ... 62 — 566
Kalėdų stebuklas ... 466 — 633
Kalnų debesėlis ... 138 — 580
[Kam gi mano neprašytas atbudimas] (Vergas, III) ... 247 — 600
Kanarėlė ... 394 — 626
Kapas (Ant draugo kapo, III) ... 433 — 629
Kapas po liepa ... 316 — 614
Kapuose ramumas ... 408 — 627
Karo daina ... 434 — 629
Karo genijus ... 100 — 574

Karo žygio daina ... 435 — 629
Karstas (Ant draugo kapo, II) ... 432 — 629
Kasdieninė duona ... 301 - 611
Keleivis ... 345 — 621
Kelias ... 309 — 613
Kelias atgal ... 330 — 618
Kelionė (Žiema, 3) ... 348 — 621
Kėlėsi laisvė ... 205 — 593
Klajūnas ... 284 — 607
[Ko nuliūdus, drauge mano] (Sutemos, III) ... 88 — 571
Ko veržiesi? ... 84 — 571
Kūryba ... 320 — 615
[Kur jūs dingot, lengvasparnės] (Be šviesiųjų minčių, II) ... 109 — 575
[Kur tu skrendi, mano mylima vėle] (Fantazijos, III) ... 254 — 601
Kvepia gėlės ... 119 — 577

Laivą palydint (Pietų šalies posmai, 6) ... 293 — 609
Lašai ... 318 — 615
Laukų pavasaris ... 311 - 614
Leidžiantis saulei ... 90 — 572
Lėlių baladė ... 351 — 621
Liaudies daina ... 337 — 619
Lietuva ... 297 — 610
Lietuvaitei ... 449 — 631
Lietuvio giesmė ... 462 492 632
Lino žiedas ... 305 — 612
Lopšinė ... 414 — 627
Lopšinė (Viršūnės ir gelmės, 7) ... 193 — 589
Lūkesys ... 279 — 606

Malda ... 271 — 604
Man čia gera ... 81 477 570
Man gaila ... 454 - 631
Man kartais taip liūdna ... 39 — 560
Mano pasaulis ... 181 — 588
[Mano viešpats ir valdovas rengia puotą] (Vergas, IV) ... 247 — 600
Marche macabre ... 353 — 621
Margi sakalai ... 195 - 591
Maskarade ... 226 - 596
[Meni, aušrose dar liepsnojo gaisai] (Ant temstančio tako, II) ... 207 - 594
Mergaitė ant kapo ... 501 - 636

Merkiasi saulė ... 206 — 594
Mineur ... 80 — 570
Minioje ... 335 — 619
Mirtis ... 372 — 623
Motinai ... 321 — 616
Mūsų buities puotoj ... 455 — 631
Mūsų giesmės, I, II ... 457 — 631
Mūsų vėliava ... 419 — 628

Nakties žaislai, I—III ... 144 491 581
Naujieji 1916 metai ... 104 486 574
[Na, vyrai, pakilkit! Sukursime laužus] (Ant temstančio tako, III) ... 208 — 594
Neatmerkim akių ... 276 — 605
[Nedainuok man apie žiedus] (Nepasiekiamai, III) ... 228 — 596
Neklausk, kilnus praeivi ... 286 — 608
[Ne man, ne man linksmai svajoti] ... 452 — 631
Nemigos naktį ... 41 — 561
Nepasiekiamai, I—IV ... 227 493 596
Nerandamai ... 231 — 597
[Nerimsta širdys drąsaus jaunimo] (Nakties žaislai, I) ... 144 — 581
[Netyčia pakilęs iš savo namų] ... 464 — 633
[Nežinau, kur esi, nežinau, kur buvai] ... 502 — 636
Nežinios paslaptis ... 342 — 620
Nežinomam Dievui ... 312 — 614
Nokturnas ... 250 — 600
Nulenkime galvas ... 221 — 595
Nuliūdusiam draugui ... 53 — 564
[Nuo linksmų juokų, nuo džiaugsmo] (Nakties žaislai, III) ... 145 — 581
Nuo kalno (Pietų šalies posmai, 4) ... 292 — 609
Nuostabios naktys ... 270 — 604
Nuostabus raštas ... 287 — 608
[Nusvirau aš į vargingą savo guolį] (Vergas, II) ... 246 — 600
Nutilusi jūra ... 72 — 568
Nuvytus lelija ... 74 — 569

Operos aidesiu ... 154 — 584
[O tu, išrinktoji iš žemės minių] (Trys tostai, III) ... 239 496 598

Pabaiga ... 266 496 603
Pailsau ... 369 — 623
Pajūryj, I, II ... 441 — 630

Pakvipo žemė ... 274 — 605
Pakvipo žiedai (Pietų šalies posmai, 1) ... 291 — 609
[Palaiminki, Dieve, mūs brangią Tėvynę] (Mūsų giesmės, I) ... 457 — 631
Palaiminki mane ... 252 — 600
[Palaimintas būki, žmogaus nežinojime] (Pesimizmo himnai, V) ... 259 — 601
Pasaka ... 234 — 598
Pasakos galas ... 285 — 607
Paskandintojo varpo giesmė (Viršūnės ir gelmės, 5) ... 191 — 589
[Paskendus į sutemas tylanti jūra] (Sutemose, I) ... 87 — 571
Paskutinis spindulys ... 83 — 571
Pavasarėjant ... 392 — 626
Pavasario alegorija ... 296 — 610
Pavasario audra ... 76 — 569
Pavasario burtas ... 139 — 580
Pavasario lietus [*Palaimino Dievas pavasario lietų*] ... 273 — 604
Pavasario lietus [*Tai bent palaimino Dievulis!*] ... 470 — 633
Pavasario naktį ... 120 — 577
Pavasario paradas ... 295 — 609
Pavasario rytas ... 73 — 568
Pavasario saulėj ... 261 — 601
Pavasario vakaras ... 463 — 632
Pavasario žemė ... 198 — 592
Pavasaris ... 294 — 609
Pesimizmo himnai, I—VI ... 256 — 601
Pietų šalies posmai, 1—6 ... 291 — 609
Plaštakei ... 237 — 598
Plaukėjai verpetuose, 1—3 ... 170 — 587
Poetika ... 325 — 617
Poeto meilė ... 230 — 597
[Poetų ir dainių puiki karalaitė] (Trys tostai, I) ... 238 — 598
Po padangės skliautus ... 56 476 565
Po sniegu (Žiema, 2) ... 347 — 621
Prabilk, širdie ... 58 — 565
Pradžia pažinties ... 445 — 630
[Pragydo žvaigždynai, aidais nuskambėjo] (Nakties žaislai, II) ... 144 — 581
Prakeikimas ... 340 — 619
Pranašystė ... 388 — 625
Preliudija ... 122 — 577
Prieš audrą ... 95 — 573
Priešaušrio regėjimai ... 389 — 626

Priešginingi motyvai ... 298 — 610
Priešui grasinant ... 299 — 611
Prie tikslo ... 431 — 628
Prisikėlimas ... 202 — 593
Pro kryžių ūksmes ... 375 — 624
Prologas į Gedimino sapną ... 215 494 595
Pro ūkanas ... 115 — 576
Pro vargingą lūšnelę ... 289 — 608
Pro vyšnių sodą ... 304 — 612
Pūga kryžkelėj (Žiema, 4) ... 348 — 621
Pūgos ir lygumos (Žiema, 5) ... 349 — 621
[Puikiai, Viešpatie, viską surengei] (Disonansai, VI) ... 65 — 566
[Puikūs mano viešpačio namai] (Vergas, I) ... 245 — 600
Pumpurėlis ... 140 — 580
[Putojančios bangos, įkaitintas smėlis] ... 499 — 635
[Putojantis vynas jau kaitina kraują] (Trys tostai, II) ... 238 496 598

Ramybės valandėlė, I, II ... 150 — 583
Raudonos gėlės ... 125 — 577
Raudonspalvėj liepsnoj ... 333 — 618
Regėjimas ... 165 — 586
[Regėtosios jūrės šviesus atminimas] (Pajūryj, I) ... 441 — 630
Rex ... 112 — 576
Rytas ... 67 — 567
Ryto saulei ... 188 — 589
Romansas ... 262 — 602
Rožė ... 75 — 569
Rudenio naktį ... 203 — 593
Rudenio saulė (Pietų šalies posmai, 2) ... 291 — 609
Rudens naktis ... 43 — 561
Rudens žiedai ... 142 — 581
Ruduo ... 422 — 628
Rūpintojėlis ... 263 — 602
Rūstybės psalmė ... 386 — 625
Rūta ... 158 — 585

Saulėleidy ... 307 — 613
Saulėleidžio kely ... 269 — 603
Saulėleidžio Madona ... 306 — 612
Saulėleidžio metu ... 459 — 632
[Saulėtekio giesme pagarbinti noriu] (Pesimizmo himnai, I) ... 256 — 601
Saulėtekis ... 334 — 619

Saulėtekis kalnuose ... 137 — 579
Sausas lapas ... 127 — 578
Sentimentalinis gegužis ... 129 483 579
Sielvarto sesei ... 380 — 624
[Skandina ir blaško dejuojančią žemę] ... 461 — 632
Skausmo balsas ... 40 — 561
Skriski, are ... 196 — 591
Snaigės ... 148 492 582
Sonetas ... 48 — 563
[Spindint džiaugsmo valandėlei] ... 152 — 583
[Stačiai iš vakaro raustančios saulės] (Fantazijos, I) ... 253 — 601
[Staiga mintis pagunda] (Disonansai, IV) ... 64 — 566
Stebuklinga naktis ... 430 — 628
Stella Maris ... 130 488 579
Su krintančiais lapais ... 128 — 578
Suktinis ... 423 — 628
Sūkuriai (Plaukėjai verpetuose, 1) ... 170 — 587
Sutemose, I—III ... 87 — 571
Svetur ... 225 — 596

[Šen! Į mūsų pulk tuojau jaunaširdžių būrį] (Disonansai, II) ... 63 — 566
Šypsnys ... 143 — 581
Širdies rauda ... 438 — 629
Šniokščia bangos ... 147 490 582
Švyturys (Plaukėjai verpetuose, 2) ... 170 — 587

Tarp dviejų aušrų ... 179 — 588
Tarp miesto minios ... 439 — 629
Taurė ... 242 — 600
Tavęs nebėr ... 275 — 605
Tavo rankos ... 281 — 606
Tegu tave dievai ... 264 498 602
Teisėjui ... 319 615
Temos. Motyvai. Sąskambiai. Ritmai. Nuotrupos (*iš užrašų sąsiuvinio*) ... 504 — 636
Tėvynei ... 96 — 573
Tėvynės laukuose ... 117 — 576
Tėvų šalis ... 157 — 585
Tikiu ... 421 — 628
Tylu ant dugno okeano ... 153 — 583
Tylus gegužio vakaras ... 118 — 577
Tylūs ir nykūs ... 233 — 598

[Tiršti, šalti mirties rūkai] (Be šviesiųjų minčių, I) ..... 109 — 575
Titanų kova ..... 97 — 573
Toli nuo Lietuvos 102 484 574
Tremtiniai ..... 339 — 619
Trys Karaliai ..... 427 — 628
Trys tostai, I—III 238 496 598
Troškimai [*Kaip daug trokšta žmonės! Kiek norų visokių*] ..... 407 — 627
Troškimai [*Man metai po metų, diena po dienos*] ..... 47 — 563
[Trumpo gy enimo didė menkysta!] (Pesimizmo himnai, VI) ..... 259 — 601
[Tu mano aušroj rytmetinėj svajotoji] (Nepasiekiamai, II) 227 493 596
Tuštumoj ..... 453 — 631
Tvanas ..... 57 — 565

[Ūkais svajonių apsupta] ..... 447 — 631
Užburti slėpiniai ..... 61 — 566
Uždainuokim ..... 44 — 562
Užgeso žiburiai ..... 155 — 584
Užkeikta pilis ..... 45 — 562
Užmik ..... 141 — 581

Vai eičiau aš, eičiau 35 473 559
Vai mintys ..... 126 — 578
Vakare 92 481 572
Vakar, sako ..... 277 — 606
Vargingos Tėvynės vargingi vaikai ..... 108 — 575
Varpininkas 59 477 566
478
Vasaros saulėj 280 500 606
Velykų linkėjimai ..... 443 — 630
Vergas, I—IV 245 497 600
Verkia dejuoja ..... 98 — 573
Vestuvių muzikantas ..... 358 — 622
[Vidudienio saulė] (Nepasiekiamai, IV) ..... 229 — 596
Vidurnaktį ..... 251 — 600
Vilniuje ..... 328 — 618
Viršūnė (Viršūnės ir gelmės, 2) ..... 189 — 589
Viršūnėj (Pietų šalies posmai, 3) ..... 291 — 609
Viršūnės ir gelmės, 1—7 ..... 189 — 589
Vystančioms gėlėms ..... 456 — 631
Vyturys ..... 70 — 567

Vivam! ..... 78 — 570
Vivos plango, mortuos voco ..... 381 — 624

Žemei ..... 199 — 592
Žiburių Nešėjai ..... 160 — 586
[Žydėk, žydėk, plati Lietuva] (Mūsų giesmės, II) ..... 457 — 631
Žiema, 1—5 ..... 346 — 621
Žygis (Gintaro žvejai, 1) ..... 173 — 588
Žinia (Ant draugo kapo, I) ..... 432 — 629
Žuvusiems partizanams ..... 341 — 619
Žvaigždelei ..... 121 — 577
Žvaigždės ..... 437 — 629
Žvejų daina (Gintaro žvejai, 2) ..... 174 — 588

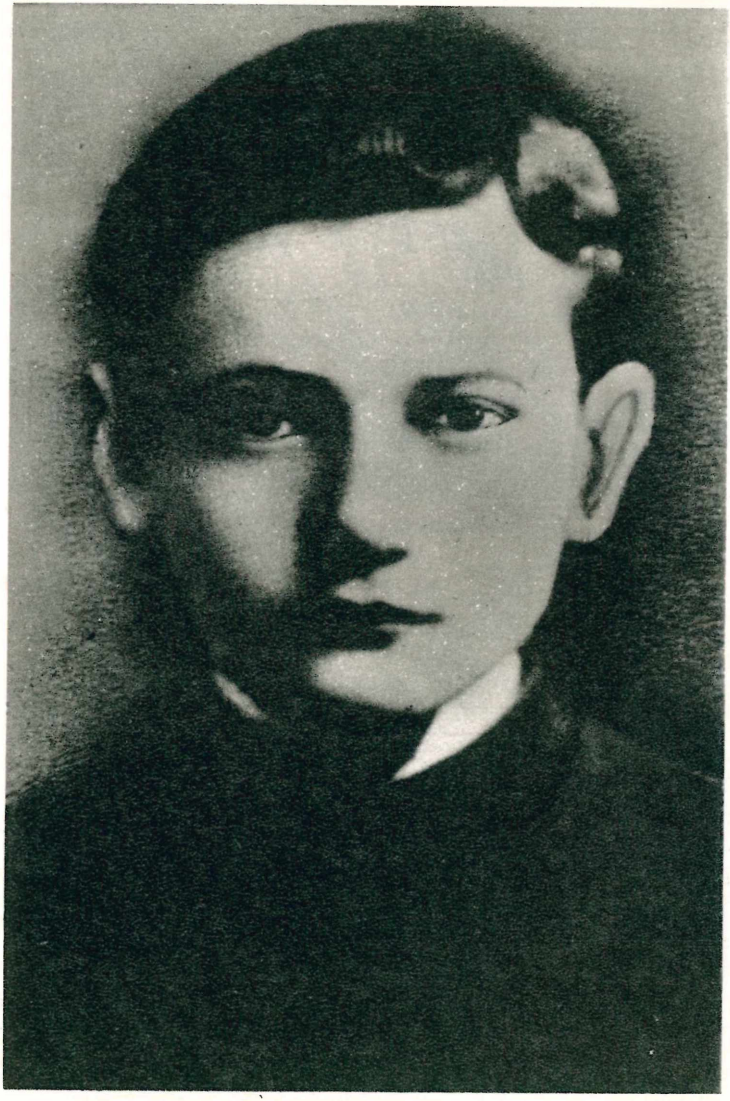

1. Ketvirtoje gimnazijos klasėje. 1908/09 mokslo metai

2. Marijampolės gimnazija

3. Seinų dvasinė seminarija

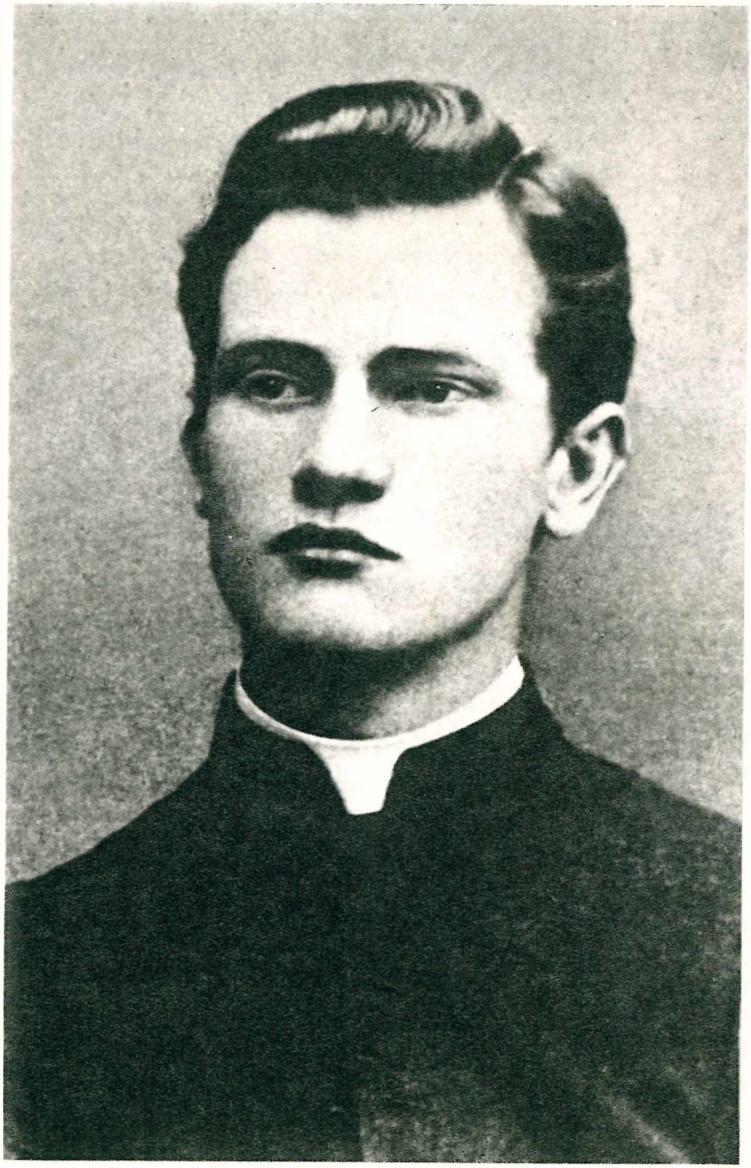

4. Seinuose apie 1914 metus

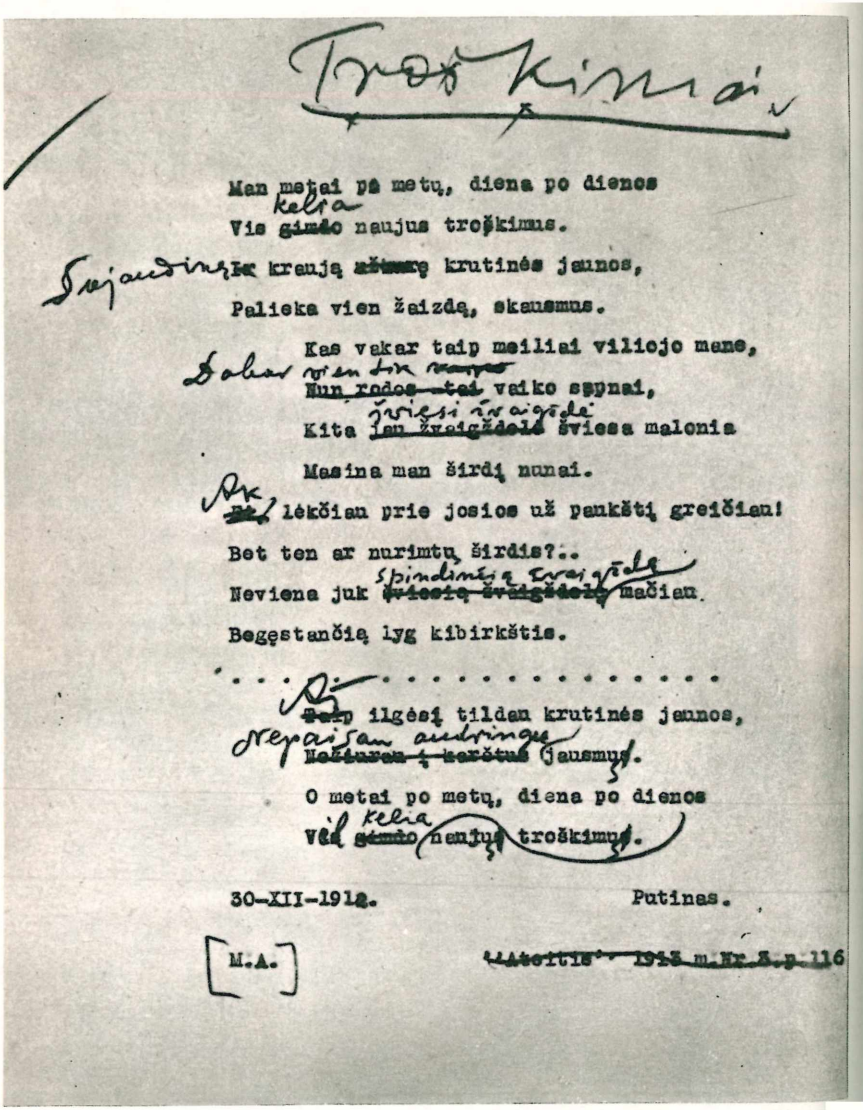

Troškimai

Man metai po metų, diena po dienos
Vis ~~gimdo~~ kelia naujus troškimus.

Šejaudinę ~~Ir~~ kraują ~~[illegible]~~ krutinės jaunos,
Palieka vien žaizdą, skausmus.

Kas vakar taip meiliai viliojo mane,
Dabar vien tik ~~[illegible]~~
~~Nun rodos tai~~ vaiko sąpnai,
Kita ~~jau žvaigždelė~~ šviesi žvaigždė šviesa malonia
Masina man širdį nunai.

Ak ~~Ei~~ lėkčiau prie josios už paukštį greičiau!
Bet ten ar nurimtų širdis?..
Neviena juk ~~šviesią žvaigždelę~~ spindinčią žvaigždę mačiau.
Begęstančią lyg kibirkštis.

. . . . . .

Aš ~~Taip~~ ilgėsį tildau krutinės jaunos,
Nepaisau audringų ~~Nežiurau į karštus~~ jausmų.

O metai po metų, diena po dienos
Vis ~~gimdo~~ kelia naujų troškimų.

30-XII-1912. Putinas.

[M.A.] ~~"Ateitis" 1913 m. Nr. 3. p. 116~~

5. Autoriaus redaguotas eilėraštis 1959 m. „Raštų“ I tomui

6. Tėviškės seklyčia

7. Stokholme 1918 m. Iš kairės: M. Andziulytė (Ruginienė), V. Mykolaitis-Putinas, O. Petrauskaitė (Krikščiūnienė), A. Ramanauskaitė, U. Urnėžiūtė (Starkuvienė)

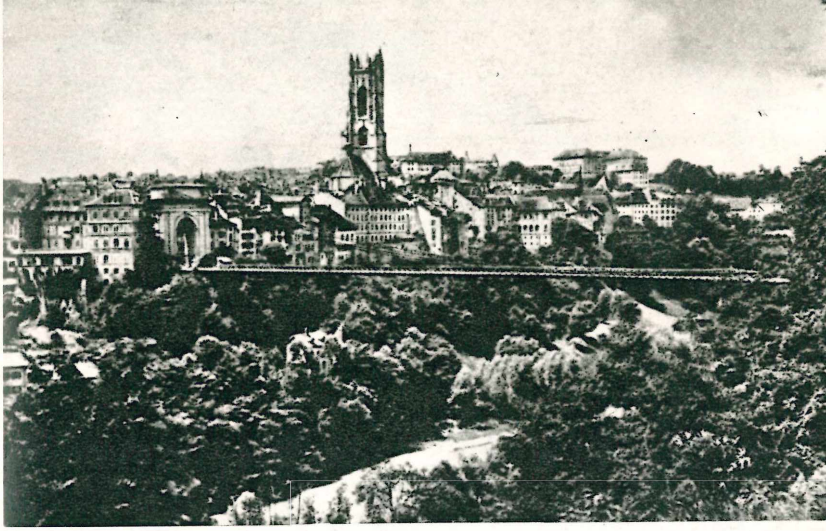

8. Friburgas

9. Studijų metais (1918—1922) savo kambaryje albertinume

10. Lietuvių rašytojų draugijos suvažiavime, įvykusiame Kaune 1936 m.

11. Friburge 1919 m.

12. Ekskursija Paryžiuje 1922 m. Iš kairės: U. Urnėžiūtė (1), V. Mykolaitis-Putinas (3), K. Ruginis (4), L. Čepulis (5)

13. Miunchene su J. Gutausku (1922—1923)

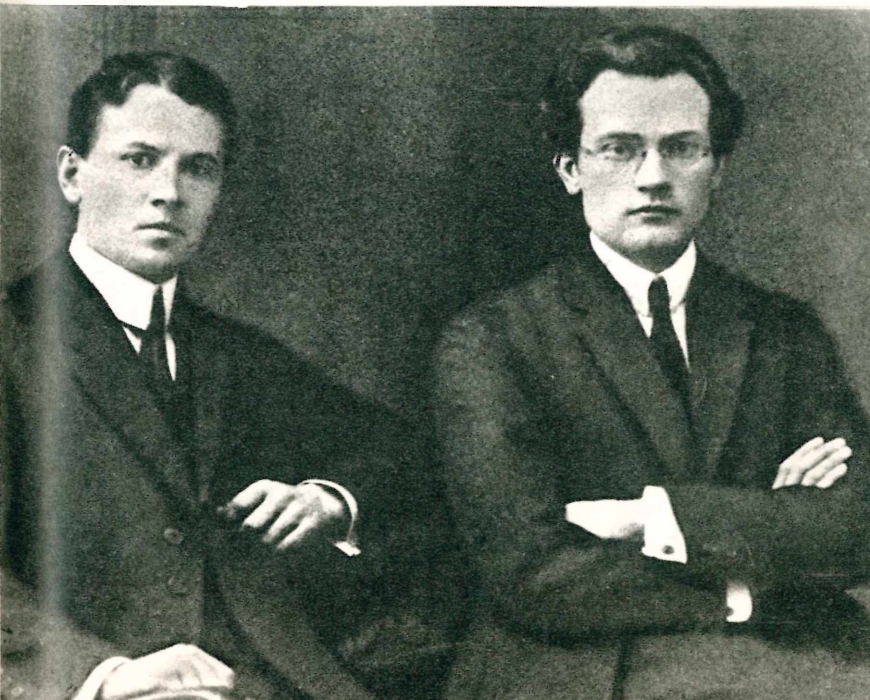

14. Steigiamasis „Šatrijos“ korporacijos susirinkimas (apie 1926 m.).

15. Kaune 1932 m. Dešinėje — aktorius R. Juknevičius

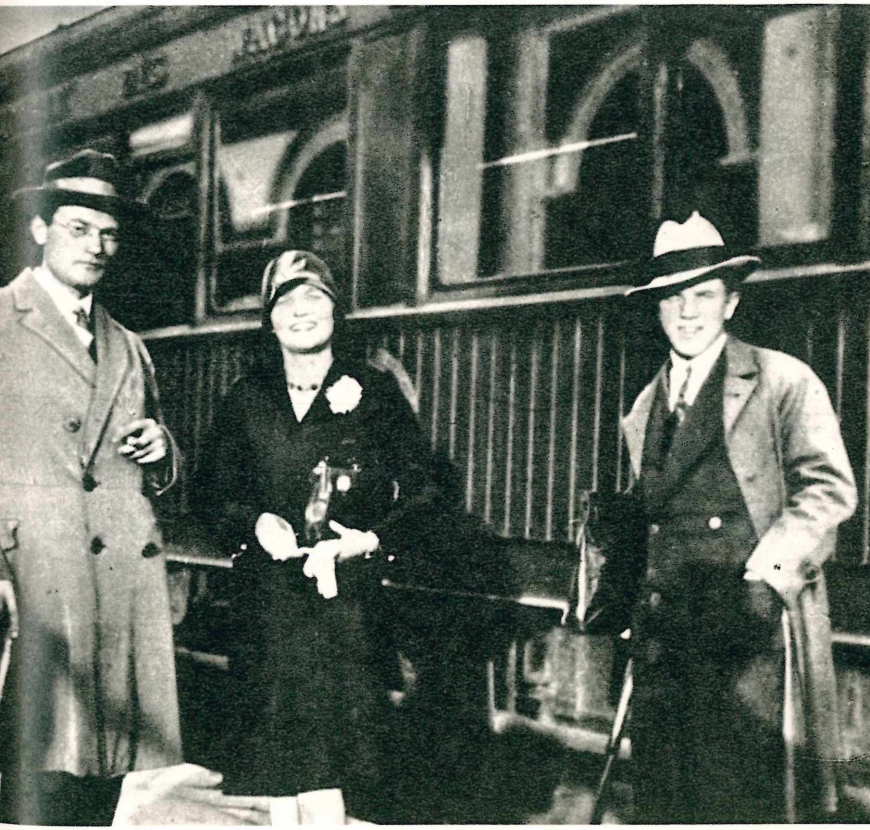

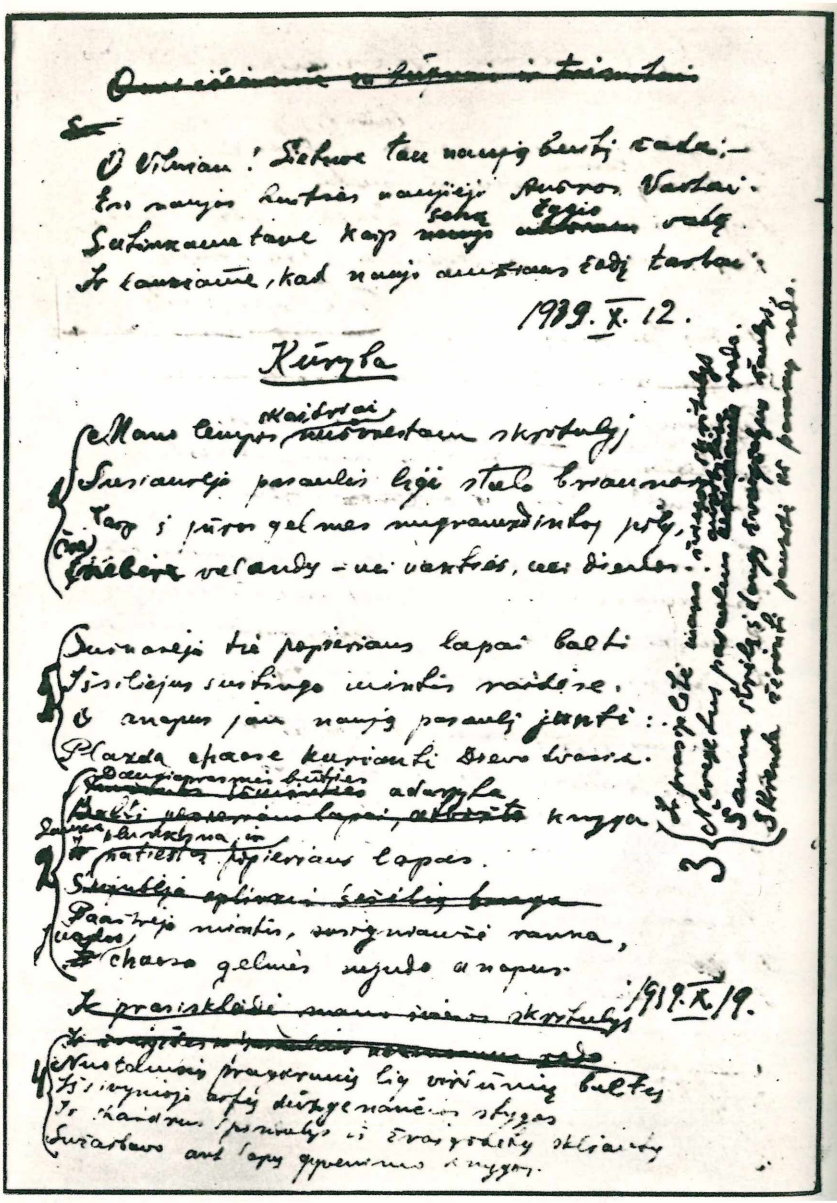

16. Eilėraščio „Kūryba“ autografas

17. Kauno kapinėse

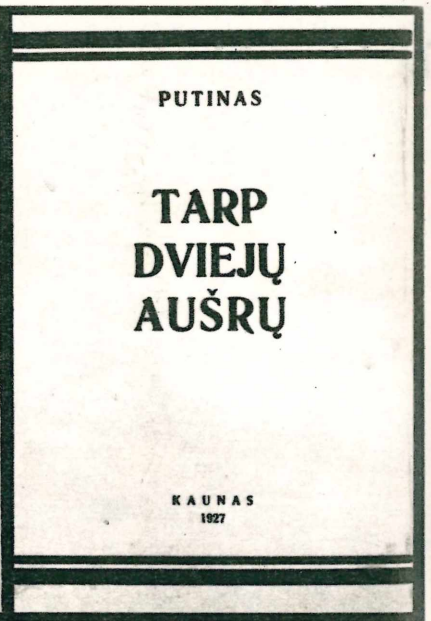

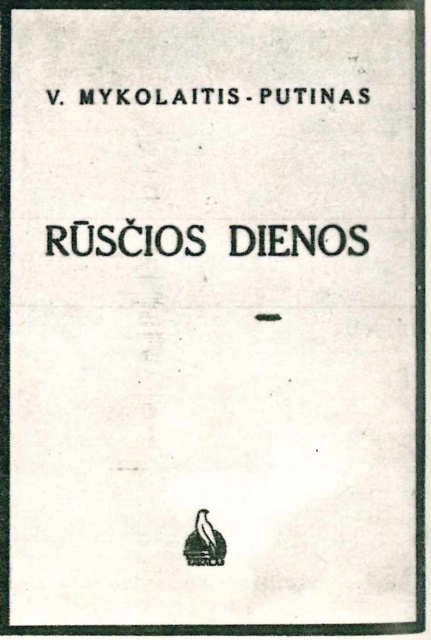

18. Poezijos rinkinių viršeliai

ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS

Įklija tomo pradžioje: V. Mykolaitis-Putinas 1932 metais

1. Ketvirtoje gimnazijos klasėje. 1908/09 mokslo metai
2. Marijampolės gimnazija
3. Seinų dvasinė seminarija
4. Seinuose apie 1914 metus
5. Autoriaus redaguotas eilėraštis 1959 m. „Raštų" I tomui
6. Tėviškės seklyčia
7. Stokholme 1918 m. Iš kairės: M. Andziulytė (Ruginienė), V. Mykolaitis-Putinas, O. Petrauskaitė (Krikščiūnienė), A. Ramanauskaitė, U. Urnėžiūtė (Starkuvienė)
8. Friburgas
9. Studijų metais (1918—1922) savo kambaryje albertinume
10. Lietuvių rašytojų draugijos suvažiavime, įvykusiame Kaune 1936 m. Sėdi (iš kairės): J. Grušas, N. Mazalaitė, V. Alantas, K. Vairas-Račkauskas, G. Tulauskaitė, A. Vienuolis-Žukauskas, K. Puida, V. Mykolaitis-Putinas (draugijos pirmininkas), K. Binkis, L. Gira, A. Lastas, I. Šeinius, A. Sidabraitė (Petrauskienė), S. Būdavas; stovi: 1 — P. Babickas, 4 — A. Vaičiulaitis, 5 — T. Tilvytis, 6 — M. Miškinis, 7 — V. Sirijos Gira, 8 — J. Ambrazevičius, 9 — K. Korsakas, 10 — J. Keliuotis, 11 — J. Kossu-Aleksandravičius, 12 — S. Santvaras, 13 — J. Grinius, 14 — P. Juodelis, 15 — L. Dovydėnas, 17 — B. Brazdžionis, 18 — B. Rutkūnas, 19 — A. Rimydis
11. Friburge 1919 m.
12. Ekskursija Paryžiuje 1922 m. Iš kairės: 1 — U. Urnėžiūtė, 3 — V. Mykolaitis-Putinas, 4 — K. Ruginis, 5 — L. Čepulis
13. Miunchene su J. Gutausku (1922—1923)
14. Steigiamasis „Šatrijos" korporacijos susirinkimas (apie 1926 m.). I eilėje (iš kairės): I. Skrupskelis, A. Petrauskaitė, J. Petrušaitis; II eilėje: E. Kvedaraitė (Mykolaitienė), prof. S. Šalkauskis, O. Jakaitytė (Eretienė), prof. V. Mykolaitis-Putinas, prof. J. Eretas; III eilėje: 2 — J. Laurinavičiūtė, 3 — J. Paukštelis, 4 — P. Orintaitė, 5 — I. Malinauskas, 6 — Salomėja Nėris, 8 — J. Grušas, 10 — E. Vilčinskaitė
15. Kaune 1932 m. Dešinėje — aktorius R. Juknevičius
16. Eilėraščio „Kūryba" autografas
17. Kauno kapinėse
18. Poezijos rinkinių viršeliai

Nuotraukos – iš CVLMA, LKLIR ir I. Kostkevičiūtės asmeninio archyvo. Reprodukcijas darė *K. Vainoras*

TURINYS

Pratarmė 5
Jonas Lankutis. Vinco Mykolaičio-Putino meninis pasaulis 7

RASOTI DAIGAI

DISONANSAI

Vąi eičiau aš, eičiau 35
Ilgesys 36
Aukštyn širdis 37
Jaunystei bėgant 38
Man kartais taip liūdna 39
Skausmo balsas 40
Nemigos naktį 41
[Bastūnui užjūrių kraštai patiko] 42
Rudens naktis 43
Uždainuokim 44
Užkeikta pilis 45
Troškimai 47
Sonetas 48
Audra 49
Geltoni lapai 51
[Kad širdį krūtinėj man taip neskaudėtų] 52
Nuliūdusiam draugui 53
Bendroji pilis 54
Juodas Kryžius 55
Po padangės skliautus 56
Tvanas 57
Prabilk, širdie 58
Varpininkas 59
[Jei kuomet ašara karšta] 60
Užburti slėpiniai 61

Disonansai
I. [Kaip jūra mintys kelia, varo] 62
II. [Šen! Į mūsų pulk tuojau jaunaširdžių būrį!] 63
III. [Jūs veltui šiandieną viliojat mane] 63
IV. [Staiga mintis pagunda] 64
V. [Dieve, kad būčiau kaip tas akmenėlis] 64
VI. [Puikiai, Viešpatie, viską surengei] 65

Rytas 67
Gegužinės daina 68
Vyturys 70
Jaunystės daina 71
Nutilusi jūra 72
Pavasario rytas 73
Nuvytus lelija 74
Rožė 75
Pavasario audra 76
Vivam! 78
Dolce 79
Mineur 80
Man čia gera 81
Atminimas 82
Paskutinis spindulys 83
Ko veržiesi? 84
Debesėliui 85
Bus ruduo 86
Sutemose
I. [Paskendus į sutemas tylanti jūra] 87
II. [Ji užgavo skambią lyrą] 87
III. [Ko nuliūdus, drauge mano] 88
Leidžiantis saulei 90
Atsikėlei, žemele 91
Vakare 92

RAUDONIEJI ŽIEDAI

BE ŠVIESIŲJŲ MINČIŲ

Prieš audrą 95
Tėvynei 96
Titanų kova 97
Verkia dejuoja 98
Karo genijus 100
Toli nuo Lietuvos 102
Gimimo naktį 103
Naujieji 1916 metai 104
Amžiną atilsį 107
Vargingos Tėvynės vargingi vaikai 108
Be šviesiųjų minčių
I. [Tiršti šalti mirties rūkai] 109
II. [Kur jūs dingot, lengvasparnės] 109
III. [Gūdu atsibust be šviesiųjų minčių] 110
Rex 112

PRO ŪKANAS

Pro ūkanas 115
Tėvynės laukuose 117
Tylus gegužio vakaras 118
Kvepia gėlės 119
Pavasario naktį 120
Žvaigždelei 121
Preliudija 122
Raudonos gėlės 125
Vai mintys 126
Sausas lapas 127
Su krintančiais lapais 128
Sentimentalinis gegužis 129
Stella Maris 130

Į UŽBURTĄ ŠALĮ

TEKA SAULĖ

Saulėtekis kalnuose 137
Kalnų debesėlis 138
Pavasario burtas 139
Pumpurėlis 140
Užmik 141
Rudens žiedai 142
Šypsnys 143

Naktiės žaislai
I. [Nerimsta širdys drąsaus jaunimo] 144
II. [Pragydo žvaigždynai, aidais nuskambėjo] 144
III. [Nuo linksmų juokų, nuo džiaugsmo] 145
Šniokščia bangos 147
Snaigės 148
Į užburtą šalį 149

Ramybės valandėlė.
I. [Iš žvaigždyno] 150
II. [Aš vis esmi] 150
[Džiaugsmu užsikuria dvasia] 151
[Spindint džiaugsmo valandėlei] 152
[Tylų ant dugno okeano] 153
Operos aidesiu 154
Užgeso žiburiai 155

TĖVŲ ŠALIS

Tėvų šalis 157
Rūta 158
Žiburių Nešėjai 160
Regėjimas 165
Plaukėjai verpetuose
1. Sūkuriai 170
2. Švyturys 170
3. Baltieji paukščiai 171
Gintaro žvejai
1. Žygis 173
2. Žvejų daina 174
3. Į šventovę 175

TARP DVIEJŲ AUŠRŲ

Tarp dviejų aušrų 179

ŽEMĖS AIDĖJIMAI

Mano pasaulis 181
Į Naujuosius metus 182
Finale 187
Ryto saulei 188
Viršūnės ir gelmės
1. Įvadas 189
2. Viršūnė 189
3. Ilgesys 190
4. Įspėjimas 191
5. Paskandintojo varpo giesmė 191
6. Gelmių dangus 192
7. Lopšinė 193
Gedulas 194
Margi sakalai 195
Skriski, are 196
Džiaukis, žeme! 197
Pavasario žemė 198
Žemei 199
Galiūnas 200
Gimimo naktį 201
Prisikėlimas 202
Rudenio naktį 203

ANT TEMSTANČIO TAKO

Kėlėsi laisvė 205
Merkiasi saulė 206
Ant temstančio tako
I. [Gana! Nedainuok mums dainų apie laimę ir žiedus] 207
II. [Meni, aušrose dar liepsnojo gaisai] 207
III. [Na, vyrai, pakilkit! sukursime laužus!] 208
Iš auksinių rėmų 210
Prologas į Gedimino sapną 215
Nulenkime galvas 221

IŠ SAULĖTŲ VAIŠIŲ

Iš saulėtų vaišių 223
Svetur 225
Maskarade 226
Nepasiekiamai
I. [Ji šviesi ir balta] 227
II. [Tu mano aušroj rytmetinėj svajotoji] 227
III. [Nedainuok man apie žiedus] 228
IV. [Vidudienio saulė] 229
Poeto meilė 230
Nerandamai 231
Dūmuos cigaro 232
Tylūs ir nykūs 233
Pasaka 234
Ant gęstančio laužo 236
Plaštakei 237
Trys tostai
I. [Poetų ir dainių puiki karalaitė] 238
II. [Putojantis vynas jau kaitina kraują] 238
III. [O tu, išrinktoji iš žemės minių] 239
Juodas Angelas 241
Taurė 242
Vergas
I. [Puikūs mano viešpačio namai] 245
II. [Nusvirau aš į vargingą savo guolį] 246
III. [Kam gi mano neprašytas atbudimas] 247
IV. [Mano viešpats ir valdovas rengia puotą] 247
Nokturnas 250
Vidurnaktį 251
Palaiminki mane 252
Fantazijos
I. [Stačiai iš vakaro raustančios saulės] 253
II. [Didelės akys ir mėlyni toliai] 254
III. [Kur tu skrendi, mano mylima vėle] 254
IV. [Cit!..] 255

Pesimizmo himnai
I. [Saulėtekio giesme pagarbinti noriu] ... 256
II. [Amžinas genijau, rūstusai milžine] ... 257
III. [Alkanas nuobodis sielą apnuogino] ... 257
IV. [Kaip alkanas aras iš griūvančio lizdo] ... 258
V. [Palaimintas būki, žmogaus nežinojime] ... 259
VI. [Trumpo gyvenimo didė menkysta!] ... 259
Pavasario saulėj ... 261
Romansas ... 262
Rūpintojėlis ... 263
Tegu tave dievai ... 264
Pabaiga ... 266

KELIAI IR KRYŽKELIAI

KLAJŪNO DALIA

Saulėleidžio kely ... 269
Nuostabios naktys ... 270
Malda ... 271
Beržui berželiui ... 272
Pavasario lietus ... 273
Pakvipo žemė ... 274
Tavęs nebėr ... 275
Neatmerkim akių ... 276
Vakar, sako... ... 277
Ir šiandien, kaip vakar ... 278
Lūkesys ... 279
Vasaros saulėj ... 280
Tavo rankos ... 281
Atsisveikinimas ... 282
Atsiminimas ... 283
Klajūnas ... 284
Pasakos galas ... 285
Neklausk, kilnus praeivi ... 286
Nuostabus raštas ... 287

PRO VARGINGĄ LŪŠNELĘ

Pro vargingą lūšnelę ... 289
Pietų šalies posmai
1. Pakvipo žiedai ... 291
2. Rudenio saulė ... 291
3. Viršūnėj ... 291

4. Nuo kalno ... 292
5. Jūros dovanos ... 292
6. Laivą palydint ... 293
Pavasaris ... 294
Pavasario paradas ... 295
Pavasario alegorija ... 296
Lietuva ... 297
Priešginingi motyvai ... 298
Priešui grasinant ... 299
Kasdieninė duona ... 301
Elgeta ... 302
Elgetos dalia ... 303
Pro vyšnių sodą ... 304
Lino žiedas ... 305
Saulėleidžio Madona ... 306
Saulėleidy ... 307
Dausų kelionėj ... 308
Kelias ... 309
Greitai važiuojame ... 310
Laukų pavasaris ... 311
Nežinomam Dievui ... 312

IŠVAKARĖS IR SUTEMOS

NERIMASTIS

Baladė ... 315
Kapas po liepa ... 316
Iškvietimas ... 317
Lašai ... 318
Teisėjui ... 319
Kūryba ... 320
Motinai ... 321
Į laisvą būtį ... 323
Bobų vasara ... 324
Poetika ... 325
Grįžtančiam Vilniui ... 327
Vilniuje ... 328
Ereliai ties rugių lauku ... 329
Kelias atgal ... 330

NEŽINIOS PASLAPTIS

Raudonspalvėj liepsnoj ... 333
Saulėtekis ... 334

Minioje 335
Birželio 15 336
Liaudies daina 337
Tremtiniai 339
Prakeikimas 340
Žuvusiems partizanams 341
Nežinios paslaptis 342
Golgota 343
Bijau nakties 344
Keleivis 345

Žiema
1. Ankstyvas šaltis 346
2. Po sniegu 347
3. Kelionė 348
4. Pūga kryžkelėj 348
5. Pūgos ir lygumos 349
Lėlių baladė 351
Marche macabre 353
Jie negirdi 357
Vestuvių muzikantas 358
Diena jau baigiasi 362

PRIEŠAUŠRIO ATGARSIAI

Dingo 365
Pailsau 369
Gimimas ir gyvenimas 370
Mirtis 372
Epitafija draugui 374
Pro kryžių ūksmes 375
Sielvarto sesei 380
Vivos plango, mortuos voco 381
Rūstybės psalmė 386
Pranašystė 388
Priešaušrio regėjimai 389
Pavasarėjant 392
Kanarėlė 394
Dar per anksti 396

POEZIJOS RINKINIŲ PRATARMĖS

„Kelių ir kryžkelių“ pratarmė 398
„Poezijos“ pratarmė 400
„Raštų“ pirmojo tomo pratarmė 401

Jaunimui ... 404
[Kaip greitai vis mainosi laimė žmogaus] ... 406
Troškimai ... 407
Kapuose ramumas ... 408
Be laiko mirtis ... 409
Lopšinė ... 414
Aniolas Dievo (*iš K. Ujejskio*) ... 415
Į kovą! ... 416
Jaunimo — blaivininkų himnas ... 417
Mūsų vėliava ... 419
Tikiu ... 421
Ruduo ... 422
Suktinis ... 423
Ant bangų ... 425
Trys Karaliai ... 427
Gloria in excelsis ... 429
Stebuklinga naktis ... 430
Prie tikslo ... 431
Ant draugo kapo
I. Žinia ... 432
II. Karstas ... 432
III. Kapas ... 433
Karo daina ... 434
Karo žygio daina ... 435
Darželis ... 436
Žvaigždės ... 437
Širdies rauda ... 438
Tarp miesto minios ... 439
Pajūryj
I. [Regėtosios jūrės šviesus atminimas] ... 441
II. [Ir susėdom pasilsėti] ... 441
Ištremtųjų malda ... 442
Velykų linkėjimai ... 443
Pradžia pažinties ... 445
Dainutė ... 446
[Ūkais svajonių apsupta] ... 447
Lietuvaitei ... 449
Gėlytės ... 451
[Ne man, ne man linksmai svajoti] ... 452
Tuštumoj ... 453
Man gaila ... 454
Mūsų būties puotoj ... 455
Vystančioms gėlėms ... 456
Mūsų giesmės
I. [Palaiminki, Dieve, mūs brangią Tėvynę] ... 457
II. [Žydėk, žydėk, plati Lietuva] ... 457

Saulėleidžio metu 459
[Gyvenimo naujo, gyvenimo kito] 460
[Skandina ir blaško dejuojančią žemę] 461
Lietuvio giesmė 462
Pavasario vakaras 463
[Netyčia pakilęs iš savo namų] 464
Kalėdų stebuklas 466
Pavasario lietus 470

PRIEDAI

Įvairios redakcijos. Variantai. Fragmentai

Ei eičiau, aš eičiau (*I redakcija*) 473
Vai eičiau, aš eičiau (*II redakcija*) 473
[Laimingas, kam jaunos krūtinės] (*eil. „Ilgesys" I redakcija*) 474
Pageltę lapai (*I redakcija*) 475
Po padangės skliautus (*I redakcija*) 476
Man čia gera (*ciklo fragmentas*) 477
Varpininkas (*I redakcija*) 477
Varpininkas (*II redakcija*) 478
Pabudai, gamtužėle (*eil. „Atsikėlei, žemele" I redakcija*) 479
Pabudai, gamtužėle (*eil. „Atsikėlei, žemele" II redakcija*) 480
Debesėliui (*I redakcija*) 481
[Jau gęsta kruvini saulėleidžio skliautai] (*eil. „Vakare" I redakcija*) ... 481
Be šviesiųjų minčių (*ciklo III eilėraščio I redakcija*) 482
[Pažiūrėk, koki tyri glebni žiedai] (*eil. „Sentimentalinis gegužis" I redakcija*) 483
Žieduose (*eil. „Sentimentalinis gegužis II redakcija*) 483
Vargstantiems broliams (*„Toli nuo Lietuvos" I redakcija*) 484
Kalėdų šventė (*eil. „Fragmentas" (vėliau — „Gimimo naktį"*) II redakcija) 486
Nauji metai (*eil. „Naujieji 1916 metai" I redakcijos pabaiga*) 486
Stella Maris (*II redakcijos fragmentai*) 488
Šniokščia bangos (*I redakcija*) 490
Nakties žaislai (*I redakcijos ciklo dalis*) 491
Snaigės (*I redakcija*) 492
Lietuvio giesmė (*II redakcija*) 492
Nepasiekiamai (*ciklo II eilėraščio I redakcija*) 493
Prologas į Gužučio „Gedimino sapną" (*variantas*) 494
Trys toastai (*variantai*) 495
Pabaiga (*I redakcijos pabaiga*) 496
Vergas (*variantai*) 497
Iš auksinių rėmų (*I redakcijos pabaiga*) 498
Tegu tave dievai (*eil. pradžios variantai*) 498
[Putojančios bangos, įkaitintas smėlis] (*fragmentas*) 499
Vasaros saulėj (*eil. apmatai*) 500

Atsisveikinimas (*I redakcija*) 500
Mergaitė ant kapo (*fragmentas*) 501
[Nežinau, kur esi, nežinau, kur buvai] (*fragmentas*) 502
Grįžtančiam Vilniui (*posmo variantas*) 502
[Kai bus diena ir valanda sukakus] (*fragmentas*) 502
Temos. Motyvai. Sąskambiai. Ritmai. Nuotrupos (*iš užrašų sąsiuvinio*) 504

Irena Kostkevičiūtė. Komentarai
Santrumpos 508
I. Šaltiniai ir jų istorija 510
II. Tomo sandara 513
III. Eilėraščių autoredagavimas 514
IV. Istorinis tekstų autentiškumas ir rašytojo pasaulėvaizdžio evoliucija 534
V. Putino tekstai literatūros krypčių kaitoje 542
VI. Eilėraščių bibliografija ir paaiškinimai 559

Komentarų pavardžių rodyklė 637

Eilėraščių abėcėlinė rodyklė 640

Iliustracijų sąrašas 650

Литературно-художественное издание

МИКОЛАЙТИС-ПУТИНАС ВИНЦАС

СОЧИНЕНИЯ, т. 1
Поэзия

Подготовила *Косткявичюте Ирена*

На литовском языке

Издательство «Вага», 232600 Вильнюс, пр. Ленина, 50

Grožinės literatūros leidinys

MYKOLAITIS-PUTINAS VINCAS

RAŠTAI, t. 1
Poezija

Parengė *Kostkevičiūtė Irena*

Redaktorė *V. Šatkuvienė*
Dailininkas *V. Valius*
Meninis redaktorius *S. Chlebinskas*
Techninis redaktorius *G. Vinclūnas*
Korektorė *R. Nikžentaitienė*

ИБ № 5039

Duota rinkti 1988 06 16. Pasirašyta spaudai 1989 03 14. Leidinys 12169. Formatas 84×108/32. Popierius gilšaspaudinis. Garnitūra „Taims“, 10 punktų. Fotorinkimas. Iškilioji spauda. 34,86+0,95 įkl. sąl. sp. l. 36,55 sąl. spalv. atsp. 26,69 apsk. leid. l. Tiražas 40 000 egz. Užsakymas 1092. Kaina 3 rb 30 kp

„Vagos“ leidykla, 232600 Vilnius, Lenino pr. 50

Spausdino K. Poželos spaustuvė, 233000 Kaunas, Gedimino 10

Mykolaitis-Putinas V.

Mi-156 Raštai: 13 t. / Red. komis.: Justinas Marcinkevičius (pirm.) ir kt.; [Įž. str. „Vinco Mykolaičio-Putino meninis pasaulis“, t. 1, p. 7—32, J. Lankučio].— V.: Vaga, 1989 — .

T. 1: Poezija / Parengė ir koment. parašė I. Kostkevičiūtė.— 1989.— 660,[1] p., [9] iliustr. lap.— R—klės: p. 637—649.
ISBN 5—415—00156—5

V. Mykolaičio-Putino (1893—1967) „Raštų“ trylikatomio pirmasis tomas skirtas 1911—1944 m. poezijai. Be kanoninių tekstų, skelbiami atskirų eilėraščių variantai, įvairios redakcijos — medžiaga, atskleidžianti poeto kūrybinius ieškojimus, brendimo kelią. Nemaža dalis eilėraščių tarybiniais metais publikuojama pirmą kartą.

4702390202—218
M ——————— 181—88
M852(08)—89

BBK 84L7-5
MBBK L2

V. MYKOLAIČIO-PUTINO „RAŠTŲ" I TOME (1989) PASTEBĖTOS KLAIDOS IR PATIKSLINIMAI

1. Eilėraščio „Golgota" (p. 343) pirmoji eilutė turi būti: „Atsimenu tą valandą — ".

Autoriniame mašinraštyje, kuriuo remtasi skelbiant tekstą, nepastebėta aiškiai įsibrovusio poeto rikto: vietoj *valandą* čia išspausdinta *vakarą*. Kad šis pakeitimas buvo paklaida, rodo trečioje eilutėje likęs nepakeistas moteriškos giminės įvardis *joj*.

2. Tenka patikslinti ir rinkinio „Rūsčios dienos" išleidimo datą. Komentaruose (p. 512) aptartas be datos išspausdinto rinkinio egzempliorius, nurodant 1944 m. pradžią. Įdomus faktas, kad esama „Rūsčių dienų" su 1943 m. data (žr. *Žirgulys A.* Tekstologijos bruožai.— V., 1989.— P. 231). Matyt, konspiracijos aplinkybėmis rinkinio tiražas buvo spausdinamas ir platinamas dalimis.

Parengėja